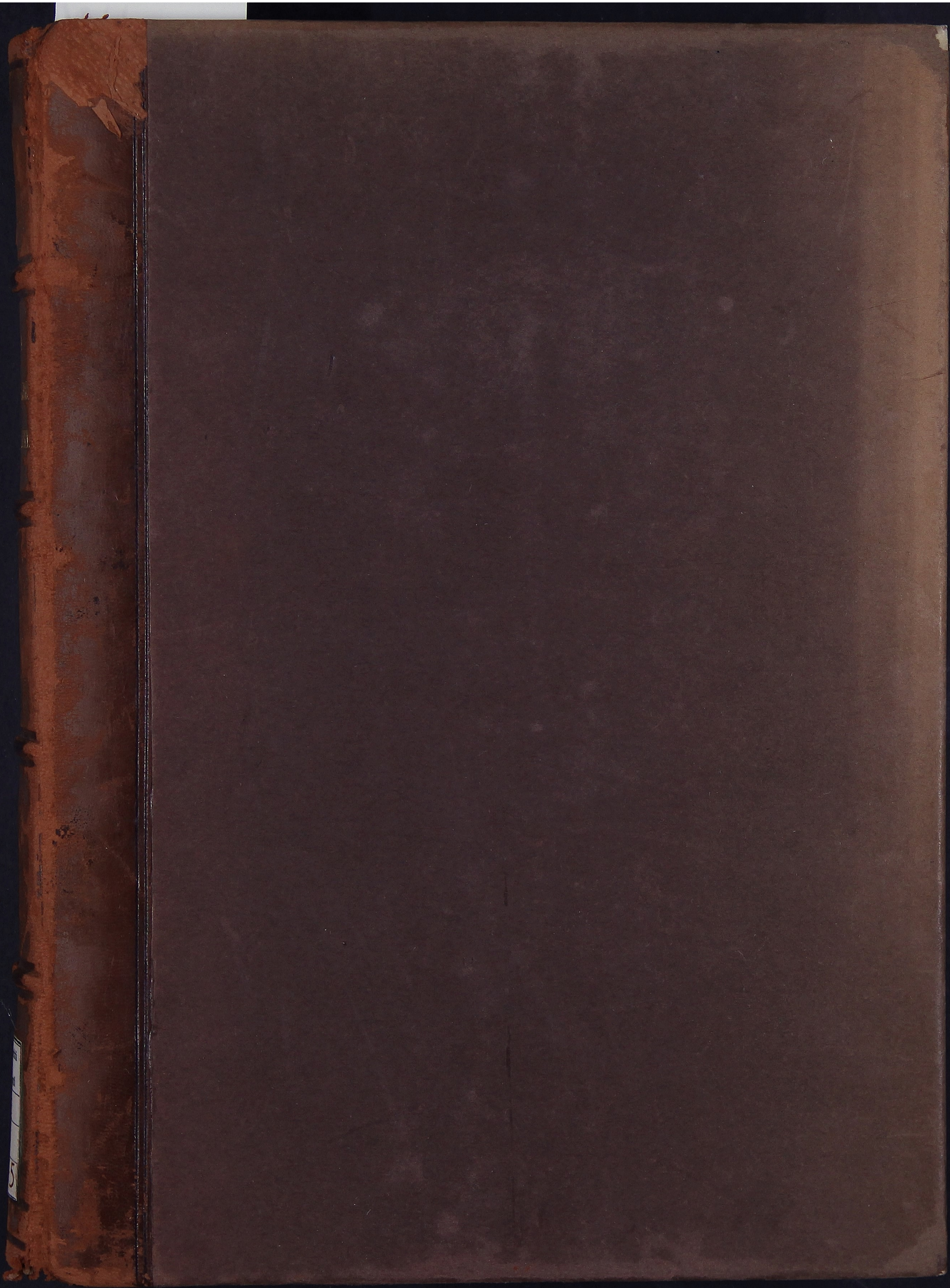

This page was intentionally left blank

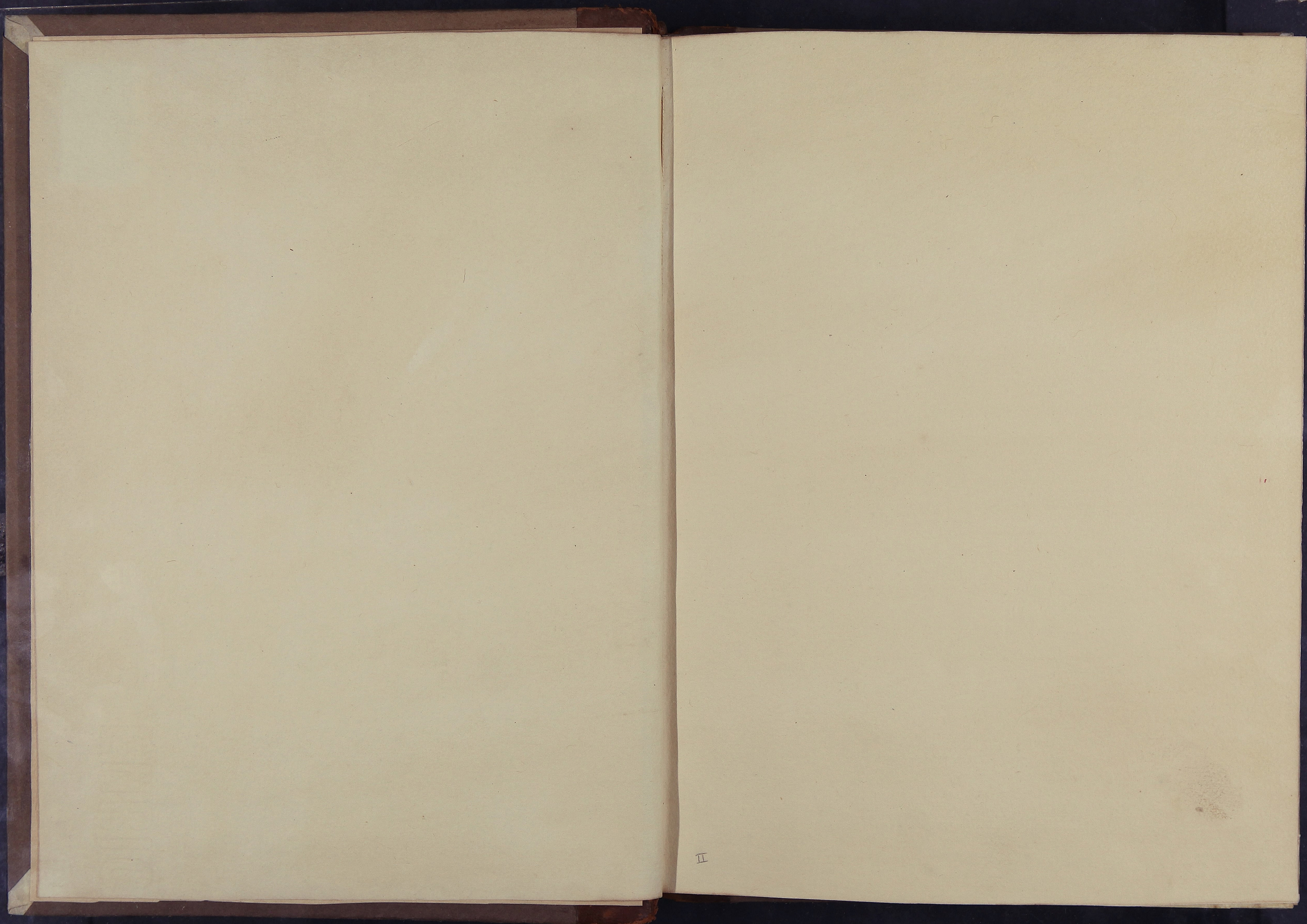
*

Pagina lasciata intenzionalmente vuota

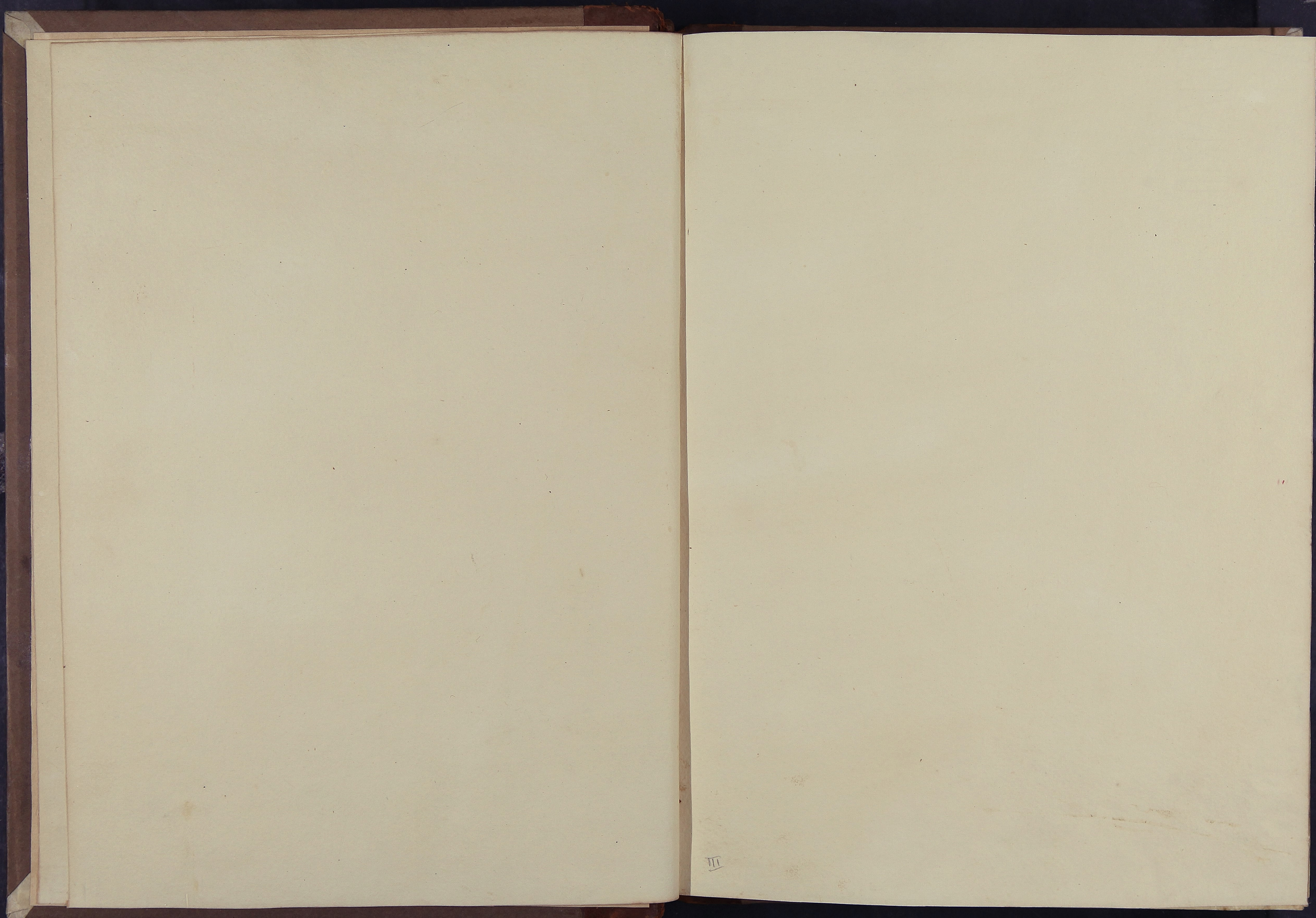
Manoscritti.
Conventi.
E
6
2675

E.6.2675

I

II

Finito a 116 so 149

Iste Liber est Congregationis Sancte Iustine ordinis Sancti Benedicti deputatus Monasterio Sancte Marie suo Abbatie Florentie [segno] 149.

IV

A sup. iiij libros magistri sniarum

Suma theologie. S. 149. que est abbatie flor.

Summa super 4 Libros Magistri Sententiarum

·149·

Lectura / seu / Expositio sr. 4or libros magistri sniarum.

·LIB· ·PRI·

Queritur utrum theologia sit scientia. Et videtur quod non. Omnis enim scientia procedit ex principiis per se notis theologia vero non procedit ex principiis per se notis procedit enim ex articulis fidei qui non sunt per se noti quia non ab omnibus creduntur ergo theologia non est scientia. Preterea scientia non est singularium sed theologia tractat de singularibus puta de gestis abrahe ysaac et iacob et similibus non ergo theologia est scientia. Contra augustinus 14 de trinitate theologia est scientia de rebus que ad salutem hominis pertinent ergo est scientia. Iuxta hoc queritur utrum ista scientia sit necessaria. Utrum speculativa an practica. Utrum digniorem aliis scientiis. Utrum hec scientia possit dici sapientia. Ad questionem primam respondent quidam et dicunt sine omni distinctione quod theologia sit scientia. Cuius rationem assignant. Cum enim scientie considerent de ente quedam particulariter ut physica et mathematica quedam autem universaliter ut metaphysica que considerat ens inquantum ens nulla istarum de ente divino secundum proprias eius rationes quia enim scientie predicte illud non considerant per se manifestum est. Scientia autem universalis cum consideret ens inquantum ens ipsum ens divinum secundum proprias rationes eius minime considerabit. Et dicunt propter istas scientias aliam esse scientiam quandam quam theologiam vocant quam ens divinum secundum rationes proprias dicunt considerare. Contra hoc obiciunt quidam. Dicunt enim quod in omni scientia oportet intellectum adherere aliquibus principiis apparentibus ei secundum evidentiam. Principia autem ex quibus procedit theologia non sunt intellectui evidentia ergo et cetera. Propter ad hoc respondent quidam et dicunt quod licet principia huius scientie non sint evidentia conclusiones tamen conclusae ex talibus principiis ex ipsa deductione silogistica fiunt evidentes. Contra effectus numquam est certior sua causa. Cum ergo principia que sunt cause conclusionum non sunt evidentia ergo nec conclusiones ipse. Et ideo alii aliter respondent et dicunt quod licet principia huius scientie per se non sint intellectui evidentia fiunt tamen homini proficienti in hac scientia tandem in fine evidentia. Contra istos obicitur sic. Omnis principia fiunt tandem evidentia ergo de eis tunc non habetur cognitio enigmatica quod falsum est. Cum omnis cognitio vie sit enigmatica. Respondent et dicunt quod quamvis principia fiant quantum ad cognitionem presentem evidentia certa tamen evidentia et quamquam hic fuit respectu cognitionis in patria est enigmatica. Contra non hoc videtur stare posse. Fides enim est non apparentium ergo et certorum que non sunt evidentia. Huius autem scientie principia sunt articuli fidei ergo et cetera. Contra hic est quod alii aliter dicunt scilicet quod sicut loyca est duplex utens scilicet et docens sic et theologia. Loyca vero utens non est scientia sed magis probabilitatem generans, docens vero est scientia ratione sui subiecti proprii puta silogismi in quo docet sillogizare et ei uti sapientibus, sic et theologia scientia est in quantum docet uti credibilibus. Contra non hoc valet sequeretur enim quod theologia non docet scientiam de rebus sed de usu credibilium et ita non esset scientia realis. Et ideo alii dicunt aliter et adhuc scilicet quod prima principia non sunt nota nisi habentibus lumen intellectus agentis ita et principia huius scientie scilicet articuli fidei habentibus lumen fidei sunt evidentia. Infidelibus autem numquam apparent sicut nec carentibus lumine intellectus principia sunt manifesta. Contra lumen fidei est enigmaticum ergo non fit evidens secundum ipsum. Alii autem quantum ad propositum respondent cum distinctione dicentes quod duplex est scientia scilicet subalternans et subalternata. In scientia autem subalternante principia sunt evidentia. In subalternata vero non sunt evidentia sed ex scientia subalternante supponuntur. Dicunt ergo isti quod cum ista scientia sit subalternata scientie dei et beatorum non oportet sua principia esse evidentia nobis sed sufficit ea supponere tamquam in superiori scientia declarata. Contra non hoc videtur sufficere oportet enim secundum philosophum posteriorum scire de principiis quia sunt, sed per hoc quod aliquid est evidens alteri non fit mihi illud evidens nisi quantum ad propter quid non quantum ad quia. Ad hoc autem respondent quidam et dicunt quod in scientia subalternata non oportet principia esse evidentia nisi in ipsis quia sed sufficit ea a scientia superiori supponere quibus suppositis in scientia superiori deducuntur conclusiones in scientia subalternata tamquam in ipsa esset nota et evidentia. Quemadmodum enim dicimus quod de futuris contingentibus possunt concludi conclusiones certa et necessaria suppositis ipsis futuris contingentibus quibus non suppositis non certe concluderentur. Scientia enim ipsi quia secundum philosophum in posteriorum accipitur dupliciter. Quandoque enim accipitur pro actione aliqua, ut per velocitatem accipio quia lepus est. Hic autem modo non oportet accipi aliquod principium cognitionis in scientia quia secundum philosophum ibidem si aliquis sederet super lunam et videret interpositionem terre inter solem et lunam videret lunam eclipsari propter quod autem eclipsaretur ignoraret eo quod per acceptionem alicuius unius actionis per sensum non generatur in nobis aliqua cognitio scientifica universalis. Alio modo accipitur scientia ipsi quia de aliquo pro aliquo essentiale dicens quod rei ut cirurgicus sciens quia ulcera circularia tardius sanantur nescit propter quid. Posset tamen illud scire quia per circulum sciret qui huius est figuram. Et tunc esset mixtus artifex scilicet ex geometrico et cirurgico. Dicendum ergo quod cirurgicus in quantum talis nullo modo habet scire quod de circulo sed totum hoc presupponit a superiori artifice. Apparet ergo quod cirurgicus nullo modo scit istud suum principium scilicet quod vulnera circularia tardius curantur nisi quia ad quod nec quia ad quia sed tantum presupponit ab alio. Et ita est de qualibet scientia subalternata et ideo non oportet quod principia huius scientie in hac scientia sit aliquo modo nota aut evidentia sed sufficit ea supponere a scientia superiori. Et ideo habitus scientie ex talibus principiis generatus non est habitus quinque scientie sed scientie. Ex predictis patet responsio ad primum argumentum. Ad secundum quod secundo obicitur dicendum quod singularia traduntur in theologia non tamquam principia intenta sed per modum exemplorum sicut in moralibus fieri est consuetum. Ad illud quod postea queritur utrum ista scientia sit necessaria dicendum quod sit. Cuius ratio est. Cuilibet enim agenti propter finem necesse est finem precognoscere. Finis autem humanus puta beatitudo excedit naturalem cognitionem ipsius hominis. Et ideo necessarium fuit esse aliquam scientiam per divinam revelationem acceptam que homines in sui finis cognitionem dirigeret. Ad illud quod tertio queritur utrum sit speculativa vel practica. Respondent quidam et dicunt quod hec scientia non est speculativa nec practica sed potius affectiva. Cuius rationem assignant. Unumquodque denominatur a fine ultimo. Ultimus autem finis huius scientie est caritas eo quod in ea tota lex dependet et prophete. Caritas autem est in affectu et non in intellectu qui dividitur in speculativum et practicum et ideo dicunt quod hec scientia debet dici affectiva et non

Summa super quatuor Libros Sententiarum
Inter Codices designatur num: 60.

Lib iste est abbatie florentine. C. 149.

Thomas p. pte q. p. ar. p.

speculatiua non practica. Contra istud non uidetur esse. Cum enim beatitudo que est finis consistat non in habitu sed in actu, adhuc supposito quod finis ultimus sit caritas quod tamen non uidetur sic posterius ondetur, oppotebit quod ipsa caritas que est finis ultimus siue in qua consistit beatitudo sit non habitus sed magis actio. Cum autem scientia dicatur practica per comparationem ad actionem non obstante quod perfecta actio sit in affectu oppotebit dicere quod hec scientia sit practica sicut uidetur quod alique scientie sunt practice quarum earum actiones ad quas ordinantur per uirtutes sensitiuas explicantur. Et ideo dicendum est cum aliis quod hec scientia est tam speculatiua quam practica. scientia est speculatiua cuius finis est caritas. practice autem opus habet scientia non solum dirigit in operibus humanis sed et ordinat ad diuinorum cognitionem, et maxime ad ueritatis perfecte contemplationem. Ut autem magis sit speculatiua quam practica patebit cum ostensum fuerit, ut beatitudo que est finis ultimus sit magis in actu intellectus quam affectus. Ad 1 quod procedit quare hec scientia sit dignior aliis dicendum quod sic. Nam sicut Commentator in prologo de anima. Artes non excedunt se nisi altero duorum modorum. scilicet fortitudine demonstrationum et nobilitate subiecti. Quantum ad utrumque autem hec scientia alias scientias excedit. scilicet huius enim scientie demonstrationes sunt firmissime quia cum aliarum scientiarum demonstrationes firmitatem habeant ex uirtute luminis naturalis siue humane rationis quod errare potest, hec scientia firmitatem habet ex lumine scientie diuine quod decipi non potest. hec autem scientia habet per subiectum suam altitudinem omnem rationem transcendit. Sed aliarum scientiarum subiectum habet quod ab eis consideratur rationem non transcendit. Propter quod recte ad idem procedentem quare uter hec scientia sit sapientia. Cum enim hec ... ethicorum sapientia sit cognitio altissimarum causarum. relinquitur quod hec scientia pro ut a theologis sit maxime sapientia quod ipsa considerat de causa prima omnium in quantum sua uirtute altius omnium causarum uirtutes transcendit.

Secundo queritur primo utrum deus sit subiectum in hac scientia. Et arguitur primo quod non. Nam secundum philosophum in primo posteriorum omnis de subiecto supponere quid est. Sed hec scientia non supponit de deo quid est. quia secundum damascenum dicere de deo quid est impossibile est. ergo deus non est subiectum huius scientie. Omnia que determinantur in scientia comprehenduntur sub subiecto illius scientie. Sed in sacra scriptura determinatur de multis aliis quae sub deo non comprehenduntur puta de creaturis et moribus. non ergo deus est subiectum huius scientie. Contra in qua est subiectum in scientia de quo est sermo in scientia. Sed sermo in hac scientia est de deo est enim theologia idest sermo de deo. ergo deus est subiectum huius scientie. Tertio queritur utrum hec scientia sit una uel plures. Quarto utrum debeat uti methaforis. Quinto utrum sub una littera habeat plures sensus. Respondeo dicendum ad primam questionem quod deus est subiectum huius scientie. Sicut enim se habet subiectum ad scientiam sic obiectum ad potentiam uel habitum. Ipse autem assignatur obiectum alicuius potentie uel habitus sub cuius ratione omnia que referuntur ad potentiam uel habitum referuntur sicut homo et lapis referuntur ad uisum in quantum colorata unde coloratum est proprie obiectum uisus. Omnia autem que tractantur in sacra scriptura tractantur sub ratione dei uel quia sunt ipse deus uel quia habent ordinem ad deum ut ad principium et finem. unde sequitur quod deus sit subiectum in hac scientia. Quod etiam manifestum fit attendentes ad ea que tractantur in hac scientia

non ad rationem sed quod considerant assignabant aliter subiectum huius scientie ut puta res et signa uel opus reparationis uel totum christum .i. caput et membra. Contra istud non sufficiat quia de hiis omnibus tractatur in ista scientia per ordinem ad deum. Relinquitur ergo quod subiectum huius scientie sit deus. Contra hoc obiicitur aliqua scientia non est de quo determinatur in una scientia est subiectum in alia scientia nisi sub speciali ratione acceptum. aliarum sequeretur scientiarum confusio si idem a diuersis scientiis consideraretur. ergo oportet si deus sit subiectum huius scientie quod hoc non sit nisi sub speciali ratione aliqua acceptum. Et ideo dicunt quod subiectum huius scientie est deus in quantum est principium restaurationis et finis glorificationis. Contra istud non ualet. uidemus enim quod de ente absolute et in quantum tale considerat methaphisica tamen de ente sub proprio considerat philosophus sub ratione speciali puta de ente mobili. Non ergo oportet quod si de aliquo in diuersis scientiis determinetur quod ipsum in utraque scientia sub speciali ratione consideretur. Et ita est in proposito. methaphisica enim determinans de deo considerat de ipso absolute uel de aliquo de aliquo sensibili. theologus autem considerat de ipso absolute simpliciter. Ad primum ergo dicendum quod quelibet scientia oportet de subiecto presupponere quid est idest quid significat per nomen non autem diffinitionem. Unde quamuis ergo de deo non presupponatur in hac scientia quid sit per diffinitionem supponit tamen de eo quid significet per nomen. Ad secundum dicendum quod omnia alia de quibus determinantur in hac scientia comprehenduntur sub deo non ut partes uel species uel accidentia sed ut ordinata aliqualiter ad ipsum. Ex quo apparet solutio sequentis questionis. Nam sic omnia illa spectant ad eandem potentiam uel habitum que ad eandem rationem obiecti formaliter potentie uel habitus referuntur puta omnia colorata ad uisum eo quod in esse colorati conueniunt. Sic omnia illa ad unam scientiam pertinebunt que ad rationem ipsius scientie pertinere possunt. quia ergo hec scientia considerat multa sed quod sunt ad deum ordinata. ideo non obstante tali multitudine hec scientia potest esse una. Ad 3 quod procedit quia dicendum quod hec scientia est argumentatiua sicut et quelibet alia scientia non argumentatur ad probandum sua principia sed ex principiis argumentatur ad probandum in ipsa scientia. Sic et hec scientia non argumentatur ad probandum sua principia que sunt articuli fidei. sed ex eis procedit ad aliud probandum. sicut apostolus .1. corinthiorum. 15. ex resurrectione christi ad probandum resurrectionem argumentatur. Ad 4 quod procedit quia dicendum quod conueniens est scientie sub methaforis corporalium tradere spiritualia et diuina. deus enim omnibus prouidet secundum quod competit eorum nature. est autem naturale homini quod per sensibilia ad intelligibilia ueniat quia omnis cognitio nostra oritur ex sensu unde conueniens est in ista scientia tradantur spiritualia sub methaforis corporalium. Ad 5 quod ultimo queritur dicendum quod auctor sacre scripture deus est in cuius potestate est ut non solum uoces ad significandum accomodet quod et homo facere potest uerum et res ipsas. Et cum in omnibus scientiis uoces tamen significent hoc habet proprium ista scientia quod ipse res per uoces significate et significant aliquid. Prima ergo significatio qua uoces significant res pertinet ad primum sensum qui est sensus ystoricus uel litteralis. Alia uero significatio qua significate res per uoces res alias significant dicitur sensus spiritualis qui tripliciter diuiditur. Nam sicut

christum. lex uetus est figura noue legis. Et sicut dicit dyonisius ipsa noua lex est figura future glorie. In noua etiam lege ea que in capite gesta sunt signa sunt eorum que nos agere debemus. Secundum igitur quod ea que sunt uetis legis significant ea que sunt noue legis est sensus allegoricus. Secundum uero quod ea que in christo facta sunt uel in hiis que christum significant sunt signa eorum que nos agere debemus est sensus moralis siue tropologicus. Prout uero ea que sunt noue legis significant ea que sunt in eterna gloria est sensus anagogicus. Quia uero litteralis est quem actor intendit. Actor autem sacre scripture deus est qui omnia simul suo intellectu comprehendit. Non est inconueniens si sub litterali sensu in una littera sacre scripture plures sint sensus.

Utrum sit ac noue legis. Hic queritur de usu. primo de fruitione secundo de uti. Et primo queritur utrum frui sit actus intellectus. Et uidetur quod sic. Actus intellectus nobilissimus est quia nobilissime potentie hec autem potentia in homine est intellectus. Cum ergo frui sit nobilissimus actus uel perfectissimus quia ponit cum in fine suo ultimo uidetur ergo quod sit actus intellectus. Contra uidetur quod sit actus uoluntatis. Actus enim determinatur ex obiecto. sed obiectum fruitionis est finis ultimus quod est obiectum uoluntatis eo quod sit ratione boni. uidetur ergo quod frui sit actus uoluntatis. Contra uidetur quod sit actus omnium potentiarum. premium enim nostrum mito sed homo meretur secundum omnes potentias ergo omnes potentie premiabuntur sed premium est ipsa fruitio ergo fruitio est actus omnium potentiarum. Quarto hic queritur quid sit frui. Quinto quibus sit fruendum. Sexto utrum tribus personis una fruitione sit fruendum. Respondeo dicendum ad primam questionem. Cum nomina imposita sequantur rerum cognitionem uidetur probabile quod ab eo quod est notum de re magis manifestum sortiantur nominationem. Cum ergo que sunt sensibilia sint nobis magis nota uel manifesta ideo nomen fruitionis a fructibus sensibilibus uidetur deriuatum. Fructus autem sensibilis est id quod est ultimum ex arbore expectatum et cum quadam suauitate percipitur. Unde fruitio uidetur ad amorem uel suauitatem pertinere quam habet de ultimo expectato quod est finis. Finis autem et bonitas est obiectum potentie appetitiue. Unde manifestum est quod fruitio est actus potentie appetitiue. Verum quia operatio perfecta non elicitur a potentia delectabili nisi quantum ipsa potentia habitu uirtutis perfecte fuerit informata. Uirtus autem perfecta que ultimo fini per potentiam appetitiuam coheremus est caritas. relinquitur quod fruitio cum in operatione perfecta consistat sit appetitiue potentie actus siue uoluntatis caritate perfecte. Est autem ad utendum quod cum appetitus sequatur cognitionem eo quod uisio que succedit fidei precedat fruitionem caritatis. Uisio autem beata cum non fiat per similitudinem sed magis per immediatatem essentie ipsius uisi in patria consequetur ideo ipsam consequitur apprehensio succedens spei sicut ipsa uisio succedit fidei. Et ideo rationabiliter dicitur quod fruitio est actus uoluntatis secundum habitum caritatis quamuis non secundum ordinem ad potentias et habitum precedentes. Ad 1 quod in primum obiicitur dicendum quod fruitio non est actus nobilissimus quod est uisio que debet intellectus ultimi finis. Sed est delectatio delectatio ipsam operationem perficiens. sicud

pulcritudo iuuentutem. et ideo est in uoluntate quod est altior intellectu secundum perfectionem sicut infra dicetur sed intellectus est altior secundum originem. Et similis est ordo in habitibus et actibus scilicet uisionis et fruitionis. Fruitio enim nominat altissimam operationem quantum ad sui perfectionem uisio autem non habet perfectam rationem felicitatis nisi in quantum est operatio perfecta per ea que sequuntur puta per delectationem sicut per pulcritudinem iuuentus ut dicitur .x. ethicorum. Secundum concedimus. Ad 3 dicendum quod potentiarum inferiorum non potest esse proprie fruitio dicta non enim habent operationem circa finem quem consequitur fruitio. Sed sicut nec intellectus perficiatur accipiendo ab inferioribus potentiis ita erit in patria econuerso. scilicet quod perfectio et gaudium superioris partis in inferiores partes redundabit. et sic totum quod meruit remunerabitur. Ad 1 quod procedit quare dicendum quod est fruitio sit actus appetitiue potentie siue uolitiue et ita imperatiue. Res autem cognitione carentes et si perueniant ad finem sicut graue terre deorsum et leue sursum tamen hoc non est per motum imperantis potentie in ipsis sed potius imperans potentia est in aliquo superiori non quod sit mouens tota natura per ipsum. Et ideo res carentes cognitione carent fruitione. Bruta autem animalia et si cognitionem et uirtutem appetitiuam habeant non libertatem secundum eam imperant sed potius ex instinctu nature ad ea que apprehendunt mouentur. Sola autem rationalis creatura cognitionem habet et libere pro suis actibus imperat. Unde rationalis creature est fruitio secundum rationem perfectam. brutis autem imperfecte. Aliis autem creaturis nullo modo. Ad 1 quod procedit quare dicendum quod frui tripliciter dicitur. Uno modo sicut obiecto et hoc modo deo fruendum est, quia ad bonitatem ipsius dei ordinatur bonitas totius uniuersi sicut ad bonum ducis bonum totius exercitus. Alio modo sicut habitu eliciente actum fruitionis et hoc modo beatitudine creata et caritate fruendum est. Tertio modo fruimur aliquo sicut instrumento et hoc modo fruimur potentia cuius est actus. Ad 1 quod ultimo queritur dicendum quod una fruitione fruimur tribus personis. obiectum enim fruitionis est ultimus finis quod est summa bonitas. Cum ergo tres persone non sint tres fines nec tres bonitates sed unus finis et una bonitas relinquitur quod tribus personis sit una fruitio. Alia ratio est quia cognoscat unum illorum cognoscat et reliquum. Propter quod sunt huius generis et cetera. Contra mirabile est quomodo quis cognoscat essentiam que communis est ueniat in cognitionem distinctam personarum. Propter quod dicendum quod cognoscat fruens diuina essentia non uidetur essentiam communem tribus personis et eam per essentiam rerum sed uirtutem talem puta per modum spirationis et intellectum amoris et ubi et sic distincte cognoscat et fruitur tribus personis. Non ergo et quamuis una fruitione fruitur quibus sua fruitione et ideo est una actio qua intellectus intelligit rem et intelligit rem eandem se intelligere.

Secundo queritur primo de uti. Et uidetur quod sit actus rationis. Ordinare enim unum ad alterum est potentie conferentis cuiusmodi est ratio. sed uti dicitur ordinare unum ad alterum ergo uti est actus rationis. Contra secundum uictorinum usus est actus frequenter elicitus secundum quemlibet actum frequentem elicitum de sua potentia ergo usus est actus cuiuslibet potentie. Contra secundum augustinum x de trinitate. Uti est aliquid

Summa super quattuor libros sententiarum ... ligatus tuae (?)

assumit in facultatem voluntatis. Ergo videtur quod sit tantum actus voluntatis. ¶ Quartum quod de utentibus. ¶ Quintum utrum aliquis sit utens in patria. ¶ Sextum utrum omnibus sit utendum. ¶ Respondeo dicendum ad primum quod cum usus alicuius rei importat applicationem ad aliquam operationem. Unde ipsa operatio ad quam rem applicamus usus eius dicitur, sicut equitare est usus equi et percutere usus baculi. ¶ Ad ea vero que ad operationem applicamus sunt aliqua que principia intrinseca agendi scilicet potentie anime et membra sicut intellectus applicatur ad intelligendum et oculus ad videndum. Aliqua sunt res exteriores quas applicamus ad operationes per potentias anime et per membra corporis. ¶ Sicut est baculum ad percutiendum applicamus per manum. Ita et per potentiam moventem manum. Cum ergo voluntas sit ut movens potentias anime que est applicare eas ad operationem manifestum est quod uti primo et principaliter est voluntatis tamquam primo moventis. ¶ Sed quantum ad executionem que fit per ipsum voluntatis procedit directo rationis vero uti est rationis tamquam dirigentis. ¶ Media vero alie potentie sunt media sive instrumenta per que voluntas applicat res exteriores ad operationem vero uti est sicut in aliis potentiis tamquam in instrumentis sed in voluntate tamquam in principali agente quia actio non attribuitur instrumento sed principali agenti sicut hedificatio edificatori non instrumentis. ¶ Uti ergo est voluntatis tamquam principaliter vel principaliter agentis, rationis tamquam dirigentis, aliarum potentiarum tamquam exequentium. ¶ Ad primum hoc obicitur quod sic. Sic intelligere non est aliquid quod quasi exercitatio intellectus circa intelligibilia, ita uti non est aliud quam quedam negotiatio voluntatis circa utibilia. Sed ex hoc quod intellectus negotiatur circa intelligibilia intelligendo ea non communicat intelligere ipsi intelligibili. Puta ex hoc quod intellectus intelligit lapidem non communicat lapidi intelligere. Ergo a simili ex eo quod voluntas negotiatur circa alias potentias anime prout sunt quedam utibilia uti eis non communicat. ¶ Preterea faber incidens cum cutello dicitur uti cutello ad incisionem, cutellus vero minime. Ergo a simili quamvis voluntas utatur aliis potentiis ipse tamen non dicuntur uti. ¶ Preterea uti est aliquid assumere in facultatem voluntatis. Facultas autem voluntatis libera est. Cum ergo potentiis aliis a voluntate non possit communicari libertas, ergo nec uti. ¶ Contra uti est actus quod assumit per simile non est simile. Intellectus enim negotiatur circa intelligibilia tamquam circa obiecta et non sicut instrumenta intellectionis et ideo ipsis intelligere non communicat ex hoc quod intelligantur ab intellectu. ¶ Voluntas vero negotiatur circa potentias alias non tantum sicut circa obiecta utibilia id est applicanda ad operationem sed sicut circa instrumenta per que applicat et alias res ad operationem. ¶ Et per hoc idem patet solutio secundi. Faber enim quamvis utitur cutello ad incisionem, utitur eo non tamquam instrumento applicante rem aliam ad operationem sed potius utitur eo tamquam aliquo utibili applicabili ad propriam operationem et ideo cutello non competit uti. ¶ Sed si vero faber uteretur aliquo tamquam instrumento non tantum applicabili sed etiam applicanti rem aliam ad operationem de tali instrumento possit dici quod uteretur sicut apparet in fabro applicando cutellum ad incisionem per manum. Potest enim ibi dici quod manus utatur cutello. ¶ Ad tertium quod postea obicitur dicendum quod quamvis actio principalis agentis conveniat instrumento aliter tamen est in principali agente quam in instrumento et aliter agens principale ab instrumento non differret. Cum ergo usus sit

applicatio rei ad operationem quam consequitur libertas ex parte voluntatis que est principale agens potest usus communicari aliis potentiis absque libertatis communicatione. ¶ Ad primum quod in contrarium obicitur dicendum quod uti est rationis sicut dirigentis, voluntatis autem sicut imperantis ut dictum est. ¶ Ad id quod postea obicitur dicendum quod Victorinus accepit ibi usum pro ipsa operationis frequentia que idem est quod consuetudo. Hic autem accipitur pro applicatione rei ad operationem. ¶ Ad primum quod ulterius hic queritur dicendum quod sicut dictum est uti est applicare aliquid ad operationem. Applicare autem aliquid ad aliud non est nisi eius quod habet referre aliquid ad alterum quod ad rationem pertinet et ideo solius animalis rationalis est uti. Animalia enim bruta etsi per membra sua aliquid agant hoc tamen est ex instinctu nature. Unde non dicuntur proprie applicare ad agendum nec uti eis. ¶ Ad primum quod postea queritur dicendum quod usus est eorum que sunt ad finem. ¶ Sed eorum que sunt ad finem quedam sunt inducentia finem et contingentia ipsum et hec sunt que non repugnant perfectioni finis sicut dispositiones nature que manent cum forma substantiali et talium est usus in patria sicut sunt perfectiones naturales et similiter dona spiritus sancti et alia que ex sua ratione imperfectionem non dicunt. ¶ Quedam sunt ad finem sicut distantia a fine ut motus et huiusmodi et ista propter suam imperfectionem non compatiuntur finis in patria. Unde talium non erit usus in patria sicut sunt penitentie et actus fidei et spei et huiusmodi. ¶ Ad primum quod postea queritur dicendum quod uti dicitur large et stricte. Uti enim large acceptum idem est quod sumere aliquid in facultatem voluntatis ut in ipso quiescatur. Uti autem proprie est applicare aliquid ad alterum ut dictum est. ¶ Cum igitur nihil sit bonum nisi inquantum accedit ad similitudinem divine bonitatis omni re bona utendum est applicando bonitatem eius ad bonitatem divinam. ¶ Sed si que sunt que bona non sunt ut puta peccata eis utendum non est. ¶ Pena vero bona est secundum quod purgat peccatum et promovet ad meritum et ideo ea utendum est. ¶ Res enim mundane bone sunt inquantum confert aliquid ad dei contemplationem vel inquantum prebet vite subsidium. ¶ Opera est natura que mala non bona sunt et ideo in referenda sunt in deum, et eis utendum per relationem eorum in deum. ¶ Unde autem operatione quolibet oportet aliquid referre in deum vel habitu dicitur hoc dicens in ipso.

¶ Hoc itaque. ¶ Hic queritur utrum omnium rerum perfectiones sint in deo. Et videtur quod non. ¶ Illud enim in quo sunt perfectiones diverse est unum non plura. Inpossibile est enim quod sit aliquid plura quam habent omnes perfectiones in se quia talia ab invicem non differrent. Sed deus non unus cui unum dicat privationem secundum philosophum x metaphysice. Cum igitur imperfectionem dicat deo non convenit. Sed in deo ergo non sunt omnium rerum perfectiones. ¶ Preterea opposita non possunt esse in eodem. Sed perfectiones rerum sunt opposite. Differentie enim que constituunt species sunt rerum perfectiones et sunt opposite ut dicit philosophus. Ergo videtur quod omnium rerum perfectiones non sint in deo. ¶ Contra est quod dicit commentator in v metaphysice quod in deo inveniuntur omnes nobilitates que in aliquo genere inveniuntur. ¶ Secundo hic queritur utrum pluralitas rationum secundum quas perfectiones predicte deo attribuuntur realiter sit in deo vel tantum in intellectu. ¶ Tertio utrum unitate divine essentie sit pluralitas personarum. ¶ Quarto utrum pluralitas illa sit realis vel tantum rationis. ¶ Respondeo dicendum ad primum concedendo quod in deo sunt omnium rerum perfectiones. ¶ Cuius ratio est, quia quicquid est in effectu oportet inveniri in causa effectiva vel secundum eandem rationem si sit agens univocum ut homo generans hominem vel eminentiori modo si sit agens equivocum

sicut in sole est similitudo eorum que generantur per virtutem solis. ¶ Manifestum est enim quod omnis effectus preexistit virtute cause agentis in causa per agente. Preexistere autem in virtute cause agentis non est preexistere imperfectiori modo sed perfectiori. Licet preexistere in potentia cause materialis sit preexistere imperfectiori modo eo quod materia inquantum huiusmodi est imperfecta, agens vero inquantum huiusmodi est perfectum. ¶ Cum ergo deus sit prima causa effectiva rerum oportet omnium perfectiones rerum preexistere in deo secundum eminentiorem modum. ¶ Et hanc rationem tangit dionysius et commentator dicit non dicens de deo quod non hoc quidem est hoc autem non est sed omnia est et omnium causa. ¶ Ad primum ergo dicendum quod verum est quod ubi in quo sunt omnes sunt perfectiones diverse esse unum sed si essent plura oporteret quod differrent. Aliquid ergo conveniret uni quod non conveniret alteri et sic hoc esset forte simpliciter aliud eorum deesset et sic non omnino perfectum esset. Inpossibile est ergo quod illud quod habet in se omnes perfectiones sit plura ergo oportet quod cum deus habeat omnes perfectiones in se quod sit unum. ¶ Nec obstat quod unum dicit privationem quia quamvis in deo non sit aliqua privatio tamen secundum modum nostre cognitionis non cognoscitur a nobis nisi per modum privationis et remotionis. ¶ Ad secundum dicendum quod quamvis opposita non possint esse in eodem vero in deo possunt tamen esse in eodem ut in causa efficiente. ¶ Ad primum quod ulterius hic queritur dicendum quod ratio prout hic accipitur nihil est aliud quam nominis significatum secundum philosophum in quarto metaphysice ubi dicit quod diffinitio est ratio quam nomen significat. Nominis autem significato est ipse intellectus conceptus in anima existens secundum philosophum primo periermenias ubi dicit que ea que sunt in voce sunt earum que sunt in anima passionum note. Ratio ergo prout hic accipitur non est aliud quam mentis conceptus quem per nomen significat. ¶ Hic autem conceptus aliquando dicitur vanus quandoque realis. Vanus dicitur cui nihil in re extra correspondet ut puta conceptus chimere. Realis vero dicitur cui aliquid in re extra correspondet. ¶ Est autem duplex conceptus. Intellectus enim formando conceptum de re aliquando fundat se super rem extra existentem immediate et tales nominis significationis conceptus dicuntur prime impositionis ut puta hoc nomen lapis equus et homo. ¶ Aliquando intellectus formando conceptus fundat se non immediate super rem que est extra sed potius super modum intelligendi rem que est extra et tales nominum significationes tales conceptus dicuntur nomina secunde impositionis sicut hoc nomen genus species et huiusmodi similia. ¶ Utrique autem istorum dicuntur esse reales pro quanto quia dicuntur esse similitudo rei existentis extra animam. Secundo autem quamvis non immediate sit rei existentis extra animam dicuntur tamen reales quia sumuntur ex modo intelligendi rem que est extra animam sicut apparet in hoc nomine genus cuius significatum non est similitudo rei existentis extra animam. ¶ Tamen intellectus ex hoc quod intelligit aliquid unum in pluribus speciebus attribuit ei intentionem generis. ¶ Et ideo licet proximum huius intentionis fundamentum non sit in re sed in intellectu, remotum tamen fundamentum est res ipsa propter hoc significatum sive conceptus huiusmodi non est vanus sed potius realis. ¶ Cum ergo sit supra declaratum quod omnium rerum perfectiones sint in deo, relinquitur quod omnes rationes sive conceptus predictarum perfectionum deo attributarum sint reales in deo non tantum in intellectu. ¶ Est tamen advertendum quod rationes predicte aliter fundantur in intellectu ratiocinantis et aliter in deo. In intellectu enim fundantur quantum ad formalitatem suam esse eo quod intellectus sit earum subiectum. In deo autem fundantur quantum ad firmitatem sive veritatis

quia ab eo quod res est unitas et simplicitas est in conceptibus ipsis intellectus. ¶ Fuit tamen inter antiquos aliqua controversia. Quidam enim ut auctor Raby et Moyses dixerunt quod res illa que deus est, est esse subsistens nec aliquid aliud nisi esse subsistens in deo est. Unde dixerunt quod omnia talia que attribuuntur deo verificantur de deo dupliciter vel per modum negationis ad removendum defectum ut cum dicatur deus sapiens removemus ab eo defectum qui est in carentibus sapientia vel per modum causalitatis ut dicatur deus bonus quia influit bonitatem creaturis. ¶ Et secundum hanc opinionem sequitur quod omnia que de deo dicuntur dicuntur pure equivoce. Ita ut nulla sit similitudo creature ad creatorem ex hoc quod creatura est bona vel sapiens vel aliquid huiusmodi. ¶ Alii vero sicut dionysius et commentator dixerunt quod quicquid est perfectionis in creatura eminenter est in deo et hoc quantum ad tria. ¶ Primo quantum ad unionem quia in deo sunt omnes perfectiones adunate que non congregantur in creatura. Secundo quantum ad plenitudinem quia ibi est sapientia sine omni defectu et similiter de omnibus aliis perfectionibus que etsi que sunt in creaturis divisa sunt in deo autem unum sunt. Tertio quantum ad unitatem et simplicitatem quia que in creaturis divisa sunt in deo unum sunt. ¶ Et secundum hanc opinionem perfectiones predicte dicuntur de deo et creaturis analogice. Hee autem opiniones quamvis in superficie diverse videantur non tamen sunt contrarie si quis dictorum rationes ex causis dicendi assumat. Primi enim consideraverunt quod nomina predictarum perfectionum imponuntur rebus creatis ab aliqua qualitate sicut hoc nomen sapiens imponitur creature a qualitate que longe a deo est. Et ideo dixerunt quod in deo non est sapientia et sic de aliis nisi forte privative et non positive sicut dictum est. ¶ Alii vero consideraverunt modos perfectionis ex quibus dicta nomina sumuntur et quia deus omnibus modis perfectus est ideo dixerunt quod ista nomina positive deo conveniunt. ¶ Patet ergo quod quelibet harum opinionum non negat hoc quod alia dicit quia nec primi dicerent aliquem modum perfectionis deo deesse nisi si qualitatem in deo ponerent. ¶ Sic ergo patet quod rationes perfectionum attributarum sunt vere in deo eo quod ratio magis se tenet ex parte eius a quo imponitur nomen quam ex parte eius cui nomen imponitur. ¶ Ex predictis patet diligenter intuenti quod multiplicitas rationum secundum quas perfectiones deo attribute significantur provenit ex parte rationis divine et ex parte intellectus nostri inquantum deus propter suam perfectionem superat utique intellectus nostri conceptiones. ¶ Ad primum quod postea queritur dicendum quod in unitate divine essentie sine ambiguitate est pluralitas personarum. Unde quidam et si ad demonstrandum non possit sufficienter, conantur ab aliquibus sic persuaderi. ¶ Sic enim dicit dionysius bonum est sui communicativum. Sed deus est summe bonus. Ergo summe se communicabit. Sed in creaturis non summe se communicat quia non recipiunt suam bonitatem totam. Ergo oportet ad hoc quod sit communicatio perfecta ut totam suam bonitatem alii communicaret. Hoc autem non potest esse in diversitate essentie. Ergo oportet plures esse diversitates in unitate essentie. Hoc idem et arguunt ex parte divine caritatis. Perfecta enim caritas est amor gratuitus que tendit in alium. Sed non est amor summus nisi summe diligat. Summe autem non diligit creaturas quia non summe diligende sunt. Ergo oportet quod in ipsa caritate eterna sit summe diligens et summe dilectus distincti in unitate essentie. Due autem rationes

iste sit post psuasiões q̄ d̄mōstrōes ī fcr̄ ostende. ¶ Ad
1ᵐ qd̄ post qr̄. dd̄ q p̄ᵉ dic distīguit realr̄ nō tm̄ rōe sic
sonat heresis sabelliā. Ad h̄ ꝯ ītelligēdū sciēdū ē q̄ ꝓpetas
pl̄. i. relo p̄ᵗ dupl̄ ꝯsiderarī ī diuīs. l̄ p ꝯpatiōez ad eēntiā ꝫ
sic rl̄o nō ē real ī diuinis ꝫ tm̄ rōis. l̄ p ꝯpatiōez ad id ad
qd̄ refertur ꝫ sic ꝑ ꝓpriam rōez rl̄ōis distinguit realr̄ ab
oppo. Cuz g̊ p̄ distinguat ab inuicē ꝫ p ꝯpatiōez ad eēz seqt̄
q ꝑlitas p̄ꝫ ī diuīs sit real̄ ꝫ nō tm̄ rōis. 3

¶ Postolus nāq̄ ꝯtīs eē distītiōez seqnte q̄r ut̄ d̄s sit cog̊-
scibil̄ a c̄atuis. Et arguit p̄ q nō. Cog̊ ē tm̄ extītiū
ꝫ ds̄ ꝫm dyo. ē sup̊ ōē ēnᷓ ens g̊ ē sup̊ ōēz cog̊ēz. ¶ p̊
oē īfinitū ē īcogtū ꝫ ds̄ ē īfinit g̊ ꝫ c̄. // ¶ Con fer. 4ᵒ
fn h̄ gl̄āet q gl̄āt scire ꝫ noscē me g̊ ur q pōˡᵉ sit dm̄
cog̊scē. ¶ Jux h̄ qr̄ ut̄ dm̄ eē sit p se notū. ¶ 3ᵐ ut̄
dm̄ eē possit demrarī. ¶ 4ᵐ ut̄ phy cog̊ne nālī ī cogtiōez
tnitatis d̄uenerit. // ¶ 5ᵐ ut̄ uestigiū tnitˢ reperiatur
ī c̄atuis. ¶ Rn̄do dd̄ ad p̄ qr̄nez qd̄ uniqdq̄ ē cog̊sil̄ p
id qd̄ est actu. C g̊ d̄s sit act̄ purus relīq q max̄ sit
cog̊sil̄ ex sui nā. bez q2 ꝫ phȳꝫ ī 2ᵒ meᵉ. intllōᵗ nr̄ se
habꝫ ad ea q sᵗ maifestīᵐᵃ nā sic oculus uespitiliōis ad
lucez sol̄ id qdaz dixerīt q q̄uis d̄s ꝫsit cog̊sci ī se ꝫ ī sui nā
a nobꝫ tā nō pᵗ cog̊sci. // ¶ Sᵒ3 istud n̄ ē q2 ꝫ gm̄t
ibidē h̄ ubi nō d̄mostrāt ī poibiᵗᵉˢ ꝫ difficltatē. // ¶ A
id ē dd̄ q d̄s ē a nobꝫ cog̊scil̄ qd̄ sic pꝫ. Sᵒdꝫ ē gm̄ ī xᵒ
methᵉ. Nāle hoīs d̄sidriū nō ē frustᵗ. ꝫ hoīs hō nālr̄ appēᵗ
cog̊scē dm̄ cū ꝫ ꝫm phyos ulꝫ finis hūāe uite sit eius
ꝯteplatō. Reliqt g̊ q d̄s sit cog̊scil̄ a nobꝫ. ¶ Ad p̄ g̊ dd̄
q d̄s ꝑꝑ eminētiaz sue entitatis dr̄ sup̊ ōē entia nō sic
nō ens ꝫ sic nō ens p moūꝫ alioꝫ entiū ita nō cog̊scatᵘʳ
p moūꝫ alioꝫ entiū q ītllctu nr̄o ꝯphendi poss̄ nō tā ꝑ
ꝑꝑ h̄ ē exps̄ oīo cogtiōis sic nec entitatis. // ¶ Ad 2ᵐ dd̄ īfi-
nitū dr̄ dupᵗ. s. puati et negati. Infinitū puatiē ē ꝯ ꝫm
sui gr̄i natū ē hr̄e finē ꝫ nō hᵗ ꝫ tale ē sit īpfētū ex
sui īpfētiōe nō pfēte cog̊scatᵘʳ ꝫ ꝫ qd̄. Infinitū uō negati
dr̄ qd̄ nllo mᵒ finitū ē ꝫ h̄ ē pfectissimū nō ualēs ītllctu
cāto ꝯphendi. ꝫ tm̄ attigi. ¶ Ad 2ᵃᵐ q. dd̄ q ad ē p se
notū dupᵗ. uno mᵒ ꝫ se ꝫ nō qᵒ ad nos. aᵒ mᵒ ꝫ se ꝫ qᵒ ad
nos. Ex h̄ ē aliq̄ ꝓpoitō ē p se nota q p̄dicatū icludᵗ ī rōe
sbī u h̄ est aīal aīal ē ē d rōe sbī hoīs. Sᵒi g̊ ita notū ꝫᵗ
oībꝫ d̄ p̄dicato ꝫ sbō hui ꝓpoitiōis qd̄ ē ut q istoꝫ tē ꝓpō
illa erit oībꝫ p se nota. sic pꝫ ī p̄mis d̄mostratiōis ꝑncipᵘˢ
q̄ᵒ2 nō sᵗ qdez coīa q nll̄ ignrat ut ens totū ꝫ silia. Sᵒi aᵗ
d sbō ꝫ p̄dō ap̄ aliquos nō notū qd̄ sit ꝓpō qdꝫ iqᵐ ī se
est erit p se nota nō tā ap̄ illos q p̄dicatū ꝫ sbꝫ ꝓpōis
igrāt. Et id ꝯtigᵗ ut dic boeᵘ ī liᵒ d ebdogmᵃᵇ q qdā sᵗ ꝯ-
ceptiōes aiᵒ p se note ap̄ sapiētes tm̄ u ī corporea non
eē ī loco. Dico g̊ q h̄ ꝓpō d̄s est iqᵐ ī se ē ē p se nota
q2 p̄dicatū ē idꝫ cū sbō. Ds̄ ē ē sui eē u īfra patebᵗ

q2 nos nescimᵘ d dō qd̄ sit nō ē nobꝫ p se nota ꝫ idiget
d̄mōstrarī p ea q sᵗ magᵗ nota nobꝫ mīᵘ u ꝫm nāz. s. p
effēꝫ. ¶ Ad 3ᵃᵐ q. dd̄ q dupᵗ ē d̄mostratᵒ una q ē p cāz
ꝫ h̄ dicᵗ ꝑꝑ qd̄ ꝫ h̄ ē p p̄ora simpᵗ. Alia ē p effēꝫ ꝫ dr̄
d̄mrātō q2 ꝫ h̄ ē p ea q sᵗ p̄ora q ad nos. Cū ē effēus
aliqs ē nobꝫ maifestiō q sua cā p effēꝫ p̄cedimᵘ ad cog̊-
scendū cāz. Ex qlibꝫ aᵗ effēu q ē nobꝫ notiō q sua cā pᵗ
d̄mōstrarī cā sua eē. pōito ē effēu necᵉ ē cāz p̄exisťe. Vn̄
dm̄ eē ꝫm q nō ē p se notū q ad nos d̄mōrabᵉ ē p effēus
nobꝫ notos. ¶ Ad 4ᵐ q. dd̄ q̄ nālez cog̊tiōez nō possumᵘ
ꝑueire ī cog̊tiōez tnitatis p̄ꝫ. et id phy n d h̄ sauerūt
n forte p reuelatōez uel ꝑ audituᵐ ab aliꝫ. Et hui rō est
Nāl ē rō nō cog̊scat dm̄ n ex c̄atuis. Ōᵃ aᵗ q dnᵗ d dō
ex c̄atuis ꝑtinēt ad entiaz ꝫ nō ad p̄ᵒˢ n ī qs ꝯueiūt in
ent ꝫ id ex nāli cog̊tiōe nō ueitᵘʳ n ī cog̊tiōez attbutoꝫ q ē
eēnᵉ nō ī p̄ᵃˢ. potuerīt tā phy pᵗ l eis approꝑatas cog̊scē
cog̊scēdo poteᵃᵐ sapᵃᵐ ꝫ boitatē q tā appata nō cog̊uert n u
coīa tbꝫ psōis ꝫ nos singˡᵃ attbuta singˡ psōis attribuimᵘ
¶ Ad. 5. q. dd̄ q oīs effēs represētat aliqˡ sui cāꝫ diu̇
simod̄. Aliqs ē effēus repn̄tat solaz cālitatē sue cause
nō aᵗ forᵃᵐ eī sic fumᵘ ignez. Et tal̄ repn̄tā uidᵗ eē repn̄tāᵒ
uestigij tn̄sceūtis. Vestigiū ē motū alicui represētat ꝫ non
qˡ sit. Aliqs aᵗ effēs repn̄tat cāz q ad silitudiez forᵉ eis
sic igˢ igᵉᵐ. ꝫ statue silitudiez forme eī. s. mercurij me-
curiūꝫ. Et h̄ represētatō ē represētatō ymagis. Pcessiō
aᵗ diāꝫ p̄ ꝫ attendᵗ ꝫm moūꝫ ī tllctᵉ ꝫ uoᵗˢ. Fili ē ꝓcedᵗ u ubū ī
tllctᵘ spꝫ. s. u amor uoᵗˢ. In c̄atuis aᵗ rationabiᵇ ī qbꝫ ē itllctᵉ
ꝫ uoᵇˡˢ ineit represētaᵒ tnitˢ p moūꝫ ymagis ī q ineᵐ-
nit ī eis ubū ꝯceptū ꝫ amō ꝓcedens. Sᵒ3 ī c̄atuis oībꝫ ineit
represētatō tnitˢ p moūꝫ uestigij ī q ī qlibꝫ c̄atura ineiūt
aliq q necᵉᵒ reducūt ī diuīs pˢ sic ī cāz. Qlibꝫ ē c̄atura
sbsistit ī suo p̄riᵒ ꝫ hᵗ forᵃᵐ ꝫm q d̄tmiatᵘʳ ad suā spez ꝫ hᵗ
ordīez ad ad aliud. Sᵒdꝫ g̊ q est sbā c̄ata represētat cāz ꝫ
p̄riᵒ ꝫ sic d̄mōrat p̄rez q ē p̄riᵐ nō d p̄riᵒ. Sᵒdꝫ aᵗ q hᵗ or-
dinez ad aᵈ q̄ndā forᵃᵐ ꝫ spez repn̄tat ubū ꝫ q forᵃ artificiatᵃ
ē ex ꝯceptiōe artificis. Sᵒdꝫ aᵗ q hᵗ ordiez ad aᵗ represētat
spꝫ. s. ī qᵐ est amor q2 ab effēᵗ ē ad ad aᵗ ex uoᵗᵉ c̄antis.
Ad h̄ ꝫ reducūt illa tā q ponit ī liᵒ sapᵉ. s. nūs pōdᵘ ꝫ msurā
nāꝫ mēsᵃ refferᵗ ad sbāz rei suis p̄riᵘˢ limitatā nūs ad spez
pōdᵘ ad ordinē. ¶ Sᵒ3 qcqd ē ī c̄atuā c̄atū ē g̊ illd uestigiū
ex q res c̄ata est uestigiū hᵗ ꝫ h̄ silr̄ c̄atuā est g̊ ē habebᵗ ue-
stigiū ꝫ sic uestigij erit uestigiū ī infinitū. Sᵒic g̊ nō ī oībꝫ c̄atuis
ineit uestigiuꝫ tnitatis. ¶ Ad istud dd̄ est q c̄atuā ē ꝓpe
sbsistēs ī qua ē ista tā ineire q rn̄dēt tbꝫ pˢ. Nec oꝫ q
ī qlibꝫ eoꝫ q sᵗ rei hec tā ineiāntᵘʳ ꝫ ꝫ ea tm̄ ꝫ q ue-
stigiū rei sbsistētī attbuitᵘʳ. Ex q apparet ulti q ꝑ ueti-
giū nō possumᵘ deueire ī cog̊tiōez tnitˢ q2 sic supeᵃꝫ ē
cog̊ tnitˢ nō potᵗ hrī ex c̄atuis. uestigiū u sic iā dcꝫ est

Ad h̄ ꝫ reducūtᵘʳ illa tā mod̄ spēs ꝫ ordo ꝫ illa q poit Augᵘ ī liᵒ 83 q̄nū
q ꝯstat qd̄ d̄scernitᵘʳ qd̄ ꝯgruit. Cōstat ē aliqd p suā sbāz d̄scerniᵘ
p forᵃᵐ ꝯgruit p ordiez

sumitᵘʳ penes aliqᵃᵐ pfectiōez repti ī c̄atuis.

Nunc uō adea. ¶ h̄ qr̄ p̄ ut̄ ymago dī sit ī hoīe
Et uid q nō. dr̄ ysa xl Cui fecistis dm̄ aut q ymaᵍ
gyne poneitis ei. ¶ p̊ eē ymagᵉᵃ dī ē ꝑꝑꝫ uigeīto dī
d q dic xp̄ ad colo q est iuisibl̄ dei p̄geīt oīs c̄ature
nō g̊ ī hoīe ineit ymago dī. ¶ Con gen p̄. facimᵘ hoīez
ad ymā. et si. n. ¶ Jux h̄ qr̄ ut̄ ymago dei ineiat in
c̄atuis irationabᵇ. ¶ 3ᵐ ut̄ angl̄ sit mag ad ymagiez dī q
hō. ¶ 4ᵐ ut̄ ymago ineniat ī qlibꝫ hoīe. ¶ 5ᵐ ut̄ ymago rep-
sentet tnitatez pᵃᵃˢ. ¶ Rn̄deo ad p̄ᵃᵐ q. dd̄ q ꝫ augᵘ ī liᵒ 83
q̄nez ubi ē ymago ꝫ ꝯtinuo silitᵒ ꝫ u ē silitudo nō ꝯtinuo est
ymago. Ex q apparet q silitᵒ est d rōe ymagis ꝫ q ymago
addit aliqd sup rōez sup rōez silitudis. s. q sit ex alio expssa
l ymago eiꝫ dr̄ eo q agat ad silitudiez altᵉ un̄ ymago q̄ in-
mitago. Vn̄ oūūꝫ q̄tūcūq sit altī ouo silē ꝫ eqle q2 tā ē expssū
ex illo nō dr̄ ymago ei. Eqlitas aᵗ nō ē d rōe ymagis cuiqꝫ
ꝫ augᵘ ibidꝫ. ubi ē est ymago nō ꝯtinuo ē eqlitas ut pꝫ in
ymagīe alicui ī speclo relucēte. Est tā d rōe pfcte yma-
gis. Nam ī pfcta ymagie nō d̄est ad qd̄ ī sit illi ex q expssa
est. Cuꝫ g̊ ī hoīe ineiat aliqᵃ silitudo educta d dō sic ab exē-
nō tā ꝫ eqlitatē q2 ī infinitū excedit h̄ exēplar id dr̄ ī hoīe
ymago dī eē ī pfcta. Et h̄ sigficat scptirā q dic hoīez ad ymaᵍᵉᵐ
dī factū. ꝓpoitō ē ad accessiꝫ q̄ndaꝫ sigrat q distāti ꝯpetit res
¶ Ad pᵐ g̊ dd̄ q ꝓpha loqtᵘʳ d c̄opalibꝫ ymagibꝫ ab hoīe ꝫ
factis ꝫ ymago dī ī hōᵉ ē spūal̄. ¶ Ad 2ᵐ dd̄ q p̄geīt oīs c̄a-
ture ē ymago dei pfcta. pfcte ꝯplens id cui ē ymago id dr̄ y-
mago nō ad ymāᵍᵉᵐ. hō u ꝫ ꝑꝑ silitudiez dr̄ ymago ꝫ ꝑꝑ ī pfctōez
d silitudis dr̄ ad ymagiez. ¶ Ad 2ᵃᵐ q. dd̄ q nō qlibꝫ silitudo
ꝫ si sit expssa ab alto suffiat ad rōez ymagis. Sᵒi ē sit silitudo
ꝫ genꝯ tm̄ l ꝫ aliqd accñs cōe nō ꝑꝑ h̄ dr̄ aliqd ad ymagiez eē
Nō ē poss̄ dici q umis q orit ex hoīe sit ymago hoīs ꝑꝑ silitudiem
gnis. Nec itez poss̄ dici q si ad fiat albei ad silitudiez altᵉ q ꝑꝑ
h̄ sit ad ymagiez altius cū albū sit accñs cōe plibꝫ spebꝫ. Reliqtᵘʳ
aᵗ ad rōez ymagis q sit silitudo ꝫ spēz sic ymago regis ē ī filio
suo. ul saltꝫ ꝫ accñs ꝓꝑꝫ spēz ꝫ p̄cipue ꝫ figurā sic ymāᵍᵒ
hoīs est ī cu. ¶ Maifestū ē aᵗ q silitudo spēz attēdᵗ ꝫm ꝫ
ultiāꝫ d̄iāꝫ. Assimilatᵘʳ aᵗ aliq dō p̊ qdꝫ ꝫ maxᵉ ꝯitᵉ ī qᵐ sᵗ
p̊ u ī qᵐ uiuūt. 3ᵒ u ī qᵐ sapuit l itllgūt q ꝫ augᵘ ī eodm
liᵒ ita sᵗ dō silia silitudīe p̄xima u ī c̄atuis n sit ꝑpiqūᵘˢ
ei. Ex q apparet q sole ītllctuales c̄atuē ꝓꝑe loqndo sᵗ ad y-
magᵉᵐ dī. Ex eadꝫ ē apparet q ymago dī attēdᵗ ī hōē ꝫ mētēꝫ
soluꝫ seu ꝫ itllctꝫ eo q hō ī h̄ soluꝫ excedᵗ irroabiles c̄atuas.
¶ Ad 3. q. dd̄ q ymago pot dupᵗ accipi. Vno mᵒ q ad
id ī q p̄ ꝯsideratᵘʳ rō ymagis q ē nāꝫ ītllctual ꝫ sic ymago dī
mag ē ī angolo q ī hōe q2 itllctualꝫ nā ē pfectior ī eis. Sᵒdo
potᵗ accipi ymago dei qᵐ ad id ī q ꝫ sbō ꝯsideratᵘʳ. ubi grā. In
hōe ineit qdaꝫ dī imitatō ī qᵐ. s. hō de hōe ꝫestꝫ sic d̄s d dō. Et ī qᵐ
aiā hoīs ē ī toto corpore eī. ꝫ itūꝫ tota ī qlibꝫ pte ipī. sic

d̄s se hᵗ ad mūduꝫ. Et ꝫ h̄ ꝫ silia mag ineit dī ymago
ī hōe q ī anglo. Sᵒdꝫ g̊ ad h̄ nō attēdᵗ p se rō dic ymagis
ī hoīe n psupposita pᵃ imitatōe q ē ꝫ itllctualꝫ nāꝫ. Aliqn
ē bruta eēnᵗ ad ymagiez dī. Cuꝫ g̊ angl̄ mag sit ad ymaᵍᵉᵐ
dī q hō. s. qᵐ ad itllctualꝫ nāꝫ simpᵗ angl̄ mag ē ad ymaᵍᵉᵐ
dei hō u ꝫ qd̄. ¶ Ad 4 qnez dd̄ q cū hō sit ꝑpᵗ itllctualꝫ
nāꝫ dm̄ maxᵉ imitari pōt. ꝫ imitatᵘʳ aᵗ itllctual n q ad
h̄ q d̄s se ipūꝫ itellgᵗ ꝫ amat. Vn̄ ymago dī pᵗ t̄pᵗ ꝯsiderarī
ī hōe. Vno qdꝫ mᵒ ꝫ q hō hᵗ aptitudiez nālez ad itllgēdū et
amādū dm̄ ꝫ h̄ aptitudo ꝯsistit ī ipā nā mētis q ē coīs l oībꝫ
hoībꝫ. Aliō mᵒ ꝫ q actu l hitu dm̄ cog̊scit ꝫ amat ꝫ tā
īpfcte ꝫ hec ē ymago p ꝯformitatē grē. 3ᵒ mᵒ ꝫ q hō actu ꝫ
cog̊scitꝫ dm̄ ꝫ amat pfcte ꝫ sic attēdᵗ ymago ꝫ silitudᵉᵃᵐ
glē. p g̊ ymago ineit ī hoībꝫ ꝯbeqꝫ ꝫᵃ ī iustis tm̄ 3ᵃ u
ī bīis soluꝫ. ¶ Ad 5 qnez dd̄ q ymago ī hoīe represētat diāꝫ
n ꝫ ī diā aᵗ n ē ꝓꝑus modᵒ origis sic ī oībꝫ alijs nᵗˢ. Alr̄ ē
ꝓducitᵘʳ aīa alr̄ ī aīata alr̄ aīalia aᵗ ē planete. Cuꝫ g̊ p̄ᵃˢ
distīctio ī diuīs sit ꝫ rlōatōes origīnis seqtᵘʳ q ymago ī
represētās diāꝫ nᵗ represent aliqˡ distīctiōez pᵃᵃˢ q est ꝫ
moūꝫ origis ꝓpōtōnatū dic nᵃᵉ. Vez q2 ymago dei nō
ē ī hoīe pfcta n pfcte diāꝫ nāꝫ represētāꝫ id ex tali represētaᵒᵉ
nō possumᵘ ī cog̊tiōes tnitˢ ꝑueire

Scdo qr̄ p̄riᵒ ut̄ eēnᵃ aīe sit ei pōᵃ. Et ur q sic. dic
ē augᵒ ī x d tnitate q meōriā itllgētiā ꝫ uotᵃˢ
sᵗ una mēs una uita una sbā. ¶ p̊ aīa ē nobiliō q
mᵃ p ꝫ mᵃ pᵃ ē sua pō g̊ multo mag aīa. ¶ Con dic
dyo ī cᵒ ce ferᵉ q celesᵗˢ spūs d̄iduᵗᵘʳ ī eēntiaꝫ ūtutē ꝫ opaᵉˢ
multo g̊ mag ī aīa aᵗ ē eēnᵃ aᵈ uᵗ aᵈ opatō. ¶ Jux h̄
qr̄ ut̄ ymago sit ī aīa ꝫ act̄ l ꝫ pōᵃˢ. ¶ 3ᵐ ut̄ ymago sit
ī aīa p ꝯpatōez ad obeꝫ qd̄ ē d̄s. ¶ Ad pᵃᵃ q. Rn̄dnt qdaꝫ
q eēnᵃ aīe nō sit pōᵃ qd̄ auctoritatᵇ ꝯfirmāt ꝫ rōibꝫ. Auctoritatibꝫ
qdꝫ q2 ꝫ phyꝫ ī p̄dicamētis pō nᵃˡ siue īpō sᵗ ī sᵃ spē qlitatis
ꝫ ita sᵗ actᵃ pōᵉ aᵗ aīe sᵗ pōᵉ nᵃˡˢ g̊ ꝫ cᵗ. ¶ p̊ ꝫ phyꝫ ī liᵒ d
sen ꝫ sensato igꝫ ꝫ c̄ra nō agꝫ ī qᵐ igꝫ ꝫ c̄ra ꝫ ī qᵐ ꝯria. ex
q sic arguūt id q agit uniqdqꝫ ē pō q agit ꝫ igꝫ ꝫ c̄ra
ꝫ ceta elta nō sbā ꝫ mag ꝯrietate g̊ ꝯrietas ī pōtis eltīs
ē pōᵃ q agit pōta elta ꝫ ita eoꝫ sbē nō eiᵗ pōᵃ q agit g̊
a silī n aīa eiᵗ sua pōᵃ. ¶ h̄ idꝫ pbāt p gm̄ q dic p̊ de
aīa q aīa ē uniuˢ sbꝫ plā ꝫ ꝑutes itaqꝫ dīo aīe ī suas ptes
ē sic dīo pomi ī colorez odorē ꝫ saporez hᵃᵗ. s. odor color ꝫ sapoʳ
sᵗ actᵃ pomi g̊ ꝫ pōᵃ aīe sᵗ actᵃ eī. ¶ p̊ idꝫ dic 2ᵒ dᵃ q sēsus
uno mᵒ nūatᵘʳ ī rlōe aᵗ mᵒ ī qlitate qᵃ2 ubꝫ ē accñs. pōᵉ g̊
sensitiᵉ nō sᵗ ipā eēnᵃ aīe. ¶ h̄ idꝫ pbāt rōibꝫ ꝫ sic. actᵉ ꝫ pōᵃ
sᵗ ī eadꝫ gñe ē diāt oē gñ ꝫ id si actᵉ nō ē ī gñe sbē nec
pōᵃ q ē ad illū actuꝫ eiᵗ ī gñe sbē. opatō aᵗ aīe nō ē ī gñe
sbē ꝫ soli dī opatō ē sua sbā g̊ ī solo dō pōᵃ q ē p̄riᵒ opatōis est ipā
ipā dī opatō eēnᵃ nō g̊ h̄ uez ē ī aīa. ¶ p̊ aīa ꝫ suā eēnᵃᵐ
ē actᵒ ꝫ g̊ ipā eēnᵃ aīe ē īmediatū opatōis p̄riᵒ seqᵗ q semp

huius animam habet operationem vitae actu sic semper habens animam actu est vivum. ¶ Praeterea
immediatum debet esse proportionale causae; sed operatio animae est effectus in-
mediate fluens a potentia et est accidens et non essentia animae. ¶ Praeterea sicut se habet
essentia ad esse ita potentia ad operationem; ergo per locum a commutata proportione
sicut se habet operatio ad esse ita potentia ad essentiam. Ex hoc sic arguitur: sicut
se habet esse ad operationem ita essentia ad potentiam; sed in solo deo
esse est eius operatio; ergo in solo deo essentia est potentia; non ergo est anima sua potentia.
¶ Praeterea si essentia animae est sua potentia, quia agere sequitur, quia anima sit agens
per essentiam, quod est falsum quia secundum Avicennam agens per essentiam est agens
primum quod est unicum solum. ¶ Praeterea diversis perfectibilibus debentur diver-
sae perfectiones; sed anima perficit diversa corporis organa; ergo oportet quod habeat
facere diversis perfectionibus. Aut ergo illae perfectiones diversae erunt
substantiales aut accidentales; non substantiales quia in uno corpore non est
nisi una perfectio substantialis ut dicunt; ergo erunt accidentales. Cum perfectiones di-
versae quibus anima perficit diversa organa sunt ipsius animae potentiae; ergo
erunt accidentia ipsius animae et non essentia eius. ¶ Praeterea potentiae animae adi-
sunt actus corporis quarum nulli pars corporis actus. Non ergo potentia animae
erit potentia eius. ¶ Praeterea potentiae animae sunt diversae specie inter se; sed essentia
animae non est diversa specie; ergo ipsa essentia non est potentia. ¶ Praeterea commentator
dicit 6 physicorum quod Alexander dixit quod physicus probando motum
non esse nisi in tribus speciebus qualitatis quae est naturalis potentia eo quod potentia et impotentia
non sunt qualitates sed unumquodque per suam formam agit et patitur per
materiam. Potentia ergo non est accidens animae sed potius eius essentia. ¶ Alii vero
dicunt quod essentia ipsius animae sit sua potentia. Et hoc confirmant auctoritatibus
et rationibus. Auctoritatibus quidem sic: dicit philosophus in 2o de anima quod id quo primo
sentimus est anima. Ex quo sic arguitur: illud quo primo vivimus et
sentimus est animae potentia; sed anima est id quo primo vivimus et sentimus; ergo
anima est sua potentia. ¶ Hoc idem probatur rationibus sic: forma simplex subiectum
esse non potest; sed anima est forma simplex; non ergo potest esse subiectum potentiarum
tamquam accidentium; potentiae ergo non erunt accidentia animae sed eius essentia. ¶ Praeterea
accidens non est principium substantiae; sed potentiae animae sunt principium substantiae ut puta
sensitivum et vegetativum eo quod sunt differentiae substantiales; non ergo potentiae
erunt accidentia sed potius essentia animae ut supra. ¶ Hoc idem est principium essendi
et operandi; sed potentia quae est principium essendi in anima non est aliud quam ipsa essentia
animae; ergo nec ipsa essentia est principium operandi erit aliud quam ipsa
essentia animae. ¶ Praeterea substantia est maioris virtutis ad agendum quam quodque
accidens eius; si ergo anima potest in aliquam operationem per potentiam quae est accidens, multo fortius per
essentiam suam poterit in operationem sine sua potentia. ¶ Praeterea forma substantialis est simplicior
quam accidentalis quia non intenditur nec remittitur sicut accidens; sed forma accidentalis est
ipsa sua virtus sive potentia; ergo multo magis forma substantialis quae est anima erit
sua virtus sive potentia. ¶ Praeterea effectus immediatus debet esse similis suae causae;
sed quaedam potentiae animae fluunt ab essentia animae immediate; ergo saltem illae non
erunt accidentia sed essentia eius. ¶ Quidam autem videntes utramque istarum
opinionum concordare dixerunt quod ipsa potentia potest accipi dupliciter:
aut enim accipitur per comparationem ad actum quorum sunt principium et sic sunt
in eodem genere cum actibus per reductionem; aut accipitur per compa-
rationem ad essentiam in qua fundatur et sic sunt idem cum essentia. ¶ Quidam
volentes concordare utramque opinionem destruunt utramque. Cum

enim dicunt quod potentiae per comparationem ad essentiam in qua fundantur sunt idem cum essentia
destruunt opinionem primam quae dicit quod potentiae animae sunt quaedam accidentia in
genere qualitatis existentia quibus repugnat essentiam cuiuslibet animae vel
substantiae. Cum enim dicunt postea quod potentiae acceptae per comparationem ad actus sunt
in genere actuum per reductionem, aut intendunt dicere quod potentiae sic sunt
in genere actus sive accidentis quod tamen eorum praedicationem non recipiunt sicut
punctus est in genere quantitatis per reductionem de quo tamen quantitas non praedicatur
et sic sequeretur ex tali reductione potentiarum ad genus actuum quod non possit
accidens praedicari de potentiis dicendo quod potentia est accidens quod destruit
opinionem primam. Aut intendunt dicere quod potentiae per talem reductionem
participant praedicationem actuum sive accidentium et tunc destruunt
opinionem secundam quae negat potentias esse accidentia. ¶ Et ideo dicendum est aliter
ad quaestionem praedictam scilicet quod potentia est duplex scilicet activa et passiva secundum philosophum
5 metaphysicae. De potentia activa manifestum est quod non oportet quod sit alius ab essentia
agentis. Et hoc potest patere in formis accidentalibus. Calor enim est principium calefactionis
non per potentiam aliquam mediam differentem ab essentia caloris; aliter
esset abire in infinitum. Eadem enim ratione qua calor calefaceret potentia me-
dia differente ab essentia eius et illa iterum mediante alia et
sic in infinitum. Standum ergo est in primo scilicet quod calor non aliqua potentia media
sed magis sui ipsius essentia est principium calefactionis. Erit ergo in calore idem
essentia agens et potentia qua agit. Patet hoc etiam in formis aliquibus substantialibus. Videmus
enim quod generans mediantibus qualitatibus activis et passivis agit ad
productionem formae substantialis. Aut ergo hoc erit quod generans per qualitates
activas et passivas disponit materiam alterando ad formam substantialem producendam
et mediante forma substantiali agit ad productionem substantiae immediate
et tunc generans aget ad productionem formae substantialis non per potentiam diffe-
rentem a sua essentia. Aut hoc erit sic quod generans mediantibus
qualitatibus activis et passivis et alterat et agit ad formae substantialis pro-
ductionem. Contra illud quod ad agendum non est agens tantum quia sic esset ¶ Et
principale agens nec est actus tantum quia sic non ageret mediante
ipso tamquam instrumento. Oportet ergo quod ipsum sit agens et actum. Activum quidem
a principali agente agens et ad effectum ultimum sicut testatur philosophus in 8 physicorum
ubi distinguit moventia et mobilia. Oportet ergo quod qualitates activae et passivae
quibus generans agit sint aliqualiter activae et motae a generante. Non potest autem
dici quod generans faciat tales actiones per potentias medias et non per suam
essentiam quia oporteret ire in infinitum quia eadem ratione qua generans uteretur
potentia media ad agendum qualitatibus activis et passivis similiter eadem ratione
indigeret alia potentia ad hoc ut ageret potentia praedicta mediante. Patet ergo quod substantiae
agentes quandoque agunt per essentiam non per potentias ab essentia differentes.
Quod autem substantia agens aliquando agat per aliquas potentias differentes a sua
essentia ut potest per qualitates activas et passivas hoc contingit ex hoc quod
agens in talibus agit in suum contrarium, contrarium autem resistit agenti et ideo
secundum commentatorem in 4 physicorum contingit quod tale agens non agit in instanti sed oportet ut
agat mediante aliqua per virtutem continuam et successivam in inductionem
in materia fiat successiva contrariorum expulsio. Contra quia forma substantialis
in indivisibili consistit ideo non potest sic successive in materiam inducere. Oportet ergo
ut illud mediante quo agens debet agere non sit forma substantialis sed
magis forma accidentalis quae possit intendi et remitti. Hic est quod

agens naturale agens in suum contrarium per motum agit mediantibus qualitatibus
activis et passivis quae non sunt eius essentia. Et haec est sola causa quare in aliquibus
agentibus potentia activa differt realiter ab essentia agentis. Quaecumque
ergo potentiae in anima sunt activae quarum actiones non transeunt in contrarium illae non
differunt realiter ab animae essentia ut est intellectus agens. Quia vero potentiae
animae vegetativae agunt in contrarium suo agenti ideo agunt mediantibus
qualitatibus activis et passivis differentibus ab essentia animae; ipsae vero necesse
sunt realiter differentes ab essentia animae. ¶ Potentia vero passiva duplex est:
quaedam enim est quae est actus receptiva, alia vero est quae est ipsius actus inchoativa. Dif-
ferunt autem istae duae potentiae ab invicem sicut patet in materia prima quia potentia quae est actus
receptiva potest esse una per essentiam actuum multorum sicut patet in materia prima quae
una existens secundum essentiam recipit omnes actus sive formas generabiles et corruptibiles
sicut patet per philosophum 1 libro de generatione et per commentatorem 11 metaphysicae. Potentia vero quae est actus incho-
ativa multiplicatur secundum actuum multitudinem teste commentatore 1 libro de substantia orbis
et in 9 et 11 metaphysicae ubi dicit quod tot habilitates formarum in materia quot sunt species
formarum sive actuum. Secundo quia potentia receptiva non est actus sive forma quam recipit;
materia enim non est forma. Potentia vero quae est actus sive forma inchoativa est eiusdem essentiae
actualis formae differens ab eis solo gradu perfectionis sicut patet per commentatorem
11 metaphysicae ubi dicit quod forma quae procedit ex potentia materiae non fit ex non forma,
est ergo forma. Tertio quia receptiva manet potentia actu recepto sicut est
compositorum actu sicut apparet de materia prima teste commentatore 8 physicorum. Potentia vero
quae est actus inchoativa post receptionem actus in materia non manet
tamquam compositorum faciens in actu sed potius ipsa potentia fit actus. Unde dicit
commentator 8 huius physicorum quod potentia non manet sed corrumpitur. Haec autem corruptio non
est aliud quam ipsius potentiae in actum eductio. Unde commentator talem eductionem vocat
eductionem in 8 physicorum commento quia a tali eductione potentia fit actus ut patet
per philosophum 1 de anima ubi dicit quod eductio de potentia sit intelligendum quod
potentia et actus sunt in eodem genere quia dividunt omne genus. Ex quo apparet
de qua potentia sit intelligendum quod potentia et actus sunt in eodem genere quia dividunt
omne genus quia scilicet hoc intelligitur de potentia quae est actus inchoativa non de ea
quae est actus receptiva. Potentia enim quae est actus inchoativa dicit eandem
essentiam formae quam dicit actus nisi quod in unius differt quia potentia dicit essentiam
formae secundum gradum imperfectionis scilicet potentiae, actus vero dicit eandem essentiam formae secundum gradum
perfectionis puta actus. Et ideo cum omnis generis entis possit accipi
secundum hunc duplicem gradum ideo potentia et actus hoc modo sumpta dividunt omne genus et ideo
secundum eandem genere sunt. Et sic commentator utitur hac propositione in 5 physicorum
commento ubi dicit quod ire ad calorem est calor eo quod potentia et actus sunt in eodem genere;
ire enim ad calorem sive calefieri vel calescere idem est in essentia cum
calore non differens nisi gradu perfectionis et hoc plenius declarabitur
in sequentibus. Potentia vero receptiva non est in eodem genere cum actu quem recipit; ideo
talis actus et talis potentia non dividunt omne genus sicut statim patebit. Potentia
ergo quae est actus receptiva non differt ab essentia recipientis realiter
quod patet primo in potentia receptiva formarum substantialium. Non enim materia prima recipit formas
substantiales mediante aliqua potentia alia receptiva sed potius ipsa sua essentia
est potentia quae est formae receptiva. Unde commentator dicit in primo capitulo de substantia orbis quod
materia substantificatur per posse. Si enim materia reciperet formas mediante potentia differente
ab essentia materiae eadem ratione et illa potentia esset receptiva formae in materia me-
diante alia potentia et sic esset ire in infinitum quod est inconveniens. Ul-

Relinquitur ergo quod potentia receptiva materiae sit idem cum essentia sua. Hoc idem patet de potentia
receptiva formae accidentalis eadem ratione. Relinquitur ergo universaliter quod essentia sit idem
cum sua potentia receptiva realiter. Potentia autem quae est actus inchoativa differt ab
ipsa essentia in qua fundatur eo modo quo differt a potentia receptiva de quo
satis supra dictum est. ¶ Hanc autem duplicem potentiam oportet ponere secundum opinionem
philosophi qui vult quod omnes actus sive formae naturales sive intentionales educantur de
potentia materiae sive essentiae actui subiectae. Loquendo ergo de potentiis ipsius animae re-
ceptivis oportet dicere quod anima sit potentia sua. Loquendo vero de potentiis inchoativis
actuum oportet quod tales potentiae realiter differant ab essentia animae. Et
quia loquentes communiter de potentiis animae intendunt de ipsis quae sunt receptivae
eo quod quasi omnes moderni negant aliquas esse potentias inchoativas ideo secundum
hoc simpliciter est dicendum quod anima est suae potentiae. ¶ Est autem advertendum quod si
essentia animae sit realiter sua potentia differt tamen ab eis ratione. Nam
anima accepta in quantum est principium essendi absolute habet rationem essentiae;
accepta vero in quantum est principium operationum habet rationem potentiae. Potentia enim dicitur
in ordine ad actum. Et hoc est quod dicitur in libro de spiritu et anima: anima
est spiritus intellectualis qui pro officiis sui operis variis nuncupatur
nominibus. Dicitur namque anima dum vegetat, spiritus dum contemplatur, sensus
dum sentit, animus dum sapit, mens dum intelligit, dum recordatur me-
moria, dum concupiscit voluntas, dum discernit ratio. ¶ Ad primum ergo dicendum
quod in contrarium obiicitur quod essentia et virtus non differunt realiter sed ratione et hoc
sufficiat ad dictionem praedictam. ¶ Ad illud quod secundo obiicitur dicendum quod potentia vel
impotentia non sunt in 2a specie qualitatis realiter. Dixit tamen hoc philosophus in praedica-
mentis eo quod esset famosum. Res enim agunt per formas et patiuntur
per materias non per potentias medias sicut vult Alexander. Vel dicendum quod illa potentia
vel impotentia quae sunt in illa specie qualitatis non sunt potentiae illae quibus disponitur
aliquid ad agendum sicut sunt potentiae animae sed potius sunt quaedam dispositiones quibus
agens disponitur ad faciliter sine difficultate agendum vel patiendum
sicut sunt macies, mollities et similia. ¶ Ad illud quod tertio obiicitur dicendum
quod ignis et cetera agunt in suum contrarium et ideo oportet quod agant mediantibus qualitatibus
activis et passivis. ¶ Ad illud quod quarto obiicitur dicendum quod commentator non intendit
dicere nisi quod divisio animae in suas potentias magis assimilatur divisioni substantiae in sua
accidentia quam divisioni generis in suas species sicut patet per inspicientem
verba commentatoris ibidem. ¶ Ad 5 quod obiicitur dicendum quod commentator loquitur
de sensu in actu non de non in actu sicut patet diligenter verba sua intuenti.
¶ Ad 6 patet responsio per superdicta. ¶ Ad 7 quod obiicitur dicendum quod
si anima secundum suam essentiam sit actus et immediatum principium operationis non
tamen oportet quod semper habens animam semper habeat opera vitae quia agens per essentiam
est duplex. Est enim agens per essentiam quod ad actionem eius nihil extra se requirit
et tale agens est semper agens immo est sua actio et illud est unicum solum
puta deus. Est et aliud agens quod etsi per essentiam suam sit agens indiget
tamen ad actionem suam aliquo extrinseco puta materia in qua agat et tale agens
non semper agit nisi praesente materia praeparata. Unde etsi calor calefaciat tamen
posito quod esset separatus non calefaceret nisi materia praeparata praesente ad
suscipiendam actionem. Et ideo non est impossibile oportet quod habens animam semper habeat actu
opera vitae nisi et adsit materia praeparata ad suscipiendam talem actionem.
¶ Ad 8 quod obiicitur dicendum quod hoc intelligitur de agentibus univoce non aequivoce.
¶ Ad illud quod 9 obiicitur dicendum quod illa propositio non est vera quia esse non

Nota

differt reali· ab eccia sic post patebit. po e ab opatē differt
reali. Ex q apparet q i ɔmutata ppositio e fla sup q
fūdatr argm seqns. Ad x dr q solutio pz p iaz dcta,
dcz e e q agēs p eenti e dup x ɔ. Ad i qd xi obi
dr q aia pficiat diusa corps organa nō qz diusis pfec
tōibz rōalibz aut actalibz s; mag uno mō eē rōalr a
rō diusa po roe. Est tn aīaduertēdu eē h q aia p ii est
po respiat diusas opatōes mediātibz organis diusis
et ɔnis i aliq organo mediāte q respiat tale opāoēz
dr eē ibi s illā po mediāte q respiat tale opatōez pcal
qr s; alias eo q sit s; illas po i ppiā dispotōe ad opa
Ad illū qd iz ob dr q po aie nō ipa eenti aie absolute
s i qz e pn opatōis opatouz at qdaz st ɔiūte organo
qdaz sepate z io s; tales opatōes distigūt po aie et
ipa aia. Ad illū qd iz ob dr q po aie diffīnit i se r
roe z s h posst diusificari spē tal at diusitas nō repugnat
unitati aie. // Roēs at i oppo adducte n ɔcludūt d po
i cpatis s; mag d po actis z receptis. Et io qūis ples r
nō d necitate ɔcludāt ta roe nece ɔclusiōis ɔcedantur
Ad 2z qne dr q ymago tnitatis sic dcm e oz q
s; illū pn itēdat s qd max acced pu possibile e ad
repntād spez diuinaz p. Die at p distigūt s; pcessioēz
vbi a dicēte z amois ɔnectēns utrq. Vbū at i aia nūq
sine actuali cogne eē nō po t u ag 9 de tn. Vnūqq;
at uitualr e i suo pn io saco z qi ex ɔnti ymago
tnitatis po attēdi i aia s po z ppne s hit p ut
i eis act uitualr ɔsistit. Ad illū qd 3 qi dr q sic
dctm est oz q ymago tnitatis attēdā i aia s aliqd qd
repsētāt diās p repsentatoēz speis vbū at z amor
s; q pcessioēz distigūt die p acapiut respectu dei
vbū eiz nascit d deo s; notitiaz sui ipi z amo pcedit
a deo s; q se ipz amat. Tu q diusitas obor diusificat
spēz nō eiz e i aia ubuz ɔceptuz d lapide z eq n idz
spē e amo utrusq. Oz q q ymago di i hōie attēdā sm
ubū ɔceptū d di notitia z amoē ɔtin diuato. Dis 4.

Hic orit qo z e. Hic qrit p ut i diuīs sit ge
Et uīr p q nō. Gnāto e mutato de nō eē ad
eē s i diuīs nlla e mutato g. P ntlz eē p se rsi
stens e receptū s ommis gnāti eē e reptū a gnito
a gnānte. Cuz g i diuīs eē sit p se rsistēs seq q
nlli gnīti eē sit eē diuinū g i diuīs nō e gnato
Cont dr i pso. Ego hodie genui te. Sx
h qr ut aliq ppositio affirmatiā possit fōri in
diuīs. Vtr sit uera ds generat. Vtr
h sit uera ds genuit se dm l aliū dz. Vtr
pr d do possit pdicari dicēdo ds e pr. Rn
dr ad p qnez q i diuīs e gnāto. vnūī at noie
gnātōis dup vno mō coit ad oia gnabilia z corruptibilia
z sic gnāto nō e a q mutato de nō eē ad eē. Alio
mō ppe i uiuētibz z sic gnāto sigt origiez alicui
uiuētis a pn uite ɔiūcto z h ppe dr natiuitas. Nō ta
oē hui dr genitū vn pilus l capillus nō ht roez genti ul
filij s ppe qd pcedit sm roez silitudis. Non cuiusq. Naz
vmes q gnāt i aialibz nō hnt roez gnātōis l filiatōis
lz sit silitudo s q s reqrit ad roez talis gnātōis q
pcedat sm roez silitudis i n eidz spēi sic hō pcedit
ab hōie. Fn uiuētibz g q q de po ad actuz uite pcedit
sic st aialia gnāto utrāq gnātoēz i cludit. Si at sit
aliqd uiuēs cui uita nō exeat d po i actuz gnāto
q i tali uiuēte iueit excludit p roez generatōis. S;
pot suaz gnātoēz hre q e ppe uiuētiuz. Cuz g i diuīs
fili pcedat a pre p opatoez uite qr p moūz itlligi
opatōis z a pn uite ɔiūcto z s; silitudiez i eadz n io
e ibi gnāto. Et p h pz Rn ad p. Ad 2m dr q eē
receptū dr dup. vno m dr eē receptū qd recip ab aliq
i q rsistit z tale eē receptū nō ɔpetit cuilibz gnāto
n sit genitus p m gnātōis qd nō e h. Alio m dr eē
receptuz id qd e eā acceptū z tale po eē rsistens
z sic eē recepti po eē genitū. // Ad 2z. q. dr q i
oi ppositōe affirmatiā uā oz q pdicatū z rez sigficet
idz sm rem aliq m diusuz tn s; roez. Et h pz i ppo
sitōibz q st d pdicato siue accidētali siue sbali. hō e
z albuz st idz i sbo z differūt roe. Silr e dico hō est
aial hō z aial st idz supposito s diusa roe. Silr i
ppositōibz iqbz pdica d se ipso h aliqlr iueit intllct
eiz id qd poit a pte sbi thit ad n m illū u qd
poit a pte pdicati thit ad n forē i sbo l supposito
ɔntis. S q dr q pdicata tenet for h. z sba intllit huic
ii diusitati q e s roez rndet pluralitas pdicati et
sbi fdētitate u sigt itllet p ipaz ɔceptoez. Qd e i se cō
sidrat oio e un z simp s tā itllet nr s diusas ɔcep
tiōes ipz cogscat. itlligēdo tn h q oibz sins ɔcepth re
spōdz una z eadz res simp. hac g pluralitatē q est
s ɔceptoēs repntat p plalitatē sbi z pdicati. vnitatez
u sigt p ɔ poez. Ad 3 q. dr q qdaz ɔsidrātes
diāz simplicitatē q reqri i do e unic z idz sit ds z
ditas dixrt q h n ds z silia s sua n supponit p
eeni s ex aduitoe roals thut ad supponēdh p p. Sz
qr i ppetatibz locutouz nō tm attēdēda e res sigficata
s z mod sigficādi h at n ds sigt diāz eeni u i hnte ipaz
sic h n hō huānitatez i supposito. Io alij meli dixrūt s q
h n ds ex mō sigficandi ht q possit ppe supponē p p
sic h n hō. Vnq z h n ds supponit p eeni u e dr di
cat qr h pdicatū gt sbo roe for sigte q e ditas. Ad
4 qnez. dr q h e fla pr genuit se dm qr lz se e
sit receptus refert idz suppositū n at gignit se r
ipsuz ut sit s hoē. Silr h e fla genuit aliū dz
qr lz filius sit alius a pre nō tam dr est u sit
alius ds a pre. Ad q qne dr q cū pdicatū
se hāt p moūz for sz at p moūz m mai e q p
posito plus ht ppetatis i q n eenle d rpposito pdica q
e q z pp hui ds e pr qr ad moūz sigficādi. Dia tn
i diuīs i differētia e n ad suppositū io ɔcedit z illa
ds e pr. Distinctione. 4ª.

Secūdo qri pn. vtr h sit u eeni gnāt. Et uū
p q sic idz e ds z eeni dia s h e uā ds gnāt
sic dctm e. g z h eeni gnāt. // Cp aug dc 7 d
tni. pr z filius st singillatiz sap d sap sic eeni de
eeni. // Cont act st tn suppitoz s eeni nō sigt
suppitoz g nō ɔueit ei act. Sx h qri. vtr h sit
uā eeni gnāt. // Vtr filius sit ex sba pris r
Vtr filius sit ex nichilo. Rn dr ad p q. q
abbas ioachim ɔsidrās q pp diāz simplicitatē nō e
at ds q dia eeni dix q sic dr ds genuit ita pt
dici q eē genuit. S decept fuit qr ad uitatē locu
tiōis nō soluz oz ɔsiderare res sigtas s; modos si
gficādi. Nz at s; rez idz sit ds qd ditas nō tā e idm
mō sigficādi utrobq. Naz h n ds ɔsigt diāz eeni
u i hnte ex m sigficatois nlr ht q possit suppoi p
p. Et sic ea q st ppa p possit pdicari d h noie ds
u dicat ds e gnāt l gnigt. S h n eeni nō ht ex m sue
sigficatōis q suppoat p p qr sigficat eeni u for ab
stractaz z io ppa p qbz ad iuicez distinguūt nō possūt
eeni attbui sigficaret eiz q cāt distito i eeni sic e i
suppoitis. Ex q pz maifeste q utrq istaz e fla. s. eeni
gnāt z eeni gnāt qr gnāri z gnāre st pp p.
Et p h pz solutio ad suaz qnez. Ad p q qd ignis
obi dr q lz ds z dia eeni sit idz re tn roe alterius mōi
sigdi st diusa roe z io oz d utrq loq diusimode. Ad sz
dr q ad exprimēdh uitatez eeni z distitoēz p sci expssi
locuti st q ppetas locutoīs patiat vn huimoi locutoēs
nō st ɔcedende s exponēde. s. u noia abstracta exponiat p
ɔcreta l p noia pnalia. vt e dr eeni d eeni sit sensus filius
q e eeni d pre q e eeni. et sap d sap. i. filius q e sap d pre
q e sap. In hijs tn noibz eenlibz abstractis e qdaz ordo
attendēd qr ea q ptinet ad actū mag appiquāt ad
p qr act st suppoitoz vn mini ppa e ista nā d nā
sap d sap qr ista eeni d eeni. Ad 3 q. dr q h ppo
ex sigt tn ordiez pncipij. vn qnq notat tn or
diné tpris u ex mane fit meridies, qnq ordiēm
agentis sic artifitiata st ex artifice. qnq pn mle
ut cultellus ex fero. Sz h ppo de sigt pn z sbaltate
vn sp notat pn mle l agēs z sbale sic dicim q
hō filius gnāt d hōie pre cui sit gnāto p decisiōez sbe
Et s; istū moūz filius dr d pre sic d gnāte z de
eeni pris sic de pn gnātōis. Et istū assilat p m
si a m remoueat totū qd e ipfctois z remaneat qd
e pfctois. s. qd e manēs ire z p eaz res rsistit at
Ad q. qne dr q e dr aliqd ex nichilo manet
ordo affimatōs ad n. Qz aliqd ht ordinez ad n dup
s. ordiez tpris z ordiez n. Ordiez tpris ht ex eo qd
pn fuit nō ens z poea ens z h nlli etno ɔt. Scdo or
diez n qn aliqd s eē dependet ab alio. hoc e ex pte
sui nō ht n nō eē e totū suū eē ab alio depēdeat
Et h e qr qd e alicui ex se ipso nlr pcedit id qd e eē
ab alio z io tale ens e ex nichilo z si fuit ab etno
sic pbat auic de celo. Neut at m filius ht ordiem
ad n. Nō e ht ordiez tpris qr etn e n ht ordiez
n qr suū eē e absolutū n d pēdēs ab alio. et io
non est ex nichilo. Distinctiōe. 6.

Preterea qri solet. Sz qrit p ut act notōls
s. gnāto z spirato sit nles. z ui q nō dicat
apo ad col p trāstulit nos i regnū filij dilectōis sue
dilecto a e uotis. vt g q filij gnāto sit uolūtaia z nō
nāt. Cp nl mag uolūtaiuz e qr amo s sps. s. pcedit
a pre z filio u amo g ei pcessio e uotis z nō nālis.
// Contriuz pz p magrz i lra. Sx h qri vtr
pr genueit filiū ex necessitate. Vtr i diuīs sit r
aliq po respectu actuuz notōliū vt s. po gnādi l spirādi
Vtr h po sit idz q po cand. Rn dr ad p. q
q e di ad fieri uote pt dup itlligi vno m u ablatiue
designet ɔmitātiaz tn z sic possū dicē q ego r
suz hō uote qr uolo me eē hōiez. Et h m p dici q
q pr genuit filiuz uote sic e ds uote qr se uult eē
dm z vult se gnāre filiuz. Alio m sic q ablis ipotet
hitudiez pn sic di q artifex opat uote qr volūtas e
pn opatōis. Et s; h e dr q pr nō genuit filiū uote
s uote pduxit creaturas. Rato at hui e qr uotas z nā
sm h differūt i cando qr n determinata e ad vnuz
cui rō est qr effcts assilat for agētis p q agit. Mai
e at ɔuni rei nō e n vna for nlr p q res ht eē sic
poea ɔndet z io tale fac qle ipz est. for u p q uotas
agit nō e una tm s ples st s q st ples roēs itllcte
vn q uote agi nō e tale qle e agēs s qle vult z
itlligit agēs illū eē. volūtas g est pn eoz q posst
sic z alr fieri s eoz at q nō possūt n sic eē pn e
natuā. Vn p sic l alr eē lōge e a n dia s h ptinz
ad roēz cātie qr ds e p se nece eē. cātuā at fcta
e d nichilo z io hac m nō e dr q pr genueit filiū
uote s poti n. Ad p q dr q ap noiat ipz filiū di
lectōis di nō q dilecto sit pn gnātōis filij s qr sit

Marginal notes: lia; nis; at idz; idz; 2; 3; 4; diffigri; 2; 3; 4; 2; 3; 4; 2; 3; 4; aex; aut; x et c.; hec; 9

suphabundant a deo dilect. Ad 2m dd q: uo̾ actip dup. uno m̄ ut n̄ i q aliq n̄lr vult sic uoltas hois n̄lr tedit ad beatitudinez z filr ds n̄lr uult z amat se ipz. Alio modo accip uo̾ i q sohit ad utlibz. Cuz g̃ sps. s. procedat ut amo i q ds amat se ipz qd e n̄lo reliqt q sps. s. procedat n̄lr gñuis p moiz uoltr. Ad 2m q. dd q ad dr necc p̄sc z p accns. Et illud adhuc dup. uno m̄ sic p cā agente z cogē tem z tale necc dr uiolentia. Alio m̄ sic p cā finalē sic necc dr ad i hijs q̃ sr ad finez q2 sine hoc nō pōt finis c̃ē uel bn̄ esse. Neutr at istoz moz gñato dia ē nec q2 ds nō ē p fines n̄ characto cadit i ipm. p se at dr qd necc qd nō pōt nō esse z sic dīn cē ē necc. z h m̄ gñar filiuz ē necc. Ad 3. q. dd q ē p pō n̄ ad sigeet q p pr̄i act alicui oz q sic ponuit act notoales i diuinis ita necc est ibi ponio pō respectu actuuz. bn̄ ē prez itelligim̄ ut pr̄i gñatois prez at z filiuz ut pr̄i spiratois necc ē q pri attribuam pō gñandi pri z filio pō spirandi. Ad 4 qnez dd q pate pō possit dup g̃sideraz. uno m̄ sm gpato ad een i q radicat z sic sr unū realr. Alio m̄ p gpatoēz ad act. q sr pr̄i z sic differunt roē eo q sit pr̄i actuū diuisoz.

Secundo qri un bt pō gñandi uel spirandi sigeet relatoēz l een. Et uir q sigeet reltoēz z nō een sm diuis nō differt cē z posse si gñato idīs sigeat relatoēz z nō een g̃ z pō gñandi. p ea q sigeat een i diuinis sr communia trb psonis si pō gñandi nō ē coit trb p s approprat pr̄i pō g̃ gñandi nō sigeat een. Cotrariu pz p magrm̄ i lrā. Fuit h q bt i filio sit pō gñandi. Fit bt possit gñare aliū filiuz. Fit bt ples possit cē filij z sps. s. Rn̄o ad p̄. q. dd q qdaz dixerunt q pō gñandi sigeat rltoz i diuinis. Sed h ēē nō pōt. Illud eiz ppe dr pō i oi agen. q agēs agit. Rlto at i diuinis ut puta patnitas nō ē q pr agit reliqt g̃ q pō nō sigeet rltoēz. Pz et rlto nō sit illud q pr agt ut puta prnitas sine gñato pz sic. Rlto prnitatis ē pprietas psonal huis se ad p ut i diduat ad aliqd i diduū cātuz. sor at individuat i reb cātis gstituit p gñatoez nō at ē q gñans gnat. Alioqn sor gñaret sor. eo q oē pduces ad p̄ia actoez pducat sibi silē q ad sor q agt sic ho gert pduca filius hoi gñan. bn̄ nec patnitas pōt itelligi ut q pat gñat s ut gstitues p gñatyz. Alioqn se gnaret prez. Illud q pr gñat ē n̄ dia i q cō assir fili z io pō gñandi sigeat een dīaz i recto s rltoz i o̾gno. Ad 2m dd q i dīs cē z posse sr idez re s differt roē z i eaz m̄ pō gñandi ē gñatoe ē idz re dz differt roē. Ad 3z dd q ē dico pō gñandi pō sigeat een i recto z gñatoēz i obliq sic si dicez cē pris bn̄ q ad een q sigeā i pō gñandi gis trb p s q notoez q cogscit pp est pris. Ad secūz q. dd q pō gñandi dr tpr pōt eiz li gñandi cē gerundiuū ubi

i p̄l z tc pō gñandi ē pō q ab aliq gnat z sic pō gñandi ē i filio. bl pōt cē gerundiuuz ubi p̄l actiui z sic pō gñandi dicet pō ut gnet z sic nō ē i filio pō gñandi s i pr̄e. bl pōt cē gerundiuuz ubi p̄l passiui z tc pō gñandi dr pō ut gnet z sic ē i filio. Et io eadz pō q ē i pr̄e ut gnet ē i filio ut gnet. Et q pz Rn̄o ad 3. q. ut dd q fili nō pōt aliū filiuz gñare eo q i filio nō sit pō gñandi actiē. Ad 4. q. dd q i diuinis nō possunt cē ples filij n̄ ples sps. s. Cui rō ē q2 fili pcedit p moiz itllct. sps. s. ut p x moiz uoluntatis. Ds at oīa itelligit z uult uno simplici actu bn̄ nō pōt cē n̄ una pō p moiz itllct pcedes q ē fili z una p moiz amois q ē sps. s. Cp̄ patz p̄ ut dīn ē n̄lr pcedit. ut at determinat ad unū.

Nunc de uitate. Magr̄ i hac distinctoē determinat de pprietate dīni cē. Consueuit at assignari a qbusdam pprietas dīni cē q ipz ē idz cū cē. In oibz at alijs cātis s. differt cē ab een. Io q̃ri p̄ ut i cātuis differat cē ab een realr. Et uir p q sic. Dic eiz boe i li d' edomedis q diusu ē cē z id qd ē uocat at id qd ē een. g̃ z c. Cp̄ cātuū ē q2 n̄sistes si g̃ ipa ē suū cē erit cē n̄sistes s cē n̄sistes ē cē puruz qd nō ē n̄ ds. Cp̄ si cet als calo sepat ille hret i se btutez oīs caloris g̃ a sili si cet aliq cē sepatū ille hret i se utrutez toti cē ita q cet ifinitū tale at cē nō ē n̄ unuz soluz bid g̃ q nlli cātuū cē sit q nō sit limitatuz p aliq een i q sit receptū. Cp̄ idz nō sepatū a se ipo si g̃ z een sr idz i cātuis et i nlla cātuū cē pōterit separi ab een z sic qlibz cātura cet icōrup. Cp̄ ponens cē idz cē cū een nō pōt saluare cātoēz g̃ ponet cronezez. pbatō assupte. sic se ht m̄ ad sor ignatoē sic een ad cē i cātoē q2 sic m̄ adqrit sor p gñatoez ita een cē p cātoez. s poneres m̄ idz cē re cuz sor nō pōt saluare gñatoez q2 sic p gñatoez nō aqreret sor m̄ qd tā reqrit ad gñatoez g̃ z et a sili. Cp̄ qn aliq sr idz realr iuno itaq unū possit itllgi alio nō itllcto bnū nō porit itllgi ē opposito alri ut si aīa sit i hoie idz ē r̄onalis qnuis possit al itllgi sine r̄onalis itllcto nō tā pō alr itllgi aīal i hoie sub ē irr̄onalis alr ē oppo s idz i eadz itllgēm qd ē i pō. Sz g̃ cē est idz realr ē een bn̄ een itllgi possit nō itllcto cē nō tā pōt itllgi sb oppo cē qd ē nō cē z p g̃ns nō pōt nō cē q2 sic est sic pōt itllgi z sic oē qd ē eet icōrup qd ē flm. Cp̄ i oi mutatoē sz differt ab utroqz tmo sic m̄ differt a for z a puatē q2 g̃ i cātoē een ē sz z cē ē tmi oz q een differat ab utroqz tmo s. ab cē z nō esse. Differt g̃ een ab cē sic recipies z receptū. Cp̄ oē qd ē aut ē necc cē aut ipole cē aut pole cē z nō cē s een nō est necc cē q2 sic nō poss nō cē n̄ ē ipo cē q2 sic nō poss cē g̃ ē pole cē z nō cē g̃ een ex se nō exsistit g̃ realr differt ab cē. Cp̄ id qd ex se ē pole cē nō pō esse aens facē se cē actu n̄ se ipz alri i ipmat aut ad q actualr

q n ex se g̃sistit i q ē pole cē z nō cē

hāt cē. g̃stat at q een nō recipiz i se i pmit aut ad q hāt cē aliud g̃ z c. Cp̄ si cē z een sr idz realr ut g̃ sr due een sr duo cē s i x sr due een g̃ z duo cē qd flz est. cet ē x duo exsistes nō un. Cont dic phr i x me q i nllo refert dicē ho z un ho z ens ho. ubi dic gm. Cuz dicam un ho aut iste ho aut ens ho iste decdictoes gutit. Et peccauit auic mltz q existimaū q ens z unū sigficaret dispoitoes additas een. Cp̄ si cē addit n̄ aliquaz aut illa erit m̄ aut for l gpo. Nō gpo q2 cē ē forale gpo z gpoituz n̄sistet p ipz cē l ipo cē n̄c m̄ eadz roē q2 ē ens i pō. n̄c for. Nō ē pō cē for acn̄ntal ē cē det cē n̄stantiale n̄ n̄slr alias seqret in oi re cātā cē ples for n̄ales. Cp̄ si cē addit n̄ ad aliquā reale sup een. Aut g̃ gpō ex cē z een erit l een aut accidental nō een q2 tal i gpō ē ex pr̄i een n̄ accidntal q2 h cet dup. Aut een determinaēt cō hoc accidens s. cē z sic repugnet cō opp ei s. nō cē aut nō determinare cō z tc poss fieri bariatō s cē z nō cē manēte een qd uidr igbeuiens. Cp̄ Cuz res depedat a p̄ cā s cē si cē sit al ab een seqr istū iguenieus q res a p̄ depedeat p aliqd al qd p se ipaz. Fuit h qri bt h nom qui est ppissie do queniat. Fit bt deus sit cē forte oīz rez. Rn̄o dd ad p̄ q̃nē q oppinio phy uir fuisse q cē z een i nlla re differat realr. Dic ē i q me q ens ho z un ho z ho nō diusuz ondnt s dictoez repetitaz. Auic at h negat. Si ē ut dicat cē nō addit aliqd diusuz sup een l sup rem seqret q dicens rem cē negaet z io dic cē ab een realr differē. Conm argumētat g̃ h i q z i x me sic. Si ē i oi eo q ē differet cē ab een cuz z ipz cē sit seqret q z ipz cē hret een a q cē realr differet z sic cet ire i infinitū. Rndz ē ad roēz auic q licet cē z een sint idz realr differut tā roē z h i pedit nugatoez. Midaz tā modernoz oppinioi auic adherentes z oppi deaz destruuit z roēz soluūt. Poitoez qdz destruuit roibz supdcis. Sunt q taqs cā sui dicti assignāt roēz octauaz. s. q een cātuū ex se ē i pō cē z nō cē tale at ex se nō exsistit. Soluūt ē roēz gm̄ q2 ut dicunt cē nō est qd ē s q ad est. Cp̄ g̃ h obi. s cē ē n̄ ē necc cē n̄ ipole cē eadz roē q een g̃ erit pole cē z nō cē g̃ n̄ ipz cē ex se exsistit s eadz roē q cē exsistit p aliq cē realr ab ipo differēs sit z ipz cē. Ad h Rndent z dcnt q cē ex se ē necc cē s cē cātuū ē pole cē q2 ē ipole cē s. i een cātuū sic ois for ē ex ē sit necc cē s ē pole cē ex hoc q est ipole. Cp̄ h n est. Si ē ois for ex se necesse ē cē pole at cē cet ex m̄ seqret q ois for que nō est i m̄ cet necc cē z sic nō poss nō cē qd flz ē

Cp̄ si nō obstante q for ex se ē necc cē debet sibi cē realr differens ab ea pp pole cē qd debet cō ex h qd ē i m̄ eadz roē nō obstante q cē ex se sit necc cē debē ei al cē realr differes ab eo pp pole cē qd ghit ex h q ē i een z ita redibit p igueniēs s. q erit ire i infinitum. Et io alr dd ē. s. q cē z een nō differunt realr s tm̄ roē nō qdz absoluta s s relata. Een ē non al q res absolute pū abstahit ab actualr een l nō exsisten. Dr at een ab utroqz eoz abstahē q2 i intllctu ei nllus istoz icludi. Cē at dic rē nō absolute s i q actualr exsistit i rez n̄ q rei ex h queit q2 ē effēt alicui agētis puta dei cui actioez tminat. Manifestū ē at q nō effitietis sup ipz effectum nō addit rem ab ipo s roēz rlis ad effitiēs. Et io cē sup een nō addit roēz rlis. nō q ipz noiet purū rez s q dicat een nō absolute s i q stat sb tali respectu. Cp̄ g̃ patz obi dup p sic. Ex eo q ad ht respectū ad aliū nō exsistit s est ad ad qd psuppoit exsistē g̃ s cē nō addit sup een n̄ rez cē nō exsistit ipo cē qd flm. Cp̄ qn reus fundat i aliq fundamento s fundamētū l sit imole z illū extmū ad qd refert sit ē imole tc ru reus cet imobil. ut g̃ s cet aliq albedo sepata q cet silr albedi i pariete s pariet cet imo illa silitudo itr pariete z albedieē sepatā cet silr imo. g̃ s cē ē i q ee e imo est silr ds tc ille reus een ad dīn silr ē icōrup s cē exntie est ille reus g̃ cē cāture icōrup le ē. Ad p istoz dd q existē cāture nō est existē simpr z absolute s solū existē tale ē cātois cē ē cāture nō ē nō ē existē n̄ sb qdā dependētia ad manutenētias cātois z ita ē i qdā reu que ht cātuā ad dīn z sic ē idz existē q ad al existē z eodz exsistit z ad al exsistit. Absolut ē respect i cātuā nō exsistit. Ad al dd q illis respe q fudant i extmis ex n̄ ppa extmoz ut i actis z paxiuis uerū est qd dr s. q extmis exntibz imobilibz reus ē imo. s illis al reus q fudāt i extmo nō ex n̄ pp ipi s ē h ex actoe libera altri extmi nō ē uerū ut i ppo ē. Cē ē qd fudat i een z addit ē respectū sup een nō i een ex sola n̄ een s ex actoe libera altri extmi s. uolūtis dic nō ex sola n̄ een est cē illoz imobiluū. Et sic ille reus p diuz cātoez i een cāt l cāt sic subtractoez actois dei cē ipaz i g̃suādo sepat ille reus ab een z ipa een i se ipa cōrup q ad cē exntie. Ad p qd i g̃riū obi dd q illū qd ē s. een diusū ē ab cē eo m̄ q dixim. Ad 2m dd q cē n̄sistens ē dup. Est ē qdam ens n̄sistens qd p tanto dr n̄sistes q2 a nllo peitr dpedz s p se ipz n̄sistit peit z tale ē tm̄ unū puta p ca. est at al qd ē cē n̄sistens p se qdz forlr qd ē suū cē s h nō ē absolute n̄sistēs q2 ab alio effetie dpedet z tale cē n̄sistens gpetit cātuē. Ad 3m dd q i hijs q inlpliat

mlr u est q si aliqd talium fuerit a m separatu illud habebit
uirtute sic multiplicata ut puta si calor ignis claris esset a m
separat haberet in se virtutem ois caloris ignis claris. In huius n q no
tm mltr uez e forlr distingueret no e ut qd dcz est. No e
si ad color puta albedo ee separat haberet in se virtute ois coloris
s tm albedinis. Eadem m n calor ignis separat haberet in se uirtute caloris
aial aut celestis. Fo igitur ee eet tm multiplicatu p receptionez
i aliq alio a se differente sepie q ee separatu eet infinitu
hns in se oez uirtute cuilibz ee. S h no e uez qn pon i ipo
ee sit diuisi gnd se ipis forlr distin sic e ipe ee rez i-
q ipz ee no differt ab ee realr sic dcz e. Et io no oz
q ee qnuis no sit receptu i aliq ee realr a se differete
q sit infinitu. Ad 4 dd q qnuis ee ab ipa ee cature
re no differat imo ee catie p h qd e effet catois ht
ee nllo suppdito i re cato e n poit i cato n respectu
ad catoez ta q2 ueit ab extrinseco ee rei ta no cnts
s recepit ee p h q e effet catois bn pot ab ipa ee se
peiary ne existat i actu e ta sit i se ee qdaz ab intellctu
ccepta i q ht roez extern p q nata e fiery effet catois
q ccepta no e nece cape ei existetiale actuale. Ad
5 dd q no e silr d m e for q2 m e i po ad for sbalez
sbitie e qd sic e i po ad ad no oz q sit a ab ipo re. S
roe tm. Et a aritech q illu dr ee ad ad i po sbitie qd
aliqlr illi ad qd e i po sz ee actual extitie pexistat sic
m pexistit for ad q e i po. Obiectie a est i po ad qd no
pexistit illi ad qd e i po s ee actual extitie s poti te p est
qn existit. Sic g hec m ee for e obiectie se hns ad ge-
nerationez no sbitie, sic e ee q nllaten existit q ad ee actu
alis extitie an catoez s poti te actuali existit p qn ipa
cat, e q hoc ipo qd cat existit g ad ee extitie e io se
ht ad catoez obitie no sbitie. Ad 6 dd q qdam rndent
e dicut q ee actual extitie differt ab ipa ee no qdz
re aut roe s roe itentoe q e medium it re e roez e ita po unu
intelligi sb oppo alterius qnuis sint idz e ita debent differre abna-
tonal e ratoaly. Sz istu no pot stare. Effit e pportat sue
cae s no sit n duo cae puta n e intellect s q dic gm xme
reliq g q n sit n res ad ro. Est g aritech q ro ipedit se
ipaz si e n qd e idz alter pot intelligi sb ei oppo c ee intelligat
sb ei oppo puta c intelligo ee no ee seq q ee no sit idz,
sibi ipi s realr a se differes sic ab ipa ee qd flm est
Est g aritech q si aliq sit idz re differetia ta roe no abte
s respectie poterit unu intelligi sb oppo alt sic apparet i
acte e passioe. Acto ei e passio sz phys 3 phy sit unu
mot realr q2 ta dicut sup motu re ad agetez e pati
ente io mot pot intelligi sb oppo utrusq i q seorsu pot
intelligi sb utrq oppo i q e intelligit u i patiente dr ee pa
ssio q opponit acto e eq. Vn n i talibus tenet silltis expoi
torius. No e seq hic mot e acto e hic mot e passio g

acto e passio. Sic n i diuinis tenet hec ee e pris e h ee e filii
g pr e filius. Vn e ee sup ee addat roz rel pot intellig ipa
ee sb oppo ipi ee. Nec e seq p silltm expoitoriuz q si ee
intelligat sb ee e no ee q ee sit no ee. Ad 7 dd q ee
e ee pole e io no existit in q ee ablte s ut e effet catoris
no a e effet catois ut e ee q2 sic no ht caz effectiuz s
ex re solu. Ad 8 dd q illud qd e pole d se ut sbz infirmi
tatis no existit sine aliquo sibi ipsso sic apparet i m q
no existit sine for eo ipsa. Illud a qd pole e obitie no e
pole re ut for e ipmede s solu re ut effitietis. Et a uix h aritech
q illu q e p se i po ad a no p se i i actu feredo intellctuz
ad idz qd e e p se i po i po effitie no e i actu p se effitie,
alias idz efficet se ipz, e qd p se e i po forlr no e p se in
actu forlr, s id qd e p se i po effitio poit ee i actu forlr.
Ad 9 dd qd sic dcz e, ee actual extitie, no e ee x
ablte osiderata s mag e ipa ee pu e effet catois. Sz oi
g i x seorsuz fota eet huma n sequeret q illa n haberet a
ee actual extitie ab ypostasi, e sic i x eent duo ee d
actual extitie, e x eet duo extites. Qa u huma n no
fuit seorsuz fcta s mag facta i sua e ypostasis dic co
uita, io huma n seu ee no ht pp i x rom actual exi
stetie oplete. Ad 2m q dd q i h noie q e sic i qlibz
alio, e osiderar duo s significatu e moiz signandi. Dm
g ad significatu h n e qd i poit adsignandu nuz dicuz mag
ppe e n dei q h n q est. Et adh mag ppe e n di te
tagramaton qd e i poitus ad significandu di sbaz igmute
et ut liceat loq singulare. Dm u ad moiz significandi sic
h n q est ppsilie deo g. Cui ro e q2 intellect nr no pot
di ee cognosce i statu uie s qd i se e s q oez moium
determiet ee id qd ide ds intellr differe ab eo q ds e i se
e io qto aliq noia sit mi determinata e mag coia tanto
mag ppe dnr d ds a nob. Cuz g h n q e nllu moium
eendi determiet s ht se idrminate ad oez io noiat ipz
pelag dic ee infinitu s damasce e pp ppe g dic sbe.
Ad 3 q. dd q ds no est forte oiuz rez. Dd e est
coe mltis no e ad pt mlta, n sola roe sic aial no est
ad pt sor. pla e alia aialia n i intellctu q fac ulitate
i reby s om i p d aia. Sic g ds sit coe ee oiuz rez no
eet alia res n q sit i intellctu tm qd flm e. No g ds oiuz
rez formale esse est.

Circa predicta qrie adhuc qri. Et p vtm diffio bo
ecii q dat d etnitate i 5 d osola sit bona. s q etnitas e
interminabil uite tota sil e pfcta possessio. Et uz qd no. In
terminabil e negatoez dicens s negato no e n d roe coy q sit
deficietia qd etnitati no opetit g i diffini etnitatis no
d'bet poni interminabil. Cp etnitas duratoez qndam signat
durato a mag respicit ee q ee l uita g no dbet poi
i diffioe etnitatis uita s mag ee. Cp totu dr qd ht pes

hec it

etnitati no no opetit, cuz sit simp g iuenient addit tota.
Cp plres dies no possut ee sil nec plra tpra s i etnitate
sit plres dies sil. d e michee 7. egssus ei sic a diebz etnitatis
g etnitas no e tota sil. Cp totu e pfctu sit idz. posito
g q sit tota supflue addit q sit pfcta. Cp possessio ad
duratoez no ptinet etnitas a durato e g no e possessio.
Cfuz h qri vtm ee etnu sit ppuz soli deo. Cit vtm
vba tpalia possit dici de deo. Cit vtm ois catura pt dm sit
mutabil. Rn dd ad pm q. qd sic i cogitoez simpliciu
oz nos deuenire p oposita. ita i cogitoez etnitatis oz nos p d
tpo qd n a e q nuc mot s pus e postei. Cu i qlibz motu
sit successio uni ptis post aliaz, ex h q niam pus e post
i motu apphendim tps q n a e q nuc pois e posterioris i motu
In eo a q caret motu e sp eodz m se ht no addit p
e post. Sic g ro tpris osistit i numeratoe pois e posterio
i motu. Ita i appheso uniformitatis q e ex motu oio
osistit ro etnitatis. Hq ea dnr tpre mesurary q pn e fiez
hnt i tpre ut dr i 4 physicoz. Et h io q2 i oi eo qd mo
uet e accipe pm aliqd e fine aliq. Qd u oio e immu
table sic n successioez ita n pm hre pot. Sic g ex
duobz notificat etnitas p ex h q2 qd e i etnu est intmi
i. pn e fine carens. Sdo p h q ipa etnitas successioe caret
e e tota sil existes qd a sit eiuz patebz i sequenti. Ad pm g
dd q simplicia solent p negatoez diffini sic pnt e cul
ptes no sit qd no io e, q2 neg sit d corp ee s q2 intellct
nr q p apphendit oposita i cogitoez simpliciu ueire no pot
n p remotoez ppositoris. Ad 2m dd q illa qd uie est
etnuz no solu e oris s uniuers e ipz uuie se extedit qdam
ad opatoez no a ee, durato a e ois mot attedr sz opa-
toez mag q sz ee. Vn e tps e nuz mot. Ad 3m dd q
etnitas dr tota no q habeat ptes s q2 n ei deest. Ad 4m
dd q sic ds cu sit icorporee noibz rez numealiu noiatu
methaphorice sic etnitas sil exns noibz tpralibz e successis.
Ad 5 dd q i tpr e duo osiderare s. tps qd e successi
uuz, e nc tpris qd e i pfcz. Dic g tota sil ad remouendu
tps, pfcta ad excludendu nc tpris. Ad 6 dd q illa qd
possidet firmit e qete he ad designandu immutabilitate et
i defitietiaz etnitatis usu e nois possessiois. Ad 2m q
dd q etnitas ue e ppe i solo deo e. Etnitas e seq immutabi
litatez. solus a ds immutabil e oio ut postea patebit. Sz ta q ipaz
immutabilitatez aliq pticipant s h aliq ei etnitate ocat. Dedit
g qm adh immutabilitatez sortiut a deo q2 nuqz desinut ee
e s h dr de r q i etnu stat. Dedit et etna i sciptruis
dnr pp diutinitate duratois licet sit corrup sic i ps
dnr motes etni. Dedit a mag pticipat d roe etnitatis
i qm hnt intrasmutabilitate e s ee e ulti s opatoez sic a
angli e bti q do fruunt. Vn e vidnter dm dnr hre e
ternaz uitaz s i Jo 12 h e uita etna. Ad 3 q dd q

i vbis tpralibz e osiderare duo s significatu e moiz si
gnandi. Dm g ad significatu uba tpralia d do dici possut
s si ipa uba pfctoez aliq significat, cui onsu sit sup qoez
pfctoez sit i do. Dm a ad moiz significandi e uba significet
cu tpr e p moiz fieri q ut loge e a do uba tpralia
i ppe dnr d do. Vn oes ppoitoes affirmatie sit qdz q ad
significata ubor tpraliu ex qbz oponut signpacte ut q
ad moiz significandi. Vn dyo i 5 ca de diui no. dt q ds no
fuit n e n eet. Postea a dt q fuit e e eet. Ad
4. qrie dd q sol ds e oio immutabil, ois a catura mu-
tabil qdam. Sic a q mutabil dr ad duobz mois. Vno
m p po q e i ipo, alio m p po q e i alto. P po a q e i
alto ois catura mutabil e l s ee sbale sic cor corruptibi
l s ee locale sic cor celestia, l s ordiez ad fiez q ad electo
boi l nrali sic i anglis, l p amplificatoez uirtutis ad diuersa
loca q p no attingebat. Nlls a istor mooz dt do q2 n e
i ee pducet p alteru ex nichilo. Nec e i po ad ad qd no
sit i actu re ei, e io immutabil e. Distinctio 8.

Secudo qri pm vtm ds sit simp. Et ui q no. Ea e q sit
a do imitat ipz s i rebz q sit a do n oio e simp g nec
Cp oe qd e melius e do attribuedu s ap nos opota sit me
liora simplicibus sic cor mixta elis e ela suis ptibz no g
ds e oio simp. Cp Aug dt 7 d trini q ds e
ue e sume simp. Cfuz h qri vtm ds sit i aliq gne
pdicametaly. Cit vtm aliq catura sit simp. Cit vtm
ala sit simp. d h ta eet qo i sequenti. Rn dd q ds e
oio simp. Qd pz p q2 i oi opoto oz ee po e actu q i do
no e q2 una ps se ht i actu re alt l salte oes ptes sit
sic i po re toti. Sco q2 oe opotu n e posti suis oponetibz
e de pedet ex eis. ds a e pm ens. 3 q2 oe opotu ht caz
q e s se diuersa sit no queiut i aliq unu n p aliq caz
ds a no ht aliq caz c sit p caz. Ad pm g dd q ea
q sit a do imitat eu sic cata p caz, e a h d roe cati q
sic aliq m opoitz sic post patebit. Ad 2m dd q ap nos
opoita sit meliora simplicibz q2 pfctio boitatis catie no
iueit i uno s i mltis, s pfcto boitatis die iueit i uno d
siplia. Ad 2m q dd q ds no e i gne pdicametaly. Ro
a hui e q2 ad e i gne dup. Vno m simp e ppe, sic
spes e q sb eis otinet, sic a ds no e i gne q2 c oe g
dida p oppo differetias q qlibz spez aliqz dat diusaz
alta io nq spes aliq otinet i se oes pfctoes q sit i gne g
ds oiuz gnuz pfctoes i se otinet ut pz p oma s me non
g ds e i gne ut spes. Alio m e ad i gne p reductoez sic
pn e puato sic pnt e unitas reducit ad g qntitatis sic
pncecitas e oig puato reduct ad g ht. Sz a no e i
gne p reductoez ut pn, eo q pn qd reducat ad aliq g
no extedit se ult g illu, sic pnt no n pn qntitatis otinue
e unitas qntitatis discre. s ds e pn toti ee, Vn no otinet

gne ii pri q. nō gnera ii pri pcato i aliq gne p
se mai e. Ad 3. q. dd q catiua e dupl q dā e e
q nō ht ee i se ſ tm i alio sic m p z forē z tal catiua
nō defiat a simpte ita q sit i se gpo alias eet pce
i ifinitu defiat tā a simpte dia i q e gpoibil alij
Alia aūt e catiua q ht i se ee gpletu sic hō z hui. Et
d hac dubitat qdā q oīs tal dfiat a simpte di eo q
e gpo i se ex ee z eēi z realr differentib. Sz h nō
oz. Nō e e ymaginada mino simplicitas ex agregatoe pluri
ū. eo igr simplicio e aere nō tā ae ex pluib natis
gstat. Itē segre ex h q qto aliq catiua plus distat
a dō tāto ex pluib natis eet gpo, e tāto defiat a
simpte di qto mag distat ab ipo. Est tā aūtem q oīs
tal catiua dfiat a simpte die eēi, qz dia eēi e esse
absolutū nō hns re ad ad a a q aliq m dpēdat.
Catiua aūt z si sit sui ee nō tā ht h absolute sz re
ad cāz p. z io i ipa nō e eēi simp absoluta sz mag
cū tali re sive cū pō respectiua q respect nō differt
ab ipā ee realr sz roe sic qlibz rlo a suo fudamto a
sic ifei patebit. Distinctione. ix.

Tonc dd distitoez. Uh qri p bt fili sit ali a pre
z uii q nō. Ali e e rlatn diūsitatis sbe si g fili
e ali a pre eit alius i sba qd fim e. Cp ali a d.
iōz significat si differūt sola gnis ssigntoe sig filius
sit ali a pre seq q sit aliud. Cōnt dr i simbolo
alia p pris a filij a sps. s. Cuir h qri an pr
z fili sint ples etni. Cit pr sit por filio. Cit
bt gnato dia possit expmi p bba tpalia. Rn
dd ad p. q. q ex bbis iordiate platis icurrit heresis
u for. dr. fo e d trinitate loqn e cautela z modestia e
agedū. Fuit aūt dupl eror z oppoit, s. arrij q posuit
trinitate p z trinitate + Sabelij q posuit uitate
eēi cū uitate p. Ad uitadū g erorez arij uitadū e
i dinis n diūsitatis z differēcie ne tolla uitas eēie
Ne aūt tolla simp die ee uitadū e n separatois. Ne
aūt eqlitas tolla uitadū e n disparitatis. Ne aūt tollar
silitudo uitadū e n alienitatis z discrepitatis. Ad uitadū
g erore sabelij uiti debem singlaritate ne tollatū
coitas die n sine ee. bitadū e n uitatis, ne tolla nūs p
p. bitadz e n gfusi ne tolla ado n i p. bitadū e z n
solitarij ne tolla gsortiū tuz p. Possum tā uti noie
distitois p oppoitoez rtiaz. bn sicubi i scptua auteca
diūsitas l dra p iueit sumit p distitoe. Tuz g h n ali
masculine sumpti i dinis nō ostēdat n distitoez p in
supp queient dice possum q fili e ali a pre qz s. est
a suppositūz dic n. Ad p g dd q sba accip dupl
bno m p ee, alio m p supp, z h so m h h n ali est
rlatz diūsitatis sbe z nō p m. Ad 2m dd q neut

gri e a iforme masculi aūt formatū z distitū, z sili femi
Et io queient p neut g sigta ee cois p masai
z femi aliq supp dtmiatū i n cōi, z qz i dinis e
distito sz p nō a sz eēi, dicam q pr e ali a filio z
nō a. Ad 2. q. dd q noiūz eēlui. qdā sigtant
ee sbtie qdaz ū adiectie. Ea ū q sbtie ee sigtāt
pdicāt d tb p singlr tm. Cui rō e qz noia sb
stātiua sigtāt aliqd p moūz sbe, sba aūt sic p se ht ee
ita p se ht uitatez l mltiplicatate. bn singlaritas
l plaritas nois sbstātiui atted sz n for sigtata p
n. Cu g ee sigtata i dinis p moūz for sit simp
z maxie una, oz q noia sigtatia ee sbstātie singlarit
z nō plralit dicāt d tb p. Noia ū aditia sigtāt p
moūz accitis qd iheret sbo. Accitia aūt sic hnt ee ex
sbo ita hnt uitate z mltiplicatate, z io i dis atted pla
litas z siglaritas sz supp. Et io noia q sigtāt ee aditie
plarit pdicāt d tbz p p plalitate suppitoz pp dicaz
tres etnites h sapietes, bt tres imēsi si aditie sumatū
si ū sbtatie dici i catū imēsuz etnū. Ad 3. q. dd q
pr pō gsiderai dupl l sz id qd e pr, z sic e p nlr filio. Vl q
pr z sic e fili nlr e eo. Si g aliqs ab eodz ht q sit qs
z q sit ad ad a eet oio sit nlr e eo ad qd dicet. Et
qz i dinis pr ab eodz q sit qs z q sit pr. s. a pli
ppetate, io e sili n e filio nō solū iq e pr sz simp
bt aūt i dinis sit as ado n dice ifra. Ad 4. q. que
dd q e gnato filij sit etna p nllūz ubū alicui
tpris expmi sufficiet. Pō tā p diūsoz tpoz uba
sigtai sz q e pfctois i qlibz tpre dic gnatoi a
attbuat, z oīs ipfcto gcluda. Inueit aūt i dia gnatoe
sil fieri z pfcz ee qd i aliis gnatoib nō iueit. bn
ad sigtadū ee dic gnatois qr nūqz tnsit possum
uti ubo pntis tpris u dicam filiū gnari a
pre. Ad sigtadū u pfctoez gnatois possum uti ubo
ptiti tpris u dicam filiū natū. bt aūt sit bt gelat
s. pfcto z ee gnatois dr sep nat u p sepitiūtez
sigte gnatois ee i defictes z p ptitū ipi pfcto Dist. x.

Scdo qri an i dinis sit aliq pcessio z uii q nō.
pcessio e sigtat motū sz i dinis n e mo g n p
cessio. Cp pceder ab aliq repugnat pri sz ds e pri
p g pcessio i do nō ht locū. Cont Jo 7. Ego ex
do pcessi. Cuir h qri bt pt pcessioez q e gnato d
q dcz e sit aliq a p moūz amois. Cit bt p pce
des p moūz amois, possit dici pr sps s. Cit bt s. s.
sit amo pris i filiuz. Cit bt sit nex pris z filij.
Cit bt i dis sit tm tr p. Rn dd ad p. q. q
ee i dinis pcessioez dic auctoitas sacre scptue. Est
aūt ee h autem q e oīs pcessio sit p aliq actoez sic
sz actoez q tedit i extrioez m e aliq pcessio ad ex

tra sz actoez q manet i agete atted qdā pcessio ad it
sic pz d itllctu cui acto s. itllige manz i itlligete
qcūqz e itlligit ex h ipo q itlligit pcedit ad it ipz qd est
gcept rei itllcte ex itlligētia pcedes q qdz pcessioez
uox sigtat z dr ubū cordis sigtatū ubo uocis. Cu g
ds sit sup oīa q d do dnr nō e itlligēdū sz moūz in
fimaz catuaz q st corupte sz sz silitudiez supmaz c
atuaz q sbe st itelliges sbe. Nō g accipieda e pcessio
sz motū localez l p moūz alicui ca i extrioez tedetis
effcz q e i corporalib sic calō a calefaciete calefcz sz
emanatoez itlligibile u ubi itllige adiect q manet
i ipo. Et sic fids catho poit pcessioez i dis. Ad p g
dd q gobiecto illa pcedit de pcessioe q e sz actoez tedete
i extrioez m z tal pcessio nō e i dis. Ad sz dd q
pcede u gnreu z diūsuz repugnat roi pmi pri pcede
aūt u i itima z absqz diūsitate p moūz itllige icludit i
roe pmi pri. Cu e dicam hedificatoez p pri dom i roe
huii pri icludit gcepto sue artis, z icludre i roe p pri
si artifex eet p pri. Ds aūt q e rez pri opat ad res
catas u artifex ad artifitata. Ad 2. q. Rndm qdā
q supp pcessioe i dis. mai e pcessioez p ee cōz pcessiois ta
tinaz qz p iunoqz e cā eoz q st post. oz g q oīs emana
sive pcessio h repta reducat i emanatoez p. Inueim aūt
i illis i sepoib duo gna pcessiouz. bnū p moūz n ugn
z corupti. Aliū p moūz uo u i artificialib. Oz g hoez
reduce i pcessioez diaz p. Erit g pt pcessioez q e p mo
n d q dcz est a q e p moūz uo sive amois. Sz isti pec
cant aguēdo ex diūsitate i effctu diūsitate i cā q nō oz
e sit maior uitas cāe q effct. Et io ali e dd q cū
pcessus i dinis sit sz actoez manētez i pō agete sic dcz
est. Est aūt h acto dupl s. cog z amō, ex p hēt dualitas p
pris s. z filij. Si g debz ee trinitas p u suppositū e, oz
q sz alia actoez sit alia pcessio q eit p moūz amois.
Ad 3. q. dd q n sps i reb corporalib qnda motoem
sigtare ui z ipl sioez. na flatū z uetū spz noiam. Est
aūt ppriuz amois q moueat z ipellat uotēs amatis i amatū
Scitas ū illis reb attbuit q i dm odinat. qz g p sic
pcedns, pcedit p moūz amois q ds amat io tal p queiet
sps scts uocat. Ad 4. q. dd q i pcessioe sps s. e duo co
siderar. s. pcessioez z moūz pcedendi, qz g sps s. pcedit
u res distita z p se sbsistes io nō ht ex ipa pcessioe i q
pcessio e q amō a pre i filiū l eo n q sit i se sbsistens
Si aūt gsideret mod pcessiois qz pcedit u amō cū ama
sz roez itllcti sit illud i q tinat amor z amas sit a q a
exit amō, cū pr amet filiū z eo, pō q sit amō pris in
filiū z eo. Ad 5. q. dd q amō ht roez uiged amāte
e amato, qz g sps s. pcedit u amō, ex m pcessiois ht q sit
uio pris z filij. Possūt aūt pr z fili dupl gsidrai. Vl i q co

ueitunt i ee z sic bniūt i ee. bl i q diligūt i p, z
sic uniūt p gsoniatez amois. Ad 6. q. dd
q sic dcz est pcessio i dinis atted penes actoez
it manētez q nō iueit n i opatoe itllct z uo.
Nō e g bn p die mltiplicari nō possūt n sz q
exigit pcessio itllct z uo. Nō e g pole q sit psiq
una pcessio i do sz itllcz. eo q sui itllige e uniū
simp z pfcz. z sic nō pot ee i do n bna pcessio
sz itllcz. Silr aūt oz pcessioez amois ee una tm, qz
diuū uelle e uniū z simp. Nō e g pole q sit i do n
due p pcedetes. bna p moūz itllcz. s. ubū. Alia
p moūz amois. s. sps s. z una u nō pcedns. s. pr.
Si e eent ples nō pcedntes ille ad iuice nō disti
gueret. Est aūt autem qz fili e u geit nō gnans
bn ut itllctus e ieo u i pcedete p moūz ubi, nō
u i pcedete ubuz. Et sili e sps s. sit bonus u pcedns
e i eo boitas ifinita u i p accipiete. In pre ū u i
coicās alij boitate ifinitaz. Nō e diligit ad iuice
n soli rlōib. Tota g pleitudo diuitatis e i filio
eadz nūo q e i pre e rlōe natiuitatis passie sic
i pre e rlōe natiuitatis actie. bn rlo pris si attbuir
filio oīs distito tollet, z eadz rō e d spu scto Dist. xi.

Hic dd e spūz sctz. Uh qri bt sps s. pcedat
a pre z filio. Et uii q nō. Sic e dicim spūz
sctuz a pre dicim z spūz pris noiaz. Ex filio aūt spz
nō dicam, spz u filij noiam g sps scts nō pcedit
a filio. Cp qd pcedit ab alio i ydmtitate n gt secū
noie z diffioe. Si g sps s. pcedit a filio queiret
secū i noie z diffioe. z ita sps s. fili dici pōt qd flz e
Cp q e qd athan. s. dr. sps s. a pre z filio nō fct
n cat n geit, sz pcedes. Cuir h qri bt sps s.
pcedat a pre z filio i q st uniū. Cit bt sps scts
pcedat a pre z filio i q st uniū i n. Cit bt pr
z fili possit dici uni spirato. Rn dd ad p. q. q
qdaz dcnt q n sps s. pcedet a pre z filio nō poss
ee distito it filiuz z spz s. Cui roez assignt. Cuz
e distito p nō sit penes absolutū aliq, qz qdqd i dis
absolutū dr ad uitate ee ptinet. Reliq g q soluz
rlōib die p ad iuice distiguat. Relatoes aūt p di
stigue nō possūt n sz q st opposite. Sq ex h pz qz pr ht
duas rlōes q una refert ad filiuz, alia ad spz sctz
tā qz nō st oppote duas p nō gstituit sz ad una p
pris ptinet. Si g i filio z spu scto nō eēt iueir
n duas rlōes qb uiq refert ad prez ille rlōes nō
eent oppote ad iuice sic n ille rlōes qb pr refert
ad illos. bn sic p pris e una, ita segre q p pr filij
z spus s. debet ee una. h aūt e heticū e tollat fide
trinitatis. Oz g q fili z sps scts distiguat ad iuicez.

opPoitis r(elati)o(n)ib(us). No(n) (enim) poss(un)t ee i(n) di(vin)is alie r(elati)o(n)es opposite
n(isi) r(elati)o(n)es origi(ni)s q(ue) acc(i)piu(n)t(ur) penes p(ri)n(cipiu)m (et) q(uo)d e(st) a p(ri)n(cipi)o
Relinq(uitu)r g(o) q(uod) nece(ss)e sit dice(re) v(e)l filiu(m) ee a sp(irit)u s(an)cto
q(uo)d nullus d(icit) v(e)l sp(iritu)m s(an)c(tu)m ee a filio q(uo)d v(er)itas tenet
Con(tra) ist(a) a(r)guit q(ui)da(m). Vnu(m)q(uo)dq(ue) (enim) i(n) h(abe)t ee(ntia)l(ite)r
disti(n)gui a q(uo)lib(et) alio (et) p(er)s(ona)l(ite)r. p(er) q(uo)d ee(ntia)l(ite)r (et) p(er)s(ona)l(ite)r (con)-
stituit(ur) i(n) ee. s(ed) p(ate)r (con)stituit(ur) i(n) ee p(er)s(ona)litatis sue p(ro)-
p(r)ietate p(ate)rnitatis (et) no(n) alia, q(ui)a (et) (com)munis sp(ir)atio
activa p(ate)r ill(a) (pro)p(riet)a(te)m (con)stitutiua. q(ui)a t(un)c seq(ue)ret(ur) q(uod) (con)sti-
tuet(ur) p(er) (illa)s (con)stitutas i(n) ee p(er)s(ona)li. g(o) p(ate)r sola p(er)s(ona)litate
u(e)l p(ate)rnitate h(abe)t p(er)s(ona)l(ite)r a q(uo)c(um)q(ue) alio disti(n)gui. g(o) p(ate)r
sola p(ate)rnitate disti(n)gueret(ur) a sp(irit)u s(an)cto (et) si no(n) p(ro)-
cedet a p(at)re du(m) ta(men) ee(n)t p(ro)cede(n)s a filio. Simil(ite)r (et) d(icitu)r
q(uod) sp(iritu)s s(an)c(tu)s p(ro)cedet a filio no(n) ni(si) sua p(ro)p(ri)eta(te) filia-
tionis fili(us) disti(n)gueret(ur) ab eo. Huic (autem) r(ati)o(n)e(m) alia(m) assi-
gna(n)t. Distinctio d(ivin)a(rum) p(er)s(ona)r(um) no(n) su(m)it(ur) n(isi) penes diu(er)-
sas emanatio(n)es. s(ed) uo(lunta)s (et) i(n)tell(ec)t(us) diu(er)se (sunt) emana(ti)o(n)es
s(ed) uo(lunta)tis (et) i(n)tell(ectu)s i(n) c(re)atu(r)is t(er)minat(ur) ad diu(er)sa sup-
posita g(e)n(er)are e(st) filiu(m) (et) depinge(re) ymagi(n)e(m) diu(er)-
se emanatio(n)es s(un)t q(uod) (et) si ab eod(em) supp(osi)to p(ro)cedat ad
id(em) ta(men) t(er)minari no(n) poss(un)t s(ed) mag(is) ad diu(er)sa. Cu(m) g(o) i(n)
di(vin)is g(e)n(er)ato fili(i) (et) p(ro)cessio sp(iritu)s s(an)c(t)i sit diu(er)se emana-
tio(n)es nece(ss)e (est) t(er)minabi(lite)r ad diu(er)sa, q(ue) s(un)t fili(us) (et) sp(iritu)s s(an)c(tu)s. Op(or)t(et)
g(o) pone(re) q(uod) sp(iritu)s s(an)c(tu)s (et) si no(n) p(ro)cedet a filio ta(men) disti(n)gue(retur)
ab eo p(ro)pt(er) diu(er)su(m) mo(dum) emana(n)di. Addu(n)t (autem) ad (con)fir-
matione(m) p(re)cede(n)tiu(m) q(uod) no(n) e(st) sile ex p(ar)te ei(us) q(uo)d e(st) p(ri)n(cipiu)m
emanatio(n)is (et) ex p(ar)te t(er)mino(rum). l(ice)t e(nim) ex p(ar)te p(ri)n(cipi)is no(n)
requirat(ur) distinctio r(elati)o(n)is pl(us) requir(itu)r ta(men) ex p(ar)te t(er)mino(rum)
i(n) q(ui)b(us) t(er)mini de(be)nt p(er)fecti ee subsiste(n)tes no(n) (autem) ex p(ar)te
p(ri)n(cipi)is s(ed) sufficiat q(uod) sit i(n) ei(us) p(er)fecto v(e)l diu(er)se i(n)tentio(n)es
age(n)di. sic p(at)z i(n) ex(em)p(lo) sup(ra)d(i)cto. fili(us) e(nim) (et) ymago s(un)t p(er)fecti
r(ati)o(n)e subsiste(n)tie. ars e(nim) (et) n(atura) q(ue) s(un)t p(ri)n(cipi)a ho(rum) s(un)t diu(er)se r(ati)o(n)es
i(n) ip(s)o a(rti)fice existe(n)tes. Et io d(icu)nt q(uod) no(n) obsta(n)te q(uod) v(olunta)s
(et) i(n)tell(ec)t(us) i(n) p(at)re, q(ue) s(un)t p(ri)n(cipi)a g(e)n(er)ationis (et) sp(ir)ationis v(e)l
diffe(r)a(n)t ta(men) t(ame)n r(ati)o(n)e u(e)l s(un)t i(n) p(at)re. poss(un)t ip(s)i t(er)mini p(ro)duc-
ti p(er) emanatio(n)es disti(n)gui real(ite)r. Respo(n)det (autem)
p(re)d(i)c(t)i ad r(ati)o(n)e(m) p(ro) p(ar)te opp(ositi)o(n)e i(n)ducta (et) d(icu)nt q(uod) distinctio
i(n) di(vin)is po(tes)t ee no(n) p(er) (con)poitas r(elati)o(n)es g(e)n(er)ic(as) s(ed) (et) dispa(r)ate
ueru(m) q(ui)a q(uesti)o no(n) q(ue)rit p(ro)p(ter) illu(d) s(ed) v(tru)m sp(iritu)s s(an)c(tu)s
si no(n) p(ro)cedet a filio disti(n)gueret(ur) ab eo. s(ed) absolute v(tru)m
sp(iritu)s s(an)ctus p(ro)cedat a filio. io h(oc) ad p(re)s(en)s di(m)ittat(ur)
Et p(ro)p(ter) h(oc) q(uod) e(st) d(ictu)m q(uod) p(ro)cessio i(n) di(vin)is attend(it)(ur) penes
actio(n)e(m) i(m)manente(m) sic d(ict)m e(st) sup(ra) q(ue) no(n) i(n)ueit(ur) n(isi) i(n)
op(er)atio(n)e i(n)tell(ectu)s (et) uo(lunta)tis. No(n) e(st) g(o) p(ossibi)le q(uod) sit pl(ur)is q(uam) una p(ro)-
cessio i(n) (deo) s(ed) i(n)tell(ectu)s eo q(uod) suu(m) i(n)tellige(re) e(st) unu(m). v(e)l p(ro)ce-
de(re) m(u)ltiplicari no(n) poss(un)t n(isi) s(ed) q(uod) (con)tinuit p(ro)cessio i(n)tell(ect)us (et)
uo(lunta)tis. Addu(n)t (autem) ad (pro)p(ositu)m p(ri)ncipale adducu(n)t t(er)tia(m)
r(ati)o(n)e(m) q(ue) tal(is) e(st). Ab uno simp(lici) nu(m)q(ua)m p(ro)cedu(n)t pl(ur)a o(rdinata)

ad | deo

absq(ue) ordi(n)e n(isi) i(n) illis sol(u)m q(ue) m(ateria)l(ite)r ab i(n)uice(m) disti(n)gu(u)nt(ur)
sic v(er)(b)i (gratia) fabe(r) p(ro)ducat m(u)ltos c(u)ltellos m(ateria)l(ite)r ab i(n)uice(m)
distinctos nullu(m) o(r)di(n)e(m) h(abe)ntes ad i(n)uice(m). Si g(o) ab una
p(er)sona p(at)ris p(ro)cedu(n)t due p(er)s(one) s(ci)l(icet) fili(us) (et) sp(iritu)s s(an)c(tu)s op(or)t(et) q(uod)
h(ic) ee s(ed) o(r)di(n)e(m) alique(m) ad i(n)uice(m). No(n) po(test) (autem) ali(us) o(r)do
assignari n(isi) o(r)iginis. No(n) g(o) due p(er)s(one) s(ci)l(icet) fili(us) (et) sp(iritu)s s(an)ctus si
p(ro)cederet ab uno n(isi) una p(ro)cedet ab alia. Et sic
op(or)t(et) sp(iritu)m s(an)c(tu)m a filio p(ro)cede(re) g(o) (et)c(etera). C(ontr)a i(st)a r(ati)o(n)e(m) t(ame)n (con)clud(un)t
i(n) ei(us) q(ue) p(ro)cedu(n)t ab uno mo(do) emanatio(n)is s(ed) no(n) i(n) h(is)
q(ue) p(er) duos emanatio(n)is mo(d)os p(ro)cedu(n)t sic e(st) i(n) filio (et)
i(n) sp(irit)u s(an)cto. Et io alij alia(m) r(ati)o(n)e(m) assignant. P(ate)r (et)
fili(us) q(uantu)m ad u(er)itate(m) ee no(n) differ(u)nt s(ed) i(n) h(oc) q(uod) ille e(st)
p(ate)r (et) ille e(st) fili(us). q(ui)cq(ui)d g(o) e(st) p(ra)et(er) h(oc) p(ra)et(er) h(oc) (com)e e(st) p(at)ri (et)
filio. Ee (autem) p(ri)n(cipiu)m sp(iritu)s s(an)c(t)i e(st) p(ra)et(er) r(ati)o(n)e(m) p(ate)rnitatis (et) fili-
ationis. Na(m) alia e(st) r(elati)o q(u)a p(ate)r e(st) p(ate)r (et) q(u)a p(ate)r e(st) p(ri)n(cipiu)m sp(iritu)s s(an)c(t)i.
ee g(o) p(ri)n(cipiu)m sp(iritu)s s(an)c(t)i e(st) (com)e p(at)ri (et) filio. Ad p(ri)m(u)m g(o) q(uo)d
obi(citu)r i(n) (con)t(ra)riu(m) d(icendu)m e(st) q(uod) sp(iritu)m s(an)c(tu)m no(n) p(ro)cede(re) a filio fuit
(er)ror a nestorianis i(n)duct(us) q(uo)s secut(us) fuit dama(scenus)
v(er)u(m) i(n) h(oc) e(st) (con)sine no(n) sta(n)du(m). Ad s(ecundu)m d(icendu)m q(uod) p(ro)cede(n)s
e(st) eo a q(uo) p(ro)cedit deb(et) (con)ueire i(n) no(mi)ne n(on) no(n) respe(ctu). h(om)o
e(nim) g(e)n(er)at ho(m)i(n)e(m) (et) no(n) pat(er) g(e)n(er)at p(at)re(m) s(ed) filiu(m) p(ro)pr(ium). Et
io cu(m) n(on) fili(us) dicat respectiu(m), no(n) op(or)t(et) q(uod) sp(iritu)s s(an)ctus sit
fili(us) (et) si p(ro)cedat ab eo. Ad 2(m) q(uod) d(icendu)m q(uod) act(us) h(abe)t re-
fer(r)i ad duo. s(ci)l(icet) ad age(n)s q(uo)d e(st) suppositu(m) (et) ad for(m)a(m) q(ue) e(st) p(ri)n(cipiu)m
actio(n)is. Si g(o) li q(uod) dicat (con)notatio(n)e(m) age(n)tis sic sp(iritu)s s(an)ctus
p(ro)cedit a p(at)re (et) filio i(n) q(uantu)m s(un)t p(lures), distincte q(ui)a ab ei(us) disti(n)c-
tis p(ro)cedit. Si (autem) dicat (con)notatio(n)e(m) p(ri)n(cipi)i actio(n)is sic p(ro)cedit
ab eis i(n) q(uantu)m s(un)t unu(m). Cu(m) e(nim) una op(er)atio no(n) sit n(isi) ab uno
p(ri)n(cipi)o op(or)t(et) aliq(ui)d ee unu(m) i(n) p(at)re (et) filio q(uo)d e(st) p(ri)n(cipiu)m hui(us) act(us)
s(ci)l(icet) spira(r)e q(uod) e(st) un(um) (et) simp(lex) q(uia) p(er) una(m) sp(iritu)s s(an)c(t)i p(ro)ced(it). (Con)stitu(it)o(r)   p(ri)n(cipiu)m
(autem) unu(m) q(uo)d e(st) i(n) p(at)re (et) filio r(ati)o(n)e hui(us) act(us) q(ui) e(st) spirare,
e(st) po(tenti)a spirativa q(ue) sic supp(osi)ti(s) e(st) dic(tu)m ee s(ecundu)m r(ati)o(n)e(m) p(ro)p(r)ietatis   3
p(ro)p(ter) q(uo)d p(at)z solutio ad (con)tra 3(m). Ad 4(m) q(uod) d(icendu)m. Respo(n)d(e)nt q(ui)-   4
da(m) q(uod) p(ate)r (et) fili(us) dicu(n)t(ur) duo spira(n)tes p(ro)p(ter) pl(ur)alitate(m) suppo-
sitor(um) no(n) (autem) dicu(n)t(ur) duo spiratio(n)es p(ro)p(ter) una(m) spiratione(m)
Spira(n)s e(nim) cu(m) dicu(n)t e(st) adie(c)t(iu)m spirato(r) u(ero) substa(n)ti(uu)m. Ad-
iectiua (autem) no(m)i(n)a h(abe)nt nume(ru)m s(ed) supposita. Substa(n)tiua u(ero) a
se ip(s)is s(ed) for(m)a(m) sig(ni)ficata(m). S(ed) (contra) h(oc) obicia(n)t q(ui)da(m) q(ui)a ee(n)t a-
(cc)e(n)t q(ue) e(st) una no(m)i(ne) di(vi)n(o) q(uod) t(re)s p(er)s(one) s(un)t un(us) c(re)ato(r) g(o) q(ui)a
supp(osi)ta q(ue) spira(n)t s(un)t pl(ur)a deb(et) dici q(uod) p(ate)r (et) fili(us) s(un)t duo spi-
ratio(n)es (et) no(n) un(us) spirato(r). (Contra) p(er) act(us) nu(mer)a(n)t(ur) s(ed) supposita
g(o)   Cu(m) spirato(r) dicat actu(m) (et) supposita q(ue) spira(n)t s(ci)l(icet) p(ate)r (et) fi(lius)
sit duo deb(et) dici q(uod) sit pl(ur)es spiratio(n)es no(n) un(us). Ad
p(ri)m(u)m istor(um) d(icendu)m q(uod) ca(usa) q(ua)re t(re)s p(er)s(one) dicat(ur) un(us) c(re)ato(r) no(n) e(st) q(ui)a
ee(n)t(i)a q(ua) (cre)at e(st) una s(ed) mag(is) q(ui)a h(oc) n(omen) c(re)ato(r) e(st) n(omen) substa(n)ti(uu)m
(et) io si su(m)at(ur) adiectiue i(n)ueit(ur) q(uando)q(ue) pl(ur)alit(er) signatu(m)
sic p(at)z i(n) gen(esi) v(er)(b)i (gratia) ubi d(icitu)r faciam(us) ho(m)i(n)e(m) ad ymag(inem)
(et) c(etera). sic sup(ra) d(e) no(m)i(n)ib(us) ee(n)tialib(us) e(st) d(ictu)m. Et io no(n) p(ro)p(ter) h(oc)

q(uod) sit pl(ur)a supposita debet dici pl(ur)es spiratio(n)es s(ed)
un(us) spirato(r) si sit substa(n)ti(uu)m. Ad 2(m) q(uod) p(ro)cedit obi(citu)r d(icendu)m q(uod) g(e)n(er)ali(ter) (con)t(ra)ri(us)
act(us) m(u)ltiplicent(ur) s(ed) suppo(si)ta ta(men) q(ui)a h(oc) n(omen) spirato(r) no(n) si-
g(nifi)cat actu(m) p(er) mod(um) act(us) s(ed) mag(is) substa(n)tie io deb(et) dici
q(uod) p(ate)r (et) fili(us) s(un)t un(us) spirato(r) (et) no(n) pl(ur)es spiratio(n)es. d(ist)i(nctio) x(i)

Dist. 12. Item q(ue)rit(ur). Secu(n)do q(ue)rit(ur) (utrum) p(at)er an g(e)n(er)ato p(ro)-
cedat p(ro)cessio(n)e(m) (etc.). Et u(idetu)r q(uod) sit. p(ate)r e(nim) e(st) u(er)-
p(er) p(ri)ncipiato s(ed) p(ri)n(cipiu)m p(ro)cessio(n)is sp(iritu)s s(an)c(t)i e(st) fili(us) q(ui) e(st)
t(er)minus g(e)n(er)atio(n)is g(o) g(e)n(er)ato p(ro)cedit p(ro)cessio(n)e(m). Sp(iritu)s s(an)c(tu)s yma-
go t(ri)n(ita)tis e(st) i(n) a(n)i(m)a i(n) q(ua) p(ro)cessus notitie a(n)i(m)e p(re)-
cedit p(ro)cessio(n)e(m) amoris s(ed) p(ro)cessio notitie rep(re)sentat
g(e)n(er)atio(n)e(m) filij p(ro)cessio u(ero) amoris p(ro)cessio(n)e(m) sp(iritu)s s(an)c(t)i g(o)
ut p(ri)(us). Sed (con)t(ra)riu(m) e(st) q(uod) d(icitu)r i(n) l(ite)ra q(uod) sp(iritu)s s(an)c(tu)s no(n)
p(ro)cedit ia(m) nato filio q(uo)d op(or)teret si n(ati)uitas p(ro)cedit
p(ro)cessio(n)e(m). Sec(un)do q(ue)rit(ur) h(oc) q(ue)rit(ur) an sp(iritu)s s(an)c(tu)s mag(is) p(ro)cedat
a p(at)re q(uam) a filio. T(er)tio an p(ro)cedat a p(at)re medi-
ante filio. Q(uar)to an p(ro)cessio sp(iritu)s s(an)c(t)i sit g(e)n(er)ato (et)c.
Q(ui)nto an sp(iritu)s s(an)c(tu)s sit i(n)g(e)n(it)(us). Resp(o)n(de)o d(icendu)m ad p(ri)m(u)m
q(uesti)o(n)e(m) q(uod) id q(uo)d e(st) i(n) di(vin)is v(e)l e(st) absolutu(m) (et) h(oc) e(st) unu(m) (et)
i(n)divisibile i(n) q(uo) p(ri)us (et) poste(ri)us no(n) i(n)ueit(ur) v(e)l e(st) i(n) q(uo) ad a(liu)d d(icitu)r
Hoc (autem) n(on) e(st) q(uod) sit sil(ite)r t(em)p(o)r(e) i(n)tellectu (et) n(atura). Et io g(e)n(er)ato
no(n) po(tes)t ee p(ri)or aliq(uo) mo(do) g(e)n(er)atio(n)e p(ro)cessio(n)e n(isi) s(ed) n(ost)r(u)m
mod(u)m i(n)tellige(n)di eo q(uod) i(n) nob(is) co(gni)tio p(ro)cedit amore(m) (et)c.
Ad illud q(uo)d i(n) (con)t(ra)riu(m) obi(citu)r d(icendu)m q(uod) p(ri)n(cipiu)m i(n) q(uantu)m p(ri)n(cipiu)m no(n) e(st) p(ri)(us)
p(ri)ncipiato. In di(vin)is (autem) q(uod) e(st) p(ri)n(cipiu)m ip(s)a r(elati)o(n)e q(u)a e(st) p(ri)n(cipiu)m est
alicui(us) p(ri)n(cipiu)m. Et io nulla e(st) ibi p(ri)oritas p(ri)n(cipi)is ad p(ri)ncipiatu(m)
sic sup(ra) d(ictu)m e(st). Ad s(ecundu)m d(icendu)m q(uod) r(ati)o illa deficit ex h(oc) q(uod)
silitudo i(n)uenta i(n) c(re)atura no(n) p(er)fecte rep(re)sentat ea q(ue) s(un)t i(n)
deo. Ad 2(m) q(uod) d(icendu)m q(uod) sp(iritu)s s(an)c(tu)s a p(at)re (et) filio p(ro)ced(i)t
i(n) q(uantu)m s(un)t unu(m) i(n) po(tenti)a spirativa sic d(ictu)m e(st). Cu(m) g(o) p(ate)r (et) fili(us)
sit eq(ua)les i(n) po(tenti)a (et) u(ir)tute sic p(ro)cedit (con)side(ratu)r reliq(uu)m q(uod) sint
eq(ua)les i(n) po(tenti)a spirativa (et) ita eq(ua)l(ite)r spirabu(n)t sp(iritu)m s(an)c(tu)m
n(on) un(us) mag(is) alio. Ad 3(m) q(uod) d(icendu)m q(uod) e(st) p(ate)r (et) fili(us) sit du(o)
spira(n)tia l(ice)t sit un(us) i(n) po(tenti)a spirativa. (Con)ti(n)git loq(ui) d(e) actu
spiratio(n)is v(e)l p(er) (con)paratio(n)e(m) ad ip(s)os spira(n)tes v(e)l u(ero) ad p(ri)n(cipiu)m spi-
ratio(n)is. Si (autem) (con)sideram(us) ip(s)os spira(n)tes q(ui) s(un)t disti(n)cti sic est
ibi mediato s(ed) q(ue) e(st) ibi o(r)do no(n) n(isi) s(ed) o(r)igi(ne)s. s(ci)l(icet) i(n) q(uantu)m fili(us) e(st)
ex p(at)re, (et) sp(iritu)s s(an)c(tu)s a p(at)re (et) filio. Si (autem) (con)sideram(us) p(ri)n(cipiu)m
spira(n)di. s(ci)l(icet) po(tenti)a(m) spirativa(m) cu(m) i(n) h(oc) no(n) disti(n)guat(ur) p(ate)r (et) fili(us)
no(n) po(tes)t dici p(ate)r ee a p(at)re me(dian)te filio. Ad 4(m) q(uod) d(icendu)m q(uod) p(ro)-
cessus sp(iritu)s s(an)c(t)i q(ui) e(st) p(er) mod(um) amoris no(n) deb(et) dici g(e)n(er)atio
ad cui(us) i(n)tellectu(m) e(st) (con)side(ra)n(du)m q(uod) e(st) di(ffere)n(ti)a i(n)t(er) i(n)tellectu(m) (et) uo(lunta)te(m) q(ui)a
i(n)tellect(us) sit i(n) actu p(er) h(oc) q(uod) res i(n)tellecta e(st) i(n) i(n)tellectu s(ed) sua(m) silitu(dinem)
uo(lunta)tas (autem) sit i(n) actu no(n) p(er) h(oc) q(uod) aliq(ua) silitudo uolita sit i(n) uo(lunta)te s(ed)
ex h(oc) q(uod) uo(lunta)tas h(abe)t q(ua)ndam i(n)clinatio(n)e(m) uolu(n)taria(m) i(n) re(m). Q(ui)a
g(o) o(mn)e g(e)n(er)ans g(e)n(er)at (et) sile io p(ro)cessus q(ui) atte(n)dit(ur) s(ed) i(n)tellectu(m)
cu(m) sit s(ed) r(ati)o(n)e(m) silitudi(n)is po(tes)t p(ro)p(r)i(e) h(abe)re r(ati)o(n)e(m) g(e)n(er)atio(n)is q(ui)a
u(ero) p(ro)cessus q(ui) e(st) s(ed) r(ati)o(n)e(m) uo(lunta)tis no(n) e(st) s(ed) r(ati)o(n)e(m) silitudi(n)is s(ed) mag(is)

2 3 4 5 | spirato 4 | it

s(ed) uo(lunta)tis mouentis i(n) a(liu)d io q(uo)d p(ro)cedit i(n) di(vin)is p(er) mod(um) amoris
no(n) p(ro)cedit u(t) fili(us) s(ed) mag(is) p(ro)cedit u(t) sp(iritu)s s(an)c(tu)s q(ui) no(m)i(n)e q(uo)da(m)
uital(is) moto (et) i(m)pulsio desig(na)t(ur). Ad 5(m) q(uod) d(icendu)m q(uod) i(n)genitu(m)
aliq(ua)n(do) su(m)it(ur) negatiue. Negatio (autem) e(st) (com)m(un)e o(mn)e g(o) (et) s(ed) h(oc) sp(iritu)s s(an)c(tu)s
po(tes)t dici i(n)genit(us) i(d est) no(n) genit(us). Q(ua)nq(ue) (autem) su(m)it(ur) p(ri)uatiue. P(ri)ua(tio)
(autem) m(u)lt(i)p(lici)t(er) d(icitu)r. Vno m(odo) q(ua)n(do) a(liqui)d no(n) h(abe)t q(uo)d natu(m) e(st) h(abe)re ab
aliq(uo) (et) si ip(su)m no(n) sit natu(m) h(abe)re illud, sic si lapis dica(tur)
res mortua q(ui)a caret uita q(ua)m q(ue)da(m) res nate s(un)t h(abe)re.
Alio m(odo) d(icitu)r p(ri)uatio q(ua)n(do) a(liqui)d no(n) h(abe)t q(uo)d natu(m) e(st) h(abe)re ab
alio sui g(e)n(er)is, sic si talpa dicat(ur) ceca. 3(o) m(odo) q(ua)n(do) ip(su)m
no(n) h(abe)t q(uo)d natu(m) e(st) h(abe)re (et) h(oc) m(odo) p(ri)uatio i(m)p(er)fectio(n)e(m) i(m)portat. Et
io isto m(odo) sp(iritu)s s(an)c(tu)s no(n) d(icitu)r i(n)genit(us) s(ed) s(ecun)do (et) p(ri)mo m(odo) d(icitu)r i(n)genit(us)
i(n) q(uantu)m e(st) aliq(uo)d suppositu(m) di(vin)e n(ature) no(n) genitu(m), cu(m) ta(men) n(atura) e(st) (et)
aliq(uo)d suppositu(m) genitu(m) (con)ueit (autem) h(oc) m(odo) i(n)genitu(m) ee p(at)re(m)
Si (autem) i(n)telligat(ur) no(m)i(n)e i(n)geniti q(uo)d (con)gr(uit) alicui d(icitu)r p(ri)(us) q(ue) sit
p(ri)n(cipiu)m alicui p(ri)(us) ut sic i(n)telligat(ur) i(m)portare negatio(n)e(m) ee i(n) g(e)n(er)e
p(ri)n(cipi)i p(er)s(ona)l(iter) d(i)c(t)i i(n) di(vin)is sic sol(u)m (con)gr(uit) p(at)ri. Distinc(tio) . 14(a).

PReterea dilige(n)t(er) (et)c. H(ic) q(ue)rit(ur) p(ri)mo v(tru)m aliq(ua) p(ro)cessio sp(iritu)s s(an)c(t)i
sit t(em)p(o)r(a)l(is). Et u(idetu)r q(uod) no(n). O(mn)e e(nim) illu(d), cui (con)gr(uit) aliq(ui)d
t(em)p(o)r(a)l(ite)r e(st) mutabile s(ed) sp(irit)u s(an)cto no(n) (con)gr(uit) mutari c(um) sit uerus d(eu)s
g(o) n(on) p(ro)cessus t(em)p(o)r(a)l(is). Pr(aeterea) t(em)p(u)s real(ite)r diff(er)t ab et(er)nitate
si g(o) e(st) aliq(ua) p(ro)cessio t(em)p(o)r(a)l(is) sp(iritu)s s(an)c(t)i illa differet reali(ter) ab
eterna q(uo)d fal(su)m e(st). Contr(ariu)m p(at)z p(er) auctoritates i(n)
l(ite)ra. Sec(un)do q(ue)rit(ur) h(oc) q(ue)rit(ur) v(tru)m p(ro)cessio t(em)p(o)r(a)l(is) differat ab et(er)na.
T(er)tio v(tru)m sp(iritu)s s(an)c(tu)s totali(ter) p(ro)cedat v(e)l det(ur) v(e)l t(ame)n do(na) ei(us). Q(uar)to
v(tru)m p(ro)cessio sp(iritu)s s(an)c(t)i t(em)p(o)r(a)l(is) attenda(tu)r s(ed) o(mn)ia dona. Q(ui)nto v(tru)m
det(ur) a uiris s(an)c(t)is sp(iritu)s s(an)c(tu)s. Resp(o)n(de)o d(icendu)m ad p(ri)m(u)m q(uod) p(ro)cessio
et(er)na s(un)t s(ed) (et) r(ati)o(n)e p(ro)ductio(n)is c(re)atura(rum). Et io op(or)t(et) q(uod) sic
g(e)n(er)atio filij e(st) r(ati)o tot(ius) p(ro)ductio(n)is c(re)ature i(n) q(uantu)m p(ate)r d(icitu)r i(n)
filio fecisse o(mn)ia sic (et) amo(r) p(at)ris te(n)de(n)s i(n) filiu(m) e(st) r(ati)o q(u)a
d(eu)s o(mn)e(m) affectio(n)e(m) amoris c(re)atu(r)is la(r)gi(tu)r (et) ide(m) e(st) q(uod) sp(iritu)s s(an)c(tu)s
q(ui) e(st) amo(r) p(at)ris q(uo) p(ate)r amat filiu(m) e(st) (et) amo(r) q(uo) amat
c(re)atura(m) i(m)p(ar)tie(n)do e(i) sua(m) p(er)fectio(n)e(m). Pot(es)t g(o) p(ro)cessio
ist(a) amoris dup(licite)r (con)siderari v(e)l s(ed) q(uod) te(n)dit i(n) ob(iectu)m et(er)nu(m)
(et) sic dic(itu)r p(ro)cessio et(er)na v(e)l s(ed) q(uod) p(ro)cedit i(n) ob(iectu)m c(re)atu(m) (et) sic
dic(itu)r p(ro)cessio t(em)p(o)ral(is). Ad (con)tra p(ro)d(i)cta obi(citu)r d(icendu)m p(ri)(us) q(ui)a p(ro)-
d(i)c(t)a no(n) h(abe)t plus n(isi) q(uod) i(n) p(ro)cessio(n)e e(st) aliq(ui)d et(er)nu(m)
(et) aliq(ui)d t(em)p(o)r(a)le s(ed) q(uod) tota p(ro)cessio no(n) dica(tur) et(er)na u(e)l
t(em)p(o)r(a)l(is) no(n) (con)cedit(ur). S(ed) p(ro) sic (con)t(ra) act(us) no(n) sortit(ur) sp(eci)em n(isi) ex obi(ec)to
p(ri)n(cipa)li. obi(ectu)m (autem) amoris di(vi)ni p(ri)n(cipa)le e(st) bo(n)itas d(ivin)a q(ue) e(st) et(er)na
no(n) bo(n)itas n(ost)ra q(ue) e(st) t(em)p(o)ral(is). Dilig(i)t e(nim) se (et) c(re)atura(m) d(eu)s
p(ro)p(ter) bo(n)itate(m) sua(m) no(n) n(ost)ra(m). P(ro)cessio g(o) di(vi)ni amoris deb(et)
dici t(ame)n et(er)na (et) no(n) t(em)p(o)r(a)l(is). Respo(n)deo d(icendu)m ad p(ri)m(u)m i(n) q(uantu)m s(ed)
ph(ilosoph)u(m) 7 me(taphysi)ce g(e)n(er)atio no(n) e(st) n(isi) (com)positi. Et io q(ua)n(do)c(um)q(ue) a(li)q(ui)d
noui alic(ui) adueit d(icitu)r totu(m) f(a)c(tu)m sic p(er) acq(ui)sitio(n)e(m) mu-
sice d(icitu)r no(n) musica f(a)c(t)a s(ed) h(om)o f(a)c(tu)s music(us). Et io p(er) ad-
ditio(n)e(m) alicui(us) noue h(ab)itudi(n)is ad p(ro)cessio(n)e(m) et(er)na(m) pot(es)t
dici tota p(ro)cessio t(em)p(o)r(a)l(is) f(a)c(t)a. Ad 2(m) d(icendu)m q(uod) p(ro)cessio di(vi)ni

Distinctio xv.

De eadem distinctione.

Distinctio xvi.

attendit si dona

missiones spiritus sancti. 3 queritur scilicet quod sit missus ab alio et
quod sit in aliquo secundum spiritualem modum, et quod utique illorum per signum
visibile ostendatur ratione cuius tota missio visibilis dicitur. —
Ad primum ergo dicendum quod filius creaturam visibilem in qua apparuit in
unitate persone assumpsit. Ut quod illi convenit de illa persona. Et sic quod
de illa creatura dicitur de filio dei dici possit, et sic ratione
assumpte minor patre dicitur. Spiritus sanctus autem creaturam in qua appa-
ruit non assumpsit in unitate persone, et ideo non potest dici minor secundum
creaturam visibilem. Ad secundum dicendum quod licet illas creaturas vi-
sibiles tota trinitas fecerit, tamen facte sunt ad demonstrandum specialiter
hanc personam vel illam. Ad secundam questionem dicendum quod non est de necessitate in-
visibilis missionis ut semper manifestetur per aliquod signum exterius, sed sic
dicitur i cor. 12 manifestatio spiritus datur ad utilitatem ecclesie.
Que quidem utilitas est ut per huiusmodi signa visibilia fides confir-
metur, que quidem primo facta est per Christum et per apostolos. Et ideo specialiter de-
buit fieri missio visibilis spiritus sancti ad Christum et ad apostolos, et ad
illos primitivos sanctos in quibus ecclesia quodammodo fundabatur. Ad patres
autem veteris testamenti missio visibilis spiritus sancti fieri non debuit
quia tunc non erat tempus spiritualis propagationis per quam spiritualiter mun-
di diverse gentes in divinorum cognitionem convenirent, sed carnalis propaga-
tionem cultus divini a patribus in filios procedebat. Ad tertiam questionem dicendum
quod missio visibilis facta ad Christum in baptismo facta est in specie columbe
que est animal fecundum ad ostendendum in Christo fecunditatem donandi gratiam
per spiritualem regenerationem. Unde vox intonuit hic est filius meus
dilectus, ut ad similitudinem unigeniti alii regenerarentur. In
transfiguratione autem sub specie nubis lucide ad ostendendum
nobis exuberantiam doctrine. Unde dictum est ipsum audite. Ad
apostolos autem sub specie flatus ad ostendendum potestatem ministerii
in dispensatione misteriorum sacramentorum. Unde dictum est quorum re-
miseritis peccata etc. Et sub linguis ignis ad ostendendum
officium doctrine. Unde sequitur et ceperunt loqui variis linguis
etc. Ad quartam questionem dicendum quod in missione visibili est considerare
duo scilicet signum visibile exterius apparens, et effectum gratie
interius facientis intus existens. Quantum ergo ad signum quod exterius
apparet, aliquid factum est ibi per ministerium angelorum
scilicet ipsa creatura visibilis. Sed quantum ad effectum interiorem non est
cooperatum ministerium angelorum. Sed talis effectus immediate
est a deo propter eo quod gratiam interius facientem nulla creatura
efficere possit sicut supra dictum est. Apparitiones autem visibiles
dicte patribus veteris testamenti facte missiones dici non
possunt quia non fuerunt facte ad designandum inhabitationem
dei per gratiam sed ad aliud scilicet manifestandum sic trinitatem vel
aliud huiusmodi. Et ideo in talibus apparitionibus non tantum signum vi-
sibile exterius factum fuit ministerio angelorum sed et effectus
interior qui non erat gratia illuminatio de rebus quas signa
exteriora significant. Nam secundum dyonisium illuminationes divine in nos
per angelos descendunt.

Dist. 17

Iam nunc ad propositum redeamus.
Circa hoc queritur primo utrum caritas sit aliquid creatum in anima.
Et videtur quod non dicit enim augustinus 9 de trinitate quod deus est fraterna dilectio
qua diligimus nos invicem sed caritas est fraterna dilectio ergo ca-
ritas est deus. Item praeterea caritas est infinite virtutis sed caritas
est infinite virtutis quia hominem ad bonum infinitum perducit ergo
non est aliquid creatum. Item omnis assimilatio fit per aliquam
formam sed per caritatem efficimur conformes deo ergo videtur quod caritas
sit quedam forma creata in anima. Item queritur utrum caritas
sit acquisita. Item utrum sit per infusionem. Ad primam questionem
respondent quidam et dicunt quod caritas est aliquid creatum in
anima et hoc probant tripliciter primo sic. Nichil est album nisi per albedinem
informantem et inherentem ergo a simili non est deo conformis nisi per me-
dium habitum ipsius anime inherentem. Esse enim deo conformem est per
aliquid esse spirituale sive conformem sicut esse album per albedinem.
Hoc autem non est aliud quam caritas ergo videtur caritas est aliqua forma aliqua
inherens anime per quam habet conformis esse. Secundo sic illud a quo
elicitur actus dilectionis meritorius est magis bonum quam quecumque
virtus politica. Ut autem politica non solum reddit opus bonum
sed et operantem ergo illud a quo elicitur meritorie diligere non solum
reddit opus bonum sed et formaliter faciet diligentem bonum.
Hoc autem esse non posset si a solo deo eliceretur talis actus immediate
cum deus non sit forma alicuius inherens ei et formaliter perficiens
ipsum. Requiritur ergo aliquis habitus medius qui est caritas. Tertio sic
actus perfectus non egreditur nisi a potentia perfecta eo quod actus potentie
proportionatur sed inter ceteros actus actus dilectionis meritorius est
perfectissimus. Non ergo elicietur nisi a potentia perfecta per aliquem habitum
medium ergo ut prius. Est tamen attendendum quod oppinio magistri fuit
quod caritas non sit aliquid creatum in anima sed sit ipse spiritus sanctus in
mente inhabitans. Non quod sit sua intentio quod motus dilectionis
quo deum diligimus sit spiritus sanctus sed iste actus sive motus sit
a spiritu sancto non mediante aliquo habitu sicut est in actibus aliarum
virtutum qui semper eliciuntur a voluntate mediante habitu sive acquisito sive
infuso. Quod secundum magistrum non est verum de caritate sed ipse spiritus sanctus
immediate actum caritatis eliciat sine habitu medio voluntatem informante.
Contra hoc obicitur. Aut enim motus caritatis ita procedit a spiritu sancto
movente humanam mentem quod humana mens sit mota tantum
et nullo modo sit principium huius motus sicut est cum movetur ab aliquo
contrario extrinseco. Sed hoc est contra rationem voluntarii cuius principium oportet
in ipso esse. Unde sequeretur quod diligere non esset voluntarium quod
contradictionem implicat cum amor sit motus voluntatis. Aut motus caritatis
sic procedit a spiritu sancto quod moveat voluntatem ad actum diligendi
sicut movetur instrumentum quod etsi sit principium actus aliqualiter tamen quia solum
movetur motum non tamen est in potestate agere et non agere et sic tolletur
ratio meriti ad actum dilectionis in quo videtur esse in nobis. Preterea actus
sunt delectabiles qui ex habitibus inclinantibus in eos sicut patet per
philosophum 2 ethicorum. Sed actus caritatis sunt maxime delectabiles
oportet ergo quod eliciantur non tantum per aliquid extrinsecum puta per spiritum sanctum
sed etiam per aliquem habitum intrinsecum in anima existentem. Item praeterea dor-
mientes actu non diligunt ergo si tunc non esset aliquis habitus
caritatis sequeretur quod bonus homo dormiens caritatem non haberet et
ita si decederet non volaret ad vitam quod dicere est hereticum.
Quidam autem volentes oppinionem magistri sustinere ni-
tuntur eam sic probare. Dicunt enim quod sicut intellectus ad intelligendum ita
voluntas ad diligendum. Sed intellectus intelligens divinam essentiam non utitur
habitu medio a quo actus intelligendi eliciatur sed magis ipse
actus intelligendi ab esse divino sibi ut forma unita immediate eli-
citur ergo voluntas diligens divinam bonitatem non utitur aliquo habitu
medio a quo predictus habitus eliciatur sed potius actus predictus elicitur
a spiritu sancto immediate ipsi voluntati per modum forme unito. Item confir-
mant per alias virtutes theologicas. Dicunt enim quod si habitus fidei
et spei essent similes actibus eius in patria succedentibus scilicet vi-
sioni et tentioni, tunc sicut illos actus deus operatur in nobis in patria
sine aliquo habitu medio, ita nunc operaretur in nobis sine
aliquo habitu medio fidei scilicet et spei. Sed huiusmodi actus non
sunt similes actibus fidei et spei sive ipsis habitibus. Cuius signum
est quia non manent in patria. Ideo deus operatur eos in nobis
per habitus medios scilicet fidem et spem. Actus autem caritatis in via
est similis actui caritatis in patria cuius signum est quia caritas non manet
in patria. Et ideo congruum tale actum caritatis deus operatur in
nobis in via absque alicuius virtutis medio. Ex hiis que dicta
sunt respondent ad argumenta contra primam. Dicunt enim quod spiritus sanctus qui forma existens
voluntatis sufficiens ad eliciendum actum dilectionis immediate.
Et per idem respondent ad secundum. Dicunt enim quod ex tali coniunctione
spiritus sancti ad voluntatem et opus bonum redditur et ipse quodammodo
perficitur. Item per idem respondent ad tertium, quod sic actus perfectissimus
puta diligere egreditur a voluntate per spiritum sanctum qui per formam
aliquam perfectam. Sed quia ex predeterminatis non habetur solutio
instantiarum sequentium, contra magistrum inductarum, ideo addunt
ad predicta quod sicut actum visionis habere aperte non possumus
nisi sit in nobis aliquis habitus creatus ut puta lumen glorie, ita oportet
quod in dilectione dei meritoria insit nobis aliquis habitus gratie
per quem anima super suam naturam elevetur, et quem vitam spiritualem
accipit, et ratione cuius meritorie operatur, quem tamen habitum
negant esse virtutem caritatis, affirmantes eum esse gratiam
eo quod gratia sit in esse anime, ut dicetur in secundo. Dicunt etiam
quod quamvis predictus habitus gratie sit in esse anime, tamen per ipsum etiam
elevatur potentia, ipsa essentia elevata, in tantum ut potentia ipsa possit
in actum caritatis coniunctione spiritus sancti absque habitu medio
caritatis creato. Et per predictis solvunt instantias predictas.
Dicunt enim quod non obstante quod voluntas moveatur ad actum
dilectionis a spiritu sancto iste actus potest esse voluntarius
ratione principii intrinseci scilicet gratie. Nec tollitur ratio meriti, eo
quod propter tale principium intrinsecum sit in anima agere et non agere.
Dicunt etiam ad secundum quod tale principium intrinsecum facit nobis
actum dilectionis delectabilem. Per idem respondent ad tertium. Dicunt
enim quod propter predictum principium scilicet gratiam, et dormientes caritatem habere dicuntur
quia quoddam donum gratie est in nobis, preter divinum ipsum spiritum sanctum,
esse in nobis qui proprie caritas nuncupatur. Sed predicta stare
non possunt. Talis enim gratie habitus non potest esse principium activum
vel dilectionis actus sed tantum est principium passivum disponens animam
ad unionem spiritus sancti, sicut nec lumen glorie est principium activum visionis
aperte sed tantum elevans animam supra naturam suam disponit eam passive
ad unionem esse divine que est totum principium visionis aperte. Et ideo propter
tale principium intrinsecum non potest actus dilectionis dici voluntarius
sicut dicunt in solutione instantie prime quia sicut voluntas se haberet ad
spiritum sanctum sic mota tantum quantum ad actum dilectionis et hoc repugnat
voluntario quia tunc nimirum per principium passivum voluntas supponeret
posset salvari ratio voluntarii. Nec posset per predictum principium
passivum salvari ratio meriti, nisi in voluntate agere et non agere esset
quia posse agere et non agere sunt principium merendi et sunt in voluntate
in quo est dominium sui actus quod non potest ei convenire ratione alicuius principii
passivi tamen est dominium in aliquo principio activo referatur.
Non potest etiam ratione principii predicti salvari ratio dilectionis in actu
quia habitus est quo actus redditur delectabilis, vel est quo quis agit
cum voluerit, non quo quis patitur. Nec valet quod tertio dicunt, quia
cum spiritus sanctus non inhereat voluntati immediate tali principio non potest dici quod
sit noster. Sed si alius autem aliquis propter supradicta dicat gratiam esse principium
activum vel actus dilectionis sequitur secundum positionem illorum qui ponunt
animam realiter differre a potentiis quod ipsa gratia erit habitus cari-
tatis creatus a quo elicitur actus dilectionis. Et quod preter predictum
habitum oportebat ponere gratiam aliam realiter differre ab
habitu predicto quia sic patet ponentes enim animam realiter differre
a suis potentiis ponunt gratiam in esse anime eo quod sit principium
esse sive vite spiritualis quod ad esse pertinet. Habitus autem virtutum
ponunt in potentiis anime eo quod sint principia actuum que ad potentias per-
tinent, et dicunt gratiam et virtutes differre realiter sicut potentias
esse anime et potentias eius. Si ergo gratia de qua dicunt est principium activum
dilectionis erit in potentia et oportebit preter eam ponere gratiam
aliam que sit principium esse spiritualis in ipsa essentia anime eo quod esse precedat
operari et sic sequitur quod gratia que est principium actum dilectionis sit
habitus in voluntate existens differens a gratia realiter existente in esse
anime, et sic redibit oppinio dicentium quod caritas est habitus
creatus in anima mediante quo elicitur actus dilectionis, quia talis gratia
in nullo differret ab habitu caritatis. Cum ergo defensiones
magistri ponant animam differre realiter a suis potentiis
sequitur secundum eos quod preter gratiam que est in esse anime oportet ponere habitum
caritatis in potentia creatum realiter differentem a gratia supradicta.
Utrum autem secundum oppinionem ponentium animam idem esse realiter cum potentiis
non oportet ut infra patebit. Ad argumenta autem facta solvuntur
minus subtiliter. Quamvis enim actus dilectionis sufficienter possit
elici a spiritu sancto nobis ut forma unito, quia tamen spiritus sanctus non
est forma inherens voluntati, sicut albedo parieti albo, non
potest dici quod per eum anima perficiatur in esse conformata sicut albus
in esse albo ponitur per albedinem. Item cum denominatio non fiat
nisi a forma inherente non potest ipse agens dici bonus per unionem

spus sancti eo quod non sit forma ei inherens. Pro non sic est actus
perfectus proportionatur correspondet a potentia perfecta eo quod actus pro-
ductus est uoluntarius, et ideo oportet quod correspondeat a talis potentia et
a tali actu habitu perfecto quo possit uti libere pro diuinam
super ipsum quod spiritui sancto repugnat. // Responsio est quod pro se
adducit non sufficit. Si enim esset omnino similis de intellectu
re actu intelligendi in uoluntate se quereret quod si uoluntas in uia
posset in actum dilectionis per spiritum sanctum eo formaliter uiuitur quod intellectus
in uia posset in actum uisionis apte per esse diuinam eo
formaliter uita quod nullus ponit. Ratio est quia impedit se ipsam
quia ex hoc ipso quod actus caritatis in uia est similis actui carita-
tis in patria eliciatur a uoluntate mediante habitu caritatis, ideo sicut
actus caritatis in patria eliciatur a uoluntate mediante habitu
caritatis qui manet in patria, ita est actus caritatis in uia
eliciatur eodem habitu caritatis creato mediante quod dicitur in patria ma-
nere. Ad primum ergo dicendum quod quia sine spiritu sancto dicitur esse
dilecto formaliter non esset sed existit, quia sicut pater et filius
nectuntur spiritu sancto ita dilectione formaliter nectuntur frequenter
et perimi. Ad secundum dicendum quod caritas operatur ut forma effi-
ciens quae forma est ab agente super uirtutem agentis quae forma
induatur. Et ideo quia caritas habet effectum infinitum hoc est ex
uirtute inducentis, et causantis caritatem quae est infinite
uirtutis. // Ad secundum quando dicendum quod accidens est quod aduenit
rei post esse completum inherens ei cui aduenit non receptum
secundum in unitate suppositi per se propter primum formam realiter non est accidens
cum non adueniat nisi post esse completum propter secundum uel similitudinem
non est accidens cum non adhereat ei cui aduenit propter
humanitatis in Christo non accidens suppositio diuino cui uniatur ei in uni-
tate persone sive suppositi. Ad tertium quod dicendum quod caritas est
amicitia quedam hominis ad deum fundata super communicationem
beatitudinis eterne. Hec autem communicatio non est secundum bona temporalia sed secundum
bona gratuita hominum et ipsa caritas facultatem non excedit.
Unde autem excedit non facultate non potest esse neque naturale neque
per naturales potentias acquisitum quia effectum non transcendit suam causam.
Relinquitur ergo quod caritas neque naturaliter nobis inest neque per uires
naturales acquisita est sed per infusionem spiritus sancti.

Secundo queritur primo utrum caritas infundatur secundum capacitatem
naturalium et uidetur quod sic. Dicitur enim Matthei 25 quod diuisit
unicuique secundum propriam facultatem sed uirtus precedens caritatem
non est nisi naturalis ergo caritas infunditur homini secundum capacitatem uirtutis
naturalis. Item in omnibus ordinatis ad inuicem secundum primum proportionatur
sicut in naturalibus forma materie et in gratuitis gloria gratie proportionatur
sed caritas cum sit forma perfecto operatur ad eam, sic se ad perfectum
ergo uidetur quod caritas infundatur secundum capacitatem uirtutis naturalis.
Contra ad Corinthios 12 hoc omnia operatur unus atque idem spiritus
diuidens singulis prout uult. Caritas ergo non datur secundum
capacitatem naturalium sed secundum uoluntatem spiritus dona diuidentis //
Circa hoc queritur utrum caritas possit certitudinaliter cognosci

ab habente eam. Circa primum utrum caritas sit ex caritate di-
ligenda. Responsio dicendum ad primum quod quantitas uniuscuiusque rei de-
pendet a causa rei. Caritas autem cum excedat proportionem nature humane
ut dictum est non dependet ex aliqua naturali uirtute sed ex sola gratia
spiritus sancti infundentis et ideo quantitas caritatis non dependet ex
capacitate uirtutis naturalis sed solum ex uoluntate spiritus sancti sua
dona prout uult distribuentis. Unde autem eodem modo sit in angelis di-
cetur infra. Ad primum ergo dicendum quod ille secundum quem deus dat sua dona
unicuique est dispositio uel preparatio precedens gratiam recipientis
sed et hanc dispositionem uel conatum preuenit spiritus sanctus mouens
mentem hominis uel plus uel minus secundum suam uoluntatem. Ad secundum dicendum quod forma
non excedit proportionem materie sed sunt eiusdem generis. Similiter gratia et gloria
quia gloria non est aliud quam gratia consumata in nobis autem caritas et natura non sunt
eiusdem generis et ideo non est similis ratio. Ad secundum quod dicendum quod cognitio nostra
habet ortum a sensibus ideo homo naturaliter deuenit in cognitionem priorum ex
posterioribus et hic est quod secundum philosophum in 2 de anima habitus et potentie sciuntur
per actus, actus autem per obiecta. Unde autem caritatem non potest scire
se habere nisi ex obiecto quia ad idem obiectum ordinatur et inclinatur per ha-
bitum et potentiam et ideo non potest sciri ex obiecto utrum potentia sit informata
habitu gratuito uel non. Nec etiam potest hoc sciri per actum quia actus
sequitur ex obiecto. Circa idem autem obiectum est actus acquisite uirtutis et
infuse. Consueuit etiam habitus quandoque cognosci per delectationem
actum sequentem et per facilitatem operandi. Similiter et per effectum. Sed tamen
sic potest aliquis scire se habere caritatem quia delectatio consequitur
non tantum habitus infusos sed etiam acquisitos. Similiter quicumque non potest hoc
sciri per effectum ipsius actus. Effectus est actus dilectionis sed quod est in
caritate est in uirtute mendi hoc autem non cadit in cognitionem nisi per
reuelationem. Ex quo apparet quod nullus certitudinaliter potest scire
se habere caritatem sed potest autem hoc ex signis probabilibus coniectare ut
puta si non habet in conscientia remorsum alicuius peccati mortalis.
Ad 3 questionem dicendum quod sicut dictum est caritas habet rationem amicitie
per amicitiam autem amatur aliquid dupliciter. Uno modo sicut ipse amicus
ad quem amicitia habemus et cui bonum uolumus. Alio modo
sicut id quod dilecto optamus, et hoc modo caritas per caritatem //
amatur non primo modo quia caritas est bonum quod omnibus optamus quos
ex caritate diligimus. Similiter et est de aliis uirtutibus.

Hic queritur si caritas. Circa hoc queritur primo utrum caritas augeatur
et uidetur quod non. Nichil enim augetur nisi quantum sed caritas
non est quanta ergo non augetur. Item illud quod est in termino non accipit
augmentum sed caritas est in termino primo quia est summus amor optimi boni
quod est deus. Contra dicit Augustinus super Iohannem quod caritas meretur
augeri ut aucta mereatur perfici. Circa hoc queritur utrum
caritas augeatur per additionem. Item utrum qualibet actu
augeatur. Ad intellectum primi articuli necessarium est scire que
sit causa uel ratio intensionis et remissionis alicuius forme secundum magis
et minus. Est ergo attendendum quod plures considerantes non formas
quaslibet dixerunt eas consistere in indiuisibili nec in eis esse
gradum eo quod sint similes numeris in quibus additio uel subtractio //

mutat speciem sicut patet per philosophum 8 methaphysice. Dixerunt enim quod causa
diuersificationis secundum magis et minus non est accipienda a parte ipsius
forme intense uel remisse sed magis ex parte alicuius alterius.
Unde tamen illud esset diuersimode enuntiauerunt. Quidam
enim dixerunt quod si fiat comparatio unius forme ad alteram secundum magis
et minus causa huius est magnitudo aut paruitas subiectorum. Si
autem fiat comparatio secundum magis et minus eiusdem ad se causa huius est
incrementum et decrementum subiecti. Sed hoc stare non potest quia tunc
subiecta possent dici secundum magis et minus cum unum homo sit maior
altero. Nec ualet secundum. Cum enim omne illud quod recipit magis
et minus alteretur si causa huius scilicet magis et minus esset in-
crementum uel decrementum sequeretur quod illud quod crescat alteretur
cuius contrarium dicit philosophus in predicamentis scilicet quod quadratum si crescat
quod non alteratur ut quadrangulum crescit accepto gnomone
non tamen aliquid alterius factum est. Dicit enim ibidem quod triangulus et
quadrangulus non suscipiunt magis et minus. Magister autem sex princi-
piorum uolens assignare causam huius scilicet magis et minus dicit quod
nominis impositio facta est in termino ultimo quem transcendi non ualet. Causa
autem quare secundum magis et minus dicuntur quedam sit nominis impositionis principia
uel remotiora. Ex quibus uidetur fuisse opinio sua quod non
in abstracto ut albedo et nigredo impositum est ad significandum re-
quam significat secundum gradum perfectionis in summo quadam et in indiuisibili, quemad-
modum superlatiua significant. Et magis et minus dicitur ad appropinquationem
illi summo. Sed isti non uidentur bene dixisse. Si enim hoc non albedo
imponitur posse ad significandum albedinem in termino sequeretur quod illud
quod non est albissimum in termino non possit dici album albedine
eo quod sit album autem terminum quod est falsum. Factum ergo est quod nominis
impositio sit in termino et per consequens illud quod super hoc fundaretur scilicet quod
magis et minus sumuntur secundum appropinquationem et remotionem eius ad quod
significandum non imponitur. // Et ideo alii dixerunt quod causa huius quod est
magis et minus est contrarietas in maiori et minori ex hoc quod dicit philosophus
in topicis quod album est quod est nigro impermixtum, et in omnibus quibus philosophus
attribuit magis et minus, attribuit et contrarium. Hoc autem non uidetur stare
posse. Si enim alicuius rei natura in indiuisibili consistit, posito quod suo
contrario iungeretur non esset secundum ipsum accipere magis et minus, eo quod
sua natura consistit in indiuisibili. Et uidemus quod magis reperiatur
quandoque absque contrario. Nam ut dicitur in sex principiis habitus non est contrarius
et tamen ibidem dicitur. Armatior equus est pedite. Continuum ergo non est
causa eius quod est magis et minus sed potius id quod est causa magis et minus est
causa quare tales res contrario iungantur. Et ideo philosophus iungit contraria cum
magis et minus et uerum dicit quod est albus est nigro impermixtum
non tamen contrarium est causa quare sit albus. Unde est quod alii aliter dixerunt
scilicet quod causa eius quod est magis et minus est subiectum eo quod ipsum participat ac-
cidens secundum magis et minus. Sed similiter hoc minus bene dictum est. Non potest
esse quod subiectum possit participare aliquam formam secundum magis et minus nisi
in se ipsa non esset participabilis secundum magis et minus. Causa ergo illius
quod est magis et minus debet potius assignari ex parte forme parti-
cipate quam participantis subiecti. Et propter hoc alii dixerunt causam

huius esse idemptitatem nisi forme et similes ut dicunt propter idemptitatem
nisi in gradu non contrahunt quandam idemptitatem in sui natura propter quod
possunt eas dici secundum magis et minus. Istud autem quod dictum est, per idem
quod superius dictum est improbatur. Unde enim in sui natura est constitutum in
gradu indiuisibili aliud nihil ponitur non per mutetur sicut patet in
numeris qui cum consistant in indiuisibili non eis addi uel subtrahi potest
secundum magis aut minus non in specie in eis permutetur. Quidam autem
moderniores ymaginantes cum supradictis omnes formas in gradu in-
diuisibili consistere dicunt, et ideo sed eam absolute eam non posse accipi
causam eius quod est magis et minus. Aduertentes enim quod non possunt ad diuisi-
onem ab ipsa forma causam huius scilicet magis et minus aliquo modo assignari, di-
xerunt quod in ipsa forma quedam intenditur et remittitur scilicet accidentaliter ergo
duo considerantur scilicet eius esse et ipsius in esse quod differre dicunt. Quia
ergo ad esse accidentis dicunt ipsam in indiuisibili consistere et ideo nec
ipsam eius quod est magis et minus causam esse ipsum ut in esse non dicunt in
indiuisibili consistere sed potius in ipso gradus diuersos esse secundum quos dicunt
accipi magis et minus. Ex eo enim quod accidens magis et minus inheret
subiecto dicitur ad magis et minus sed in accidens. Sed contra ad primum
quod accidens esse differat a suo in esse non euadunt inconueniens. Si
enim gradus diuisi in esse mutant speciem in esse ut dicunt eadem
ratione diuisi gradus in esse mutabunt speciem ipsius in esse quod est
ita inconueniens sicut prius. Nec potest assignari causa de facili quare potius
rei esse sit indiuisibile secundum gradus quam sit ipsum in esse. Immo si //
accidentis esse est in esse sequitur quod secundum diuersitatem ipsius in esse accidentis
diuersificabitur eius esse. Diuersificato autem esse diuersificatur et esse et si
realiter differant et sic unum ita et aliud. Et propter hoc alii formas
dicunt duplices esse. Quasdam enim dicunt esse que ex se speciem habent, sicut //
albedo et nigredo et similia. Has autem dicunt ita consistere in indiuisibili
quod additio uel subtractio in eis mutat speciem. Et ideo dicunt quod secundum
eas non est accipienda causa eius quod est magis et minus sed potius ex subiecti
participatione quod sufficienter supra est improbatum. Alias autem dicunt
formas esse que ex alio speciem habent scilicet ex eo ad quod ordinantur
sicut motus qui habet speciem a termino et habitus qualibet qui speciem ex obiecto
habent. Has autem dicunt saluata ydemptitate speciei posse sed secundum se //
diuersificari secundum magis et minus eo quod unitate speciei habeat ex
obiecto siue ex eo ad quod ordinatur, sicut patet in scientia que sumit
speciem ex obiecto. Augetur enim per se ipsam sicut cum aliquis plures
conclusiones geometrie addiscat augetur in eo habitus eiusdem speciei
eadem eidem scientie. Sed istud non sufficit. Posito enim quod forme
predicte puta que habent speciem ex eo ad quod ordinantur intendantur
secundum magis et minus tamen ex predicta positione assignatur bene
causa quare manente ydemptitate speciei intendatur non autem sine
assignetur causa quare tales forme in se ipsis esse sine secundum se non dicuntur inten-
dant. Dicendum ergo aliter ad questionem suprapositam scilicet causa inten-
sionis et remissionis secundum magis et minus in formis aliquibus est quod ipsa
forma esse contineat in se diuersos gradus perfectionis quos diuersimode
uel diuersimode secundum magis et minus a subiecto est participabilis. Quod sic proba-
tur. Omne quod ab alio participatur in se est tale quod

ab alio possit pticipari qz si ipse eet ipticipabile a nullo ptcipparet. Et io oe qd itedit z remittitur oz q sit tale q possit itendi l remitti. alias a'd fiet q fieri no poss. Si g aliq for f diusos gradus mag z mi i aliq sbo itendit l remitti oz q ipse hat istos diusos gradus i ss quos possit intendi l remitti i alio. Si g aliq for e sic q pdictis gradib caret no possit pticipari ab aliq f mag z mi sic apparet i formis sbalib q qz i indisibili gsistit n itendi n remitti poss. Dz at sit aliq for tales q ipse diusos gradus pfctois gtinet z q sit alie q pdictis gradib caret pz p gmet i 8o phy u dic q i gnatoe hois no cessat ptes formatis recede z ptes hois fieri donec for huana pficiat. z h si for hu recipit pfctoez si at no illu nece accidit i actitib for gnate. bn gnato seq alteratoez. phy at 5 phy volens assigre caz qr gnato no e mot dic q i diffinito mot no dr n tm de tbs s. qntitate qualitate z u qz pfcto accepta i diffinitoe mot n iuenit i tnsmutatoe q e gnato qm sba n e diminuta pfcto si e de gne pfctois gplete ad q no est mot. Et ca hui e qz for e idisibil. in 3 e dic q mo n a e q gnato uni ptis post a illi pfctois quaz itendit mot donec pficiat. Ex qb oib colligit q illa pdicamta i qb e mot sic qntitas qlitas z ubi no gsist i indisibili si potius dnt aliq ples pfctoes aut mltos gradus ptes hntes. h at poss itedi ul remitti. bn simplicit sup pdicamtu qlitatis pfcta oppoib i sine adhet oppoi artice dices. Nitebat at artica breui smone caz ei q e mag z mi i sincat dices q qlitati qdaz gnectur uelut mag z mi recipe z gietate sili. Quia e ifinitate qdaz pticipat pa parioes pp h recipiut qnda itesioez idet minatai f mag z mi no a pticipatib. Applicando g ad ppoitu dd e q caitas cu sit acns z itendit f mag z mi q ipa auge eet m sup dicto qz dicit pfctoez no i indisibili gsistete si mag f diusos gradus pfctois disibil f q pticipatoez di usaz itendit l remittit i uo. Ad p g dd q caritas no e qnta dimsiua extensioe e tam qn titate qnta pfctois disibil mltip. Ad 2m dd q caitas sep e i sumo ex pte obi i q ei obz sum mu bo e no ta sp e i sumo gradu pfctois s q pole e pticipari. Ad 3m q dd q aliqd auget dup. bno m p alicui extisecj additoez sic caro auget p alimtu z i talib q sic auget pp tale dr augui tale at aug no ht locu i caritate. Si ei sic caritas augeret p additoez caitatis

oppoteret caritate addita salte f itllcz differre ab illa cui fit additio. Hec at dna aut eet f spez aut f nuz no f spez qz caritas sic alij hitus thiut spez ab obo. sed at obz est cuilibz caritatis siue pue siue magne. Nec f nuz qz caritas sic alia acca nuat f sbz. sbz u caitatis e uotas. bn tale augm caritatis fieri no poss n p h q una uotas alti adhet qd e i pote. Alio u m gtigit ad augeri p altatoez qd qz n e p alicui extisecj additoez si p illi qd fuit i po i actu eductois sic appaet qn ex denso fit raro puta ex modico terre mlts aer. l ex mi callido mag callidu n ubiq addit si qd fuit i po i actu educit f q pz p phyz i 4o phy u dic gmtor q qn calor agentis uigorat cresat calor patietis no f additoez ptiu callidaz extisecaz cu ad patiés no trasferat aliq ps ab agente. Talis at augumtatio ppe uocat altato. Et h pz p phyz 6 phy ubi dic gtigit at augei no solu i gredient aliq si ex altatoe. ubi dic gmtor pole e u densitas acredat no pp exitu ptiuz si ex altatoe tm qm cop maiois qntitatis tnsfert i mioez qntitate. Et silr pole e u magtudo csat absq ut admisceat ei aliq extisecu ut aqua q trasmutat i aeez z dic h fiei ex altatoe. Et h dr tnsuptie aug. Aug e i res ueitate no e n i a iato z p aliqd extisecu. Isto at ultio m auget qlitates z io sic augei gt caritas. n q i tm differt q caitas no educit de po nalis m sic qlitates nales si poti dnr diuina d gradu mi pfcto educit ad gdu mag pfcto n forte dicat q de po obediential educat.

Ad 3 q dd q augm spuale caitatis e aliqlr sile corporali. Augm at corpale i aialib z plantis n e mot gtinuus ita s q si aliqd tm auget i tato tpr nec sit q pporoabilr i qlibz pte illi tpris aliqd augeat sic gtig i motu localj. Sz p aliqd tpr n opat dispones ad augm n agens actu z postmou pducat actu i effctz id qd ad qd disposit augedo aial l plata i actu ita silr n qlibz actu caitatis auget caitas actu si qlibz act caitatis ad augm disposit i qd ex uno actu caritatis uotas hois reddit pptor ad itez agend f caitate z csonte huilitate ho prrupit i actu feructorez dilectois q conet ad caitatis pfectu z tc caitas auget i actu.

Scdo qri pm. ut caitas augeat i infinitu z uir q n. Ois e mot e ad aliqe fine u dr i me. si augm caitatis e qdaz mot g tedit i aliqe fine. No ig caitas auget i infinitu

Cp nulla for excedit capacitate sui sbi si capacitas catiue q e sbz caitatis e finita g caritas i infinitu augeri n pot. Cont e q dic ap ad phy 1. No q iaz pfcti sim seqr at si qm gphedaz. u dic glo. Nemo fideliu z si iaz mlts pfecit dicat suffcit m q e h dic exit de uia an fine g sp i uia pot augeri mag ac mag an fine g sp pot magis augeri. Cur h qri ut caitas possit minus rr. Ad p q Rndet qdaz q caitas pot augeri i infiti dicit e q caitas q ad tminu pot acapi tpli l f roez ppe spei. ut ex pte agentis ut ex pte sbi Scdz roez ppe spei caitas tminuz no ht eo q sit pticipato qdaz caitatis ifinite s. sps sci. Silr at ca agens caitate e ifinite utuuts s. ds. Silr ex pte sbi tmin augumto caitatis pfigi n pot qz caritate csonte sp csat huilitas ad augm alti. bn relig q h augumto caitatis pfigi no possit. Sz istud no uir bn dcz. qlibz eiz for ex eo q catiua sic e limitata ad spez ita e limitata ad gradu pfctois i sua ee ult que no n ht tmsgdi i sumo z et ct que n tr ualet sbsiste i ymo. Alias at n eet i pole q dna ee udet p spez i me. Ite si poss augei caritas i infinitu ita q excedet oez pfctoez finita poss caritas ee ifinita i actu qz f phy i 3 phy tor q qd pt pot ee tatu gtigit ee actu. Sz tu dices qz loq phy de qntitate gtinua n discta. Sz n at nuis e e po i fita i actu ad augm ntls ta nuis e i pfct i actu. Ad e i nuis addito sit i infinitu sine h q als nuis sit ifit i actu e q qlibz uitas addita i nuis addit noua po z io pot nuu n e una sz a z a f spez nuu. bn qlibz po pot i actu exir n ta oes sil i actu exir poss qz i qlibz actu nouo addit noua po. Et ita dices de caitate ee s. q i qlibz augumto caitatis addit noua huilitas siue po. Sz illi n e qz addito caitatis ad caritatez cu sit ide nuo mag assilat augmto gtinitatis gtinue q discte. Nec obstat q caitas est pticipato caitatis ifinite qz ifinitas que e f for z pfctoez e pp io pmi pn gueiens ei roe sue pfctois q nlli catiue e gcomunicable No e oz effcz cae i oib adeqre. No at solu i ipoibilitas e ex pte for si z ex pte m siue sbi caitatis. Si ei e i pole e for augeri i infinitu i ipa e ee i m po ad ifinita augumtatoez. tal e po eet frustra. Et io f gmt i p li d sba orbis ide indutu e ta de po actiua q de passiua po q ad h q nulla istaz poss ee ifinita si n pot ee

i finita po i m. Arg g p illa pte fcta roe gclusiois gcedut. Ad illu q igiu obi dd q quis caitas no possit augei i infinitu tmiuz tam caitatis f statu ptis uite neo pot attige pp nimia ei pfctoez n ta simp si sedz statu ptis uite i actigabilez. Ad ultaz q dd q caitas mimi no pot. Coi e diminuet l h eet p cessatoez ab actu l p actu gtu. p cessatoez at ab actu n diminut utuites n ab actib acqsite eo q una qq res sz sui gsuatoez dependet a ca sua. Sz h i caitate locu n ht qz caitas no cat ab humais actib si a do solu. Et q dcz e sup q augo p act humanos istllcuz e effectie f meitorie a do at n cat als deffcts i nob n p moriz pene. f q sbtht gruz i peaz peccati. pea at debet pecco. bn relig q si caritas minuat q ca diminutois sit peccz. Sz h n pot ee peccz mortale qd cu sit gtru caitati n minuit ipaz si totalr tollit. Veniale at peccz e sit qdaz iordiato n g s ee fine si ce ca q sit ad finez no diminuit caitate No e diminuit amor finis ex h q als iordiatoez aliq gmittit ce ca q sit ad finez. bn gnr e q caitas nullo m diminui possit directe. pot tam i directe dici diminuto caitatis dispones ad corruptoez q fit l p pecca ueialia l e p cessatoez ab exrato ex q gtigit feruoez caitatis amitti. Sz obia feruo caitatis pporonat hitus qd g diminuit feruoez diminuit hitu Ad h dd q i bono ope gcurrut duo s. liber arbitriu z caitas ita q act caitatis no neco seq caitatis qntitate i feruor sz dispotoez uotis. qz g f pecca ueialia uotas fit idisposita io peccm ueiale pot diminue qntitate feruois absq diminutoe hitus. 18. Distinctio. 18.

Hc qri ai sps scts. Ch qrit ut donu sit n ple z uir q no nllz n ple gt ee dic si ee dna est donu qd pr dat filio u dic ylari i li de tri. g donu n e n ple. Cp spus scto gt ee donu ig pcedit u amor. si amo i dnis z eetr dr. uir z g q donu i eetr dicat. Cont dic aug i 15 de t. q sic corpus carnis n a e q caro. sic donuz sps sci n a e q sps scts. si sps s. e n ple g z donu. Cur h qri ut a spu scto ppe gat ee donu. Sz ut p donu qd est sps s. donet oia dona. Sz ut sps s. sit ds z donuz. Sz ut spus scts possit dici donu nrz.

Rndo dd ad p q. q dari l donari dr dup. Dari e uno m illud qd ht p moriz dnij u possessio. alio m sic illud q ht qi itisecu sic a'd ht se ipsz. In dnis at p gnuis n sit dniuz uni p sup alia, de ta ibi auctoitas pri. Dd g q dato pot i potari in dnis auctoitate re dati z sic donu e ple. ut pot

non importat auctoritatem, sed tantum quod illud quod datur liberi habeatur, et hoc modo ipsa essentia dicitur dari vel donari, et ideo donum hoc modo non est personale sed essentiale. Ad primum dicendum quod essentia non dicitur dari si esse importat auctoritatem respectu dati, sed alio modo ut dictum est. Ad secundum dicendum quod quamvis amor esset habeat rationem primi doni, tamen respectu eius non denotatur auctoritas, et ideo non potest dici donari, sed quia auctoritas importatur in donatione respectu donati vel dati. Ad 2 q. dicendum quod donum importat gratuitam donationem, est enim donum [illegible] inredibilis secundum philosophum. Ratio autem gratuite donationis est amor; ideo enim gratis damus aliquid alicui quia volumus ei bonum. Unde manifestum est quod amor est primum donum et gratia eius omnia dona donantur gratuita. Cum ergo spiritus sanctus procedat ut amor, procedit in ratione primi doni per quod omnia dona donantur. Et per hoc patet solutio ad 3 q. Ad 4 q. dicendum quod licet eadem possit teneri essentialiter vel formaliter. Si formaliter, tunc spiritus sanctus non eadem est deus quo donum est. Sed est deus deitate, sed donum personali proprietate. Si autem licet eadem teneatur effective, tunc spiritus sanctus eadem quo est donum est deus; habet enim spiritus sanctus per eandem emanationem quod sit deus et donum, sicut filius sua nativitate est deus et filius. Ad 5 q. dicendum quod deus dicitur noster in quantum habet relationem ad nos scilicet in ratione efficientis et finis et forme exemplaris, non inherentis. Nomina ergo divina que important vel significant rationem principii per modum efficientis vel finis recipiunt additionem pronominum possessivorum, et ideo dicimus quod deus est creator noster vel bonus noster. Nomina autem divina que significant per modum forme inherentis non recipiunt additionem pronominum possessivorum, sicut essentia, deitas, et similia que in abstracto significantur, nisi forte sit aliqua abstracta que significant per modum forme exemplaris ut sapientia et bonitas, in quibus aliquando fit additio pronominum possessivorum. Et per hoc patet solutio questionis. Distinctio 19.

Secundo queritur primo utrum in divinis sit equalitas. Et videtur quod non. Equalitas est secundum philosophum 5 methaphysice unitas in quantitate, sed in divinis non est quantitas, ergo nec equalitas. Preterea dicit philosophus quod unum [illegible] sive esse; esse autem significat per modum forme. Convenientia autem in forma non facit equalitatem sed similitudinem, ergo in divinis non est dicenda equalitas sed similitudo. Contra dicit Athanasius quod tres persone coeterne sibi sunt et coequales. Secundo hic queritur utrum in divinis sit conversio equalitatis. Tertio utrum in divinis filius sit patri coeternus. Quarto utrum in divinis filius sit equalis patri in magnitudine. Quinto utrum pater sit in filio. Sexto utrum in divinis sit ratio totius. Respondeo dicendum ad primam q. quod secundum philosophum 5 methaphysice unum in quantitate facit equalitatem. Sed in personis autem divinis est unitas in quantitate, quia quantitas in divinis non est aliud quam essentia que est una trium personarum. Relinquitur ergo quod in personis divinis sit equalitas. Ad primum ergo dicendum quod duplex est quantitas: molis, sive dimensiva, que in corporalibus est, unde hec in divinis

sive

locum non habet. Alia autem est quantitas virtutis que attenditur secundum formam vel perfectionem nature alicuius, et talis quantitas est in divinis. Ad secundum dicendum quod licet attendatur equalitas secundum equalitatem virtualem, in equalitas includit similitudinem, et ideo in divinis non tantum dicenda est equalitas sed et similitudo. Ad 2 q. dicendum quod equalitas et similitudo in divinis dupliciter possunt significari scilicet per nomina et per verba. Si ergo quod significatur per nomina, mutua equalitas et similitudo dicitur in divinis: filius est equalis patri et econverso, et ideo quia essentia divina penes quam attenditur quantitas in divinis non est magis patris quam filii. Quod dicitur autem ad creaturas non recipit conversionem equalitatis. Forma est primo in causa, secundario in causato, et ideo causata dicuntur causis similia in quantum habent formam earum, et non econverso. Verba autem significant equalitatem cum motu, et licet motus non sit in divinis, tamen in est accipere ab alio, quia filius accipit a patre et non econverso; ideo dicimus filius exequatur patri et non econverso. Ad 3 q. dicendum quod necesse est filium patri esse coeternum. Ad cuius evidentiam considerandum est quod aliquid esse posterius suo principio potest contingere ex duobus scilicet ex parte agentis aut ex parte actionis. Ex parte agentis quidem aliter in agentibus voluntariis, aliter in agentibus naturalibus. In agentibus voluntariis propter electionem temporis; sicut est in agentis voluntarii potestate eligere formam quam effectui conferat, ita in eius potestate est eligere tempus in quo effectum producat. In agentibus autem naturalibus hoc contingit quia agens aliquod non habet a principio perfectionem virtutis naturalis ad agendum, sed advenit ei post aliquod tempus, sicut homo a principio generare non potest. Ex parte autem actionis impeditur ne illud quod est a principio simul sit cum principio propter hoc quia actio est successiva et cum motu. Unde dato quod aliquod agens tale actionem agere inciperet statim cum esset, non tamen in eodem instanti esset effectus talis, sed in instanti quo ad quod terminatur actio. Manifestum est autem secundum premissa quod pater non generat filium voluntate sed natura, et iterum natura patris ab eterno perfecta fuit. Et actio qua pater producit filium non est successiva, alias generatio esset cum motu, quod est impossibile. Relinquitur ergo quod filius fuit quandocumque fuit pater, et sic filius est coeternus patri, et similiter spiritus sanctus utrique. Ad 4 q. dicendum quod sicut dictum est quantitas sive magnitudo in divinis attenditur penes perfectionem nature. Sed filius est equalis patri in perfectione nature, cum sit eiusdem nature secum; erit ergo equalis patri in magnitudine. Ad 5 q. dicendum quod in patre et filio est tria considerare scilicet essentiam, relationem, et originem, et secundum quodlibet eorum pater est in filio et econverso. Secundum essentiam quidem, quia pater est sua essentia quam communicat filio. Unde sequitur quod pater sit in filio cum essentia patris sit in filio, et similiter cum filius sit sua essentia sequitur quod sit in patre in quo est eius essentia. Secundum relationem etiam manifestum est quod unum relativorum oppositorum est in alio secundum intellectum. Secundum originem etiam manifestum est quod pater est in filio et econverso, quia processio verbi intellectualis manet in

dicente, et illud quod dicitur verbo intus generatur, et eadem ratio est de spiritu sancto. Ad 6 q. dicendum quod duplex est totum scilicet integrale et universale. Totum autem integrale in deo non est, quia tale totum consistit in compositione partium. Partes autem totius integralis habent imperfectionem annexam, quibus divina perfectio et simplicitas repugnat, et ideo ratio totius integralis deo repugnat. Totum autem universale deo repugnat, et hoc ideo quia esse universalis non est eadem numero in suis inferioribus. Esse autem divinum eadem est numero in pluribus personis, et ideo non totum universale in deo habet locum.

Sed iam ad propositum redeamus. Circa hoc queritur primo utrum verum sit idem quod ens. Et videtur quod sic. Dicit enim Augustinus in libro Soliloquiorum quod verum est idem quod ens, sed idem quod est ens idem est quod est, ergo verum ens, ergo etc. Preterea si verum non est idem quod ens, oportet quod verum sit entis dispositio. Sed non potest esse entis dispositio, quia aut esset dispositio totaliter corrumpens, et tunc sequeretur: est verum, ergo non est ens, sicut sequitur: est homo mortuus, ergo non est homo; aut esset dispositio diminuens, et tunc non sequeretur: est verum, ergo est, sicut non sequitur: est albus dente, ergo est albus; aut esset dispositio contrahens ens, et tunc non converteretur cum ente. Verum ergo non est dispositio entis sed est idem secum. Contra dicit Ysaac quod veritas est adequatio rei et intellectus, sed ens non dicit adequationem quia non est relativum, ergo etc. Secundo hic queritur utrum omnia que sunt sint vera una veritate. Tertio utrum plures veritates sint coeterne. Responsio dicendum ad primam q. quod sicut in demonstrationibus oportet fieri reductionem in aliqua principia per se intellectui nota, ita investigando quid est unumquodque oportet recurrere ad illud quod est maxime notum intellectui. Illud autem quod intellectus primo concipit et quod est quasi notissimum ei et in quod conceptiones omnes resolvit est ens, ut Avicenna dicit in primo methaphysice. Unde oportet quod omnes alie conceptiones intellectus accipiantur ex additione ad ens. Enti autem non potest addi aliqua quasi extranea natura per modum quo differentia additur generi vel accidens subiecto, quia quelibet natura essentialiter est ens. Sed secundum hoc aliqua intellectu rerum dicuntur addere super ens in quantum exprimunt modum aliquem entis quem ens non exprimit. Quod dupliciter contingit. Primo quod modus expressus sit aliquis specialis modus entis. Sunt enim diversi gradus entitatis secundum quos accipiuntur diversi modi essendi, et iuxta hos modos accipiuntur diversa rerum genera. Substantia enim non addit super ens aliquam differentiam, sed magis exprimit quendam modum essendi specialem scilicet esse per se, et ita est in aliis generibus quorum modus essendi scilicet esse in alio. Alio modo ita quod modus sit generalis consequens omne ens. Et hic modus dupliciter potest accipi: uno modo secundum quod consequitur quodlibet ens in se, alio modo secundum quod consequitur ens unum in ordine ad aliud. Si primo modo, hoc est dupliciter, vel quia exprimitur in ente aliquid affirmative vel negative. Non autem invenitur aliquid affirmative dictum absolute quod possit accipi in omni ente nisi essentia eius secundum quam esse dicitur, et sic imponitur hoc nomen res, quod in hoc differt ab ente secundum Avicennam in principio methaphysice, quia ens sumitur ab actu essendi, sed nomen res exprimit quidditatem sive essentiam entis. Negatio autem consequens omne ens absolute est indivisio

quam significat hoc nomen unum; nihil enim aliud est unum quam ens indivisum. Si autem modus entis accipiatur secundum ordinem unius ad alterum, quod non potest esse nisi accipiatur aliquid quod natum sit convenire cum omni ente. Hoc autem est anima que quodammodo est omnia, ut dicitur in 3 de anima. Sed in anima est vis cognitiva et appetitiva. Convenientiam ergo entis ad appetitum exprimit hoc nomen bonum; convenientiam vero eius ad intellectum exprimit nomen veri. Cum autem omnis cognitio perficiatur per assimilationem cognoscentis ad rem cognitam, ita quod assimilatio dicta est causa cognitionis, sicut visus per hoc quod disponitur per speciem coloris cognoscit colorem, ideo prima comparatio entis ad intellectum est ut ens intellectui concordet, que quidem concordia adequatio intellectus et rei dicitur, in qua formaliter ratio veri perficitur. Hoc est ergo quod addit verum super ens, scilicet conformitatem sive adequationem rei et intellectus, ad quam conformitatem sequitur cognitio rei. Sic ergo entitas rei precedit rationem veritatis, sed cognitio est quidam veritatis effectus. Secundum hoc ergo veritas sive verum tripliciter invenitur diffiniri. Uno modo secundum id quod precedit rationem veritatis in quo verum fundatur, et sic Augustinus diffinit: verum est id quod est. Alio modo diffinitur secundum id in quo formaliter ratio veri perficitur, et sic dicit Ysaac quod veritas est adequatio rei et intellectus. Tertio modo diffinitur verum secundum effectum consequentem, et sic dicit Hylarius quod verum est manifestativum et declarativum esse. Ad primum ergo patet solutio ex predictis. Ad secundum dicendum quod verum est entis dispositio non quasi addens aliquam naturam, nec quasi exprimens aliquem specialem modum entis, sed aliquid quod generaliter invenitur in omni ente, quod tamen nomine entis non exprimitur. Unde non oportet quod sit dispositio corrumpens vel diminuens vel contrahens in partes. Ad 2 q. dicendum quod ratio veritatis sicut dictum est formaliter perficitur in adequatione rei et intellectus. Res autem aliter comparantur ad intellectum practicum et aliter ad speculativum. Intellectus enim practicus causat res, unde est mensura rerum que per ipsum fiunt. Intellectus vero speculativus accipit a rebus, et ideo res mensurant ipsum. Ex quo patet quod res naturales a quibus intellectus noster scientiam accipit mensurant intellectum nostrum, ut dicitur in 10 methaphysice. Mensurantur autem ab intellectu divino in quo sunt omnia creata sicut artificiata in mente artificis. Res ergo naturales inter duos intellectus constitute sunt per adequationem ad utrumque. Dicitur per adequationem ad intellectum dei dicitur vera in quantum implet hoc ad quod est ordinata per intellectum divinum. Secundum autem adequationem ad intellectum humanum dicitur res vera in quantum est nata facere de se veram estimationem. Ex quo apparet quod veritas aliquando in duobus invenitur, scilicet in rebus et intellectu divino et humano. Verum quia autem dicitur per prius et posterius, non oportet quod semper id per prius recipiat predicationem communis quod est causa aliorum, sed illud in quo ratio illius communis invenitur, sicut sanum per prius dicitur animali in quo primo perfecta ratio sanitatis invenitur. Et ideo cum dicatur verum de pluribus per prius et posterius, oportet quod per prius de illo dicatur in quo invenitur perfecta ratio veritatis. Complementum autem cuiuslibet motus est in suo termino. Motus autem cognoscitive virtutis terminatur ad animam, quia cognitum est in cognoscente secundum modum cognoscentis, sed motus appetitive virtutis terminatur ad res. Quia ergo verum dicit ordinem entis ad intellectum, bonum autem ad appetitum, inde est quod secundum philosophum 6 methaphysice verum et falsum sunt in mente, bonum et malum sunt in rebus. Verum ergo per prius invenitur in intellectu, et posterius in rebus. Et adhuc per prius in intellectu divino quam humano, quia est sicut intellectus humanus

no ee[t] adhuc res diceret ue i ordie ad itllcz diz
si g loqm de ucate pu e i reb qut sic st mlte uitates
q no st etne. Si a loqm de uitate pu e i intllctu
humano sic adhuc st mlte uitates q no st etne
Si u loqm de uitate pu e i intllctu dio sic e n
una tm uitas q sola e etna. Et p h pz r[espo]n[si]o
ad 3. q.

Distinctione . 20.

Secudo qrit pri. ut fili sit eql pri. Et uir q
no. dic e fo. s. No po fili a se face qq n
prez face. pr at pot a se face g pr maior e
filio s po. Cp ad oipo pris ptinet q possit ge
nerar filiu s fili no ps gnare filiu u sup osili
e no g qqd ptinet ad oipo pris pot fili z
ita no e ei equal i potestate. Cont dr fo s
qcq pr fac h fili facit z fili. Quit h qrit utr i
dis sit ordo n. Ct ut dicto exclusiua possit
addi tio eenli. Ct ut possit addi tio pli ni.
Rn ad ad p. q. q nece e dice filiuz eq
lem pri i potestate. po e agendi gseq pfecoez n
qnto e as e pfectois n tanto e maois uirtutis
i agendo. osili e a sup q fili e eql pri i
i magtudie siue i pfectoe n. bn relig q sit
eql pri i potestate. z fili e ad de spu sco re
utusq. Ad p g ad q ex eo q dr q fili n pot
face qq no sothit alia potas filio q ht pr. s
ondit q fili hit potatez a pre a q ht naz
Ad 2 ad q sic eadz ee q e i pre e pritas in
filio e filiato ita e eadz po qua pr gnat z q
fili gnat. bn uez e q qqd pr po pot fili n
ta seq q possit gnare. s mutat qd i ad aliqd.
Naz gnato sigtat rloez i dis. ht g eadz oipo
fili. s cu alia relatoe qz pr ht eaz u das qd
sigcat cu dr po gnare. fili at ht ea u accipies
z sigca e dr pot gnari. Ad 2 q. ad q ordo
dr p gpatoez ad aliq pri. bn sic pri dr mltpl
.s. s situ q ut patuc. s itllctuz u pri demiato
z s singlis cato ita z ordo dr idis. Dr at pri
s origiez absq poritate. z h uocat ordo n sm
aug n q alt sit p alto s q alt e ex alto at
Ad 3 q. ad q hec dicto solus po accipi u dicto
solus ~~po accipi ut dicto~~ catheoematica q absolute
poit rez sua sigtatam ee aliq suppoituz u albi
ee hoiez ut dr ho albus. Si g sic accipiat hec
dicto solus n po alicui tio i dinis qz ponet soli
tudiez ee tim cui adiugeret z sic seqret dm ee
solitariuz q e iquieciens dicto u sincatheoematica
dr q iportat ordiez pdicati ad soz. sic hec dicto solu
q excludit oe aliud suppo a gsorto pdicati. sic cu

dicim solus sor scribit no dat itelligi q sor sit so
litari s q nullus sit ei gsors i scribendo qmis cu eo sit
mlti gmites z p huc moduz n phibet. h n solus
adiugi alicui tio eeli i dis. No iq excludit oia
alia a deo s a gsortio pdicati ut si dicat solus
ds e etn q n pter dm e etnuz. Circa q ta
aduertendu e q h dicto solus pp loquedo n poit ex
pte pdicati q suit sorti s respicit suppoitu iq
excludit aliud scz ab eo cui adiugitu. bn no
ppe po dici pr e solus ds l trinitas e solus ds n
forte ex pte pdicati itelligat aliq iplicato u dica
trinitas e ds q e solus ds. aug ta dic prez n
ee solu dm s trinitatez ee soluz dm. s ipe logt
expoitie ac si dicret cu dr iuisibili soli do non
e exponend de p pris s de sola trinitate. Ad 4
q. ad q cu dicto exclusiua addit tio pli dicedo solus
pr e ds. h ppo po mltiplice itllctu hre qz si
solus iplicat solitudiez ee prez sic e falsa sz
q suit cathegorematice. si forte accipiat sin
cathegoe. sic itez po itlligi dupl qz si excludit
a for sbi sic e uera ut sit sensus solus pr est
ds .i. ille cu q nullus pr alius e ds. s iste sensus no
het ex gsueto mo loqndi. Si u excludit a gsorto
pdicati sic h ppo e fla si excludit aliu masculie
Si at excludit a neutli te e ua qz fili e ali
a pre no a. Et fili ad e de spu scto.

Dist. 22.

Post pdicta discenedu e. Ch p qrit utr aliq
n do gueiat. Et uir q no. Dic dio i. c. de
di. n. neq n e ei neq oppio. Cp oe n aut dr
i gcreto aut i abstracto. s noia sigcatia i gcto n
gpetut do cu sit simp nec noia sigcatia i ab
stracto qz no sigcat aliq pfcz sosistens g nullz
n po dici de do. Cont dr exo 15. do qi uir
pugtor oipotens n ei. Quit h qrit utr aliq
n pp dicat de do. Ct ut noia q dnr de do z
catuis dicat de ipis uniuoce l equoce l analogice.
Ct ut noia dicta de do sint synonima. Ce

ad ad p. q. q s phz uoces st signa itllctuu. z
itllctus rez st silitudies z sic pz q res referut
ad res sigcatas mediate gceptoe itllct. Si eadz g q
ad a nob itlletu cogsci pot sic po noiari a nob. Cu
g ds i hac uita no cogscat a nob n ex catuis
sic z a nob noiari po z no alr. Ad p g ad
q ds no hr n dr n n qz nullz n exprimit pfcte
ipm dm eo q noia iportat do ex pfectoib catuu
q nulla pfcte ducit i cogtoez di. Ad 2 ad q
ex catuis i cogtoez di uenim. z ex ipis eu no
minam. z io illud n qd do attbuim h n sigcat
s q gpetit catuis mlibz q cogito e nob gnl. Cu
creaturis at ea q st pfca z sosisten st gpoita for
a i eis n e aliq gpletu sosistens s mag q ad e.
z inde est q noia ipoita a nob ad sigcad ad
gpletuz ens sigcat igcretoe ut gpetit gpoitis.
q a iponitr ad sigcand for simp sigcat ad u non
sosistens. s ut q aliqd e sic albedo sigcat ut q ad e
albuz. Du g ds simp e z sosistens attbuim ei
noia abstracta ad sigcad simplicitate ei z noia
gcta ad sigcand sosistentiaz ei z pfectoes qmis utraq
noia deficiant a m ipi. sic itllct nr sz hac uita deficit
ire ei cogtoe u dem e. Ad 2. q. ad q i noib q do
attbuimus e duo gsiderar .s. ipas pfectoes quas sig
cant ut boitatez uitaz z huimoi z moduz sigcad
q u ad illud q sigcant hui noia pp dicut de deo
z mag pp q ipis catuis. q u ad moduz sigcadi no
pp dicut de do. hnt e moduz sigcad q gpetit catis
ubi ta aduertend e q qdaz noia sigcant hui pfectoes
a do pcedetes i res catas h m q ipe mo ipfcte q
a catua ptcipat ipa dia pfecto icludat ipo noie sig
cato sic lapis sigcat aliq ens mlr sosistens. Et hui
noia no poss do attbui n methaforice l tnsuptie.
Quedaz u noia sigcant ipas pfectoes absolute absq
h q as mo ptcipandi icludat i eoz sigcatoe u ens
bo uiues z hui z talia pp dnr d do. Ad 3 q.
ad q nullz n po d do z catuis uniuoce pdicari. Cui ro
est. Naz effecs q no recipit for silez ei s spez p q
agens agit nom ab illa for sumptu uniuocaz pdicatoez
recipe no pot. No e uniuoce dr callidus igs a sole
gnat z sol. for e at rez q ds e ca ad spez uniuis
dic no pueiunt cuz diuisiz z pticularit recipiat
q i do simp z uir iueit. pz g q de do z aliis reb
reb n uniuoce pdicari pot. Nec tm pp h oz q qcqd
d do z aliis reb dr equoce pdicet. bli e e pura
equocato nulla silitudo i reb illis attendr s solu
uitas nois. rez at ad dm e as mo silitudis ut
sup dcz e. relinqt g q ea q dnr de do z crea
turis analogice dicantur. Dr q qz dupl g ut qz
mlta hnt ppotoez ad unu sic sanu dr de me
dicina z urina i q utraq ht ordiez ad sanitate
aial cui h qz e sigu illud at ca. ut q unu ht
~~ht~~ ppotoez ad alter sic sanu dr de medicia z
aial iq medicina e ca sanitatis aial. z h m
aliq dnr d do z catuis analogice s q as ordo e ca
ture ad dm ut ad pri z cam iq gsistut excellenter
oes rez pfectoes. Et iste mo oitatis e medi it pu
ram equocatoez z uniuocatoez simp. No e i his
q analogice dnr e una ro sic sic i uniuocis n

totali diusa sic i equocis s n q sic mltipl dr sigcat
diusas ppotoes ad unu. Ad 4 q. ad q noia sy
nomia dnr q sigcant unu s roez unaz noia
at d do dicta z si sigficet unu re sigcat ta
mltas pfectoes roe differentes sic sup fuit on
ensuz g z c.

Distinctione . 23.

Secudo qrit pri utr diffio p qua boe assig
at i li de duab naturis dr. p p e roal n idiua
sba sit bona. Et uir q no singlare n diffi s p
sigcat quadaz singlaritatez g psona iqueiet diffit
Cp sba q poit i diffioe p aut fuit p sba p aut
p sa. si p p supflue addit idiua qz sba idiua
e idiua sba. si u p sa e oppo i adiecto. Naz sbe
sic dnr gna z spes g diffio e male assigta
Cp n se itetois no dbz poni i diffioe rei. no
bn diffiet hoiez dicens ho e spes aial. ho e e
n rei s spes e n z itentois. Cuz e p sit n rei s
gcat e sbaz. iqueiet idiuuz q e n itetois i ei
diffioe poit. Cp n e pri mot z getis u i p phi
dr s p e i reb imobilib sic i do z i aglis n g i
diffioe p debuit poni n. Cp aia separata e idiua
n roal sba no ta e p g iqueiet sic diffinit p
Quit h qrit utr ide sit p ypostasis sosistetia z
een. Ct ut n p ppe dici possit de dis. Ct
qd sigcet h n p. Rn ad ad p q. q licz ule
z pticulare iueiant i oib gnib ta spali ta m
iuenit i gne sbe. Sub a e idiuat p se ipaz
s accn p sbz. dr e h albedo iq e i hoc sbo. bn
gueienr idiua sbe hnt aliq n spale p alys
dicut e ypostases l sbe ps adhuc pfectori m
iueit ptculare z idiuuz i sbis roabilib q hnt
dnitaz sui act. actoes e singlaiuz st. z io it
cetas sbas n spale hnt singularia roal n. z h
n e psona. Et io i pdicta diffioe p poit sba
idiua iq sigcat singlare i roabilib sbis
Ad p g ad q licet hoc singlare l illud n
diffiniri no possit ta illud q ptinet ad coez roz
singlaris diffiniri pot. Ad 2 ad q sba accip
coit pu dit p p z fmaz. s p h q addit idiua
tnit ad stadiuz p sba p. Ad 3 ad q dre sbales
st nob igte z io utim itdiuz differetiis sbalib
accidetalib loco sbaliuz. Simili noia itetoiuz
poss accipi ad diffinied res s q accipiut
p aliqb noib rez q st ipoita ad sigcad
modu eenda caz. Et sic h d idiuuz poit
i diffioe p ad sigcad moduz p sosisted q gpeti
sbis pticularib. Ad 4. ad q n q e pri mot
e pri for le l mle z io gmuit ta m qa for

dicitur primo vel secundo. Circa quod primo forma complet esse unicuiusque rei, ideo etiam illud per quod specifice complet esse unicuiusque rei dicatur sua natura. Sic dicit Boethius ibidem quod natura est unumquodque informans specifica differentia. Et quoniam fuit quaedam diffinitio personae quae est singulare alicuius generis dictum ... utitur nomine naturae. Circa quintum dubium quod anima est pars humanae speciei, quae si sit separata tamen retinet naturam unibilitatis, et ideo non potest esse hypostasis vel substantia persona, sic non manet nec est ... et sic non competit ei nec nomen nec diffinitio personae. Ad secundum quod secundum philosophum 5 metaphysicae substantia dicitur dupliciter. Uno modo dicitur quidditas rei quam significat diffinitio, secundum quod ... dicunt quod nos esse dicere possumus. Alio modo dicitur substantia suppositum quod subsistit in genere substantiae, quod quidem communiter accipiendo nominari potest nomine significante intentionem, et sic dicitur suppositum. Nominatur etiam tribus nominibus significantibus rem, quae sunt res naturae, subsistentia et hypostasis, secundum triplicem considerationem substantiae sic dictae. Secundum quod est quod per se existit et non in alio vocatur subsistentia. Illa enim dicuntur subsistere quae in se ipsis et non in alio subsistunt. Secundum vero quod supponitur alicui communi sic dicitur res naturae, sicut hic homo est res naturae humanae. Sed secundum quod supponit accidentibus dicitur hypostasis et substantia. Quod autem haec tria nomina significant communiter in toto genere substantiarum, hoc significat hoc nomen persona in genere rationabilium substantiarum. Ad 3m dicendum quod hoc nomen persona est sumptum a personando, eo quod in tragediis recitatores sibi ponebant quandam larvam ad repraesentandum illum per cuius gesta narrabant decantando. ... tractatum in usu hoc nomen persona ad significandum aliquos homines famosos alicuius dignitatem habentes, de quibus narratio fieri consuevit. Unde quamvis hoc nomen persona quoad id a quo nomen est impositum et ad significandum non conveniat deo, tamen ad id ad quod significandum impositum maxime deo convenit, eo quod dignitas divina non excedat omnem ... dignitatem. Ad 4m quaestionem dicendum quod aliud est de significatione nominis minus communis quam de significatione magis communis. Rationale includitur in significatione hominis, quod tamen non includitur in significatione magis communis scilicet animalis. Similiter aliud est de significatione huius nominis persona in communi et aliud de significatione divinae personae. Persona enim in communi significat substantiam individuam rationalis naturae; individuum autem est quod in se indistinctum est, distinctum vero ab aliis. Persona vero in quacumque natura significat id quod est distinctum in illa natura. Distinctio autem in divinis non fit nisi per relationem originis. Relatio autem in divinis non est accidens inhaerens alicui subiecto, sed est ipsa divina essentia, unde est subsistens sicut divina essentia subsistit. Sicut ergo deitas est deus, ita paternitas divina est deus pater, qui est persona divina. Persona ergo divina significat relationem ut subsistentem. Et hoc est significare relationem per modum substantiae, quae est hypostasis subsistens in natura divina, licet subsistens in natura divina non sit aliud quam natura divina. Et ideo secundum hoc verum est quod hoc nomen persona significat relationem in recto et essentiam in obliquo. Non tamen relationem in quantum est relatio, sed in quantum significatur per modum hypostasis. Similiter et significat essentiam in recto et relationem in obliquo, in quantum essentia idem est quod hypostasis. Hypostasis autem significatur in divinis ut per relationem distincta, et sic relatio per modum relationis significata cadit in ratione personae in obliquo. Sciendum quod haec significatio huius nominis non erat percepta ante haereticorum

calumniam, unde usum est communiter (?) quod hoc nomen persona simpliciter ex ... vocabulis esse significet in divinis sicut hoc nomen deus. Sed propter ista (?) haereticorum accommodatum est ex ordinatione conciliorum ut possit etiam poni pro relativo, praecipue in pluralibus vel cum nomine partitivo, ut cum dicimus tres personae vel alia est persona patris alia filii. In singulari vero potest poni absolute et pro relativo. Sed hoc non videtur sufficiens, quia si hoc nomen persona ex vi suae significationis habet quod significet tantum essentiam in divinis, non fuisset per haereticorum concitata calumnia ex hoc quod dictum est tres personae, sed maioris calumniae data esset occasio eis. Et ideo quod hoc nomen persona stet pro relativo non solum habet ex usu ut isti dixerunt sed etiam ex sua significatione. Et ex hoc convenit ei pluraliter praedicari et poni cum nomine partitivo. Distinctio 24.

Hic diligenter inquiri oportet. Circa hanc quaeritur primo utrum termini numerales aliquid ponant in divinis. Et videtur quod sic. Unitas est divina et eius causa (?) ... numerus est unitas repetita, ergo omnis terminus numeralis significat essentiam in divinis et sic aliquid ponit. Praeterea quidquid dicitur de deo et creaturis eminentius convenit deo quam creaturis, sed termini numerales in creaturis ponunt aliquid, ergo multo magis in divinis. Contra secundum philosophum unum dicitur ex eo quod non dividitur, sed hoc est negatio tantum, ergo unum non positive ponit aliquid in divinis, et per consequens nec numerus constitutus. Circa hoc quaeritur utrum termini numerales in divinis significent essentiam vel relationem. Quaeritur utrum in deo sit aliqua diversitas. Quaeritur utrum trinitas significet essentiam vel relationem vel aliquid aliud. Respondeo dicendum ad primam quaestionem quod sicut recitat commentator in 4 metaphysicae, Avicenna opinatus est idem esse unum quod convertitur cum ente et quod est principium numeri, et dixit quod unitas addit super ens aliquid reale accidentale, et per consequens numerus ex unitatibus compositus. Ratio autem movens eum ad hoc fuit: hoc putavit enim quod esset nugatio dicere ens unum, si unum ab ente realiter non differret. Quidam vero theologi opinionem praedictam sequentes dixerunt quod cum nullum accidens sit in deo, termini numerales qui significant accidens sicut dictum est nullo modo assumendi sunt in praedicationem divinam, nisi forte secundum rationem propriam vel unitatis vel numeri, sed non quoad rationem accidentis vel quantitatis; sicut sapientia et bonitas quae non sunt (?) ... qualitatis, sed potius secundum rationem propriam ad praedicationem divinam assumuntur. Et secundum hoc termini numerales ponunt aliquid in divinis eo modo quo bonitas, sapientia et huiusmodi. Sed contra istud arguit commentator in 4 metaphysicae sic. Si unum esset res aliqua unitate reali ab ea differens quod addita, cum unitas illa addita sit res aliqua, sequeretur quod ipsa esset una unitate reali ab ea differente sibi addita, quod est inconveniens, quia sic esset ire in infinitum. Respondet etiam ad rationem Avicennae quod quamvis unum super ens non addat rem aliam, quia tamen addit aliam rationem, ideo non est nugatio dicere ens unum. Et ideo alii dixerunt aliter, scilicet quod unum quod convertitur cum ente differt ab eo quod est principium numeri, quia primum

unum non addit super ens nisi puram negationem scilicet indivisionem. Unum vero secundo modo addit aliquid super ens scilicet esse mensurae rationem, cuius est ad genus quantitatis determinatum. Et secundum istos utrumque convertitur quod in divinis praedicatur, et per consequens numerus ex talibus unitatibus aggregatus non positive in divinis praedicatur. Unitas autem alia et numerus ex talibus unitatibus aggregatus cum sit in genere quantitatis, ad divinam praedicationem non assumitur. Sed istud non videtur stare posse. Cum enim quantitas sit genus praedicamenti absolutum et non relativum, non potest aliquid ad ipsum determinari per aliquam relationem. Mensura autem relatio est; non ergo per relationem mensurae unitas quae est principium numeri ad genus quantitatis determinari potest. Praeterea illud quod determinat aliquid ad genus aliquod est constitutivum illius. Mensura autem non est constitutiva unitatis, cum sit accidens quod ... proprietas consequens unitatem. Nam secundum commentatorem 10 metaphysicae ratio mensurae primo reperitur in quantitate discreta et ab illa translata est ad alia. Et ideo aliter dicendum est quod duplex est genus divisionis. Est enim quaedam divisio quae non est ... distinctio formalis rerum per se ... esse proprias in aliquo genere. Et huiusmodi autem divisionis negationem importat unum quod cum ente convertitur, et per consequens numerus ex talibus unitatibus aggregatus non aliquid significat quam talem divisionem sive ... unitatis negationem, et ideo utraque istarum est de genere transcendentium et non addit super ens nisi rationem negationis. Est autem alia divisio quae est quantitatis continuae in suas partes, et huius divisionis negationem importat unitas quae est principium numeri sive quantitatis discretae. Unde et numerus ex talibus unitatibus constitutus sequitur divisionem continui secundum philosophum 3 physicorum, et pro tanto unitas quae est principium numeri dicitur addere super ens, et non unitas quae convertitur cum ente. Unitas enim quae convertitur cum ente dicit negationem absolute divisionis. Unitas autem quae est principium numeri non dicit negationem absolute divisionis, sed eius quae est quantitatis continuae in suas partes. Ex quo apparet quod sicut unitas quae convertitur cum ente non addit super ens nisi negationem tantum, ita et unitas quae est principium numeri etiam super quantitatem non addit rem sed tantum rationem indivisionis. Unitas ergo quae est principium numeri cum dicat indivisionem in genere quantitatis tantum, non cadit in praedicationem divinam. Unitas autem quae convertitur cum ente et sic de transcendentibus assumitur ad praedicationem divinam, quia de se non dicit nisi negationem divisionis, de se non positive dicit in divinis, sed addita essentiae dicit indivisionem essentiae, addita relationi dicit indivisionem relationis. Et eodem modo numerus additus essentiae dicit divisionem essentiae; additus autem relationi dicit divisionem relationis. Circa praedicta obiciunt quidam. Si enim unum quod est principium numeri non addit super quantitatem continuam nisi rationem indivisionis et non rem aliquam, sequitur quod numerus ex talibus unitatibus constitutus, scilicet quantitas discreta, non sit

species realis istius generis quod est quantitas discreta. Effectus enim rationis non potest aliud esse quam ratio. Circa istud non est. Nam secundum philosophum in 4 physicorum tempus est aliquid in effectu animae, quia si non esset anima tempus non esset, ut ibidem dicit; tamen ut ipse in praedicamentis dicit, tempus est species quantitatis continuae. Item commentator dicit ibidem quod esse motus et temporis completur per animam. Actio tamen et passio quae sunt duo praedicamenta sunt idem motui, ut dicit philosophus 3 physicorum. Quod si anima non esset, non esset numerus, quia sicut ibidem dicit numerus non est nisi in actu numerantis scilicet animae. Ad salvandum autem quod aliquid possit esse species praedicamenti realis subdit postea dicens quod esse numeri in anima non est omnibus modis esse, quia si ita esset, esset fictum et falsum ut chimaera et hircocervus. Sed esse numeri extra animam est esse in potentia propter ... et esse eius in anima est esse in actu, scilicet quando anima egerit illam actionem in eo praeparato ad recipiendum illam actionem quae dicitur numerus. Ad cuius intellectum advertendum quod sicut dictum est supra, intellectus quandoque format conceptum cui nullum fundamentum nec propinquum nec remotum est in re, sicut conceptum chimaerae, et tale in nullo praedicamento cadit praedicamento reali. Quandoque autem intellectus format conceptionem in mente ex his quae in re inveniuntur, quae quidem et si in quantum sunt in re ab invicem realiter non sint distincta, intellectus tamen quaelibet seorsum accipit ad distinguendum ea ab invicem propter nominibus (?), et ideo quamvis quaelibet istorum ab alio non distinguatur realiter, quaelibet tamen horum re dicitur ratione alia. Talia ergo non sunt effectus rationis tantum nec intellectus, nisi sicut elicientis, sed etiam rei ex qua intellectus ea elicit. Et ideo significant res, unde possunt cadere in praedicamento reali. Et hoc expresse apparet in praedicamento reali in actione et passione, quae idem sunt realiter cum motu. Intellectus tamen accipiens motum sub alia et alia ratione, puta habitudine ad agentem et ad patientem, distinguit in motu actionem et passionem, et facit ea diversa praedicamenta realia. Quodlibet ergo corporum est res, quia quodlibet corpus est motus sub alia tamen et alia ratione; ita est in proposito. Quamvis enim numerus per se non ... discreta quantitas cum partibus continuis ... sit idem realiter, intellectus tamen accipiens quantitatem sub alia et alia ratione, scilicet continuae et discretae, duas species reales constituit. Et hoc ... intentio ... dicere (?). Ad primum dicendum quod unum cum sit de transcendentibus commune est quam substantia et quam relatio, et similiter multitudo. Unde potest stare in divinis pro substantia et pro relatione, secundum quod competit huius quibus adiungitur, et tamen per huiusmodi nomina super esse vel relationem non addit ex propria significatione nisi negationem divisionis vel indivisionis, ut dictum est. Et per hoc solvitur ad secundam. Ad secundum dicendum quod multitudo quae ponit aliquid in creaturis est species quantitatis quae non transsumitur in divinam praedicationem, sed tantum multitudo transcendens quae non addit super ea

Quandoque autem intellectus format conceptionem cui fundamentum remotum est in re, sicut est conceptio generis vel speciei. Tales autem conceptiones animi quae pertinent ad intentiones secundas non cadunt in aliquo praedicamento reali

ꝺ qb; dr̄ / n̄ negatōez sic dc̄tz ē. Ad 3ᵃᵐ q. pꝫ solutō
ex hiis q̄ dicta sᵗ sup̄ i q̄ne vt̄ fili⁹ sit ali⁹ a p̄re
Ad 4. q. dō q̄ h n̄ trinitas s̄ ethymologiā voca
buli vīr sigtaī eē triā tuꝫ p̄ s̄ q̄ dr̄ trinitas q̄i
triū vnitas. Secdz ū ipoitōez vocabuli ad sigtādū
sigtat nūꝫ sive et p̄ vni⁹ eē. Nō aᵗ sigtat p̄soās
ip̄as l' rlōes p̄. s̄ mag' nūꝫ p̄ adiuīcē relatāz
Et idē ē q̄ sꝫ n̄ ad ꝛ n̄ refert. Distinc̄. 25.

Secūdo q̄rit p̄ri vt̄ h n̄ p̄ sit cōe trib; p̄. Et vīr
q̄ nō. Nichil ē cōe trib; p̄ n̄ eē. s̄ p̄ n̄ sigtat
eē i recto / ḡ n̄ ē cōe. Ꝑ si ē cōe aut i coitas
attēdᵗ s̄ rē / aut s̄ rōez. s̄ s̄ rē n̄ / q̄z tᵗ p̄ eēt una
p̄. n̄ s̄ rōez / q̄z sic p̄ vlē eēt q̄ flm ē. q̄z i dīs n̄
ē vlē sic sup̄ dc̄tz ē. Contrariū pꝫ p auc̄tes
aug' i lrā / miltas. Quīt h q̄rit. vt̄ p̄ uiuice dicāt
ꝺ dō ꝛ c̄aturis. Quīt vt̄ p̄ possit dici tres res ꝛc.
Rn̄dō dō ad p̄. q. q̄ h n̄ p̄ ē cōe trib; q̄ ondit ip̄e
mō loq̄ndi / sic cū dicim⁹ tres hoīes / ondim⁹ hōīez trib;
eē cōmuez. Hec aᵗ coitas n̄ ē rei / sic una eē cōis
ē trib; / q̄z s̄qr̄e una p̄ eē tuꝫ sic una ē eē. Dicūt
aᵗ hanc coitatez dixit eē coitatez negatōis. eo q̄ i ꝺ
diffinitōe p̄ s̄ q̄sdaz ponat icōmunicabile. Alij aᵗ dixit
q̄ ē coitas itētōis / q̄z i diffinitōe p̄ poīr idiuidua. sic si
dicat⁹ q̄ eē sp̄ez ē cōe hoī ꝛ bouī. Cꝫ vlq̄ cōp ex
cludᵗ p̄ h q̄ h n̄ p̄ n̄ ē n̄ negatōis / neq̄ itētōis tm̄
s̄ ē n̄ rei. Et io dō q̄ i reb; humanis h n̄ p̄ ē cōe
coitate rōis n̄ sic ḡ l' sp̄es. s̄ sic idiuidū vagū. Noīa
ē sp̄ez l' gener ū ho ꝛ aīal sᵗ ipoita ad sigtādū r
ip̄as nās cōes / n̄ aᵗ itētōez n̄ cōitaꝫ q̄ sigtātū
i hiis noīb;. s. ḡ ꝛ sp̄es. s̄ idiuidū vagū ū aᵗ ho si
gtat n̄ cōez cū dc̄tūto ī eendi q̄ ꝯpetit singlārib;
ū. s. p̄se sit sb̄sistēs distinctū ab alijs. s̄ i noīe si
glāis designati desigᵗ distinctiēs dc̄tātuꝫ ū i noīe sor.
h caro ꝛ h hs. Hec tā itellit it idiuidū vagū ꝛ p̄ / q̄z
aᵗ ho sigtat dc̄triuꝫ ex pte n̄ cū ī eendi q̄ ꝯpetit
singlārib; / h aᵗ n̄ p̄ n̄ ē ipoitū ad designādū idiuīdū
ex pte n̄ / s̄ ad sigtādū sb̄sistentē ital' n̄. h aᵗ ē
cōe s̄ rōez trib; p̄sonis ū una q̄q; eaꝫ sb̄sistat ī
n̄ distincta ab alijs. Et sic h n̄ p̄ s̄ rōez cōez ḡue
ē trib; p̄sonis. Ad p̄ ḡ dō q̄ rō illa pcedit de rei
coitate rei. Ad 2ᵐ dō q̄ lꝫ sit cōitas rōis ꝛ nō
rei. n̄ tā seq̄ᵗ q̄ i dīs sit vlē l' pticular l' ḡ l' sp̄es
q̄z neq; i reb; coitas p̄ ē ꝯmuitas gn̄is l' sp̄es sed
mag' idiuidū vagī. Ad 2. q. dō q̄ p̄ dr̄ ꝺ dō ꝛ
c̄atuis nō uniuce neq; analogē equice / s̄ analogyce
F. q̄ ad rem sigtatā p̄ ē i dō q̄ i c̄aturis / s̄ q̄ ad
mōdū sigtandi ē eꝯ. sic ꝛ ē ꝺ alijs oīb; q̄ ꝺ dō ꝛ
c̄atuis analogyce dr̄r. Ad 3. q. dō q̄ h n̄ res

ē ꝺ tal' sic̄ndib;. vn̄ s̄ q̄ ptinet ad rlōez. plāl'r
p̄dicat⁹ ꝺ dīs / s̄ ū q̄ ptinet ad s̄baz p̄dicaᵗ sigtat
sīglr̄ aᵗ h n̄ ens p̄dicē i dīs dc̄tz ē sup̄ i q̄n vt̄
p̄r ꝛ fili⁹ sit plēs eēn. Distinctione. 26.

Tunc ꝺ p̄p̄etatib; p̄. Ubi q̄rit p̄ an rlōes
sint realr̄ i dō. Et vīr q̄ nō. Dic̄ ē boē
i li⁹ ꝺ t q̄ ē q̄ p̄dicamīta i dīaz itīt p̄dicatoēm
cūta mutāt i s̄baz q̄ p̄dicaī posē. ad abl'ōio n̄ p̄
p̄dicari. s̄ q̄dq̄ ē realr̄ i dō / pōt p̄dicaī ꝺ ip̄o ḡ
rlō n̄ eēt realr̄ i dō. Ꝑ rlō ē q̄ ē idꝫ ad id q̄ ē idꝫ
ē rlō rōis tm̄. s̄ rlō i dīs sic Ꝟ̄ ē i eodꝫ li⁹ ē filij ꝛ
illi q̄ ē eidꝫ ad se ipꝫ. ḡ vīr q̄ rlōes i dō n̄ sit realr̄
Con̄ p̄r n̄ dr̄ n̄ a p̄rnitate / fili⁹ a filiatoe / si
ḡ p̄ritas ꝛ filiatō n̄ sit i dō realr̄. ꝺ nō ē realr̄
p̄r ꝛ fili⁹ / s̄ s̄ rōez itlligēdi tm̄ q̄ ē hr̄esis sabellij
Quīt h q̄rit vt̄ ypostases dīe distiguiit rlōib;
Quīt vt̄ remotis rlōib; p itlltū maneāt ypostases
distincte. Rn̄ dō ad p̄. q. q̄ rlōes sᵗ realr̄ i dō
ad cui⁹ itlltū s̄ciēdū ē / q̄ i q̄lib; nouē gn̄uꝫ accidentiū
ē duo ꝯsiderari q̄ vnūꝫ ē q̄ ꝯpetit vnicuiq; eoꝝ
s̄ q̄ ē acc̄ns. ꝛ h coīt̄ oīb; ē / i eē s̄b. Acc̄ntis ē ee
ē i eē. Aliud q̄ p̄ ꝯsiderarj i vnoq̄q; ē ppa rō vniu̸cu̸q;
illoꝝ gn̄uꝫ. ꝛ i alijs q̄z gn̄ib; ū puta q̄litate ꝛ
q̄ntitate / ppa rō gn̄is accip s̄ ꝯpatoez acc̄ntis ad
s̄bz. q̄ntitas ē dr̄ mēsa s̄be. q̄litas ū dispositō s̄be
In rlōe aᵗ q̄ui eē q̄ ꝯpetit ei i q̄ ē acc̄ns
debeāᵗ ei p ꝯpatoez ad s̄bz. ppa tā rō rlōis q̄ ē
ad aliq̄ se h̄re n̄ accip s̄ ꝯpatoez ad s̄bz i q̄ ē / s̄ p
ꝯpatoez ad ad q̄ ē. Si ē ppa rō rlōis q̄ ad ad
dr̄ ꝯueniet rei p ꝯpatoez ad s̄bz i q̄ ē / s̄eqreti
q̄ illud q̄ ad ad dr̄ / ad s̄bz dicet q̄ flm ē. Eoꝝ
eiꝫ n̄ ad sciētez dr̄ / s̄ ad sciēn s̄ phyꝫ s̄ mo. Et io
rlō ex illa pte q̄ ad aliq̄ dr̄ n̄ ē ens ad / s̄ mag' ad
ad / eo q̄ n̄ sit ens n̄ p ꝯpatoez ad s̄bz. Ex q̄ appaꝫ
q̄ cūꝫ rlō ex illa pte q̄ ad aliq̄ dr̄ n̄ hat ꝯpatoez ad
s̄bz s̄ mag' ad suū oppositūꝫ. seq̄ᵗ q̄ rlō s̄ rōez p̄p̄
n̄ sit ihēns / s̄ poti⁹ adsistens opposito q̄uis s̄ rōez cōez
q̄ ē acc̄ns / ꝯat ē s̄b̄ i eē. Quidā ḡ ū gilbt
porectanj ꝯsideras q̄ rlō s̄ rōez cōez q̄ ē acc̄ns nō
sit i dō / s̄ poti⁹ s̄ rōez p̄p̄az q̄ rlō assiste dr̄ dixerūt
rlōes i dīs tm̄ assiste sive extrise⁹ affixas realr̄ aᵗ
i dō nō eē. Hᵗ aᵗ n̄ ūi stare posse. s̄eqret̄ ē q̄ neq̄
dm̄ p̄rez n̄ filiūꝫ realr̄ eē posse / sic sup̄ dc̄tz ē i
argumto ī gn̄uꝫ fc̄to. Ꝑ ꝯstituēs ē aliq̄ i eo q̄ ꝯ
stituit realr̄. s̄ rlōes sᵗ ꝯstituētes p̄ sua ip̄as ypo
stases dīas ū posterī patebᵗ. ḡ rlōes erūt realr̄ i
dīs. Est ḡ attēdū q̄ q̄uis rlō sit i dō s̄ rōez
p̄p̄az q̄ ad aliq̄ dr̄ / ꝛ n̄ s̄ rōez q̄ dr̄ ad s̄bz q̄ ē eē

ip̄ā tam̄ rlō dīa ab ip̄ā eē dīa realr̄ n̄ differt. s̄ rōe
tm̄. ꝛ io q̄uis n̄ sit ibi s̄ eē acc̄ntle. ē tā i s̄ eē
eenᵉ dīe a q̄ realr̄ n̄ differt. s̄ rōe tm̄. Fuert
tā q̄daz q̄ rlōez realr̄ differe dixert a suo fū
dām̄to / sic eq̄litatez a q̄ntitate / ꝛ silitudiez a
q̄litate dn̄tes ip̄az rlōez rē aliq̄ eē p̄t rē sui
fūdamīti / p̄ q̄ i suo p̄prio gn̄e collocat. Qd̄ ꝛ
i n̄ltur ū / s̄eqret̄ ē q̄ rlō cū suo fūdām̄to
ꝯpoitōez realez faceret / alias realr̄ nō eēt / q̄
nefas ē dīc̄e dicē i dīs. Neq̄ h ē differētie in
c̄aturis. Cuꝫ ē s̄ phyꝫ i 8 phyc̄oꝝ n̄ ꝺ nouo fiat
n̄lr̄ / n̄ p motū. s̄eqret q̄ rlō realr̄ n̄ possᵗ ꝺ nouo ꝛ
aduenire suo fūdām̄to / sine motu fc̄to i ip̄o fūda
m̄to / q̄ flm ē. vidēm⁹ ē aliq̄ q̄ntitatez fieri du
plaꝫ ꝺ nouo / nlla fc̄a mutatōe i q̄ntitate. s̄ ex
ex h solo q̄ aliq̄ fc̄tz ē dimidiuꝫ s̄ q̄ dt̄ phy⁹ i
5⁰ phy⁹. Forte dicet aliq̄s q̄ dupluꝫ q̄ fc̄tz ē
iā relatiū p h q̄ dimidiuꝫ fc̄tz ē / i q̄ntitate ꝛ
p̄fuit i q̄ntitate / s̄ radicez / eo q̄ i q̄ntitate aliq̄
referat ad q̄ntitatē dimidiaꝫ actualr̄ / eēt q̄daz
h̄ilitas q̄ referri possᵗ ad q̄ntitatē aliaꝫ. Sꝫ istud
n̄ sufficit. Tal' h̄ilitas q̄ tali rlōi p̄fuit / aut s̄
fuit aliq̄ absolutū / aut aliq̄ relatūꝫ. n̄ p̄ dīa
q̄ fuit aliq̄ relatūꝫ cū p̄fuerit rlōi ḡ absolutūꝫ
s̄ q̄cq̄d absolutūꝫ i fuit / n̄ aliq̄ q̄ q̄ntitas. Ꝑ p̄oē ḡ
q̄ dīc aliq̄ rē distinctaꝫ a reb; alioꝝ p̄dicamītoꝝ
dividit i suas sp̄es p dīas acceptas ex n̄ illi⁹ rei
sic q̄ntitas dividit p̄ues ꝯtinuū ꝛ discretū q̄ ꝺ
debent q̄ntitati ex n̄ q̄ntitatis. s̄ rlō dividit tn̄
p dīas sūptas ex alijs p̄dicamītis. Dio ē q̄ rlō
dividit i eq̄litatem ꝛ silitudiez n̄ ē sūpta ex n̄ rei
q̄ ē res rlōis / s̄ mag' ex n̄ q̄ntitatis ꝛ q̄litatis
ꝺ q̄b; dc̄tus respectus q̄ ē rlōis pcedit. Relinqᵗ
ḡ q̄ rlō n̄ dicat aliq̄ rez sup̄ suū fundamītū
s̄ tm̄ rōez. Quo ḡ h obicī. s̄eqret eiꝫ s̄ h q̄ rlō n̄
eēt p̄dicamītū reale. Ꝺ istud n̄ valet. Actō
ē ꝛ paxio s̄ phyꝫ 3 phy⁹ sᵗ vnū realr̄ puta
vnꝰ mot⁹ / ꝛ tā sᵗ duo p̄dicamīta realia. Et io
attēdū ē q̄ sic itllt ꝯsidrādo i motu dīsas ha
bitudies accip motū seorsuꝫ / s̄ q̄lib; habitudie
s̄ q̄ ꝯstituit dīsa p̄dicamīta realia ū puta ḡ
accipiēdo q̄ntitatē i se ꝛ absolute i ordie ad aliq̄
ꝯstituit p̄dicamītū q̄ q̄ntitatis / ꝛ rlōis q̄ vt̄ ē
reale / q̄z vt̄ ē q̄ntitas s̄ aliq̄ tā ꝛ aliq̄ rōe. Et ꝺ h
loq̄ sup̄ dc̄tz fuit. Qi ad h dicet aliq̄s. Dece
p̄dicamīta sᵗ x res. q̄z sᵗ p̄ x reꝝ gn̄a. Nō ḡ bn̄
dr̄ q̄ rlō q̄ntitas sive q̄litas sit eadꝫ res. Ꝺ
ad istud dō. q̄ h adūbiū decez p̄ ꝯtiare hoc v̄bū

sᵗ. ꝛ ē sensus. p̄dicamīta sᵗ decez res. i. sᵗ x q̄ᵉ
sᵗ res ꝛ tc̄ ista ꝯpoitō ē vā q̄ dr̄. p̄dicamīta
sᵗ x res. Si aᵗ h adūbiūꝫ x. deteriat h n̄ res
eēt sensus hui⁹ ꝯpoitōis p̄dicamīta sᵗ x res realr̄
nūate ꝛ sic ē flm. opportet ē actōez ꝛ paxiōez
eē duas res realr̄ distinctas q̄ flm ē s̄ꝫ
phy⁹ 3⁰ phy⁹. Ex q̄ appaꝫ q̄ n̄ i c̄aturis n̄
i dō rlō addit aliq̄d realr̄ sup̄ suū fūdamītūꝫ
ꝛ io rlō i dō potit eē realr̄ p eā eē dīe
q̄ q̄dꝫ rlō i ꝯpatōe ad eēᵃᵍ i dīs ꝯstituit ꝛ di
stinguit eandꝫ p ꝯpatōez n̄ absolute acci
piēdo eaꝫ / s̄ i h̄itudie rlōis ad oppositū ꝛ
sic eē ꝯsiderat ū duo fūdamīta / q̄ reqruᵗ ad i
eēᵃᵍ rlōis realr̄ pp̄ reale relatōez. Et h duo
i dīs sᵗ actō ꝛ paxio / q̄ tā sᵗ idꝫ dīe eenᵉ
sic ꝛ i c̄aturis sᵗ actō ꝛ paxio q̄ tā sᵗ idꝫ dīe
eē duo realia fundamīta / q̄ tā idꝫ sᵗ s̄ vnꝰ
vni⁹ mot⁹. Ad p̄ ḡ dō q̄ boē p h voluit ꝛ
ondē q̄ rlō n̄ eēt i dō / s̄ q̄ n̄ p̄dicaret p mōūꝫ
iherentis / n̄ q̄ ad oīa / s̄ mag' p modū ad
aliq̄ se h̄ntis. Ad 2ᵐ dō q̄ boē rlōez i dīs assi
milat rlōi ydētitatis / n̄ q̄ᵗ ad oīa / s̄ q̄ᵗ ad h
solū. s. q̄ p hui⁹ rlōez n̄ dīsificant s̄ba / sic
n̄ p rlōez ydētitatis. Differt eiꝫ i tātū q̄z p
rlōes q̄ sᵗ i dīs dīsificant supposita / n̄ aᵗ p
rlōez ydētitatis. cū sit eidꝫ ad se ipꝫ oīo
Ad 2. q. dō q̄ i q̄b;cq; plurib; iueniᵗ aliq̄d cōe
oꝫ q̄rere aliq̄ distinctiū. vn̄ cū tres p̄ s̄ eē
vnitatez ꝯueniāt / nec̄ē ē q̄rere illd q̄ distinguāᵗ
ad h q̄ plēs sint. Inueniūᵗ aᵗ i p̄ dīs duo ꝛ
s̄ q̄ue differt. s. origo ꝛ rlō. Q̄ q̄dꝫ q̄uis re
n̄ differant / differūt tā rōe / l' s̄ mōūꝫ sigtādi
Nāꝫ origo sigtāᵗ p mōūꝫ actꝰ sic ꝯnatō.
rlō ū p modū forᵉ ū p̄ritas. Quidam ḡ atte
dentes q̄ rlō seq̄ᵗ actū dixerūt q̄ ypostases
i dīs distiguiᵗ p origiez ū si dicam⁹ / p̄r
discernit a filio i q̄ ille gn̄āt / ꝛ ille ē gn̄itꝰ
Relōes aᵗ maifestat distiōes ypostasū / sic
i c̄aturis ꝓpetates maifestāt distiōes idiuiduoꝝ
Ꝺ h stare n̄ pōt. ad h ē ū aliq̄ distincta
itellīgāᵗ nec̄ē ē eoꝝ distiōes itlligi p aliq̄
q̄ sit i trīsecū utrisq; / sic ꝺ reb; c̄atis p m̄
l' forᵃᵍ. Origo aᵗ alicui⁹ rei n̄ sigtat ū aliq̄
i trīsecūꝫ / s̄ ut una q̄daz ad rez gn̄itaꝫ / ꝛ ū
pcēdiens a gn̄ante. vn̄ n̄ pōt esse q̄ res
gn̄ita ꝛ gn̄ās distiguāᵗ sola gn̄atoe / s̄ oꝫ
itllīgē i utrisq; ea q̄b; ad iuice distiguāᵗ. In
p̄ aᵗ dīa n̄ ē aliq̄ n̄ eē ꝛ rlō. vn̄ cū i eē

conveniat reliquis quod per relationes personae distinguuntur. Ad 3um quia per solam personalitatem ablato vel eo quod constituit et distinguit aliquid, auferetur constitutum et distinctum. Remotis ergo relationibus personalibus auferentur ipsae ypostases et earum distinctiones, eo quod ipsae relationes constituant ypostases et distinguant ut dictum est. Si autem sit aliqua relatio quae non sit personalis, tali ablata adhuc potest remanere ypostasis, sicut remota a patre per intellectum spiratione remanet ypostasis patris.

Secundo queritur primo utrum relationes sint eaedem ad invicem realiter. Et videtur quod sic. Quaecumque sunt uni et eidem eadem, et invicem sunt eadem. Sed omnis relatio in deo cum essentia est idem secundum rem. Ergo relationes secundum rem ad invicem non distinguuntur, sed sunt eaedem. Praeterea in divinis non est distinctio realis nisi secundum originem. Sed una relatio non oritur ex alia. Ergo relationes non distinguuntur realiter ab invicem, sed sunt eaedem. Contrarium patet per magistrum in littera. Ulterius hic queritur utrum relationes praeintelligantur actibus notionalibus. Item an sint quinque notiones tantum. Respondeo dicendum ad primam questionem quod quicumque attribuitur alicui oportet quod attribuantur ei omnia quae sunt de ratione illius, sicut cuicumque attribuitur homo, oportet quod attribuatur ei rationale. De ratione autem relationis est respectus ad alterum, secundum quem aliquid alteri opponitur relative. Cum ergo in deo sit relatio realiter, ut dictum est, oportet quod realiter opposita relatio sit ibi. Oppositio autem in sui ratione includit distinctionem. Unde oportet quod in deo sit realis distinctio, non quidem secundum rem absolutam, sed secundum rem relatam. Ex quo sequitur quod relationes realiter distinguuntur sicut et relata. Ad primum ergo dicendum quod secundum philosophum in 3 physicorum, propositio illa veritatem habet in hiis quae sunt idem re et ratione, non autem in hiis quae differunt ratione. Unde dicit ibidem quod licet actio et passio sit idem motui, non tamen sequitur quod actio et passio sit idem, quia in actione importatur respectus ad agentem, in passione vero importatur respectus ad patientem. Similiter et cum paternitas sit idem re cum essentia divina, et similiter filiatio, haec tamen duo secundum rationes proprias important respectus oppositos, unde distinguuntur ab invicem. Ad 2um dicendum quod quamvis relationes proprie non oriantur ab invicem, accipiuntur tamen per opposita secundum originem alicuius ab alio. Ad 2am questionem dicendum quod origo in divinis significatur active et passive. Active quidem sicut generatio attribuitur patri, et spiratio sumpta pro actu notionali attribuitur patri et filio. Passive autem sicut nativitas filio et processio spiritui sancto. Ergo sicut passive origines significatae simpliciter praecedunt relationes personarum procedentium, ita et patris, quia origo passive significata significatur ut via ad personam relatione vel proprietate constitutam. Origo autem active significata uno modo prior relatione patris, alio modo non. Si enim consideretur relatio ut est relatio, sic relatio praesupponit originem sive actum notionalem, quia relatio in quantum huiusmodi fundatur super actum. Si autem consideretur relatio non ut est relatio, sed ut est constitutiva personae, oportet quod praeintelligatur origini sive actui no-

tionali, sicut principium agens praeintelligitur actioni. Ex quo apparet quod si sit aliqua relatio quae non sit constitutiva personae, sicut spiratio, illa sequitur actum notionalem et nullo modo praecedit. Ad 3am questionem dicendum quod notio dicitur id quod est propria ratio cognoscendi personam divinam. Personae autem divinae multiplicantur secundum originem, ad quam pertinet a quo alius et qui ab alio. Et secundum hos duos modos potest persona innotescere. Persona ergo patris non potest innotescere per hoc quod sit ab alio, sed per hoc quod est a nullo; et sic ex hac parte est eius notio innascibilitas. In quantum autem aliquis est ab eo, dupliciter innotescit. In quantum enim filius est ab eo, innotescit notione paternitatis. In quantum autem spiritus sanctus est ab eo, innotescit notione spirationis. Filius autem innotescit per hoc quod est ab alio nascendo, et sic innotescit per filiationem; et per hoc quod alius est ab eo, et per hoc innotescit eodem modo sicut pater, scilicet communi spiratione. Spiritus sanctus autem innotescit per hoc quod est ab aliis processione, non autem per hoc quod alius sit ab eo, quia nulla persona divina ab eo procedit, quia esse hoc quod nulla persona divina ab eo procedit non est dignitas; ideo per hoc non innotescit. Sunt ergo quinque notiones in divinis, scilicet innascibilitas, paternitas, filiatio, communis spiratio et processio. Harum autem quatuor sunt relationes tantum. Nam innascibilitas non est relatio nisi per reductionem, ut infra dicetur. Quatuor autem sunt tantum proprietates. Nam communis spiratio non est proprietas, cum conveniat duabus personis. Tres sunt notiones personales, id est constituentes personas, scilicet paternitas, filiatio et processio. Communis autem spiratio et innascibilitas dicuntur quidem notiones personarum, non autem personales, quia personas non constituunt. D. 27.

Hic quaeri potest. Hic queritur utrum verbum in divinis sit nominaliter personale. Et videtur quod non. Nomina enim personalia proprie dicuntur in divinis, ut pater et filius. Sed verbum dicitur metaphorice, ut dicit Origenes super Johannem. Ergo verbum non est personale in divinis. Praeterea notitia non dicitur personaliter in divinis personis. Verbum autem est notitia cum amore, secundum Augustinum in libro 9 de Trinitate. Ergo verbum non est nominaliter personale. Contra dicit Augustinus 7 de Trinitate, quod sicut filius ad patrem refertur, ita verbum ad id cuius est verbum. Sed filius est nominaliter personale, ergo et verbum. Ulterius hic queritur utrum solus filius sit verbum. Item utrum in nomine verbi importetur respectus ad creaturam. Respondeo dicendum ad primam questionem quod in nobis invenitur triplex verbum, scilicet cordis, vocis, et quod habet imaginem vocis. Cuius necessitas ex hoc accipitur. Cum locutio nostra sit quaedam operatio corporalis, oportet quod ad eam concurrant ea quae ad motum corporalem exiguntur. Exigitur autem ad hoc quod sit motus corporalis hominis quod praecedat inventionem imperantem intellectiva. Sed quia intellectus est universalium et operationes singularium, ideo dicitur in 3 de anima quod oportet esse quamdam virtutem quae apprehendat intentiones particulares, a qua est operatio. Oportet etiam et 3 quod sequatur motus in corpore per virtutem motivam in musculis et nervis affixam. Similiter est in locutione. Volens enim loqui primo quaerit quod vult loqui, quod quidem conceptum verbum cordis vocatur. Secundo imaginem vocis quam conceptum mentis exprimat, quae imaginatio est verbum quod habet imaginem vocis. Tertio motum

linguae format vocem formativam mentis conceptum exprimentem, quae vox verbum vocis dicitur. Verbum autem secundo et tertio modo dictum non dicitur de deo nisi metaphorice. Sed verbum primo modo dictum proprie de deo dicitur, quod nihil aliud est quam mentis conceptus. Est autem videndum quod in operibus intellectus est quidam gradus. Primo enim est simplex intuitus intellectus in cognitione intelligibilis, qui nondum habet rationem verbi. Secundo est ibi ordinatio illius intelligibilis ad manifestationem alterii, sicut quando aliquis alteri loquitur, vel sibi ipsi, sicut quando aliquis cum ipso loquitur. Et hoc primo accipit rationem verbi. Unde verbum nihil aliud dicit quam quamdam emanationem ab intellectu per modum manifestantis. Ex quo apparet quod verbum est nominaliter personale, eo quod nomina emanationem significantia sunt personalia, cum personae secundum relationes originis distinguantur. Ad primum ergo dicendum quod Arriani, quorum fons Origenes invenitur, posuerunt filium alium a patre esse in diversitate substantiae. Unde quia verbum sic procedit interius a dicente quod in ipso manet, conati sunt dicere quod filius dei proprie verbum non dicatur. Ad 2um dicendum quod cum dicitur verbum est notitia, non accipitur notitia pro actu intellectus cognoscentis vel pro aliquo eius habitu, quorum quodlibet absolute dicitur, sed pro eo quod intellectus concipit sive format cognoscendo. Hoc enim non solum significat quid ab alio emanans, sicut verbum. Ad 2am dicendum quod verbum in divinis dicitur et est nominaliter proprium filii, quia significat quamdam emanationem intellectus. Persona autem quae procedit in divinis per modum intellectus dicitur filius. Unde relinquitur quod solus filius verbum dicatur. Ad 3am questionem dicendum quod in verbo importatur respectus ad creaturas. Deus enim cognoscendo se cognoscit omnes creaturas. Sed verbum in mente conceptum est repraesentativum omnis eius quod actu cognoscitur. Ergo verbum est expressivum non solum patris, sed etiam creaturarum. Sicut autem scientia dei est dei cognoscitiva tantum, creaturarum autem cognoscitiva et factiva, ita verbum dei dicitur expressivum tantum eius quod in deo patre est, creaturarum autem expressivum et operativum. Sed contra hoc obicitur: ymaginis non est duplicem conversionem fieri. Vel secundum quod est ymago rei, et tunc eadem est conversio in rem et in ymaginem; vel secundum quod est res quaedam, et sic non oportet quod eadem conversione convertatur quis per intellectum in ymaginem rei et rem. Cum ergo deus sit ymago omnium rerum, duplex conversio intellectus potest fieri in ipsum: vel absolute secundum quod est res quaedam, vel in quantum est similitudo omnium rerum; et utroque modo deus se ipsum cognoscit unica operatione. Ergo verbum potest accipi vel prout consequitur intuitum intellectus divini secundum quod convertitur super se in quantum est ymago rerum omnium, et tunc in verbo accipitur respectus ad creaturas; vel potest accipi verbum prout sequitur intuitum intellectus divini secundum quod absolute se ipsum intuetur, et sic verbum dicitur in divinis sine respectu ad creaturam. Sed ad istud dicendum est quod quamvis secundum modum intelligendi aliquid sit intueri essentiam divinam absolute, et prius est quam creaturae, quia tamen deus semper eadem cognitione cognoscendo se cognoscit creaturas, ideo in verbo quod est repraesentativum omnis illius quod actu cognoscit a mente divina importatur respectus ad creaturas.

Secundo queritur primo utrum ymago dicatur personaliter in divinis. Et videtur quod non. Dicit enim Hylarius in libro de synodis: ymago est eius ad quem ymaginatur species indifferens. Sed species in divinis dicitur essentialiter. Ergo et cetera. Praeterea ymago dicitur ab imitando, in quo importatur prius et posterius. Sed in personis divinis non est prius et posterius. Ergo ymago non est nominaliter personale in divinis. Contrarium patet per magistrum in littera. Ulterius hic queritur utrum spiritus sanctus possit dici ymago. Item utrum innascibilitas sit proprietas patris. Item utrum sit proprietas plurium. Item utrum pater sit prior filio. Item utrum pater et filius sint unum principium spiritus sancti. Respondeo dicendum ad primam questionem quod sicut supra dictum est, de ratione ymaginis est similitudo quae est secundum speciem rei, vel saltem in aliquo signo speciei. Signum autem speciei in rebus corporeis maxime videtur esse figura. Videmus enim quod diversorum animalium secundum speciem sunt diversae figurae, non autem diversi colores. Unde si depingatur color alicuius rei in pariete, non dicitur esse ymago nisi depingatur figura. Sed nec ipsa similitudo rei sufficit vel figurae, sed requiritur ad rationem ymaginis origo, quia ut Augustinus dicit in libro 83 quaestionum, unum ovum non est ymago alterius ovi, quia non est de illo expressum. Ad hoc ergo quod aliquid sit vere ymago requiritur quod ex alio procedat simile ei in specie vel saltem in signo speciei. Ea autem quae in divinis processionem important sunt personalia. Unde hoc nomen ymago est nominaliter personale. Ad primum ergo dicendum quod species secundum quod ponitur ab Hylario in diffinitione ymaginis importat formam deductam in uno ab altero; et hoc modo ymago dicitur species alicuius, sicut id quod assimilatur alicui dicitur forma eius, in quantum habet formam illi similem. Ad 2um dicendum quod imitatio in divinis personis non significat prioritatem vel posterioritatem, sed solum assimilationem. Ad 2am questionem dicendum quod nomen ymaginis non invenitur in canonica scriptura nisi de filio. Dicitur Col. 1 quod est ymago dei invisibilis, primogenitus creaturae. Huius tamen rationem assignant quidam ex hoc quod concurrit cum patre in notione principii; spiritus autem sanctus cum neutro convenit in aliqua notione. Sed hoc non sufficit, quia secundum relationes non attenditur in divinis aequalitas vel inaequalitas, nec similitudo quae requiritur ad rationem ymaginis. Unde alii dicunt quod spiritus sanctus non potest esse ymago filii, quia ymaginis non est ymago, nec ymago patris, quia ymago refertur immediate ad id cuius est ymago; spiritus autem sanctus refertur ad patrem per filium; nec etiam ymago utriusque, quia sic esset una ymago duorum. Sed hoc non est, quia pater et filius sunt unum principium spiritus sancti, ut infra dicetur. Unde nihil prohibet patris et filii, in quantum sunt unum, unam esse ymaginem, cum et homo totius trinitatis sit una ymago. Ideo est dicendum aliter, quod sicut spiritus sanctus quamvis sua processione accipiat naturam patris, non tamen dicitur natus, quia tamen sua processio non est per modum naturae, ita licet accipiat speciem patris, non tamen dicitur ymago, quia filius procedit ut verbum dei, de cuius ratione est expressa similitudo speciei. Quamvis hoc conveniat amori, quod est spiritus sanctus in quantum est amor divinus. D. 28. Ad 3am questionem dicendum quod sicut in rebus creatis invenitur principium prius et principium posterius, ita in personis divinis, in quibus non est prius et posterius, dicitur principium non de principio, quod est pater, et principium de principio, quod est filius. In rebus autem creatis principium primum dupliciter innotescit: uno quidem modo in quantum est principium per hoc quod habet relationem

ad eam quam ab ipso sunt. Quarto modo non inquantum est pater per hoc quod non est ab alio. Dicit ergo et pater innotescit paternitate quidem et communi spiratione per respectum ad posteriores ab eo procedentes. Innotescit autem pater non ut pater innotescit per hoc quod non est ab alio quod pertinet ad proprietatem innascibilitatis que significat hoc non ingenitus. Quamvis autem innascibilitas conveniat spiritui sancto, dicitur tamen et quia presupponit ipsum secundum intellectum scilicet paternitatem, et ideo non constituit personam. Ad 4 questionem patet solutio ex hiis que dicta sunt in questione de nominum notione. Ad 5 questionem dicendum quod hoc nomen principium significat ... ad quod procedit quoquo modo. Cum ergo pater sit a quo procedit filius, sequitur quod pater sit principium filii. Hoc autem non causa cum videatur importare diversitatem substantie et dependentiam alicuius ab alio quod non importat hoc nomen principium. In sibi equalibus semper invenitur differentia inter causam et causatum secundum aliquas perfectiones et virtutes. Et ideo in divinis non utimur nomine cause in quibus nulla diversitas perfectionis aut virtutis invenitur. Ad 6 questionem dicendum quod quidam dixerunt quod hec est impropria locutio pater et filius sunt unum principium spiritus sancti scilicet quia cum hoc nomen principium singulariter acceptum significet proprietatem, dicunt quod fuit adiectivum, et quia adiectiva non determinant per additionem non dicitur convenienter quod pater et filius sunt unum principium spiritus sancti nisi intelligatur adverbialiter unum id est uno modo. Sicut filius potest dici principium duo esse principia filii et spiritus sancti id est duobus modis. Est ergo attendendum quod licet hoc nomen principium significet proprietatem significat tamen eam per modum substantivi. Unde numerum accipit a forma significata sicut alia substantiva. Dicitur ergo pater et filius sunt unus deus propter unitatem forme significate per hoc nomen deus, ita sunt unum principium spiritus sancti propter unitatem proprietatis significate per hoc nomen principium. Sed obviat quod dictum est supra in questione quod principium respectu actuum notionalium significet essentiam, quia principium quo pater generat non est proprietas. Ergo a simili videtur quod principium huius non significabit proprietatem. Ad quod dicendum potest quod principium significat proprietatem eo quod dictum est de principio respectu actuum notionalium scilicet quia significat essentiam in recto et proprietatem in obliquo, et sic pater et filius sunt unum principium spiritus sancti non tamen propter unitatem proprietatis significate in hoc nomine principium set propter unitatem essentie ibidem significate. Dist. 30.

Tunc equaliter. Hic querit utrum aliquid dicatur de deo ex tempore. Et videtur quod non. Quicquid enim convenit ex tempore potest dici factum, quod est ex tempore fuit factum album, set deo non convenit esse factum. Ergo nichil de deo predicatur ex tempore. Contra: illa que predicantur de deo ex tempore ideo dicuntur ex tempore predicari de deo quia important relationem ad creaturas. Ergo videtur quod omnia que important relationem ad creaturas predicentur de deo ex tempore. Set hoc est falsum, ab eterno enim scivit creaturas et dilexit, secundum illud: in caritate perpetua dilexi te. Videtur ergo quod nulla nomina dicantur de deo ex tempore. Contrarium patet per magistrum in littera. Queritur hic quare quedam nomina que dicuntur de deo ex tempore significant. Secundo utrum id quod significant realiter sit in deo. Respondeo ad primam questionem dicendum quod necesse est quod aliqua dicantur de deo ex tempore.

Cum enim esse creature fluat a deo oportet quod de significantibus existentiam ex tempore in habitudine principii ad quoslibet creaturas que sunt. Cum ergo multe creature que sunt non semper fuerint oportet quod nomina que designant illas habitudines ad ipsas non ab eterno de deo dicantur set ex tempore. Non enim potest deus referri ad creaturam non actualem prout non creatura existit in actu quando non semper fuit set ex tempore. Quod autem dictum est quod hoc non convenit nominibus absolutis, quia nichil absolute de deo predicatur. Nullum enim absolutum puta substantia qualitas quantitas potest alicui de novo advenire nisi per mutationem ipsius, set tamen convenit in relatione et causa cum relatio fundetur super ordinem unius ad alterum convenit esse temporaliter genus relationis. Relatio enim est quandoque inter duo extrema communem naturaliter adiunctionem habentia, et talis relatio realis est in utroque extremorum ut patet in relationibus quantitatis scilicet dupli et dimidii et in relationibus actionis et passionis. Quandoque vero relatio non est inter duo extrema set magis existit ad se ipsum quod quidem ex hoc convenit quod intellectus apprehendit aliquid unum bis et sic statuit ipsum ut duo et apprehendit quandam habitudinem ipsius ad se ipsum. Que quidem relatio que est ad utrumque extremorum est relatio secundum rationem tamen eo quod non sequitur aliquam habitudinem realem set magis rationis apprehensionem. Quandoque autem relatio est inter duo extrema quorum unum communem naturalem ordinem habet ad alterum set non econverso, et tunc relatio est realis in uno extremorum quod ab alio naturaliter dependet. In altero autem quod econverso ab illo non dependet naturaliter secundum aliquem ordinem naturalem non est relatio nisi secundum rationem tamen. Sic apparet in scientia et scibili. Scientia est ordinata ad scibile et non econverso eo quod ipse res scibiles in se considerate sunt extra huius ordinem, et relatio scientie ad scibile est scientia quidem realiter in scientia, autem secundum rationem quia relatio non est in eo nisi in quantum ratio apprehendit ipsum ut terminum relationis scientie. Et ideo talia secundum philosophum 5 methaphysice non dicuntur relativa quia ipsa referantur set quia alia referuntur ad ipsa. Cum ergo deus sit extra totum ordinem et omnes creature ordinentur ad ipsum et non econverso, manifestum est quod relatio secundum quam refertur ad creaturas ex tempore non est in deo realiter set secundum rationem tamen, in creaturis autem realiter. Et sic non prohibet nomina importantia huius relationes ad creaturas predicari de deo ex tempore non propter aliquam mutationem ipsius set propter creature mutationem, sicut columpna fit dextra animali nulla mutatione facta in ipsa set animali transmutato. Ad primum ergo dicendum quod sicut relationes que de deo dicuntur ex tempore non sunt in deo nisi secundum rationem tamen, ita nec fieri nec factum esse dicitur de deo nisi secundum rationem tamen. Ad 2m dicendum quod operatio intellectus et voluntatis est in operante, et ideo nomina que significant relationes consequentes actiones intellectus et voluntatis sicut scire et diligere de deo dicuntur ab eterno; que vero consequuntur actiones procedentes per modum intelligendi ad effectum exteriorem dicuntur de deo ex tempore sicut creator et similia.

Ad 2am questionem dicendum quod relativa quandoque imposita sunt ad significandum ipsas habitudines relativas ut dominus et servus, pater et filius et similia, et hec dicuntur relativa secundum esse. Quandoque vero sunt imposita ad significandum res quas consequuntur habitudines ipse sicut movens et motum, caput et capitatum et alia huiusmodi que dicuntur relativa secundum dici. Et de istis est duplex nomina considerandum. Quedam enim significant ipsam dei habitudinem ad creaturam ut dominus et huiusmodi nomina que non significant divinam essentiam directe set indirecte inquantum presupponunt ipsam, sicut dominus presupponit potestatem que est divina substantia. Quedam vero significant directe substantiam et ex consequenti important habitudinem ut creator et huiusmodi que significant actionem dei que est eius substantia. Utraque tamen nomina dicuntur de deo ex tempore quantum ad habitudinem quam important principaliter vel consequenter, non quantum ad divinam essentiam quam significant directe vel indirecte. Et ex hoc patet solutio ad 3 questionem. Dicendum enim est quod predicta nomina directe vel indirecte significant realiter est in deo; habitudo autem quam important principaliter vel consequenter est tamen in deo secundum rationem ut supra dictum est in solutione prime questionis. Dist. 31.

Secundo querit principaliter utrum equalitas ponat aliquid in divinis. Et videtur quod sic. Quicquid enim est in deo et creaturis nobilius est in deo quam in creatura. Set equalitas ponit aliquid in creatura puta relationem realem, ergo et in deo. Preterea equalitas in divinis non potest esse, ut videtur, quia una esse in tribus personis in divinis, set esse est aliquid positive in deo, ergo et equalitas. Contrarium patet per magistrum in littera. Queritur hic quare videtur essentialia attributa sint divinis personis appropriata. Queritur utrum convenienter notiones hic at diversimode opponantur. Respondeo dicendum ad primam questionem quod equalitas non est aliud quam relatio quedam generis unitate quantitatis que in divinis est esse. Unde in intellectu eius sunt duo scilicet unitas et relatio generis unitatem. Si igitur loquamur de equalitate ad unitatem, sic ratio eius consistit in privatione sicut et ratio unitatis, et sic nichil ponit. Si autem loquamur de equalitate ad relationem, sic adhuc in divinis non ponit realem relationem; relatio est realis, cum in divinis sunt supposita indivisa que est per relationes constituantur non referuntur adinvicem relatione media reali. Si relatio enim est si ad relationes realis relatione media referretur esset abire in infinitum. Ex quo apparet quod equalitas in divinis non ponit aliquid quam rationem. Ad primum ergo dicendum quod quia in creaturis supposita equalitatis sunt absoluta, ideo possunt adinvicem referri relatione reali media. In divinis autem supposita non sunt absoluta set relata. Ad 2m dicendum quod equalitas non est una quantitas plurium in creaturis set magis relatio generis talem unitatem. Sed in divinis non equalitas est una esse set relatio generis secundum intellectum esse unitatem. Ad 2 questionem dicendum quod ad manifestationem fidei convenientes fuerunt propria attributa essentialia appropriari. Licet enim trinitas personarum demonstratione probari non possit, convenit tamen ut per aliqua magis manifesta declaretur. Essentialia autem attributa sunt nobis magis manifesta quam propria personarum eo quod ex creaturis possumus per certitudinem devenire in cognitionem essentialium attributorum, non autem in cognitionem personalium proprietatum. Sicut ergo similitudine vestigii vel ymaginis in creaturis inventa utimur ad manifestationem divinarum personarum, sic et essentialibus attributis. Et huius manifestatio personarum per essentialia attributa appropriatio nominatur. Possunt autem persone manifestari dupliciter per essentialia attributa. Uno modo per viam similitudinis, sicut ea que pertinent ad intellectum appropriantur filio qui procedit per modum intellectus ut verbum. Alio modo per viam dissimilitudinis, sicut potentia appropriatur patri quia apud nos patres solent esse propter senectutem infirmi, ne aliquid tale in deo suspicemur. Ad 3 questionem quod aliquid ad fidem pertinet dupliciter. Uno modo directe, sicut ea que sunt nobis principaliter tradita divinitus ut deum esse trinum et unum et filium dei incarnatum et huiusmodi. Et circa hec falsum opinari hoc ipso inducitur heresis, maxime si pertinacia adiungatur. Indirecte vero ad fidem pertinent ex quibus consequitur aliquid contra fidem, sicut si quis diceret ysaac non fuisse filium abrahe, quia ex hoc sequitur divinam scripturam esse falsam. Circa huiusmodi absque periculo heresis potest aliquis aliquid falsum opinari antequam consideret vel determinatum sit quod ex hoc sequitur aliquid contra fidem, et maxime si non pertinaciter adhereat. Set postquam manifestum est, et precipue si sit per ecclesiam determinatum, quod ex hoc sequitur aliquid contra fidem, in hoc errare non est absque periculo heresis. Et propter hoc nunc multa reputantur heretica que prius non reputabantur heretica, quia nunc est magis manifestum quod ex eis sequitur. Sic ergo dicendum quod circa notiones absque periculo heresis quidam sunt aliquid opinati non intendentes sustinere aliquid contrarium fidei. Set si quis opinaretur aliquid circa notiones considerans quod ex hoc sequitur aliquid contrarium fidei, in heresim labitur. Distinctione 32.

Hic oritur questio. Hic primo queritur utrum pater et filius diligant se spiritu sancto. Et videtur quod non. Augustinus enim in 7 de trinitate probat quod pater non est sapiens sapientia genita. Set sicut filius est sapientia genita, sic spiritus sanctus est amor procedens, ut dictum est. Ergo pater et filius non diligunt se amore procedente qui est spiritus sanctus. Preterea cum dicitur pater et filius diligunt se spiritu sancto, hoc verbum diligere aut sumitur notionaliter aut essentialiter. Set non potest esse ut videtur essentialiter quia pari ratione posset dici pater intelligit filio. Nec etiam secundum quod sumitur notionaliter quia pari ratione posset dici pater et filius spirant spiritu sancto vel quod pater generat filio. Ergo nullo modo hec est vera pater et filius diligunt se spiritu sancto. Contra dicit augustinus 6 de trinitate quod spiritus sanctus est quo genitus a genitore diligitur genitoremque suum diligit. Queritur hic utrum pater diligat se et nos spiritu sancto. Secundo utrum pater sit sapiens sapientia genita. Tertio utrum filius sit sapiens sapientia genita. Respondeo dicendum ad primam questionem quod quidam dixerunt hanc esse falsam pater et filius diligunt se spiritu sancto et hanc esse retractatam

i suo fili ab aug. s. cu recitauit istaz. pr e sapies sap
genita. Aliaz at dnt q e ippa z e sic exponedo
pr dilig^t filiu spu scto. i. amore eeli q appari dr spu
scto. Aliaz u dixerut. q ablq i gstruit i hitudie sig
q sit sensus. sps s. e sig^o q pr diligat filiu, i q s.
pcedit ab eis u amo. Aliaz u dixerut q ablq iste
gstruit i hitudie cae for^l q2 s. s. e amo q pr z fili
se iuicez diligut. Aliaz u dixerut q gstruit i hitu
effets for^l. z isti ppiq ad ueritatez accesserut. Ad cui
euidetia e sciedu. q cu res dnoiet a for^a sic albz ab a
albedie. z ho ab huitate. se illud a q denoiat ad q
adh hz silitudinez for^e. vt si dicat iste e albus idu
mito, iste ablq gstruit i hitudie cae for^l. gruis
n sit for^a. Contigit at ad dnoiars p illd q ab ipo
pcedit n solu sic agens p actoez. s3 z sic p t^mimz
actois q est effet^o. qm ipe effet^o i intlletu actois
i cludi. Dr e q igs e calefaciens calefactoe. gruis
calefacto n sit calor, q e for^a igs. s3 acto ab ige
pcedes. Et dicim q arbor est florib^z grruis flores
no sit flores for^a arbois. s3 quaz effets ab ipa pcedentes.
Sedz h g^o ad. q e dilige i dis dup suat. s. eelr
z notoalr. s3 q eelr suit^o l dr. sic pr z fili n dili
gut se spu scto. s3 ee sua. Et s3 h pcedut due p
oppoes. Sedz u q notoalr suit sic dilige n e
est, qi spirat amore. sic dice n a e q pduce
ubu. z flore n e e q pduce flores. Cuo g^o dr
arbo florib^z flores u ifra dice, sic dice pr dices
filio se z catuiz. ita z pr z fili diligut se amor
s. pcedente. s. spu scto. Ad p g^o ad, q ee sapiete
l itlligetez i dis no suit n eelr. z io n p dici q
pr sit sapies sap genita l fili. Dilige a n solu su
eelr, s3 z notoalr. Et io possum dice q pr z fili
diligut se spu scto. Et p h pz solo ad. 3. q. q q
bt^o pr sit sapies sap genita. Ad 2° ad q qn i in
tlletu alicui actois ipotat effet actois dtminatus
pot dnoiari pri actois ab actoe z ab effetu. sic
possu dice q arboes floret florctoe z florib^z. s3 qn
i actoe n icladr dtmiat^o effet^o. tc n p pri actois
dnoiari ab effetu. s3 solu ab actoe. No e dici q arbo
pducit flore flori, s3 pductoe flois. Ita h g^o q dico
spirat l gnat ipotat act notoal tm. vn n possu
dice q pr spiret spu scto l gnet filio. possu at
dice q pr dicat ubo, taq p pcedente z dctoe, taq
actu notoali. q2 ipotat determinata p pcedetez
cu dice sit pduce ubu. Sic dilige put notoalr
suit e pduce amore. z io p dici q pr dilig^t filiu
spu scto, taq p pcedente, z ipa dilectoe taq actu
notoali. Ad 2. q. ad q dilige sumptu notoalr n e

e qi spirat amore sic dice e ubu pduce. Cuic g^o pr
dicat se z oez catuiaz ubo, i q^o ubu suffiaet re
putat prez z oez catuiaz. Ita dilig^t se z oez ca
tuias spu scto i q^o s3 s3 pcedit u amo boitatis
p q pr amat se z oez catuias. Et sic pz q in
amore pcedete ipotat re^us ad catuias sic i ubo
i q^o boitas dia e pri amadi oez catuias. sic i ubu
pri itlligedi. Ad. 4. q. ad q ablq hit gstruis
i roe alicui^o hitudis siue cae. Cu g^o dr fili est
sapies sap genita. pot ablq i gstrui i hitudie cae
efficientis sic ista e fla, eet sensus. q fili eet
sapies se ipo effictiue, qd e flm, q2 sic ee, ita z
sape hit a pre. vn p dici isto m sapies sap igeita
pot z iste ablq gstrui i hitudie cae for^l, q dr gnig^t
q e seq^t for^a. pot dici p for^a ee, au p hnte for^a. sic
dr q ho e roal n solu p aiaz q e for^a s3 i p se
qui e hns for^a. Si g^o gsideret io q fili for^l sap^ns
est, hec e sap eet neq genita neq igenita est
z sic p eaz z e ea sapies dr fili. s3 nllo m ab
ea q2 ee n gnat. Si at gsidret hns illa q
e ipa ypostasis filij q e sap genita sic p^t dici
fili sapies sap genita. l se ipo d 33.
Sedo qri pri bt^o ppetas siue rlo sit idez realr
cu p. Et ui q no. Dicit e sit idez realr mltipli
cato vno mltiplicat^o z reliq, s3 g^o ee i una p ppe
tates ples, l rloes sic i p prns est pritas z gis spiraro
g^o rlo n e idez realr cu p. Cp n e i se ipo s3 phaz
q phs s3 rlo siue ppetas e i p. Nec p dici, q h sit
roe ydntitatis q2 sic eet z idez i ee. g^o ui q rlo
siue ppetas n sit idez, i dis e p. Cont sit dic boe
i dis n differt q est, z q est. s3 pr e pritate pr, g^o
pr e idez q pritas. Iux h qri bt^o ppetates sit i ee.
Iux bt^o ubu l pticipia notoalia ponet^o d ppetatib^z
Iux bt^o ee z psona sint idez. Iux bt^o gueiet^o di
cant^o tres p psone l ee. Iux bt^o a d methafore
d do gueniat dici. Iux bt^o methafore sumi dbeat mag
d reb^z uilib^z. Rn ad ad p. q. q quaz u poretan^o
gsidrates modu sigadi rloni, q n sigat u i aliq
s3 mag u ad ad. dixerut rloes assiste. vn ppetates
gcesserut n ee p. Sz q2 rlo s3 q e i dis, res quda e.
est e ipa dia ee u sup dctz est. ee at idez e q p
oz q rlo sit idez q p. hac at ueritate alij gsiderates
u ppitin dixerut q ppetates relatiue s idez q p
s3 re nec distigut ab eis z s3 roni. Et io gruis di
cant eas ee p. negauerut ta eas i p. ymo ppetates
negauerut. Et io cu dr pritas suit abstetiu p gcto
sic dicim rogo benigtate tua. i. rogo te benignum
sic z ppetates dicebat adorari. Cp h n pot

star^m ostensuz e e sup q ppetates distigut p, ut
quaz for^e p. vn cu d roe for sit q sit i eo cui e
for^a. no tm ad est ppetates ee p s3 z i p. Ad
p g^o ad q ppetates s idez re differut ta roe. vn
no oz q mltiplicato vno mltiplice^t z reliq. Ad
2^m ad q ppetates dnt ee i ee p modu ydntitatis
tm. i psois at dnt ee p modu sigadi sic for^a e in
supp^to. Notadu at q ad e i supposito. vl u for^a gstituta
suppositi sic humaitas i sorte, z sic ppetas p^l e
i supp^to. vl u for^a adueies supp^o ia gstituto sic a
albedo sorti. z h m ppetates n ples u spirato actia
s3 modu itlligendi s i supp^tis. Et p h pz solo
ad. z. q. Ad. 3. q. ad q pticipia z vba notoalia
sigcat act notoales. act at s supp^torz. ppetates
at n sigcat u supp^ta. s3 u for^e supp^torz. z io mo sig
cadi repug^at u pticipia z vba notoalia d ppetatib^z
pdicari. Ad. 4. q. ad q i que i difficulta
igeit q mltiplicatis p, ee retinet uitate. Rn
ad hui itlletu aduertendu q p u dctz e sigcat a
rlom pu dctz e, u e psistens i n dia. Rlo at
gpata ad ee dia e idez secu re differens sola roe
gpata at ad oppoitaz rloez hit uirtute rlatiue oppo
sitiois z distitois. z sic remanet vna ee z tres
p. Ad. 5. q. ad q itllet^o nr res dias noiat s3 mo
duz i reb^z catis i uetuz i qb^z ee se hit u for^a. i didu
at u supp^o for^e. Et pp h i dis q^o ad modu sigadi
ee sigcat u for^a tuz p. Dicim at i reb^z catis for^a
quaq ee ei cui e for^a sic saitate z pulctudiez hois a
alicui^o. Re at for^a hntez n dicim ee for^e, n cuz
adiectoe alicui^o adiecti qd sigcat illa for^a. u c dici
i mulier e egregie for^e. Et sili q2 i dis mltipli
p n mltiplicat ee dicim ee ee tuz p, z tes p uni^o
ee. vt itlligat isti gti gstrui i desigtoez for^e. Ad
6. q. ad q nle e hoi u p sesibilia ad itlligibilia ue
niat. q2 ois nra cogto ortu hit a sesib^z. vn gueiet^o
spualia p methaforis rez corporaliu pponit. Sz
at gueieti sit p metha uiliu corpo q nobiliorz a
p q2 p h mag liberat aim ab erore. Manifeste
e apparet, q h s3 ppetate dis n gueiut. q possi ee
dubiu si p figuris nobiliu corp^o describeret dia. Max
ap illos q n a nobli corpoib^z excogitat nouerut
sz q2 h mod^o gueietor e ad cogtoez q i hac uita
d do hem^o. Mag e maifestat nob^z d do qd n e, q qd
est. Et io silitudies corp q mag elogat a do uerio
rem nob^z faciut extimatoez d do. s. q sit s3 id qd
d do dicim^o, l cogitam^o. 3° q2 p hui^o, dia mag occul
tat idignis. 35 Distinctione. 34.
Ahm q sup disserueim^o. H qri q^o p bt^o i do

sit scia. Et ui q no. Scia e hit^o q cu sit medi it po z actu
do n gpetit g^o scia n e i do. Cp ois scia l e ulis l ptic^s. s3 i do
n e ule l ptic^e. g^o i do n e scia. Contiuz apparet p gm^e
u metha^e u d q uita z scia s i do ppe. Iux h qrit^o
bt^o d itlligat se. Iux an gphedat se. Rn ad ad p. q.
q i do e cogto siu scia. Qz p apparet sic. Res e ex h hit
q itlligat z itlliga^r q2 e sine m. cui sig^o e q for^e p ab
stracta a m fuit itlligil^s i actu. d a olo e i m^l, g^o e in
tlligns l itllet^o. Jo q2 nlla psto do dest, q i aliq gne cau
iueit^o, u sup ostuz e. possia at oiuz psetoiz e cogto
cu p cogtoez aia quda m sit oia. q u dr i 3° d aia. Reliq
g^o q cogto max do gueiat. 3° q2 oe tedet dtminate ad aliq
finez aut ipm fine sibi pstituit aut pstituit e finis ab
a, alias n mag i huc q i alui fine tedet. s3 nlla tedut
i fines determinatas. no at a cau sug fines l effet alia
gseuit sic e e n cont sp aut i plib^z. s3 raro. hoz e e casus
Cu g^o ipa n pstituat e fine cu roez finis n cogscat. oz q finis
pstituat ei ab aliq, q sit n istituto. hic at e d. No a possi
fine pstitue n itlliget. d g^o e itlligens. pp q d gm^o xi
meth^e q n agit ronemoata ab aitlligentis. Ad p
g^o ad q psetoes pcedentes ado i catuias, altiori m s i do
sic sup dctz est. Et io oz q qncuq aliq n suptu a qcuq
psetoe catuie do attbuit, secludat ab ei sigcatoe oe illd
qd ptinet ad ipsetoez q m gpetit catuie. vn scia n e i
do qlitas n hit. s3 sba z actus purus. Ad 2^m ad q scia
e i cogscente p modu cogscentis. scitu e i scie p modu
scietis e, z io cu mod^o diui ee sit altior q mod^o q s catuie
scia dia n hit modu scie catuie. u s sit ulis l ptic^s l in
hitu l i po, l s3 aliq^e modu talez disposita. Ad 2. q. ad
q pz solo ex adictis. Res e p h itlligibil^s e, q a mlib^z
gditoib^z separat^a u dctz e. Ds e p sui nra ab oi m, z ab
oib^z mlib^z gditoib^z sepatu e h e itlligibile s3 sui nra
qui cu itlligibile itlliga^r s3 q e vnu actu e itlligete. Ipe
a itlligens d u dctz est cu sit i m^l oio z maxie sibi
unitu max se ipm itlliget. Ad 3. q. ad q t dr a d
gphendi itlletu qn pueitu ad finez cogtois illi^o ipi. hoc
at e qn res cogscit^r ita psete sic cogscibilis e q2 tata
e vtus cogscendi, quata e actualitas ei i exndo. vn a
max e q tm se ipm cogscit, q cogscabil^s e. z io ipe se
ipm psete gphendit. 36 Distinctione. 36.
Sedo qri pri. bt^o d cogscat a a se. Et ui q n. cuic co
gscat at catuias a se aut cogscat ipas p ee suum
aut p a d a extneum l ortsecuz. No a p ad ortsecuz
q2 tu talo qd sit psto cogscentis seqret q ad extn
secu ado eet ipsto ei qd e absidu. Nec p ee sua
cu ee sit a a catuia seqret e q ex vno cogscat a
z sic itllet^o di eet dscurens. z p gns ipsete cogscat
qd e i gueies. Cp ppa cog no hit d re n p ppaz

florens

itlliges

stare · Onsu

21

roēʒ ei ꝓ ēē ei dr̄ nō pōt ēē ꝓpa rō mīboꝝ. ḡ si ds̄ cogitat
res ꝑ ꝓꝓas rōēē. seqr̄ q̄ cognitōeʒ d' reb ꝓꝓas n̄ hēat
q̄d ē īguies. vidr̄ ḡo q̄ nllo m̄ cognoscat a a se. q̄z
n̄ ꝑ ēē. n̄ ꝑ aliq̄d extrīsecū ab ēē sua cognōē de
aliis reb a se hr̄e pt. Cōtrariū pʒ ꝑ id q̄d d'r ad
ad hebr̄ oīa nuda ⁊ apta sūt oculis eī. Quīto
h' q̄ri vr̄ cognoscat a a se cognitōe ꝓpa. Quīto vr̄ cog
noscat singlaria. Quīto vr̄ cognoscat mala. Rn̄o dr̄
ad p̄ q. q̄ oēs ponētes dm̄ hr̄e aliq̄ cognitōeʒ posuert̄
eius a a se cognitōē. Nō q̄dē ꝑ spēs extrīseca ab ēē
dī. q̄z cū spēs qua ītllc' īllgit sit ꝑfcō ītllc' / nobilior
est ītllctu īq̄ tal' ē. vn̄ si ds̄ ītlligeret a d ꝑ spēs ex
trīsecas seq̄ret ad nobili ēē d̄o. vn̄ ꝓ phs ⁊ cōm̄ī
xi meth. si ds̄ sʒ istū modū ītlligeret seq̄ret q̄ hrēt
aliū dm̄ q̄d ē īguieus. Dixerūt ḡo dm̄ ītllige se
ꝑ ēē ꝓꝓaʒ / q̄ ē sit cā q̄daʒ m̄ aliis reb dixerūt cū
aliq̄ m̄ alia cognoscere ꝑ cognitōeʒ ēē ꝓꝓe. D m̄ a
cognitōis q̄ a a se cognoscat diūsi diūsa locuti sūt. Quidā
ē dixerūt ū cōm̄tor dm̄ a a se ī singlaris n̄ cognoscere
ꝓ tm̄ ī ulis / puta cognoscendo ēē suā / l' scī q̄d est ei.
cognoscat a ī rōē entis. Alii a dixerūt ū auīc q̄ ds̄ ꝑ
unūq̄dq̄ singlariū cognoscat ī causis ulibꝫ dū cog
noscat oēs cās ules ex q̄bꝫ singlar' ꝓueniūt. Sic si ds̄
astrologus cognoscat oēs mot' celi ⁊ distātias oībꝫ
cognosceret unāq̄q̄ eclipsi q̄ futura est / n̄ tn̄ cognosceret ū est
singlar' q̄ndaʒ ū sciet eā nūc ēē l' n̄ ēē / sic scit aliq̄
cāʒ dū videt eā. Cā a istaʒ opinioū fuit q̄z ꝑ nt
dēn totā cāʒ entitatis ī reb ꝑ cāe n̄ attribuerūt /
ponētes aliq̄ n̄ hr̄e necessitatē entis a ꝑ cā. Sup
posito a ad p̄ns sit / ī fo ondēr totaʒ cāʒ entis in
reb ēē a dō siue a cā ꝑ / relinq̄r ꝑ idʒ mediū
dm̄ hr̄e cognitōeʒ oīuʒ reꝝ / n̄ tm̄ ī uli sʒ ⁊ ī sin
glaris. eo q̄ cā dicat ī cognitōeʒ sui effect'. Et
est sile d' scīa artificis q̄ si eēt cā toti' rei q̄
ad m̄ ⁊ for' / totā rem ꝑfcē artifex cognoscere
possʒ. Nūc a q̄z n̄ ē cā m̄ rei / sʒ mag' eā ꝓsup
ponēs efficit tm̄ for' ī m̄. Et io cognitō artificis
n̄ se extēdit ad rōeʒ artificiati / n̄ rōē for'. q̄ aī
n̄ sit singlaris ī intellectu / sʒ mag' ū ē ī m̄ / ind' ē
q̄ ī intllctu artificis n̄ se extēdit ad cognitōeʒ d'
artificiatoꝝ n̄ ī uli. Vt a dīa actīa n̄ tm̄ se
extēdit ad for' ꝓducenda ī m̄ / sʒ ⁊ ad m̄ / ymo
ad totā cāʒ entis. vn̄ n̄ tm̄ aliq̄s res cognoscat / sʒ
eis / ⁊ n̄ solū ī ulis / sʒ ⁊ ī ptī. Ex q̄ appāet q̄ o
silia q̄ īducūt ad maifestū q̄ ds̄ a o. cognoscat sūt
deficientia / sic q̄ īduūt d' puto / d' q̄ q̄daʒ dnt. q̄
ē sit pn̄ linee si cognosceret se q̄ oēs lineas ab
eo ꝓcedentes cognosceret q̄ ū n̄ ē. Nō ē q̄d est

ī lineis pt reduci ī pūtu sic ī cāʒ. Diūsitas ē
linearū ē ex diūso situ ī spacio. Nec ē ū sile
q̄ īduūt d' luce d' q̄ dr̄ q̄ ē sit pn̄ coloꝝ / si co
gnosceret se cognosceret cognosceret oēs colores q̄d ū
nō ē. q̄z diūsitas coloꝝ n̄ cāt ex luce solū
sʒ ex diūsa dispositōe diaphani lucē recipiētis
l' coloris. Ds̄ ē ē cā toti' entis ī reb ⁊ distīctois
⁊ io cognitōeʒ d' reb oībꝫ hʒ ꝓꝓaʒ n̄ ī ulis tm̄
sʒ ī singlari ⁊ distīcte. Ad p̄ ḡ dr̄ q̄ ds̄ cognoscit
res nō ꝑ aliq̄ extrīsecū additū sʒ ꝑ ēē
ꝓꝓaʒ / n̄ tn̄ oʒ q̄ sit ars discursus ī intellectu
eī. Tc ē solū dr̄ ītllctu d' uno ī a discur
rere q̄n diūsa apphēsiōe utꝝ apphēdit. Sic ītllct
nr̄ a ⁊ a m̄ apphēdit cāʒ ⁊ effctū. ⁊ io n̄
effct' ꝑ cāʒ cognoscens dr̄ discurrere d' cā ī effctū.
Qn̄ ū p̄o cognitā ⁊ nō a apphēsione fit in
medium q̄ cognoscat ⁊ rē cognitaʒ tc n̄ ē ars discurs'
ī cognitōe. Sic uisus cognoscens lapidē ꝑ spēʒ lapidis
ī ipo existētē / l' rē q̄ resultat ī speculo ꝑ spe
culū n̄ dr̄ discurrere q̄z idʒ ē ferē ī silitudinē
rei / ⁊ ī rē q̄ cognoscat ꝑ silitudinē. H a m̄ ds̄
cognoscat effct' suos ꝑ ēē suā / sic ꝑ silitudinē
rei cognoscit res ipā. Et io vna cognitōe se ⁊
a cognoscat. ꝓpt q̄ ī intllctu eī nllus discursus ē
⁊ ꝑ ꝯns sua scīa n̄ ē discursiua. Ad 2m̄ dr̄
q̄ idʒ n̄ p̄ ēē ꝓpa rō diūsoꝝ ꝑ modū adeq̄
tois / sʒ dīa ēē ē ad excedēs cātiuās oēs. vn̄
pōt accipi ū ꝓpa rō uniuscuiusq̄ / vt pʒ ī nūo
senario / ī q̄ aliq̄lr īueit ꝓpa rō cuilibʒ
nūi minoris. ⁊ io cognosces senariū ꝑfcē
possʒ cognoscere q̄libʒ nūʒ ī ferioꝝ cognitōē ꝓpa
Ad 2. et 3. q. pʒ solo ex p̄dictis. Ad 2. 3.
4. q. dr̄ q̄ q̄cūq̄ ꝑfcē cognoscit ad / oʒ q̄ cog 4.
noscat o eā que ei accide possūt. Quēdā a quidā
bo q̄bꝫ accide pt ut ꝑ mala corrūpāt. vn̄
ds̄ n̄ ꝑfcē cognosceret bo n̄ cognosceret ⁊ mala. Sic
a cognoscibil' ē unūq̄q̄ sʒ q̄ ē. vn̄ cū h sit
ēē mali q̄ ē puato boni. ꝑ h ipm̄ q̄ ds̄ bo
cognoscat / cognoscat mala / sic ꝑ lucē cognoscit te
nebre. Sʒ forte obiciet ars. phs ē dr̄ 3o d' aīa
q̄ ītllct' q̄ n̄ ī po n̄ cognoscat puatōeʒ / sʒ malū ē
ē puato boi. ītllct' ē dī nūq̄ ē ī po cū sit act'
pur'. relinq̄r ḡo q̄ ds̄ nō cognoscat mala. Sʒ ad
h dr̄ q̄ vbū phy sic ē ītlligēdū / q̄ ītllct' q̄ ē
ī po nō cognoscat puatōeʒ ī ipo existētē. Ds̄ at
n̄ cognoscat mala ꝑ puatōeʒ ī ipo existētē sʒ ꝑ
bo oppositū l' obiectū. 3 Distinctio. 37.

Et q̄m demōstratū ē. Circa distītoēʒ

dicit eīʒ phy

ꝓcedentes adhuc q̄rī. vtrū ydee sit ī dō. Et ūi q̄ nō
ī poe. Gaudeat spēs q̄z se sūt ītēdit a ꝑ spēs ydeas
ḡo vanū ē ponē ydeas. Ꝑ ydea pōt ū pn̄ co
gnoscendi ⁊ opandi. sʒ ēē dīa ē pn̄ sufficiēs cog
noscēdi ⁊ opandi / q̄z ē pn̄ oīuʒ n̄ ḡo nece ē poe
ideas. Cōtrariū aug' dr̄ ī li 83. q. q̄ tāta
uis ī ydeis ꝯstituit ū n̄ his ītllcts ars sapiēs
ēē n̄ possit. Quīto h q̄rī vtrū sit plēs ydee ī
dō. Quīto vtrū nō entiū sit ydea. Quīto vtrū m̄
ꝑ hāt ydeaʒ. Quīto vtrū malū hāt ydeaʒ. Quīto vtrū
gn̄a spēs ⁊ ī diduā hāt eādʒ ydeaʒ. Quīto vtrū
accītia hāt ydeaʒ. Rn̄o dr̄ ad p̄ q. q̄ nece
ē ponē ydeas ī dō siue ī m̄te dīa. Cui rō ē
ydea ē greca n̄ a ē q̄ for' latine. Notat a
ydea for' ī q̄ īherens alicui rei. sʒ ī q̄ mag'
est res ꝑ se ꝯns ū exēplar fiende rei / ⁊ pn̄ cognitois
ei / q̄ m̄ for' artificiatoꝝ dr̄ ēē ī m̄te artificis.
Oʒ a for' reꝝ hoc m̄ ēē ī dō. In oībꝫ ē q̄ nō
cāu gnāt nece ē q̄ for' gnāta sit finis gnā
tois. Agēs a n̄ agit ꝑ for' q̄ ē finis gnātois
n̄ silitudo for' eēt ī ipo. q̄ q̄dʒ dupl' ꝯtig. In
q̄bꝫdaʒ ē agentibꝫ ꝓexistit silitudo for' fiende
sʒ ēē n̄ale / sic ī his q̄ agūt ꝑ n̄aʒ ū ignis
gnāt ignē. In q̄bꝫdaʒ ū sʒ ēē ītlligibile / sic ī his
que agūt ꝑ ītllctū / sic silitudo for' domi ꝓexi
stit ī m̄te artificis q̄ dr̄ ydea domi. ī q̄ artifex
ītēdit assilāre domū / for' quā m̄te ꝯcepit.
Qr̄ a ḡo cāu n̄ ē mūd' fct'. sʒ ē fct' a dō ꝑ ītllctū
nece est q̄ ī m̄te dīa sit for' ad cui' silitudinē
fct' ē mūd'. ⁊ ī hoc ꝯsistit rō ydee. vn̄ cōm̄tor
ī 9 meth assilat actōeʒ dī q̄ res ꝓducit a
actōi artificis. ⁊ ibidʒ dr̄ q̄ sic for' reꝝ anteq̄
fiant ꝓexistūt ī po m̄ paxilla ita ꝓexistūt
ī motore orbis ī po actia. Ad p̄ ḡo dr̄ q̄ a
phy loq'r ibi de ydeis sʒ q̄ plato ponebat eas
s. ꝑ se ēē ītllctū diuiʒ sepatas existēs.
Nos a poim' ydeas ī m̄te dīa existēs.
Ad 2m̄ dr̄ q̄ ds̄ ꝑ suā ēē ē silitudo oīuʒ reꝝ.
vn̄ ydea n̄ a ē ī q̄ ēē dīa ab ītllctu dīno
apphensa s̄ ꝯ rōē alicui' silitudis sʒ q̄ ꝑticipabilis
est a cātūis. Ad 2. q. dr̄ q̄ ydea sʒ q̄ dctʒ ē
n̄ ē a q̄ ēē dīa apphensa ab ītllctu dīno / ū
ē ꝑticipabil' a cātūis sʒ aliq̄ rōeʒ silitudis.
Cuʒ ḡo ds̄ se ipm̄ ꝑfcē cognoscēs / cognoscat ēē
suā sʒ oēʒ modū q̄ ꝑticipa' ē a cātūis. Et ē
cātūe sʒ suas spēs alr ⁊ alr silitu' ēē dīe ꝑ
ticipent aliq̄lr / seq'r q̄ ds̄ cognoscēdo ēē suā sʒ
oēʒ modū q̄ ꝑticipa' ē a cātūis cognoscat eā s̄

rōibꝫ ꝓꝓis oībꝫ cuilibꝫ cātūe. ⁊ ita s̄ diūsis
rōibꝫ ydealibꝫ. Ad 3. q. dr̄ q̄ ydea dū ē ī m̄te
dīa dupl' accip'. p̄o ē ꝯsideratiū q̄a ū ē pn̄ factois reꝝ
⁊ sic dr̄ ex. ⁊ ad pratica cognitōeʒ ptinet. Vl' ū ē
pn̄ cognitois reꝝ / ⁊ sic dr̄ rō / ⁊ ad cognitōeʒ specu
ptinet. Si ḡo loq̄m' d' ydea p̄ m̄ / sic eoꝝ q̄ sūt fuerūt ⁊
erūt sʒ aliq̄ tp̄s ē ydea pratica actualr ī dō. De
his a q̄ n̄ sūt n̄ fuerūt n̄ erūt sʒ aliq̄ tp̄s q̄
tn̄ face po ydea ē ī dō sʒ o m̄. s. speculatiua nō
pratica / n̄ ūtute tm̄ / ī q̄ po ds̄ ea face. Ad
illū q̄d postea q̄ri dr̄ q̄ loq̄ndo d' ydea ptica / m̄
p̄ ydeā ꝓꝓaʒ nō hʒ. ydea q̄dʒ sic dctʒ ē respicit
rem sʒ q̄ ē ꝓducibil' ī ēē / m̄ a sīn for' exir' ī
ēē nō po / n̄ ē ꝯ. vn̄ ydea h m̄ nō ē n̄ ꝯpositi. Lo
q̄ndo a d' ydea s̄o m̄. s. ū ē speculatiua / sic m̄ p̄ hʒ
ydeaʒ ī dō ꝓꝓaʒ. licʒ ē n̄ possit ēē seorsū a for' p̄
tn̄ a dō seorsū ītlligi. Sʒ ḡ utꝝ pte huī distītois
obici. ꝯ p̄ q̄z ds̄ p̄ face m̄ sine for' ḡo habebit
ī dō ydeā ꝑticaʒ saltē ūtute. Sʒ saʒ q̄z sʒ phy p̄
phy m̄ n̄ ē cognoscibil' n̄ ꝑ analogiaʒ ad for' ḡo
n̄ ydeā speculatiuaʒ habebit ꝓꝓaʒ. Sʒ ad p̄ ī dr̄
q̄ ds̄ n̄ po face m̄ sine for' sic dr̄ cōm̄tor 2o phy
⁊ apparebit ī s̄o. Ad 2m̄ dr̄ q̄ q̄uis ītllct' nr̄ n̄
possit ītlligē m̄ sine for' / po a h ītllct' diuīus
Cui' rō ē. Cā a q̄r ītllct' nr̄ n̄ po m̄ sīn for'
ītlligē ē / q̄z ē ī pura po rē ītlligibiliū / ē
ē sic tabula rasa / sic dr̄ 3 d' aīa / ⁊ io n̄ po ī actū
ītlligēdi exir' / n̄ ꝑ aliq̄ tale q̄ possit ipm̄ d' po
ad actū reducē / q̄ m̄ p̄ cū sit pura po repugnāt.
Intllct' a dīn' act' pur' ē. vn̄ n̄ obstat q̄n possit
m̄ sīn for' ītlligē. Ad id q̄ postea q̄ri dr̄ q̄ ū
malū ī dō n̄ hʒ ꝓꝓaʒ ydeaʒ. ydea a ē ꝑticaʒ nllo
m̄ hʒ ī dō / eo q̄ ī dō n̄ sit pn̄ factois mali. ydea
a speculatiuaʒ hʒ ī dō / cū ds̄ cognoscat mala / n̄ at
ꝓꝓaʒ. q̄z ē sit puato / n̄ nisi ꝑ rōeʒ boni cognoscitur
Ad illū q̄d postea q̄ri q̄ ē sit ēē gn̄is spēs ⁊
ī diduī puta sortis hoīs ⁊ aīalis / eādʒ ē ydea
ī diduī spēs ⁊ gn̄is sumēdo ydeā ꝑticē. Cū a sit
diūsa ꝯsideratō sor' ū ē sor' / ⁊ ū ē hō / ⁊ ū ē aīal
seq'r q̄ diūsa sit ydea speculatiua ī diduī gn̄is ⁊
spēs. Ad id q̄d postea q̄ri dr̄ accidentiū q̄dā ī
sepabili ꝯcomitātur s̄bʒ / q̄ q̄z s̄bʒ exiit ī ēē cū s̄bo
hnt eādeʒ ꝑticaʒ cū s̄bo. Q̄dā a supueniūt s̄bo q̄
q̄z n̄ s̄bʒ fuerit ē s̄bo ꝓꝓaʒ ydeaʒ ꝑticaʒ hr̄e nō
possūt. Hnt tm̄ tā ista q̄ illa ideā spēalem
speculatiuaʒ / ī q̄ q̄ditates eoꝝ seorsū a s̄bo ab
ītllctu dīo cognosci possūt. Sʒ ꝯ h obicit. In sacrāto
altaris accītia ī sepabilr s̄bsistūt sine s̄bo ḡo hnt

ydeā ṗtiōz spealez ī dō. [Ad] ad h dd q̄ ꝗuīs talia actiō ꝗsistat sine ꝗō / q̄z tā ꝑducta fuerit ī eē ꝑductē ꝗbi ñ hīt ydeā distītaz ṗtiōz ab ydā ꝗbi. Sed t̄ aliq̄ actiō ꝑducerēt ī eē sine ꝗō talia ydas ṗtiā spēales hr̄ possent

Secūdo q̄ri ṗnt eē distītoēz istaz. vt dꝰ ī oībꝫ rebꝫ sit. Et ui q̄ nō. qꝛ q̄ ē ī aliq̄ ꝯtinet ab eo. s dꝰ a rebꝫ nō ꝯtinē. s mag̃ ꝯtinet res. ut ꝰ q̄ ipē nō sit ī rebꝫ / s mag̃ res ī ipō. Cꝰ de mones / res aliq̄ s̄t. dꝰ at nō ē ī demoībꝫ. nō ē ꝯuētō lucis ad tenebras ut dr̄ 2 ad cor. 7. gꝰ dꝰ ñ ē ī oībꝫ rebꝫ. Cont̄ ubiq̄ ad opat̄ ibi est s dꝰ opat̄ ī oībꝫ. gꝰ 2c. Cter h q̄ri ut moī qbꝫ dr̄ eē ī rebꝫ vñ assignet. Cs vt sit ubiq̄. Cs vt eē ubiq̄ sit ṗpriū dī. Cs vt h dō ꝯueniat ab eterno. Rñ ad p̄ q. q̄ s phy 7 phy mouēs 2 motū / 2 p ꝯñs eē agēs 2 patiēs debēt eē sil̄. Cū gꝰ dꝰ sit cā dans eē / 2 ꝯsuās eē cuilibꝫ ꝯatuē eē at ē id q̄d ē mag̃ itimū ꝯatuē / gꝰ oꝫ q̄ dꝰ sit itim ī oībꝫ rebꝫ / ñ q̄d sic ṗt eē l' agēs / s sic agēs adest rei ī q̄ agt. vñ ī 8 phy ī 8 phy ꝗuīs ne gaēt motoēz ṗ eē cor 2 ūtutē ī cor / dixt tñ eē ī ultiō celo / q̄z maxe ūt ei appaet ibi / ē uolocissie moueat. Et ī lꝰ d celo 2 mūdo dixt ūtutē mouētē celuz ī dxtā pte oībꝫ eē quē mouet / q̄z ibi icipt mot. Ad p̄ gꝰ dd q̄ licet corlia ꝯtineāt ab hiis ī qbꝫ s̄t. spūalia tñ ꝯtinēt ea ī qbꝫ s̄t. sic aīa ꝯtinet ꝯ corꝰ s phy 2ꝰ d aīa. vñ 2 dꝰ ē ī rebꝫ sic 2 ꝯtinēs res. Dr̄ tñ ꝗbuz s silitudiēz corliū queda ꝰ eē ī dō / ī q̄ ꝯtinēt ab ipō. Ad 2ꝰ dd q̄ ī demoībꝫ itllr eē ñ q̄ ē a dō / 2 defōritas culpe q̄ ñ ē a dō / 2 iō nō absolute dd est q̄ dꝰ sit ī demoībꝫ / s ē hac gōne ī q̄ s̄t res. Ad 2 q. dd q̄ sic dēz ē dꝰ ē in rebꝫ p applicatoēz opatōis. Opans at ē pñs aliq̄ m opato. Et iō s q̄ dꝰ opat̄ ī rebꝫ dr̄ ī eis eē p ṗntiam. q̄z opato nō deseīt ūtutē a q̄ exīt / iō dr̄ eē ī re p pō. Et q̄z ut dīa sui opatō ē ipā eē seq̄ u sit ī re p eē. Et iō dr̄ istꝯ modꝯ eē ī rebꝫ oībꝫ ī q̄ oībꝫ dat eē / 2 ī eē ꝯsuat. Alio m dr̄ eē ī rebꝫ / ñ sic opans / sic obēz opatōis ē ī opante / s q. cogītū ē ī cogscēte / 2 desideratū ī desiderāte. q̄ m dꝰ ē in roal ꝯatuā / q̄ cogscit 2 dilig̃ ipm 2 actu 2 hitu Et q̄z h ꝯueit roal ꝯatuē p graz. iō h m dr̄ eē ī scīs p graz. Est at alt̄ mod singlaīs cōndi deū ī hoīe. s. p vnioēz de q̄ dicēt ad suo loco. Ad 3. q. dd q̄ dꝰ ē ubiq̄ sui ī oī loco dup. p sic dans eē 2 ūtutē locatiūz. q̄ m ē ī rebꝫ oībꝫ / alio m ē ī rebꝫ oībꝫ aliq̄lr. s. sic locatū ī loco. locatū ē ē ī loco / sic

re replens locuz. dꝰ at oēz locū replet nō sic cor / s ī q̄ dat eē locale oībꝫ q̄ replent loca. Ad q. q. dd q̄ eē ubiq̄ p̄ 2 p se ē ṗpriū dī. dico at ubiq̄ eē p̄ / q̄d p se totūz ē ubiq̄. Sic ē ad eēt ubiq̄ s diūsas ptes ī diūsis locis ꝯitis / nō ꝯueīet ei p̄ ubiq̄ eē / sic si hō eēt albꝰ s dētē albedo p̄ ñ ꝯueīret hoī s dentī. Esse at ubiq̄ p se / dico illd oui ꝯueīt nō eē ubiq̄ p accñs / p aliq̄ suppo sitaz / q̄z sic gnuz nulli eēt ubiq̄ / posito q̄ nllz eēt cor. p se gꝰ dō dꝫ eē ubiq̄. q̄z q̄cūq̄ loca ponāt / oꝫ q̄ ī q̄libꝫ illoꝝ sit dꝰ / nō s ptez / s s̄z se totū. Materia at 2 tale s̄t q̄dz ubiq̄ / ñ s idz eē / Ꝙuis at ꝗuīs ñ sit ī oībꝫ rebꝫ. ñ tñ ē ī q̄libꝫ re tot / s s ptez. totū ē cor uniūsi ē ī q̄libꝫ s suas ptes. Cor ē īfinitū si eēt ubiq̄ s suas ptes eēt. Posito q̄ vnū solū aīal eēt aīal eēt ubiq̄ s̄z totū / s tā p accñs u p̄z ex dēis. Ad ult̄ q. dd q̄ sic dēz ē dm̄ eē ubiq̄ ē dm̄ dare 2 ꝯsuare eē ī oībꝫ ꝯatuīs. Cuz gꝰ nlla ꝯatura ab eterno fueit / seq̄ q̄ dm̄ eē ubiq̄ ñ ꝯueniat dō ab eterno s ex tpr

Quantū dīa ñ ūcit. Ch q̄ri p̄ vt anglꝰ sit ī loco. Et ui q̄ nō. dicō ē bōe ī lī de cāgīn q̄ oīs aīa ꝯceptolē icorlia ī loco nō ñ eē. Cū gꝰ nō sit cor l' ui q̄ ñ sit ī loco. Cp̄ō q̄ ē ī loco hīt aliquē situ / s anglꝰ ñ ꝯt hr̄ situ / ē sua s̄ba sit imunis a q̄titate / cui ṗpā dīa ē hr̄ positō. gꝰ anglꝰ ñ ē ī loco. Cont̄ ē q̄ dr̄ ī collecta angli sc̄i tui habitet ī ea. Ch q̄ri. vt ples angli possint eē ī vno loco. Ch vt vñ anglꝰ possit eē ī plībꝫ locis. Ad p̄ q. dixerūt q̄daz q̄ anglo ñ ꝯ eē ī loco q̄ ad eē suū / mot hac roē / q̄z cū eē angli sit finita 2 tminata. loc at ē ts s̄z phy ī 4ꝰ phy. oꝫ dīcāt ad aliq̄ locuz. Sꝫ ista rō peccat p equocatoēz. Cū ē dr̄ eē finite at angli l' ꝯtminata sui finis l' ts p fine eē / q̄ unaq̄q̄ ꝯatuā ad aliq̄ spēz detmīat. Cū at dr̄ ē loc sive ts sui p fine l' tō dimēsiōis / q̄ unaq̄q̄ cor ꝯtinē. ī t tos cor ꝯtinētis. Et iō aliꝭ dn̄t q̄ eē ī loco dr̄ equoce. Aꝭ ē ē ī loco s ꝯtactuz q̄titatis dimēsiue. 2 h m dr̄ ṗpe eē ī loco / q̄ m cor tm̄ ē ī loco / 2 ī m plato negat ydeas usq̄ q̄ eē. phy 2 ī p̄ d. ce 2 m. dt q̄ nō s̄t ī loco / q̄z nō s̄t ī ubi / vbi dr̄ gm̄ q̄ h iō ē / q̄z q̄d ñ ē ī m nō ī ē ī loco. vñ s h s̄be imles nō s̄t ī loco. Alio at m dr̄ aꝭ ad eē ī loco p applicatoēz ūtutis ad locuz. i. ī q̄ ad opat̄ ī loco. 2 h m dr̄ ad ṗpe eē ī loco. vñ 2 sic ē iueīut phy s̄bas imles ī loco posuisse. vñ sup illo ubo phy ī 8 phy. illic ē motor dic gm̄. Cū moto ñ sit ī m̄ restat ipm

ad illa loca ī qbꝫ maifestior ē act̄ ei. s. ī cēfereretia nec ō gꝰ eū ascrbi ad locū illū. vñ oēs leges ꝯueīūt ī h / q̄ dꝰ ē ī celo. Et q̄ ad h ñ iueīt repugnās fidꝫ ñ ueritati ꝯitz ī dctis phy. Est tm̄ aūtendū q̄ phy posuerūt s̄bas imles mouē celuz ex necessite. vñ gm̄ ī xi metha dt q̄ eē itlligētie ē ī mouē celū / q̄ itllr ē eo m q̄ dīt phy ī 8 phy q̄ eē leuīs ē mouē s̄sum. i. q̄z necē seqt eē suā. Sedz quā pōm seqrē s̄bas sepatas eē ī loco p opatoēz / dixit ē phy ṗdtī ūtutē cuilibꝫ s̄be mouētis celū / sic ṗpōtōāt suo orbi quē mouet / ita q̄ motor uni orbis nō poss̄ mouē altez orbez / sic ut uisiua ē ṗpōtōāta suo organo tali u puta oclō / q̄ ī ntto at puta ī auē poss̄ pōn uisiōis ibi eē. vñ gm̄ ī 7 phy dt q̄ ī ūtutibꝫ celestibꝫ mouētibꝫ nō q̄libꝫ pō mouet q̄libꝫ cor celeste. Cꝫ utaq̄q̄ pō mouz cor illi ṗpōtōātuz uelocitate ṗpā / uolūtate ṗpā. Et iō postea dt q̄ utaq̄q̄ illaz hīt ṗpōtoēz ṗpāz ad illa q̄ mouet. s h ṗpōtō uidē eē uisibl'. 2 h rōz dt ibidez d cē ym. q̄ pō ē dtminata ī corbꝫ celebꝫ 2 iō q̄q̄ moto mouet q̄dꝫ cor. Secūdz q̄ pōm seqr s̄bas imles nō posse nō posse eē ī loco s̄z t opatoēz ñ ī vno tm̄. Sꝫ istud fidei repugt. Cuz sedz fidm angli nc huc nc illuc mittāt ad opā. Et iō aliꝭ dixērūt nc possūt eē ī corlia nc eē illa / q̄nq̄ at eē nllo opari poss̄t / 2 nc hc nc alibi / q̄nq̄ at nusq̄ opari. Sꝫ 9 obicitur q̄daz Cuz ē s phy ī xi methe totū uniūsuz sit unꝰ ṗnapat̄ oꝫ q̄ ptes uniūsi q̄ s̄t spūalꝭ 2 corlꝭ sint ꝯnexe. Oīs at ꝯnexio ē p cōtactū. h at ñ ē s̄z dimēsioēz s s ūtutē / gꝰ cum ordo uniuersi sit ꝯnexus oꝫ s̄p s̄bas spūales s̄p ꝯnecti corbꝫ s ūtutez 2 ita s̄p erūt alicubi / nūq̄ u nusq̄. Et iō dn̄t q̄ q̄ri angli s̄t ī celo enpireo / ūtutes suas applicāt eō tale celū roe cuꝰ dn̄r ibidz eē. Sꝫ istud ñ ē. vt ē cū sit m̄ abstracta q̄ eē / nō applicat ad locū ñ ī ordie ad effētuz opatōis. s cū celuz enpireū sit oīo imutā / nō pōt dīa q̄ p opatoēs angli ūtutes suas ad celū enpireū applicent. Sꝫ at angli dn̄r eē ī celo enpireo / dr̄ p ꝯgruentiā ꝯtēplatōis / ī q̄ loc ille scīficat ē ad gl'az btoꝝ / sic hoīs ꝯtēplantis dr̄ mag̃ loc eē q̄s forez. Et iō ad istud q̄d obicitur dd q̄ ī ptibꝫ a uniūsi attēdr ꝯnexio penes eē / ī q̄ ifimū a supeīoīs attigi a supmo ifeīoīs / nō at penes opatoēs eoꝝ / ñ seqndo oppioēs phy ponētiū q̄libꝫ s̄baz sepatā nec mouē aliq̄ celū. 2 s̄z h dt phy ī xi me ptes uniūsi ꝯnexas. vñ dt

gm̄ ibidez ꝯ oppiō phy fuit nllaz eē s̄baz imlē q̄ nō mouet aliquē orbē. alit̄ ē eēt ociosa a. Ad p̄ gꝰ dd q̄ boē dt sive suit eē ī loco s q̄tita dimisiūz / ñ s opatoēz. Cp̄ iō idz p̄z solō ad 2ꝰ. q̄d ē ē ī loco p̄ m hīt situ / ñ at q̄d ē ī loco s̄o m. Ad 2. q. dd q̄ ipō ē q̄ duē cāuē ꝯplete sit uni 2 eidz rei q̄z altā supfluet. ñ hīt īstātiā d plībꝫ theorēbꝫ naūō cū ut unicq̄ sit īsufficiēs ad theorēbꝫ / 2 iō nlls eoꝝ ē pfēts motor. Cū gꝰ anglꝰ dicāt ī loco p h q̄ ut eiꝰ ī me ꝯtigat loci p modū ꝯtinētis pfētū. Naz s̄ba ī cor ūtute ꝯtigēs rē cor ꝯtinet eam / 2 ñ ꝯtinēt ab ea / sic p̄z ī aīa rē cōis. Ideo ñ pōt eē ñ unꝰ anglꝰ ī vno loco. Cꝫ 9 h obicit. Anglꝰ ē ñ agt ex nece ñ s ex libertate arbitrij. vñ sic ñ oꝫ q̄ agat tm̄ ī obz extēsiue q̄ pōt [illegible] oꝫ q̄ agat tm̄ itensiue q̄ pōt. gꝰ sic cū nō agit ī totū obz q̄ pōt extēsiue / ī illa eadz pte q̄ nō agt potīt eē alt̄ s̄ps. sic ē ñ agat ī obz q̄ pōt itēsiue ī illa eadz pte q̄ ipē ē / potit eē alt̄ s̄ps. Cū ē agat p libertatez arbitrij / potit agē itēse u remisse / 2 absq̄ īsufficiētiā ūtutis potīt nō totaz ī actō iducē / iō q̄ opat. Cꝫ ad h dd q̄ ꝗuīs anglꝰ p libertatez arbitrij possit agē ī vna pte ꝯtinui ita q̄ ñ ī a / l' possit itēsi l' remisi agē ī eadz pte / tñ q̄z ē ūtutis pfēte / roē cuꝰ rem pfēte ꝯtinē / pꝰ seqrē q̄ si alī anglꝰ oparetur supflua eēt sua opatō. Ad 3 q. dd q̄ anglꝰ ē ūtutis 2 eē finite / 2 iō se ñ extēdt ad ō / s ad ad unū dtminatū. vñ cū ipē sit ī loco p applicatoēz sue ūtutis ad locū. seq̄r q̄ ñ sit ubiq̄ s ī vno loco tm̄. Vt at dīa 2 eē ei ē īfinita / 2 ulꝭ cā oīum / 2 iō sua ūtutē ō ꝯtigēs / ñ solū ī plībꝫ locis eē s ubiq̄. Quidaz u ymaginatoēz excedē nō valentes cogitauerūt īdisibīlitatē angli ad modū pūti īdisibīlis. Et iō ñ cēdiderūt anglz posse eē ī loco ñ ī loco pūtali. Sꝫ decepti s̄t. Nā pūt īdisibl' ē ī gn̄ō q̄titatis p reductoēz hns situ. Sꝫ anglꝰ ē q̄dz īdisibl' ex gen̄ q̄titatis 2 exit q̄s vñ ñ ē nec ut adhibeat ei loc unꝰ īdisibl' s̄z situ / s disibl' l' īdisibl' l' maio l' mīnō s q̄ uolūtaie applicat ūtutē suā ad cor mai l' mī. Cꝫ 9 h obicit q̄daz. Cū ē sit ī loco p applicatoēz ūtutis ad op̄ ñ pōt eē alicubi q̄d ñ ē opatōis susceptīm. Nō at s̄t opatōis susceptia ad ūtualis ꝯtact eē ñ p q̄līa s̄t q̄s q̄ magtudiēz nō hnt u pūta īdisibilia. Nō gꝰ pōt eē anglꝰ ī loco īdisibili. Cꝫ ad istud dd q̄ loc ī diuisibl' ñ suit p loco pūtali / s̄z p loco aliq̄ magtitudiēs hnte / q̄ tm̄ dr̄ īdisibilis / eo q̄ actu diuidī ñ pōt

per corruptionem speciei, sicut dicit commentator in 6 physicorum, quod postquam quantitas carnis est terminata secundum quod caro non dividitur in infinitum. Vel potest dici quod quamvis indivisibile non sit susceptivum virtutis alicuius operationis sive contactus virtualis alicuius operationis per actionem naturalem, potest tamen esse susceptivum virtutis alicuius operantis actione spirituali. Et secundum hoc dicit philosophus in 8 physicorum quod motor primus est in circumferentia vel in medio scilicet in centro.

Secundo quaeritur primo utrum angelus moveatur. Et videtur quod non. Quia 3 physicorum dicit philosophus quod motus est actus imperfecti. Sed angelus est perfectus, ergo et cetera. Praeterea sicut probat philosophus in 6 physicorum nullum impartibile movetur, quia in quo est in termino a quo non movetur, nec in quo est in termino ad quem, sed iam mutatum est. Unde relinquitur quod omne quod movetur partim est in termino a quo et partim in termino ad quem. Sed angelus in motu suo est impartibilis, ergo non potest moveri localiter. Contra est in littera. Secundo quaeritur utrum angelus in motu suo de necessitate transeat medium. Tertio utrum angelus moveatur in instanti. Solutio. Ad primum dicendum quod sicut angelo convenit esse in loco ita convenit mutari localiter, quia ergo angelus est in loco per contactum virtutis, sequitur quod motus angeli in loco non aliud sit quam diversi contactus diversorum locorum ut dictum est. Huiusmodi autem contactus non est necesse esse continuos. Potest tamen in huiusmodi contactibus continuitas quaedam inveniri, quia ut dictum est nihil prohibet angelo assignare locum divisibilem per contactum suae virtutis, sicut corpori assignatur locus per contactum suae magnitudinis. Unde sicut corpus successive et non simul dimittit locum in quo prius erat, et ex hoc causatur continuitas in motu locali, ita angelus potest successive dimittere locum localem in quo prius erat, et sic motus eius erit continuus. Potest etiam totum locum dimittere, et totum alium locum simul sibi applicare, et sic motus eius erit discontinuus. Ad primum ergo dicendum quod motus qui est actus existentis in potentia est imperfecti. Sed motus autem qui est per applicationem virtutis est existentis in actu, quia virtus est rei secundum quod est in actu. Ad secundum dicendum quod ratio Aristotelis procedit de indivisibili secundum quantitatem cui respondet locus indivisibilis. Angelus autem secundum esse est indivisibilis, et tali non repugnat esse in loco indivisibili, maxime cum non sit in loco nisi per operationem quam loco divisibili potest applicare. Ad 2 quaestionem dicendum quod angelus in motu suo potest transire medium et non transire. Cum enim angelus moveatur localiter per applicationem operationis ad diversa loca, si operatur in uno extremorum et non in alio absque eo quod operetur in medio, transit de uno extremo in extremum sine aliquo medio; si autem operatur in loco medio uno vel pluribus transit unum vel plura media. Cum enim natura angeli sit absoluta a loco, potest operari in uno loco modo in alio absque eo quod operetur in medio. Ad 3 quaestionem dixerunt quidam motum localem angeli esse in instanti.

Cum enim motus angeli de loco ad locum in toto tempore praecedenti angelus est in termino a quo, in ultimo autem instanti illius temporis est in termino ad quem. Quod hoc non potest stare. De ratione enim est quietis quod non ad eundem modum se habeat simpliciter nunc et prius. Et in quolibet nunc temporis mensurantis quietem quiescens est in eadem dispositione in primo, in medio et in ultimo. De ratione autem motus est quod id quod movetur aliter se habeat nunc et prius. Et ideo in quolibet nunc temporis mensurantis motum modo se habet in alia et alia dispositione. Et sic patet quod quiescere in toto tempore in aliquo, puta in albedine, est esse in illo in quolibet instanti illius temporis. Unde non est possibile quod aliquid in toto tempore praecedenti quiescat in uno termino, et postea in ultimo instanti illius temporis sit in alio termino. Quod hoc est possibile in motu, quia moveri in toto aliquo tempore non est esse in eadem dispositione in quolibet instanti illius temporis. Et propter hoc omnes mutationes instantaneae sunt termini motus continui, sicut generatio alterationis et illuminatio est terminus motus localis corporis illuminantis. Cum ergo motus angeli non sit terminus motus alterius angeli, sed est per se ipsum a nullo alio motu dependens, impossibile est dicere quod in toto tempore sit in aliquo loco et in ultimo non sit in alio loco. Sed oportet dicere nunc in quo ultimo fuit in loco praecedenti. Ubi autem sunt multa nunc sibi succedentia de necessitate ibi est tempus, cum tempus non aliud sit quam numeratio prioris et posterioris in motu. Unde relinquitur quod motus angeli sit in tempore continuo quidem si motus sit continuus, vel non continuo si motus non sit continuus. Sed illud tempus non est idem cum eo quod mensurat motum caeli, quia motus angeli non dependet a motu caeli sicut motus aliorum corporum. 38

Distinctione. 38.

Nunc ergo ad propositum redeuntes. Quaeritur primo utrum scientia Dei sit causa rerum. Et videtur quod non. Posita enim causa ponitur effectus. Sed scientia Dei est aeterna, ergo si esset causa rerum creatarum sequitur quod res creatae sint aeternae. Praeterea scibile est prius quam scientia et mensura eius, sicut dicitur 10 metaphysicae. Sed illud quod est posterius et mensuratum non potest esse causa, ergo scientia non est causa rerum. Contra. Dicit commentator in 11 metaphysicae quod scientia Dei est aequivoca nostrae scientiae, quia illa est causa entis, nostra autem est causata ab ente. Secundo quaeritur utrum scientia Dei sit omnium entium. Tertio utrum sit enuntiabilium. Quarto utrum sit futurorum contingentium. Solutio. Dicendum ad primam quaestionem quod cum effectus non possit simplicior sua causa esse, oportet quod in quibuscumque invenitur una natura effectuum reducantur ad unum principium illius naturae, sicut omnia calida reducuntur ad unum primum calidum sicut ignem, sicut dicitur 2 metaphysicae. Et ideo cum omnes filii assimilentur patri aliquo quod invenitur aliquo modo in eis, sive forma, oportet quod quaecumque sunt similia ita se habeant quod vel unum sit causa alterius, vel quod ambo ex uno causentur. Sed scientia Dei est assimilatio scientis ad scitum, unde oportet quod scientia

sit causa sciti, vel econverso, vel utrumque ab una causa causentur. Non potest autem dici quod res scita a Deo sit causa scientiae eius, cum res sint temporales et scientia Dei sit aeterna. Temporale autem non est causa aeterni. Similiter non potest dici quod utrumque ab una causa causetur, quia in Deo non potest esse causatum. Unde relinquitur quod scientia Dei sit causa rerum. Quod autem dicitur quod forma naturalis in quantum est forma inhaerens ei cui dat esse non nominat principium actionis, sed secundum quod habet inclinationem ad effectum. Et similiter forma intelligibilis non nominat principium actionis secundum quod est intelligibilis tantum, nisi adiungatur ei inclinatio ad effectum, quae fit per voluntatem. Unde necesse est quod scientia Dei sit causa rerum secundum quod habet voluntatem coniunctam. Et inde est quod scientia Dei consuevit dici scientia approbationis. Ad primum ergo dicendum quod scientia Dei est causa rerum, sed quod res sunt in sua scientia, non sunt autem in scientia Dei sine adiuncta et determinata voluntate, quia scientia Dei secundum se et absolute considerata non esset sufficiens causa rerum nisi cum voluntate. Unde licet res ab aeterno erant in scientia Dei absolute, non tamen in eo fuerunt ut per voluntatem determinatae. Et sic fuit causa rerum per se immediate per intellectus proprietates et voluntates accidentes, per quas intellectus inclinationem habet ad res ut sufficiens principium producendi, et eo quod res non sit ab aeterno, et ideo non oportet res esse aeternas quamvis scientia Dei sit aeterna. Ad secundum dicendum quod philosophus loquitur ibi de scientia nostra quae est causata a rebus, non autem de scientia Dei. Ad 2 quaestionem dicendum quod cognitio cuiuslibet cognoscentis extendit se secundum modum formae quae est principium cognitionis. Sicut apparet in cognitione intellectiva hominis quae extendit se ad omnia illa quorum similitudo est species qua cognoscit, in quo conveniunt in specie illa. Forma autem Dei per quam intellectus divinus intelligit est similitudo sufficiens omnium quae sunt vel possunt esse, et si non sint, sive sint in potentia ipsius Dei vel creaturae, sive in potentia activa vel passiva, vel in potentia imaginandi vel opinandi, vel quocumque modo significandi. Relinquitur ergo quod quaecumque possunt fieri per creaturas vel cogitari vel dici, vel quaecumque Deus possit facere, omnia cognoscit Deus, et si actu non sint existentia. Est tamen considerandum quod non sunt quaedam diversitas, quaedam enim licet non sint actu tamen vel erunt vel fuerunt, huiusmodi autem dicitur Deus scire scientia visionis, quia ea quae videntur apud nos habent esse distinctum a vidente. Non autem ea quae intelligit quaedam sunt in potentia Dei vel creaturae quae non sunt nec fuerunt nec erunt, et respectu horum dicitur Deus habere scientiam simplicis intelligentiae. Ad 3 quaestionem. Cum enim sic est dictum Deus sciat omnia quae sunt in potentia sua vel creaturarum, necesse est ut sciat omnia enuntiabilia quae formari possunt. Est tamen attendendum quod quia species intelligibilis in intellectu nostro sic repraesentat unum quod non aliud, unde intelligendo quod est homo non ex hoc ipso alia quae insunt ei intelligimus, sed secundum quandam successionem et discursum rationis ab uno in aliud, et ideo quae intelligimus oportet in unum redigere per modum compositionis et divisionis. Et ideo nos intelligimus enuntiabilia per modum compositionis et divisionis. Species autem divini intellectus est esse

eius, quod sufficit ad demonstrandum omnia. Unde intelligendo suum esse cognoscit essentias omnium et quaecumque eis accidere possunt sine compositione vel divisione, scilicet simplici suo intuitu. Et ideo licet cognoscat enuntiabilia, non tamen cognoscit ea per modum compositionis et divisionis. Ad 4 quaestionem dicendum quod contingens aliquid potest dupliciter considerari. Uno modo in se prout quod iam est actu, et sic non consideratur ut futurum sed ut praesens, nec ut ad utrumlibet sed ut determinatum ad unum, et sic potest de eo esse cognitio certa, sicut est videntibus sortem sedere. Alio modo potest considerari contingens ut est in sua causa, et sic consideratur ut futurum et ut non determinatum ad unum, quia causa contingens se habet ad opposita. Et sic contingens non subditur alicui cognitioni. Unde quicumque cognoscit effectum contingentem in sua causa tantum non habet de eo nisi coniecturalem notitiam. Sed Deus cognoscit omnia contingentia non solum prout sunt in causis suis, sed etiam prout unumquodque eorum est actu in seipso. Et licet contingentia fiant in actu successive, tamen Deus non cognoscit contingentia successive sed simul. Cum sua cognitio mensuretur aeternitate, sicut et suum esse, aeternitas autem tota simul existens ambit totum tempus, omnia quae sunt in tempore sunt in Deo ab aeterno praesentia, non quia habet rationes rerum penes se praesentes, sed quia intuitus eius fertur super omnia prout sunt in sua praesentialitate. Et ideo contingentia infallibiliter a Deo cognoscuntur in quantum subduntur eius conspectui secundum suam praesentialitatem. Non est autem sic intelligendum sicut corrupte intellexerunt quod Deus non cognoscat res contingentes per rationes earum causales vel ideales in eo quod existentes, sed per eorum esse actuales in aeternitate existentes. Quod est attendendum quod Deus cognoscit res futuras contingentes per rationes earum causales quas apud se habet, quia cognitio eius mensuratur aeternitate, quae eadem manens omni differentiae temporis praesentialiter coexistit. Ideo intuitus Dei fertur in totum tempus et in omnia quae sunt in quocumque tempore, et sunt ibi praesentialiter obiecta. Est etiam attendendum quod quamvis scientia Dei sit necessaria et causa rerum, non tamen omnia futura contingentia eveniunt de necessitate, quia licet causa suprema sit necessaria, tamen effectus potest esse contingens propter causam proximam contingentem, sicut plantae germinatio est contingens propter causam proximam contingentem, licet motus solis qui est causa prima sit necessarius. Sic etiam scita a Deo sunt contingentia propter causas proximas, licet causa scientia Dei quae causa prima sit necessaria. 39

Distinctione. 39.

Secundo quaeritur primo utrum scientia Dei sit variabilis. Et videtur quod sic. Quaecumque potest Deus facere potest scire. Sed Deus potest facere plura quam faciat, ergo potest scire plura quam scit, et sic scientia sua potest variari per augmentum et diminutionem. Praeterea Deus scivit Christum nasciturum, nunc autem nescit Christum nasciturum, quia Christus non est nasciturus, ergo non quaecumque Deus scivit scit, et ideo scientia Dei est variabilis. Contra est quod dicitur Iac. 1: apud quem non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio. Secundo quaeritur utrum Deus sciat infinita. Tertio utrum in Deo sit providentia. Quarto utrum omnia subdantur divinae providentiae. Solutio. Dicendum ad primam quaestionem quod cum Deus sit actus purissimus nec aliqua sit in Deo potentia, Deus omnino est immutabilis

et per consequens immutabilis, cum mutabilitas praesupponat prius ad mutationem. Et ideo non potest mutari vel variari eius scientia, et per consequens est eius scientia immutabilis. ¶ Ad primum ergo dicendum quod quamvis deus possit plura facere quam facit, non sequitur quod possit plura scire quam scit, nisi hoc referatur ad scientiam visionis, secundum quam dicitur scire ea quae secundum aliquod tempus sunt in actu, cum dicitur et scire ea quae facere potest et non facit. ¶ Unde concedo quod scit aliqua quae potuerunt non esse, non scit plura quam scivit. Et ideo concedo hoc non sequitur quod scientia sua sit variabilis secundum Augustinum et determinatum, secundum quod cognoscit rerum varietatem. ¶ Ad secundum dicendum quod res nasciturum vel natum fuisse, sive praesens sive praeteritum et futurum ex parte scientiae dei nullam varietatem dicunt. Praesens enim praeteritum et futurum non dicunt nisi secundum diversitatem temporum, quae sunt ex conditione esse actualis. Talis autem variatio in scientia dei variationem non facit. ¶ Ad 2 quaestionem dicendum quod sic dicendum est. Deus cognoscit omnia quae sunt in potentia sua sive causative. Cum ergo deus possit infinita, cognoscit infinita. Sunt enim affectiones cordium et cogitationes in rationabilibus creaturis permanentibus in aeternum multiplicabuntur in infinitum. Reliquitur ergo quod deus sciat infinita. Est tamen hic attendendum quod nihil prohibet aliquid esse infinitum uno modo et alio modo finitum. Et similiter potest esse infinitum secundum formam vel si aliquod corpus infinitum ponamus esse album, quantitas albedinis extensiva erit infinita, intensiva vero finita. Quamvis ergo infinito in quantum est infinitum repugnet transitio vel cognitio, si tamen aliquid moveatur super infinitum non per viam infinitatis suae transiri potest. Sicut quod infinitum est longitudine et latitudine, potest transiri in latitudine, sed non in longitudine. Ita et si aliquod corpus infinitum cognoscatur per viam infiniti perfecte cognosci non potest. Si autem cognoscatur per viam finiti sic perfecte cognosci potest. Unde ratio infiniti quantitati convenit secundum philosophum 3 physicorum. Quantitas autem secundum sui rationem habet ordinem partium, ideo infinitum per modum finiti cognoscitur quod comprehenditur pars post partem. Unde si intellectus noster sic debeat cognoscere corpus album infinitum nullo modo potest cognoscere ipsum perfecte. Si autem cognoscat naturam albedinis vel corporeitatis quae invenitur in corpore infinito sic cognoscat infinitum perfecte, non tamen per viam infiniti cognoscendo aliquid infinitum continuum quod ad naturam continuitatis pertinet. Infinitum discretum nullo modo contingit cognoscere, eo quod non potest cognoscere per unam speciem, et ideo oportet quod unum post aliud cognoscat, et ita quantitas discreta per viam quantitatis continue cognosci oportet. Unde si cognosceretur infinita multitudo in actu, sequeretur quod cognosceretur infinitum in quantum infinitum per viam infiniti quod est impossibile. Deus autem intelligit omnia sicut intelligit per unam speciem et cognoscit non numerando partem post partem. Et sic potest infinitatem multitudinis cognoscere non per viam infiniti. ¶ Dixerunt tamen quidam quod cum scientia visionis sit rerum corporalium quae secundum aliquod tempus erunt, cogitationes et affectiones rationalium creaturarum multiplicabuntur in infinitum, quod deus sciat infinita scientia visionis

quod istud non valet. Scientia enim visionis sicut dictum est, non est nisi eorum quae secundum aliquod tempus erunt. Sed quamvis cogitationes multiplicabuntur in infinitum, ea tamen quae erunt in quantum erunt, non sunt infinita. Et ideo adhuc obiciet aliquis. Omnes cogitationes angeli erunt. Sed omnes cogitationes angeli sunt infinitae. Erunt ergo infinitae. Ad istud dicendum quod secundum commentatorem in 3 physicorum, omnis potest teneri collective et distributive, et secundum utrumque sensum ista est falsa: omnes cogitationes sunt infinitae. Si enim sumatur distributive, sensus est quod quaelibet cogitatio sit infinita. Si autem sumatur collective iterum est falsa, quia sensus est quod omnes cogitationes simul sunt infinitae, quod iterum falsum est, quia secundum philosophum 3 physicorum simultas et totalitas repugnat infinito. Potest etiam secundum hoc propositio prima, scilicet omnes cogitationes erunt infinitae, distingui, et tunc erit in uno sensu vera et in alio falsa. ¶ Ad 3 quaestionem dicendum quod ordinare in finem ultimum est primi agentis. Deus autem per se primo agens in rebus. Ergo eius est ordinare omnes res in ultimum finem. Determinatum est autem supra quod in agente per finem secundum intellectum necesse est rationem effectus praeexistere. Ergo oportet quod ordinatio rerum in ultimum finem sit in intellectu dei. Cum praevidentia nihil aliud est quam ratio ordinis rerum in finem, et maxime in ultimum, ergo in deo maxime erit providentia. ¶ Ad 4 quaestionem dicendum quod cum in deo providentia nihil aliud sit quam ratio ordinis rerum in finem ultimum. Ordinatio autem effectiva in finem ultimum in tantum se extendit in quantum causalitas agentis primi se extendit. Oportet ergo quod sicut causalitas dei extendit se ad omnia, ita et providentia sua ad omnia se extendat. Quidam putantes res aliquas mundi casu fieri, providentiam totaliter negaverunt. Philosophi autem secundum quod negaverunt causalitatem in deo respectu aliquarum creaturarum, ita et negaverunt providentiam in deo respectu creaturarum corruptibilium. Est tamen attendendum quod cum ad providentiam divinam pertineat ordinare res in finem, praeter autem divinae bonitatis esse quae est finis separatus a rebus, principale bonum in ipsis rebus est perfectio universi, quae non esset si non omnes gradus essendi invenirentur in rebus. Et ideo ad providentiam divinam pertinet omnes gradus entium producere. Et ideo praeparavit quibusdam causas necessarias ut necessario evenirent, quibusdam vero causas contingentes ut contingenter evenirent secundum conditionem causarum proximarum. Et ex hoc ipso pertinet ad eius providentiam ut permittat quosdam defectus esse in aliquibus rebus particularibus ne impediatur bonum universi perfectum. Si enim omnia mala impedirentur, multa bona deessent in universo. Non enim esset vita leonis si non esset occisio animalium, nec patientia martyrum si non esset persecutio tyrannorum.

Praedestinatio vero de bonis etc. ¶ Hic quaeritur primo utrum homines praedestinentur. Et videtur quod non. Omnes enim creaturae ordinantur ad suos fines ut dictum est. Sed aliae creaturae non dicuntur praedestinari a deo. Ergo nec homines. ¶ Praeterea angeli sunt capaces beatitudinis sicut et homines, sed angelis non competit praedestinari ut videtur. Cum praedestinatio secundum Augustinum non sit nisi quorum propositum

miserendi quia angeli non indigent cum numquam fuerint in miseria. Ergo nec homines praedestinantur. ¶ Contra est quod dicitur Ro 8: quos praedestinavit hos et vocavit. ¶ Item hic quaeritur utrum praedestinatio ponat aliquid in praedestinato. ¶ Item utrum deus aliquem reprobet. ¶ Item utrum aliquem eligat. ¶ Responsio. Ad primam quaestionem dicendum quod sicut dictum est ad providentiam divinam pertinet res in finem ordinare. Finis autem ad quem res ordinantur est duplex. Unus qui excedit proportionem naturae creatae, et hic finis est vita aeterna, quae in visione divina consistit. Alius autem est finis naturae creatae proportionatus, quem creatura potest attingere secundum facultatem suae naturae. Ad id autem ad quod non potest aliquid ex virtute suae naturae pervenire oportet quod ab alio aliquo transmittatur, sicut a sagittante mittitur sagitta ad signum. Et ideo hoc modo rationalis creatura mittitur ad vitam aeternam, quasi a deo transmissa. Sicut ergo ratio ordinationis rerum absolute in finem ultimum quae vocatur providentia in deo existit, ita oportet quod ratio huius ordinationis sive transmissionis in deo praeexistat. Ratio autem alicuius faciendi in mente actoris existens quaedam praeexistentia est rei fiendae in actore. Et ideo ratio praedictae transmissionis rationalis creaturae in finem vitae aeternae in mente divina existens dicitur praemissio sive praedestinatio quod idem est. Destinare enim est mittere. Ex quo apparet quod praedestinatio pars providentiae est. Cum non aliud sit quam quaedam ratio ordinis aliquorum in finem vitae aeternae in mente divina existens. ¶ Ex praedictis ergo patet solutio primi argumenti. ¶ Ad 2 dicendum quod irrationalis natura non accipit speciem a deo aequaliter ... ratio ad quem non est refertur ad rationem dealbationis, vel quod dealbatur fuit pallidum vel nigrum. Unde non refertur ad rationem praedestinationis utrum aliquis praedestinetur in vitam aeternam de statu miseriae vel non. Et ideo licet angeli numquam fuerint miseri, possunt tamen praedestinari sicut homines. ¶ Ad 2 quaestionem patet solutio ex dictis. Cum enim praedestinatio nihil aliud sit quam ratio ordinationis in vitam aeternam in mente divina existens, sequitur quod praedestinatio non ponat in praedestinato sed tantum sit in praedestinante. Huius autem praeordinationis executio quae vocatur vocatio et magnificatio, active est in deo, passive vero in praedestinato. ¶ Ad 3 quaestionem dicendum quod sicut dictum est praedestinatio est pars providentiae. Ad providentiam autem divinam pertinet permittere aliquos defectus in rebus, quae providentiae subduntur sicut dictum est. Unde cum per providentiam divinam homines ordinentur ad vitam aeternam, pertinet ad eius providentiam ut permittat aliquos ab isto fine deficere, et hoc dicitur reprobare. Unde sicut praedestinatio includit voluntatem conferendi gratiam et gloriam, ita reprobatio includit voluntatem permittendi aliquem aliquem cadere in culpam et inferendi poenam. Ex quo apparet quod aliter se habet reprobatio in damnato quam praedestinatio in salvato. Praedestinatio enim est causa eius quod percipitur in praesenti scilicet gratiae, et eius quod speratur in futuro scilicet gloriae. Reprobatio vero non est causa eius quod est in praesenti scilicet culpae, quae est causa aversionis a deo. Est tamen causa eius quod redditur in futuro scilicet poenae aeternae. Sed culpa provenit ex libero arbitrio eius qui reprobatur et a

gratia deseritur. ¶ Ad 4 quaestionem dicendum quod agens per intellectum et propter finem non ordinat aliquid in finem nisi velit finem. Cum praedestinatio ergo sit ordinationis ratio alicuius in finem vel in vitam aeternam in mente divina existens, sequitur quod deus nullum praedestinet in salutem aeternam, nisi velit ei salutem. Velle autem alicui salutem aeternam ad dilectionem et electionem pertinet. Ad dilectionem quidem in quantum vult ei bonum salutis aeternae. Dilectio enim est velle alicui bonum. Ad electionem vero in quantum ei hoc bonum vult prae aliis. Unde oportet quod omnes quos deus praedestinat diligat et eligat.

Secundo quaeritur utrum praescientia meritorum sit causa praedestinationis. Et videtur quod sic. Dicit enim Ambrosius super illo verbo apostoli ad Ro.: miserebor cui miserebor et cetera, id est misericordiam illi dabo quem praescio in toto corde ad me reversurum. Videtur ergo quod praescientia meritorum sit causa praedestinationis. ¶ Praeterea praedestinatio divina includit voluntatem divinam, quae non potest esse irrationabilis. Sed nulla alia ratio potest esse causa praedestinationis nisi praescientia meritorum. Ergo et cetera. ¶ Contra est quod dicitur in littera. ¶ Item hic quaeritur utrum praedestinationis sit causa. ¶ Item utrum numerus praedestinatorum sit certus. ¶ Item utrum praedestinatio possit iuvari precibus sanctorum. ¶ Responsio dicendum ad primam quaestionem quod de hoc fuerunt diversae oppiniones. Quidam enim ponentes animas humanas ab initio creatas et secundum diversitatem operum earum suorum corporibus unitas in hoc mundo diversos status in eo sortiri dixerunt quod causa praedestinationis alicuius sunt merita praeexistentia in anima in ista vita. Sed contra hoc est ad Ro. 9: cum nondum nati fuissent, nec aliquid boni vel mali egissent, dictum est maior serviet minori. Et ideo alii dixerunt quod merita in hac vita praeexistentia sunt causa praedestinationis. Dicentes quod initium benefaciendi sit ex nobis, consummatio autem ex deo. Sed contra hoc est quod dicit apostolus ad Phil.: qui coepit in nobis opus bonum ipse perficiet. ¶ Praeterea id quod alicui pro merito debitum est ei datur. Si ergo praedestinatio caderet sub merito, sequeretur quod effectus quem praedestinatio includit esset nobis debitus, et ita gratia non esset gratia sed esset debitum. ¶ Unde alii dixerunt quod merita sequentia effectum praedestinationis sunt causa praedestinationis, scilicet quod deus non dat gratiam, nec eam praeordinavit se daturum, nisi quem praescivit eum bene usurum gratia. ¶ Contra istud est quod bonus usus gratiae est effectus non liberi arbitrii tantum sed liberi arbitrii ut est gratia informati, et ideo est effectus gratiae, non causa. ¶ Est autem attendendum quod in praedestinatione est duo considerare, scilicet divinum velle et ipsum volitum quod est effectus praedestinationis. Quantum autem ad primum non est aliqua causa praedestinationis, cum non dicat maiestatis divinae voluntatis possit esse causa. Quantum autem ad secundum potest assignari causa aliquo modo. Nam effectus praedestinationis potest dupliciter considerari, scilicet in generali et secundum se totum, et sic est impossibile quod totus effectus praedestinationis consideratus in generali habeat aliquam causam ex parte nostra. Quidquid enim est in homine ordinans ipsum ad salutem aeternam, cum excedat facultatem naturae, est gratuitum. Et ideo sub praedestinatione comprehenditur, nec hoc fit nisi per divinum auxilium. Alio modo in particulari, et sic non prohibet aliquem effectum praedestinationis esse causam alterius

posteriorez qua prius. s. ronez cae finalis priore aut po
sterioris sz ronez cae meritorie. ut si dicat q ds pre
dinauit se daturu gram pmam u mereat sz
z sz u mereat z. z sic p assignari ca pdesti
natois alicui aliqlr. Ad pm g dd q usus
gre psat e ro collatois gre. sz ronez cae finalis ut
dcz est no alr. Ad 2m dd q pdestinao ht caz ex
pte effectuu i gli ipa diuaz bonitate. i pti at a
uno effcu e ca alteru. Ad 2. q. dd q pdestinao
cu sit ps puidentie diel se ht ifallibilr e certa
q tam no tollit libertate arbitrij. potuit gtiget
eueniri peueniri effcu pdestinatois. cu effcz gti
gens nec seq cas gtingetes primas n remotas
Et ex h gtigt q pdestinat i qm pdestinat n p dap
nari. p tam dapnari s se gsiderat. Ad 3. q. dd
q qdaz dixunt nuz pdestinatoz ee certu formlr n
mlr. u si diceremus q mille l centu saluet. n ta q
hij l illi. s h tollet ueritate pdestinatois d qua
dcz e. Et io dd q nus pdestinatoz n solu formlr
s z mlr ct e do. q tam sit nus iste. dnt qda
q tot ex hoibz saluabut. qt ex anglis remanse
rut. qdaz at q tot saluabut qt ceciderut. qda
q tot sic fuerut cati. qz meli dr q soli do co
gt e nus electoz i supna ciuitate locadoz. Ad
4. q. dd q i pdestinatoe e duo gsiderar. s. ipa
pdestinato di. z effcz ei. q gt ad p pdestinato
di n dr iuuari pcibz scoz. z aliis bonis opibz. pui
detia e cui pdestinao ps e n sbtrahit odinez sca
caz. s puidet effectibz mediatibz cais sis. Sic
g puident nales effctus. u z cae cae nales
ad illos effcs odinet. sine qbz illi effcs n pueni
ret. ita pdestinat salus alicui a do. u z sb
odine pdestinatois cadat qcqd pmouet hoies
ad salute. sic oroes ppe z alioz. l a bona sine
qbz as salute n gseq. Un pdestinatis conadu e
ad bn opandu qz p hui moi effcz pdestinato
ctudinalr iplet. s i sa pe. p. satagite u p bo opa
certa uocatoez ura faciatis.

Nunc at d po di. Queritur p ut i do sit
po. Et uir q no. Sic e m p se ht ad po
itas ds q e ages p se ht ad actu. s m p s se
gsiderata e absq oi actu. g ds e absq oi po
Pt actio e melior q po sz phy. 9. me n e me
li a eo q e i do. g nulla po e i do. Cont dt
psalt. potes e do. Sur h qri ut i do sit ples
po. Sz ut ds sit oipotens. Sz ut possit face
q pterita n fuerint. Sz ut ad sit iudicadu
pole l ipole sz cas supeiores l iferioes. Rn

dd ad p. q. q dupx e po. passiua. s. z actiua. q sz
phy i 5 me ih differut q po passiua e pn trasmu
tatois l passiois ab alto. po u actiua e pn actois
l trasmutatois i a. Cuz g ds a nullo pati possit,
sit at pn actiom cendi alius. seq q i do sit po
actiua. z no passiua. p dia pfcto sic sup dcz est
icludit i se oez pfectoez. z ex h ipo excludit a se
oez ipfectoez. uit at actiua ex pfectoe rei sbiecti, s
tus passiua ex ipfectoe. uniquq e qnto e pfecti
tanto utuosius agit. s qnto e ipfecti tanto mag
patitr ab agente. seq g q i do sit maxie po
actiua. z nullo m passiua. p oe q agit potens e age.
Naz q n p age ipole e age. z q ipole e age nec
e n age. ds agit gitr. g z c. Ad p g dd q
po actiua n diuidit g actuz. s fundat i eo. uniquq e
agit s q e i actu. po u passiua diuidit g actu. uniquq
e patit s q e i po. Un hec po excludi a do n at
alia. Ad 2m dd q qn act e a a po oz q sit
melior po. n at qn st ide sic i do. Ad 2. q. dd
q po respicit ee z opatoez. si g po di gpet ad
ee cuz sit idz secuu realr. oz q sic ee di e una re
diusa sola roe. s diuisitate attributoz. ita oz q po h
m sit una re tm diusa roe. Si at gpet ad h
opatoez cu ipa sit idz opatoi i do. z opato sit idz
ee die oz q h mo z accepta n diuesifice alr
qz di ee. s sola roe. Ad 3. q. dd q ds e oipotes
Cui ro e. Omne e agens agit i q e actu. sz
g maduz act uniuscuiq agentis e mod sue u
tutis i agendo. ho e gnat hoiez. z igs igs. Ds
at e pfcs act oez pfectoez i se hns. g sua ut
actiua pfcte se ht ad o qcq n repugnat roi ei
q e ee i actu. hoc e solu e qd gdictoez iplicat
Omnia g pt h ds p. Nec tam h repugt oipo
ei sue. qz s gm i 8 phy agens no posse age aliq
ipole no dr diminuto. s dice ipm face aliq
ipole aut posse face e deceptoz. h idz pz a roe
Ois e ut pfcta ad o se extendit ad q suus effcs p
se extede se po. sic ars hedificatiua ad o se extede pot
q poss ht roez domus. ut at dia e p se eendi ca.
Eez g ad o se extend q roi entis no repugnat.
Soi eaz i quedaz effcz tm ut e possi n eet p se
ca entis i q e ens. Roi at entis repugt opposi
entis. qd e no ens. Oia g p ds q i se roez no
entis n includit. cuimoi st q gdictoez no iplicat
g u p. Sz e aitendu q cu ds dicat potes a
po actiua q seq pfctoez di. res oio remouet ab eo
o illa q ptinet ad po passiuaz. cu puta pati mo
uei z silia. Sz o secur defectu aliquez z ipfctoez

que

sic posse peccar l posse defice. talia e mag
repugnt oipo q attestent. Ad 4. q. dd q
i pterito e accipe duo. s. re pteritaz u cursus
sor. ex cui roez cu sit pterito no e do ipole ut
faciat pteritu n fuisse h m acceptu. po e hanc
rem face u sor no currat. po i res accipi i p
terito s q sbstat i ipa pteritoe z sic no po face
q pteritu no fuerit. h e gdictoez iplicat. sic e rez
nec e ee qn e ita necesse e qn fuit ea fuisse
Ad 5. q. dd q dupx accipr pole. uno m absolute
a m ad po aliquaz. dr at pole l ipole absolute ex
hitudie tmoz. pole e absolute dr qn pdicatu
no repugnat sbo u sor sedere. ipole u absolute qn
pdicatu repugnat sbo. sic hoiez ee asinu. Un
pole absolutuz z ipole n dicatr n sz cas supeioes
n sz cas iferioes s sz se ipm. pole u qd dr sz a
aliq caz l po dr pole sz caz primaz. Un q ime
diate nata st fieri a solo do u creari iustificari z
huimoi dnr sz caz supioez pola. q at nata st a
cais iferioibz fieri dicutr pola sz cas iferioes
Naz sz gditoez cae prime hnt effcs gtigetias
z necessitates. sic sup dcz e. Et eadz m e d ipole

Sed de do qri pni. ut i do sit po ifinita. Et
u q no. oe ifinitu e ipfctu s phy 3 phy
s po di no e ipfcta g n ifinita. Pt sz phy 8
phy si po alicui cor eet ifinita mouet i instanti
s ds n mouet creatuas i instanti. Naz spuale mouz
p tps corles p locuz z tps s aug sr gen ad litaz
n g i do e po ifinita. Contia oz p phy 8 phy
Sur h qrit ut ds opet ex nec te n. Sz ut ex
debito iustitie. Sz ut ea q fecit ds possit face
meliora. Sz ut meli potuit face uniusaz q
fecit. Sz ut huanitate xi btitudie z bta ugie
possit face ad meli. Rn dd ad p q. q s phy
i 3 me finis z h dupx dicitr. uno m dr h qntitas
sic put linee z h m ifinitu aliq dr puatie. s.
p puatoez finis z e ps qntitatis. a m dr finis l
h dia specifica p qua uniqq ad ppaz spez de
tmiat. z h m ifinitu dr a puatoe dre q ad spez
determinat z h m ifinitu dr a puatoe dre q ad
spez detiat. ifinitu g p m detm nllo m do co
petit sic n qntitas. s 2o m qz cu ds gphedat i
se oez pfctoez i qlibz gne repata n limitatr ad
aliqz pfctoez z io h m ifinituz gpetit die ee. Cu
g po di seqtu ee seq q ipa po di sit ifinita et
Ad p g dd q illa obiecto pcedit d ifinito p
m dcto z n 2o m. Ad 2m dd q phy i 4o phy
pbat q si aliq corp het po ifinita mouet i n

tpr. Et tam ostendit ibidz q po motois celi e
ifinita qz moue p tps ifinito. g s ei itetoez
uir q po ifinita corlis eet mouet i n tpr n po mo
tois icoporei. Cui roez asigt gmn ibidz q po que
i cor moto debz ee pportoata po mouetis z e 9
po at sepata n oz q sit pporta mouet eiz s d
dispoitoez uotis. Ad 2. q. dd q ds n agit p nece
nae qz s q d gmn i xi me ds agit p modu artificis
qz agit s itlletuz z uotez. Cui ro e. effcs e pce
dit a ca agente s q existit i ea. oe e ages agt
s sile. pexist at effcs i ca s modu cae. Un cu ee
diuinu sit ipz ei itllige pexist i eo effcs sz mouz
itlligibile. Un z p mouz itlligibile pcedit ab eo.
z p gns p moduz uotis. Naz iclinato ei ad agedu q
itlletu gceptu e ptinet ad uotez. p cu n agat pp fine
ut dt phs z phs nece e u ei pdetminet finis ab
aliq superiori itlletu. sic sagitte pdetmiat finis
a sagittate. Un e nece u agens p itlletuz z uotez.
sit p agente p naz. Cu g p i odine agentu
sit ds. nece e u p itlletuz z uotez agat. Ad
3. q. dd q ds i pductoe rez no agt ex debito iu
stitie. Cui ro e. Iustitia e sz phm 5 ethi. ad alterz
e cui debitu reddit. n at uniusali actoi die p
supponitr g z c. p i qlibz gne illud qd e p se p
e eo qd e p a. Id g qd e p simp it oes cas
e agens pp se ipm. Ds at git ex debito iustitie
n agit pp se ipm tm. agit e pp alterz cui de
bitu reddit. Ds at cu sit p ca z p agens n
agit ex debito iustitie. Ad 4. q. dd q dupx
e bonitas rei. una ee sic rale e d ee hois. z
q ad h bonu ds nullaz re p face melioez q sit.
sor e rez l ee s phy 8 me st sic nuu i qbz
addito l sbtrato mutat spez. a e boitas actil
sic utuosuz l sapiete ee e bo hois. z s tale bo
p ds res factas face melioes. Siplicit at lo
qndo po ds qlibz re facta aliaz melioez face
Ad 5. q. dd q suppoitis istis rebz uniusu
n p ee meli pp decetissimu odine huis rebz
a do attributu i q bo uniusi gsistit. q si unu
a meli eet corupet pporto odinis q nc est.
sic si una corda plus debito tendet corupet i
musica armoniaz. posset tam face aliqs alias
spes. z adde eas istis fctis. z sic aliq m uni
usu eet meli. Ad 6. q. dd q humanitas xi ex
h q e unita do. z btitudo creata. z btitudo creata
q e di fruito. z bta ugo ex h q e mat di hnt
dignitate ifinita z boitate ex bono ifinito qd

est deus. et ex hac parte non potest eius voluntas mali fieri, quia non potest esse mali deo. ex alia vero parte que sunt creature, potest

Iam vero de voluntate dei. Circa quam primo queritur utrum in deo sit voluntas. et videtur quod non. Obiectum enim voluntatis est finis et bonum. sed deo non est aliquis finis. ergo etc. Preterea voluntas est appetitus quidam. appetitus autem cum sit de non habito, imperfectionem designat. quod deo non competit. ergo nec voluntas. Contra est per philosophum xi metaphysice ubi dicit quod substantie separate habent intellectum et voluntatem. Secundo queritur utrum deus velit se. Tertio utrum volendo se velit alia a se. Quarto utrum velit aliqua ex necessitate. Quinto an voluntas eius sit causa rerum. Respondeo dicendum ad primam q. quod in deo est voluntas sicut et intellectus. voluntas enim intellectum sequitur. Sicut enim naturales res habent esse in actu per formam naturalem. ita intellectus habet esse in actu per formam intelligibilem. quelibet autem res ad suam formam naturalem habet hanc habitudinem ut quando non habet ipsam, tendit in ipsam. et cum habet eam quiescat in ea. et idem est de qualibet perfectione naturali, que est bonum nature. Et hec habitudo ad bonum in rebus carentibus cognitione naturalis appetitus vocatur. Unde similiter et intellectus ad bonum apprehensum per formam intelligibilem similem habet habitudinem. scilicet cum habet illud quiescat in eo, et cum non habet querat illud. et utrumque pertinet ad voluntatem. Unde et in quolibet agente per intellectum est voluntas. sicut in quolibet habente sensum est appetitus animalis. et sic oportet in deo esse voluntatem cum sit intelligens. Ad primum ergo dicendum, quod licet nihil aliud a deo sit finis dei, ipse tamen est finis respectu omnium que ab ipso fiunt per suam essentiam. Ad secundum dicendum quod licet appetitus ab appetendo nominetur, non tamen hec solum habet actum ut appetat quod non habet, sed etiam ut amet quod habet et delectetur in illo. et quantum ad hoc voluntas in deo ponitur quia semper habet bonum quod est ei obiectum. Ad 2 q. dicendum quod cum bonum intellectum sit obiectum voluntatis. id autem quod a deo primo intelligitur est sua essentia, que est ipse. oportet ergo ut deus primo velit se et suam essentiam. Preterea unicuique volenti finis ultimus est primo volitum, propter quod alia fiunt volita. ultimus autem finis est summum bonum, quod est deus, ipse ergo erit primo volitum sue voluntatis. Ad 3 q. dicendum quod cum idem sit velle finem et velle ea que sunt ad finem ratione finis. cum ergo deus sit ultimus finis rerum et velit se, sequitur quod volendo se velit alia a se. Et preterea quicumque amat aliquid secundum se ipsum et propter se ipsum, per consequens amat omnia in quibus illud invenitur, ut qui amat dulcedinem propter se ipsam amat omnia dulcia. Sed deus est suum esse quod per se et propter se amat et vult. Relinquitur ergo quod ex hoc ipso quod se amat et vult, quod velit et amet alia suum esse participantia in aliquo modo. Ad 4 q. dicendum quod aliquid dicitur necessarium dupliciter. scilicet absolute et ex suppositione. Absolute autem iudicatur aliquid necessarium ex habitudine terminorum ut puta quia predicatum est in diffinitione subiecti, sic necesse est hominem esse animal, vel quia subiectum est de ratione predicati sic numerum esse parem vel imparem. Sic autem non est necesse Sortem sedere. Unde non est necessarium absolute, sed ex suppositione potest dici necessarium. supposito enim quod sedeat necessarium est eum sedere dum sedet. Deum ergo velle se ipsum necessarium est absolute, non autem velle alia a se. Voluntas autem divina necessariam habet habitudinem ad suam

bonitatem. Unde bonitatem suam vult de necessitate, sicut voluntas nostra ex necessitate vult beatitudinem. et quibuslibet aliis potentiis necessario habent habitudinem ad obiectum proprium et principale, ut visus ad colorem, quia de sui ratione est ut in illud tendat. Alia autem a se deus vult in quantum ordinantur ad suam bonitatem ut in finem. non autem ex necessitate, sicut ea sine quibus esse non potest ipse finis. cum bonitas dei perfecta esse possit sine aliis, et ideo vult alia a se non necessario absolute, sed ex suppositione. supposito enim quod velit non potest non velle. quia voluntas eius immutabilis est. Ad 5 q. dicendum quod patet solum ex hiis que dicta sunt in questione utrum deus agat ex necessitate nature.

Secundo queritur primo utrum voluntas dei sit aliqua causa. et videtur quod sic. Dicit enim Augustinus in libro 83 questionum. Quis audet dicere deum irrationabiliter omnia condidisse. Sed agenti per voluntatem quod est ratio operandi est causa volendi. ergo etc. Preterea cum voluntas dei sit causa rerum si ipsius voluntatis nulla est causa, oportebit in rebus naturalibus non aliam causam querere nisi solum voluntatem dei. et sic omnes scientie erunt supervacue que causas effectuum aliquas assignant quod videtur inconveniens. Contra dicit Augustinus in libro 83 q. quod omnis causa efficiens maior est eo quod efficitur. nihil tamen maius est voluntate dei. nulla ergo causa eius querenda est. Secundo queritur utrum voluntas dei rebus necessitatem imponat. Tertio an voluntas convenienter distinguatur in voluntatem signi vel facti vel beneplaciti. Quarto an voluntas signi bene distinguatur. Respondeo dicendum ad primam q. Cum voluntas sequatur intellectum eo modo convenit esse causam voluntatis ut velit, quo intellectus ut intelligat. Sic autem in intellectu est, quod si seorsum intelligat principia et conclusiones deorsum, intellectus principiorum est causa scientie et causa conclusionis. Si autem intellectus in ipso principio inspiciat conclusionem uno intuitu apprehendens utrumque, tunc scientia conclusionis non causatur ab intellectu principiorum, eo quod idem non est causa sui ipsius. Intelligeret tamen principia esse causa conclusionis. Similiter ex parte voluntatis cum quis sic se habet finis ad ea que sunt ad finem, sicut in intellectu principia ad conclusionem. Unde si aliquis uno actu velit finem et alio actu ea que sunt ad finem, actus velle finem erit causa volendi ea que sunt ad finem. Si autem uno et eodem actu vellet finem et ea que sunt ad finem, id esse non poterit, quia scilicet velle finem sit ei causa volendi ea que sunt ad finem. Illud enim quod unum et idem est in se, non potest esse causa sui ipsius. Sed sit potest hoc quod aliquis uno actu vult finem et ea que sunt ad finem. Non enim finem velle est causa ei velle ea que ad finem ordinantur. Et tamen verum erit dicere quod velit ordinari ea que sunt ad finem in finem. Deus autem sicut uno actu omnia intelligit in essentia sua, ita uno actu vult bonitate sua. Unde sicut in deo intelligere causam non est causa intelligendi effectus, sed magis intelligit effectus in causa, ita velle finem non est ei causa volendi ea que sunt ad finem, sed tamen vult ea que sunt ad finem ordinari ad finem. vult ergo hoc esse propter hoc, non propter hoc vult hoc. Ad primum ergo dicendum quod voluntas dei dicitur rationabilis non quia aliquid sit deo causa volendi, sed in quantum vult unum propter aliud. Ad secundum dicendum quod cum deus velit effectus sic esse ut ex certis causis proveniant. ad hoc ut

servetur ordo in rebus, non est supervacuum cum voluntate dei aliquas causas querere. Ad 2 q. dicendum quod voluntas dei quibusdam rebus necessitatem imponit. non autem omnibus. Et huius ratio est. Cum enim causa aliqua fuerit efficax ad agendum, effectus sequitur causam, non tantum secundum quod fit, sed secundum modum fiendi vel essendi. Ex debilitate enim virtutis active in semine contingit quod nascatur filius dissimilis patri in accidentibus que pertinent ad modum essendi. Cum igitur voluntas dei sit efficacissima, non solum oportet ea fieri que vult fieri, sed etiam quod eo modo fiant quo deus vult ea fieri. Vult autem deus quedam fieri necessario, quedam contingenter, ut sit ordo in rebus propter perfectionem universi. Et ideo quibusdam effectibus aptavit causas necessarias, ex quibus effectus de necessitate provenirent, quibusdam autem causas contingentes defectibiles, ex quibus effectus contingenter provenirent. Ex quo apparet falsitas dicentium quod effectus contingentes proveniunt, quia cause proxime sunt contingentes. Non enim hoc est causa, sed potius voluntas dei, qui effectibus contingentibus causas defectibiles sive contingentes aptavit. Ad 3 q. dicendum quod cum aliqua proprietates humane in divinas predicationes metaphorice sumuntur. hoc fit secundum effectus similitudinem. Unde illud quod est signum talis passionis in nobis, in deo per nomen illius passionis metaphorice significatur. Sicut apud nos punire irati consueverunt. unde ipsa punitio est signum ire, et punitio nomine ire designatur cum ira deo attribuitur. Similiter illud quod apud nos solet esse signum voluntatis, quandoque in deo voluntas metaphorice dicitur. Sicut cum aliquis precipit aliquid alicui, signum est quod velit illud fieri. unde preceptum divinum quandoque metaphorice voluntas dei dicitur, secundum illud Math. 6 fiat voluntas tua. Sed hoc differt inter voluntatem et iram, quia numquam de deo proprie dicitur, cum principaliter passionem significet. voluntas autem de deo proprie et metaphorice dicitur. voluntas proprie dicta, vocatur voluntas beneplaciti, secundum metaphorice dicta vocatur voluntas signi, eo quod ipsum signum voluntatis voluntas dicitur. Ad 4 q. dicendum quod signa voluntatis dicuntur ea per que demonstrari nos aliquid velle. Declarat autem aliquis se velle aliquid per se vel per alium. Per se quidem in quantum facit aliquid directe vel indirecte sive per accidens. Directe quidem cum per se aliquid operatur. et quantum ad hoc dicitur signum esse operatio. Indirecte autem in quantum non impedit operationem. Nam removens prohibens dicitur movens per accidens secundum phys. 8. prohibitio. et quantum ad hoc dicitur signum permissio. Per alium autem declarat se aliquis velle aliquid in quantum ordinat illud ad aliud faciendum, vel necessaria inducendo, quod fit precipiendo quod vult, vel prohibendo contrarium, vel persuasoria inductione quod pertinet ad consilium. Deus ergo hiis modis demonstrat se velle aliquid. propter hoc ista 5. scilicet operatio, permissio, preceptum, prohibitio et consilium nominantur eodem nomine voluntatis dicente tamquam signa voluntatis.

Sic oritur questio. Circa quam queritur primo utrum voluntas dei sit malorum. et videtur quod sic. Omne enim bonum quod fit deus vult. sed mala fieri deus vult. in quantum ordinantur ad aliquod bonum. ergo etc. Preterea dionysius dicit 4 ca. de di. no. quod malum est conferens ad omnis scilicet universi perfectionem. sed deus vult esse quod pertinet ad perfectionem

universi. ergo etc. Contra. voluntas non est nisi finis et eorum que ordinantur ad finem. mala autem deordinant finem. Secundo hoc queritur utrum deus velit omnes homines salvos fieri. Tertio utrum voluntas dei semper efficaciter impleatur. Respondeo dicendum ad primam q. quod cum ratio boni sit ratio appetibilis. malum autem bono opponitur. impossibile est quod aliquod malum in quantum huiusmodi appetatur. Sed aliquod malum appetitur per accidens in quantum consequitur ad aliquod bonum. Et hoc apparet in quolibet appetitu. Agens enim naturale non intendit corruptionem, sed formam cui adiungitur alterius forme corruptio. Leo enim occidens cervum intendit cibum, cui adiungitur occisio animalis. Similiter fornicator intendit delectationem, cui adiungitur deformitas culpe. Malum autem quod coniungitur alicui bono est privatio alterius boni. Nullum autem bonum deus magis vult quam suam bonitatem. Nunquam autem appeteretur malum nisi per accidens nisi bonum cui adiungitur malum magis appeteretur quam bonum quod privatur per malum. Unde malum culpe quod privat ordinem divinum deus nullo modo vult. Sed malum defectus naturalis vel malum pene vult volendo aliquod bonum maius quam quedam aliquod bonum cui adiungitur tale malum sicut volens iustitiam vult penam et volendo ordinem universi servare vult quedam naturaliter corrumpi. Ad primum ergo dicendum quod quidam dixerunt quod licet deus non velit mala vult tamen mala esse vel fieri quia ea quamvis sint mala sunt ordinata ad aliquod bonum quem quidem ordinem importari credebant in hoc quod dicitur mala esse vel fieri. Sed hoc non est bene dictum. quia malum non ordinatur ad bonum per se sed per accidens et ideo non potest dici quod talis ordo ad bonum importetur per hoc quod dicitur malum esse vel fieri quia nihil iudicatur secundum id quod competit ei per accidens. sed secundum illud quod competit ei per se. Ad secundum dicendum quod malum non operatur ad perfectionem vel decorem universi nisi per accidens. Ad tertiam q. dicendum quod omnes homines salvos fieri potest intelligi tripliciter. uno modo ut sit distributio accommodata. secundum hunc sensum. deus vult omnes homines salvos fieri qui salvantur. alio modo ut sit distributio pro generibus singulorum. quia de omni statu hominum vult aliquos salvos fieri et non pro singulis generum. Tertio potest intelligi de voluntate antecedente non consequente. Ad cuius intellectum considerandum est quod unumquodque secundum quod est bonum sic est volitum a deo. Potest autem aliquid esse absolute consideratum bonum vel malum. quod tamen prout cum alio coniuncto consideratur, e contrario se habet. Sic hominem vivere est bonum. hominem occidere est malum secundum absolutam considerationem. Sed si addatur ad aliquem hominem quod sit homicida. sic bonum est eum occidi et malum est eum vivere. Unde potest dici quod iustus iudex vult hominem vivere antecedenter. Sed consequenter vult homicidam suspendi. Similiter deus vult antecedenter hominem omnem salvari. sed consequenter vult quosdam damnari secundum exigentiam sue iustitie. Sed quia voluntas comparatur ad res secundum quod in se ipsis sunt. sunt autem in particulari non simpliciter volumus. ad hoc quod volumus illud consideratis omnibus particularibus circumstantiis quod est consequenter velle. Unde potest convenienter dici quod iustus iudex vult

sic

4

i nobis

hominem suspendi simpliciter sed secundum quid uult eum uiuere secundum quod est homo. Et sic patet quod simpliciter deus non uult hominem saluum fieri sed secundum quid. Ad 3 q. dicendum quod cum effectus conformetur agenti secundum suam formam similiter tamen in causis formalibus et in agentibus. In formis autem sic est quod licet aliquid possit deficere in aliqua forma particulari a forma autem uniuersali non potest deficere. Potest enim aliquid esse quod non sit homo non autem potest aliquid esse quod non sit ens. Similiter in causis agentibus oportet esse. Potest enim aliquid fieri extra ordinem cause particularis non tamen extra ordinem cause uniuersalis esse potest sub qua omnes cause particulares comprehenduntur quia si aliqua causa particularis deficiat a suo effectu hoc est propter aliquam aliam causam particularem particularem impedientem que continetur sub ordine cause uniuersalis unde effectus ordinem cause uniuersalis nullo modo exire potest. Sicut patet in corporalibus. Potest enim impediri quod aliqua stella non inducat effectum suum. Et tamen quicumque effectus ex causa corporea impediente in rebus corporalibus consequatur oportet quod reducatur per aliquas causas medias in uirtutem uniuersalem primi celi. Igitur cum uoluntas dei sit causa uniuersalis omnium rerum impossibile est quod diuina uoluntas suum effectum non consequatur. Unde quod recedere uidetur a uoluntate diuina secundum unum ordinem recidit in ipsam secundum alium. Sicut peccator qui quantum est de se recedit a uoluntate diuina peccando incidit in ordinem uoluntatis diuine ut per eius iustitiam puniatur.

Secundo queritur primo utrum teneamur uoluntatem nostram uoluntati diuine conformare et uidetur quod non. Nullus enim tenetur ad impossibile sed uoluntatem nostram uoluntati diuine conformare est impossibile secundum ysayam. Sicut exaltantur celi a terra sic exaltate sunt uie mee a uiis uestris dicit dominus. Preterea uoluntas est principium actionis sed actio nostra non potest conformari actioni diuine ergo nec uoluntas uoluntati. Contra omnes tenemur ad hunc diuinam imitari uoluntatem sed hoc non potest esse nisi conformemur diuine uoluntati ergo etc. Iuxta hoc queritur utrum teneamur conformare uoluntatem nostram diuine uoluntati in uolito. Respondeo dicendum ad 1 q. quod ad uolumus bonitatem uoluntatis humane exigitur quod se dicte uoluntati conformet. Bonitas enim uoluntatis ex intentione finis dependet finis autem uniuersalis uoluntatis humane est summum bonum quod est deus. Relinquitur ergo ad uoluntatem bonitatis humane quod ordinetur ad summum bonum quod est deus. Hoc autem bonum primo et per se comparatur ad uoluntatem diuinam sicut obiectum eius proprium. Illud autem quod est primum in quolibet genere est mensura et ratio omnium que sunt illius generis unumquodque enim est rectum et bonum inquantum attingit propriam mensuram. Ideo ad hoc quod uoluntas hominis sit bona et recta tenetur eam diuine uoluntati conformare. Ad primum dicendum quod uoluntas hominis non potest conformari diuine uoluntati per equi-

paratiam sed per imitationem. Et similiter actio hominis conformatur actioni diuine. Unde patet solutio ad secundum argumentum. Ad 2 q. dicendum quod cum obiectum uoluntatis sit bonum cognitum uoluntas feretur in suum obiectum secundum quod a ratione proponitur. Contingit autem aliquid a ratione diuersimode considerari. Ita quod sub una ratione est bonum sub alia uero ratione est non bonum. Et ideo uoluntas si uelit esse illud secundum quod habet rationem boni est bona uoluntas aut uolens illud non esse secundum quod habet rationem mali erit in bona. Sicut iudex habet bonam uoluntatem uolens occisionem latronis quia iusta est. Uoluntas autem que non uult occidi ipsum inquantum est secundum naturam actio mala est et bona. Cum autem sic dictum est uoluntas sequatur apprehensionem rationis. Secundum quod ratio boni fuit apprehensi communior secundum hoc et uoluntas feretur in bonum communius. Cum ergo bonum quod apprehenditur a deo sit bonum totius uniuersi cuius factor est et gubernator quicquid uult uult sub ratione boni communis. Quod est sua bonitas que est bonum totius uniuersi. Creature autem apprehensio est alicuius boni particularis proportionati sue nature. Contingit autem aliquid esse bonum secundum rationem particularem consideratum quod non est bonum secundum rationem uniuersalem et econuerso. Et ideo contingit quod aliqua uoluntas est bona uolens aliquid secundum rationem particularem consideratum quod tamen deus non uult secundum rationem uniuersalem et econuerso. Non est autem recta uoluntas alicuius uolentis aliquod particulare nisi referat in aliquod bonum commune cum naturalis appetitus cuiuslibet partis ordinetur in bonum commune totius. Ex fine autem sumitur ratio formalis uolendi illud quod ad finem ordinatur. Unde ad hoc quod aliquis uelit recta uoluntate aliquod bonum particulare oportet quod illud particulare bonum sit uolitum materialiter et bonum diuinum quod est bonum commune sit uolitum formaliter. Uoluntas ergo humana tenetur conformari uoluntati diuine in uolito formaliter. Tenetur enim uelle bonum diuinum et commune non solum formaliter sed et materialiter. Sed tamen quantum aduertimus aliquo modo uoluntas humana recta conformatur uoluntati diuine quia secundum quod conformatur ei in communi ratione uoliti conformatur ei in ratione cause forte finalis. Alio modo conformatur uoluntas humana diuine secundum rationem cause efficientis. Et secundum hoc dicitur quod uoluntas humana diuine conformatur quia uult hoc quod deus uult eam uelle. Dicitur et quodammodo uoluntas humana diuine conformari secundum rationem cause formalis ut scilicet uelit homo aliquid ex caritate sicut uult deus. Sed obicitur aliquis non possumus uelle quod ignoramus. Sed quid deus uelit ignoramus ergo non potest uoluntas humana conformari uoluntati diuine in uolito. Sed ad hoc dicendum quod uolitum diuinum secundum communem rationem quale sit scire possumus. Scimus enim quod quicquid deus uult sub ratione boni uult. Voluntate conforme uoluntati diuine quantum ad rationem uoliti. Sed in particulari autem quid deus uelit nescimus et ideo quantum ad hoc non tenemur uoluntatem nostram conformare uoluntati diuine. Cui est honor et gloria in secula seculorum amen. Amen.

Explicit liber primus sententiarum

Creationem rerum insinuans scriptura etc. Hic queritur primo utrum sit necessarium omne ens esse creatum a deo. Et uidetur quod non. Nichil enim prohibet inueniri rem sine eo quod non est de ratione eius. Sicut hominem sine albedine. Sed habitudo effectus ad causam non uidetur esse de ratione entium quia sine hac possunt aliqua entia intelligi. Ergo nichil prohibet aliqua entia non esse creata a deo. Preterea ad hoc indiget aliquid causa efficiente ut sit. Ergo quod non potest non esse non indiget causa efficiente. Sed nullum necessarium potest non esse quia quod est necesse esse non potest non esse. Cum ergo sint multa necessaria in rebus uidetur quod non omnia entia sint a deo. Contra est quod dicitur Ro. xi. ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia. Respondeo dicendum quod quibusdam uisum est opinionem philosophi fuisse non esse necessarium omne ens esse a deo. Ut puta ea que sunt ingenerabilia et incorruptibilia sicut corpora celestia et substantie separate. Quod primo ponunt ex auctoritate commentatoris dicentis in 4 phisicorum opinionem philosophi fuisse celum esse necessarium ex se non ex alio. Secundo hoc idem probant per rationem. Omne enim ens aut est per se necesse esse aut est possibile esse. Si ergo talia entia puta corpora celestia et substantie separate sint per se necesse esse habetur propositum quia quod per se necesse est esse est ens per se et ab alio non dependet. Unde ponentes omnia habere a deo esse sic arguunt. Ponunt tamen unum necesse esse. Non potest dici quod talia sunt possibilia esse per se. Quod enim per se est possibile esse non est necesse esse si non est necesse esse potest non esse. Nullum autem tale secundum philosophum 1 de celo et mundo potest semper esse. Nec ualet responsio aut ad hoc quod dicit quod quamuis talia ex se non possint esse semper potest tamen hoc esse ab extra puta a prima causa. Contra que secundum philosophum ibidem non facit quod idem sit ens et sit non ens in tempore et ut quedam semper sint entia et quedam non entia semper ubi dicit communiter quod si inueniretur aliquod generabile generabile eternum aut eternum corruptibile sequeretur quod esset possibile possibilitas nature transmutari in eternam. Probat secundum philosophum idem et quia si aliquid possibile non esse semper esset sequeretur contraria posse stare simul possibili non posito in esse quod sequitur falsum est et non impossibile. Si ergo aliquid esset semper possibile semper non esse. Posito autem quod semper non esset sequeretur quod aliquid semper esset et semper non esset. Hoc autem non solum est falsum sed impossibile cum semper esse et non semper esse sint contraria. Non ergo uerum erit dicere quod aliquid semper sit possibile semper non esse. Sed forte obiciet aliquis. Sortes stans est in potentia ut sedeat. Si ergo ponatur semper stare esset tamen hoc semper in potentia ad sedendum. Sed ista obiectio non ualet. Sortes enim stans pro uno aliquo

tempore potest semper esse in potentia ad sedendum pro aliquo tempore et ideo non oportet quod simul pro eodem tempore possit actualiter poni stare et sedere. Si autem ponetur Sortes semper stare pro potentia tamen non relinquitur in eo sedendi potentia pro aliquo tempore. Ideo si ponetur cum hoc quod semper staret esse in potentia ad sedendum ista potentia esset pro eodem tempore pro quo ponetur stare et sic sequeretur quod contraria possent simul stare. Sed dicit philosophus quod est impossibile non solum in actibus sed etiam in potentiis. Unde super illo uerbo philosophi 1 de celo et mundo ubi dicit non contingit unum et idem semper posse esse et non esse dicit commentator quod sicut impossibile est contraria simul inueniri in actu ita impossibile est quod due potentie inueniantur simul ad duo contraria immediata sed potentie succedunt sibi sicut contraria. Non potest etiam dici quod talia entia ex se sint impossibile esse quia secundum commentatorem idem quod ex se est impossibile est ex alio. Alius autem commentator in suo est opinionem aristotelis fuisse esse entis esse creatum a deo quod probant per auctorem commentatoris in libro de substantia orbis ubi dicit quod quidam dixerunt aristotelem non dicere deum causam agentem orbium sed tantum causam mouentem et illud fuit ualde absurdum. Preterea philosophus 2 methaphisice dicit quod semper existentium principia semper esse necesse est uerissima per quod uidetur innuere quod sempiternorum sunt aliqua principia. Commentator et dicit ibidem quod causa prima est ens per se et unum per se et omnia entia uera sunt per esse et ueritatem eius. Sed quia auctoritas sacre scripture dicit omnia eius creatorem ideo non obstante opinione philosophi quecumque fuit deus est simpliciter necessarium esse omnia entia esse a deo. Quod quidem innititur sic probare per philosophum 2 methaphisice quod quod maxime est tale causa est omnibus que sunt talia sicut ignis qui est calidissimus causa caliditatis est omnibus calidis. Prima ergo causa scilicet deus cum maxime sit ens causa erit omnibus entibus. Sed isti et si forte uerum dicant male tamen utuntur propositione philosophi. Ponit enim philosophus hanc propositionem eo quod id quod est causa alicui ipsum est maxime tale. Aliter autem probat hoc sic. Illud quod per essentiam est tale est causa illi quod per participationem est tale. Sed nullum istud sufficit ponentibus aliquod ens non esse a deo. Dicerent tale ens non esse ens per participationem. Sed isti hoc innititur probare sic. Omne ens causatum est ens per participationem. Albedo enim distinguitur ab albedine secundum quod participatur ab alio et alia subiecto. Et ideo si esset albedo separata non esset nisi una sola. Ergo a simili ens non participatum sed separatum subsistens erit unum solum. Sed quod assumitur per simile non est simile. Albedo enim omnis est eiusdem speciei cum albedini. Et ideo non distinguitur una ab alia nisi per diuisionem subiectorum quibus inheret. Essentie autem rerum cum sint diuise in essentiis realiter sicut supradictum est distinguuntur ab inuicem sicut essentie ipsarum rerum unde sic uidemus quod substantiarum separatarum essentie quamuis non sint

separata in diuisis sbus distinguunt tn seipsis formalr
eodem mo distinguerentur et ee ipse ure quibus sunt subsi
stentia et nullo modo separata. Probatur aut ali sic.
Sic effectus prius in causam primam reducitur sic effectus com
in causam coem reducetur. ex aut com effectus e g in
causam coem reducetur. Sz nec ista probatio valz. ponen
tes n. aliquid entia no ee ado. no dnt ee coit acceptu
ee effectum. sz magis ee prali in hoc ente et in illo.
Tertio pot ale pbari et inclusi. Omne cui qd conu
no sm q ipm e ost coit ei p causam aliqua sic albuz
hoi. qd n. eaz no ht primo et immediati e et io e sm q
ipm. Impole e aut aliqd unum duobus conuenire et vtriqz
sm q ipm. q quod conuenit alicui sm qd ipm no ex
cedit. sic hr tres angulos et c. no excedit trianglm
Igitur si id duobus conuenit oz q ntriqz conueniat no sm
q ipm sz p causam aliqua vn oz ul vnum ee cam alterius
ul vtrumqz ee cam ab alio 3o quod ad id qd vtriqz
conueniat. Cum g dicatur de oi eo qd e impole e aliqua
plura ee. de quibus ee dicatur sm q ipm sz oz q ipm ee
qd dr de eis. sit in eis p aliqua cam vnam. aut alterum
sit alteri cam essendi. s. do. sic oe io qd quocuqz mo e
Si aut dicat ais q eius n pdicat de plibus vniuoce.
nb tn pdicatum est se. no n. ee de initis equore dr sz
analo et io oz fieri reductoz ad vnum. Ad pm g. do.
q quis no sit de roe entis sit supa ee ab alio. e
tn de roe entis cam. q sit ab aliquo. et io sine eo itelligi
no pot. Ad 2 do. q ea q sunt ueta et si no possint
postqz sunt no ee p pot aliqua passiua ieis exnte.
hoc ipm tn q sunt ueta. ab alio hnt. s. a vonte dei p quam
pnt reduci in nl. Ad auctez aut omnes ig. phr cor
reuocatur p auctez eidem in libro de suba orb. Ad
roz aut do. s. sequitur q nulla catura p se e nre ee
sz ois creata de se e pole ee. Sz e aduertendu q
pole ee dr dupl. vno mo dr qd pole ee pp potaz pa
ssiua in ipo exnte. et oe tale e gnabile et corruptle q2
pot ee et no ee. q sm phm xi. meta e cum corruptis
et gnonibus. et de tali intendit phs i. de ce. et m. qn
dic q no pot sempitnu ee q e pole ee et no ee. Tal
aut po no e i corpibus celestibus a sbus separatis. et io n
sunt hoc mo pole ee. Alio mn dr pole ee qd roe po
actiue nom ipo sz in altero exnte. et hoc mo oia
creata dicuntur ee pole ee et no ee pp potentia dei
potentis ea facere et in nichilum redigere. Et hoc
pole esse et no ee. pp pptuam pot ppalium vn omt
dicit in xi. meta q motus qui esset habet ex alio
s. a motore p. pot pptuam abalio et necessitatem quius
ex se sit pole. hec n. po e po ad ubi no ad ee. Et

p idem patet Rnsio ad ultimum argumentum —

Circa predictam distinctionem queritur
adhuc. utrum aliquod possit creari et
uidetur q no. Dixerunt enim antiqui phy
si. hoc concordauerunt q nichil fit ex
nichilo. sed creare est aliquid facere ex
nichilo. ergo et c. Pr creari e ad fieri. sz oe
fieri e mutari. mutatio aut e ex aliquo subo. sic patz ex
diffinitione motus. g impole e ad fieri ex nlo. et p9ns cari.
In contrarium e q dr gen. p. In pnc cauit ds celu et ter
ram. hec querit utrum cari sit tm compositorum. Itez vtrum
creatio possit comicari cature. Itez utrum catura ad
agat. Rnio ad pmam q. do. q omnes reputauerunt ipole
q ad fiet ex nlo. q pbat ex auctate sup iducta. et
roe sic. Si n. ad fit ex nlo ul fit ex eo ut e sbo. ul
p se. ul sic ex ctrario. et pacius. no p mo. remanet
n. ipducto nl. et sic eet quedz catura eius nec sbo
n. nlo n. fit aliqd ex aliquo p actus i adiuncto aliquo
ex quo p se fiat. ut nigrum ex albo. et sic semp fiet ex
aliquo. Sz hoc no pot stare. qd n. psupponitur actoi
alicui no pducatur actoe illa. ut pz tm in nalibus qm in
artificialibus. Si g actoi dei aliquid p supponeret no
cent oia ab ipo cum ctrarium sup ostensum e. Ad 1 g.
d e. q antiqui phy no cdiderauerunt n emanatone
effectuum particularium a causis particularibus. q e nre ad p
supponere in sua actoe. et io dixerunt ex nlo nl fieri. sz
hoc no ht locum in uli causis pductoe. Ad 2 do. q
creari no e fieri ul mutari pprie hec n. pprie fit et mutatur
qd ali se ht nunc et prius. et io moi eo quod fit opz
sbm ad vt dr p. phy. exitus aut e actus motus
vt dr. 3. phy. creatio aut cu sit ex nlo no psup
pon ad. Ad illud q omt q 3o arguit. do q cu dr
ad fieri ex nichlo. hec ppo ex no designat cam mnale
sz ordinem tm. quoqz oe ordo ul pot ee affirmatus
et tunc sensus huius est. fit ex nlo. i. q fit cu fuit nl. et hec
e fla. Vel ordo est negatus et sic est sensus fit ex nlo
i. no fit ex aliquo et sic ht veritatem et no p m. Ad
2 q. do. q cuius e cari cui e ee. ee aut pprie conue
nit subsistentibus siue sint simplicia ut sbe spuales
et inmales. siue sint composita ut sbe mnales et io ul pprie
conuenit cari. forme aut et actus pprie no dicuntur
causa. q2 ipsa sunt. sz q2 eis ad sit et io magis eis
conuenit concreari q cari. Ad 3 q. do. q quida
ut auit oppinantes ab vno simplici immediate no procede
n unum dixerunt q a p causa immediate no procedit n una catura
et q ista pduc aliam. Sz isti roi Rnoz omt. i xi.
metaphe q b ht locum in agentibus p nam no aut i age

tibus p intellectum. Alij aut dixerunt simplr. vnam cre
aturam posse care aliam motu hac roe ad pducendum ad
creatum p creatione no requiritur n uirtus finita cum omne
creatum sit finitum. sz hec uirtute finita no e 9 ronez
cature. g no e ipole unam caturam aliam creare. Sz io
no sufficit vtus. n. facientis no solum considerat ex suba
facti sz ex mo facti. maior n. calor no solum magis
sz intensius calefacit. Quins g creare aliquem effectum fi
nitum no demonstret potentiam infinitam. tm care eu ex nlo de
monstrat potentiam infinitam. Tertio alij dixerunt q quius ca
tura cum sit uirtutis finite no possit creare tanqz principale
agens. pot tm ds comicare cature potentiam candi tanqz
instro. Sz hoc n pot stare. Instrum enim no participat ac
tione supioris agentis n inqz p ad s ppiaz opit di
sponitiue ad effectum primi agentis. Si n. nl ageret sm id
qd e ppiaz s. frustra adhiberetur ad agendum. Sz illud
qd e ppiaz effectus dei causatis psupponit oibus alijs. s. ee
absolute vnde nl pot instrumentalr ad huc effectum opari
Sz sic e i effectibus sic e in causis sz sic e in effectibus q ipi
ee nl supponit sz omo fit ex nlo. g et cum nl psupponet.
Ad 4. q. do. sm q recitat comt in 6. meta quidaz
opinati sunt q nulla res ad agat excepto solo deo. sic
q ignis no comburat. nec aqua humectet. nec ho moueat
lapidem. sz totum id ds cat. Sz io stare no pot p quem
q2 hoc destruit ordinem uniuersi q innuitur actoibus ca
turarum consistit. Sco q2 aufert actoez primi agentis. Ex
pfectoe n. agentis e q suo effectui dat uirtutem agendi
3o q2 opatiue uirtutes frustra eent rebus attribute.
si p eos nl opantur ymo res eent frustra si ppia opatoe
destruerentur. cum qlibet res sit pp suam opatoz.

Secundo q pnt vtrum mundus sit eternus et vr q sic. nl. n.
de nouo incipit moueri. n p hoc q mouens et mobile
ali se hnt. nc et prius. sz q ali se ht nc et prius moue
tur. g. an oem moueri. aut nouum motum fuit ans motus.
g fuit semp p ons aliquod mobile. Pr oe mouens ad e
uoluntarium aut nale. sz nale semp eodem mo opatur vnde
n precedat aliqua mutatio in nali mouentis et imobilis no i
ncipiet amouere nali. ans motus q prius no fuit. Voluntas
aut q uis absqz sui inmutatoe quiqz retardet facere q
proponit. hoc tm no e n pp aliqua inmutatoz q ymaginatur
ad minus ex pte tpis. Sic qui uult facere domum
cras expectat salem ut dies hodiernus transeat qd sine
mutatoe no e. Relinquitur g q an oem motum nouum
fuit alius motus et sic roe q prius. In 9trum aut e auctas
sacre scripte. Qure hoc. q vtrum ds agat pp finem.
Itez utrum oia fecit pp bonitatem suam. Itez utrum aia
debeat tali corpori vniri. Rnio do. q ee hanc questionem

dupl e opio. Quidam n. ut comt dnt mundum ee eternum
et hoc ratione posse demonstrari. Ro aut potissima quam p
se adducunt vr ee ista. Agens no agit n qui e in di
spositione in qua necesse e ipm agere. quandiu n. agens e
in dispone in qua no e necesse ipm agere pot no agere. et
tunc nllo mo agit. tum q2 q ht se ad vtrumlibz no pot ad
alterum determinari sine aliquo extrinseco. tum q2 nl exns in pota
educit se in actum sz ad hoc q agat. requirit agens deter
minans ipm ad agendum. educendo ipm de pota ad ac
tum. et tunc de necessitate agit. q2 si no ageret de necessitate po
sz no agere. et sic itez no ageret sic supdem e. Ergo
si ds produxit mundum i ee. ul fuit semp in dispone in qua fuit
necesse ipm mundum pducere et sic habetur propositum. Vel fuit i di
spone qua potuit pducere et no pducere: et sic no pduxi
sset n fuisset ad ipm determinans ad alterum istoz qd e inconue
niens. Nichil n. extrinsecum ado pot ipm determinare ad
agendum nec et ad intrinsecum cum oe intrinsecum ei sit ad utrumqz
se hns. s. ad posse pducere mundum et no pducere equalr. g
hoc e inconueniens g et c. Alij aut dnt mundum ab eterno
no fuisse sz de nouo ado factum et hoc sil posse roe mo
strari. Probant aut hoc sic. ois transmutatio que e acto sbi
ita cum sit instantanea e durationis indiuisibilis ex pte
an et ex pte post. Creatio aut et si no sit mutatio. ht
tm modum mutationis sbite inquantum e ex no ee in ee.
g caret oi duratoe ex pte an et ex pte post. g est in
aliquo vno instanti. no ab eterno. Nec pot dici q mundi
creato sit conseruato in esse. cum actus pductionis dei precedat
actum conseruationis eius roe. Pr q factum e aliqn fuit. si
g mundus factus e. verum est dicere ut q semp fuit quod e
inconueniens. ul q fuit pro aliquo instanti. g an id instans
no fuit g et c. Pr cum mundus sit pductus ex nichilo
si cum hoc dicatur ee ab eterno cum hec ppo ex dicat ordi
nem ad nl. nl aut ul precedit creatoz duratoe et sic mundus
no eet eternus ul natura tm sz huius fuit sil duratoe. g
nl et creaturam ee et no ee sil essent. q e inconueniens g et c.
Pr cum sm phm omne qd e inqz e necesse e ee sequitur q
si mundus semp essz ul fuissz ipm ee sit necesse et ita ds
mundum no volunte sz necessitate pduxissz. Hoc et pbant ex h.
q si mundus essz ab eterno sequitur infinita ee ptransita.
s. reuolutiones orbium et dies. Itez sequeretur infinita ee
actu puta aias. Itez si ds quolz dierum illorum fecissz
lapidem vnum eent lapides infinita et p9ns magnitudo
ex hiis composita essz infinita. Alij g dnt mundum no ee
eternum. potuissz tm ab eterno ds mundum fecisse. Qui et dnt
q mundum ee eternum ul mundum de nouo factum no posse de
monstrari sz tm hoc q ds potuit mundum ab eterno ul de
nouo pducere q ita pbant. Ds pduxit mundz volunte

Sit g° instans in q° pduxit mudu .b. aut g° potuit mudu
an° i° instans pduxisse aut no. si no pot dici q no
potuit an° pduxisse cu n° possit artari volutas sua.
Potuit g° an° q° l3 instans datu mudu pduxisse. 7 sic
i infinitu q° e posse ab etno. ¶ P° volutas dei no co
artat eius po° a3 si volutate no pduxiss3 si nat° te
ne necio ab etno pduxiss3. hoc aut e fl3 in. g° 7c.
P° quicqd timor3 repugnatia no implicat fidit po
dine. s3 hic no e repugnatia timor3 n° ex pte pducetis
q2 ht po° a3 pfitissima n° ipo° a3 admittit q° pmu ages
impediat n° ex pte pductionis cu no agat p motu3.
n° ex pte cature. videm° n. effcm aliq° ee simile i
duratioe sue cae ut patz de vestigio in pede. ¶ P°
sicut se ht no ee n° a se 7 ee n° ab alio. ita no ee
semp a se. 7 ee semp ab alio. ita no ee semp a se
7 ee sp ab alio. s3 p° stat g° 7 s° a. ¶ Ex quo i ult° co
cludit q cu pductio mudi a vo° te dei dependeat. dicu
no posse determinari mudi etnitate ul' eius nouitate
s3 tm q ds potuit mudu face ab etno l' de nouo.
sic ds placuit. ¶ Et ista opio int alias vr ee magis
verisilis. ¶ Ad .1. g° dd. q pm° motus sp eode mo
se habuit no aut pmu mo° le q incepit ee s3 hoc
no fuit p mutatoz s3 p creatoz. Et io no oz an p° m
motu ee aliu. ¶ Ad 2m dd. q p° agens e agens
volutariu 7 qmuis habuit volu° te etna pducendi. effe
ctu tn no etnu pduxit n° hoc fuit pp aliqua expe
ctatoz tpis. q. tps supponat eius actioni. s3 cum sit
agens vle effcm cu tpe fm q voluit pdux ad sua
po° a3 demadanda. q magis ex hoc manifestat q mud°
no semp fuit. q si semp fuiss3. q2 q semp no fuit
manifm e h° cas. s3 no ita manifte e de eo q sp
fuit. ¶ Ad i° aut qd p pma opione ad dan e dd
q volutas dei q e ca pductois rez no e semp i illa
disone in q° nate fuit sic ea pduce creatura.
n suppoito q velit absolute q volutas sua libera
e ad producendu 7 no pducend. n° p ad extiseri
s3 psepin ad effcm detiat. q2 ex se volutas di
ncitate ht. cu aut que e ex se ptingens nceio ab
alio determinat ad effcm. ¶ Ad illud qd p opioe sa
inducitur dd q creato qmuis aliq° modu mutato
ins sbite heat. inqntu est ex no ente. simpl' tn
modu eius no ht mutato. n. illud no ee ex q e.
ordine durationis psupponit. 7 io no fit sine mu
tatoe ul' inouatoe vel aliquis roe cui° repugt
sibi durato ex pte an. ¶ Creato aut illud n'
ex q° fit no psupponit n ordine ne 7 io pot ee sine
ei inouatioe 7 sic no repugt ei ex pte an duratio.

nec ex pte post p g'nis. 2 io potrat ee ab etno. ¶ Item 15
2 e qd postea addit s. q act° gsuatois seqt° effctu pducto
cu3 act° pductois no differt ab actu gsuatois sic postea
patebit. ¶ Ad 2 dd q posito q mud° sit etni, erit ue3
dice q mud° sit ab a°. n tam dice pp° fots ab alio
Na3 s° gm i 4° d ce. 2. 07. Res etne no hnt ages
n fm silitudie3. 2 si hnt ad. q. agens n erit nisi
i q° e forl', 2 gsuas ipas. fo fieri i talib3 e pp° i ee
gsuari. 2 s° h p° gcedi mudu fieri sp. qd tam ipp° d°
¶ Ad aliu dd q n e igueies no ee sil' ee cu3 ee sic
h accipitur. s. no ee a se, 2 ee ab a°. ¶ Ad aliu dd
q illd q e nece ee qn e n semp s° cu reduplicatoe
ue3 e. gcludit° a° simp° 2 ita male. ¶ Ad illd q
postea obici° dd q mot celi ab inito usq nc n e qd
unu 2 ue gtinuu3, nec uaiat° p reuolutoes, n p
dies, n sola ymaginatoe aie distigueetis 2 nuatis
eos actu vn dies l' reuolutoes no st ifiniti ex se
n sola po. h a° m ifinita n ipo le ptrasir s3 ph° 3. 6°
ph°. ¶ Ad illd qd obici° d' arab3 dd q ds potuiss3 mud°
fecisse ab etno. sine h q hoies pduxiss3 ab etno
q3 tam ho ab etno fuiss3. no tam ab etno, s° i tpr
d' nouo gnass3. 2 qcq3 istor3 posito n opportuiss3 aias
i infinitu fuisse multiplicatas. ¶ Ad a° dd q suppo to
q lapides sint ifiniti. h e fla ds potuit face qlib3
die unu lapide3. si h sig° qlib3 pcieb3 ifinitis di
stribuit. eo q ro totalitatis qua h n qlib3 ipotat
ifinito repugnat cu hat roez ptis s3 ph° 3 ph°
¶ Unqs tam dicet ds potuit face hodie unu3
lapide. heri aliu, 2 pdie aliu, 2 sic i infinitu3
g° potuit face lapides ifinitos actu. ¶ Ad h dd q
ds potuit face hodie 2 heri 2 pdie finitos lapides
actu. 2 sic dceps, 7 s° cu addit 2 sic i infinitu3
assumit q e ipo le. roe e adiucti e ipo le sit
¶ Ad 2 q. dd q oe agens ag° pp fine. aliogn 4
ex actoe agentis n seqre mag° h l' illd n a casu
¶ Sut a° qda3 agentia q sil' agut 2 patiut° qb3
g° q i agendo itendat a'd acqre. ¶ P° a° agents l' dd
no g° age pp acqsitoe3 alicui° finis, s° io solu, q2
itendit gmuicar sua pfctoe3 q e bonitas ei. 2 io
reliq° q n agat pp aliqu aliu fine, q° pp boi tas
sua3. ¶ Ex q appart solo 3 q. q grabat pp bt° 4
agat pp bonitate3 sua. ¶ Ad 4. q. dd q aia itlectia
hois, cu sit ifima igdu itlligentia3 no e capax
i spez ifluxar. s° ht se sic tabula rasa re
pdictar. 2 io idiget misterio sensus ad colliged
spes itliglcs. fudamtu3 a° sensus e tactus q
regrit gplexionatu cor. 2 elogatu ab gcsce,
letis grietatu. 2 io aia hua gueiet unit cor
bri gplexioato

·Dist. 2· De anglica itaq° n. ¶ H qrit vt° etnitas
euu 2 tps differat ad iuice. Et u° q
no. Ipo le e e duas misuas duratois ee sil', nisi
una sit ps altius. no e st sil' duo dies 2 due hore si
dies 2 hore sil' st, q2 hora e ps diei. cu e a°
ta qda3 mesuras duratois ipotenit, 2 sit sil'
oz q una sit ps altius. 2 sic no differut. it
¶ P° tps e misa i q e p° 2 posteri, s° euu est
misa tal'. q2 si i euo no p° 2 posteri. seq° q i
euitois no differat ee 2 fuisse 2 futuru
ee. Cu3 g° ipo le sit euitna no fuisse ipo le eet
ea no futura ee. q fl3 est. cu3 ds possit ea
i nichilu redige. g° u° q stat3 tps 2 euu sit
idem. ¶ In gtriu3 u° uniqq° mesurat aliq°
sui gnis. cu misa sit i eod3 gne cu misato
s° misata istor3 triu no st eiusd3 gnis. g° n c
mesure eede3. ¶ Ad h qri. vt° euu sit tm
utrues. ¶ Ad vt° angls pcedat mudu durato e
¶ Ad pm dd ad p° q. q cu misa sit id p qd cog
sat qtitas rei. etnitas tps 2 euu st misure
q2 ipis cogsatur duratoe3 alicui° qnta sit. i
¶ Ad ea a° s3 ph° 4° me debz ee ugenea misato.
et io ex dra misuratoz q° ad duratoe3 possu g
gueient accipe dra3 misurar duratois. Du
rato a° seq° modu ecndi rei. q tp° e. ¶ Est
i qda3 ens imutabil' exns. 2 hui duratois misa
e etnitas. ¶ Qda3 a° e ens. qd 2 si actu no sit i
tsmutatoe, no tam repugt ei tsmutari i q°
no repugnat ut no sit. 2 hui duratois misa
e euu3. ¶ Qda3 a° e ens qd i tsmutatoe gsistit
gtinua sic mot. 2 hui duratois misa e tps
¶ Ad p° g° dd q ro illa pcedit si etnitas
2 euu3 aut tps ecnt eid3 gnis. tales e
misre no poss ee plres sil'. ¶ Ad 2m dd q i ipo
euo no dra p'iti 2 futuri. q a° dicit aglu3
ee l' fuisse l' futuru ee itllige e s° acceptoe3
itllct° nri q accipit ee angli s° gpatoe3 ad
dusas ptes tpris. ¶ Cu3 a° d° angluu ee l'
fuisse suppoit a'd cui' oppoitu3 n fodit dic
po. ¶ Cu u d° futuru ee no suppoit a'd ee
vn cu3 ee 2 no ee angli fodat dic po r
ab te gsiderando, po ds face q ee angli no
sit futuru, no tam pot face q no sit du est
l' q n fuerit posq° fuit. ¶ Ad 2 q. dd q cau
i cogtoez spualiu3 ex corlib3 deueiam. oz in
cogtoez eui ex tpris cogtoe deueire. ¶ Est
a° auitendu q s° gm i 4° ph° tps qd e nus
mot no gpat ad oez motu3 sic nus ad r

diffiniti
a° muatu3 q2 si sic cu3 nuatu3 no poat i itoe
nui. seqret° 2 q mot no ponet i diffinitoe
tpris. Nec 2 tps se ht ad oez motu sic actus
ad su3 ppu3, q2 to no poss3 ee tps unu. cu sit
mot mlt. actu e nuant nuatoe sbi. Et io
sic ipe d° tps se ht ad motu pmi mobilis, sic
accns ad ppu3 su3. 2 io ponit iste mot i diffi oe
ei qu d° tps e nus mot. 2 pp unitate mot
isti tps e unu. ¶ Ad alios a° mot ht se mediate
isto sic nus ad nuatu3. vn s° eor multitudie3 n
multiplicat. q2 un nus pot ee multor3 nuator3
¶ Vn id3 dd e d' euo. s. q ipm se ht ad duratoe3
pmi euitni no solu sic misa ad misuratu3
s° sic accns ad su3. ad a° a° euitna sic misa ad
misata tm. 2 io e unu ipm euu3 sic 2 tps. it
¶ Ad g° pdicta obia dup°. p° q3 sic. Mesa e q°
n e n ee po igne illo illo, a'd simplici. s° qlib3
euitno po ee a'd simplici cu i infinitu distet
a p° ca. vn euu pmi euitni no misa alior3
¶ Scdo sic. Si euu e unu3 ab uitate alicui°
euitni pmi aut itllig° d' p° s3 na3 2 tc erit
lucifer, aut s3 gra3 2 tc erit aia x° q° utq3
uir igueies. ¶ Ad p° istor3 dd q no e ue3
q misa sit illd q° simplici ee possit i illo gne,
s° suffiat q n actu sit ea simplici. pmi e mot
e misa oiu3 alior3 motuu3. qmuis qlib3 motu
dato, possit ee ali uelocior 2 p gns pri 2 sim-
plicior gsiderando na3 mot, no mobil. s° q d° gm or
i 8. ph°. ¶ Ad 2m dd q cu i lucifero mansit
n'lra itegra no e igueiens q euu misas du-
ratoe3 ee n'l' euitnor3 mesando duratoe3 lu
ciferi mset duratoe3 n'les alior3 euitnor3.
¶ Ad 3 q. dd q cu di pfecta sint opa roabile
ui q uniuisu3 max pfctu3 pduxerit. Cu g°
pfcto uniuisi gsistat i ordine. ptiu ei ad iuice
ptes a° ei st catue spuales 2 corles: phabil'
uir q no una an alia3, s° oes sil' pduxerit. a°
Contiu3 a° n e eroneu reputandu pp auct
gg. naçazeni h oppinatis.

Scdo qrit pm°. vt° celu empireu sit cor
2 uir q no. Ome e cor ui ee mobile
celu a° empireu no uir ee mobl', cu mot°
ei no no depedeat ab aliq g° 2 c. ¶ P° si
celu empyreu eet cor mo le hret i fluetia sup
a° cor. s3 h no uir, cu no sit istitutu ad effcto r
n'les. s° ad h ut sit locus btor3. ¶ Icgiu e
auctoitas strabi 2 bede. ¶ Ad h qrit vt°
celu epyreu sit lucidu. ¶ Ad vt° ibi sit uocalis
laus

Chr̄ii ad ad p. q. q celum empyreū rōe sufficiēt in-
uestigari nō pōt ee. q ipm ee h̄t ex auctoritate q̄dam
sctōꝝ / pōt tam rō queiēt adduci ex ipa ꝯditōe glē.
Dupx ē glā expectat̄ i futurū remuneratōe s. spual̄
ꝛ corl̄. Inchoata aūt ē ipa spual̄ glā a pri° mōi i btī-
tudie angloꝝ cui eq̄litas scīs pmittit / Vn̄ queie-
nies fuit ut a pri° glā corl̄ ichoaret i aliq° cor-
ꝑe q̄d a pri° fuerit absq3 suitute corruptōis ꝛ mutabilitis
ꝛ totalr̄ lucidū sic tota creatura corl̄ expectat̄ post
resurrectōeꝫ futurā. Et iō istd celū dr̄ empireū
i. igneuꝫ nō ab ardor̄ s3 a splendore. Ad p° g°
dd q̄ i ultia ꝯsūmatōe glē cessabit corpoꝝ mot. ꝛ iō
oppotuit a pri° talē ee dispositōeꝫ celi empirei. Ad
2m dd q̄ pp rōeꝫ illaꝫ usuꝫ ē qbzdaꝫ aliū celū em-
pireuꝫ nō iflue sup corꝑa / Considerātes aūt uꝫ q
totū uniusū ē unū unitate ordis / q̄ pꝫ i xi me. q
unitas attedr̄ s3 q̄ ordine q̄dam iste res corꝑales re-
gūt p spualia ꝛ iferiora p supiora ut ag° dr̄ 3 de
tri. dnt q̄ si celū empireū nō ifluet sup corꝑa ipz
nō ꝯtinerēt sb ordine uniusi q̄ ē iqueies: ppūs
aūt effēt ei ē ppetuitas i corb3 iferiorib3 q̄ eiꝯ i-
fluit sing° ꝛ sp p suā ꝗetē. sic celū q dr̄ aquꝫ p a-
suū motū uniformeꝫ. Et h̄ ē ppuꝫ huic corꝑi q̄ ifluit
absq3 motu iq° ē supmū attiges q̄dam ordieꝫ spi-
rualiū. Ad 2. q. dd. q̄ sic dictū ē celū empireuꝫ
ē lucidūꝫ. Est ē attendū q̄ lucidū dr̄ dupx. ē eiꝫ
q̄dam lucidū radios emittens. q̄ qdꝫ ꝯtigit ex ml-
taꝫ ꝯgregatōe ptiuꝫ dyaphanaꝫ. vn̄ tale corꝑ
densū ē sic pꝫ i sole. Aliud aūt dr̄ lucidū q̄ h̄t lucē i
sui n̄ absq3 emissiōe radioꝫ. q̄ qdꝫ ꝯtigit ex ra-
ritate ptiuꝫ dyaphanaꝫ. vn̄ tale corꝑ maxe rarū
est. Et hoc m̄ ūgs i spera sua q̄uis i se sit lucid°
nō tam lucet radios emittendo. Celū g° empyreū
lucidū ē nō p° m° s3 2° m°. alias posset uideri a nob3.
Nec ualet q̄ q̄dam dnt ipm occultari posse pp
iterpositōeꝫ corꝑe it nos ꝛ illd. Corꝑ ē mediā pu-
ta obes planetaꝝ nō sūt uisuꝫ nr̄ꝫ / n̄ i loco
stellaꝝ. vn̄ p 7 speras planetaꝝ stelle fixe
apparēt i spera 8a. / Ad 3 q. dd q̄ i celo empireo
laudeꝫ uocalē dicam ee futuraꝫ ad h̄ q̄ in
sctis n̄ uacet. s. n̄ mēs nec lingua a laude
dīa. / H aūt m° q̄daꝫ dnt ch̄ ee futuraꝫ. s. q̄ i pul-
mone ꝛ istrumētis uocalib3 ē aer p quē pote-
rūt sctī uoces forre. sic aīalia h̄ntia spꝫ ꝯpla-
tatū ut dr̄ i li° de son. ꝛ ui. Delatō aūt uocis ad
audientem nō fiet p aliquē extrinsecū aereꝫ
cū possit ee puro itetal̄ l spual̄. vn̄ nō
oꝫ pp h̄ celū empyreū rarefieri aut sedari / Alij

aūt dnt q̄ nō ē iquenies celū empyreū scandi
ad declarōtōeꝫ tal̄ uocis. sic ꝛ uoluit ponētes
epyciclos. nō tā seq̄ celū corrūpi. q̄ ꝯ talia
equocē queiūt corb3 supcelestib3 ꝛ iferiorib3
Com̄ tā i 6 me°. ꝛ i so de. ce. ꝛ mo. h̄ ipbat. Dist. 3.
Ecce ꝯsūm ē de angli. Et p° q̄rit ut° angls
sit ꝯpoitꝰ ex m̄ ꝛ for. Et uir q̄ sic. forā
ē act° pur°. q̄ ē ē for tm̄ ē act° purus. s3 angl°
nō ē act° pur°. ēēt ē eq̄ simpx dō g° h̄t for i
m̄. Et p for limitat̄ ꝛ finit̄ p m̄. for g° q̄ nō ē i
m̄ ē for ifinita. s3 for angli nō ē ifinita. ē sit creata
g° for for ei ē i m̄. Cōiuꝫ pꝫ p ph̄m s me u b
ques de sbis sepatis dr̄ q̄ tales sbas opꝫ ee sine m̄
Ulr̄ h̄ q̄rit ut° sit i aliq° mag° nūo. Et ut°
ples sint angli eiꝰ speꝫ. Et ut° oēs angli sint
eiꝰ gnis. Rn̄. ad p° q. dnt q̄daꝫ. q̄ angli
sit ꝯpoiti ex m̄ ꝛ for / pbant a h̄ p° ex h̄. q̄ u-
angl° ē i gnē q̄ s ph̄ x me a m̄ suit. Secūdo
sic. uq° ē recipe ppetates m̄ ꝛ m̄ ppetates
aūt m̄ st pati ꝛ recipe q̄ i anglo repiūt. g° ꝛ m̄.
q̄ s boe i li° de tri. for simpx sbꝫ ee nō pōt. 3° q̄
un° angl° queit cū a° s ee rōeꝫ ee sbal̄ i determiati
ꝛ differt ab eo s rōeꝫ ee determiati ppi. Rō aūt
idtiati uir ee a m̄. sic rō determiatōis a for̄
Sed ista oppiō star nō pōt. q̄ pꝫ ex auct oīuꝫ
ph̄z / q̄ sbas sepatas q̄ itelligentias uocāt i mīes
dicūt. / p si angli h̄nt m̄ / aut ista m̄ ē eadē ē m̄
ꝯnābilīuꝫ ꝛ corruptibiliuꝫ. Sz s ph̄s i li° de ꝯnatōe
oīuꝫ h̄ntiuꝫ m̄ eadeꝫ ē tmutatō ad inuiceꝫ. ꝛ
talia p gnis st ꝯnabilia ꝛ corruptibilia q̄ de anglis
nō ꝯtigit dicē / Aut ē a. h̄ aūt aut ē unī or-
dinis siue gnis i oib3 anglis / ꝛ sic seq̄r q̄ t
oēs angli erūt corꝑales. Aut ē altus ordis siue
gnis i alio ꝛ a. sic seq̄ oēs anglos differe
gnē. q̄ lꝫ sit uerꝫ forte / repugnāt tam defen-
sorib3 pdicte oppiniōis. eo q̄ dnt ples anglos
posse ee uni° speꝫ. Et p s3 gm° i 3 ph̄. tsmu-
tatō i sba facit sare m̄. q̄ sic idꝫ dr̄ i li° de
sba orbis tsmutatō reqrit sbꝫ aliq̄. si g° trās-
mutatō ē i sba / reqret sbꝫ qd ē ens i pura
pōa. Na sic idꝫ assit. si m̄ eēt ad i actu seqret
q̄ tsmutatō siue ꝯnatō sbal̄ ꝛ corruptō idꝫ
eēt simpx q̄ alteratō. Cuꝫ g° i anglis nō
sit trasmutatō i sba / q̄ ē ꝯnatō ꝛ corruptō
simpx seq̄ q̄ i anglo nlla m̄ sit m̄ q̄ sit ens i
pō. Et pp h̄ gm° i celo negauit ee m̄ / cui°
ee sit pō. Si g° i anglis sit m̄ / cui° ee sit
act°. h̄ ppe rōeꝫ m̄ nō habebit. / Et p gm°

Im 3 de aia

i 3° de aia. dr̄ q̄ itellct for̄ q̄ itelligit recipit q̄ re-
cipit forāꝫ simpx s3 q̄ st forā / m̄ātia ē rōis forā
m̄ nō recipit for̄ / n̄ h̄ s. p° rēs. ꝛ iō nō itelligit
easdē. Si g° angl° eēt for̄ i m̄ seqret q̄ nō i-
telligerēt / n̄ dicat aꝫ m̄ illaꝫ absortaꝫ ee totalr̄
ut intellctuꝫ nō ipediat. ꝛ sic talr̄ m̄ absorta
i anglis tm̄ eēt absorta / ut nō remaneat
m̄. Ad p° g° dd. q̄ pp illd angl° dicūt q̄daꝫ
angelū ee ꝯpoituꝫ. ꝛ si nō ex m̄ ꝛ for̄. tā ex pō
ꝛ actu / ut ex diusis n̄ nātis / siue ee ꝛ ee.
q̄ idꝫ ē. Sꝫ q̄ h̄ i p° ipbatū ē / dd ē alr̄. q̄ t
q̄uis angl° sit for̄ tm̄ / ē tam dō nō eq̄ simpx.
nō pp ples natās. s3 pp modus n̄l ptīcipatōis / sic
i p° dem̄ est. Ad 2m dd q̄ for̄ n̄ tm̄ p m̄ / s3 ē
oīs for̄ / ex h̄. ipo q̄ ē creata / limitata ē ad aliq̄
determiati gradum entis / siue ad speꝫ. Ad
3 dd q̄ angl° n̄ ē i gnē ppō / sic postea patebit.
Ad q dd q̄ s3 gm° i 3° de aia / pati ꝛ recipe / ꝛ
silr̄ equocē dnr̄ de intellctu ꝛ m̄. m̄ ē recipit
for̄ s3 q̄ ē h̄ ꝛ nc. Intellct aūt simpx s3 q̄ for̄ / sic
dem̄ ē. Ad 5 dd. q̄ idtiati accip̄ i anglis
s3 ꝯsideratōeꝫ itellct nri / q̄ pōt eādeꝫ n̄ sb rōe
cōi l ppa determiate ꝯsiderare. Ad 2. q. dd
q̄ plato tot posuit sbas sepatas / q̄t st spēs
i inferiorib3. / Ambros aūt s3 nūꝫ sperarꝫ. / Raby
moyses aūt i mag° nūo s3 nō tanto sic dicit
daniel. s. milia miliū ꝛ decies cētena milia
sic ē raby moyses / de aīab3 mūdis h̄ ee itellgēcis.
Alij aūt simpx dnt h̄ de anglis ee itellgēcis. Cui°
rōeꝫ assignāt q̄ corꝑa supioꝝ q̄ h̄nt regē i-
ferioꝝ excedūt illa i magnitudie. g° angli q̄ re-
gūt utq3 excedūt utq3 nō magnitudie s3 m-
ltitudie / q̄ cū pfctō uniusi sit illd q̄ papue
de itēdit i creatōe reꝝ / q̄nto aliq̄ pfectiora st / a
tanto i maiori excessu creata st a dō. Ad
3. q. dd q̄ s3 q̄ dr̄ gm° i li° de sba orbis si n̄ eēt
m̄ cū dimēsiōib3 itrminatis / n̄ iueiret i his
q̄ h̄nt m̄ n̄ unū idiuiduꝫ uni° speꝫ i eadē spē
Cuꝫ g° i anglis / ē si ponēt m̄ / nllo tā m̄ pone-
ret dimēsioata seq̄r g° q̄ i una spē nō sit n̄ un°
angl°. / Et p s3 ph̄m i li° de ce ꝛ mo. i eo q̄ ē tota
sua sba l m̄ n̄ ē n̄ unū idiuiduū i una spē.
Cuꝫ g° angl° sit ex tota sua sba siue m̄ si
sit h̄ns m̄. m̄ q̄ pte ꝛ pte m̄ ex se nō h̄t / ē
sit idiuisibil. Et h̄ s3 gm° i li° de sba orb. h̄t rōe
dimēsioōis / q̄ anglo oiō repugnat seq̄r q̄ ples
angli nō sint eiꝰ speꝫ. Ad q q. dd gm° i s me
gen° i h̄ differt a m̄ / q̄ m̄ ē tm̄ ens i pō. g° aūt
dit for̄ siue n̄ oeꝫ media it pp ꝛ actū. Cū g°

gen° reale pdicat̄ de eis de qb3 pdicat̄ n̄ equocē n̄
analogicē. s3 uniuocē ꝛ realr̄. oꝫ q̄ g° hui° dicat
aliquaꝫ nāꝫ cōeꝫ ꝛ realeꝫ uniuocē de qb3 pdicat̄ i oib3
iueta. hui° aūt n̄ i reb3 ꝯnabilib3 ꝛ corruptibilib3
ē ꝯporeitas / q̄ qdꝫ ē cois oib3 ꝯnabilib3 ꝛ corruptib3 ꝛ
i eis realr̄ ꝛ uniuocē iuenta / i q° ē pfctō uniūsalis
ꝛ eiꝰ n̄ nūo i oib3 corb3 iuenta. ꝛ iō ꝯ ꝯnabilia
ꝛ corruptibilia st uni° gnis / q̄ ē cor. Nlla aūt res ē
q̄ i aliqb3 plrib3 eadē nūo realr̄ iueniat̄ / pt
m̄. ꝛ iō h̄ q̄ carent m̄ ll nlla n̄ uniuocā
iueniri pōt / Et iō ph̄s 8° me negat corr-
ruptibilia ꝛ i corruptibilia q̄uis i aliq̄ cōi aliqr̄
queniāt / ee eiꝰ gnis. Com̄ ē so de ce ꝛ mo.
arguit aūt ꝯ dicentes corꝑa celestia cū corb3
iferiorib3 ee eiꝰ gnis. oppotet ē sic ipe dr̄
si eēnt eiꝰ gnis ipa ee ꝯpoita ex m̄ ꝛ for
ꝛ p ꝯns ee ꝯnabilia ꝛ corruptibilia. Cuꝫ g° angli
careat m̄ nō erūt alicui° gnis realis p aliq̄
n̄ i eis s3 p° ꝛ posteri° analogicē nō uniuocē iueta
q̄lis ē nā itellcual.
Secūdo q̄rit p° ut° angl° cognoscat res p eēm
suā. Et uir q̄ sic. dicat̄ eꝫ 3 de aia. q̄
aia ē loc speꝫ. g° mag° angl° ē uigorosior
Et p s3 ph̄m xi me. In sepatis a m̄ idēꝫ
ē intelligēs ꝛ q̄ itellgi. Illd aūt q̄ itellgi ē idꝫ i-
tellctus rōe ei° q̄ itelligit / g° i h̄is q̄ st sine m̄ sic
i anglis id q̄ itelligit ē ipa sba itelligentis. // q̄
dr̄ i li° de causis. q̄ itelligētia ē plena formis
q̄ uideret ee frustra si p eas nō itelligeret
Ulr̄ h̄ q̄rit. ut° angli supioꝝ itelligāt p
speꝫ mag° ulēs ꝛ pauciores. Et ut° itelligāt
singlaria. Et ut° itelligant pla sil. / Rn̄
dd ad p. q. q̄ id q̄ itelligit itellct ꝯpat̄ ad i-
tellctuꝫ ut for̄ ei. for̄ ē ē q̄ agens agit. Ad
h̄ aūt uit q̄ pō pfcte ꝯpleat̄ p formā. oꝫ q̄ for̄ i
se ꝯtineat ō ad q̄ pō se extendit. / Pō aūt itellctua
angli se extendit ad intellgēdū ō. q̄ obiectū itellct
ē ens l uerꝫ cōe. / Ipa aūt ēē angli cū sit determiata
ad g° ꝛ speꝫ nō ꝯphendit i se oia / n̄ sb q̄daꝫ
ꝯfuso ꝛ idtiato. q̄ creata ē i nūo pōde ꝛ msa
vn̄ nō pōt ee determiata silitudo oīuꝫ reꝝ. s3 h̄ ē
ppuꝫ ee diē / q̄ ifinita ē. ꝛ iō solus ds cog°
scit ō p suaꝫ eēꝫ. / Angl° aūt p suā eēꝫ nō pōt
a cognoscē. s3 oꝫ itellctuꝫ ei° ab aliqb3 spēb3 pfici
ad res cognoscendas. / Ad p° g° dd q̄ aia n̄ ē
p suaꝫ eēꝫ speꝫ. s3 ē receptiua speꝫ silr̄ ꝛ angl°
Ad 2 dd q̄ itellct ꝛ speꝫ st idꝫ i q° ex eis
aliq̄ unū ꝯponit. // Ad 2. q. Rndnt q̄daꝫ
ꝛ dicūt. q̄ angl° q̄nto ē supioritato p speꝫ

uilioes itelligit. Cui roez assignat q[uia] q[ua]nto
al[iqu]d e[st] de ppinq[u]o i esse[n]do tanto e[st] ei silr i
agendo. Cu[m] e[ni]m d[eu]s sua e[ss]e[nti]a o[mn]ia intelligat
q[ue] e[st] simplicissima i uirtute. g[o] q[ua]nto ang[e]l[u]s
erit supior i essendo tanto uilior m[od]o sue
spe[cie]i itelligit. D[icitu]r a[ute]m h[ic] spes u[niuersa]lis n[on] q[uia] multa
i se cotinere heat sic a[n]i[m]al hoiem z asinu[m]. s[ed]
q[uia] roes ppas plium i se cotineat. C[ontr]a
h[oc] obiat. dato e[nim] e[st] i sup q[uod] angli excedut
multitudie oes res alias. ponam g[o] roe
c[aus]a ut h[ic] m[od]o angli excedant res ut angli
q[ua]tuor et res sint tm 3. q[u]a roe facta si angl[us]
supior itelligat itelligit p[er] spes mag[is] u[niuersa]les
z paucioes. te[n]e p[ri]mu[m] ang[e]l[u]m q[ui] itelligit illas
tres res itelliget p[er] spes tres. z[o] a[ute]m supior
itelliget has tres p[er] 2 solas spes duas. 3[us] a[ute]m
supior illo itelliget easd[e]m res p[er] p[er] una[m] spem
q[uartu]s. g[o] z sum[m]us no[n] itelliget easd[e]m res p[er] spem ali-
qua[m] una[m] q[uia] no[n] potest e[ss]e u[niuersa]lior q[ua]m spes q[ua]
itelligit 3 ang[e]l[u]s. cu[m] no[n] extendat se ad plures
spes l[ite]r res. C[ontr]a ista istan[tia] nulla e[st]. potius q[uam] angelis
z t[ri]b[us] reb[us] erit 7 res cu[m] ipi angli sint res
z ita no[n] ualet deductio. C[ontr]a h[oc] no[n] sufficit. Cu[m]
e[nim] d[eu]s potuerit mundu[m] sic fecisse ut eent tm
angli. z nulle alie res. [Itaque] cu[m] ang[e]l[u]s no[n] itelligat
se p[er] spem. posito q[uod] d[eu]s h[oc] m[od]o fecisset tm q[ua]tuor anglos
z nullas res alias eent tm tres spes. z te
deducendo h[oc] m[od]o q[uod] p[ri]mus itelliget. [Nam] p[er] spes p[er] quas
itelligit angl[us] q[ui] u[er]o e[st] supior s[un]t i aliq[uo] nu[mer]o u[el]
puta ponam q[uod] sit q[uartu]s. g[o] si d[eu]s faceret sic pot
aliu[m] anglm supioem illo anglo ille itelliget
p[er] spes pauciores. z ita p[er] tres. [Nam] si illo a[lium]
faceret supioem ille itelliget p[er] duas. q[uod] si fa-
ceret supioem itelliget p[er] unam tm. g[o] si illo
faceret supioem no[n] itelliget p[er] spes pauciores.
z te deducendo. eod[em] m[od]o q[uod] p[ri]mus no[n] itelliget angl[us]
supior p[er] spes mag[is] u[niuersa]les z paucioes. C[ontr]a obi-
a[tur] z alr q[uia] q[uod] p[re]dicta opinioe. dictu[m] e[st] e[nim] q[uod] angl[us]
p[er] p[ro]pria[m] e[ss]e[nti]am no[n] p[otes]t e[ss]e silitudo o[mn]ium ppa.
eo q[uod] sua essentia sit ad g[enu]s z spem limitata.
ead[em] roe n[ec] plium rep[re]sentatiua. multo mi[n]us
g[o] spes i eo recepta q[uia] no[n] h[abe]t nobiliu[s] e[ss]e q[uam]
ipa e[ss]e[nti]a. C[ontr]a p[ro]p[ter] si no[n] obstante q[uod] spes o[mn]is creata
e[st] ad g[enu]s z spem limitata. poss[et] una eni[m] e[ss]e
silitudo o[mn]ium ppa. nulla i[n]co[n]ue[nie]ns e[ss]et aliq[ua]s
spes c[re]atas rep[re]sentar[e] e[ss]e d[i]u[er]saz. z ita[que] e[ss]e d[iuer]sa
poss[un]t p[er] spem uidet. Et io alis uidr q[uod] tot
spes h[abe]t iferior q[uo]t supior. q[uantu]m ad h[oc] q[uod] q[ui]lib[et] angl[us]

h[abe]t cuilib[et] cog[ni]ti spem spalem. [Et] no[n] t[ame]n spes angli
supioris s[un]t simpliciores sic z e[ss]e. No[n] e[nim] p[er] agge-
gatioem speciez diminuit[ur] siplicitas. z sic et
s[un]t alioez. C[ontr]a ad 3 q. d[icendu]m q[uod] d[icitu]r h[oc] s[un]t d[iuer]se oppi-
nioes d[e] cog[ni]tioe d[e]i qua cog[no]s[ci]t singularia. [Qui]da[m]
e[nim] dixerunt q[uod] no[n] cog[no]s[ci]t singularia. [Ali]is a[ute]m q[uod] no[n]
n[isi] i uli tm. q[uo]r[um] f[a]l[si]tas ex h[oc] apparet q[uia] angli tm
seduxerunt hoies singlares. Et io alii d[i]x[eru]nt
q[uod] cog[no]s[cu]nt singlaria. sic e[nim] d[eu]s p[er] sua[m] e[ss]e[nti]am e[st]
silitudo o[mn]ium z p[er] ea[m] o[mn]ia cog[no]s[ci]t n[on] tm ulr
s[ed] z ptlr. ita angli p[er] spes a deo iditas res
cog[no]s[cu]nt ulr z ptlr siglr. i[n] q[uantu]m ille spes s[un]t re-
p[re]sentatiue dive eent. Sic e[nim] res p[ro]ducit i e[ss]e
n[on] a deo q[uantu]m ad totu[m] q[uod] i eis est. ita imp[ri]mu[n]tur
i mente angli i e[ss]e itellectuali s[ed] totu[m] q[uod] i ipis
e[st]. C[ontr]a ad 4 q. d[icendu]m q[uod] sic ad unitate[m] mot[us] requi-
ritur unitas t[er]mini. ita ad unitate[m] opatois req[ui]rit[ur]
unitas obi. Et io sic unu[s] mot[us] no[n] t[er]minat[ur]
ad duos t[er]mi[n]os. ita nec una itellectio ad plura i-
tellecta obiecta u[el] plura. [Sci]e[ndu]m e[st] aute[m] q[uod] q[ua]ndo q[ui]cu[m]q[ue]
itelligibile itelligat s[ed] q[uod] ei silitudo e[st] i intellectu.
[Et] io q[ue]cu[m]q[ue] p[er] unam spem itelligiles cog[no]s[ci] poss[unt]
cog[no]s[cu]nt ut unu[m] itelligile. z io sil[iter] cog[no]s[cu]nt[ur].
[Et] q[ue] u[er]o p[er] diuersas spes cog[no]s[cu]nt[ur] ut diuersa
itellecta capiunt[ur]. [Et] io angli ea cog[nosce]re q[ue] cog[no]s[cu]nt
res i ubo o[mn]ia cog[no]s[cu]nt sil[iter]. [Et] ea u[er]o cog[no]s[cu]nt q[ue]
cog[no]s[cu]nt res p[er] spes i[n]natas o[mn]ia illa poss[unt]
sil[iter] intellige p[er] spes q[ue] una spe cog[no]s[cu]nt[ur] n[on]
autem alia.

P[ost] h[oc] uidendu[m] e[st]. C[irc]a h[oc] p[rim]o q[ue]rit[ur] u[tru]m angl[us]
i p[ri]mo istanti sue c[re]atois potuit e[ss]e ma-
lus. Et uidr q[uod] sic. Sic e[nim] angli c[re]ati s[un]t a deo
sic z hoies. s[ed] aliq[ui] hoies s[un]t n[atu]r[alite]r mali s[ecundu]m p[hilosoph]u[m]
i p[redicamentis]. Erit e[nim] illor[um] cor malu[m] malitia n[atura]li.
g[o] aliq[ui] angli possu[n]t e[ss]e n[atur]a mali. s[ed] q[uod] n[atura]lr
i[n]est s[em]p i[n]est. g[o] z c[etera]. C[ontr]a p[ro]p[ter]ea res co[rporal]is statim
z i p[ri]mo istanti sue g[e]n[er]atois i[n]cipit h[abe]re sua[m] opa[tionem]
ut graue descendit deorsum. Cu[m] g[o] angl[us]
u[ir]tuosior sit q[ua]m n[atur]a corporea. i p[ri]mo istanti sue c[re]-
atois potuit opari. Aut g[o] opabat[ur] roe
z sic cu[m] h[abui]t gra[tia]m meruit b[ea]titudiez.
ex q[uo] seq[uitu]r ipm b[ea]tu[m] fuisse. cu[m] i anglis
statim meritu[m] seq[ui]tur p[re]mium. z ita nu[m]q[uam]
peccass[et]. q[uod] f[a]l[su]m e[st]. Relinq[ui]t[ur] g[o] q[uod] i p[ri]mo istan[ti]
no[n] recte opando peccauit. C[ontr]a a to
bono no[n] p[ro]cedit n[isi] bonu[m]. g[o] cu[m] d[eu]s sit op-
timus bonu[m] anglum fecit. C[irc]a h[oc] q[ue]rit[ur]
u[tru]m angl[us] fuerit c[re]at[us] i gra[tia]. C[irc]a h[oc] u[tru]m fuerit
c[re]at[us] i b[ea]titudie. C[irc]a h[oc] u[tru]m angl[us] casu[m] suu[m] ul[terius]

c[on]firmatoez p[re]sciuerit. C[ontr]a Rn[deo] ad p[rimum] q. d[icendu]m q[uod] i[m]po[ssi]b[i]le
fuit anglu[m] i p[ri]mo istanti peccasse. [Nam] opatio e[st] q[ua]
opat[ur] res i p[ri]mo istanti i q[uo] incipit e[ss]e e[st] ei ab
agente a quo h[abe]t e[ss]e. sic moueri sursum e[st] igni
a g[e]n[er]ante. Agens a[ute]m ipi angli. s[cilicet] d[eu]s ca[usa] pecti
e[ss]e no[n] pot. C[ontr]a h[oc] arguunt q[uidam]. h[abe]r[e] pot[entia]
no[n] ipedita statim ad p[rese]ntiam obi p[er] se opat[ur].
Cu[m] g[o] angl[us] i p[ri]mo istanti sue c[re]atois h[abu]it uo[lunta]tem
no[n] ipeditam z obm p[rese]ns potuit ex se opari.
C[ontr]a p[ro]p[ter] q[ui]cu[m]q[ue] apt[us] ad uidendu[m] staret i tenebris
aptis oculis n[on] uidens luie subito refulgente in
pupilla oculor[um] uidet p[er] se poss[e]. g[o] z c[etera]. C[ontr]a
ad p[rimum] istor[um] d[icendu]m q[uod] i h[abe]ntib[us] q[ue] agunt p[er] itellectu[m] z uo[lunta]tem
no[n] sufficit ad actoez q[uod] no[n] h[abe]ant p[otenti]am ipeditam.
cu[m] p[rese]ntia obi ad h[oc] q[uod] p[er] se agat. s[ed] z exigit[ur] ut ipa
p[otenti]a p[er] intoez ad obm sit c[on]u[er]sa. [Et] hac a[ute]m c[on]u[er]sioez uo[lunta]tis
i p[ri]mo sue c[re]atois h[abe]re no[n] potuit ut ex se eo
q[uod] n[on] educat se ipm d[e] p[otenti]a i actu[m]. Nec e[ni]m h[abe]nc
actum h[abe]t p[otenti]a ex obo cu[m] obm no[n] agat i uo[lunta]te n[isi] p[re]sup-
posita c[on]u[er]sioe uo[lunta]tis p[er] itentioez ad obm. o[porte]t g[o] q[uod]
ipa a deo h[oc] h[ab]eat. Et h[oc] e[st] q[uod] d[icit] anselm[us] d[e] casu
angli. Q[ui]cu[m]q[ue] se mouet ad uolendu[m] p[ri]us uult ita
se mouere. Q[ui] g[o] n[on] uult nullo m[od]o mouet se p[ri]mo
ad actu[m] uolendi a se. Restat g[o] ut ille angl[us]
q[ui] u[er]o apt[us] e[st] ad h[abe]ndu[m] uo[lunta]tem. s[ed] ta[men] n[on] uult q[uod] n[on] pot
h[abe]r[e] uo[lunta]tem p[ri]mam a se. C[ontr]a ad 2 d[icendu]m q[uod] ille no[n] uidens
h[abu]it ia[m] actum uo[lunta]tis q[ua] potuit c[on]uerte[re] uisum ad obm.
s[ed] p[ri]mo a[ute]m i p[ro]posito e[st] d[e] illo q[ui] nullu[m] actu[m] uolendi
h[abu]it. C[ontr]a ad p[rimu]m g[o] d[icendu]m q[uod] malitia aliq[ua]n[do] d[icitu]r n[atur]al[is]
p[ro]p[ter] c[on]suetudiez q[ue] e[st] alt[er]a n[atur]a. u[el] d[icitu]r i li[bro] d[e] m[em]o[ri]a. z Re.
C[ontr]a ad 2 d[icendu]m q[uod] oes angli i gr[ati]a c[re]ati i p[ri]mo istanti
meruerunt. C[ontr]a q[ui]da[m] eor[um] statim i[m]pedimentu[m] p[re]sti-
terunt sue b[ea]titudis p[er]dendo meritu[m] morti-
ficans. z io b[ea]titudie s[un]t p[ri]uati. [Ve]l al[ite]r ut q[ui]da[m]
d[icu]nt q[uod] li[ce]t angli fuerint i sp[irit]uali gr[ati]a c[re]ati i
p[ri]mo istanti tam[en] i eod[em] istanti no[n] meruerunt
b[ea]titudiez. q[uia] b[ea]titudo e[st] p[re]mium opatois. boni l[icet]
h[abu]erint gr[ati]am sp[irit]ualez. q[uia] t[ame]n no[n] opabant[ur] p[er]
ea[m] c[on]u[er]tendo se ad c[re]atoez suum. s[ed] mag[is] ad bo[num]
p[ro]priu[m] p[er] i[n]ordinatu[m] amore[m] sui. io ceciderunt
i instanti illo i q[uo] se au[er]terunt. Nec t[ame]n o[porte]t pone[re]
t[em]p[u]s mediu[m] i[n]t[er] ista duo istantia q[uia] t[em]p[u]s eq[ui]uoce
d[icitu]r d[e] t[em]p[o]r[e] m[en]surante motu[m] z opatoes anglor[um].
[Nam] h[oc] e[st] t[em]p[u]s i anglis e[st] discreta successio opatonu[m] z
s[ed] p[ri]mu[m] e[st] c[on]tinua successio. [Et] q[uia] t[em]p[u]s e[st] for[ma]l[ite]r
q[uo]d discretu[m] eo q[uod] e[st] nu[mer]us for[ma]l[ite]r s[ed] m[ateria]l[ite]r e[st] q[uo]d c[on]ti-
nuu[m] r[ati]o[n]e s[cilicet] sui mot[us] p[ri]oris z posterioris in
motu q[ue] s[un]t p[ar]tes c[on]tinue i motu. Et q[uia] i anglis

no[n] e[st] mot[us] q[ui] e[st] c[on]tinuus s[ed] e[st] q[ue]da[m] uicissitudo ul[terius]
successio duar[um] opatoium q[uarum] q[ue]lib[et] fit i instanti
q[ue] e[st] uicissitudo duar[um] d[iu]ersar[um] affectoiu[m] z c[on]cep-
toiu[m] c[on]tinuo se h[abe]ntiu[m] q[uod] no[n] c[on]tinuat. [Qu]a[n]do l[icet] aug[ustinus]
dicat q[uod] d[eu]s mouet sp[iritu]alez c[re]atura[m] p[er] t[em]p[u]s. h[oc]
tam[en] t[em]p[u]s no[n] m[en]surat motu[m] p[ri]mi mobil[is]. g[o] n[on] e[st]
t[em]p[u]s c[on]tinuu[m]. s[ed] e[st] nu[meru]s discrete uicissitudis no[n]
c[on]tinue. c[on]tinuitas e[nim] accedit t[em]p[or]i ex p[ar]te
mot[us] m[en]surati. z no[n] s[ecundu]m for[mam] suam q[ue] nu[meru]s e[st] ut d[icit]
c[om]m[entat]or i 4[o] phy[sicorum]. C[ontr]a ad 2 q. d[icendu]m q[uod] q[ui]da[m] d[icu]nt q[uod] p[ri]-
m[o] p[ro]ducta fuerit n[atur]a spes rer[um]. z ita d[icu]nt d[e] anglis
z gr[ati]a. Alii a[ute]m d[icu]nt q[uod] o[mn]ia p[ro]ducta sil[iter] fuerit
i p[ri]ma c[re]atoe i c[aus]alib[us] seminarib[us]. sil[iter] angli
i gr[ati]a q[ue] e[st] seminariu[m] gl[ori]e. C[ontr]a ad 3 q. d[icendu]m q[uod]
dupl[e]x e[st] b[ea]titudo. una q[ui]de[m] qua[m] p[otes]t asseq[ui] c[re]atura
u[ir]tute sue n[atur]e. z q[uantu]m ad ista[m] d[icitu]r q[uod] angl[us] fuerit c[re]at[us]
b[ea]t[u]s. [Ali]a e[st] b[ea]titudo q[ue] e[st] cuilib[et] itellect[us] c[re]ati n[atur]a[m]
excedens. z hac angli no[n] statim i p[ri]ncipio sue
c[re]atois habuerunt. q[uia] h[ec] b[ea]titudo n[on] e[st] al[iqu]d n[atur]e
s[ed] n[atur]e finis. io no[n] statim ea[m] a p[ri]ncipio habuerunt
nec h[abe]r[e] debuerunt. C[ontr]a h[oc] obicitur. dictu[m] e[st] e[nim] q[uod]
angli c[re]ati s[un]t i gr[ati]a q[ue] t[ame]n n[atur]am excedit. C[ontr]a ad h[oc]
q[uod] q[ua]muis gr[ati]a excedat n[atur]am. q[uia] t[ame]n se h[abe]t ut p[ri]nc[ipiu]m
opatois. gl[ori]a a[ute]m ut finis. io cu[m] n[atur]a gr[ati]am statim e[ss]e c[on]gruit
no[n] a[ute]m b[ea]titudiez gl[ori]e. C[ontr]a ad 4 q. d[icendu]m q[uod] angli al[iqu]d
p[re]sciuer[un]t post t[em]p[u]s. s[cilicet] certitudinali n[atur]ali cog[nitio]ne. z sic nec
casu[m] nec c[on]firmatoez p[re]sciuerunt. q[uia] n[on] habuerunt
c[aus]am nec [alia]. [Ali]o m[od]o p[er] reuelatoez. z nec sic p[re]sciuerunt
mali casum suum ne punirent[ur] an[te] culpam. [Et] boni a[ute]m
n[on] p[re]sciuerunt suam ab aliis distitoez q[uia] sic distito
p[ro]cedet culpam. [Ali]o m[od]o p[er] c[on]gnitoe c[on]iecturalis. z sic
boni q[ui]dem sua[m] b[ea]titudiez p[re]sciuerunt i q[uantu]m bo[n]a eor[um] n[atur]alia
ad bo[num] i[n]clinauit eos. [Et] mali a[ute]m casum nescierunt.
eo q[uod] n[on] habebat ad malu[m] eos i[n]clinans.

S[ecun]do q[ue]rit[ur] p[ri]mo u[tru]m i anglis possit e[ss]e peccatum
z uidr q[uod] no[n]. Malu[m] a[ute]m no[n] inueni[tu]r n[isi] i h[i]is que
s[un]t i[n] p[otenti]a sic d[icitu]r xi me[taphysicorum]. s[ed] i anglis cu[m] sit pure for[me]
n[on] e[st] p[otenti]a g[o] z c[etera]. C[ontr]a p[ro]p[ter] peccatu[m] c[on]tingit p[ro]p[ter] deceptoez
bo[num] appetitiui l[ite]r bo[num] apparentis z no[n] existentis. s[ed] i
anglis no[n] e[st] deceptio cu[m] sit pena q[ue] culpa[m] p[re]cede[re] n[on]
potuit. g[o] z c[etera]. C[ontr]a Cont[ra] e[st] q[uod] d[icitu]r i Iob. C[ontr]a i[n] anglis
suis reperit prauitate[m]. C[irc]a h[oc] q[ue]rit[ur] u[tru]m
angl[us] peccando appetierit equalitate[m] dei. C[irc]a h[oc] u[tru]m
peccatu[m] suu[m] fuerit sup[er]bia. C[irc]a h[oc] u[tru]m angli i[n]diguerit
gr[ati]a ad h[oc] ut ad d[eu]m c[on]u[er]terent[ur]. C[irc]a h[oc] u[tru]m b[ea]titudiez
suam meruerit. C[ontr]a Rn[deo] d[icendu]m ad p[rimam] q. q[uod] i anglis
p[otes]t e[ss]e peccatu[m]. peccatu[m] e[nim] t[ame]n i n[atura]lib[us] q[ua]m i arti-
ficialib[us] no[n] e[st] n[isi] curuitas circa opatoez declinans
a rectitudie. S[ol]i g[o] e[ss]et agentis q[uod] declinat

3
4
[Marginalia: "s[ed] p[er]ce[ss]it" (col. 1); "3", "4" (col. 2); "istanti" (col. 3); "2", "3", "4", "l[ege] i[n]clinauerunt" (col. 4)]

no poss a rectitudine parta cui vt eet rectitudo
z regula opatois. Sic si artifex sua arte i me
operetur aut eet ipa regula subsistens, nuq posset
errare nisi q pduceret sibi sile. Hui at e sola
vt diua q e ipe ds. No e aliq cratura e cui t
vt sit regula opandor. z io po errare s sc.
z si aliq sit q no possit. h e ex diua gra. Ad
p g dr q i anglis n e po ad ee cele e ta in
eis po s intellez z affectu. q ad h q gutat ad
h vl ad illd. z s h po i eis ee peccatu. Ad
2m dr q lz angl no errauit p deceptoez. errauit
tam p isideratoez. cuz e n possit pla sil in
tellige. gsiderado pfectoez sua n ppata, potuit ee
eaz sic decipi ut vltu no referret i dm. Ad
2. q. dr q cu illd q e i extremale no sit appete
ipossibl vr q angl appeteret equalitatez
di s eqpperantia. z eadz roe vr iprobabl q t
appeterit no ee sb do, ut qdaz dnt. Et io aliq
dnt q appetiuit eaz pfectoez nli. optine, qua po
stea p graz hut, q pbuz di e. Et io eqlitate
di p qndaz ppetate petiit no s eqperatia. Appe
tiit e sb do hre ex n, q sb do hre potuit ex gra.
Ad 3. q. dr q qt peccatu x aliq i aliq pot ee
dupl. vno m s reatu. z sic o peccata i dmoibs
ee gtigit. qz du hoies ad o pecca iducut, oiuz
peccatoz reatu icurrit. Alio m s affez. z h m
solu illa peccata i anglis ee poss, ad q gtigit
affici spuale catuz l n. Spuale at n non
gtigt affici ad bo corlia, ppe si ad bo spualia. eo
q nichl afficiat n vl qd e n sue aliq m gueiens.
Appete at bo spuale no e bo malu simp. s sic
u illd i fine guenietez no ordinet. q ex h gtigt
qz i tali affetu supioris regla no ordinat. Et
h e peccm supbie. s. no sb do supioi i eo q dbz
huic tam supbie fuit anexa i anglo iuidia
no qz alteri bono simp iuidet, s i q pfectoez si
lez sue pfectoi i alio reputaret ppa ipedim
Ad 4. q. dr q sic igs no ad effez nlez s sup
nlez. s. q agat i spuz diget vtute supnli ita
e d anglo. Cuz g iclinato ad dm vt ad bti
ficante z finez vltimuz q uocat gusio i aglo
sit supnlis. io ad tale gusioez angls idiguit gra
Ad 5 q. dr q res acqrit s p opatiez. fine
suu extrinsecu. Co qn finis e ppotioatus, tc
ipa res e facta finis. qn u excedes, vt h e. tc
e meritoria finis. Cu g i btitudie angli
no fuerit catu. seq q eaz meruerit ante q
hueint. qdaz at dnt sil eos i gra z gla fuisse
gfirmatos, q dnt q sil fruebatur z sua fruitoe

merebatur. Cont e q i vno istanti tres mot
hueriint gnites se p ordiez. s. cato gusio et
btificato. q no vr. po uo sil posse pfici
gra ipfecta, q e pm merendi z gra pfecta q
e pm fruendi

Pre[i]ea sari oz. hic qrit p. vtr angl
qui cecidit fuit sum it oes alios aglos
Et vr q no. Ds e fecat n itlltuales p bo
tudiez gndaz. si g angl q peccauit fuit
sum it oes. seq q ordinato diua fuit frustata
i nobilissia n q e igueies. Cp qnto aliqd mag
iclinat i aliqd tato min po ab illo defice. s agl
qnto e supio tato mag iclinat i dm g min
po ab eo peccado defice. g vr q agl q peccau
no fuerit sum s d iferioibs. Cont e qd g o
dr i lra. q i anglos odine pm peccas ceos
altor fuit l celaio s ordo claitatis e s gradu
n g z d. Cur h qrit vtr peccta p agli
fuerit aliis occasio peccadi. Cr vtr aer cali
ginosus sit loc gueniens dmonu. Cr vtr in
dmoibs sit ordo. Cr vtr demon supat ab aliq
possit itez teptar. Rn dr ad. p. q. q i peccate
e duo gsiderar. s. pnitas ad peccadu z motiz
ad peccaduz. Qdaz g tm pmu hoz gsidrates
dixnt q ille angl q fuit pm it peccates fu
erit d iferioibs anglis, qz ai iferioes angli
sint n i pfectois q supioes, priores st ad de
fecu. z p gns ad peccaduz. Aly at gsidrates
motiuu ad peccadu e g dixnt. s. q aglus
q fuit pm it peccates fuit fuit suppm it
oes. Et h vr pbabili. peccam e dmonuz
fuit supbia cui motiu e excellentia, q fuit
maio i supioibs. Nec peccatu angli pcessit ex
pnitate aliq. s mag ex libertate abitry. Ad
Ad p g dr q diua itento no frustrati in
his qui saluat nec i his q peccant. vtq q
eiz euetus ds pcogsat. z ex vtq euetu ht
gloz. dum hos ex sua boitate saluat z illos ex
sua malitia punit. Ad 2 dr q qntacuq in
clinato ad bo fuerit i suppmo anglo. ta ei
neccitas no iduxit. vn potuit p liberu abitriu
illu n seq. Ad 2. q. q qdaz dnt q peccatu
p agli fuit occasio aliis peccadi. z q tpr p
cessit. q vr ee i gueies qz s dam. q i hoib
e mors, h e i anglis casus. vn sic morietes i
peccatis stati dapnatoi subiciut. ita z agl pec
cans stati sua dapnatoez accepit. z a bonoz
gsortio abiit e. vn alios trahe no potuit
ad peccaduz. Et io alij dnt q solu pcessit

alios grauitate peccati. Cp h e gtra illu q dr. in
apoc. q traxit secu tertiaz ptez stellaz. Et io
ali dr e. s. q pecc p angli fuit aliis occasio
peccandi. q tpr no pcessit. Sic e i eodz istanti po
angls apphende z appete. z icipe alti sigficare
suaz locutoez. q uis sigtatoez pfice no valeat
n i tpr. z i vltio tpis po ei alius assentir. ita
i eodz istanti pm angl potuit apphede appetere
z alti sigficar sua locutoez q e sine tpr. z ali app
hede z assentir. Ad 3. q. dr q ordo nl a do istit
sit q ifima p media i supiora reducat. Angli
medij st it dm z hoies io gueies fuit bo hois p
anglos pcurar. p bonos qdz directe isigado ad
bo. p malos at idirecte qz tetatoibs suis hoies
faciut cautoes z m patientie tbuetes in dm
iducut. Si g gsideret demones vt sb dfectu cl[?]e
debet eis ifern, i q puniut, si u i q nos excitant
debet eis aer caliginosus nobs ppiqus. Ad 4
q. dr q si ordo anglic gsideret q ad pfectoez gle
sic demones neq st i ordinibs anglor neq t
uq fuerut. Si at gsidret demones q ad id
qd e gre, sic demones fuerut qdz aliqn i or
dinibs angloz. s ab eis ceciderut. Si at gside
rent ad id qd e n sic adhuc st i ordibs qz o
data nlia no amisserut. Ad 5. q. dr q qda
q demon supat nllz hoiez d ceto teptar pot
nec d eodz nec d alio peccato. Qdaz u dnt q
po teptar aliu s no eudz. sz no vr u p id q
dr oz reutar idomu mea vn exiui. p g
teptar eudz z mlto mag aliuz. Et io dnt
alij q pot teptar aliu s no eudz n p aliq tps
cui ro p suit ex pte die clemetie q si pmit
tat paululu teptari ta repellit p p ifirmitate n
u dt criso s oz. alia ro suit ex astutia dya
q frequeti refugit tu phari u dt amb s luca

Dedo qrit pm. vtr angli bn possit peccar
z vr q sic. Btitudo eiz no tollit n3 s d roe
n e cate q possit defice g peccar. Cp roales
potestates st ad opposita s phm. Cz uotas agli
bn no desinit ee roal g se ht ad bo z ad mal
Cont inot no e i tmino s i via. Angli at
viatores no st g peccar no poss. Cur h qri
vtr mal agl aliqd boni possit face. Cr vtr
itllet eoz sit totalir obtenebrat. Cr vtr dmoes
possit face veros effect nliuz rez. Cr vtr cor
obediat anglis ad motu localez. Cr vtr p d
mones possit fieri dinato. Cr vtr licat i t
hui moi vti gsilio dmonu. Rn dr ad p. q.
q vidns dm sic se ht ad ipm sic uotas ad co

mnez roez bo. eo q tota ro bo i ipo do sit. Cuz
g uotas n possit velle a d n sb aliq roe bo. nec
angl videns dm p a d velle n sb roe dic bots
z p gns n ad malu flecti. Ad p g dr q qnuis
bo catu i se gsideratu defice possit. ta ex giu
roe pfcta ad bo i catu qlis e gnito btitudis
adipiscat q peccar no possit roe ia dcta. Ad
2 dr q vtutes roales se hnt ad opposita i illis ad q
ordinat n alr s i illis ad q no ordinat nlr. n se hnt
ad opposita. Intllct e n p no assentir pmis nlr notis
n uotas no adhere bo i q bo. Et io uotas angli se ht ad
opposita q ad multa facienda, s q ad ipm dm que
videt ee ee boitatis no se ht ad opposita. Ad 2
q. dr q si agl mal gsideret q ad n, bo face pot
no ta bn. sic peccato s uic u peccet. Si sigsidret
u peccato sic nuq s bo face. qz obstinat e. hui ro
e qz qcqd apphendit imobli apphendit. sic pmis
imoblr adheret. vn dr q electo di imobl e an
apphensioez z post. angli at electo mobl e an z n
post. sz i hoie at an z post. Ad 3. q. dr q mltpx
e cogto i anglis. Quda p modu n. z h itegra e i
eis sic n. Est z i eis qda cogto i eis p modu reue
latois. z h dupx e. qda e speculatiua tm subsistens i
speculatoe. z h e diminuta i eis. Queda at e cuz
gra affez iflamas. z h e totali ablata. Dr at dr
ysido q pficiut p expietaz logi tpis itllgdo e q
no asensu acapiant, s qz du i rebs siglaibs i
plet silitudo spez q hnt co nlr idtaz, aliq co
gscut pnta q n pcogsceret futura. Ad 4
q. dr q s aiue m corl cuicq itlltualy sbe z
aie plus obedit q qbzlibz gnis qbz o iferiora p
ducut. Si h n po star. Cadz e phy 7 me. ei
e fieri cui e ee. s i inferioibs ee tm gueit gpoito
ex m z for. vn n fit i inferioibs n tm gpoitu
siue sba siue acns. Cuz g oppoteat effez assi
milari cae agenti n p pduce u effez i inferioibs
n l vtute gtineat m z for u sol ds. l sit gpoitu
ex vtq. Cuz g angl n sit hui moi g z c. Nec
valent roes quaz pse adducit. s. q ex i ymagi
natoe aie cor qnqz ifrigidat qnq calefat z
ho qnq pcipitat vides i aliq loco eminenti. sor.
z pueri p fascinates oclos vetule trasmutat
Talia e no gtigut ex pura ymaginatoe aie
s qz ipa ymaginato no e sine affetu cante
motu cordis gstingendo l apericdo q s. motu cordis
l affetu u istro vtit fantasia ad hui opatoes i
ducedo frigs l calore l i pcipitatoez. In vetula
e fasanate reqrit apphesio. Deinde affetio cans
motu cordis costingedo l apericdo. Cu at oes vitales

sp̄s radicant' i corde ad ei' ifectōez ificiūt sp̄s
ꝛ maxīe sꝫ ɔsiliōes q̄ sꝫ ocloꝝ q̄ ult' ificiūt
ac̄ꝫ pximū. ac demū pueri. sic ymago ꝛ
mulier mestruata ꝛ speclm ifiat. Ad 5 q.
dn̄t q̄daꝫ q̄ cor' obediūt anglis ad motū loca
lem Cui' rōēꝫ assignt. qꝛ ordo dūi statuit ut
supiora p sua ifima ifeioribꝫ q̄ ad sua supp̄
ɔiugant'. Cuꝫ g° mot' localis it' alios sit pm'
ɔgrue angl' attig' motu cor'. Sꝫ q̄ h obia
q̄ n̄ possūt ueros effc̄ꝫ i inferioibꝫ faēe sic
dc̄m ē. mot' a' uerus effc̄t ē mouētis. Cōꝫ
ad h dd̄ q̄ p alios motus a'd acqrit' q̄ añ nō
fuit. Et cū mot' nō differat a t'io mot' realit'
it' ē ad calorēꝫ calor ē s̄ gm̄ s ph' motus
local' nō differt a loco ꝛ p ɔn̄s mouē a'd localit'
nō ē effc̄ꝫ nouū aliquē pducē. Ad 6. q. dd̄
q̄ illd̄ q̄ aliqs sat p' alti idicar'. Sūt at futa
q̄dam i suis cāis detia. q̄daꝫ u' n̄ totalit' s̄ ut
i pluibꝫ. q̄da u' idtiata. s. ɔtigentia. p̄ g° cogscūt
demones sꝫ a' ɔiectutāt meli' q̄ ho. bn̄ talia at
possūt pdīcē. s̄ nō ɔtigētia idterīata. qꝛ solus dꝫ
illa sat. Vlt' a' pdc̄a maifstet hoibꝫ. dn̄t q̄daꝫ
q̄ obiat se itlc̄t' angli itlc̄tus hoīs u' uidat spēs
idtīs itlc̄tus ei' p eas res. Sꝫ h ē fl'm cum
hui' spēs sit ipp̄ōtoate itlc̄tus humano. Alij a'
dn̄t q̄ cū sit itlc̄tual' lūie suo iradiato p' se ɔfor-
mar' itl itlc̄tuj agentij u' pfc̄te iradiet sup
fantasmata ꝛ educat spēs rez maifstaꝝ
Vl' po' dīa q̄ cū m' obediat anglis ad motū
pot mouē humores fantasie. ꝛ obūbrar' l'
serenar' itlgibilia. Ad 7. q. dd̄ q̄ peccm̄ ē
reuerentiā soli dō debitā c̄atuē exhiber'
Cogitō a' futuroꝝ ɔtigentiū soli dī ē. ꝛ iō l'
peccat q̄ i talibꝫ ɔsulendis utit' ɔsalio dmoꝫ

Solet ē i q̄ne ūsari. Ꝯ qrit' p° bt' āgli
habeant cor' n̄lr ē uita. Et uir q̄ sic. Oīne
ē aial ex aiā ꝛ cor' ɔpoit'. s̄ g° i omel' ephy' ꝛ
noiāt āglm aial g° ꝛ cā. Ꝯp pfc̄tor ē uita i
anglis q̄ i aialibꝫ s̄ aiā nō tm̄ uiuit s̄ ē ui
uicat cor'. g° angli mlto mag' uiuicabunt
cor' n̄lr sibi unita. Cont' dt' dyo 4 c. d. d.
.n. q̄ angli cor'les itlligūt'. Ꝯ fur' h q̄ri' bt'
assumāt cor'. Ꝯ 3 bt' i corbꝫ assūptis exece
ant opa uite. Ꝯ 4 bt' demones possit esse
itra cor' huāna. Rn̄ dd̄ ad p. q. q̄ āgli nō
hn̄t cor' n̄lr sibi uita. Rō a' q̄r aliqua sba
itlc̄tual' uit' cor' u' puta aiā ē. qꝛ ē sit ipfc̄ta
tenes ifimū gradū i ordīe itlc̄tualiū sbaꝝ
nō ht' sc̄ie plenitudīeꝫ s̄ acqrit eā mīsteio
sensuū. Sn̄ q̄cq' a' gnē ē porīe ꝛ iueit' a'd
ipfc̄tꝫ. oꝫ pexisse aliqd pfc̄tꝫ i eodꝫ gnē
Erūt g° aliq' sbe pfc̄te i gnē itlc̄tual' n̄
nō idigentes sensuū auxilio i acq're sc̄iaꝫ
ꝛ p ɔn̄s corbꝫ nō sꝫ uite. ꝛ tales uocamus
anglos. Ad sc̄m dd̄ q̄ uiuificar' aliqd
cor' effc̄tiue pfc̄tois ē simp' unicar' u' for'lr
nō ē pfc̄tois simp'. h ē ɔueit alicui sbe exh
q̄ tenet ifimū gradū i gnē sbaꝝ itlc̄tualiū
sic dc̄ꝫ ē. Ad pmū g° dd̄ q̄ bt's g̃g' noiat
anglm roāl' aial metha' pp rois silitudīeꝫ. ꝛc
Ad 2 q. dd̄ q̄ q̄daꝫ dn̄t anglos nūq' cor'
assūpsisse. s̄ o q̄ i dinis sc̄ptuis legūt' d' appa
ritoibꝫ angloꝝ ɔtigisse s̄ appaīt'ōēꝫ ymagi-
naīaꝫ. Sꝫ h sbar' nō p' sc̄ptuā ē dīna i tro
ducit i tēuꝫ anglos sic apparuisse u' ab
oibꝫ uidet'. Qd̄ a' ymaginaīa uisione uid'
cū sit i sola ymaginatoe uidntis n̄ uid'
ab oibꝫ i differet'. Et iō s̄ alios angli sic ꝛ
apparentes apparuerūt i corbꝫ assūptis.
nō q̄dꝫ d' tera l' d' aq̄ qꝛ nō sbito disparerēt
nec itez d' igne qꝛ ɔburerēt ea q̄ ɔtigeīēt
s̄ tm̄ ex aere nō q̄dꝫ i sua raitate manētē
qꝛ sic n̄ figuāꝫ retineret n̄ colorē s̄ ex aēe
densato q̄ coloraī ꝛ figuraī p' sic p3 i nubibꝫ
Ad 3. q. dd̄ q̄ opa uite c̄poree pcedūt ꝛ
pp̄e a cor' ex aliq° pn̄° cor' for'lr uito q̄ cū
repugnet anglo sic dc̄m ē. iō n̄ opa uite
pp̄e i cor' assūpto exerceat. Oculi g° q̄ apparēt
nō uident cū sensus sit opatō uiuētis. Nec
tamē frustra sꝫ cū sit pp repntatōeꝫ pp̄e-
tatū angli. Nec ē i eis locutō l' uox uera
qꝛ cū hui' sit ɔcept' sigcātu n̄ sꝫ n̄ a pn̄°
uite cor' uito for'li. sonos tamē eis siles faciūt
s̄ ɔcept' i eis n̄lr nō ɔtinet. Nec ūē ɔmedunt
s. u' ab' i carne ɔūtat' cū h ptineat ad pn̄° for'le
uite. possūt tamē ɔterer' cibū ꝛ masticar' ꝛ
ꝛ i uētrē pic̄ē q̄ tamē ad motū localē ptinꝫ
Nec ɔnat cū ɔnato sit a pn̄° uite. Qd̄ at
iueit' q̄nq' dyabol' aliq' ɔnasse h n̄ ē p sem̄
ab eis decisꝫ i corbꝫ assūptis. s̄ p sem̄ alicui'
hoīs ab eo acceptū. Ad 4. q. dd̄ q̄ eē a'd
itra aliū ē eē it' t'ios ei'. Sꝫ a' res cor
poralis ē' duplr eēe. Vdā ē sꝫ ē' q̄ntitatis
dīmsiue. alij sꝫ ē' eē. p' a' m' demon p'
eē i cor' hoīs i q̄ ibi opari po'. Nec obstat
ibi demones eē lꝫ ibi sit aīā. qꝛ aīā n̄ ē
i cor' tm̄ p opatoeꝫ. s̄ u' for' i m'. Angl' a' ē
ibi p opatoeꝫ tm̄ q̄ tamē distīta ē ab ꝛ
opatoē aīe. Sc̄do a' m' angl' n̄ p' eē i t' cor' ho'
s. it' t'ios eē qꝛ neq' ē ps eē neq' ē ut' dās
eē. qꝛ eē ē tm̄ a dō pcatoꝫ

Scd̄o q̄rit' pn̄° bt' oīuꝫ angloꝝ sit una
ierarchia. Et uir q̄ sic. Ier a' ē ē sc̄a
pncipat. s̄ oīuꝫ angloꝝ un' ē pncipat qꝛ
un' pnceps u' xi me g° ꝛ cā. Ꝯp oēs hoīes
sꝫ uni' ier' s̄ dyō. g° ꝛ oēs angli. Ꝯ n̄ ɔ-
t'iꝫ ē q̄ dt' dyō s de ce ier. ubi distiguit
tres ier' angloꝝ. Ꝯ fur' h q̄rit' bt' unius
ier' sint ples ples ordines. Ꝯ 3 bt' cuilibꝫ
ordis sint ples angli. Ꝯ 4 bt' distito ier'
ꝛ ordinū sit i anglis a n̄a. Ꝯ 5 bt' hoīes
assumāt' ad ordines angloꝝ. Ꝯ 6 bt' ier'
sint anexe. Rn̄ dd̄ ad p. q. q̄ ier' ipotat
mltitudīeꝫ ordinatā sb aliqui' pncipis gubē
natoē. ē ē ier' sc̄ē pcipat. Ex q̄ apparet q̄
i ier' duo itlligūt'. s. ipē pnceps ꝛ mltitudo
sb pncipe ordinata. qꝛ g° un' ē pceps nō
solū angloꝝ s̄ ꝛ hoīuꝫ ꝛ toti' c̄atuē iō ɔ
oīuꝫ angloꝝ ꝛ toti' roāl' c̄atuē q̄ sacroꝝ
pncepꝫ eē p'. ē una ier'. Sꝫ h m' pcessit
p° ag°. Ꝯ oi a' ɔsideret pncipat siue ier' ex pte
mltitudīs ordinate sb pncipe. sic una ier' l' ꝛ
pncipat dr' illa mltitudo q̄ uno ꝛ eodꝫ m' pot'
gubernatōeꝫ pncipis recipē. q̄ a' nō nō dr' ier'
una. Oēs g° angli dīnas illuīatōēs pcipiūt
alr' q̄ hoīes. iō hoīuꝫ ꝛ angloꝝ nō ē una ier'
Nā ē angli itlc̄tuali puritate pcipiūt. h ho'
sb sensibiliuꝫ silitudibꝫ pcipiūt. Et s̄ h i anglis
diuse ier' iueniūt'. Rōēs ē reꝫ d' qbꝫ angli i
illuminat' ɔsideraī tp' possūt. p° m' sꝫ q̄ pce
dūt a pn̄° uli q̄ ē dꝫ. ꝛ iste modus ɔueit pme
ier'. Scd̄o m' p' u' iste rōēs dpendet ab ulibus
cauis c̄atis. ꝛ h mod' ɔueit sc̄e ier'. 3° a' m' sꝫ
q̄ hui' rōēs applicāt' singlibꝫ rebꝫ ꝛ ut dpēdūt
a ppriis causis. ꝛ h ē modus ifime ier'. Et p
p3 solō ad arg'. Ad 2. q. dd̄ q̄ cū ier' sit ꝛ
mltitudo ipā ier' eēt ɔfusā si mltitudo i ipā
exis nō eēt ordiāta q̄ i ipā exisīt. h a' non
eēt si i mltitudīe ordinata diuisi ordīes n̄
eēēt. Et iō roābl' ē q̄ sic i n'ris pncipatibꝫ
sꝫ magrat' ꝛ plebei. ꝛ honorati sꝫ medij. ita
i celesti ier' sit ordines diuisi. s. supmi medi
ꝛ ifimi. Ad 3. q. dd̄ q̄ cū ordinatō pp̄e sit ad
aliud roāle ē q̄ i q̄libꝫ ordīe ples anglos eē
Vl'eꝫ qꝛ s̄ dio' anglos ipfc̄te cog'noscimus et
eoꝝ officiā. iō n̄ possum' distiguē officia ꝛ
ordies angloꝝ n̄ i cōi s̄ q̄ue modū mlti
angli i eodꝫ ordīe ɔtinet'. Ad 4 q. dd̄ q̄
cū hoīes sint eiꝫ spēs ꝛ p ɔn̄s uni' ordis s̄
n̄. ideo distitō hoīuꝫ s̄ ordies diuisos. s. epiꝫ
sacerdotēꝫ ꝛ diaconē ē tm̄ s̄ dona gratuita
nō s̄ n̄. s̄ qꝛ angli differūt s̄ g°d n̄ istitute
ꝛ qꝛ anglis data sꝫ ɔtuita s̄ capacitate
n̄lium. ideo distitō ier' ꝛ ordinū ei eiꝫ nō
ē tm̄ s̄ n̄lia s̄ ꝛ ɔtuita. Ad 5 q. dd̄ q̄
si ɔsideret' angloꝝ ordies tm̄ s̄ g°dū n̄ sic
hoīes assumi nō possūt ad ordies angloꝝ
distitoē n̄li sꝫ manete. Ꝯ oi a' ɔsideret' ꝛ
angloꝝ ordies s̄ dona ɔtuita. sic hoīes po
terūt mereri p donū gr̄e tātāꝫ glāꝫ ut
anglis coequētu. eo q̄ donū gr̄e n̄ ē ex
n̄ s̄ ex dī pendet libertate. Nec ē u' q̄ ad
ɔs ordies angloꝝ soli' bg'ies ꝛ pfc̄ti assumāt'
s̄ poti' oēs q̄ saluāt'. Ad 6. q. dd̄ q̄ illa max'e
dn̄r anexa q̄ n̄ solū it' sꝫ s̄ ꝛ re' uni' fini
ɔnectūt'. qꝛ g° ier' mutuo se illuīnat ꝛ
eūdꝫ finēꝫ oēs respiciūt iō max'e ɔnexe sꝫ
iudicando

Hoc ē ꝛ iuestigandū. Circa distitōēꝫ
pcedente adhuc q̄ri' bt' un' angl' illu
minet aliū. ꝛ uir' q̄ nō. Angli ē eādꝫ btitudīeꝫ
possidet q̄ā nos i futuro expectam'. s̄ i futuro
un' ho aliū nō illumiābit s̄ i ier'. Nō do
cebit uir ult' pximū suū. g° n̄ un' āgl' ꝛ
illuīnat aliū. Ꝯp tp' ē lum' i anglis. s. n̄e
gr̄e ꝛ gl'e. s̄ angl' illuīnat' lūie n̄ a c̄ate
lūie gr̄e a iustificate lūie gl'e ab btifi
cante q̄ totū ē dꝫ. g° un' āgl' aliū n̄ illu
minat. Cont' ē auct' dio' 6 ca. d' ce ier'.
Ꝯ fur' h q̄rit' bt' un' angl' aliū pūget
l' pficiat. Ꝯ 3 bt' un' āgl' alii loquī. Ꝯ 4
bt' un' angl' possit alii loq' ita q̄ alij lo
cutōēꝫ ei nō pcipiāt. Rn̄ ad p° q. dd̄ q̄
lum' s̄ q̄ ad itlc̄tū ptinet n̄ ē a q̄ q̄daꝫ
maifestatō ueitatis. ꝛ iō un' angl' dr' illu
minar' aliū i q̄ maifestat ei ueitatē ꝛ
q̄ ipē cognoscit. Cui' rō itlgēdi duo ɔcurāt
s. uit' itlc̄tiua ꝛ silitudo rei itlc̄te. s̄ h duo
angl' un' ueitatē ēs nota alij maifestar'
p'. p° q̄dꝫ i for'ndo ūtute itlc̄tiuā ei'. h ē
fiat i sp̄ualibꝫ ordo ɔusiois q̄ fit i cor'libꝫ
ordo localis. Sic g° ex locali ppiq̄tate mag'
callidū cresc̄it min' callidū i calore. nō
qꝛ a mag' callido fluat a'd caloīs i mi'
callidū. s̄ qꝛ mag' callidū id q̄ fuit i po'
i min' callido idūcat i actū. s̄ q̄ dt' gm̄ i 4°

phir. Ita oz q ex gͦsiōe supioꝛ angli ad īfeioꝛ
lum̄ angli īferioꝛ fortificet̄ nō qdē p imissiōez
alicui luminis ab ext̄ s; p eductōez illi q fuit
ī pō iactū. Secūdo vnº angl' maifestat alti ue
ritatē ex pte silitudīs itlleē. Supiō ē angl'
q̄nto pfectōr ē ī n̄ tāto nobilioꝛ ī cogitōez
acapit q qdē excedit ppōtōez n̄ angli īferioꝛ
Tertio h g° angl' supiō īfeiōez illuminat īq
ueritatē itlletā anglo īferiori s; ppōtōez sue
n̄ pponit. Ad p° g° dd q oēs āgli dm̄ ī mte ī
uidnt p eēz. Et h vnº aliū n̄ docet. Sed q uidē
nū dm̄ tanto unqsq; ples rōes ī dō cogsat q̄nto
eū pfecti uidet. io supiō angl' pla ī dō ȝ rōib; di
uinoꝛ opuz cogsat q̄ iferio. Et ȝ hiis eū illuat
Ad 2ᵐ dd q vnº angl' n̄ illuīat aliū tdēdo
ei lum̄ n̄ l gr̄e l gl̄e. s; fortificādo ipi lum̄
nāle ȝ maifestando ȝ hiis ueritatē q ptinet ad
statū n̄ l gr̄e l gl̄e. Ad 2 q. pȝ solo ex p̄dictis
Ex h ipo eīz q vnº angl' aliū illuīnat ī cog
tōe aufert ab eo defectū nesciētie q uȝ ē q
purgatio. Sed ex h q illuīnat pducat ipm̄ ad
cogitōez ueritatis q ē pfice. Sic si diceret
uisuȝ color pugare īq remouet tenebe. illu
minare ī q pfudit lumīe. pficē at s; q p
ducit ad cogitōez colorati. Ad 3 q. dd q angl'z
loq anglo nichl ē aº q ordinat gceptū suū
ad h u alti inotescat. Dr l ad h fiat. patē
pō ex silitudie nre locutōis. Est ē ad ī hōe
q ali ȝ ipō n̄l pape pōt u ea q exteiorib;
sensib; sbiacent. Aliū u q uidri nō pt sic ī
īteioꝛes gcept mētis. Hōēs g° gcepte ī hoīb;
īteri s; q manet ī simp gceptōe itllēt hnt ȝ
rōez itlli tm̄. Sm at q ordīat ab itlletu re
u maifestent alti hnt rōez ūbi q dr ūbuz ī
cordis. Eadz at q aptat signis exteri appare
si qdē sensib; adū uisuz dicit̄ nut si u ad auditū
dicit̄ ppe locutō uocal'. Sil'r ī anglis īteios
gcept angli mtis q libero arbitrio sbiacet ab
alio uideri nō pt. Qn̄ g° gceptōez suā ordīat
ad maifestandū alti dr ūbuz cordis. Qn̄ ū at
coaptat eaz alicui sigº q vnº angl' cogsat ī
aliū nalr. fit illd sigº expssiuū gceptōis gcep
tōis iterioris ȝ tal' expssio uocat̄ locutō n̄ qdē
uocal' s; itllectual'. Vbi autendū ē q sigº put
gīt sūit dr qcūq; notū ī q aliqd notificat̄ ȝ s; h
forā itllectual' pōt dici sigº res q p ipaz cogsat̄
ȝ sic angli cogsūt res p sigª ȝ sic vnº āgl'
p sigª alti loqt̄ s. p spēz. vnº ē āgl' cogtōez al
teri cogsat p spēz īnatā p q aliū āglm cogt.

q p eādz cogsat ī aº āglo ō q cogsat ī aº āglo
vnº q cito angl' ordinat gceptōez suā ad ma
nifestandū eā alti illo angl' suā cogtōem
cogsat. Et s; h aqbdā dr sigº ipa spēs nut
at ordinatō ad aº s; possibilitas h facīedi dr īt
ligentia. Ad 4 q. pȝ solo ex dictis. Cū ē gceptō
unī angli ī cogtōez alti ueniat ex sola or
dinatōe uo^{tis} eoz q locutō āgli q ē maifestatō
gceptōis ei n̄ eqlit se habeat ad oēs āglos
s; s; q uo^{bis} angli detiabt. vnº si uo^{tas} aº angli
gceptōez ppiaz ordinet ad unū tm̄ papiet
ab uno tm̄. si uō ādmet ad ples. papiet a plib;
Secūdo qrit̄ pri circa distītōez predictē. vt^{rum}
oēs angli assistāt. Et uir q sic. qlib; eiz
angl' ppigor ē dō q̄ sathan. sathan at assistit
dō s; i° Job. cū assisteret filij dī corā dō affuit
it eos ȝ sathan. g° ȝ c. Cp angli missi ī mi
sterius assistūt sic apparet ī raphaele misso
ad tobiā q de se ait. Ego sū raphael vnº ex sep^{te}
q assistim° an dm̄. mlto mag g° ȝ alij q nō
mittūt̄. ȝ ita oēs. Cō ē q dr ī lr̄a. Quarto
vt^{rum} angli mittāt̄. Qᵗ vt oēs mittāt̄. Qᵗ
vt^{rum} oēs d sa ferā mittāt̄. Qᵗ vt ī huiuoi
missiōib; a gteplatōib; retardent. Rō dd ad
p^{am} q. q sic dnī illi regi assiste q ēē eū sūt ppin
qoēs ȝ imēte uo^{tes} regis aspiciūt. sic illi angli
dnī dō assiste q ēē eū sūt ȝ imediatī eī uolu^{tez}
ītuet. Quis ē eq oēs imēte uideāt ēē dī. ȝ s;
h oēs dicant assiste. q tamē n̄ oēs ita eq uidet
q ī dīa saā l prudentiā latent. eo q q̄nto at
itllet° alicui ē pspicatior tāto p ex pri° aliq uli
ī cogtōez pliū deuēire. io s; h soli supioes q
sūt pe ferā dnī assistē q ē imēte a dō illuiārī.
Alij at n̄ q illis mediātib; illuīnāt̄. Ad p° g°
dd q sathan n̄ dr assiste sit assistentes affuisse.
q btitudiez pdidit n̄ tamē anglis siles n̄ āmisit
Ad 2 dd q angli ī misteriū missi dnī assiste
p m. s. q ad imediatā dīe ēē uisiōez n̄ aº 2°
m. Ad 2 q. dd q sic ifima i suppma p r ds
media reducit. sic ȝ gueiēt suas pfcōes hoīb;
p anglos missos distbuit. Missiō at ȝ ggat s.
q missiō sit ab aº ȝ gicipiat ēē u p° nō fuit
qa anglo gt iq opat̄ d nouo alicubi. Vl m q
p° nō fuit. ȝ h gt p dīe. Ad 3 q. dd q. s; qsdā
angli supioes s; legē gez n̄ mtut̄ q n̄ ē opars
ēē ifima. g tamē eis mta s; dispesatōez p aliqd
magnū. Rō h n̄ ē. n̄ ē adō mag ēē nos ht fiei
qn ab inferioi exeq possit. sic apparet ī in
cārnatōe q q̄uis mayº sit. tamē p gabrielē

inferiois ferā nūtiata ē. Et io dnt alij q assi
stentes n̄ mtut̄ s; iferioioes. Ad 4 q. dd q
angli illoꝛ ordinū ad extus mistoīū mtut̄
ex q noib; aliq execūtō dat̄ itlligi. Sūn noīe s;
dnatōnū n̄ dat̄ itlligi aliq executō s; solū
iperiuz ȝ exeqndis. Sūn noib; at iferioꝛ ōdi
noz itlligit̄ aliq executō. Naz angli ȝ ārchā
geli dnominat̄ adenūtiādo. Vtutes āt ȝ po
testates ptinet ad aliquē actū pncipis u
gg dt. Sprincipis at ē it alios opantes pōez
gsiste. vnº ad hos ȝ ordines ptinet ad extus
misteriuz mtti n̄ at ad 4 supioes. Ad 5 q.
dd q ī nob; exterioꝛ occupatō puitate gtepla
tōis ipedit. q actōi isistim' s; ututes sensitiuas
q actōes cū intendūt retardāt actōes itl
itllectiue utūtis. Sed angl's p solā suā itlle
ctualē opatōez regulat suas actōes extioes.
vnº actōes exteiores ī anglo ī nllo īpedūt
ei gteplatōez q duaꝝ actōnū q vna est
regula ȝ rō altius vna n̄ ipedit aliā s;
mag iuuat.

Illud qq̄ sciēdū ē. Qⁿ qrit̄ vt^{rum} angli cu
stodiant hoīes ȝ uir q nō. Custodes ēē
deputant̄ hiis q nesciūt l nequt custodi
re seipos sic pueris ȝ ifirmis. s; hō pōt custodi
re seipm cū sit liberi arbitrij g° ȝ c. Cp
vbi adest fortior custodia ifirmioꝛ supflua
uir. s; hoīes custodiūt̄ a dō s; i° ps. n̄ dormi
tabit neq; dormiet qui custodit isrl. n̄ g° ē
necē ē hoīes ab anglis custodiri. Cont ē
q dr ī pso anglis suis ds madauit d te u
c. t. i o. Qᵗ h qrit̄. vt^{rum} qlib; hō heat
unū anglm p custode. Qᵗ vt xᵘˢ huīt
custodē anglm. Qᵗ vt antix habebit
custodē. Qᵗ vt^{rum} angl' deputet̄ hoī ad cu
stodiaz a sua natitate. Qᵗ vt^{rum} angl' cu
stos qnq; dserat hoiez cui custodie deputat̄
Rō dd ad p q. q s; rōez dīe prudentie
h ī reb; oib; iueit q mobilia ȝ uariabilia
mouet̄ ȝ regulant̄ p imo^{bilia} ȝ iuaiabilia. sic
ō corā p sbas spūales. ȝ corā ifeiora p corā supi
Cuz g° ī reb; agendis cogtō ȝ affēt hoīs mltipr
uariet ȝ dficē possit a bono. nec fuit q hoīb; ī
angli ad custodiā deputaret̄ p q ad bo regualr
mouent̄. Ad p° g° dd q p liberū arbitiuz hō nō
pt malū sufficiet uitar pp mltiplices aīe passi
ones. Ad 2 dd q ds custodit hoīes sic ulis istⁿ
istructō cui tamē istructō ad hoīez pueīt medi^{bȝ}
anglis. Ad 2 q. dd q puidnā dī pri ē ēē illa

q ppetuo manet ēē u ea q trāseūt puidenā dī
ē ī q ordiat ipas ad res ppetuas. Cū g° hoīes
sint ppetuī n̄ solū q ad gez spēz s; ȝ q ad p
prias singloꝝ q sūt aīe rōales pbabl' ē u di
uisis hoīb; diusi angli ad custodiā deputet̄
ȝ singlis singli. Ad 3 q. q x s; q hō imēte re
gulabat̄ a ūbo dī. un̄ nō idigebat custodiā an
gloꝝ. q tamē passibilis fuit s; corā. debebat̄ ei āgl'
n̄ taq; custos supioꝛ. s; taq mīstr iferioꝛ. vnº dr. q
q accesserūt angli ȝ mīstrabāt ei. Ad
4 q. dd q antix cū sit liberi ābitrij sic alij hoīes
n̄ puab' extori aux° tota n̄ hūe gcesso. s; custo
diet̄ ab anglo. n̄ q p ipm iuuet u bōis opib;
uitā etnā mereat. s; u ipm ipediat ne hoīes
subūtat. Ad 5 q. dd q qdā dnt. q angl' deputet̄
hoī p custode ī baptismo tm̄. ex q seqret̄ q nllis
deputaret̄ n̄ tm̄ baptiçatis. Sed q an̄ ī miniz
hoī piculū io dd q deputet̄ a natitate ex uteo
Et h gueiēt. Ea ē q puident̄ hoī a dō ī q ht
n̄ rōalem extrīo ei exhibent̄ ex q tale n̄ accip̄t
tal' at ē custodiā angloꝝ. vnº hō stati a natitate
ex uteō ht anglm ei ad custodiā deputatū. ȝ
Qdam tamē dnt q ī uteō ht ā anglm spālez. qdā
u q nō s; anglm matis cū adhuc sit ad matis
Ad 6 q. dd q ē custodiā angli sit qdā executō
dīe puidentie ēē hoīes facta io sic nichl dīe pru
dentie sbthit̄ totalr. sic ȝ angl' custos nuqs di
mitit totalr hoiez. Sed at dr ds hoiez relique
s; ordinez suē puiden iq pmittit eū pati pe
nam l culpā. sic ȝ angl' itūē dr hoīez dimite
p u nō ipedit qn patiat̄ aliq̄ tbulatōez l cadat
ī peccatū. s; ordiez iudiciorū dī.

Secūdo qrit̄ pri°. vt^{rum} angli pficiāt ī uisiōe dī
Et uir q sic. Caritas ē ē pri° merendi. Sed s;
ī anglis ē pfcta caritas g° possūt mereri. Cre
scente at merito crescat ȝ pmiū btitudis q ī ui
siōe dī gsistit. vir g° q angli ī dī uisiōe pficiāt
l pficē possit. Cp ille q nō ē ī summo pt pficē sed
angli nō sūt ī summo uisiois dī g° ȝ c. Cō g°
pficē ptinet ad statū uie. angli at uiatores
n̄ sūt g° ȝ c. Quarto h qrit̄ vt^{rum} angli p mutuā
uisiōez illuīnatōez ȝ locutōez ī rez cogtōe
pficē possint. Qᵗ vt^{rum} angli ab hoīb; misteriuz
īcarnatōis didicerit. Qᵗ vt^{rum} it anglos sit
pugna. Rō dd ad p q. q pfecē ipotat
tendentiā qndā ī aº. q ē pficit ī aº tendit
Cuz g° angli sint ī ūo positi p gfirmatōez
q nō gpetit eis spatiū merendi n̄ usq; ad p^{az}
electōez. io n̄ gpetit eis ult' tēdē ȝ p gns n̄

pficē iuisioe dī q ē pmiū eēle. Q̄dā dicūt
q pfice possit rōne pmij actualis i quo gaudet
d pfectu ↄ salute custodiēdor. Sed cū āglī
n sit uiatores i tali gaudio n ex merito
pficiūt. S cū sit cōphensores io poti ex uirtute
btitudis acquirūt. Ad p̄ ḡo dd q caritatis
i pfcte q ē uie ē mereri. caritatis aūt pfcte
q ē patrie n ē mereri s pmio frui. Ad
2 dd q qntitas cogtōis seqr uirtute cog
scentis ↄ io qntitas cogtōis anglor. lꝫ
anglis btīs n sit i summo gdu btitudis simp
ē tamē i summo quo ad se ipm s diaz pfessi
natoēz. ↄ io nō pot pfice i dīi uisioe. Ad 3
q. dd q qntitas cogtōis seqr uirtute cogscētis
ↄ io qntitas cogtōis anglor d q n ē sm
modū eē dic̄. s s maiorē l minorē pspi
cacitatē itllēt eor pensanda ē. Et io lꝫ
oēs angli idē uideāt. s. eēnciā diaz n tā eodē
mō. s supiores uident lipidi plēs roēs rer
i ea cogscendo. Et s h alios istruē possūt
tā p illuminatoēz qs plocutoēz. p utqꝫ ē
bn angl alteū anglm istruit d occultis
s diūsimode. locuto ē ppe ē d cōceptoibꝫ aūt
occultis ipī angli. illuminato aūt ē maī
festato eor q i luīe diō supior anglis app
hendit q iferior ppa uirtute uidē nō pot.
Et hic est q loq oibꝫ anglis ↄtīt tā supioibꝫ
q iferioibꝫ. s illuminarī solū supioibꝫ
quī pla i luīe diō uidet. Sp i maifestatoē
q ē plocutoēz n ē ↄfortato itllēs illī cui fit
locuto. sic ē itllēs q illuminat. Ad 3 q. dd q
d misterio icarnatōis ē dupl loq. s. uno m i
gnali. ↄ sic oibꝫ anglis reuelatū ē a pnō s
sue btitudis. Aūt m q ad spiales ↄditōes. ↄ sic
n oēs angli a pnō d oibꝫ icarnatoibꝫ ↄditoibꝫ
sūt edocti. ↄ s h poterāt ab hoībꝫ d misteiō in
carnatōis doceri n p modū illuminatōis aut
locutōis s mag p modū expletōis rer. qꝫ dic
p aplos pdicata st mistēia icarnatōis x āglis
aliq apparuerūt d hui misteriis q pūs eis occulta
fuerāt. Ad 4 q dd q illā ortū hnt ex ūbis
danielis dicentis. pnceps regni psar restitit
m. qd sero expones dic pncipē reg psar a
eē anglm q se opposuit liberatōi ppli isrl. Cui
p q daniel orauit gabriele pces ei pntātē
Dr aūt uni angl alti resistē dicōnt ↄsiderādo
ē q dīa iudicia eē reg ↄ diuisos pplos l hoies
p anglos exequentur. Angli aūt i suis actoibꝫ
sꝫ sinaz diaz regulant. Contingit aūt aliq q

i diūsis regs l i diūsis hoibꝫ ḡria ↄ diūsa
merita l dmerita iueniūt. ut bn alii fo
ueat l psit. Dꝫ aūt sup h ordinato diē sapie
heāt cogscē nō possūt n ds reuelāte. bn
necē hnt sapiaz dī ↄsule. Et io i qꝫ d ↄ ḡris a
meritis ↄ eēs repugntibꝫ diaz ↄsulūt uotes
resiste eēs iuicē dnr. Nō qꝫ sint eor ḡrie
uotes cū i h oēs ↄcordēt q dīa sapia ipleat. s qꝫ
ea d qbꝫ ↄsulūt st repugnātia

Hoc d angelicā n. Ch q̄rit ubi celū heāt mām
Et uir q sic. phy ē i pnō phy ubi loqꝫ d pnis
cor mobilis absolute dt. q tā st pnā. s. mā for ↄ
puato. Cōuz ḡo celū mobl cor habebit mā p
pnō. Cp s phy pō d ce ↄ m. celū ē ex tota sua
mā ḡo celū hēt mā. Cont ē aūct themistius
q s q dt gmtor i lō d sba orbis dixit aut mām
nō eē i celo aut equoce eā ibi eē. Cūr h
q̄rit ubi ḡo sit sit eāta. Rn̄ dd q oēs moderni
dnt celū hr mām. q ↄpbāt nō solū auctoitatibꝫ
supdcīs s ↄ aliis roibꝫ. Scdꝫ ē phy ↄ meta
i oī re mota oꝫ ymaginari mām celū aūt mo
uetur ḡo ↄ cē. Cp s phy q d ce ↄ m. rar ē q
hēt paz d mā. densū aūt q hēt mltū d mā. s i celo
ē raritas ↄ densitas. stella ē s q dt gmtor est
ps orbis densior ḡo ↄ cē. Cp si celū n hēt mām
ē act purus. s simpx act sine for sbaz eē n
pot ḡo nō possēt eē dimēsiōis sbz ↄ ita nō eēt
cor. Cp bnūqꝫ itllgt ↄ itllgt igr ē sepatū
a mā. ḡo si celū caret mā ↄ itllgt ↄ itllgt
qd flm ē cū sit uisibile. Cp cares mā ca
ret pō ad dīosiez. ↄ ita ē iuisibile q ē
flm sic ex · apparet
Cōdaz aūt n solū posuerūt i celo mā. s ↄ
dixerūt eā eādez eē cū mā corpor iferior
q sic pbāt. oēs res st a dō ordīo qdā ita
q nō ē repire aliq duo spē differētia
eq distantiā a pnō. s si mā cors celestis
ē alia a mā cor iferior cū utqꝫ sit ens
i pura pō. erūt iste due pōe l mē eqlr di
stantes a pō eo q i pura pō nō sit assignare
gdus. Cp cū oīs distīcō sit p actū circūscpto
actu a mā celi ↄ a mā cor iferior seqr q
iste due mē s se ↄsiderate nō distiguātur ab
iuicē. s st eedē. Cp istū nō uir stare posse
pō ē ad for cū puatoē eidē ē cā ḡnatōis
ↄ corruptōis i rebꝫ. s si i celo ē mā eadē cū
mā corpor iferior seqr q i due mē s se ↄsi
derate erit celū i pō ad for cor iferior qbꝫ
puatū ē ↄ ita erit ḡnabile ↄ corrup. Itē dr

aliqs q ↄunis mā celi s se ↄsiderata sit m
i pōa ad fores cor iferior tam for celi
pp sua pfectoēz totā suā pōaz tminat eo q
ipa oēs fores iferior uirtute i se ↄtineat
cuius sigm ē q ad oēs mouet. Cp istū n
sufficit. aīa ē sensitiā lꝫ ↄtineat uirtute
uegetatiuaz. mā tam ē sit i pō ad uegetatiuaz
nō ita p sensitiuaz tminari pt qn maneat
adhuc ibi pō ad uegetatiuaz cuius sigm ē q qꝫ
corrupto aīali ḡnatur ex eadē mā planta
Nec ualꝫ siqs dicat q ↄuis sit i pō n ē
tam dar pōaz actiuaz q eā ad actū redu
cat qꝫ s gmē i xj me nō ē pō passiā i
mā cui nō respondeat pō actiā. P lꝫ mā a
celi poss sic poni tminata p for suā. mā
tam iferior eēt adhuc i pō ad celi for
ↄ ita ex corpori aliq iferiori poss fieri celū
Vidētur tam ad h rndet. s. q sic i fine mūdi
erūt elea icorruptibilia qꝫ ds dabit eis aliud
ordinē ad formā ita q forma satiabit totū appetitū
mē nec m alia erit tūc mā elor q mō ita ds indidit
mē celi ordinē ad suā formā tūc nūc uō mē iferiori or
dinē ad diūsas foīs ↄ s illud oꝫ satiari totū
appetitū p unā formā. hic aūt satiari appetitū p or
dinē ad formas diūsas. s. ḡnabiliū ↄ corruptibiliū
Sꝫ nec istud bn dcm ē. qꝫ elā in fine mūdi erūt icor
ruptibilia ex cessatioē pmi motus. sine q nlla ḡnō
nec corruptō nec motus nec trāsmutatō eē pōt. Itē icor
ruptibilitas elor in fine mūdi erit miraculosa. celi
aūt icorruptibilitas erit nālis. Si aūt dicas q
in fine mūdi incorruptibilitas celi erit nālis cū illa nō sit
ei nā nālis. sꝫ alia eē nāz celi nūc ↄ tūc. Cp io
alii mō rndent supdictis dnt q celū hēt māz
q ē s se ↄsiderata ens i pura pōa. sic mā inferior
sꝫ tn illam differre ab ista qꝫ illa n ē in pōa ad a
liā formā pt q ad illā q hēt. unū illa forma sic
pficit māz illā q nō manet i ea aliqua pōa ad eē
s ad ubi tm ut dt phs 8 meth. Mā aūt q ē
corpor inferior nō solū ē in pōa ad formā quā hēt
s ad sua ↄnā ↄ io ē in ea nō solū possibilitas ad
ubi s ad esse. ↄ io nō ē eadē mā celi ↄ mīs tn
ↄueniūt tn ī aliqua anologiā pōe. Sꝫ nec
ista pō uidetur sufficiens nā sm q dicūt aūt ī 2.
phy mā q ē ens in pura pōa in sui eēntia nō
ē eē simpx qꝫ si sic seqret q ḡnō eēt ex ente si
plicr. Neqꝫ ē simplr nō ens qꝫ seqret q ḡnō
eēt ex nichilo. unū oꝫ q sint opposita in sui eēntia
ex ente in pōa ↄ puatoē entis in actu. Mā aūt
talis cū hāt puatoez anexā ut admixta sꝫ phm

in fine pmi phy ↄ eā corruptōis q celo rep
ugnat unū nec in eo erit mā. cuius eēntia sit pō. h
ē q dic phs 4. meth q n ē timendū q celū ca
dat. eo q nō ē fundatū sup pōm ↄtrariorum q est
ad eē ↄ nō eē. Si aūt dicet aliqs q i mā celi
nō ē puatō alicuius for quā n hēt cū for celi
nō hāt ↄtrarium ↄ io nō ē in pōa ad aliā formā
nec ↄ formā quā hēt amittē pōt ↄ sic nec corpale
ipm celum erit. Istud nō ualꝫ q̄uis n mā
celi nō sit puata pp aliqua for quā nō habeat
ipā tn in sui eēntia ↄsiderata unū qd ex se ē formā
quā hēt amitte pōt ↄ s hoc oē q hēt tale mā.
si in pōa corruptibile ē. sic pꝫ p phm 9 meth q
dicit q ul pōa sempiternū. oīs n pō nālis ↄdictiōis
ē. pole n oē aūt nō actu eē q ḡo pole ē ↄtigit
n eē. ↄtingens aūt nō eē corruptible ē. Et i
ista pō uidetur ponē celū eē corruptibile nāli. nō
tn corrumpi pp carentiā ↄrii. Si aūt i pole ē sic
supdcm ē eēt n aliq pō passiua i mā tn nō
rndet pō actiua ↄ h ē iquenies q q ē pole
nō eē ↄtingit nō eē sic pꝫ ex auctē phi sup
dcā. Cp sm q pbat phs 8 phy nlla uirtus
infinita pōt eē i cor finito hnte māz. lꝫ aūt nō tm
intelli de uirtute actiua sꝫ ↄ passiā. Cū n oē tale
cor sit pole diuidi ad fintā diuisioz tal corpis seqret s
finita diuisio uirtutis ei ↄ ita tal uirtus eēt finita. Si
ḡo celū hēret māz cū oē eēt pōa cū ipsa st dimensiona
ta seqret q diuisio i ipo extēs possit diuidi ↄ p ↄns
ipa uirtus ↄ ita ois uirtus exīs i ipo dīcet finita ↄ sic
nō eēt i celo aliqua uirtus receptiua durationis infinite
ↄ p ↄns celū eēt corruptibile. Cp si celū hēt māz cū
mlte sint spere aut ille oēs spere hebūt māz eiusdē
ḡnis ↄ sic erūt corruptibiles ↄuꝫ n hītu eādē
māz ēt trāsmutatō ad inuicē aūt hebūt māz diuersaz
ↄ sic differēt oēs spere ḡnē q ī defensorēs pdicte
opionis negant. Cp ad idē Rn q̄uia ↄ dnt
q spere celestes nō st uelut nūō sic uni ↄ dt gmtor in lō
de ce ↄ m. Sꝫ i h sinē eē cor q sepat ab alio
sm ↄmes puatū nō ē ↄmunē ei ↄ p ↄns nec eē nūō
cū ḡo oīs spera celestis sepet ab alia sm ↄplꝫ puctū
tn cuius sigm ē q spē mouet motibꝫ circulāibꝫ ↄ
ↄtrariis. nō ḡo est st uni cum nūō. Nec ↄ hoc intendit
ↄmtatr. s intedit dicē p hoc q oēs spē st ad inuicē
ↄnexe sic ↄ h mō totū uniūsuz dr unū uno mō
Unū ↄ ↄmtatr. 2. d ce ↄ m. dic q cor celestia st pla
iducua i spē. Ibi ↄ dic q nē n motores q mo
uet cor celestia st unus eēntia ↄ diuisa hnt diuersitate
de quibꝫ tn manifestum ē q nō st iuicē nūō. Cp s q dic

9° 2 cri. d' sba orb. ma cui ee e po. no e iucta n ex trasmutatoe for2 sbalia. Si n. ut ide dic ma eet ad i actu seqret q trasmutato sbal que e gna° eet altato. Cu g icel no sit tal trasmutatio no eit i ma. cui ee sit sua po. Et sim h celu no eit a° n na simp. cui ee e act cu trib dimsioib in ea exntib. Est tn adutend q h na q li sit act n tn dicta e for cu n informet h poti dicta e na. cu sit sbm trasmutatois ad ubi. Et sim h for istu ne no eit ad ouctu ei i ee. Ad p. dd. q nudu pbatu fuit apho ee ad tor altia ne a na gnabiliu q corruptibiliu. s. quite ee q ido logt ibi magis ee toi sit ctoe ne. ab fiequi fuit i lib. phy. sic dic. 9° i 3. phy. Ad 2. dd q phi logt i d celo sumdo celu p toto uniuso. Solutn. p hoc rone pbante plez ee mudos sic pz. uba eis in spacium. Dic n. sic p° ee q m. neqz una nitas e plez ee mudos. sicqde iste ex tota sua ma est. Ad 3. dd. q i oi re mota oz ymaginari ma no quide tale cui ee sit sua po. h suffic tal qual data e. Ad 4. dd. h q dic 9° i li. d sba orb. raz q densu n iueniut in corb isfioib q i celo uniuoce q id sic i corb isfioribus raz q densu iueniut ppt maiore ul miore ogregatione ptiu me. ita i celo raz q densu iueniu pp maiore ul minore co gregatoz ptiu illis q e ibi. N ad h magis reqrit ma cui ee sit po. q illa cui ee sit actus ni ricep q e ex se careat pte q pte. Ad 4. q. dd. q act pur n pot ee sbm alicui trasmutatois subal. pot tn ee sbm accitus. vl dd. q h intelligit d actu puro n ab aliq pticipato. Ad 6. q. dd. q cu qr ma ipedit itellatoz e q reap for in pti culaie puta sb hic q nc. sic distinguit 9° i 3. d aia. Cu q li sig e q ma p abstractoez ab istis odicoib di intelligiblis. q io cu celu hit has odicoes puta hic q nc. n e intelligibile sic q appet in sacio hostie. Q ut ipiu e visible debet ei ide lucas ipis cuntis. Ad 1. dd. q sm phm q ame. ne pond epyciclos q ecte cos. ptn n. oia appentia in celo alr qp p expy ciclos saluai sic mlt omnt xi. mete. Ad rones aut pbantiu eande ee ma in celo q in cor pib isferioib no oz sm pdictam opioz tndere. Dia n. celi no e sbiste in pura po. sic ille rones supponit. Ad 2. q. dd. q opio bti aug e oia simul fuisse creata q inpsius fois distincta. Moyses aut rudi pplo loqns p ptes disst q sil fca fuant. Sic as doces geometria. doez

ostructoez fige ptrahedo linea p linea qmuis linee sine ordine tpis figam ostituat. Succe ssione aut sex diez qs ponit moyses. Aug. dic vnu die sexies repetitu sm diusa rez ge na ogitoz i intellitu angelico fatien. vnu i epla ad orosiu sic inqt. In ognitoe lucis dies pmi In cogitoe firmamti dies scds. In ognitoe di stinctiois tre q maris dies tcius. In ogitoe solis q lune q stellaz dies qrt. In ogitoe volatiliu et reptiliu dies qnt. In cogitoe hom q iumtoz dies sext. Et in qlibz diez istaz sut vespe q mane. i. cogtio matutia in ubo q vespetina i rez gne ppo. Alioz vo stoz oppio poit ordine coz b fuatz i rez pductoe eo mo quo recitat in genesi.

Secudo q pn. vt m ds potuit pducere ma q e pure pole sine for. q vr q sic. Oppio .n. stoz ponentiu no oia simul creata e q informitas me pcessit tpe sui formatoz. q ita ds fecit ma sine for. g q h potuit face. p ma e potetior agente. cu sit pz sbe. h ds pot face q ac cidens sit sine sbo. ut pz i sacro altaris. g potuit face q ma esst sine for. In oriu e q 9° dicat i 2. phy. q si ma p tmutaret ab oib foris tc q no esst actu eet actu. h aut iplicat odictoz. g ds h face no pot. Qux h q vt p° sint creata ms ceua. Ad q ne p° sentent qoi q dut q cu ds possit plia face q ho intellige pot ee ms in distictu face q osuac sine for. Sz h no vr q h implicat odictione. h q pz ex auice 9° sue scdi. p ts catois e eius actu. act at e for. Nac g mra fiei sui cari sine for. e dare eius actu fiei sine ee q sine actu. P oe eius ca tu e i aliq gne q in aliq spe. tale aut eis pum i pura po. i nllo essz gne cu sit i po. ad oia g nc creai pot ab aliquo sine for. Ad p g. dd. q sm opioz aug. in pcessit sua for toz n tpe h na. Sm aut alioz opioz ma pcessit sui fortoz tpe pp op distictois q ornat. Et sm h informitas m non excludit oez form h exclud formosite q dcore nc i cam corpea appente. Ad 2. dd. q no est sile qz cu de rone accitus sit i sbo sbm h q i ro ne for ni cit d roe for l accitus n hr. Ad 2. q. dd. q h opioz dictam res ee successiue creatas illa st pmo cata sil q hnt simitudie gnale ad res q h st in i. s. celu epyreu q e oiuz otentiuu. na angelica q e oiuz ogstitua m. p. q e qi oiuz susteptiua. tps q e coiter nisa oiuz extrisecu. Sm aut opioz aug. tps n e vnu de iii ocreatis eo q sm

opioz sua i fortas m no pcessit duratoe sui tpe. sua fortione. q i nllaz mtione fecit de ce lo empyreo. Lectio 2.

Prima aut distictois opo. Ti q. p° vt p° opus creatois fuit natn opus distictois q ornat. q vr q no. Distic tio n. no e n pus ofusoz h res ee mixtas siue ofusas q fieri eas p abstractoz ex ofuso q omixto fuit opio anaxagore q phs iphat p° phy. g vr q pt op creatois n sit op distinc tiois. P. aug dic sic magis dic s. i lra. q os sex dieb catuiras p spes distiux. g totu op sex diez ad distictoz ptineb. q ita ornatus n differet a distictoe. Cn oriu e q di gn. Igi p fcm st celi q tra. q ois ornat eoz p q ut oit di intelli op creatois distictois q ornat. Qux hoc q vt op distictois q ornat sit ocenti bz dieb assigtiz. Ite vt lux noiet aliqui naz reale l intentoale. Ite vt aque sint sup celos. Rn°. dd. ad 1. q. q na in opibz sex diez tali i sti tuta e. vt n pn tuc odita n se st sisteret q ex eis alii ppagai possent p mutua actoe q passio ne. q io natui op diui inpa rez mstitutoe dicit mop catois distictois q ornat. qz p respicit pnci ee. q sbaz. Sm collatoez iitutu actiuaz q passiuaz coez ad omne spem mouentiu cuius modi st calidu frigidu. hiudu q sicu. Op vo or natus respicit collatoz iitutu sbaliu ad actiatez spem mouentiu vt sem hois ul leonis ul alius rei. Ad 1. g. dd. q distictio pau indi no est itelli p extctone mle ab aliq mixto h p hoc q duise reb duise iitutes st collate. Ad 2. dd. q op distictois dit accpiu put dic di stinctoes sm qpai q distictois diz mcludit i se ornatu q sic accp magis h qual i differt a dcai e. Ad 2. q. dd. q qua i ope distictois rez collate st iitutes actie q passie mouetes ad oms spem io p° debuit pduci illa iitus que e ppa p cois alti mitas q sm phm e celu q io qua litas actia ipius celi puta lux debuit pduci pmo i ope distictois. s. p° die. Sa aut die fca e distic tio mi celoz a celo qu fco firmamto dise sut aq ab aqs. Sz 3a die fca e distictio ulti eli q aqs. qu ogregate st aque i locu vnu q appuit arida. Et i ope ornat iitutes spales pportionali sunt collate 4. s. die stelle celo. q. pisces aque et aues aeri. 6° aialia tre. 7° vo die ex se cepit opari. Et io sc ds ab opmib dr quieuisse. Ad 3.

q. dd. q aliq posuerit luce ee cor. q i 2. de aia phs iphat. seqret n. duo cora ee i eode loco. cu lux sit simul cu aere i oi p ste acis. Quida vo dixerut q ipa lux dic eade naz cu colore. qz lux e coloris cuitien. Sz h ocra appet i noctilucis q de nocte lucet qmuis eoz color ipius no appeat. Et io alii dut q lux e intentio qda. q quidp phat ex h q lux ofert colori ee intetionale. s. q e i medio. P for accitalis real n introducit sine motu q al tatoe q ps no in instantanee. lux aut introducit instantanee. g q ct. P sensi le reale positu sup sensu no fac sensu cu g lux positu s sensu sentiat no eit real h intentonal. P auic dic 6 nalia q duo reali pnt oucire q ee in eode puncto sil ipius medii q no oueit fois realibz. P si lux e ad reale oz q fiat p eductoez de po me qz h omt. A me for q no educit p trasmutatoez de po m creat. h lux no educit d po me cu no maneat in aere apd absenta agentis luce pu ta cois luiosi cu tn for educte de po me ma net i ma op abstitua suoz agentiu. Sz istud no vr uez for n intentonal no denoiat re in qua e sic lux aere niq e. P si essz lux intentio no possz ee cu trasmutatois real. q io alii dut q e for real h alr e in celo siue in corpe luioso q i medio. Est n. in coi luioso sm q e actius ut e i medio. Sz nc hoc vr vex cu sm omt i 4. phy. i pole sit q ad sit sbm. i vno pdicamto q in alio sbiect. st actus sic q calo st in hoie qlitas q in igue sba. Et io alii dut alr. s. q lux e qlitas cois luiosi. sit aut i me p altatoz s. p eductone de po ad actu no p emanatoz luci a coi luioso i medio eo mo q dicit om xi. met. q agens n iuenit forma i ma. h educit ea d po me. Et sm h lux q e in coi luioso gnat luce in medio. sic calor in igne gnat calore in se aut in alio cor. q e actius vtrobiqz. Ad 1° g q i otraiu obi citur dd. q qz lux e qlitas actiua cois luiosi sine p altatoe io e pur no tn trasmutatois nalis h e i spual q sm hoc pot oferre colori ee itentoale. Ad 2. dd. q cu qre aliq forma inducat i ma ab motu q successioe e. qz ht otraiu i ma. Lux aut otrariu no ht. tenebe n. st priua puato lucis q io lux in stantanee q sine successioe gnat i medio sic q for sbal existe ma disposita i instanti gnatur. Ad 3. dd. q altatio sensus pure e spualis. q io no pot altari imediate a sensibili pure nali. oz g q ipm sensibile accipiat p° ee aliql spuale i medio. an q spuale ee accipiat in sensu. nr. n. tusit d extrino

ad extremum non per medium sicut vult commentator in libro
de sensu et sensato. ¶ Lux autem ex hoc ipso quod est qua
litas primi alterantis quod est causa omnium alterationum na
turalis quam spiritualis ideo sensum immediate alterat. ¶ Ad
4 dicendum quod radii in medio a duobus vel pluribus corporibus
procedentes non sunt plures sed unus solus sicut et diversa
corpora calida generant in eodem medio unum calorem tantum.
Quia non generant per immissionem caloris sed per eductionem
caloris de potentia medii. Vel forte corpora generantia ca
lorem erunt diversorum generum et eodem modo est de radiis.
¶ Ad 4 quod dicendum quod sicut dictum est generatio luminis est per educ
tionem de potentia medii sed subito fit propter carentiam contrarii
et ideo non manet apud absentiam corporis luminosi quia sine
continua dispositione precedente vel semper manente fit in medio.
¶ Non quod est dispositio in aere ultima ad hoc quod lux ex eo
in instanti educatur sed non quod retineatur absente cor
pore luminoso. ¶ Ad 4 quod dicendum quod aque que super celos sunt
non sunt aque elementares nec tales ponuntur ibi esse mi
raculose vel violenter cum naturali sint generis ¶ Hoc
enim non congruit prime rerum institutioni quia secundum Augustinum
operibus suis dicitur non quid deus sua virtute possit
sed quid rerum natura patiatur. ¶ Unde non congrue veniunt
[illegible] gen. dantes aquas illas esse creaturas spirituales.
Et ideo alii dicunt quod sit celum empyreum ab igne quia
sit de natura ignis sed quia habet aliquas ignis proprietates scilicet lu
ciditatem. Ita celum cristallinum quod secundum astrologos
modernos est nona spera dicitur aqueum non quia sit de natura
aque inferioris sed quia convenit cum ea in dyaphanitate.
¶ Est enim illud celum omnino dyaphanum et ita inferiore
vero celum sydereum quod in parte est dyaphanum et in parte
lucidum. ¶ Ista ergo opinio satis concordat dictis magistri
qui dicit per aquas intelligi primam materiam de cuius subtiliori
parte sunt aque que super celos sunt.

Sequitur quod primo utrum corpora celestia moveantur
ab anima vel ab aliqua substantia intellectuali. Et videtur quod ab
anima. Primo enim motus naturalis est a natura. Sed corpora cele
stia ut dicitur in primo de celo et mundo movent naturaliter ergo etc.
¶ Preterea secundum philosophum 9 metaphysice operatio intellectus et voluntatis
non transit in materiam exteriorem sed in substantiis intellectualibus
non est nisi intellectus et voluntas ut dicit commentator in xi
metaphysice. Videtur ergo quod celum a substantia intellectuali non possit
moveri cum motus sit actus transiens in materiam exteri
orem. ¶ Contra est quod dicit commentator 2 de celo et mundo quod hec corpora
non habent motum naturalem sed voluntarium. ¶ Videtur hic quod
utrum substantia intellectualis movens hec corpora sit forma corporis.
¶ Utrum corpora celestia habeant causalitatem super inferiora.
¶ Utrum corpora celestia super actus humanos. ¶ Responsio
dicendum ad primum quod corpora celestia non possunt moveri ab anima.

Movens enim anima determinat se ad unam partem ita
quod motus eius ad oppositam partem est ei innaturalis.
Unde philosophus probat 2 de anima contra [illegible] non est a natura cum
sit ad omnia sed ab anima. ¶ Preterea nullum agens mo
vet ad formam nobiliorem illa que est principium operationis
sue. Celum autem movet ad animam ergo movebitur per ali
quam substantiam vel formam que est nobilior forma naturali. Unde
commentator in xi metaphysice dicit quod corpora celestia quia sunt nobiliora
creatorum necesse est quod sint animata. ¶ Preterea omnis virtus que non
est in materia est intellectualis sicut dicit commentator in 8 physicorum. Motor
autem celi ut probat philosophus ibidem non est corpus nec virtus corporis.
Relinquitur ergo quod substantia movens celum sit intellectualis.
¶ Ad primum dicendum quod corpora celestia dicuntur moveri naturaliter non
propter principium activum sed passivum tantum. ¶ Ad secundum dicendum quod
proprie actiones intellectus et voluntatis que sunt intelligere et vel
le non transeunt in exteriorem materiam. Aliquas tamen operationes
habere possunt quas non prohibet transire in exteriorem materiam.
Sicut videmus quod voluntas imperat membris exterioribus
et virtutibus in eis existentibus. ¶ Ad 2 quod dicendum quod secundum
opinionem philosophi duplex est motor corporum celestium scilicet separatus qui
vocatur intelligentia et coniunctus qui vocatur anima.
¶ Motor primus secundum quod dicit commentator in xi metaphysice largitur
corporibus celestibus eternitatem motus in duratione. Secundus autem lar
gitur corporibus celestibus gyrationem in velocitate et tarditate
scilicet quod moveatur in tempore et non in instanti. Horum autem pri
mus nullus posuit formam corporis celestis. Cum virtus sua
esset corpori celesti improportionata. De secundo autem dixerunt
quidam ut Avicenna quod talis motor est forma corporis celestis
constituens ipsum in esse formaliter et secundum hoc habet celum
animam coniunctam sibi in esse corporaliter sicut animalia apud nos. ¶ Sed
hoc non potest stare. ¶ Cum enim materia sit propter operationem eo quod est
propter formam que est propter operationem. Operatio autem est causa quare
aliqua forma unitur materie. Si ergo celum habet materiam oportet quod
illa anima sit ei coniuncta propter aliquas operationes quas sine
corpore explere non potest. Hec autem operatio vel est operatio
anime nutritive vel sensitive. Sed hoc celo non competit.
Sed et hoc caret celum cum careat sensu tactus qui est
primus quo caret propter improportionem contrarietatis quam re
quirit tactus ut dicitur in 2 de anima. Nec propter operationem
intellectivam quia ipsa de se non indiget corpore
sed propter actus [illegible] intellectus cum fantasmatibus. Unde oporteret
eam esse coniunctam sensitive qua caret ut dictum est.
Nec etiam propter motum quia ad hoc quod moveat non oportet quod uniatur
ei in esse sed per contactum virtutis sicut motor unitur mobi
li. Unde commentator in 2 de celo et mundo arguit Avicennam de hoc
quod dixit corpora celestia habere fantasiam. Unde dicit si
haberent fantasiam haberent sensus et instrumenta sensu
um et haberent propter salutem et possent eis accidere

actiones. Et ideo commentator in libro de substantia orbis negat hunc
motorem esse formam celi tamquam sibi formaliter in esse
coniunctum. In 2 tamen de celo et mundo dicit hunc motorem
esse similem forme in quantum dat corpori celesti operationem propriam
scilicet motum circularem et in quantum est in eo sicut motor pro
portionatus mobili. Et secundum hoc dicatur aliqualiter unum
esse animatum cum celo. Propter connexionem quam habent ad invicem.
Sicut supradictum est de toto universo. ¶ Ad 3 quod di
cunt quidam quod motus corporum celestium non habet causa
litatem super ista inferiora. Eo quod ad omnem effectum
in istis inferioribus producendum sufficiunt virtutes
inferiorum. Cuius signum est ut dicunt quod sub eadem constella
tione nascuntur gemelli diversi sexus. Sed istud
non potest stare. Nam secundum philosophum 8 physicorum motus primi mobilis
est mensura omnibus existentibus. Item secundum quod ibidem dicitur omnis
motus difformis ad motum uniformem celi redu
citur. Unde cum motus inferiorum sit difformis ad
motum celi reducetur. Preterea virtutes active et passive
corporum inferiorum sunt accidentia et ideo non sufficiunt
primo ad generationem formarum substantialium. Nec quantum ad similitudinem
esse quod secundum commentatorem in 8 physicorum. Preterea generationes in istis
inferioribus non semper est coniunctum generans in ipsum
generationis tantum. Sicut patet in semine separato a gene
rante. Instrumentum autem non agit actionem principalis agentis
nisi coniunctum ei. Non agit illam actionem separatum ab
eo. Et ideo oportet quod in talibus agat virtus corporis celestis.
Sicut apparet in putrefactis. Et propter hoc dicit commentator ibidem
quod motor eternus largitur inferioribus esse perpetuum et
motum eternum in quantum motus continuus corporis celestis est ca
usa continue generationis et corruptionis in inferioribus. ¶ Ad
4 quod dicendum quod motus celi super actus humanos proprios si
cut speciales hominis intellectionis scilicet intellectivas
non habet causalitatem. Cum forte enim est ipsum etiam in aliquid
et etiam aliquid esse. Deus autem solus est in anima rationali.
Potest tamen super actus humanos ab anima rationali sub
ratione sensitiva per organum corporale exercitos. Et hoc
potest per accidens cum possit super organum. Et plus potest
super intellectum in quantum incipit a corpore propter fantasmata
quam super voluntatem que libera est. Et ideo ab intellectu incipit.

HEc de origine anime. Lectio xi.

Hic queritur primo utrum anima sit composita ex materia et
forma. Et videtur quod sic. Illa enim que non habent ma
teriam non habent causam sui esse ut dicitur in 8 metaphysice.
Sed anima habet causam sui esse cum incipit a deo. Ergo habet materiam.
¶ Preterea quod non habet materiam sed est forma tantum est actus purus. Sed hoc
solius dei est. Ergo habet materiam. ¶ Contra est quod dicit philosophus 2 de
anima quod anima non est substantia que est materia nec substantia que est composita
sed substantia que est actus sive forma. ¶ Videtur hic quod utrum anima

sit de essentia dei. ¶ Et utrum anima intellectiva sit
forma corporis humani. ¶ Responsio ad primam quod dicendum quod anima non est
composita ex materia et forma. Si enim haberet materiam forma in
ipsa recepta esset particularis quod repugnat intellec
tualitati sicut quod dicit commentator in 3 de anima. ¶ Quidam autem
dicunt animam esse compositam ex materia spirituali et illam non
impedire intellectionem. Sed non est. Cum enim anima sit forma
corporis et sic habetur compositum vel secundum partem et tunc illa
pars est forma duarum materiarum diversorum ordinum scilicet spi
ritualis et corporalis quod est inconveniens. Preterea esse in spirituali aut
est actus aut est potentia. Si actus non oportet ipsum esse aliquam
formam informantem eam. Unde et commentator ponens essentiam
celi non esse potentiam sed actum posuit ipsum esse naturam simplicem
sicut patet in libro de substantia orbis. Si autem esset talis materia est
potentia aut ergo illa erit eiusdem generis in omnibus animabus et sic
materia unius anime erit in potentia ad formam alterius anime et per consequens
omnes anime erunt corruptibiles. Aut erit alterius generis et sic
sequitur omnes animas genere differre quod falsum est. Non ergo anima
est composita ex materia et forma. Ad primum ergo dicendum quod illa que non
habent materiam non habent causam sui esse per transmutationem sive
eductionem de potentia materie. Sed non prohibetur talia habere causam
sui esse per creationem. ¶ Ad 2 dicendum quod quamvis anima sit
actus purus est tamen actus participatus sive dependens
a prima causa. Deus autem est actus purus a nullo dependens.
Ad 2 quod dicendum quod si lis de teneat effective vel finaliter
potest animam esse de substantia dei eo quod ab ipso deo sit principium et fi
nis omnium entium. Si autem teneatur materialiter vel formaliter
sic non est verum quod anima sit de essentia dei. Cum enim essentia
dei sit actus purus cui nulla potentia permisceatur non est
possibile quod ipsa fiat materia alicuius cum materia dicatur potentia ad
aliud. Item nec forma eo quod forma dei sit incompossibilis alteri
[illegible] et ponitur in potentia. Preterea anima dicitur actus purus
nulla ei privatio admisceri potest anime convenit admixti
o nullius defectus et privationes ut ignorantia ma
litia et huiusmodi. ¶ Ad 3 quod dicendum quod commentator sequens opiniones
philosophi vii metaphysice scilicet quod forma sit per eductionem de potentia
materie opinatur esse nullam formam esse in materia quod non sit
educta de potentia materie. Unde dicit ibidem quod si forma aliqua
fieret non per transmutationem de potentia materie sequeretur formam
illam esse per creationem quam sicut supradictum est ipse penitus
negavit. Forma autem omnis educta de potentia materie est forma
materialis et materie immersa et ideo recipit speciem materialem et per consequens
speciem quam recipit non intelligit. Et ideo secundum eum anima
intellectiva non potest esse forma corporis alias enim non in
telligeret. Et secundum hec producit rationes sive quas posuit
in 3 de anima ad probandum unitatem intellectus. Sed est quedam
substantia separata solum locum tenens in gradu substantiarum separatarum
et ideo est in potentia ut intelligat per abstractionem specierum a

fantasmatib; ut ipe dic in 3. de aia. Ex quo sequit
hoiez no repoi in spe p aiam intellectiua. s;
p sensitiua. Ex qua pone oritur dupx dubi
tatio. s. quali ho intelligat aia intellectiua exnte
separata. Ite quali. vno ex nte intellectu no oes
vno intelligente intelligat. Ad pma hui; rndet
ibid. d. q spes intelligibil qua intellcs intellit
abstracta a fantasmate dupx ht ee. s. in intellec
tu po. le cui inheret. 7 in eo ht ee sic actus i sbo.
Aliud aut ee spei e fantasma a quo spes ht
veritate sic 9ceptus intellcs veritate ht ex enti
tate rei. Et io spes in intellcu existens ht ordi
ne 7 9nexione eenle ad fantasma. rone cui pot
ei influe intellcez. 7 sic mediante fantasmate
9ccatur hoi intellige. Ad scdm q rndet ibid di
centes q intellige 9ccatur hoi mete fantasmate
io no obstante vnitate intellcs oes vno intellnte no
intelliget. cu induiis diusa fantasmata 7 de ea
dem re inueniant. Hic at opp. nulli intnt re
pbare. Et pmo sic. Prima actois rei e forma eius
dans ei ee. si g aia intellectiua no e for. corps sequtur
q ho no intelligat. h aut ro no videt 9cluder. q2
7 si aia intellectiua no sit for. corps. fantasma tn pp
q intellectio hoi 9ccatur e for. aie sensitiue qua ho
ht esse. Sed repbant ea sic. ho p se 7 no p accns
intellig. aut g sm se totu est pncipiu intellectio
nis. uel sm pte no sm totu. cu no intelligat p cor.
g sm aliq pte q e for. corps. Sz h ro petit eande
rnsioez qua pa. 3o sic. Nu q pot aliqd in tm
nobilitari q creat sua spem n acquirat noua for
ma. g sensitiuu nuq potit tm nobilitari q 9stituat
hoiem in altiori gradu uite q alia aialia bruta.
bruta aiam sensitiua. s; nc ista ro 9cludit. no n
oes aia sensitiua e eiusde spei cu alia. Sic n. oia
aialia bruta essent eiusde spei. 7 io vna aia sen
sitiua 9stituit al' in pfectiori gradu uite q alia. h
aut nobilissima e in hoie. cui e quadam pti
clare cogitere 7 intentiones pticulares sic intellcs
vles ad inuice 9ferre q nulli aliaz aiaz sensitiuaz
conuenit 7 io 7 ro pticularis uirtus cogitatiua dr.
Et sm hoc ho p eam in gdu pfectiori uite q bru
ta aialia 9stituit. 4o sic obiicit. spes uel fan
tasma compat ad intellectu sic color ad uisum
ut dr in 3. de aia. Sz no possum dre q paries
uideat. pp hoc q color uidet ab aliq s; q paries
videt. lic; g fantasmata nra sint actu intellecta
nuq tn pp hoc dicet ho intellige. Sz io ista
nulli p' desiat p q paries caret pnci. apphensiuo

7 io nulla 9gnitio ei 9enit pot. 2o q fantasmata no
comparant ad intellcm ut intellecta. ab eo ut color
ad uisum s; 9pant ad spem intelligibile ut re
cipientia influxu intellectionis ab ipa spe intelli
gibili q e 7 pnm totius intellectois ipi intellectu.
4o sic obiicit. Diuisione actois sequtur diuisi
tate forme qua agens agit. cu g forma qua intellcs
intellit no sit fantasma. s; spes intelligibil
diuisitas 7 vnitas intellectois seqr diuisitate
7 vnitate spei intelligiblis 7 no fantasmatis.
Sz posito vno intellcu no erit n vna spes re'
eidem intelligibil. g no erit n vna intellectio.
7 ita nulli hoies eande re vna intellectoe intelli
gent. Sz ista ro no vr suffice. g ius. n. forma
qua intellcs intelligit separatus sit spes intelligi
bil. for. tn qua hoi intellectio 9ccatur e fantasma.
7 io sm diuisitate fantasmatu in diuiss hoib;
erit 7 diuise intellectoes re eidem vel ho diuiso
ru. 6o obicit sic. 9tra fundamentu oium istaz
ronu. Cu n. sic ipe dr in 3. de aia dicat for. re
ceptu i idiuiduali sine pdicant h e sb 9ditonib
mlib; no sit pn intellectiou no potit ipi inte
lecto vlis p fantasma qd e indiuiduale 7 sub
9dicoib mlib; in fantasia receptu nob' 9icari.
Et s; h posito pdca nulla uidet. Et io qda dnt
q aia intellectiua e for. hois no de po. me per
trasmutatoz ipius educta. s; magis p creatione
infusa. 7 io no oz q tota sit imsa me. s; s aliqs
suas po. as eleuat sup ma; q quare po. e ex hoc ipo
no requirit in sua opatoe aliq organu corpea 7
sm hoc potit spes intelligibil in eis sine 9dicio
nib; malib; recipi. 7 sic pnm intellectionis esse.
7 sm h cessant oes obiectiones 9muniter in 3. de
aia. Sz 7 9 hanc pone vr sic posse argui.
Aut n. aia intellectiua e for. corps inqm e pncipium
taliu po. az sic q nc tales po. e erunt eleuate sup
cor. siue ma; vno erit inse me sic 7 ipa forma
intellectiua sm eentia no e sup ma; eleuata. Si
aut dicat q aia intellectiua sm een. no e for. corps
inqm e pn. taliu po. az s; e eleuata sup cor. sic q ipa
no reponat hoiez in spe inqm e pn. taliu po. az
7 p 9ns nc inqm e intellectiua s; magis inqm e trasi
tiua. 7 sic seqtur q aia intellectiua inqm tal' e no e
for. corps. Quida aut ad istd rndent 7 dnt q
aia intellectiua e for. corps inqm e eentialr intellectiua
absolute no inqm ipa e principium po. az aliquaz. Sz
hoc no vr. Aia n. intellectiua inqm e for. corps inea.

Nota q ipse sequitur qui in hoc quo solue conari rones quae non posse

mea. sic q inqm e pn. po. az suaz no sit ma 7 p 9ns
opatio ipius inqm e pnm taliu po. az no erit inea
7 sic intellige no erit opatio ma. Sz h quod dece
dit. s. q intellige no 9ccat hoi n p fantasmata
Sz tuc redibit tuc dubitatio supdca. s. qualit
intellectio vlis mete fantasmate induiduali po
sset hoi 9icari. Quicqd tn rndeat ad hoc. positio
ponens intellectiua aiam no ee forma corps fla e
7 erronea. cu veritati fidei 9cludat. ponit g fides
cuilib; hois ee una aiam intellectiua incorrup
tibile. alias pirent merita 7 pmia ho. singloz.
Secundo q. vtrm pt aiaz intellectiua sit in hoie
aliq alia forma. 7 vr q sic. phs n. dic. i 2.
de aia q aia e actus corps physici s; corpus
ht aliq form sbalem p qua e corp. g an aiam predit
in corpore alia forma sbalis. Ite sm phm i viii.
phy. az Ome mouens seipm diuiditur in pte moue
te 7 in pte mota. s; aial mouet seipm g hebit
pte mouente 7 ptem mota s; ps mouens e for.
ps mota no pot ee ma. cu sit in pura po. g ps
mota erit ad in actu p aliq forma alia ab aia
mouente. Con e q dic 9or in lib de subst orb.
q ipo le e hre vnu ee n vna form. Hic l' o
q. vtrm aie sint create siml cu corib; Ite vtrm in
9positioe corps humani sit ad de na corps celestis.
Rno. dd. ad. 1. q. q quidam no solu in corpore
humano s; in qualib; alia re dixerunt plies esse
formas q pbant p auctate 9mntor in po phy. vbi dic
q quicqd e int ma; 7 form ultiam sm me 9poite
7 for e 9poite. Ide 7 dicat 2. meth. te q ma pma p
recipit formas magis uberes 7 mete for. vli recip
alias. p ppetates reales 9seant form 7 ma;. Cu
g in qualib; re inueniant mlte ppetates ut puta
q e tale corp 7 hui g in qualib; re erunt mlte for.
h aut spali pbant de corib; mixtis. In mixto. n. no est
me tm. oz g q in mixto maneant for. e insensibiliu
Sz ide pbant in plantis in quib; qnq inueniunt vna
ps mortua alia viuente. mortui aut 7 viui no
e eade forma. Ide 7 pbant ex corruptioe aialiu.
q qnq ex sola incisione q incisio tn no induat
dispone s; solam puatoz. vnu no pot p ea for.
noua introduci s; sepata aia ab aiali no manet
cadauer absq oi for. Ergo alia for. in corpe
alis pter aiam q manz. Itm 7 pbant de hoie
ho. n. genat hoiem s; no rone me tm nc rone for.
intellectiue. cu illa sit ab ee. g genat aliqua aliam
form 7 ita plures forme erunt in hoie. p sm
phm e pus e aial q ho. nc pot dia q ad

ueniente aia humana corrupat aia alia. eo q aia
aialis disponat ad aiam huana. ide aut non
disponit ad corruptione sui. p aia huana cu sit
vnu no pot ee ts agentiu distinctoz. cu g aia
huana sit ts creationis diuine. oz actione age
tis nalis ad alia form q ad aiam huana ter
minari. Adduit tn 7 alias rones theologicas
s. de pcco originali 7 de corpe xpi 7 de sacro alta
ris. de quib; oib; dicet suis locis. Sz ista opi
no vr stare posse. Sm n. q phs frequet dicit cor
ruptio vnius for. e gna altius. Aduenie te g sa re
cedit pma. 7 sic nuq manebut plies siml. p id q
aduenit alicui post ee 9pletum no dat ee simplr
s; ee tale. Cum g quel; for. sbalis det ee simplr i
actu g sa for. aduenies no dabit ee simp. s;
ee tale. siue sm quid. Et ita gna for. sbalis sc
no erit gnatio simpr. s; gna. sm quid. que e altao
sm phm i. phy. 7 vnii 7 9m. dic. 2. phy. 7 de sba
orb. p si ma eet in se ad formatu sequeret q gnao
esset altatio. p cu forma det ee inquamq; re vna
erunt plies forme erut 7 plura ee 7 ita vna res
erit duo 7 no vnu. Quida aut ad pdca rn
dent 7 dnt q dupx e ee. s. ee een. 7 ee suppositi no
e aut inconueniens vnius rei esse plura esse een. sed
inconueniens e vnius rei esse plura ee suppositi. vn
in xpo sut plura ee een. q ide est q plures een. s;
vnu tm ee suppositi. Et sm hoc dicut suppositu. s. q
sicut huana een. assumpta e ad vnitate ee suppo
siti diui. Ita sa forma aduenies assuit ad esse
sbale suppositi pexntis. cui; gna erit gna. simplr
7 no altatio. Et sm hoc 7 no oz sa for. aduenie te
corrupi pma. Sz istud no pot stare. huana. n.
na. pp assumptioez in vnitate ee diui suppositi pdi
catur de diuo supposito 9cretiue dicendo xps e ho.
g a sili in hoie ho posset pdicari de supposito pexnte
in eius vnitate assumpta e humana aia. hoc aut
e flm. Cum. n. illud suppositu pexistit hoi no fuit
in spe huana s; potius in aliqua alia. 7 ita seqret
hominem pdicari de indiuiduo alterius spei uel saltem
indiuiduu q no esset in spe huana eet ho. q e absdu.
Et io alii dnt q in ullaire e plus q vna for. sba
lis. 7 q aduenientie sa recedit pma. 7 q for. pfec
tior 9tinet totali quicqd pfcionis e in formis im
pfcoribus. 7 sm h pot rndeti ad argumenta. Ad p.m
dd. q sic calor dr actus calidi no q scorsum sit ca
lidu sine calore s; quia e calidu p calore. Ita aia
dr actus corps p aiam no p aliaz form. Ad 2m
dd. q al' no mouet se sic q for. i eo moueat m.

Sed cum sit compositum ex diversis partibus quantitativis diversimode complexionatis, anima movet una talium partium, movet alia parte. ¶ Ad 3m dicendum quod commentator in primo physicorum vocat materiam primam potentiam puram, formam autem ultimam formam celi, media quae sunt corpora mixta et simplicia, quorum omnia sunt composita ex materia et forma. ¶ Ad 4m dicendum quod commentator in 2 metaphysice vocat formas uliores formas elementorum mediantibus quibus corpus mixtum recipit alias formas, non ordine essendi sed ordine dispositionis. Vel formam uliorem vocat formam secundum quod est principium perfectionis ulioris forme, non secundum quod perficit materiam perfectione corporeitatis; precedit se ipsam in ordine nature, sed quia perficit eandem materiam perfectione aliqua minus uli. ¶ Ad 5m dicendum quod forma quae sit una in essentia est tamen multiplex in virtute, et secundum hoc potest esse principium multarum perfectionum. ¶ Ad 6m dicendum quod commentator 3 de celo et mundo dicit quod forme elementorum secundum essentias manent in mixto; intelligendum autem est secundum qualitates eorum, non secundum substantias. ¶ Sed ex hoc contingit maximum impossibile ut dicit ibidem, scilicet ut si ea sint ibidem, id est in composito in actu, compositum non habebit unam formam substantialem, nec compositum erit unum nisi per accidens vel per contactum. Et ideo ipse dicit quod forme elementorum sunt medie inter substantias et accidentia, et ideo possunt recipere magis et minus, et secundum hoc misceri possunt in mixto. ¶ Sed contra hoc obicitur primo quod inter substantiam et accidens non est medium. Ad quod dici potest quod commentator non dicit quod forme elementorum sint medie inter substantias absolute et accidentia. Secundo obicitur quod substantia non suscipit magis et minus. Ad quod similiter dici potest quod licet substantie perfecte non recipiant magis et minus, substantie tamen imperfecte ut sunt forme elementorum possunt recipere magis et minus. Vel potest dici quod recipere magis et minus est duplex: vel secundum repetitionem speciei, et hoc est proprium accidentibus, sicut album et albius; vel in indivisione speciei, sicut colores extremi remittuntur secundum magis et minus in colore medio, scilicet fusco; et secundum hoc forme substantiales elementorum remittuntur secundum magis et minus in mixto, ut patet in carne. ¶ Ad 7m dicendum quod pars plante mortue non dicitur mortua eo quod careat anima vegetativa quae est principium vite, sed quia anima vegetativa ibi existens non potest facere in ea operationes vite propter indispositionem illius partis. Et ideo non oportet quod pars mortua habeat aliam formam a parte viva, sed habet eandem, non tamen ut principium vite sed ut principium perfectionis totius in parte mortua existens. ¶ Ad 8m dicendum quod quamvis privatio non dicat dispositionem sed privationem, quia tamen non tollit dispositionem ad formam absolute sed illam quae disponit ad formam iam existentem, ideo ablata forma iam existente inducitur alia forma per virtutem celi. ¶ Ad 9m dicendum quod homo dicitur generare hominem non quia per actionem hominis anima intellectiva de potentia materie generetur, sed quia actio hominis terminatur ad aliquam formam que sit dispositio ad animam intellectivam recipiendam, in cuius receptione desinit esse forma prior. ¶ Ad 10m dicendum quod in embrione veniente ultima forma desinit prior, non tamen propter hoc forma prior disponit ad corruptionem sui, sed disponit ad formam perfectiorem, ad cuius introductionem sequitur partis prioris corruptio. ¶ Ad 11m dicendum quod duorum agentium perfectorum non potest esse unus terminus; duorum autem agentium quorum unum est principale agens, aliud autem disponens, potest esse unus terminus, sicut est in proposito, sicut dictum est. ¶ Ad 12m dicendum quod anime sunt simul create cum corporibus. Cum enim multitudo aliquorum sub eadem specie non sit sine materia, si anime fuissent create ante corpora non potuissent solo numero sed specie ad invicem distincte fuisse. ¶ Ad 13m dicendum quod aliquid venit in compositionem alicuius aliquando per medium continuans, ut apparet in lapidibus congregatis ad invicem vel in partibus domus ad invicem ordinatis; et hoc modo nihil de natura corporis celestis venit in compositionem corporis humani, quia partes componentes hoc modo manent distincte secundum situm; nihil autem distinctum hoc modo apparet in corpore hominis. Alio modo per medium mixtionis. Nec hoc modo aliquid corporis celestis venit in compositionem corporis humani. Mixtio enim est miscibilium alteratorum unio, quod corpori celesti, cum non sit alterabile, repugnat.

Lectio xii.

In eodem quoque prius dubitabatur. ¶ Queritur primo utrum forma que educitur de potentia materie secundum aliquid in materia preexistat aut quod non. Dicit enim philosophus primo physicorum quod materia prima se habet [illegible] que appetit formam sicut informe formam. Informe autem caret omni forma. Ergo etc. ¶ Preterea si forma aliquo modo fiat, preexistit in materia aut secundum se totam aut secundum partem. Si secundum se totam, preexistit; ergo non fiet, quia quod est non fit. Si secundum partem, partibilis esset, quod est falsum. ¶ Contra: commentator dicit in xi metaphysice quod opinio Aristotelis de productione forme substantialis est similis opinioni de latitatione formarum. ¶ Queritur [illegible] utrum [illegible] rationes seminales. ¶ Item utrum Eva fuit formata de costa Ade secundum rationes seminales. ¶ Item utrum corpus Ade et Eve sit immediate a Deo formatum. ¶ Respondeo dicendum ad primam questionem quod secundum commentatorem in xi metaphysice de productione forme substantialis plures sunt opiniones. ¶ Quidam enim sicut Anaxagoras omnes formas dixerunt in materia preexistere, nec eas fieri nisi ad esse extrahi (?). Hanc opinionem philosophus sufficienter improbat primo physicorum. ¶ Alii autem sicut Johannes grammaticus contrarium dixerunt, scilicet nullam formam preexistere in potentia materie, sed omnes formas totaliter creari, totam factionem forme potentie facientis et nullatenus potentie materie tribuentes. Que positio antiquorum philosophorum contradicit, scilicet quod ex nichilo nichil fit, sed illud quod fit oportet aliquid subici. ¶ Via autem Aristotelis ut dicit commentator ibidem est media inter istas opiniones, que ponit formas de potentia materie educi. ¶ Quam quidem positionem moderni diversimode intellexerunt. Quidam enim sic intellexerunt ut diceret aliquid forme actu manere imperfecte inchoatum, quod agens extrinsecus per motum et mutationem ad statum perfectionis continue educat. Ex quo sequitur formam substantialem esse partibilem et eius generationem esse motum. Cuius contrarium dicit commentator in 7 physicorum, scilicet quod in substantia non est motus, quia non est divisibilis, divisibilis nec partibilis. ¶ Alii autem sic intellexerunt predictam philosophi opinionem ut nichil omnino forme in potentia materie dicerent preexistere, sed ipsam per agens naturale fieri in materia. ¶ Sed istud non videtur dictum secundum intentionem philosophi. Quod enim educitur de alio oportet quod prius fuerit in ipso, quia quod nullo modo est in aliquo non est in ipso. Si igitur forma educitur de potentia materie, oportet quod ipsa preexistisset aliquid in materia. ¶ Sed diceret quod forma aliquo modo fuit in materia, fuit in ea ratione privationis tamen. ¶ Hoc autem stare non potest. Privatio enim dicit negationem non absolute sed cum habilitate ad id quod negatur. Aut igitur forma diceretur preexistere in materia ratione negationis, tunc quod falsum est, cum negatio nichil ponat. Aut ratione habilitatis, quod dupliciter potest intelligi. Aut enim intelligetur quod in materia solum existat habilitas ad recipiendum formam, et tunc formam fieri non est aliud quam ipsam ab agente naturali in materiam imprimi. ¶ Sed hoc sicut commentator dicit ibidem non est secundum opinionem philosophi, sed quia ut dicat agens non inducit formam in materiam, sed educit eam de materia. Aut potest sic intelligi ut in materia sit aliquid forme quod per agens naturale educitur, et sic oportebit dicere aliquid forme in materia preextitisse. ¶ Preterea si nichil forme in materia preexistit, formam fieri ex materia esset fieri ex nichilo. ¶ Nec valet si quis dicat formam non fieri sed compositum, quia licet per se non fiat, fit tamen in composito. ¶ Preterea secundum philosophum 2 physicorum in hoc differt ars a natura, quod natura est principium ab intra, ars vero ab extra; et non per eductionem alicuius ab intra videretur ars a natura non differre. ¶ Preterea omnis forma fit ex propria materia; cum igitur materia prima absolute considerata sit communis omnibus formis, oportet quod in ea sit aliquid quo nullius naturalis forme appetitur, ad hoc ut ex ea potius una forma quam alia in aliqua parte generetur. ¶ Nec valet si quis dicat quod causa huius appropriationis est agens, teste philosopho x metaphysice, ubi dicit quod eadem existente materia non fiunt diversa nisi propter causam agentem. Nam ibidem commentator dicit quod hic locutus est de formis artificialibus que sunt ab extra, non de formis naturalibus que sunt ab intra. ¶ Preterea appropriatio materie ad formam per agens fit mediantibus aliquibus dispositionibus, que omnes in generatione forme substantialis corrumpuntur, cum fiat resolutio ad primam materiam, cum generatio unius sit corruptio alterius. Nec valet quod quidam dicunt ad hoc, quod generatio ordine nature et si non tempore preveniat corruptionem, quia secundum commentatorem in 7 physicorum sicut ex parte agentis naturalis precedit generatio, ita ex parte materie corruptio. ¶ Preterea cum materia et forma differant sicut essentiis, nec ista diversitas tollitur ex coniunctione unius ad alterum, non potest ex materia et forma fieri unum simpliciter per intrinsecam unionem unius ad alterum, sed magis secundum quandam superpositionem extrinsecam, quod proprie convenit formis artificialibus, ut dicit Alpharabius in tractatu de intellectu et intelligibili, nisi dicatur forma secundum aliquid existere in materia et non tantum agens naturale eam educere. ¶ Et ideo dicunt alii formam in potentia materie secundum aliquid preexistere, et agens naturale ipsam secundum hoc non in materiam sed de materia per transmutationes educere. Ad cuius intellectum advertendum est quod duplex est potentia in materia: quedam enim est que est forme receptiva, alia vero que est ipsius forme inchoativa. Differunt autem iste due potentie ad invicem eo modo quo dictum est in ipsa questione de potentiis anime. ¶ Sed contra hoc obicitur: nichil distinguit nisi actus; cum igitur iste potentie referantur ad eundem actum, non differunt inter se. Ad quod dici potest quod non tantum actus distinguit potentias, sed etiam ordo ad diversos actus vel diversus ordo ad eundem actum distinguit diversas potentias. Hee autem potentie referuntur ad eundem actum diversimode, quia una est actus sive forme receptiva, alia eiusdem inchoativa, ut ibidem dictum est. ¶ Sed adhuc obicitur: inter formam et materiam non cadit medium; igitur inter potentiam receptivam materie et formam non cadit potentia inchoativa media. Ad quod dicendum quod potentia inchoativa forme est eiusdem generis cum forma. Ideo sicut idem est ipsa sicut forma, et secundum hoc non impedit immediatam unionem forme ad materiam. ¶ Item obicitur: potentia et actus distinguuntur ex opposito; ergo unum non fit aliud. Ad quod dicendum quod aliqua dicuntur esse opposita in quantum dicunt diversas essentias, quorum unum non fit aliud. Alia vero dicuntur opposita quia dicunt eandem essentiam sed diverso gradu perfectionis, sicut minus album et magis album dicunt eandem albedinem quamvis sub diverso gradu perfectionis, et in talibus unum fit aliud, et ita est in proposito. Potentia enim inchoativa forme et forma dicunt eandem essentiam forme, sed potentia dicit eam sub gradu pure actualitatis. Unde et exemplum de albo inductum non est omnino simile, quia minus album non dicit albedinem in gradu pure potentie, quamvis importet philosophi in manifestatione substantiarum uti exemplis accidentium. ¶ Sed adhuc obicitur: si forma sic educitur ab aliquo, generatio erit motus. Sed ad hoc dicendum quod cum motus sit actus et eductio alicuius de uno gradu actualitatis ad alium gradum actualitatis, sicut de imperfectiori ad perfectiorem, quamvis in tali gradu semper sit admixta aliqua possibilitas. Eductio autem forme substantialis de potentia inchoativa est eductio de gradu pure possibilitatis, et ideo talis eductio non est motus. ¶ Ad 2m igitur dicendum quod forma secundum totum preexistit in materia, non tamen secundum omnem gradum perfectionis, et ideo secundum totum dicitur fieri, quia ipsa tota de uno gradu

s. possibilitatis transfertur ad gradum actualibilitatis
Ad primum dicendum quod materia antequam recipiat formam caret forma.
sed gradum actualitatis non secundum gradum possibilitatis.
Ad 2. q. dicendum quod res exeunt a deo sicut artificiata ab
artifice secundum quod dicit commentator xi. methaphisice unde sicut forme arti
ficiatorum preexistunt in artifice secundum suam similitudinem
Sic forme et uirtutes omnium naturalium preexistunt in mente di
uina. quia deus non solum dat formam absolute sed et naturam et
uirtutes quibus res naturales producunt sibi similia siue sint
actiue siue sint passiue. Habent forme et uirtutes secundum quod
sunt in mente diuina dicuntur rationes primordiales quia nullum habent an
se. Et dicuntur tales maxime sunt primum uirtutum inferiorum. Virtus
autem comunis creature ad hoc ut obediat creatori dicitur
ratio obedientialis. Sed uirtus indita rebus ad producendum sibi
simile dicitur ratio seminalis et hoc ideo quia regulat motum naturale
rationis n. est dirigere. Seminalis autem dicitur a proprietate seminis
quod est principium productiuum secundum similitudinem in natura. Et secundum hoc dicitur
deus rationes seminales in se includisse maxime contulit rebus
naturalibus uirtutes naturales ad producendum sibi simile. Et per hoc
patet solutio ad 3. q. Eua n. de costa ade non per uirtutem ali
cuius agentis naturalis fuit producta et ideo non secundum uirtutes
seminales fuit tamen producta secundum rationes obedientiales de co
sta ade et secundum rationes primordiales et tales ex parte dei.
Ad 4. q. dicendum quod solus deus qui est institutor nature potest
preter nature ordinem res in esse producere. Ordo autem nature habet
ut unaqueque species ex materia propria generetur. sic homo naturaliter generatur
ex semine humano. ideo solus potuit uirum de limo ter
re formare et mulierem de costa uiri.

Secundo quaeritur utrum anima humana educatur de potentia materie
uirtute seminis et uidetur quod sic. Ric. n. commentator in vii. methaphisice
quod ab eodem generatur forma et subiectum forme quia in potentia est
unum efficitur maxime unum est a duobus agentibus generatur. Cum
ergo subiectum anime intellectiue sit corpus et hoc educatur de potentia materie uir
tute seminis. ergo et anima intellectiua. Preterea homo generat sibi simile in
specie sed similitudo speciei humane est per animam humanam siue in
tellectiuam. ergo ipsam etiam generante uirtute seminis. In contra
rium est quod dicit philosophus in libro de animalibus quod intellectus est
ab extra. Iuxta hoc quaeritur utrum anima humana sit corruptibilis.
Item utrum anima sensitiua uirtute seminis educatur de potentia materie.
Item utrum corpus in statu innocentie fuit per naturam immortale.
Item utrum fuit passibile. Responsio dicendum ad 1. q. quod sicut dam
natur opinio quorundam qui posuerunt nullam formam in materia esse nisi eductam
de potentia materie. Negauit n. formas creatas esse possibile forma
autem educta de potentia materie materialis est et impedit intellectum
et ideo posuit animam intellectiuam secundum separata. Hec
autem positio ueritati fidei repugnat sicut superdictum est.
Et dicendum ideo est anima intellectiua esse formam corporis humani.
non tamen educta per transmutationem de potentia materie sed magis per

creationem in esse producta. Si n. ut arguunt quidam esset
educta de potentia materie esset forma materialis recipiens speciem intel
ligibilem materialiter et ita impediret intellectionem. Preterea
omnis forma educta de potentia materie non excedit proportionem materie.
Imo quod habet proportionem sine materia sed potius tamen eius operatio opinantur
est in materia. et per consequens non subsistit nisi in materia. Humana autem
anima potest separari a corpore et operationem operatur in qua ei non com
municat corpus s. intelligere ergo etc. Ex quo etiam apparet quod uir
tus seminis non potest educere de potentia materie. Semen n. cum sit
corpus non agit nisi transmutando materiam et ideo actio eius non
extenditur nisi ad formam possibilem educi de potentia materie. Ex
quo etiam apparet quod anima humana non est corruptibilis. forma
n. non est corruptibilis nisi que educitur de potentia materie. inquantum est potentia
ad formam contrarium ratione cuius contingit corruptio. Ad
primum dicendum quod ratio illa sicut supradictum est habet locum in diuisio a
gentibus principalibus non ordinatis ad inuicem. Ad
2. dicendum quod homo generat hominem sibi similem maxime per uirtutem
seminis eius disponentem materiam ad susceptionem talis forme.
Est autem aduertendum quod argumentum in contrarium male inducitur
philosophus n. non loquitur de intellectu simpliciter per anima intellectiua.
sed sumit ibi intellectum pro uirtute operante in semine formatiua
cat autem eum intellectum quia agit ad modum artificis or
ganiçando corpus. Et dicit eum ab extra quia non est in semine
per naturam seminis. sed ab anima generantis uel potius a uirtute cele
stium corporum secundum quod dicit commentator in vii. methaphisice. Ad 2. q. patet so
lutio ex dictis. Ad 3. q. dicendum quod operatio rei indicat
naturam eius. Cum ergo omnis operatio anime sensitiue sit mediante
corpore. relinquitur quod ipsa non sit eleuata super proporti
onem corporis siue materie. Hoc autem contingit in quibusdam anima
libus ut puta in generatis per coitum maris et femine. in quibus ipse
mine relicta est uirtus anime generantis. quae uirtus post
separationem seminis a generante conseruatur per uirtutem cele
stem ut dicit commentator in 8. physicorum. In quibusdam autem
sola uirtus celestis supplet uirtutem seminis ut patet in
animalibus generatis ex putrefactione. Ad 4. q. dicendum quod
esse aliquid de immortale per naturam dupliciter potest intelligi
Vno modo per naturam rei eius quod est a principiis naturalibus et hoc
modo homo in statu innocentie non fuerat immortalis per naturam.
cum fuerit corpus eius compositum ex contrariis. Alio modo potest
dici aliquid per naturam esse immortale quod sibi collatum est a
natura. quomodo homo in statu innocentie potuit dici immortalis
per naturam sed quod augustinus dicit in libro de coniugibus no. et de re.
quod meruit anime ade quandam naturalis uirtutis diuinitus data ei
per quam poterat corpus ab omni corruptione preseruari quamdiu
ipsi deo subiecta mansisset. Ad 4. q. dicendum quod duplex
est passio quedam n. est que est rei perfectiua sicut sentire in
telligere. comedere. nutrire et huiusmodi. et tales passiones
habuit homo in statu innocentie. Alia autem est passio

destructiua rei. sicut ea que remouet rem a sua naturali
dispositione. et hoc modo dicta passione fuit homo impassibilis
in statu innocentie. Hoc tamen non habuit naturaliter sed potuit
talem passionem prohibere sicut et mortem si absque pec
cato perstitisset. Potuit n. se preseruare ne aliquid no
lentum occurreret per quod lesionem sustineret. Partim quidem
per rationem propriam per quam poterat nociua uitare. partim
et per diuinam prouidentiam que sic eum tuebatur ut nullum ei
occurreret ex improuiso quo lederetur. Corpus etiam eius
quantum ad restaurationem per ligna paradisi conseruabatur. Per
lignum autem uite conseruabatur uis digestiua ne tabe
sceret. ut sic semper durare posset. Lectio. 13.

Post hec uidendum est. Et quaeritur primo utrum in statu
innocentie fuisset generatio. et uidetur quod non. Generatio
n. ordinatur ad hoc quod id conseruetur in specie quod per
indiuiduum conseruari non potest. sed homo in statu innocentie
absque morte in perpetuum uixisset. ergo in statu innocentie
generatio non fuisset. Preterea generatio hominis est per coitum. coitus
autem propter feditatem non fuisset ut uidetur in statu innocentie
ergo etc. Contra est quod dicitur gen. 1. crescite et multiplica
mini quod sine generatione non uidetur fuisse possibile ergo etc. Iuxta
hoc quaeritur utrum pueri mox nati in statu innocentie ha
buissent omnem uirtutem corporea. Item utrum in tali
statu nate fuissent mulieres. Item utrum pueri nati
in tali statu fuissent perfecti in sciencia. Item utrum in tali
statu fuissent nati in originali iusticia. Item utrum
fuissent nati in iusticia gratuita. Responsio ad 1. q. dicendum
quod quicquid est de perfectione nature fuisset in statu inno
centie excellentius quam nunc. huiusmodi autem est generare
sibi simile ergo hoc excellentius ibi fuisset. Item quia
alterius conditionis aliter et aliter natura intenditur. indi
uiduum autem hominis cum sit perpetuum maxime secundum animam
alterius conditionis est ab indiuiduis aliarum rerum
sine animarum et formarum corruptibilium. Et ideo multiplicatio
indiuiduorum hominis per se intenditur a natura. multipli
catio autem aliorum indiuiduorum corruptibilium per
accidens. i. propter conseruationem speciei. Ne ergo nature intentio
frustraretur oportuit in statu innocentie fuisse ge
nerationem ad hominum multiplicationem. Ad primum ergo dicendum quod
generatio in statu innocentie et si non fuisset propter conserua
tionem speciei fuisset tamen propter indiuiduorum multipli
cationem. Ad 2. dicendum quod propter feditatem concupiscentie

que est in coitu quidam dixerunt generationem non fuisse in
statu innocentie per coitum. Sed hoc non uidetur. Ea n. que sunt
naturalia neque subtrahuntur neque dantur homini propter peccatum.
generatio autem per coitum naturalis est homini sicut et ceteris animalibus
perfectis. Cuius signum est quod naturalia membra huic usui deputantur
Est tamen aduertendum quod in coitu est duo considerare. s. con
iunctio maris et femine ad generandum. et hoc in statu
innocentie fuisset per coitum. Aliud autem quod conseruatur potest
esse deformitas immoderate concupiscentie quae in statu
innocentie non fuisset. quando uires inferiores rationi sub
debitum ordinem. Non quod fuisset minor delectatio secundum
sensum. ut quidam dixerunt. fuisset n. tanto maior
delectatio quanto esset natura purior et corpus magis sensibile.
Sed concupiscibilis non ita inordinate se effudisset
super huiusmodi delectationem recte regulata per rationem.
Ad 2. q. dicendum quod propter defectum ex parte nature pueri in tali statu
non statim habuissent omnem uirtutem corpoream. Naturale n.
est homini quod propter maximam humiditatem cerebri nerui
in paruis qui sunt instrumenta motus non sunt ydonei ad
mouendum membra. Non quod est ex parte uoluntatis quia in primo
statu non poterat esse in membris hominis aliquid quod re
pugnaret ordinate uoluntati. Voluntas n. hominis or
dinata tendit in actus sibi conuenientes. non sunt autem
iidem actus conuenientes homini secundum quaslibet etates. et ideo
pueri mox nati non habuissent sufficientem uirtutem
ad mouendum membra secundum quoslibet actus. sed ad ac
tus puerilitati conuenientes. puta ad suggendum ubera
et huiusmodi. Ad 3. q. dicendum quod nullum eorum que ad complemen
tum humane nature pertinent in statu innocentie defuisset.
Sicut autem ad perfectionem uniuersi pertinet diuersi gradus
rerum. Ita et diuersitas sexus est ad perfectionem humane
nature. et ideo in statu innocentie uterque sexus per generationem
productus fuisset. Non obstat quod femine generatio est ex
defectu uirtutis actiue uel indispositione materie. que in
tali statu non fuisset. Contingit n. femine generationem non
tantum ex causis productis sed et ex aliqua causa extrinseca. nam
secundum philosophum in libro de animalibus uentus septemptrionalis
adiuuat ad generationem masculorum australis uero ad
generationem feminarum. Neque et ex conceptione anime uel prima
generatione ad quam de facili immutatur corpus. et hoc precipue
in statu innocentie potuit esse quando corpus magis
erat anime subiectum ut secundum uoluntatem generantis distinguerentur

41

sexus in prole. Ad 4 q. dd. q cu ea q excedunt naz fide teneamus q auctoritati innitur ubi auctoritas deficit sequenda e. conditio nature. io vr in proposito dd. q sic mo nascunt pueri imperfecti in statu sm cursum nature. s3 ea processu tpis acquirut ita et tunc contingeret facilius. Ad 4 q. dd. q conditio sequens speciem sequitur individuum illius speciei. Iusticia aut originalis e conditio consequens speciem n quitate ex speciei principiis causata s3 divinitus toti humane nature collata sic q . et io omes homines illius status habuissent iusticiam originale a in ea nati fuissent eo q in hnis q sequunt speciem nature assimilantur parentibus a prima nativitate.

Ad 6 q. dd. q cu radix originalis iusticie in cuius rectitudine factus e ho consistat in subiectione supernali rationis superioris ad deum. q e p gratiam gratum facientem. nature e q si pueri nati fuissent nigra. Ratio aut h subiecto naturalis no fuit p3 ex eo q post peccatum no mansit tn tn data naturalia maneant post peccatum. ut p3 i demonibus.

Secundo q primi. Ut homines temptari a dyabolo fuit conveniens et vr q no. Ratio n. aliqs hat impugnatorem ptinet ad pena. s3 pena no dz precedere culpam. g inconveniens fuit q ho an peccatum temptaretur. Pa dd sciebat hominem p temptatione casurum vr g inconveniens q dd pmisit eu temptari. Con. e q dr i ecc. 34. qui no e temptatus qualia scit. Tertio h q. vm modus et ordo temptationis fuit conveniens. Item vm oia peccata nra ex temptatione dyaboli pueniat. Item vm peccatum primorum parentum potuit ee veniale. Item vm fuit gravius oibus peccatis. Rn o dd ad 1 q. q divina clementia singulariter tribuit q eis congruit sm sua naz. ptinet aut ad conditione humane nature ut ab aliis creaturis iuvari ul impediri possit. Unde conveniens fuit ut deus hominem in statu innocentie et temptari pmitteret p malos anglos et adiuvari per bonos. Fuit tn ex speciali bnficio hoc ei collatum ut nulla creatura exterior ei posset nocere contra propriam voluntate p qua ei demonis temptationi resistere poterat sine difficultate. Ad

2m g dd. q impugnatio temptationis penalis n fuit qz ho absq oi difficultate ei resistere potuit. Ad 2 dd. q dd. sic sciebat hominem p peccatum casurum ita sciebat eu p liberum arbitrium resistere posse temptationi. S3 conditio nature sue requirebat ut ppe voluntati relinqueretur. Ad 2 q. dd. q ho compositus e ex duplici na. intellectuali s. et sensitiva. Et io dyabolus in temptatione hois usus e duplici incitamento. s. ex pte intellectus mq pmisit similitudine divinitatis p scie acceptione. Item ex pte sensus. et sic usus e rebus sensibilibus. ptinentibus quide in eadem specie temptans virum p mulierem. ptinentibus vo in eodem genere temptans mulierem p serpentem. ptinentibus vo ex genere diviso s3 ppinquo. porrigens pomum ligni vetiti ad edendum. Ad 3 q. dd. q id procedit ab alio directe ul indirecte. Directe quide id ab aliq procedit q e ca eius et quod operatur directe ad id. et hoc mo peccata nra no oia proveniunt a dyabolo. s3 quedam ex libertate arbitrii et carnis corruptione. Indirecte pvenit ad ab aliquo q e ca occasio. et hoc mo oia peccata a dyabolo pveniunt. qz ipse instigavit primum hominem ad peccandum. ex cuius peccato consecuta e in toto genere humano quedam pronitas ad peccandum.

Ad 4 q. dd. q talis erat primi status rectitudo. ut superior ps totius deo subderetur. an sb recte erant inferiores sup inferiores et illius corporis ita q prima subiectio ca erat sce et sa tertie. Manente aut ca manere effectus. Unde quo diu ho erat subiectus deo. n in corpore contingere contra motum cie potat. n i inferioribus cie q ro superior no ordinaret in deum. peccatum no e. Tertio peccatum veniale in statu primo contingere no potat sicut nec mors. n primus ordo inter ad deum tolleretur q sine peccato mortali fieri no potuit. Ad 4 q. dd. q in peccato duplex gravitas attenditur. una quide ex ppa spe peccati. sic dicimus adulterium gravius ee peccatum simpl fornicatione et hoc mo peccatum primi parentis no fuit gravius oibus peccatis. peccatum n. huius fuit supbia qua inordinate divinam similitudine appetiit. Hec aut supbia

gravior e illa. sm spem. qua qs deum negat ul blasphemat. Alia aut gravitas peccati attenditur sm aliqua circumstantia loci ul tpis aut pse. et sm hoc peccatum primorum parentum gravissimum fuit pp pfectionem status ipsorum.

[margin: lec. xv]

Hic diligenter videtur investigandum. Hic p q. utrum peccatum primi hois fuit supbia. et vr q no. Quia n. pcat ex incredulitate no peccat ex supbia s3 ex simplicitate s3 peccatum primi hois ex hoc processisse vr q distredidit g et c. Pa actus sortitur spem ex obo. s3 peccatum primi parentis fuisse vr de delectabilitate pomi. q magis respicit gulam q supbiam. g et c. Tertio h q. vm primus ho appetierit equalitate dei. Item vm peccatum ade fuit gravius peccato eve. Item vm ignorantia sit ca peccati. Item vm ignorantia sit peccatum. Item utrum excuset a peccato. Rn o dd ad prima q. q peccatum primorum parentum fuit supbia. Quia n. plures actus ita se hnt q unus fit pp alterum. ille pp que fit alius p et prim intenditur. Unde si aliquis mechatur ut furetur. magis dicendus e fur q mechus ut dicit phs 5 ethy. Cu g in peccato primorum parentum no fuit inordinatus appetitus ligni pp inordinatum appetitum scie. et inordinatus appetitus scie ni pp inordinatum appetitum ppe excellentie. io oms actus deformes qui fuerunt in peccato primorum parentum reducuntur ad appetitum excellentie tamq ad primum et principale peccatum. Et qz h e supbia. io primum peccatum fuit supbia. Alia aut peccata que ibi fuerit no ita principaliter fuerunt sicut supbia. S3 qz ordinata ad appetitum ul consecutione ppe excellentie. Ad pm g. dd. q distredulitate primorum parentum processit peccatum elationis. Ad 2 dd. q delectabilitas pomi no fuit principaliter obm sive motiva primi peccati. s3 factum et ordinatum ad aliud ut dcm e. Ad 2 q. dd. q sicut angelus peccavit appetendo dei excellentia et similitudine no p equiparantia s3 sm quandam proportione. s. in qm appetunt habere ad ex na. q hre potuit ex gra. puta btitudinem ul principatum sup alios.

Sic et ho peccavit appetendo equalitatem dei sm quandam pportione. s. ut in virtute ppe nature sciret quid esset sibi bonum ul malum futurum. et p consequens in virtute ppe nature ad btitudine compararetur. Ad 3 q. dd. q si consideretur peccatum sm suum genus. invenitur gravius alio fuit. Si aut s circumstantias. sic peccatum eve triplr gravius fuit. Mulier n. credidit verum ee q serpens suasit. et io similitudine dei consequi voluit contra dei volunte. Vir aut no credidit verum ee. nec similitudine dei contra eius volunte consequi voluit. s3 in hoc supbivit q voluit ea consequi p semetipsum. 2o q mulier no solum ipsa peccavit. s3 et viro peccatum suggessit. unde peccavit i deum et in proximum. 3o q in hoc peccatum viri diminutum est ex hoc q in peccatum consensit amicabili quadam benivolentia ad uxorem. Si aut attendatur conditio psone sic ade peccatum gravius fuit qz pfectior fuit. Ad 4 q. dd. q duplex e ca una p se. alia per accns. P se quide ca e. q virtute ppa movet sic gravitas e ca movens gravia et levia. Per accns aut sic removens. phibens. Et hoc mo ignorantia pot ee ca peccati. e n. privatio scie pficientis rationem que phibet peccatum inquantum dirigit actus humanos. Et io no quelibet ignorantia peccantis e ca peccati. s3 illa tm q tollit sciam phibentem actum peccati. Unde si voluntas alicuius eet sic disposita q no phiberet ab actu patricidii et si patrem cognosceret. ignorantia patris no e huic ca peccati. et io talis no peccat pp ignorantiam sed peccat ignorans sm phm 3 ethy. Ad 4 q. dd. q ignorantia e ppe eorum que aliqs aptus natus e scire. Hoc aut quidam sunt q ho scire no tenetur. sicut theoremata geometrie. unde ignorantia talium voluntaria no e peccatum. Quedam aut sunt q ho scire tenetur. sicut illa sine quibus actum debitum exercere no pot. unde oms tenentur scire illa que sunt fidei et ulia iuris precepta. Singuli aut ea que ad eorum officium spectant et talium ignorantia peccatum e. Cuius ro e qz qui negligit id ad qd tenetur peccat peccato omissionis.

Si aut aliqs igrat id qd scire no pot talis
igrantia cu sit involuntaria pcm no e. Ad
6. q. dd. q cu de pcm sit voluntariu igrantia
sic excusat pcm. sic 7 voluntariu diminuit
Est aut aliqua igrantia que qz p actus se ht
ad pcm. nc ipm excusat nc voluntariu dimi
nuit sic cu aliqs interficit patre. nesciens
ee patre. que tn interficet 7 si patre esse sciret.
Alia aut e igrantia q oio aufert voluntariu 7
h oio excusat pcm vt in pueris 7 infrenen
cis Alia aut e igrantia q e ca pcti. 7 io volu
tariu no tollit in toto sz in pte 7 h excusat. 7
h e qn ignorantia q e ca pcti no e voluntaria p
se sz p actus tm. sicut cu ho no uult laborare
in studio ex quo sequitur igrantia inclinans
ad pcm. Voluntas aut tal cu no feratur di
recte in pcm i de pcti sz p actus no e tantus
contemptus nc tm pcm illi. Si aut illa ignorantia
directe cadat sb volte sic cu aliqs uult aliqd
nescire ut liberius peccet tu talis ignorantia
no minuat sz magis augeat voluntariu.
no excusat a pcto 7 h verz e.

Secundo pr q. vtrum ds alicui creature
conferre possit ut ex conditoe sue nrc peccare
re no possit. 7 vr q sic. Aliq n. creata corlis
inueniuntur impeccabil ex na. ut corpa celestia. g mil
to mag. creata spualis. Cr ds pot conferre
p gram alicui creature q sit impeccabil. Sz
ds gram cu sit actus pot facere consilem alicui
creature g 7c. In orm e. q tal creata i me
diate adheret summo bono qd e solus dei.
Quer h q. vtrum primus ho uiderit dm p ecentia
Ite vtrum habuit cognitioez oium. Ite vtrum in
statu inocentie potuerit decipi. Rn dd. ad
1. q. q cu pcm sit in volunte no intelli qstio
ii de intellectuali creata Est aut impo ee
aliqua tale creatura ex na i peccabile. Volun
tas q. n. pot deficere siue quo ad esse siue quo
ad fieri siue quo ad bn ee in quo pot separi a
sua ca Bonitas aut intellectual creature
depe[n]det ex electioe cu ca e libez arbitriu q
e mobile ad ora. Et io implicat contradictione.

ponere libez arbitriu 7 ee imobilite nali. Et io nulla
creata intellectualis pp mobilite liberi arbitrij
nali hre pot ut no possit deficere in bonitte. Ad.
prm dd. q creatura corlis inuenit ipeccabil i esse
do. 7 eode mo creata spualis sz no ingrue mo
ris quo ad opatioz sui que ex electioe e in qua
recede pot a diuina regla. Ad. 2. dd. q impo le
e. q. qn a d no influitur ii a supioe id fieri nale
alicui ii fiat sua pte. sic lux aeri. Creata aut
no pot ee ds. Ad. 2. q. dd. q primus ho dm
p ecentia no uidit sm statu illu nisi forte
dicat q uidit eu in raptu. qn ds misit soporem
in adam. Dictu e. n. sup. q nlls uidens dm
p ecentia pot voluntate adde auti qe peccare.
Cu g adam peccauit mai e q dm p ecentia
no uidit cognoscebat tn dm quada alta cognitioe
ul altiori q nunc cognoscimus Et sic quodamo eius
cognitio media erat int cognitioez pntis status
7 cognitioez patrie q ds p ecentia vr. Cuius si
mile qdam dicit Sic. n. oculus corlis uidet
luce sine medio sic bti ecentia diuinaz. Colore
aut uidet p mediu directe. 7 sic primus ho uidit
p aliqua spem intelligibile 7 p effcm intelligi
bile no p effcm sensibile tali sic mo colligimus
cognitione p uia sensus experimti 7 memorie
tm. Primus tn ho si expertus fuisset illa statum
influxi p sensus 7 tnc delectatus fuisset multo
mag. in influencia diuinis diuina essentia uide
do. p ymagine aut videndo cu e ymago ipse
aulo indirecte. 7 sic nos uidemus p speculum 7
in enigmate. Ad. 3. q. dd. q cu primum actuum
oporteat pfcm ee ut possit reducere in actum
pote alioz. primus aut ho fuit principium alioz no tm
p generatone corlem sz 7 p instructione io opor
tuit q oium cognitioez hret q ex principiis na
lib cognosci possent 7 acquiri disciplina. Sz
q h cognitio no sufficiat io indiguit cogne
finis ad que alia debuit ordinare que nos
fide cognoscimus Adeo g fuit sibi cognitio re
uelata de fine ut posset alios instruere infleius
p utrumqz. Que vo no sunt p disciplina acqsi
tiua vt nus arene maris 7 h modi nesciuit.

Sequo appet q ipe pfecisset no quo ad nuz
sciroz sz quoadmodum sciendi qz fuisset pla
expertus Jn alia uio quo ad nuz profecisset.
Ad. 4. q. dd. q ho in statu inocentie decipi
no potuit ex pte uirtutis sensitiue que sic or
dinata fuit in tali statu ut nulla inordina
possit ee in ea. ii pus esset inpte intellectiua.
Ite nc ex pte intellectiue po. qz illa regulaba
tur a prima veritate nc potuit in ipo decepto ac
cide ii prius illa prima veritate relinqret q no
ii p pcm fieri potuisset.

Nunc diligent inuestigari oportet.
Circa hec qrit p vtrum ho sit liberi arbitrij
7 vr q no. Quicqz. n. e liberi arbitrij
eius e velle 7 no velle. opari 7 no opari. sz
hoc no e hois. Dr. n. ad Ro. 9. no e volen
tis. s. uelle. nz currentis. s. curre g 7c. Cr.
libez e q e sui ca vt dr. p metre. qd g mo
ab alio no e libez. sz ho mo a do ut dr ad
phil. 2. ds e qui opatur i nob velle 7 pficere.
Contra e q dr in eccl. q ds reliquit hoiez i ma
nu consilij sui. Quer h q. vtrum ds sit libi arbitrij
Ite vtrum libiz arbitriu sit actus ul hitus aut
po. Ite vtrum sit po distincta a volunte. Ite
quid sit sensualitas. Ite vtrum rato supior
7 inferior sit una po. Ite quid sit sinderesis.
Ite quid sit cosciencia. Rn dd. ad 1. q. q agentia
quedam agunt absqz iudicio sic oia cogne care
ntia. quedam aut agunt iudicio sz no libero qz no
ex collatoe ronis. sz ex nali instinctu. Judicat
n. ouis uidens lupu. eu ee fugiendu no ex
ronis collone sz ex instinctu ne. Silr e de oibs
iudiciis brutoz. Ho aut agit ex iudicio qz p
vim cognoscitiua. Est aut iudiciu id no ex instinc
tu nali circa pticularia opa. sz ex quada ronis colla
tioe. Rato aut ht se ad opposita 7 io agit libo
iudicio potens in diuisa ferri. 7 io nece e q ex hoc
ipo q ronalis e ipe ho q sit liberi arbitrij.
Ad. prm g. dd. q ubum apli sic e intelligendum
s. q li. ar. no sit sufficiens ii iuuet a do. Ad
2. dd. q ds agit in vnoquoqz sz eius pprietates.
7 io sic mouet cas voluntarias ut no auferat

a cae qn actiones caz sint voluntarie sed
poti in eis hoc facit. Ad. 2. q. dd. q lib. arbi.
e i nob re eoz q no necio volum ul nali in
stinctu. No. n. ad liberu arbitriu ptinet q volum
ee felices sz ad nale instinctu. Cu g ds sua bo
nitate ex necitate velit. alia vo no ex necitate.
hebit libiz arbitriu respcu alioz. Ad. 3. q.
dd. q lib. ar. no e actus alias cessante actu
cessaret. Nc q e hitus. qz hitus ois aut e nal
aut inal. No e hitus nal. qz hitus nalis incli
nat ad vnu. libiz aut arbitriu r oppositoz e.
Nc q e hitus inal cu insit nali ei cui iest Ite
p hitus ht se quis ad eliciendu siue ad agendu
bn ul male determinate aut indetiate p lib. ar.
vni relinquitur q sit po. Ad. 4. q. dd. q cu po.
p actus 7 actus p obta. distinguantur 7 io sicut
obm comphendit sub obo uni po. sub po. Qn g
obm po. e coe oia que sub illo cophendunt sub
sunt illi po. sic ois color uisui Obm aut volis
cu sit bonu i coi comphendit bonu vtile ad a.
ordinabile q e obm libi ar. 7 io no est alia po.
q volas Differunt tn. Na sic ro 7 intellectus licz
sint vna po. differunt tn qz intellcs importat
simplice acceptoz alicuius rei vn intelligi dicit
prima prim que sine collatoe p seipa cognoscuntur.
Ratiocinari aut e deuenire ex uno in cogniti
one alterius. vn ppe de conclonibus ratiocinamur q
ex premissis innotescunt. Silr velle simplr est
actus voluntas vn dr esse finis sz velle ad
in ordine ad aliud e libiz arbitriu vn ppe est
respcu eoz que sunt ad fine 7 hoc e ad eande
poam ptinet sicut intellige 7 ratiocinari causari. ii. inui
tio e moueri 7 quiescere. Ad. 4. q. dd. q sic vna
queqz po denoiatur ab actu ppo sic in sua acci
one ita 7 noi sensualitas sumptu ee vr a mo
tu sensuali. Motus aut sensual e appetitus ap
phensione sensitiua consequens. Actus vo appre
hensiue uirtutis cu pficiatur in hoc q res apphense
sunt in apphendente io assimilatur quieti. Opi
tio aut virtutis appetitiue pficiatur in hoc q ap
petens inclinatur in rem appetibile 7 io
assimilatur motui. Vn p sensuale motu intellc.

operatio virtutis appetitive. Et sic sensualitas est nomen appetitus sensitivi. Ad 6. q. dicendum quod ratio inferior dicitur prout considerantur temporalia que sunt media in via inventionis ad cognoscendum eterna. Ratio autem superior dicitur in quantum considerat eterna, que sunt medium in via iudicii ad iudicandum de temporalibus. Eadem autem potentia rationis est ad quam pertinet medium et ultimum. Est enim actus rationis sicut quidam motus de uno in aliud perveniens. Terminus autem est motus quod pertransiens medium pertingit et ad terminum. Et ideo una potentia et eadem est ratio superior et inferior. Ad 7. q. dicendum quod synderesis cum non sit ad opposita non est potentia. Nec etiam est actus cum maneat cessante actu, sed est habitus. Ad cuius intellectum attendendum est quod sicut ratio speculativa ratiocinatur de speculativis, sic practica ratiocinatur de operabilibus. Oportet igitur naturaliter indita nobis esse principia operabilium sicut speculabilium. Prima autem principia speculabilium nobis naturaliter indita non pertinent ad potentiam sed ad habitum qui dicitur intellectus principiorum. Unde et principia operabilium nobis naturaliter indita non pertinent ad potentiam sed ad habitum naturalem quem dicimus synderesim. Unde synderesis dicitur instigare ad bonum et murmurare de malo in quantum per prima principia procedimus et iudicamus ad inveniendum inventum. Ad 8. q. dicendum quod conscientia secundum proprietatem vocabuli importat ordinem scientie ad aliquid. Nam conscientia dicitur cum alio scientia. Applicatio autem scientie ad aliquid fit per aliquem actum. Unde conscientia nominat id quo applicamus scientiam nostram ad ea que agimus. Et ideo conscientia proprie actum nominat. Quia tamen actus est principium habitus, quandoque nomen conscientie attribuitur primo habitui naturali scilicet synderesi.

Secundo queritur utrum in sensualitate possit esse peccatum. Et videtur quod non. Peccatum enim est proprium hominis qui ex suis actibus laudatur vel vituperatur. Sed sensualitas est communis hominibus et brutis, igitur etc. Preterea nullus peccat in eo quod vitare non potest. Sed motus sensualitatis vitare non possumus cum precedant deliberationem, igitur etc. Contrarium patet infra. Tertio queritur utrum in ratione possit esse peccatum. Quarto utrum consensus in delectationem sit peccatum mortale. Quinto utrum peccatum veniale possit fieri mortale. Respondeo dicendum ad primam questionem quod cum omne peccatum sit voluntarium, in omni potentia cuius actus potest esse voluntarius est peccatum. Actus autem sensualitatis voluntarius est in quantum appetitus sensitivus natus est a voluntate moveri et ei obedire. Si autem sunt aliqui motus in homine qui omnino sunt involuntarii nec rationi obediunt, tales nullo modo sunt peccata, ut sunt motus quantitatis naturalis, qui a quibusdam et motuum sensualitatis primi motus nominantur. Ex quo apparet solutio secunde questionis scilicet quod in ratione potest esse peccatum cum operatio eius sit voluntaria. Est tamen advertendum quod et si in sensualitate et in ratione possit esse peccatum, tamen mortale solum est in ratione peccatum. Nam mortale inordinatio est corruptionis principii spiritualis vite quod est finis ultimus. Ordinatur autem aliquid in finem principaliter et per se, aut aliqualiter et per accidens secundum quandam subiectionem. Et sic cum contingat sensualitatem exorbitare ordinatione sua, citra tamen esse rationis, scilicet ratio principaliter in finem ultimum ordinatur, peccatum mortale solum erit in ratione. Ad primum igitur dicendum quod sensualitas in homine contingit esse subiecta rationi, et secundum hoc contingit in ea esse peccatum, et est propria hominis secundum quod obedit rationi. Ad 2. dicendum quod motus sensualitatis si singuli considerentur sunt in potestate nostra, et quilibet eorum preveniendo possumus impedire. Si autem simul considerentur sic in potestate nostra non sunt quia dum unum obviare nitimur ex una parte, ex altera parte peccatum insurgere potest. Ad 3. q. dicendum quod secundum quod in .ix. ethicorum dicitur omnis delectatio consequitur aliquam operationem, et iterum omnis delectatio est de aliquo obiecto. Delectatio autem habet comparationem ad duo scilicet ad operationem quam consequitur et ad obiectum ad quod inclinatur. Contingit autem quandoque quod obiectum delectationis et aliqua operatio sint unum, et ipsa operatio quam consequitur delectatio est obiectum delectationis, sicut apparet in cogitatione de fornicatione, que de duobus delectari potest scilicet ex ipsa cogitatione quam consequitur delectatio et de fornicatione delectatur. Delectatio autem de cogitatione sicut nec cogitatio non est peccatum mortale secundum se, in morose quandoque veniale tamen, puta cum aliquis inutiliter cogitat. Unde nec consensus in talem delectationem est peccatum mortale. Quod autem aliquis cogitans de fornicatione delectetur de ipso actu cogitato obiective contingit ex hoc quod affectio eius inclinatur in hunc actum. Unde si aliquis consentiat in talem delectationem non aliud est quam quod ipse consentiat in hoc quod suus affectus sit inclinatus in fornicationem. Nullus enim delectatur nisi in eo quod est conforme appetitui eius. Quod autem aliquis ex deliberatione eligat quod affectus suus conformetur hiis que secundum se sunt peccata mortalia, tunc est peccatum mortale. Unde talis consensus in delectationem peccati mortalis est peccatum mortale. Ad 4. q. dicendum quod peccatum veniale fieri mortale potest intelligi tripliciter. Uno modo sic quod idem actus numero prius sit peccatum veniale et post mortale. Hoc autem esse non potest nisi circa eundem actum voluntas mutetur. Mutata autem voluntate non numquam idem actus moralis quamvis maneat idem actus naturalis continuus. Alio autem modo potest intelligi ut idem quod est veniale ex genere fiat mortale. Et hoc quidem possibile est in quantum constituitur in eo finis vel in quantum refertur ad peccatum mortale sicut ad finem. 3o modo potest intelligi ita quod multa peccata venialia constituunt unum mortale. Quod si sic intelligatur quod ex multis venialibus peccatis integraliter constituatur unum mortale falsum est, cum sit alterius rationis, sicut nec ex lineis quantumcumque multis constituitur una superficies. Si vero intelligatur quod multa venialia peccata faciunt unum mortale dispositive sic verum est in quantum ex consuetudine peccati venialis relinquitur quedam pronitas ad peccandum mortaliter.

Lectio 14.

Iam ad propositum redeamus. Circa quod primo queritur utrum voluntas ex necessitate velit aliquid. Et videtur quod sic. Omne enim motivum per se sufficiens de necessitate movet suum mobile. Sed secundum philosophum 3. de anima bonum cognitum est motivum voluntatis. Cum igitur aliquid sit perfectum bonum ut deus et beatitudo aliquid est quod voluntatem de necessitate movebit, et ita aliquid est quod voluntas appetit necessario. Preterea immobilitas est causa quare aliqua potentia cogi non possit. Sed intellectus est immobilis sicut et voluntas, igitur si voluntas non possit cogi nec intellectus quod falsum est, intellectus enim aliquid necessario, igitur etc. Contrarium est quod libertas sive voluntarium opponitur necessitati. Quarto hic queritur utrum liberum arbitrium se extendat ad omnes actus humanos. Tertio utrum gratia sit aliquid creatum in anima. Quarto utrum gratia sit aliquid creatum in anima. Quinto utrum gratia sit actus. Respondeo dicendum ad primam questionem quod duplex est necessitas scilicet necessitas coactionis et hec in nullo voluntatem non potest, et necessitas naturalis inclinationis sicut dicimus deum de necessitate vivere et tali necessitate voluntas aliquid vult. Natura enim et voluntas hoc modo ordinata sunt quod etiam ipsa voluntas quedam natura est, quia id quod in rebus invenitur natura quandoque dicitur. Oportet igitur in voluntate inveniri non solum quod voluntatis est sed et quod nature est. Hoc autem cuilibet nature create inest ut sit a deo ordinata in aliquod bonum naturaliter appetendum. Unde et voluntati inest naturalis appetitus boni sibi convenientis. Et preter hoc potest appetere aliquid quod convenit ei in quantum voluntas. Et ideo quedam naturaliter vult, vult secundum quandam inclinationem naturalitatis. Alia autem ex propria dispositione absque omni necessitate. Quibus autem quedam naturali inclinatione velit voluntas ut ultimum finem et que in ipso includuntur, nullatenus tamen ad illa volendo cogitur. Coactio autem nihil aliud est quam causatum violentie inductio. Violentum autem secundum philosophum 3. ethicorum cuius principium est ab extra nil conferente vim passo, sicut cum lapis sursum fertur vel proicitur qui nullo modo quantum est de se ad hunc motum inclinatur. Voluntas autem cum sit quedam inclinatio eorum que est appetitus, quidam non potest aliquid velle in quod non inclinetur. Et ita non potest aliquid velle coacte et violenter et si aliquid velit ex necessitate naturali inclinatione. Ad primum igitur dicendum quod voluntas aliquod bonum ex necessitate naturalis inclinationis sed non coactionis potest velle. Ad 2. dicendum quod quamvis intellectus naturaliter aliquid intelligat sicut voluntas vult aliquid naturaliter, quia tamen coactio non est contra intellectum secundum suam rationem sicut voluntati, voluntas enim ipsam inclinationem nominat, non autem intellectus, ideo operatio intellectus potest esse violenta in quantum est contra inclinationem hominis que est voluntas. Sicut cum aliquem aliquis oppositis plagis sed per efficaciam rationum deducatur ad assentiendum contrario per intellectum. Operatio autem voluntatis cum nominet ipsam hominis inclinationem numquam fit sed semper fit secundum hominis inclinationem. Et ideo non potest homini esse violenta. Ad 2. q. dicendum quod actus humani dupliciter dicuntur. Dicuntur enim aliqui actus humani quia sunt hominis absolute et sic

liberum arbitrium non extendit se ad omnes actus humanos. non enim extendit se ad actus qualitatum naturalium neque ad actus anime vegetative. Alio modo dicuntur actus humani quia hominis sunt in quantum homo. et ad omnes illos se extendit liberum arbitrium secundum differentiam. Ad quosdam enim extendit se elicitive. sicut ad velle et eligere. ad alios autem extendit se imperative in quantum imperat motus et operationes aliis viribus hominis. Ad 3. q. dicendum quod quidam dicunt quod sicut naturalis delectatio non ponit in dilectione ita nec gratia ponit in homine. Sed non est simile. dilectio enim hominis bonitatem creature non causat sed eam presupponit. sed dilectio dei creative se habet. Et ideo dicendum quod gratia ponit aliquid in homine creatum. et de non grato enim non potest fieri gratus sine transmutatione. Mutatio autem ista non potest fieri ex parte dei qui immutabilis est. ergo erit ex parte hominis qui mutari non potest nisi aliquid fiat in ipso vel removeatur ab ipso. non potest autem esse mutatio ista in sola privatione quia sic sequeretur hominem esse deo gratum in puris naturalibus et non gratia gratum faciente. Praeterea non potest ad actum extendere nisi sua natura nisi per aliquam formam in esse supernaturali constituatur. operatio autem meritoria excedit proportionem nature. ergo oportet quod gratia que est principium operationis meritorie sit aliqua forma supernaturalis constituens animam in quodam esse supernaturali. Et ex his patet solutio ad sequentem questionem. omnis enim forma adveniens alicui post esse completum est accidens. gratia autem advenit anime post esse naturale completum ergo etc.

Lectio 16.

Secundo queritur. Quod sit virtus et videtur quod sit potentie ultimum. enim cuiuslibet reducitur ad genus illius cuius est ultimum sicut punctum ad genus linee. sed secundum philosophum in libro de celo et mundo virtus est ultimum potentie ergo etc. Praeterea augustinus dicit in libro de libero arbitrio quod virtus est bonus usus liberi arbitrii. sed usus liberi arbitrii est actus ergo etc. Contra tullius dicit quod virtus est habitus in modum nature rationi consentaneus ergo est habitus. Iuxta hoc queritur utrum gratia sit virtus. Item videtur quod gratia sit in essentia anime. Item videtur quod gratia multiplicetur in anima. Responsio dicendum ad 1. q. quod virtus multipliciter accipitur quandoque enim accipitur pro obiecto ad quod est virtus. et sic dicitur a philosopho quod virtus est ultimum potentie. i. illud ad quod ultimo potentia se extendit. sicut si aliquis potest ferre c. libras et non plus. hoc dicitur virtus eius. et sic accipitur in primo argumento. Alio modo accipitur virtus pro actu eius ad quod ordinatur sicut fides dicitur credere quod non videtur. et hoc modo accipit augustinus sicut tangitur secundum augustinum. Tertio autem modo accipitur virtus pro perfectione potentie. et hoc modo est virtus habitus. perfectio enim virtutum quia potentia consideratur in ordine ad actum suum qui est eius finis. Et autem quedam potentie que seipsis sufficienter determinantur ad actus suos sicut potentie naturales active et tales secundum se ipsas dicuntur virtutes. Quedam autem potentie ut puta rationales non sunt determinate ad actum unum sed habent se ad opposita. Et ideo indigent ad hoc ut agant aliquo determinante. In moralibus non tamen indigent tales potentie determinari ad substantiam actus sed etiam ad modum agendi. Non enim qui operatur casta castus est. sed qui prompte et delectabiliter operatur. Talis autem perfectio sic determinans potentias habitus dicitur. Secundum enim philosophum 2 ethicorum signum generati habitus est delectatio in opere. et secundum commentatorem 3 de anima habitus est quo quis agit cum voluerit. unde virtus hoc modo accepta est habitus. unde augustinus dicit quod virtus est bona qualitas mentis quo tangitur eius genus et differentia. qua recte vivitur quo distinguitur ab habitu vicioso quo nemo male utitur quo distinguitur ab habitu se habente ad opposita sicut est opinio naturalis. quam deus operatur in nobis. per quod distinguitur virtus infusa a virtute acquisita que est ab operibus nostris. Et ex predictis vero patet solutio ad argumenta. Ad 2. q. dicendum quod non est dubium quin gratia a virtutibus acquisitis differat cum habeantur sine gratia. Sed dubium videtur an differat a virtutibus infusis ut sunt fides spes caritas. Dicunt autem quidam eam non differre nisi ratione sola. dicitur enim gratia in quantum est principium esse grati. virtus autem in quantum est principium operationis gratuite. Sed hoc non videtur. Si enim gratia esset idem cum virtutibus sequeretur quod deficiente una virtute deficeret gratia totaliter. et per consequens omnes virtutes quod falsum est. cum fides et spes et sine caritate inveniantur. Sed ad hoc diceret forte aliquis quod quamvis gratia sit idem virtutibus perfectis realiter. hoc tamen convenit ei in quantum ipsa gratia una et eadem existens potest intendi et remitti secundum diversos gradus perfectionis. ita quod secundum unum gradum accepta habet rationem fidei et secundum alium rationem spei et secundum tertium rationem caritatis. et ideo deficiente gratia a gradu secundum quo habet rationem caritatis manet secundum gradum spei et fidei. sicut aliquid potest deficere a gradu superlativo puta albissimo quod tamen manet in positivo puta in albo. Sed nec hec ratio sufficit. Cum enim gratia maneat in propria specie secundum omnes suos gradus sequeretur fidem et spem in propria remanere quod falsum est. Et ideo alii dicunt a virtutibus gratiam differre realiter quemadmodum essentia anime differt a suis potentiis. Sed huius contrarium consilium est in principio. Cum enim eadem sit forma que est principium essendi et operandi oportet quod gratia que est principium esse spiritualis sit etiam principium gratuite operationis. Nec valet quod obiciunt quidam quod virtutes acquisite non sunt principium operandi absolute. sed prompte et delectabiliter operandi et ideo differunt ab essentia anime sive a potentia que est principium operandi absolute. virtus autem infusa est principium operandi gratuite absolute non quasi facultatem elevans operationem. sed sine qua operatio omnino elici non possit. Et ideo dicunt alii quod gratia gratum faciens et caritas non differunt realiter sed solum ratione. fides autem et spes sunt gratie gratis date que differunt realiter a gratia gratum faciente. sicut est superius probatum. Ratio autem quare differt caritas a gratia est. quia gratia nominat formam quandam supernaturalem. que est principium esse supernaturalis. Caritas autem denotat formam quandam supernaturalem in quantum est principium gratuite operationis. unde gratia est in essentia anime. cum esse respiciat essentiam sed caritas est in potentia cum operatio ad potentiam referatur. Per quod patet solutio 3. q. Ad 4. q. dicendum quod gratia dupliciter accipitur uno modo accipitur pro dono gratuito alicui concesso quo cooperatur alteri ut ad deum reducatur. hoc autem donum quia non datur homini ad hoc ut ipse primo iustificetur per hoc. sed magis ad hoc ut ad alterius iustificationem operetur. ideo non dicitur gratia gratum faciens sed gratia gratis data. quia datur preter meritum et supra facultatem nature. Hec autem gratia multiplicatur secundum quod patet per apostolum ad Corinthios [gap] qui dicit quod divisiones gratiarum sunt. Alia est gratia gratum faciens per quam homo deo coniungitur et eidem gratus efficitur. hec autem cum respondeat anime in esse spirituali quod est unum solum sicut et esse naturale ipsi est una sola realiter sed multiplex secundum rationem. Si enim accipiatur in quantum reponit animam in esse spirituali sic gratia dicitur operans. Si autem in quantum est principium actus meritorii sic dicitur gratia cooperans. Actus autem meritorius est duplex. scilicet interior qui in quantum est principium illius dicitur a quibusdam preveniens. Et actus exterior qui in quantum est eius principium dicitur gratia subsequens. Quidam tamen gratiam prevenientem vocant in quantum est principium merendi gratiam autem subsequentem ipsum premium.

Lectio 17.

Secundo queritur etc. Circa hoc primo queritur utrum homo possit aliquid a deo mereri et videtur quod non. nullus enim meretur id quod tenetur. sed quicquid homo facit bonum tenetur ad honorem dei facere a quo omne bonum accepit ergo etc. Praeterea si homo possit a deo mereri aliquid posset deum debitorem sibi facere. sed nullius deus debitor esse potest ergo etc. Contra est quod dicitur in hebreorum [gap] merces est operi tuo. merces enim pro merito redditur. Iuxta hoc queritur utrum homo sine gratia possit mereri vitam eternam. Item videtur quod existens in gratia possit sibi mereri ex condigno vitam eternam. Item utrum homo possit sibi mereri gratiam primam. Item videtur quod possit eam mereri alteri. Responsio dicendum ad primam q. quod quidam advertentes quod quicquid habet homo est a deo. et ideo tenetur ad dei servitium ex debito secundum ordinationem dixerunt quod homo non potest mereri a deo. Alii tamen dicunt quod non obstante debito potest homo mereri in quantum voluntarie facit id quod debet. alioquin actus iustitie quo quis alteri reddit debitum non esset laudabilis. Sed istud non sufficit quia voluntas et motus voluntatis a deo est. Et ita tenetur quilibet id ad quod facit deo voluntarie facere. Et ideo dicunt alii quod homo meretur aliquid a deo secundum quid. puta ex sola preordinatione dei preveniente actum liberi arbitrii. qui statuit ut homo utens sic potentia et habitu premiaretur. Et per hoc patet solutio ad argumenta. Ad 2. q. dicendum quod actus perducentes ad finem oportet esse fini proportionatos. vita autem eterna est finis excedens et improportionatus humane nature et per consequens actibus humanis naturalibus cum non agat ultra suam speciem. Et ideo homo per naturalia sine gratia non potest facere aliquos actus meritorios vite eterne. Ad 3. q. dicendum quod opus meritorium dupliciter consideratur. uno modo secundum quod procedit ex libero arbitrio. et sic non potest ibi esse condignitas inter ipsum et vitam eternam propter inequalitatem maximam. Potest tamen ibi esse congruitas propter equalitatem proportionis. Congruum enim videtur ut homini operanti secundum suam virtutem deus recompenset secundum excellentiam sue virtutis. Alio autem modo potest considerari opus meritorium secundum quod procedit ex gratia spiritus sancti et sic est meritorium vite eterne ex condigno. Sic enim valor meriti attenditur secundum virtutem spiritus sancti moventis nos in vitam eternam. Ad 4. q. dicendum quod aliquis potest mereri gratiam primam vel per actus precede

tes merito cogruu. q liberalitas invitatur. Suppo[n]itur enim preordinatione dei. decet ut faciente homine q in se est faciat deus sibi. Non aut pot hoc esse ex merito condigni. Quia nec naturalis ad aliud supnaturale nulla est proportio vel equalentia quod tale meritum exigit. Per actus vero sequentes non pot homo mereri primam gratiam. propterea non sine merito cum se habeat ut finis ultimus et in operetes sine in retributione quiius possit esse premium intentione. Ad .4. q. dicendum q homo non existens in gratia non pot alteri mereri gratiam primam. cum nec sibi possit. Actus n. est eiusdem generis. nec si est in gratia pot alteri mereri gratiam primam ex condigno. quia cum gratia sit perfectio personalis non intendit in alterum. cum calis non sit perfectissima ut fuit illa de cuius plenitudine omnes accepimus. De congruo tamen pot aliquis alteri mereri primam gratiam. Quia n. homo in gratia constitutus implet dei voluntatem congruum est secundum amicitie proportionem ut deus impleat hominis voluntatem in salvatione alterius sine perfecte rit impediunt.

Secundo queritur utrum homo sine gratia possit aliquid verum intelligere et vult quod non. dicit n. ambrosius q omne verum a quocumque dicitur a spiritu sancto est. spiritus aut sanctus habitat in nobis per gratiam. ergo veritatem sine gratia non possumus intelligere. Item. Joannes dicit .15. sine me nichil potestis facere. Contra est q dicit augustinus in libro retractationum non approbo quod in oratione dixi deus qui non nisi mundos verum scire voluisti. Respondetur n. pot q non mundi multa vera scire. multum videtur esse per gratiam ergo et cetera. Preterea queritur utrum homo sine gratia possit aliquod bonum facere. Item utrum sine gratia possit legis precepta implere. Item utrum existens in mortali peccato possit vitare aliud. Item utrum existens sine gratia possit se ad gratiam preparare. Respondeo dicendum ad primam q. q gratia duplex dicitur. unum gratuitum dei motio. et sine hac nullum verum intelligere possumus. Ratio aut huius est. Sicut n. omnes motus corporales reducuntur in unum motum primum mobilis sicut in primum movens corporale. ita omnes motus reducuntur vel mediate tamquam in primum movens simpliciter. Intelligendum aut ut dicitur 3. d. omnia aliqualiter motus est

et ideo necessario reducatur in deum sicut in primum movens. et hoc est secundum intellectum ambrosii supradictum. Secundo nec hoc modo aliquid opus facere possumus sine motione divina. et secundum hoc intelligitur auctoritas alia supradicta. s. sine me nichil. Alio aut modo dicitur gratia donum habituale gratuitum. et sine hac pot homo aliquod verum intelligere et aliquid facere. Quelibet n. res naturalis ex sua forma naturali pot in aliquem effectum sibi proportionatum ultra quem non pot nisi superaddatur forma aliqua. sicut aqua non pot calefacere nisi prius fuit calefacta ab igne. Sic intellectus humanus ex sua natura pot ex cogitatione aliquorum sibi proportionatorum in aliorum notitiam per sensibilia devenire. Altiora vero intelligibilia non pot intelligere nisi altiori sine forti ori lumine. s. fidei et prophetie perficiatur. quod dicitur lumen gratie inquantum nature superaddit. Et similiter homo in statu nature integre poterat per sua naturalia velle et operari totum bonum nature sine proportionatum quale est bonum virtutis acquisite. non aut bonum superexcedens quale est bonum meritorium virtutis infuse. In statu vero nature corrupte deficit homo etiam ab hoc q secundum naturam suam non pot totum huius bonum implere per sua naturalia. Quia tamen natura humana per peccatum non est totaliter corrupta pot quidem in statu nature corrupte virtute sive nature aliquod bonum particulare facere. sicut edificare domos plantare vineas et huiusmodi non tamen totum bonum. ita q in nullo deficiat. Et per hec patet solutio ad argumenta. 7 ad 2 3 q. Ad 3. q. dicendum q homo precepta legis que sunt de operibus virtutum pot implere quantum ad substantiam secundum statum nature integre absque gratia. non aut pot implere omnia secundum statum nature corrupte quamvis tamen aliqua. Si aut loquimur de impletione mandatorum quantum ad modum. s. ut ex caritate fiat. sic homo nullum adimplere pot sine gratia. Ad .4. q. dicendum q sicut homo in gratia existens pot vitare et peccatum veniale vel illud non. aut omnia ita existens in peccato mortali pot vitare peccatum mortale ad tempus sed non diu. Ratio huius est hoc obviat quoniam peccatum bonum naturale non tollit licet diminuat. sed ad naturam liberi arbitrii pertinet libera electio et fuga. non ergo per peccatum subtrahitur homini libera electio vel fuga peccati mortalis licet homo

inducatur in quandam difficultatem vitandi peccatum. Item si homo pot ad tempus vitare peccatum in principio multo fortius postea. cum in resistendo efficiatur fortior et humilior ad vitandum peccatum. unde dicunt q homo sine gratia in peccato mortali existens pot semper peccatum mortale vitare. Et si inveniatur dictum q homo existens in peccato mortali mortale vitare non possit sine gratia. dicunt q intelligitur de peccato commisso non aut committendo. Sed hec expositio multum est extorta. Item secundum gregorium super ezechielem peccatum q mox per penitentiam non deletur suo pondere mox ad aliud trahit. Et ideo prima opinio vana videtur. Cuius ratio est. Sicut n. appetitus inferior debet subdi rationi. ita vero ipsi deo. et in ipso finem constituere. unde sicut per rationem debent regulari omnes motus ipsius appetitus sensitivi. ita per ultimum finem qui est deus debent regulari omnes actus humani vel motus. Sicut ergo non pot esse quin in appetitu sensitivo non subiecto rationi insurgant multi motus inordinati. ita non pot esse quin in voluntate non subiecta deo contingant multe inordinationes in actibus voluntatis. Cum n. homo non habet cor firmatum in deo. occurrunt multa propter que consequenda vel vitanda homo recedit a deo contempnendo preceptum eius et ita peccat mortaliter. precipue q homo in repentinis operatur secundum habitum et finem preconceptum. ut dicitur 3. ethicorum. Quamvis ex premeditatione homo possit aliquid agere preter ordinem finis preconcepti et preter inclinationem habitus. tamen q homo non pot semper esse in premeditatione. non pot diu stare quin operetur secundum consequentiam voluntatis deordinate. nisi cito ut per gratiam ad debitum ordinem reducatur. Nec tamen ut dicit primum instans auferetur liberi electio. licet n. non possit vitare peccatum in universali. pot tamen illud et idem in particulari vitare. Nec et cetera q si pot aliquantulum stare q possit diu. licet n. ad tempus possit agere ex premeditatione. non tamen diu pot stare quin operetur secundum inclinationem voluntatis. Ad 4. q. dicendum q ad gratiam que est donum habituale gratuitum pot homo se preparare sine tali gratia. alias esset ire in infinitum. Non aut sine gratia que est motio dei gratuita. Preparare n. se ad

gratiam est ad deum converti. Sicut aut qui habet oculum aversum a lumine preparat se ad recipiendum lumen solis per hoc q oculum convertit ad solem ita iste qui convertit se ad deum preparat se ad recipiendum gratiam. Conversio aut hec ex deo est. Cum n. deus sit primum movens simpliciter ex eius motione est q omnia in ipsum qui est finis universalis convertuntur secundum communem intentionem boni. unumquodque n. intendit se deo assimilare secundum modum suum. homines tamen istos convertit ad seipsum sicut ad specialem finem quem intendunt sicut proprium bonum. Et ideo q homo convertatur ad deum non pot esse nisi deo ipsum convertente. et per consequens preparatio ad gratiam est a deo movente. sed non per aliud bonum supnaturale superadditum naturalibus.

Post hec considerandum est. Et hic queritur primo utrum homo fuit creatus in gratia et videtur q non. Quelibet n. res naturalis per sua naturalia pot consequi finem suum. sed homo in statu innocentie habuit sua naturalia integra. ergo per ea potuit finem suum consequi. ergo ad hoc gratia non indiguit nec per consequens eam habuit. cum gratia ordinet ad consecutionem ultimi finis. Item plus distat natura a gratia quam gratia a gloria quia nichil aliud est quam gratia consummata. sed in homine gratia precedit gloriam. ergo magis natura precessit gratiam. ergo et cetera. Contrarium est q homo et angelus equaliter ad gratiam ordinantur. sed angelus creatus est in gratia. ut augustinus xii. de civitate dei dicit. simul deus in angelis erat condens naturam et largiens gratiam. ergo et homo similiter fuit creatus in gratia. Item hoc queritur utrum homo in statu innocentie habuisset maiorem gratiam quam modo. Item utrum homo in statu innocentie habuisset opera magis meritoria quam modo. Item utrum defectus quos sentimus in nobis sint naturales vel potius penales per peccatum originale inflicti. Item utrum tales defectus habeant rationem culpe. Respondeo dicendum ad .1. q. q quidam negant simpliciter adam gratiam habuisse. Alii aut dicunt q gratiam habuit non tamen in ea creatus fuit sed eam postea accepit videtur tamen probabilius q gratiam habuit et in ea creatus fuit secundum n. q dicitur in ecclesiaste. deus fecit hominem rectum. hec aut rectitudo

in hoc erat q rō subdebat' deo · rōni vō vires inferiores · 7 aīe corp'. prima subiectio cāt cā
2e 7 3e. Manifm ē aut q subiectio corpois
ad aīam 7 inferioꝝ viriū ad rōne nō erat
nālis · aliogn mansisset post pctm vn nc pa
subiectō qua rō deo subdebat' erat sm nāz s;
sm supnal' grē doni. effc'us n. nō pōt ee
potior sua cā. Ad p'm g. dō. q obiectio illa
procedit de fine nālis vite aut etiā ē finis
supnālis. 7 iō ad ɔsecutoꝝ eius indiguit
hō gra in statu inocentie. Ad 2 · dō · q glo
riā merem' pactu inocentie grē · nō aut g
tum pactiz nē 7 iō nō ē sile. Ad 2 · q · dō ·
q alique grē st que ordināt' ad alioꝝ utili
tates pn'r. vt miraculoꝝ opatō ad utilitate
infidelium ordināt'. tales aut grē nō fuissēt
in pmo statu · cū nc tales defectus fuissent ibi
dem. / Alia aut ē gra q ordinat pn'r ad reci
pientis pfectoꝝ · ut gra gratū faciens · doni
sapie 7 intellcōs 7 hmōi. 7 iste grē in statu in
nocentie fuissent maiores q̄ nō pp rectitudi
nē pmi status. / Quedā aut uirtutū siue graꝝ
st que inpfectōne inportāt. s; h̄ duplr 9tingit
Quoꝝdam n. inpfcō pmo statui repugnat
7 tales uirtutes nō fuissent ibi q̄m ad actus i
pfcōs quos nūc hnt. / fuissent tn ibi q̄ actus
nobiliores sic ɔtinentia q 7 s; ibi nō fuisset
q̄m ad passionū repugnātia fuisset tn ibi quo ad
omnimodam subiectōne viriū inferioꝝ supioib;
Alie aut grē sunt · quaꝝ inpfcō pfcōi pmi
stat' nō repugnt · vn tales 7 sm actū ppriū
ibidē fuissent ut fides 7 spes · pfectio n. p'
status nō se ad hoc extendebat ut omē pecū
uidēt. Plures g uirtutes 7 maiorē gram tā
extensiue q̄ intensiue in statu inocentie hō
huisset q̄ coit' nō q maior fuisset conatus
nullo impediente lic; aliqs forte maiorē gram
nō hat q̄ pmo hō habiut ul' alii huissent i
illo statu. / Potē n. aliquē hoiem nc q si sit
minoris uirtutis hre maiorē conatū sm quē
datur maior gra 7 nō sm capacitate nālium
Ad 3 · q · dō · q efficientia merendi pōt attē

di ul' ex pte sbi · 7 hoc s po'r volūtas absolute
ul' hitū caritatis. 7 quo ad utrq; plus opa meri
toria i illo statu valuissent / tū q magis volū
tariē fecissent nullo corpis gnīmine impediti / tū q
maiorē gram ut dem ē accepissent. / Vel ex
pte obi · 7 h' ul' p se · s. ex pte bonitatis obi · 7 sic
nulla fuisset diū sunt merēdi in q̄uq; statu · qa
cē idē opa fuisset. / vel p accns · s. ex pte diffi
cultatis q ut i plib; obā meliora ul' altiora ci
cūstāt · 7 hoc p accns · aliq inpfcōis plꝰ laborans
nō plꝰ meret'. Et sic p' pctm in aliq ope maior
rō meriti pōt inueniri · pōt tn aliqs maiorē gram
in hoc q̄ tūc. Ad 4 · q · dō · q nā humana dupr
pōt ɔsiderari · vno m° absolute s ɔditoꝝ pn'cipioꝝ nāti
7 sic oms isti defectus sūt ei nāles. / Cū n. sit cō
positus ex ɔrijs · debet' ei corruptō 7 fames et
sitis 7 sim in toto · ex depditōe p calorē nālē / Ali
aut m° pōt ɔsiderari · in q̄m institutā fuit i origi
nali iustā · 7 sic isti defectus st penales · dē
n. aliqs puiri p ablatoꝝ eius q ei inest g
tis. Ad 9 · q · dō · q q̄uā tales defect' rōne
culpe negaueri hre · cū nō sint volūtarii · h'
aut ē q nītate redēptoris 7 sacramētoꝝ.
Et iō dō · q dupr ē volūtariū · s. pc' rn̄dens
actui pa'li · 7 volūtariū nē rn̄dens actui nē
s. pmi hois. tota nāz ɔtinentis. vn ymaginā
dū ē sic si totū genus hūanū ēet vnꝰ hō · cuiꝰ
caput ēet pmꝰ hō · alii aut hoies mbr'. Sic
g mbrꝰ pctm moto nō inputat' n' inq̄m motū
apn°. s. a capite · ita oiginale pctm rōeꝫ pctī
ht p ɔparatoꝝ ad volūtē pmi hoīs.

Secundo q · pn'r vt' alimētū trāseat i veri
tate humane nē 7 vr q nō · phs · n · p°
de gnōne distinguit · carnē sm spem 7 sm mām.
Caro aut s spem manz · nō aut s mām · q g
ex alimēto gnāt' nō ptinebt' ad spem hois · nc
p ɔns ad veritatē humane nē. P° ad veritā
hūae nē ptīz humidū radicale · qd si pdat'
restitui nō pōt · ut medici dnt · possꝫ at resti
tui si alimētū ɔuteret' i ipm humidū · g alimētū
n ɔuitur i veritatē humane nē. Con. ē qd
aug' dic i lib° d vā rel'. alimēta carnis corrup

ta i mbroꝫ fabricam migrāt. Rnx' h' q · vt' sē
men sit de supfluo alimēti. Rn° dō · ad 1 ·
q · q illud qd ppe dr ēe de veritate huane nē
h' ē de hoīs ɔstitutoē · ē mā 7 for°. Quidā at
dnt q for° hoīs putā aīa humana aliq̄ nāz
sibi dētiat · ita q aliā pfice nō pōt · h' aut ē
illa mā quā i p° pcnte aīa eius informabat
quā solam dnt ēe de veritate humane nē · ad'
tiplicat' aut h' mā i posteros p miraclm h' q̄ sedm.
Sm alios aut p pte corīs lucidi · quā dnt ēe
de ɔpōne corīs hum. s alios aut nāli · eo q q
cū q mā q̄ncūq; pue q̄ntitas sit susceptiua est
tn9 lib; for°. / de alimēto aut dnt q nō appoit'
ut nā ex eo sustentet'. aut i huma nā ɔuitat'.
s; sic qda fomētū vt plūbū auro apponit' ne
ɔsumat' p igne. 7 ne calidū nāle agens i hu
dū alimti ɔsumat humidū radicale. Sed
ista oppio nō pōt stare. Jn oib; n · q̄ꝫ nūl to
ta inuenit' i uno indiuiduo · nō ē ī unū indiui
duum in vna spē. sic pꝫ in sole · sic g nō est n i
diuiduū huane nē. P° cū nō inuenta suas
formas possint alii mē ipīne reqret' inue
ta igbiliora ēe nō inuenta. s nō pnt suas
forms alii mē ɔseruare. P° ei° dē rōnis ē for
mā in maz ppriam decere 7 altā pfice. Si g aīa
humana nō possꝫ aliā māz aliā pfice nc possꝫ
suā desere 7 ita hō esset incorruptibl'. P° ta
lis mē multiplicā° in posteros nō possꝫ fieri p di
uisionē · q tanc tota ɔsumeret'. nc ē per
miraclm. s. p nouē mē creatoꝫ · q sm sctōs
oiā sil' creata st s nūc sedm. nc 7 p multiplicatō
lucis · cū lux nō sit de ɔpōne corīs huai. Nc
7 h' fieri nāli · vt alii dnt · q̄ puis · n · mā s sit cō
sideratā sit in po° ad oēs for°. tū nō educit'
de po° mē p agens nāle mā stante sb q̄rūq;
detiatioe q̄lib; for°. s sm exigentiā dispō
nis necessitāt' māz. P° reqret' sm oppi
nionē pdcam corp° plus sp raruꝫ ēe cōr puis ·
cū ex pticula densa fieri nō possit aliqd nāli
maius n' p rarefactoꝫ. Et iō alii dixerunt
q for° humana sm qd ɔsiderat' i cōi nā hum.
possit de nouo fieri i aliq mā. / nō tn s ceri

pciat' put ē in indiuiduo i q° for° fixa manz in
mā q dā determinata. in q° pmo ipimit' in gnōne
huiꝰ indiuidui ita q illā mā nūq̄ deserit us
q; ad ultimā indiuidui corruptoꝫ. Et hāc māz
dnt pn'r ad veritatē huane nē ptinē. Sꝫ q
huiꝰ mā nō sufficit ad debitā q̄titatē requi
rit' q adueniat alia mā · p ɔuisionē alimēti
i sedam uirtū q̄m sufficiat ad debitū augmētū
/ Et hāc māz dnt sectō ptinē ad veritate huae
nē · q nō requit' ad ipm esse ī indiuidui · s ad
q̄titatē eius. / Si qd g a° aduenit ex alimē
to nō ptinet ad ueritatē humane nē. Sꝫ nc
ista po° videt' hre veritatē. nutrītō · n · indiget
nō solū ad augmētū s 7 ad restaurandū id q
depditur p actoꝫ caloris nālis · nō aut esset
restaurātō n' id q ex alimēto gnāt' succederet
in locū depditi · vn sic id qd pmo inerat est de
veritate humane nē · ita 7 id quod ex alimēto ge
nerat'. / Nc valꝫ id q aliq dnt · s · q id qd pmo
inerat q aliqd virtute humidū radicale manet
7 nō depditur. Cum · n · de nā caloris sit ut hu
morē ɔsumat · nō pōt assignari rō q re humidū
aliqd signatū pmaneat in tota vita. Et ideo
alii dnt q alimētū conuertit' i ueritatē humane nē.
inq̄m amissa for° ppia accipit for° carnis 7 ossis
7 hmōi · vn phs dic · 2 · de aīa · q alimētū nutt
inq̄m ē po° caro · h' 7 ɔnit dic in 2 · de gnā · q
p° de gnōne · s · q alimētū amissa for° ppia i ducit
formā alitā 7 p ɔns in nāz suā ɔuertit'. Ad
p'm g · dō · q caro sm spem nō differt a carne s
māz · ni · s diuisam ɔsideratōne. Si · n · ɔsideret'
id quod ē fōrle in ea · dr caro s spem 7 sic semp
manz for° carnis / Sꝫ si ɔsiderat' sm māz · nō
sic semp manz · s paulatī ɔsūit' 7 restaurat'.
sic pꝫ in igne fornacis · cuiꝰ for° manz 7 mā ɔsu
mit' paulatī 7 alia in locū eius substituit'.
Ad 2 · dō · q ad humidū radicale itelli ptinē
id inq° fundat' nā spei · q s subtrahat' restitui nō
pōt. Sꝫ humidū nutrimētale ē qd nūdū puenit ad
sui sapiēdā pfectōꝫ nāz spei · s ē i uia ad h' · sic ē
sanguis 7 hmōi · vn si talia subtrahunt' remanet
adhuc nā spei in radice q nō tollit'. Ex pdi

cius g° appet q semi qd e ma ppagacois huiac
re no e a'd decisum a sua ipius pris ut dic
p°. oppio. Nc pot ee aliq° ps actual' pris ex
istens in pentib; 7 post actu gnonis decisa.
Qu. n. pars a suo toto diuidit tendit i cor
ruptione 7 p 9ns no ht uirtute 9itendi ad
simile nam. n forte retineat nam eius a q°
diuidit. Sz tuc cu sit 9iu ad deciata ptem
vr q no poss moue ad nam totius. n quis
dicet q ess resolutu ab oib; ptib; cor's. 7 sic
retinet nam oim ptiu cor's. 7 sic semi eet qi
qdam puu aial in actu 7 gnato aial no
eet n p diuisione. sic lutu gnatur ul' a luto. 7
sic accidit in aialib; que decisa viuunt qd e in
9ueniens. Et io dr. q sm phim. i lib° d' aia
lib; q semie e de supfluo alimti no quide d'
supfluo spei ul' indiuidu. pp quod dic. q est
supfluu quo indiget. Illud aut alimtu
an ultima assimlatoe e i po° ad totu nam
ita q ad ultiam pte e deciatum. sz ad qualz
in po°. 7 io e in po°. totu no solu totu corp°
ituali. sz 7 ho dispositue in q° p uirtute q
e in semine ipi ma disponit dispone que e
neria. ad introductione for° ul' aie intellectie
lic3 usq ad ipam no attingat. sz a do det per
creatone. Et p h' p3 rn° ad 2. qone.

Nunc supest inuestigare. Ch' q. p° vtm
peccatu originale sit 9cupia 7 vr q no.
Omne. n. pctm e 9 nam vt dic dam.
li. 3. sz 9cupia e s nam cu sit actus po° nal'
g°. ac°. Ite p pctm originale deordinant° oes
ptes aie. sz intell's e supm° int ptes aie. g° pec
catu originale magis e igno°. q 9cupiscen°.
Con° e q dic aug' li°. retractationu. 9cupia e
reat° origi° pcti. Ite. hoc q° vtm pctm originale
traducat in postios p oigine. Ite vtm traduca
tur in oms hoies. Ite vtm si aliqs miraculo
se formaret ex carne huana 9heret pctm ori
ginale. Ite si adam no pccass; eua pccante
filii originale pctm 9xissent. Rn°. dr. ad. i.
q. q originale pctm opposit' originali iustitie.
Originat' aut iustia in hoc pri° extitit q vo°is
hominis do subiecta fuit. ex quo per
9ns oms vires volu°° obediebant. Ex eius
aut auulsioe a do secuta e inordinatio virtu
inferioru. 7 io pctm originale qd huic iustie
opposit' i duob; 9sistit s. in priuatoe subiectois
vo°is ad dm pri°. 7 in deordinatoe virtu infe
rioru ex 9nti. Ois aut inordinato virtu alia
aie pripue in hoc attendit' q vo°tas iordiate
9uitur ad bonu 9mutabile. q quide inordina°
toi noie 9cupia noiat'. 7 io ex 9nti 7 fario
7 no pri°. originale pctm dr 9cupia. Ad. p°m
g° dr. q 9cupia 9cupiscibil' nali i hoie regulatur
roe. 7 intm 9cupiste e bonu i q° e s ordine
ronis. 9cupia aut q transcendit limites rois
e hoi 9 nam. 7 tal' e 9cupia origi° pcti. Ad. 2.
dr. q sic i bonis intell's 7 ro pncipali°te ht
ita i mal' inferior ps aie prin°° inuenit' q obnu
bilat 7 9hit rone. 7 pp hoc pctm originale
mag' dr 9cupia q ignou°. Ad. 2. q. dr. q s
fide catholica pctm originale originali traslun
dit' in postios no quide p traductione aie
huane cu ipa no educat' ut supdcm e. sz p
traductoez semis ex cuius infectioe inficitur
tota huana na°. s. caro 7 ipa aia. sic in sto. que
tn aia no traducat' uirtute semis. Qui. n. i
semie no sit culpa actu e tn ibi uirtute. Nc ob
stat q culpa original' e e in aia sic in sbo.
que tn aia no traducat' uirtute semis. Sem
n. 7 si no pot cuare aiam mouet tn ad ipam
dispositiue. vn uirtute semis traducatur
huana na a pente in plem 7 simul cu na in
fectio ipius. Ex quo appet solo. 3. q. Cu
n. traductio original' pcti fiat uirtute semis iqm
e pcti° actui ingnione. seqt' q ad oms hoies
ex uirtute semis gnatos pctm originale trasf
fundat'. Solus aut xps no ex virili semie
gnat' e. 7 io ipe solus expers fuit origi° pcti.
Ad. 4. q. dnt qui. q caro infecta inficit
aiam eo q defectus cor's redundet in defcm aie
7 eo°. 7 io dnt q si aliqs miraculose formaret
ex carne huana 9het pctm originale. Sz hoc no vr.
Sz. n. infectio aie eet ex infectioe carnis abso°te
hi infectio no hret ronem voluntarii. nc p 9ns roez
culpe. Est aut h' culpa voluntaria vo°te pmi
hois. qd quide voluntariu a pmo pnte deriuat'
in postios. in q°m mouet motioe gnonis oms
q ex eius origine deriuant'. Sic 7 actus ipius
manus no e voluntarius n vo°te aie inquo mouz
mb'. vn sic pctm actuale qd p mbrum aliqd co
mittit' no e pctm illius mb'. n inq°m i° mbr e
a'd ipius hois. pp qd dr pctm humanu. ita p°
catu originale no e pctm huius p°e n inq°m het
p° recepit nam a pmo pente. vn vocat' pctm nre.
h' aut p°. a p° pente no recep' nam n me°te uirtu
te semis siue carnis in q°m e pri°m actiui ignoe.
Et io si ex carne huana no uirtute semis sed
miraculose formetur ho. no 9het pctm origi°le.
Ex quo appet solo. 4. q. Cu. n. traductio ori
ginalis pcti sit uirtute semis inq°m e pri°m acti
uum in gnone. tale aut semi e viri. seqtur q
adam no peccante eua aut peccante filii no
9traxissent originale pctm. Ite eade roe p3
q adam q si peccasset eua no peccante pctm
originale filii co°traxissent.

Secundo. q. pri°r. vtm pctm originale sit in
ecn°a aie 7 vr q no. cu. n. e sbm pcti q°m
ad qd pot a vo°te moueri. sz aia no mo° a vo°te
sm sui ecn°a. sz solum sm po°as g°. 7c. Ite. p°
catu originale dr ee 9cupia. 9cupia aut e in
potentiis g°. 7c. Con° pctm originale dr ee
pctm nre. aia aut e for°a. 7 na cor's s sua ecn°a.
7 no s po°as g°. 7c. Iux h' q°. vtm pctm origi°le
sit equal'r i oib;. Ite vtm infectio original'
pcti sit a do. Ite vtm demeruit sapiam diuina
infunde aiaz alicui cor' ex q° maclam 9heret.
Ite vtm oes aie sint eqles ex creatoe. Rn°
dr. ad. i. q. q i° e sbm alicui° pcti ad qd pmo
ptinet motiuu ad peccandu. pctm aut origine
cotrat' p oigne. vn i° q p°o attingit' ab origine
hois. e p°m sbm original' pcti. origo aut attingit
aiam ut terminu gnonis iq°m e for°a. cor's q quide
9tingit ei sm ecn°a. vn aia s ee°a e p°m sbm
original' pcti. Ad aut tn q hoc obicit pctm. n. in
eode e cu originali iustia. cui opposita habet esse
in eode. Iustia aut original' erat i vo°te ordinans
ipm ad dm. Sz ad h' dr e q iustia original'
pmordiali. ad ecn°a aie ptinebat. erat. n. donu
diuinit' datu huiac nre. quu p pius respiat ecn°a
aie q po°a. po°a. n. mag' vr ptine ad psona i q°m
st pcti° actiui p°lu. Ad p°m g°. dr. q sic mo
tio alicui° vo°tis p°o puenit ad po°as aie. ita mo
tio vo°tis pmi gnantis p uia gnonis puenit
p°o ad ecn°a ut dcm e. Ad. 2. dr. q 9cupia
tenz senalit 7 ex 9nti in pcto origi° vt dcm e.
Ad. 2. q. dr. q pctm origi°le pot 9pari ad nam s
rone spei q cu aliq°r sit in oib; p 9ns 7 ipm pctm.
Vl' pot 9pari ad nam huana no sm roz spei
sz sm pcioez in indiui. 7 sic cu pri° spei sint
cu maioib; pfcois 7 9pletionis 9paroins in
vno q in alio. ut in intell°u 7 uolendo. hoc
mo infectio ul' 9cupia e maior in vno q i
alio. Ad. 3. q. dr. q infectio original' pcti
nllo mo e a do. sz ex pcto pmi pentis p carna
le gnone. cu infectio aie ab originali pcto
volutaria sit 7 culpabil'. Nc obstat q ds in
fundit eu cor' infecto. vt ex hac ipa infusio
ne diuina maculai ul' infici 9uenit. Infusio
n. importat respcm duplice s. ad dm infundente
ex q° pte no maculat' 7 ad cor' cui infundit'
7 ex hac pte maculat'. Ad 4. q. dr. q bo°m
oe pfectiu bono singlai. vn ds p sui sapiam
nc pmittit vleri ordine rez. qui e ut tali
cor'. tal' aia infundat'. ut uitet singlaris infecto
illius aie. Melius e. n. ei sic ee s nam q nllo
mo ee natu maxie cu possit damnatione
euadere p gram. Ad. 4. q. dr. q cu omis
diuisitas for'lis q no e p respcm ad mam sit di
uisitas sm spem. testante pho. i xi. met'e. oms
aut aie huane st eiusde spei. Relinqt' q nlla
diuisitas 7 p 9ns inequalitas sit in aiab; huanis
n r°. ad cor'pi°. s q dicit phs. 2. d' aia. q mol
les carne aptos mte dicim°.

Preductis adiuendu vr. Ch' q. p° vtm
pctm pximoru pentu traducat' i poste
ros 7 vr q sic. Pena. n. no debet' n ex
culpa. sz aliq puniunt' iudi° diuino p pcto pri

morum parentum. Sed Exodi: visitans iniquitatem patrum in filios usque in tertiam et quartam generationem. Iudicatur etiam hic iudicio humano in crimine lese maiestatis filii enim exheredantur pro peccato parentum, ergo etc. Contra. Id quod homo habet a se magis proprie transfert in alterum quam id quod habet ab alio. Sed homo peccatum quod habet ab Adam transfert in prolem, ergo etc. In contrarium est quod merita primorum parentum non transferuntur in proximos posteros, ergo nec peccatum. Iuxta hoc queritur utrum pena priorum parentum in filios redundet. Item utrum peccatum originale sit unum tantum. Item utrum peccato originali post mortem debeatur pena sensibilis. Item utrum pueri non baptizati spiritualem sentiant in anima afflictionem. Responsio. Dicendum ad primam questionem quod peccata priorum parentum non traducuntur in posteros originaliter. Homo enim generat hominem eundem secundum speciem non autem secundum individuum. Sicut actus personales et que ad eos pertinent non traducuntur a parentibus in filios. Non enim grammaticus traducit in filios suam grammaticam quam per proprium studium acquisivit. Sed ea que pertinent ad naturam speciei a parentibus in filios traducuntur nisi sit defectus nature, sicut oculatus generat oculatum nisi natura deficiat. Aliqua etiam accidentia individui pertinentia ad dispositionem nature propagantur in filios, sicut velocitas corporis et bonitas ingenii et huiusmodi. Que autem sunt pure personalia nullo modo. Peccatum autem originale est corruptio nature inquantum abstulit donum toti nature collatum scilicet originalem iustitiam. Unde sicut originalis iustitia traducta fuisset in posteros simul cum natura, ita et peccatum originale. Alia autem peccata actualia primorum parentum sive proximorum parentum non corrumpunt naturam nisi quantum ad id quod persone est scilicet secundum pronitatem ad actum, unde non traducuntur. Ad primum ergo dicendum quod pena spirituali numquam puniuntur filii pro parentibus nisi communicent in culpa vel per originem vel per imitationem. Sed pena corporali interdum puniuntur filii pro parentibus inquantum sunt aliquid patris secundum corpus. Et ex hoc patet solutio secundi. Ad secundum dicendum quod illud quod habet aliquis ex se magis potest traducere si sit traducibile. Peccata autem actualia priorum parentum non sunt traducibilia cum sint pure personalia. Ad tertium dicendum quod unitas actus pendet ex unitate subiecti. Et ideo in uno homine est tantum unum peccatum originale numero et individui sive divisum. Unde patet per hoc quod unitas peccatoris ex unitate

habitus consequitur. Unde cum originale peccatum sit privatio originalis iustitie et illa sit una in uno homine, ideo et peccatum originale est unum in uno. Quia tamen multas deordinationes inducit, ideo aliquando pluraliter designatur. Unde in psalmo: in iniquitatibus conceptus sum. Ad quartam questionem dicendum quod quia homo consequi potest beatitudinem sive summum bonum, ideo non solum naturalia data sunt ei a Deo sed etiam quoddam auxilium in sui conditione accepit quo summo bono inhereret et disponeretur ad visionem Dei. Peccando autem ista dispositione se privavit. Et quia nulla pena est iustior quam ut privetur aliquis eo ad quod indispositum se reddidit, ideo quia homo iustitiam originalem amisit que disponebat ad visionem Dei iustissime carentia visionis divine infligitur. Pena autem sensibilis secundum non debetur, quia nullius peccati pena est nisi. Unde sicut pro peccato personali privatur aliquis de perfectione suppositi scilicet de naturali sua dispositione, ita pro peccato nature debet auferri solum perfectio nature scilicet originalis iustitia que ordinabat ad visionem Dei. Ad quintam questionem dicendum quod quidam dixerunt quod pueri nullum dolorem sustinebunt eo quod ratio in eis obtenebrata erit ut non cognoscant se amisisse quod amiserunt. Sed non videtur ut anima a corpore separata non cognoscat ea que saltem ratione investigari possunt. Et ideo alii dixerunt quod cognoscent ea que naturali cognitione sciverunt. Cognoscent autem Deum et etiam se privatos eius visione. Dolor tamen quem ex se sentient mitigabitur inquantum sciunt se non propria voluntate culpam incurrisse pro qua dampnantur. Sed nec hoc videtur quia talis dolor punitivus esse non posset de tanti boni amissione. Item cum dolor pene respondeat delectationi culpe, pro culpa in qua nulla delectatio non fuit nullus dolor vel minor vel exterior infligi debet. Et ideo aliter dicendum est scilicet quod cognitionem perfectam habebunt eorum que cognitioni subiacent naturali et cognoscent privatos se vita eterna et causam privationis. Non tamen dolebunt quia habebunt intellectum splendidum et affectum ordinatissimum. Unde nolunt que sibi non competunt. Non competebat autem eis vita eterna quia nec gratiam habebant nec usum liberi arbitrii per quem se ad gratiam prepararent.

Secundo queritur primo utrum malum sit aliqua essentia. Et videtur quod sic. Omne genus est essentia quedam. Sed malum est genus, quia ut in predicamentis dicitur bonum et malum sunt genera aliorum,

ergo etc. Contra. Omnis differentia constitutiva alicuius speciei est natura quedam. Malum autem est differentia in moralibus, differt enim specie habitus malus a bono, ergo etc. Contra est quod dicit Dionysius 4 capitulo de divinis nominibus: malum non est existens neque bonum. Iuxta hoc queritur utrum malum inveniatur in rebus. Item utrum sit in bono sicut in subiecto. Item utrum bonum sit causa mali. Item utrum malum corrumpat totum bonum. Responsio. Dicendum ad primam questionem quod malum non est aliqua essentia, cuius ratio est: Omne enim appetibile esse est maxime appetibile. Quodlibet ergo privatur ratione appetibilis privatur ratione entis. Ipsum autem malum ratione appetibilis privatur eo quod privatur ratione boni, unde et privatur ratione entis, quapropter non erit aliqua essentia. Item omnis essentia est alicuius rei naturalis. Si enim est in genere substantie est ipsa natura rei, si vero sit in genere accidentis oportet quod ex principiis alicuius substantie causetur et sic illi substantie erit naturalis. Malum autem cum sit privatio eius quod est naturale scilicet eius quod alicui natum est inesse, nulli erit naturale. Nulla ergo essentia est secundum se mala. Ad primum ergo dicendum quod sicut dicit philosophus X metaphysice prima contrarietas est privatio et habitus, quia scilicet in omnibus contrariis salvatur. Et ideo bonum et malum dicuntur genera non simpliciter sed contrariorum, quia sicut omnis forma habet rationem boni, ita omnis privatio habet rationem mali inquantum huiusmodi. Ad secundum dicendum quod malum inquantum huiusmodi non est differentia constitutiva in moralibus, est quoddam bonum coniunctum privationi alicuius boni, sicut finis intemperantie non est quidem carere bono rationis sed sequi delectationem sensus absque ordine rationis. Ad secundam questionem dicendum quod sicut perfectio universitatis rerum requirit ut non sint solum entia incorruptibilia sed etiam sint corruptibilia, ita perfectio universi requirit ut sint quedam que a bonitate deficere possint. Ad quod sequitur ea interdum deficere. In hoc autem consistit ratio mali ut scilicet aliquid deficiat a bono. Unde manifestum est quod in rebus malum invenitur sicut et corruptio. Corruptio enim quoddam malum est. Ad tertiam questionem dicendum quod cum malum non sit essentia ut dictum est, non potest esse per se existens. Unde oportet quod sit in aliquo subiecto. Subiectum autem omne cum sit substantia quedam bonum quoddam est. Oportet ergo malum in bono quodam esse, quamvis bonum et malum sint opposita. Sicut enim non est inconveniens ut non ens sit in ente sicut in subiecto licet sint opposita, privatio enim quelibet non est ens et tamen subiectum eius est ens scilicet substantia aliqua, cum non ens

sit in ente secundum oppositum sicut in subiecto. Cecitas enim non est ens sed non ens hoc scilicet quo tollitur visus. Non ergo est in visu sicut in subiecto sed in animali. Similiter autem malum non est in bono secundum oppositum sicut in subiecto quod per ipsum tollitur, sed in alio aliquo bono, sicut malum moris in bono nature. Malum autem nature quod est privatio forme est in materia que est bonum inquantum est ens in potentia. Ad quartam questionem dicendum quod malum habet aliquo modo causam aliqualiter. Malum enim est defectus boni quod natum est haberi. Quod autem aliquid deficiat a sua naturali dispositione provenit ex aliqua causa trahente rem extra suam dispositionem. Unde oportet quod malum habeat causam aliqualiter. Sed ut dicit philosophus 2 physicorum aliquid potest habere causam dupliciter, scilicet per se vel per accidens. Illud autem causam per se habet quod ex intentione alicuius sequitur, sicut fossio sepulchri que per se intenditur a fodiente. Causam autem per accidens habet quod preter intentionem agentis contingit, sicut inventio thesauri in fossione sepulchri. Malum autem causam primo modo non habet, nullus enim respiciens vel intendens ad malum facit quod facit, ut Dionysius dicit. Unde relinquitur quod habeat causam secundo modo scilicet per accidens. Effectus autem per accidens contingit inquantum contingit alicui effectui quem per se agens intendit. Omnis autem per se effectus per se intentus bonus est et a perfectione eius causa boni est. Et ideo causa mali est ad bonum. Quod dupliciter contingit. Uno modo inquantum bonum est deficiens. Alio modo inquantum perfectus est agens, ut patet in naturalibus. Corruptio enim aque que est quoddam malum nature causa perfectus est ignis. Non enim intendit ignis aquam privari vel corrumpere, sed in materia aque formam suam introducere, quod fieri nequit nisi forte aquam expellat. Causa autem mali quod est monstruositas causa est bonum deficiens scilicet virtus seminis. Sed quia ipse defectus seminis est quoddam malum, habet ad bonum per causam sed per accidens, ut puta alterans quod inducit qualitatem contrariam dispositioni boni seminis causat per accidens defectum seminis contingentem. In voluntariis autem iste duplex modus causandi malum invenitur sed non eodem modo. Quia enim exterius delectabile licet exterius habeat allicere voluntatem, quia tamen in potestate est voluntatis recipere bonum secundum propositum vel non recipere, dicitur causa mali voluntas, non appetibile movens. Potest ergo voluntas esse causa mali dupliciter. Uno modo inquantum ex intentione fertur in aliquod bonum cui coniunctum est malum. Alio modo inquantum voluntas est deficiens. Sicut enim artifex non potest recte incidere lignum sine regula, et ideo non utens regula est causa inordinate incisionis.

ita vo^{te} no pot opari sine regla rois q dine legis. Et io qui in ordinate operatur hoc contingit qui n te reglam rois no segt q ita cum malu actum vo^{te} p intelligit i vo^{te} quida defectus q e no ittendo recta regla. Et isto defectus no oz aliqua cam deficiente qre q ad hoc suffic libertas vo^{te} p qua pot no regula q no vti. Et iste defectus qui e no vti regula in se consideratus no e culpa nec pena, i volt si defectus nalis. q cum n tenetur n pot semp ad reglam rois attendere. Sz tunc inducit rone culpe qu vo^{te} sine ea opit. Sic n artifex no peccat ul errat ex h q no semp tenz reglam ul mensuram. Si ex hoc q no tenens eam pcedit ad incidendu. Sic vo^{te} ex h no peccat q no semp sequitur inductu rois ul reglam si ex hoc q no tenens eam pcedit ad eligendu. Et ita voluntas inq e deficiens e ca pri mali. Aug. 12 de ci dei. isti defectui opatur me febe q s e negato pura. Ad 4 q dd q ad malu cum sit pueto s q nat ut s. h bitus sine bo^{nt} oppt malo. Sbm q h bitas malu alt bonu quod habitus totale destruit desubo alit n habitualitate vo diminuit. q augmentato vno honoz diminuit reliq. Sz ducet ponat aliqs omne semp q in infinitu pstare. h bitus illa cum sit finita tante pbit totali q no vi. Ad qd dnt quida q no diminuit p ablatoz ptes s p minore traditoz radiationis in sbo. Sz hoc no valz. tante n cor rupet ut pus. Etio ali dt s q h bitas dup pot consideran s p respctu ad sbm i q radicat. q sic no diminuit. vl p respctu ad actu. mutu inq p malu ponit impedimentu ptingendi ad tminu. q h u sz in infinitu. si aliquis i infinitu pstaret posito q semp vincet. q sic diminuit si no corrupet. q semp in sbo equalit radicat. Et e ex^o de diaphano cui h bitas semp manz ad habitu luminis cum possit p oppositum cor^a opari plura q plura magis dimimui cum moi appet in nebula.

Post hoc uidendu e quid sit pcam. Et q p^o v^r malum sufficient dividatur p pena q culpam. q vi q no. In reb n irronalibz n^e pena n^e culpa iuenit. inquib tn e corrupto q defectus qd ad rone mali ptinet iuenit. no g omne malu e pena l culpa. Ps vi h diviso sit sufflua. malu n ut dicit aug i enchei dicitur q nocet. q ant noz penale e. g. omne malu se pena q tinet. Con e q dicit aug q omne malu u e ul q agimus ul q patimur. Malu ant q agimus culpa e malu aut q patimur pena. g bona e h divisio. Rnx h q ovetur culpa plus hat de roe mali q pena. Ite v^r pcam consistat in actu. Tert v^r i actu extiori consistat pcam. Rn^e dd ad i q q ma lu sit subiectum e. pinato boni e q mp finite q actu consistit pri^o q p se. Actus aut e dup^x s p mo qui e for^r q integritas rei. q s g e opitio. Cotingit g malu dup^x vno mo p subtractoe for^e aut alicuius ptis q requirit ad rei integritatem sic cecitas malu e ant carere. Alio m p subtractoe debite opatois vl q oio no e ul q debitu ordine no hr. Sz q bo^m e obm vo^{tis} io sm rone spale malu q e pinato boni iuenit i creaturis ronabilibz. Malu n q e p subtractoe for^e integritatis q hr rone pene sm q e contra vo^{te}. Oe n penale i q^o tale contrariat volutati. Malu aut q consistit in subtractoe debite opationis i reb voluntariis hr rone culpe. h n imputat alicui i culpa cum deficiat ab opatoe pfecta cui do^s e p vo^{te}. Ex q pz q oe malu i reb voluntariis l e pena ut e culpa. Ad p^m g dd q pena q culpa no dividunt malu simplr s in reb voluntariis. Ad 2 dd q de rone pene e q noceat agenti in se ipso. s de roe culpe e q noceat agenti in sua actoe. q sic nichil se malo continet inq hr rone nocumenti. Ad 3 q dd q culpa plus hr d roe mali q pena. Ex malo n culpe fit aliquis malus no ant ex malo pene. Cuius ro e. Bonu

n simplr consistit in actu 2° i po^a ult ant act e opato ul usus quarumcuq rez hitaz. Et bo^n aut hois consistit in bona opatoe ul bono usu rerum hitaz. Utimr at oibz p vo^{te}. vn ex vo^{te} bona q vtit h o rebz hitis dr bon^s q ex mala malus. Q a g culpa consistit in inordinato actu vo^{tis}. pena vo imputatoe eoz quibz vtit vo^{tis} pfectus h t rone mali culpa q pena. Ite q^d minus malu e inducit medicus ut sanet maius malu. si malu pene induit de hoi ut sanet cum a culpa. g minus malu e pena q culpa. Ad 3 q dd q dubium in isto qone facit pcam omissionis. Oe n quidam q in pcco omissionis e semp aliqs actus ul interioz ut cum aliqs vult no facere id ad qd tenet. l ex tior ut cum aliqs occupat se in actu incopossibili ei q pcipiebat. Ali vo dnt q ipm no facere ad q tenetur e pcam sine actu quocuq. h t aut utiq opio ad veritatis. Si n loquimur de pcco q ad ee. sic pcam omissionis quiq e cum actu interiori. vt cum aliqs vult no ire ad eccam. Quiq tn e sine actu oi extioi ul interiori. vt cum aliqs omittit ire ad eccam. tn n^e cogitans de eundo ul no eundo. nllo n actus ibi e. q tn pcam. Si aut loquimur de pcco omissionis q pletendo cum eo cas q occasiones peccandi q omittendi. sic necce e dicere in pcco omissionis aliqm actu ee. Od n aliqs vel incitatio no faciendu qd i potestate sua e facere l no facere no e n ex aliqua ca ul aliq occone coniuncta l pcedente. Ista q cum ul no e in potestate hois. ut q aliqs no vadat ad eccam q violente tenetur. q tal cum no iducit pcam s excusat. Si vo h cum subiaceat vo^{ti}. q h e dup^x. s p se l ex intentoe vt cum aliqs no vadit ad eccam q no vult ire ul vult aliud facere p qd impediat abeundo. q sic cum omissione e aliqs actus. Aut p accns i no ex intentoe vt cum aliqs voluntarie facit aliqd actionz p quem impeditur ab eundo ad eccam licz h no intendat. sic q nimia vigilia aliqs no pot ire ad matutinas. q sic i t u cum omissione e aliqs actus. Q a tn occidentia oz fieri no p i^a qd

e p accns. si p id q e p se q p ad ee e^s rei ptinet. patz quod veris e dd. q pcam omissionis pot ee sine oi actu. Ad 4 q dd q no solu in actu interiori. s vo^{tis} s in actu exteriori membz e aliqli pcam. imbra n s instrum vo^{tis} In strum aut no agit n motu vn oz mb ad h ut agant actu inordinatu impaciu a vo^{te} ee imputa patoe aliq^a inordinate motionis vo^{tis} q sic in eis pcam.

Secundo q pri^e v^r pcam posse ee cum pam q vi q no. agere n s sile e rei pfecte vt dr in 4 meth^e. si pcam de sui roe e imperfect g ee. Ps si pcam e cum pri erit processus in infinitu qd e i cons. vn pcam no e cum pri. Vl no oib pcm e pcam. Cn contra q gg. dnt sup eccli. q pcam sino ponte ad aliud thit. Rnx hoc q v^r passio possit ee pcam. Ite v^r pcam sit pena pcti. Iterum v^r ois pena pro pcco infligat. Rn^e dd ad 1 q q cum pcm ut dcm e ul consistat in actu ul causet ex actu. io sic vnus actus pot ee cum altius act^s. ita vnu pccm fit cum altius pcti. h aut 3 4^{or} mois. p^o sm modu cae efficientis. si h pot ee p actus ul p se p accus q removendo phibens q sic cum p ipm pccm mole habunt tat grum l vecundia ul quodaiq retinens a pcco. p^o pcam isto mo e cum oius sequitur. Pse vo e cum pca. sicut cum ex vno actu pca di spont h o ad hoc q ho alium actu consilem fac luis contrat. Sm q cum consilem pot contingere ista calitas. sic gula pparat mas luxurie. 3° mo sm g cae final. sic cum aliqs pp finem vni pca committ alio pcam ut luxuria pp furtu. Ex q^o sequit calitas fealis me pca. finis n in moralibz e sic for^a tans spem actu vnde ille qui luxuriat ut furet mag fur e q mechus. si phm 3 ethy. Ad p^m g dd q pcam e imptum ex pte ordinatoris imp frone morali. si ex pte actus no hre pfectoz me e q s h pot ee cum pri. Ad 2 dd q no omne pcm cum e pcam vn no oz pcede in infinitu s puenire ad ald pcam cui cum no e a^o pcam.

Ad 2 q. dicendum quod passiones anime dupliciter possunt considerari. Uno modo secundum se inquantum sunt motus quidam appetitus irrationalis, et sic non est in eis bonum vel malum nisi secundum quod a ratione dependet. Alio modo secundum quod subiacent imperio rationis vel voluntatis et sic est in eis bonum sive malum morale. Et peccatum secundum quod voluntarie sunt. Sic motus et actus interiorum et exteriorum sunt boni vel mali moraliter secundum quod sunt voluntarii. Dicuntur autem passiones voluntarie vel ex eo quod voluntas imperat vel ex eo quod a voluntate non prohibentur. Ad 3 q. dicendum quod de peccato dupliciter loqui possumus, scilicet per se et per accidens. Per se quidem nullo modo peccatum potest esse pena peccati. Peccatum enim per se accipitur prout egreditur a voluntate. De ratione autem pene est quod sit contra voluntatem. Per accidens autem peccatum potest esse pena peccati, quia enim in peccato per accidens, scilicet remotio gratie habet rationem pene respectu peccati precedentis, et per consequens effectus consequentes subtractionem, scilicet peccatum sequens quod habet rationem pene respectu cuiusdam peccati precedentis. Quia quantum ad peccatum habet penam annexam, ut invidia tabescentiam, luxuria dispendium substantie exterioris et interioris. Ideo hoc modo unum peccatum non est tantum pena alterius peccati precedentis sed etiam sui ipsius. Ad 4 q. dicendum quod pena dupliciter accipitur, scilicet simpliciter et inquantum est satisfactoria. Pena quidem satisfactoria est quodammodo voluntaria. Et quia contingit eos qui differunt in reatu culpe pene esse unum secundum voluntatem unione amoris, inde est quod interdum aliquis qui non peccavit penam voluntarius pro alio portat. Si vero loquimur de pena simpliciter secundum quod habet rationem pene, sic semper habet ordinationem ad culpam propriam actualem vel originalem. Et hoc quidem primo vel consequenter. Primum quidem pena originalis peccati est quod humana natura sibi relinquitur destituta auxilio originalis iustitie, ad quod consequuntur omnes penalitates que ex defectu nature in hominibus contingunt. Secundo tamen quod aliquid videtur esse penale quod tamen simpliciter non habet rationem pene. Cum enim sint plura bona hominis, scilicet anime et corporis et exteriorum rerum, contingit interdum ut homo patiatur detrimentum in minori bono ut augeatur in maiori, sicut cum patitur detrimentum pecunie propter sanitatem corporis vel in utroque propter sanitatem (salutem) anime. Tale autem detrimentum cum non sit simpliciter malum hominis sed secundum quid, non dicitur simpliciter ratione pene sed medicine. Et ideo non reducitur ad culpam sicut ad causam, nisi pro tanto quod hoc ipsum quod corpus humane nature quod est per originale peccatum. In statu enim innocentie non oportuisset aliquas penalitates ad profectum virtutis inducere. Unde hoc ipsum quod est penale in talibus reducitur ad culpam originalem sicut ad causam.

Nunc autem queritur aliquid. Et primo utrum peccatum sit aliqua substantia vel natura et videtur quod non. Nihil enim existens in alio sicut in subiecto est substantia. Sed peccatum est in peccante, ergo etc. Preterea demonstratum est supra quod malum non est aliqua essentia vel natura. Peccatum autem quoddam malum est. In contrarium est quod omne quod est in aliquo predicamento est res aliqua vel natura. Peccatum autem sive sumatur secundum habitum sive secundum actum est in aliquo predicamento, scilicet in qualitate sive in actione, ergo etc. Item queritur utrum deus sit causa peccati. Item utrum sit causa actus peccati. Respondeo dicendum ad 1 q. quod substantia significat uno modo illud quod significat rem predicamenti prout ens dividitur in substantiam et accidens. Alio modo dicitur substantia quidditas cuiuslibet rei secundum quod diffinitio dicitur significare substantiam rei. Natura enim duobus modis secundum philosophum 4 metaphysice dicitur substantia. Similiter et natura secundum Boetium in libro de duabus naturis. Uno modo dicitur quod aliquo modo intellectu capi potest. 2o dicitur natura res per se subsistens cui convenit agere vel pati. 3o vero dicitur principium motus naturalis in quo inest. 4o dicitur natura informans unumquodque specificata differentia. In peccato autem est accipere duo, scilicet actum et deformitatem actus. Si igitur loquimur de peccato ratione actus sic est actus quedam habens esse aliquale, et secundum hoc dici potest substantia, dicta enim quidditate et naturam, quia intelligi potest et per aliquam differentiam ad speciem determinatur. Sed non potest dici substantia secundum quod accipitur pro eo quod est potens agere vel pati per se. Si vero loquimur de peccato ratione deformitatis, sic est privatio quedam que nec quidditatem habet nec per se intellectu capi potest, et sic nec est substantia nec natura loquendo proprie, sed solum communiter prout aliquo modo potest intellectu capi ex consideratione huius oppositi. Ad primum igitur dicendum quod obiectio illa procedit secundum quod substantia significat rem primi predicamenti, quo modo substantia non est peccatum. Ad 2 dicendum quod peccatum ratione deformitatis vel malitie non est aliqua natura sed ratione actus ut dictum est. Ad 2 q. dicendum quod peccatum ratione actus a deo est, non autem ratione deformitatis. Ratio autem primi est

quia omnis

quia omnis actio causatur ab aliquo existente in actu, nihil enim agit nisi secundum quod est actu ens. Omne autem ens actu reducitur in primum actum, scilicet deum, sicut in causam. Unde relinquitur quod deus sit causa omnis actus. Ratio autem secundi est. Esse enim causam deformitatis in peccato potest dupliciter intelligi, scilicet directe vel indirecte. Directe quidem inclinando voluntatem suam vel alterius in peccatum. Sed hoc nullo modo potest convenire deo. Deformitas enim in peccato est per recessum ab ordine qui est in ipsum sicut in finem. Deus autem omnia inclinat et convertit in seipsum sicut in ultimum finem. Unde impossibile est quod sit sibi vel aliis causa declinandi ab ordine qui est in ipsum. Unde non potest directe causa esse peccati. Nec etiam indirecte, scilicet quod non retrahit homines a peccato. Gubernator enim non dicitur esse causa periclitationis navis ex hoc quod non gubernavit navem, sed ex hoc quod non gubernavit quando debuit. Unde non dicitur deus causa peccati quia non retrahit hominem a peccato, quia quandoque non debet retrahere, cum secundum ordinem sapientie sue permittat mala fieri ut dictum est. Et ex hoc patet solutio ad 3 q. Ad 4 q. dicendum quod quidam advertentes quod pena habet rationem mali negaverunt penam esse a deo. Sed hoc stare non potest. Pena enim iuste pro culpa infligitur. Omnis autem iustitia a deo est. Et ideo dicendum est penas esse a deo, non autem culpam. Cuius ratio est quia mali quod est effectum dicitur assignari causa secundum quod procedit ab agente. Culpa autem rationem mali habet secundum quod ab agente suo procedit, quod actionem suam in debitum finem non ordinavit. Et ideo culpe causa vel ratio non potest assignari nisi causa deficiens. Pena autem non habet rationem mali secundum quod ab agente procedit, cum ex ordinatione agentis pena infligatur, sed habet rationem mali in ipso recipiente. Et ideo deus est auctor pene sed diversimode. Quedam enim est pena damni, et huius causa non est deus agendo sed potius non agendo, scilicet ex eo quod deus gratiam non influit. Quedam vero est pena sensus que per aliquam actionem infligitur, et huius causa est deus agendo.

Secundo queritur utrum omnium rectarum voluntatum sit unus finis et videtur quod non. Caritas enim qua diligimus deum deus non est, sed rectarum voluntatum finis est deus et non caritas. Non ergo omnium rectarum voluntatum unus est finis. Preterea sicut res naturales habent speciem a forma, ita actus morales a fine. Sed rerum naturalium non est una forma. Ergo nec actuum moralium erit unus finis. Contra est quod dicitur Osee x: divisum est cor eorum, nunc interibunt. Recte autem voluntates non ducuntur ad interitum, ergo nec dividuntur in fine. Item hoc queritur utrum intentio sit actus voluntatis. Item queritur utrum aliquis possit simul plura intendere. Item queritur utrum intentio finis et eius quod est ad finem sit unus et idem motus voluntatis. Item queritur utrum bonitas voluntatis sit iudicanda ex fine. Respondeo dicendum ad primam q. quod cum partes que non habent ordinem per se ad invicem, ideo in talibus est abire in infinitum. In hiis autem que habent ordinem per se ad invicem non est abire in infinitum. Et ideo oportet quod remoto primo removeantur ea que sunt a primo. Unde secundum philosophum 8 physicorum non contingit in causis moventibus ire in infinitum, quia non esset ibi primum movens quo subtracto alia movere non possent, cum non moveant nisi per hoc quod moventur. Cum autem omne agens agat propter finem, oportet esse talem ordinem in finibus qualis est in agentibus. Sicut igitur est ponere unum primum agens omnium, ita oportet ponere unum finem ultimum non solum voluntatum sed omnium entium. Et sicut secunda agentia possunt esse multa, ita et fines proximi esse diversorum diversi. Et secundum hoc diversarum voluntatum que rectarum diversi fines possunt esse. Et secundum hoc voluntatis recte finis est non solum deus sed et caritas et operatio et delectatio omnis. Ad primum igitur dicendum quod caritas non est finis ultimus voluntatis recte sed magis finis proximus. Ad 2 dicendum quod actus morales specificantur non a fine ultimo sed a finibus proximis, et hii plures sunt diversorum sicut forme rerum naturalium. Ad 2 q. dicendum quod intentio sicut ipsum nomen sonat significat in aliquid tendere. In aliquid autem tendit et actio moventis et motus mobilis, sed hoc quod motus in aliquid tendit ab actione moventis procedit. Unde intentio primo attribuitur moventi. Voluntas autem movet omnes alias vires anime. Unde intentio proprie est actus voluntatis, quia tamen intentio designat ordinationem quandam in finem, quod rationis est, ideo hec nomen intentio nominat actum voluntatis presupposita ordinatione rationis. Ad 3 q. dicendum quod aliqua plura possunt dupliciter accipi, vel ordinata ad invicem vel non ordinata. Si quidem accipiuntur ut ordinata ad invicem, potest homo plura simul intendere. Est enim intentio non solum finis ultimi sed et medii. Simul autem intendit aliquis finem ultimum

q pximu. Si aut accipiant plura no ad in
uice ordinata sic q aliqs plā pot simul intendē
quod ex hoc patz. q3 ho vnu alti pelegit quod
meli9 e. Queq3 g° ad e melius alto/ q3 ad pla
valet vn pot ad pelegi alti ex hoc q ad pla
valet. q sic manifeste simul intendit plura. h
aut 9t ex hoc q intentio e motus vo^tis in ad
poordinatu roe. Jd aut qd e plura ßrem pot
accipi vt vnu ß rone ut puta q3 aliq^a duo
9currut ad integrandu ad sit ad sanitate
calor q frigus comensurata. Vl aliq^a duo ß
vno coi 9tinent ut acquisito vini l vestis
ß lucro sic sub quodam coi 9tinent vnde
nichil prohibet q ille qui intendit lucrum
simul hec duo intendat q simuli qui inte
dit sanitate. Ad. 4. q. dd. q mot vo^tis
in fine q in id quod e ad fine pot dup^r 9si
derai ul ßm q vo^tas fertur i utraq3 abso
lute q sic sunt duo motus vo^tis tendentes
in fine q in id quod e ad fine. Cui9 ro
e. q3 finis e ro volendi ea que sunt ad
fine. Item aut actus cadit sup obm q
rone obi sicut eadem e visio coloris q lu
minis. q e simile de intellectu qui dui ßs
actib3 fertur in prin^m q 9clone qn vt q3 p se
9siderat. vno aut actu. qn q3 ppter prin^a asse
ti 9clusioni. Ad. 4. q. dd. q vo^tas vno m°
fertur in fine i me^te q sic oz bo vo^tis bonite
q malicia ex fine dependere. cu ome agens
inpmat in effcu ßm 9ditone sua. Alio m°
pot ferri vo^tas in aliquē fine me^te alio.
q hoc ppe e fine intente. Aut g° fertur vo
luntas in fine bonu ul malu. si in fine ma
lu. sic mala e vo^tas. q3 vnu defectus bo
ni maliciā inducit. Si aut fertur in fine
bonu mediante aliq° quod ordinatur ad
fine. aut g° idem pportionat fini aut no
Si no e pportionatu. tunc vo^tas no est bona.
Contingit aut hoc dup^r. vno m° q3 id qd
e ad fine no est eiusdem gnis moris cu
fine vt cu furari vult ab ut det eliam.
q tal vo^tas simp^r mala e. furari. n. act9

malus e q3 tale fine no ex se ß a volunte
ordinat. Alio mo pot ibi ee inpportio ex q
melius ordinet ad minus bonu ut cu aliqs
vult euangliçare ut manducet. q ro tal
inpportionis e malicia in actu vo^tis. Si aut
ferat in fine bonu me^te aliq° pportionato
fini. tunc e vo^tas bona vt cu aliqs vult da
re eliam ppter dm. Lectio. 23.

Hic oritur q°stio satis necia. Ch^a q°
p° vt^r votus possit ee ßm pcm q vr
q no. D^t. n. dyo^s. 4. c. de di. no. q
malu e pter volu^te pcm aut malu e g° no
pot esse in vo^te. Pr^a voluntas e boni ul
appentis. Ex hoc aut q vult bonu n peat
hoc q quod uut appent bo^m magis vr ad de
fectum virtutis apphensiue ptinē q volu^tas
pcm. g° nllo m° e i volu^te. Con^a e q dic
aug9 in li° retract. vo^tas e qua pcatur q
r^te viuit. Iux^a hoc q^o r^tm in alis ponit
possit ee pcm. Ite vo^tas velit tm bonu.
Ite vt^m eadem vo^tas sit boni q mali. Ite
vt^m sinderesis possit extingui. Ite vtrum
9scia erronea obliget. Rn^o dd. ad p^m q.
q actuu quidā transeunt ad exteriore mam
ut urē q secare. q tales hnt p mam. q
sbo id in quod transit actio. vn ßm phm 3.
phy. mot^s e actus mo^l. Quidā vo st q no
transeut i mam exteriore. ß manet in agente
sic velle q cognoste. Tales aut st omnes
actus morales. sive sint actus virtutu sive
viciorum. vn oportz q ppriu sbm actus pcti
sit po^a q e prin^m actus. Cu aut ppriu sit ac
tuu moraliu q sint voluntarij seqtur q
vo^tas q e prin^m taliu actuu sit oium taliu
actuu sbm. sive bonorum sive pctorum. Ad
p^m g° dd. q malu dr pter vo^te q3 volutas
no tendit in ipm ß rone mali. Sz q3
ad malu e appens bo^m io vo^tas alu appet
ad malu q ß hoc pcm e i vo^te. Ad. 2. dd.
q si defectus virtutis apphensiue nllo mo
subiaceret vo^ti no eet pcm in vo^te ß i uirtute
apphensiua. ß q3 defect9 apphensiue virtutis

subiacet vo^ti deputat^r vo^ti in pcm. Ad. 2. q.
dd. q sic p3 ex dictis. de qd e prin^m volutarij
actus e sbm pcti. Actus vo volutarij dicu^r
no solu illi qui eliciu^r a vo^te ß etia illi qui a
vo^te inpant^r vn no solu vo^tas pot ee sbm pcti
ß etia ille po^e q a vo^te pnt moueri ad suos actus
ul ab eis repmi. Ad. 3. q. dd. q velle n^r ad
e. q^a quam inclinatio vo^tis in ad. n^r aut ich
natur i a° n ut side aquemens. Cu g° ee cuius
m^q^m eius sit qdam bonu. oz q ipsi vo^tas sit
qoda bonu. q psius eius velle sit alicuius boni.
Est aut aduertendu q cu ois inclinatio appe
titus seqtur aliqua forma. inclinatio appetit^s
nālis seqtur forma i na existe. Appetitus
aut sensitiv ul intellecti9 qui dr volutas seqr
forma apphensa. Sic g° id in quod tendit
appetitus nālis e bonu exns in re. ita q
id in quod tendit appetit aialis ul volu^ta
rius. e bonu apphensum. Ad hoc g° q vo
luntas velit ad no requirit^r q sit bonu i rei
veritate ß q apphendatur in roe boni.
Ad. 4. q. dd. q eadem po^a e appositorum. ß
no eode mo se ht ad utrumq3. Voluntas
g° se ht ad bonu q ad malu. ß ad bo^m appe^to
ipm ad malu fugiendo ipm. Ad. 4. q. dd.
q sic dcm e sup. sinderesis e hitus prin^orum opa
biliu ul pticorum. sic intellus e hitus prin^orum
speculabiliu. Sic g° nuq3 9t errare circa co
gnitione primorum prin^orum speculabiliu. Ita q
nuq3 9t errare in primis prin^us pticus. q io
sinderesis que e hitus taliu prin^orum extingui
no pot. ß semp repugnat ei q 9trarit talib3
prin^us. Nec a p pcm tolli pot. cu pcm no aufe
rat natu. Ad. 6. q. dd. q ad pot dici obli
gare dup^r. vno mo simp^r q p se q sic 9scia
erronea no obligat. Qd p3 ex hoc q3 9scia
e q° quam 9clo vn sic in speclatiis 9tgr^a
9clonis no ht rectitudine n^e vigore n
m° q^m manet in ea virtus prin^orum. ita n^e 9scia
ht ligare n m° q^m manet in ea virtus legis
nālis ul dine. Constat aut q virtus legis
dine ul nālis no manet in 9scia erronea.

sic n^e virtus pmissarum in 9clone fla. q io n^e
manz virtus ligandi q^o in e ex se cu no possit
ligare n m° q^m ht virtute vlius prin^orum iuris nāl
ul dini. Alio mo pot dici ad obligare p
acns q sic 9scia erronea obligat. Cui9 ro e.
Q° bm. n. vo^tas p se e bonu ul malu q sit in
reb3 vt dr. 6. me^te. vn vo^tas ht ferri in
res ipas. q ab eis recipe bonitate l mali
cia. q3 tn vo^tas no ht ferri in res ipas n ß
q apphendunt a rone. io p accns volu^tas
bonitas ul malicia dependet ex apphensi
one q iudicio ronis. Et io cu vo^tas no po
sit ad appetē n post iudi^m ronis. tenetur
seq iudi^m ronis vn si ro dicat ee vitand
q ß veri^te no e vitandu obligat vo^tas
ad no faciendu. vn phs 9tens vij. ethy.
vt^m aliqs dicat i9tinens. aut q3 solu diste
dit a roe rca. aut q3 distedit aqualz roe
ul rca ul no rca soluit. q p se q simp^r dr i
9tinens qui a roe rca distedit. p accns aut
dr in9tinens qui distedit a roe no recta.

Secundo q° pn^r vt^m tota bonitas q ma
licia actus exterioris dependeat a vo^te
q vr q sic. dr. n. m^t. vij. no pot arbor boni
fructus malos face ac. p arbore aut inte
lligitur vo^tas q p fructum op9 ßm glo. g°
no pot ee q voluntas interior intior sit bona
q actus exterior sit malus q eo°. Pr^a aug9.
dicit in lib° retract q no n vo^te pcatur.
Si g° no sit pcm n vo^te no e pcm i exterio
actu q ita tota bonitas ul malicia actus
exterioris a vo^te dependet. Con^a e q dr
q ethy. q cu aut mox noiata iuoluta st
cu malicia q voluntas face bona no pot.
Iux^a h q° vt^r actus exterior addat ad ibo
nitate ul malicia. sup actum interiorem.
Ite vt^m euentus seqns addat ad bonitate
ul malicia actus. Ite vt^m idē actus possit
ee bonus q malus. Ite vt^m idē actus hūanus
possit ee indifferens. Rn^o dd. ad p^m q.
q aliqui actus exteriores pnt ee boni q mali
dup^r. vno m° p se. s. ppter debita mam q obiectus

circumstantias et huiusmodi bonitas vel malitia non derivatur a voluntate. Alio autem modo dicitur aliquid bonum vel malum ex ordine ad finem, ut dare eleemosynam propter vanam gloriam dicitur esse malum. Cum autem finis sit proprium obiectum voluntatis, manifestum est quod ista ratio boni vel mali quam habet actus exterior ex ordine ad finem per prius invenitur in actu voluntatis et ex eo derivatur ad actum exteriorem. Est autem advertendum quod ad hoc quod aliquid sit malum sufficit unus defectus singularis. Ad hoc autem ut sit simpliciter bonum non sufficit unum singulare bonum, sed requiritur integritas bonitatis. Si igitur voluntas sit bona et ex actu volito et ex fine, consequens est actum exteriorem esse bonum. Sed non sufficit ad hoc quod actus exterior sit bonus bonitas voluntatis quae est ex intentione finis. Sed si voluntas sit mala sive ex intentione finis sive ex actu volito, consequens est actum exteriorem esse malum. Ad primum dicendum quod voluntas bona, prout significatur per arborem bonam, est accipienda secundum quod habet bonitatem ex actu volito et ex fine intento. Ad secundum dicendum quod non solum aliquis voluntate peccat quando vult malum finem, sed etiam quando vult malum actum. Ad 2 q. dicendum quod si loquitur de bonitate actus exterioris quae est ex voluntate finis, sic actus exterior nihil addit per se de bonitate vel malitia super actum interiorem, sed magis sua bonitas ab ipso percipitur. Per accidens tamen addit, et per modum multiplicationis, inquantum fiunt exterius novi actus interiores (?) coniunguntur; et per modum extensionis sive durationis, inquantum interior diuturnior redditur; et per modum intensionis, quia actus interior magis intenditur in actu exteriori, ut patet in veneris. Si autem consideretur bonitas actus exterioris quam habet ex debito modo et mensuratione circumstantiarum, sic bonitas actus interioris completur per bonitatem actus exterioris. Non enim est perfecta voluntas sive completa nisi data opportunitate operetur. Ad 3 q. dicendum quod eventus sequens si est praecogitatus addit ad bonitatem vel malitiam actus. Si vero non est praecogitatus, aut per se sequitur ex tali actu, et sic addit ad bonitatem vel malitiam actus; melius enim est ex quo plura bona sequi possunt, et peius ex quo plura mala. Si vero per accidens, non addit. Non enim datur iudicium de re aliqua

secundum id quod est per accidens. Ad 4 q. dicendum quod sicut unum et idem diversimode consideratum potest esse plura, sicut superficies partim alba, partim nigra, considerando naturam quantitatis est una, considerando naturam qualitatis est plura; sic unus et idem actus diversimode considerando est bonus vel malus. Si enim consideremus istum actum qui est ire ad ecclesiam quantum ad genus naturae et actionis simpliciter, sic est unus bonus unitate naturali. Si autem consideremus ipsum ad genus moris referendo, sic potest esse plures. Ambulatio enim est unus continuus actus secundum genus naturae; potest tamen contingere quod sint plures secundum genus moris, si mutetur voluntas ambulantis, quae est principium actuum moralium. Cum enim incipit aliquis ire ad ecclesiam bona intentione, est bonus actus bonitate moris; cum autem eundem actum consumat propter inanem gloriam, est malus malitia moris. Et sic unus et idem actus in genere naturae potest esse bonus et malus in genere moris. Ad 4 q. dicendum quod de actu humano contingit loqui dupliciter, scilicet secundum speciem et secundum individuum. Si igitur loquimur de actu humano secundum speciem, sic dicendum est quod sicut actus recipit speciem ab obiecto, ita actus humanus ab obiecto actus humani. Dicitur autem actus humanus qui est a voluntate et ratione, unde homo est homo. Actus igitur humanus recipit speciem ab obiecto secundum quod obiectum habet ordinem ad rationem. Et quia contingit obiectum quod comparatur ad rationem indifferens, quod nec bonum nec malum est, ut levare festucam, ideo est aliquis actus indifferens, quia ab obiecto a quo habet speciem nec bonus nec malus est. Si autem loquimur de actu humano secundum individuum, id est de aliquo actu particulari humano, sic nullus actus humanus est indifferens, ymo omnis talis actus aut bonus aut malus est, quamvis aliqui contrarium dixerunt. Ratio autem huius est: actus enim humanus dicitur qui egreditur a principio humano, id est a ratione deliberativa. Rationis autem deliberantis est ordinare omnem actum operatum ab ipsa voluntate in finem bonum vel malum. Quod si facit, sic ille actus est bonus vel malus; si non facit, ille actus est otiosus et ita malus. Si autem actus procedit non a ratione deliberativa sed ab ymaginatione vel ab alia potentia sine deliberatione, licet possit talis actus dici actus huius hominis, non tamen est actus hominis, ut fricare barbam et

huiusmodi, et talis potest esse indifferens. Lectio 24.

Quoniam intentio ut supradictum est. Et quaeritur primo utrum intentio valeat dirigi per fidem. Et videtur quod non. Diversorum enim specie diversae sunt regulae et mensurae. Sed virtutes differunt specie. Non igitur fides potest valere dirigere intentionem in operibus omnium virtutum. Praeterea dirigere rationis est; magis igitur competit rationi intentionem dirigere quam fidei. Contra: id quod ostendit terminum dirigit intentionem; sed huiusmodi facit fides; est enim substantia sperandarum rerum etc. Iuxta hoc quaeritur utrum omnis actio infidelium sit peccatum. Item utrum omne peccatum sit voluntarium. Item utrum omnis actus interior et exterior sit unum peccatum. Respondeo dicendum ad 1 q. quod cum res est cuius medium non exit ab extremis, tunc medium directum dicemus quod se habet proportionabiliter ad extrema. Actus autem cum sit medium inter agentem et finem, potest dirigi ab inclinante in finem, quod est voluntas per habitum amoris, vel ab ostendente finem, quod est ratio perfecta per habitum aliquem intellectualem. Et si quidem finis est naturalis, sufficiunt habitus acquisiti; si supernaturalis, requiruntur habitus supernaturales infusi, ut fides et caritas. Et cum omnes fines ordinentur ad ultimum, fides quae dirigit in ultimum dirigit in omnes alios. Ad primum igitur dicendum quod diversorum specie non potest esse eadem regula et propria, potest tamen eadem esse communis, et sic fides dirigit. Ad 2 dicendum quod sola ratio ad finem supernaturalem dirigere non sufficit nisi per habitum fidei. Ad 2 q. dicendum quod peccatum mortale gratiam gratum facientem tollit, non tamen totaliter bonum naturae corrumpit. Unde cum infidelitas sit quoddam peccatum mortale, infideles quamvis gratia careant, remanet tamen bonum naturae; et ideo non possunt bona opera meritoria operari quae sunt ex gratia, opera tamen bona quae sufficiunt ad bonum naturae operari possunt. Unde non oportet quod in omni opere suo peccent. Sed quandocumque aliquid operantur ex infidelitate, tunc peccant. Ad 3 q. dicendum quod peccatum prout hic loquimur de eo est defectus non quilibet, sed tantum qui rationem culpae habet. Nullus autem defectus est culpabilis nisi inquantum subiacet potestati voluntatis. Si enim eius voluntati non subiaceret, iam non ratione culpabilis, sed potius rationem miserabilis haberet. Nullus enim secundum philosophum 3 ethicorum increpabit caeco nato. Unde omne quod habet

rationem culpae voluntarium est. Utrum autem peccatum sit tantum in voluntate vel in aliis vel malis potentiis supra dictum est. Ad 4 q. dicendum quod unumquodque habet distingui per id a quo habet esse. Cum igitur voluntatis sit esse peccati et esse pluralitatis, ubi igitur erunt plures actus voluntatis, erunt et plura peccata. Si autem compleatur voluntas coniuncta alicui actui exteriori, sic unus tantum actus erit et unum peccatum, licet illud possit habere plures deformitates propter circumstantiam. Si autem voluntas compleatur divisa ab actu exteriori, erunt plures actus et plura peccata, non propter diversitatem actus interioris et exterioris, sed propter reiterationem actus voluntatis in quo principaliter consistit peccatum. Alius enim actus voluntatis est quo quis vult furari quando non furatur, et quo vult furari et furatur. Utrum autem actus exterior addat aliquid de bonitate vel malitia super actum interiorem dictum est supra.

Secundo quaeritur primo utrum post actum peccati remaneat macula in anima. Et videtur quod non. Nichil enim manet in anima post actum nisi habitus vel dispositio. Sed macula non est habitus vel dispositio, cum sit privatio quaedam nitoris alicuius; igitur etc. Praeterea hoc nomen (?) macula ad peccatum sicut umbra ad corpus. Sed transeunte corpore non manet umbra; igitur etc. Contra est quod dicitur Josue 22: usque in praesentem diem macula sceleris in nobis manet. Iuxta hoc quaeritur utrum post peccatum remaneat reatus poenae. Item qualiter peccata dividantur. Item utrum omnia peccata sint equalia. Respondeo dicendum ad primam q. quod macula in anima importat quendam defectum nitoris quem habet ex refulgentia luminis naturalis rationis; et importat defectum nitoris quem habet ex refulgentia divini luminis, scilicet gratiae. Hunc autem defectum contrahit anima per peccatum adherendo rebus aliquibus contra lumen rationis et divinae legis. Et ideo quamdiu homo manet extra huiusmodi lumen, manet in eo macula peccati; nec postquam redit ad lumen divinum vel ad lumen rationis, quod fit per gratiam, cessat macula. Licet autem cessent actus peccati quibus homo discedit a luce rationis vel legis divinae, non tamen homo statim ad illud redit, sed requiritur motus voluntatis contrarius primo motui; et ideo non statim cessat macula peccati cessante actu

Sic si aliquis sit distans alicui per aliquem motum non statim cessante motu fit propinquus. Sed oportet quod appropinquet per motum contrarium. Ad primum ergo dicendum quod post actum non positum remanet in anima non habitus vel dispositio. remanet tamen aliquo privatum. scilicet privatio coniunctionis ad divinum lumen. Ad 2m dicendum quod transeunte obstaculo corporis remanet corpus illuminans et ideo statim umbra transit. Sed remoto actu peccati non remanet anima in eadem habitudine ad deum. Unde non est simile. Ad 2 quod dicendum quod reatus proprie dicitur obligatio ad penam quamvis quandoque aliter accipiatur. transeunte autem peccato remanet obligatio ad penam. Actus enim peccati facit hominem reum pene in quantum transgreditur ordinem iustitie divine ad quam non redit nisi per quandam recompensationem pene que equalitati iustitie reducat. ut scilicet qui plus voluntati sue indulsit quam debuit contra mandatum dei agens secundum ordinem divine iustitie aliquid contra id quod vellet simpliciter spontaneus vel invitus patiatur. Unde cessante actu peccati manet obligatio ad penam. et propter hoc reatus pene. Ad 3 quod dicendum quod peccatum potest comparari vel ad suam causam ex qua habet ortum. et sic dividitur quodlibet peccatum in originale et actuale. Vel comparatur peccatum ad reatum pene et sic dividitur in mortale et veniale. Cum enim peccatum sit quedam infirmitas spiritualis anime. sive ad similitudinem infirmitatis corporalis. Sicut ergo in corpore animalis quandoque infirmitas complexionis procedit usque ad destructionem vitalis principii ut in morbis. Aliquando autem salvo principio vite fit inordinatio quedam in humoribus. Sic et est in moralibus quod anima quandoque deordinatur per peccatum usque ad destructionem vitalis principii caritatis videlicet et tunc est aversio ab ultimo fine et talis lapsus irreparabilis est in quantum est ex natura peccati. et ideo peccatum tale dicitur esse mortale eternali puniendo. Si autem anima deordinetur per peccatum absque aversione a deo tunc est peccatum veniale. non aufert vitam spiritualem. Unde tale peccatum ex ipsa peccati ratione dicitur reparabile/ et

propter hoc veniale. quia non ita peccat ut penam eternalem mereatur. Alio autem modo comparatur peccatum ad passionem inclinantem ad peccandum. et sic dividitur peccatum in peccatum ex amore malitie inflammate. et in peccatum ex timore malitie humiliate que duo a quibusdam peccatorum radices nominantur. Alio autem modo accipitur peccatum secundum diversos gradus peccati. Consumatio enim est in opere. Inchoatio autem in corde. progressus autem in voce. Unde ista tria peccata ad unam speciem peccati pertinent. Alio quoque modo comparatur peccatum ad personam quam offendit. et sic dicitur peccatum in deum in proximum et in seipsum. Inordinatus enim actus peccati aut tollit ordinem divine legis et sic est peccatum in deum. aut tollit ordinem rationis naturalis et hoc vel comparatione ad seipsum et sic est peccatum in seipsum aut per comparationem ad alios quibus convenire debet. et sic est peccatum in proximum. Potest quoque peccatum comparari ad preceptum cui opponitur quod est aut affirmativum aut negativum. Contra affirmativum est peccatum omissionis. scilicet quando aliquis non facit id quod facere tenetur ex precepto. Contra preceptum negativum est peccatum commissionis. scilicet quando aliquis facit quod tenetur non facere. Comparatur quoque peccatum ad vitia que ex ipso oriuntur. et sic dividitur in vii mortalia peccata. Dicitur enim unum peccatum causa alterius quod est principium originis ipsius. Est autem origo peccati ex peccato tribus modis. Vel per accidens quia primum peccatum gratiam privat. qua privata homo in peccatum ruit. et sic primum peccatum fuit origo omnium aliorum. Sed quia ab accidenti non fit denominatio ideo hoc modo unum peccatum non dicitur caput respectu alterius. Alio modo dicitur peccatum origo alterius peccati in quantum relinquit in anima dispositionem inclinantem ad aliud peccatum. Sic autem unum peccatum non est origo alterius nisi similis sibi in specie. 3o modo unum peccatum est origo alterius per modum alicuius materialis administratoris. sic gula est origo luxurie. Nec sic unum dicitur caput alterius. cum a formali principio non materiali fiat denominatio.

Quattuor modis unum peccatum dicitur causa alterius.

Quarto quando obiectum unius peccati movet ad perpetrationem alterius peccati tamquam finis. scilicet cum aliquis ad habendum pecuniam furatur. furtum ex avaritia nascitur. Et quia in moralibus species sumitur ex fine. ideo hec est formalis et completa origo peccati. et secundum hanc originem proprie dicitur vitium capitale. Contingit autem tale peccatum dupliciter secundum duplicem appetitum. scilicet concupiscibilem et per hoc movetur ad prosequendum. vel id quod est ordinatum ad conveniens secundum sensum ut sunt bona temporalia. et sic est avaritia. Vel movetur ad ipsum conveniens secundum sensum immediate et hoc est vel secundum tactum et est luxuria vel secundum gustum et est gula. Vel ad fugiendum contrarium impedimentum delectationis sensibilis. et sic est accidia. que est tedium spiritualis boni secundum quod impedit delectationem aliquam. Vel est secundum irascibilem cum scilicet est arduum aliquod. et hoc vel prosequendo inordinate et sic est superbia. Vel contendendo. scilicet contra impedimentum ardui. et hoc vel est contendendo contra id quod est directe impedimentum sicut id quod in contrarium agendo impedit et sic est ira. que est appetitus vindicte. Vel indirecte. et sic est invidia que est dolor boni alicuius secundum quod illud bonum extimatur impedimentum proprie excellentie. Ad 4 quod dicendum quod quidam dixerunt omnia peccata esse paria. eo quod peccatum cum sit quedam deordinatio iudicabant de eo sicut de privatione que non recipit magis et minus. Sed contra hoc aperte est quod dicitur Io.

qui tradidit me tibi maius peccatum habet. Et ideo advertendum est quod duplex est privatio. quedam enim est privatio simpliciter nihil retinens de habitu ut privatio vite. et talis non recipit magis et minus ut mors et tenebre et huiusmodi. Alia autem est privatio non simpliciter sed retinens aliquid de habitu opposito sicut egritudo. que privat debitam commensurationem humorum. ita quod aliquid de eis remanet. Aliter enim animal vivum non remaneret. et in talibus potest esse magis et minus secundum maiorem vel minorem recessum

ab habitu opposito. Peccatum autem actuale aufert commensurationem rationis non totam quia sic tolleretur substantia actus et effectus agentis. Remanet ergo aliquid in peccando de ordine rationis. a quo secundum diversum recessum potest esse maius et minus peccatum. Ex quo patet non omnia peccata esse paria. et ratio ad hoc ex parte privationis inducta non valet.

Est preterea quoddam genus. Lectio 24.

Circa hoc primo queritur utrum peccatum in spiritum sanctum sit idem quod peccatum ex certa malitia et videtur quod non. peccatum enim in spiritum sanctum peccatum est blasphemie. sed non omne peccatum ex certa malitia est peccatum blasphemie. Contingit enim multa alia peccata ex certa malitia committi. ergo etc. Secundo utrum peccatum in spiritum sanctum est quoddam genus peccati speciale. Sed peccatum ex certa malitia non est speciale genus peccati sed circumstantia generalis que potest esse circa omne genus peccati. Item utrum convenienter assignentur sex species peccati in spiritum sanctum. Item utrum aliquis possit peccare in spiritum sanctum a principio antequam alia peccata committat. Item utrum peccatum in spiritum sanctum sit remissibile. Responsio dicendum ad primam questionem quod de peccato in spiritum sanctum diversimode locuti sunt antiqui doctores. scilicet hylarius ambrosius hieronymus et crisostomus dixerunt quod peccatum in spiritum sanctum est peccatum blasphemie contra spiritum sanctum. sive accipiatur spiritus sanctus ut nomen essentiale conveniens toti trinitati cuius quelibet persona et spiritus est et sanctus est. Sive prout est nomen personale unius persone in trinitate. prout sicut faciebant illi qui dicebant Mt 12 in principe demoniorum eicit demonia. qui opera spiritus sancti demoni attribuebant. Augustinus autem in libro de verbis domini peccatum in spiritum sanctum dicit esse finalem impenitentiam quando scilicet aliquis in peccato mortali usque ad mortem perseverat. Hoc autem peccatum dicitur esse contra spiritum sanctum quia est contra peccatorum remissionem que fit per spiritum sanctum eo quod sit caritas patris et filii. Alii autem peccatum in spiritum sanctum accipiunt quando aliquis peccat contra appropriatum spiritui sancto. quod est bonitas. sicut appropriatum patri est potentia et filio sapientia. Et

Iuxta hoc queritur utrum sit determinatum peccatum.

ideo peccatum in patrem dicitur esse quod peccatur ex in
firmitate. In filium autem quod peccatur ex ignorantia.
Sed in spiritum sanctum quod peccatur ex certa malitia.
Quod dupliciter contingit. Uno modo ex inclinatione habitus
vitiosi qui malitia dicitur et sic non est idem peccare
ex malitia et peccare in spiritum sanctum. Alio modo
contingit ex eo quod per contemptum abiicitur illud quod
electionem peccati poterat impedire, sicut spes per
desperationem et timor per praesumptionem et alia
huiusmodi ut dicetur. Haec autem omnia quae peccati e
lectionem impediunt sunt effectus spiritus sancti in nobis.
Et ideo sic ex malitia peccare est in spiritum sanctum
peccare. Ad primum ergo dicendum quod peccatum blasphemiae
non solum est in ore sed et in corde et opere et sic
hoc et peccatum in spiritum sanctum est peccatum speciale et si
militer secundum primam expositionem omne peccatum ex certa
malitia reducitur in peccatum blasphemiae. Ad
secundum dicendum quod peccatum ex certa malitia secundum quod provenit
ex inclinatione habitus non est speciale peccatum sed quae
dam generalis peccati conditio. Prout vero est ex speciali
contemptu effectus spiritus sancti in nobis habet rationem specialis
peccati. Similiter autem secundam expositionem est circumstantia
cuiuslibet peccati quae est finalis impoenitentia. Et per
hoc patet solutio ad secundam quaestionem. Ad 3. q. dicendum quod
species quae dividunt peccatum in spiritum sanctum convenienter
assignantur. Assignantur enim secundum contemptum eorum per quae
homo arcetur a peccato. Quae quidem tripliciter accipiuntur.
Primo ex parte dei. Arcetur enim homo ab electione
peccati ex consideratione divinae misericordiae remittentis
peccatum et praemiantis meritum. Per spem quae tollitur per
desperationem. Item ex consideratione divinae iusti
tiae punientis peccata. Per timorem qui tollitur
per praesumptionem dum aliquis praesumit se gloriam
adipisci sine meritis, sine venia, sine pe
nitentia. Secundo arcetur homo ab electione peccati
ex parte donorum dei quorum unum est agnitio
veritatis contra quod ponitur impugnatio
veritatis agnitae dum scilicet aliquis veritatem fidei
agnitam impugnat ut liberius peccet. Secundum
donum est auxilium interioris gratiae cui opponitur
invidentia fraternae gratiae scilicet cum aliquis invidet non
solum personae fratris sed et gratiae dei crescenti

in mundo. Tertio arcetur homo ab electione peccati
ex parte ipsius peccati, primo ex inordinatione et
turpitudine considerationis quae solent hominem
inducere in poenitentiam de peccato commisso. Contra hoc
ponitur impoenitentia non quidem eodem modo quo dicitur
permanentia in peccato usque ad mortem sicut supra. Illa
non est speciale peccatum sed circumstantia generalis. Sed
secundum quod importat propositum non poenitendi. Secundo ex
parvitate et brevitate boni quod quaerit in peccato
quaerit. Cuius consideratio inducere solet hominem
ad hoc quod eius voluntas in peccato non fir
metur. Et hoc tollitur per obstinationem scilicet quando homo
firmavit suum propositum in hoc quod in peccato stet.
Et ei inhaereat. Ad 4. q. dicendum quod proprie in spiritum sanctum
peccat sicut dictum est qui per contemptum abiicit ea
per quae homo retrahitur a peccato, et hoc plerumque praesupponit alia peccata, sicut dicitur in proverbiis. Impius cum
in profundum venerit peccatorum contemnit. Potest
tamen contingere quod aliquis in primo actu peccati in spiritum sanctum
peccet. Tum propter contemptum, tum propter libertatem arbitrii, tum etiam propter aliquod vehemens motivum et
debilem affectum hominis ad bonum. Et ideo in viris
perfectis hoc vix contingere potest quod statim a principio
peccent in spiritum sanctum. Et eadem ratio est si per pec
catum in spiritum sanctum accipiatur blasphemia spiritus sancti. Si
vero per peccatum in spiritum sanctum intelligatur finalis
impoenitentia ut nota est quia quod ad peccatum in spiritum sanctum re
quiritur continuatio peccatorum usque in finem vitae.
Ad 5. q. dicendum quod secundum diversas acceptiones pec
cati in spiritum sanctum diversimode est irremissibile. Si
enim dicatur peccatum in spiritum sanctum finalis impoenitentia,
sic dicitur irremissibile quia nullo modo dimittitur.
Peccatum mortale in quo homo perseverat usque ad mor
tem quia in hac vita non remittitur per poenitentiam
nec in futuro remittetur. Secundum autem alias duas
acceptiones dicitur irremissibile non quia nullo modo
remittatur sed quia quantum est de se tollit id quod est
principium remissionis peccati. Sicut aliquis morbus di
citur incurabilis secundum naturam morbi per quem tollitur id
quo potest curari. Sicut cum morbus tollit virtu
tem naturae vel inducit fastidium cibi et medicinae
licet et deus talem morbum possit curare. Ita

et peccatum in spiritum sanctum dicitur irremissibile peccatum secundum
suam naturam inquantum excludit ea per quae fit remis
sio peccatorum. Per hoc tamen non praecluditur via remit
tendi et sanandi operationi misericordiae dei per quam aliquando
tales spiritualiter curantur.
Secundo quaeritur primo utrum potentia peccandi sit a
deo et utrum quod non. Ad opus enim humanum concur
runt potentia scientia et voluntas. Sed voluntas peccandi non
est a deo ergo nec potentia. Praeterea potentia peccandi mala est.
Cum usus eius sit malus. Sed nullum malum est a deo
ergo etc. In contrarium est quod omne ens a deo est ergo etc.
Quaeritur post hoc quarto utrum omnis praelatio sit a deo. Item utrum
in primo statu fuisset praelatio si homo non peccasset.
Item utrum christiani potestatibus saecularibus teneantur
obedire. Item utrum religiosi suis praelatis tene
antur in omnibus obedire. Respondeo dicendum ad primam quaestionem
quod potentiae cognoscuntur per actus. Sunt autem aliqui
actus qui cum actione defectum important sicut
peccare. Quia ergo sicut supra dictum est deus est causa
actionis non defectus sive deformitatis, ideo
et potentia inquantum elicit actum a deo est. Sed non inquantum est cum
defectus in actione. Sed tamen huius est ex parte creaturae
inquantum est ex nihilo. Et hoc habet ex se. Et ideo cum
defectus in actu oportet ponere in voluntate non a deo sed
a se ipsa. Ad primum ergo dicendum quod voluntas sumitur quandoque
pro ipsa potentia voluntatis et hoc modo voluntas peccan
di est a deo. Quandoque autem sumitur voluntas pro actu eius
et sic nullo modo a deo est. Potentia et actum non nominat
et ideo non est simile. Ad 2. dicendum quod usus potentiae pec
candi est malus ratione difformitatis in peccato
non autem ratione actus qui est a deo ut supra dictum est.
Et ideo potentia peccandi potest esse hoc modo a deo. Ad
2. q. dicendum quod quantum ad id quod per se pertinet ad praelati
onem scilicet ordo praelati ad subditos praelatio est a
deo. Principium autem quo acquiritur praelatio non semper bo
num est ut in simoniacis. Usus inclusus in prae
latione non semper bonus est et pone nec a deo est
a quo tamen bonum est. Ad 3. q. dicendum quod duplex
est praelationis modus. Unus quo praesidens inten
dit utilitatem propriam ut est in praelatione tyranni
et huiusmodi. Similitudo praelationis in statu innocen
tiae fuisset inquantum homo omnia irrationabilia in suum commo

dum ordinasset. Respectu autem hominum talem
praelationem non habuisset quia nullus homo secundum
statum innocentiae ad servitutem alterius ordinabatur.
Sed secundum statum culpae per quem filius factus est in
initiis insipientibus. Alius autem modus prae
lationis est in quo praesidens intendit bonum
subditorum sive communitatis ut in praelatione regis.
Et talis praelatio in statu innocentiae fuisset quantum ad
aliquas conditiones. Sed non quantum ad omnes.
Non enim essent necessariae praelationes ad subditos
corrigendos quia nullus delinqueret nec
ad defendendum rempublicam quia nullus in
vaderet. Sed et ibi quantum ad dirigendum in scien
diis et agendis et per spirituales intelligen
dis. Ad 4. q. dicendum quod fides est principium iustitiae
et ideo per fidem christi ordo iustitiae non tollitur
sed magis firmatur. Ordo autem iustitiae requi
rit ut inferiores suis superioribus obediant.
Aliter non posset humanarum rerum status conservari.
Et ideo non obstante fide christi tenentur christiani
saecularibus potestatibus in tantum obedire inquantum or
do iustitiae requirit. Et ideo si non habent princi
patum iustum sed usurpatum vel si praecipiunt
iniusta non tenentur eis subditi obedire nisi
forte per accidens propter vitandum scandalum
vel periculum. Quod autem dicitur in Romanos quod filii sunt
liberi intelligitur quod filii dei per gratiam liberi
sunt a spirituali servitute peccati. Non autem a servitu
te corporali qua dominis temporalibus tenentur astricti.
Ad 4. q. dicendum quod praelationes in religionibus
ad hoc instituuntur ut status religionis secundum
instituta regulae conserventur. Sic autem est quod
subditus obligat se praelato per motum voluntatis
quantum ad ea quae sua praelatio se extendit solum.
Unde cum praelatio sua se non extendat nisi ad con
servationem institutorum regulae solum in his
praelato subditus tenetur obedire ex necessitate obli
gationis quae ad regulam pertinent. Ad Regu
lam autem pertinet aliquid dupliciter. Vel directe ut
explicita statuta in ea ut non comedere
carnes et huiusmodi. Aliud autem pertinet indirecte
ut obsequia quaerentur et huiusmodi sine quibus status

religionis ꝯſuari nō pōt ¶ Et in hiis oibꝫ
tenētur ſubditus obedire ꝑlato ſapienti
¶ In aliis aūt nō tn̄r· obedire ex nēitate
obedientie ¶ Quod aūt ſcī aliqñ loquūtur
dūtes ſubditos debē obedire ꝑlatis ī oibꝫ.
intelligitur ex aliqua honeſtate ꝗ ꝑfcōe
obediētie · que ſe extendit ad omnia
que nō ſunt contra dm̄ · Qui viuit ⁊
regnat in ſecula ſeculoꝝ · amen · Am̄ ∴

J6

Dum igitur venit plenitudo temporis
h' q^o p^o ut^o deum incarnari fuit pole et
ut q^o non Omne e intrible alteri pole
e ad unoez. oe at pole ad aliqd re
ducible e ad actu p motu l' passioez. h'
at e ab agete aliq^o porci. s; do ut e p^o
g^a i c. p^o mag^s qniet eata cu eata q^a eatoe. s; des no pt
fac e q^o due na lig eata sl' i eade uniant g^a i c. In g^a
ru e q^o dr luc. 2. no eit i pole ap^d deu oe ubu. Iux
h' q^o ut^o fuit qniens deu incarnari. It ut^o si ho no pec
cass; de^o incarnat^o fuiss;. It ut^o fuit qniens deu inca
nari a p^o^o mdi. It ut^o op^o incarnacois differri debuit us;
ad fine mdi. Rn^o dd ad 1. q. q^o unio aliq^o p^o t^r
Q^da e sic unit^r ut no i se s; i aliq^o alio coniugat^r.
ita ut i unu l' e unu nuo ut duo termini i uno trino
l' unu spe ut s; 2 pla i hoie l' unu igne ut ho 2 asi^o
i aiali. l' unu analogice ut sbia 2 acns i ente. Q^da
no sic unit^r ut i inuice coniugat^r q^o dr^r contigit. Cui^z e ex
tali unioe r^e sultat tciu sic ex m^a 2 forma g^ti. Cui^q no
no r^e sultat tciu. sic ex na 2 supposito i s;. no r^e sultat t
ciu. n^c ex sbo 2 acnte effici^o unu tciu p se cu^z acns
2 sbm ptes ee possit. hoz at modoz sc^ds dimis no cpet^t.
pm^s at 2 t^s. aliq^o m^o dimis cpetit. Si e r^e spicim^s p^a as
sumte sic tcio m^o p^a dia huac ne unit^r. ita q^o ex eis no r^e
sultat tciu sic ho ex na 2 supposito sor. Si no csideram^s
naz assumete sic na dia unit^r huac ne p^o mo i q^o due
ne g^a ut i u^a p^a sic i mistoe i eode trino i q^o un^o ram^o c
p naz aliq^o p r^e sitoz. 2 ita dia p^a i q na^r erat n^a di effic^at
hu^a p unoz. lig at p analogia ds e na hua^a qniat no
tn s; g^o 2 spez. Ad p^o g^o dd q^o de^o e imbilis no p aliq^a
potitate i ipo s; i eata ex^nte 2 n p motu l' passioz sua
s; p ora^o p eate motu 2 mutatoz s^c e uita. Ad 2 dd q^o
aliq qnenit dupl^r s l' i aliq^o cor l' i aliq ordis latitudie.
Cmnor at 2 maior qniet^a i aliq^o cor n fac ad roez unois
i p^a sic q^a mag eent unibiles due aie i p^a v^a q aia c corpe.
Cmnor at 2 maior qnieri^a i ordis latitudie cst ad u
moz i p^a sic appaet i aia 2 i cor^e. Vn q^o mus u^a eata
mag qniat c a^a i aliq^o cor. n tn seq^r s n pt illi uniri
q^o no posst uniri do. Ad 2 q q^o unicuiq qniens e
id q cpetit sibi s roez pe ne sic hoi e qniens ronari.
ipa at na di boitas e. pietas at boitat^s die e ut se a
liis cotet. Vn ad roez boitat^s die ptinz q^o summo m^o
eate se cotet. q q^o de max^e fit p hoc q naz eata i uit^e
p^e sibi cuiugt. Vn manif^e e q dm qniens fuit i carnari.
fuit h' tn spali cgruz supposito lapsu hume ne. Iustia ei
di i mobilis e. 2 i lege statutu e ut n^o ptm sn satis
factoe dimitta. Cu g^o ho ad satisfacoz teneret. n tn satis

.. q^a q sic unit^r se habet ut ptes r^ius tcij ro at pt^s dimis no cpetit

fac e potuit cu pctor ad satisfaciend; sit i dig^s. Ad h' at
ut satisfaciens debet 2 posst satisfac e. decebat eu ee dm
ut posst hoez a pcto libeare. q^a solo ds pcta dimittit. Vn
g^o fuit dm incarnai. no e potuit na lapsa p se 2 i teg^e
p aliq^a alia eatu^a repari. q^a si fieret p eatu^a qcuiq exced
te puta p agl'm. illi s; ho debitor eet salut^s sue 2 ita i
buttudie ei eq^a n posst q^o ho cstitut^s eet s n pccass;.
Ad 3. q. dd q q^a da dnt q^a 2 si ho n peccass; filius di incar
nat^s fuiss;. S; q^a ea q sola di uol^te pueniut sn oi de^to c
ate nob i notesce n pnt n q^a ten^o i sac scptura tradut^r. Sac
at scptura q^a roz incar^a ex pcto p^o hois assig^t. io c^ent dr
op^o incar^o ee ordinatu a do i rmediu pcti ita q^o pcto n
exnte incarnato n fuiss; q^a mus i pcto no exnte ds in
carnari potuiss;. Roes at q^s ppria oppoe adducit n
st n q^a da cgitates 2 p suasioes. Ad 4. q. dd q^o cu
op^o incarnacois ordinet^r ad rparatoz hume ne n fuit qniens
a p^o^o hua gnis cu pctm deu incarnati fuisse. S;
n^e 2 stati p^o pctm qniens fuit eu incar^i. Cu e pctm
hu^a ex supbia pueniit. eo m^o eat ho libeand^s ut
humiliat^s i dige libeatoe se rrognosceret. Ad 4. q
dd q^o sic n fuit g^ens dm incarnai i p^o^o mdi ita no
no fuit g^ens us; i fine mdi differri i carnatoz. Sic
e q^o sit i pfectu ordie ne fiu motu pfcm tpr pced. lic
tn pfcm simpl^r pcedat i pfcm. ita i eo q e pfcois cacf
ficaes pfcm pced n^a i pfcm. Cu g^o i ope incarnacois na
hu^a c pducta ad summa pfcoz. io no decuit q^o a p^o mdi i
carna^o fca eet p^o roz sup datz. Verbnat incarnabi c pfcois
hume ca effi^ns. Et io cu tp^s gre succedat tpi ne q^o fuit
i pfcm 2 pcedat tp^s gle no debuit i car^o misteri^o us; ad
fine mdi differri. S; p fo gle ad q^a pducenda e ultio na hua
p ubu incarnatu eit i fie mdi.

Eaido q^o pm^r ut^o p^o die qniat assumie naz ea
ta 2 ut q^o n p^a e dia q^d max^e pfcm de sig^t. p
fcm at e cui n pt fiei addico g^a i c. p^o io ad q^o ad as
sumt^e qniat^e ei q^d amo q^o assimit^r. s; dr roe p^e e q^o sit i cor
sablis g^a i c. g^o e q^o dicit aug^a i li^o d^e fi. ad pe. scitz. i
naz sbm accep^t ille di ingenit^s. vigeitat^e p^e e g^a i c. Iux
h' q^o ut^o u^a p^a sn alia carne potuit assumie. It ut^o
aliq^a p^a pt p^a ter filij potuit huaz naz assumie. It ut^o m
g^o fuit qniens filiu q^a alia p^a incarnai. It ut^o ples p^e
posst u^a naz assumie. It u^a p^a potuit ples nas assu
sisse. Rn^o dd ad 1. q. q^o i ubo assumpcois pm^t duo i por
tan^r. s. pm^a actiu 2 t^s. Cnat^r. n. assumie q^a ad se a d su
summe. h' at assup^o t^s 2 pm^a e p^a. pm^a q^o de q^o p^e ipe cpe
tit agel^s. q^o uio fca e i p^a n i na. Et io pprie cpet^t p^a
naz assumie. Ad p^o dd q^o t p^a dia sit i fita n p^t fiei
ei addico. s; q^o e pfcm addit^r hoi vn n ds s; ho pficitu

Ad 2m quod dicendum quod persona dicitur incommunicabilis quia non potest de pluribus suppositis praedicari, nec tamen pluribus ... de persona praedicari. Unde non ... sic communicari ut in pluribus naturis subsistat. Ad 2m quod dicendum quod quando aliqua duo in aliquo conveniunt et in aliquo differunt, si illud quod convenit uni eorum ratione eius in quo conveniunt, oportet ut et alteri conveniat, non autem si ei conveniat ratione eius in quo ab invicem differunt. Unde homo et bos conveniunt in animali, unde quidquid homini convenit in quantum est animal convenit et bovi. Sed quia differunt specifica differentia, non oportet quod quidquid convenit uni secundum hanc rationem conveniat alteri. Cum igitur personae divinae conveniant in essentia et differant proprietate personali, non oportet quod quidquid convenit uni eorum ratione proprietatis conveniat alteri. Et ita unus eorum potuit carnem sibi assumere, non alius.

Ad 3m quod dicendum quod quando aliqua indifferenter se habent ad plura, potest ad quodlibet eorum sua actio terminari. Virtus autem divina quae est principium assumptionis indifferenter se habet ad omnes personas; eadem enim est ratio personalitatis in tribus personis quae est terminus assumptionis, licet personae tres plures dicantur. Unde virtus divina potuit naturam humanam unire personae patris vel spiritus sancti sicut filii. Ad 4m quod dicendum quod filium incarnari fuit convenientissimum. Causa est quia ... filius ... Sicut est verbum artificis id est conceptus eius est similitudo exemplaris suorum artificiatorum, ita verbum dei est similitudo exemplaris totius creaturae. Et ideo sicut per participationem huius similitudinis creaturae sunt in propriis speciebus conditae, ita per unionem verbi convenientissimum fuit quod destructa creatura repararetur. Nam et artifex per formam artis conceptam qua artificiatum condidit, si collapsum fuerit restaurat. Ad 4m quod dicendum quod plures assumere naturam humanam in unitate personae est impossibile, quia contradictionem implicat. Cum enim unio dei et hominis non possit esse in unitate naturae ut infra probabitur, oportet quod sit in persona, ut scilicet eadem sit persona assumens et assumpta. Unde ponere unam hypostasim ex parte assumpta et plures ex parte assumentis est impossibile. Sed quod natura assumpta a pluribus personis sit vel in unitate singularis naturae est possibile, scilicet ut sic plures conveniant in humana natura sicut conveniunt in divina. Non enim una persona excludit aliam in ratione naturae eiusdem speciei. Ad 6m quod dicendum quod ... potest in unum non amplius habet potentiam limitatam ad unum. Propterea dico quod quia est infinita non limitari potest ad aliquod creatum. Unde non est dicendum quod persona divina ita assumpsit humanam naturam quod non potuit assumere aliam. Videtur enim ex hoc sequi quod personalitas divinae naturae esset comprehensa per unam naturam scilicet humanam, sic ad eius personalitatem naturam aliam assumere non posse, quod est impossibile.

[Circa incarnationem] Hic quaeritur utrum humana natura magis fuerit assumptibilis a filio quam alia natura quaelibet. Et videtur quod non. Similitudo enim est ratio faciens ad congruitatem incarnationis. Sed sicut in natura rationali invenitur similitudo imaginis, ita in natura irrationali invenitur similitudo vestigii. Ergo natura irrationalis fuit assumptibilis sicut natura humana. Praeterea in natura angelica invenitur expressior similitudo quam in natura humana, quia ... in angelo ... Ergo natura angelica fuit ita assumptibilis sicut natura humana. Praeterea congruum est quod dicitur Proverbiorum 8 ex ore sapientiae genitae: Deliciae meae esse cum filiis hominum. Et ita videtur esse quaedam congruentia unionis filii dei ad humanam naturam. Quaeritur hic quod utrum totum universum fuerit assumptibile. Quaeritur utrum filius dei humanam naturam assumere debuit in omnibus suppositis humanae naturae. Quaeritur utrum filius dei humanam naturam debuit in aliquo de stirpe Adae assumere. Quaeritur utrum humanam naturam assumere debuit in ipso Adam. Quaeritur utrum filius dei habuit corpus humanum. Quaeritur utrum animam assumpsit.

Respondeo dicendum ad 1 quaestionem quod aliquid assumptibile dicitur quasi aptum sumi a divina persona. Quae quidem aptitudo non intelligitur secundum potentiam naturalem passivam, quae non extendit se ad id quod transcendit naturam eius, quod transcendit unio personalis creaturae ad deum. Sed intelligitur secundum congruentiam ad unionem praedictam, quae quidem congruentia attenditur secundum duo in natura humana, scilicet secundum dignitatem eius et necessitatem. Secundum dignitatem quidem, quia humana natura in quantum est intellectualis natura est nata contingere aliqualiter ipsum verbum per suam operationem, cognoscendo scilicet ipsum et amando. Secundum necessitatem autem, quia indigebat reparatione cum subiaceret originali peccato. Haec autem duo soli humanae naturae conveniunt. Nam creaturae irrationali deest congruitas dignitatis, naturae autem angelicae deest congruitas praedictae necessitatis, quia si natura angelica alicui peccato subiaceret, in ipsa peccatum est irremissibile ut in 2o dictum est. Unde relinquitur quod sola natura humana fuit assumptibilis. Nec per hoc subtrahitur aliquid de potentia dei, sed ponitur conditio creaturae quae ad hoc apta non habetur.

Ad primum igitur dicendum quod similitudo imaginis attenditur in humana natura secundum quod est capax dei, attingendo ipsum propria operatione cognitionis et amoris, ex quo ei debetur congruitas ad assumptionem. Similitudo autem vestigii attenditur solum secundum repraesentationem aliquam ex impressione divina in creatura existente. Unde non est simile. Ad 2 patet solutio ex dictis. Ad 2 quaestionem dicendum quod sola humana natura fuit assumptibilis, quia in humana natura inferior et superior ... congregantur [?] ... Creaturae vero partes sunt universi diversae et a creatore distinctae, et ideo non sunt assumptibiles, et per consequens nec ipsum universum. Sed congruum non fuit ut una pars universi assumpta in totum universum perfectio redundaret.

Ad 3 quaestionem dicendum quod non fuit conveniens humanam naturam in omnibus suis suppositis a verbo assumi. Derogaret enim hoc dignitati filii dei incarnati ... essent omnes homines aequales. Et tolleretur multitudo suppositorum humanae naturae, cum natura assumpta et assumens uniantur in supposito, et non possent esse plura supposita naturae assumptae quam naturae assumentis. ... Ad 4 quaestionem dicendum quod conveniens fuit filium dei humanam naturam ex stirpe Adae assumere. Primo ut satisfaceret quae peccaverat. Secundo ut ex illo genere victor diaboli nasceretur quod per diabolum victum fuit. Ad 5 quaestionem dicendum quod sicut in quolibet genere motuum primum movens est immobile in illo motu, sicut primum alterans est inalterabile, ita oportebat eum qui omnes mundare veniebat quod non diceretur mundandus. Et ideo non fuit conveniens ut assumeret naturam humanam in ipso Adam. Ad 6 quaestionem dicendum quod circa hoc erat duplex error. Quidam enim, sicut Manichaei, dixerunt corpus Christi esse corpus phantasticum. Alii autem, sicut Valentinus, dixerunt corpus eius esse caeleste. Horum autem error ex hoc convincitur quod forma hominis cum sit quaedam res naturalis requirit materiam determinatam, scilicet carnes et ossa quae in hominis diffinitione ponuntur secundum philosophum 7 metaphysicae. Derogat etiam hoc veritati eorum quae Christus in corpore gessit. Non enim vere comedisset neque potasset, nec mortem et passionem vere sustinuisset, si corpus Christi phantasticum vel caeleste assumpsisset. Ad 7 quaestionem dicendum quod etiam circa hoc fuit duplex error. Quidam enim dixerunt Christum animam sine carne, alii autem cum sine mente dicunt assumpsisse. Contra utrosque autem est narratio evangelica quae commemorat ipsum miratum; admiratio autem importat collationem effectus ad causam quae absque ratione esse non potest. Repugnat etiam hoc utilitati incarnationis quae est iustificatio a peccato. Caro enim non est capax peccati, nec per consequens anima nisi per mentem. Repugnat etiam hoc veritati incarnationis. Cum enim corpus proportionetur animae sicut materia formae, non esset vera caro humana quae non esset anima rationali perfecta.

Consequenter quaeritur utrum filius dei carnem assumpserit mediante anima. Et videtur quod non. Perfectior enim est modus quo filius dei unitur humanae naturae quam quo est in omnibus creaturis. Sed in creatura est immediate secundum essentiam, praesentiam et potentiam. Ergo multo magis filius dei unitur carni immediate, non mediante anima. Praeterea remoto medio separantur extrema quae hoc medio coniunguntur. Sed remota anima non fuit soluta unio verbi ad carnem, ergo etc. Sed contra Augustinus ad Volusianum dicit: Filius dei per naturam rationalem sibi carnem coaptavit. Quaeritur hic quod utrum filius dei assumpsit animam mediante intellectu. Quaeritur utrum spiritus Christi prius fuit quam unio. Quaeritur utrum anima Christi fuit prius assumpta a verbo quam carni unita. Quaeritur utrum filius dei assumpsit humanam naturam mediante gratia.

Respondeo dicendum quod medium importat quemdam ordinem sicut et finis et principium. Est autem duplex ordo, scilicet temporis et naturae. Secundum ordinem temporis non dicitur in mysterio incarnationis esse aliquod medium, quia verbum dei totam naturam simul sibi univit. Ordo autem naturae inter aliqua est duplex, scilicet dignitatis et causalitatis. Et secundum utrumque horum anima media invenitur inter deum et carnem. Secundum quidem ordinem dignitatis, quia anima dignior est corpore, sicut hic inferius angelos ... inter deum et homines dicimus esse medios. Secundum ordinem causalitatis, quia ipsa est causa aliqualiter cur caro uniatur filio dei. Non enim esset assumptibilis nisi per ordinem quem habet ad animam. Et per hoc patet solutio sequentis quaestionis. Intellectus enim est pars animae et dignior, et est causa aliqualiter assumptionis animae. Non enim est anima assumptibilis secundum congruitatem nisi per hoc quod est capax dei et ad imaginem eius existens, quod est secundum mentem scilicet intellectum. Ad 1 igitur dicendum quod creatura ex se ipsa est receptibilis divini influxus, et ideo non indiget medio ad hoc quod deus sit in ipsa per essentiam, praesentiam et potentiam. Corpus autem non est assumptibile per naturam corporis, sed quia est proportionatum animae rationali, et ideo non est simile. Ad 2 dicendum quod nihil prohibet aliquid esse causam alicuius quantum ad apparentiam et congruitatem, quo tamen remoto non tollitur. Sicut pulchritudo quae facit congruitatem in muliere ad copulam coniugalem quae in matrimonium ducitur; cessante tamen pulchritudine adhuc manet copula coniugalis. Et similiter separata anima adhuc manet unio verbi ad carnem. Ad 3 quaestionem dicendum quod quidam posuerunt omnes animas a principio fuisse creatas, et quidam posuerunt animam Christi creatam. Sed hoc inconveniens est, scilicet quod ponatur quod tunc fuit creata et non statim verbo unita. Sequeretur enim illam animam propriam subsistentiam habere, vel eam subsistentiam in unione esse corruptam. Similiter inconveniens est si ponatur quod illa anima fuit a principio unita et postea in utero virginis incarnata, quia sic eius anima non videretur esse eiusdem naturae cum nostris quae simul cum corporibus infunduntur.

Ad 4 quaestionem dicendum quod anima humana non est assumptibilis a verbo nisi secundum quod habet ad animam rationalem, unde habet quod sit anima humana. Unde nec assumi debuit nisi anima rationali adveniente, ante cuius adventum anima humana non fuisset.

Ad 5 quaestionem dicendum quod in Christo ponitur gratia unionis et gratia habitualis. Gratia ... in assumptione medium humanae naturae non intelligitur, quia gratia unionis est ipsum esse personale quod gratis divinitus datur humanae naturae in persona verbi, quod est terminus assumptionis. Gratia autem habitualis pertinens ad spiritualem sanctitatem illius hominis est effectus quidam unionis, ratione cuius ipso quod homo ille est unigenitus a patre habet plenitudinem gratiae et veritatis, secundum quod dicitur Iohannis 1. Si vero intelligatur voluntas ipsa dei ad gratiam faciens vel donans, sic unionis ... per gratiam non sicut per medium, sed sicut per causam efficientem.

[Consequenter] de carne [?] ... Hic quaeritur utrum beata virgo in utero fuerit sanctificata. Et videtur quod non. Dicit enim Augustinus ad Dardanum: Sanctificatio qua singuli efficiuntur templum dei non nisi renatorum; sed nemo renascitur nisi prius nascatur, ergo etc. Praeterea dicit Ieronimus non ... dixeris quod ex novo vel veteri testamento haberi non possit. Sed de hac sanctificatione in novo testamento in veteri ..., ergo etc. Praeterea non solemnizat ecclesia nisi pro aliquo sancto. Solemnizat autem nativitatem beatae virginis. Ergo beata virgo in ipsa sua nativitate fuit sancta, ergo fuit in utero sanctificata. Quaeritur hic quod utrum per sanctificationem in utero ab infectione fomitis sit mundata. Quaeritur utrum per sanctificationem in utero ab omni peccato actuali sit praeservata. Quaeritur utrum beata virgo in conceptione Christi sit active cooperata. Quaeritur utrum conceptio ... sit naturalis. Quaeritur utrum oportuerit virgini annuntiari conceptionem salvatoris. Quaeritur utrum annuntiatio per angelum debuit fieri.

Respondeo dicendum ad 1 quaestionem quod beata virgo ante conceptionem nec in conceptione ante animae infusionem sanctificata fuit, quia subiectum gratiae sanctificantis est anima; nec etiam in instanti infusionis animae, quia sic non contraxisset originale peccatum, sicut nec Christus, et sic non indigeret sibi redemptione per Christum. Sed tamen creditur sanctificata non longe post animae infusionem. Et cum hoc aliis sanctis est collatum, ut patet Ieremiae qui passionem Christi figuravit et Iohanni qui Christum praemonstravit, maxime debuit hoc conferri matri sapientiae, in quam sapientia non ... coinquinata incidit, ut dicitur Sapientiae 1. Ad primum igitur dicendum quod loquitur de regeneratione quae fit per legem communem, quae regeneratio fit per sacramenta ecclesiae. Ad 2 dicendum quod fomes nihil aliud est quam inordinata concupiscentia habitualis appetitus sensibilis rationi repugnans, in quantum inclinat ad malum vel difficultatem facit ad bonum. Et ideo ad rationem eius spectat ... quod inclinat ad malum vel difficultatem facit ad bonum. Unde ponere quod remansit fomes in beata virgine difficultatem faciens ad bonum sed non inclinans ad malum, sicut quidam dixerunt, est ponere opposita. Similiter etiam opposita implicat quod remansit fomes in quantum pertinet ad corruptionem naturae, non autem in quantum pertinet ad corruptionem personae. Nam secundum Augustinum in libro de nuptiis libido est quae peccatum originale transmittit in prolem; libido autem importat inordinatam concupiscentiam quae non totaliter subditur rationi. Et ideo si totaliter subtraheretur in quantum pertinet ad corruptionem personae, non posset remanere in quantum pertinet ad corruptionem naturae. Non tamen potest dici quod totaliter sublatus fuit fomes in beata virgine per gratiam sanctificationis ex habundantia gratiae descendentis in ipsam, ita ut haberet vim originalis iustitiae sicut Adae perfecto per originalem iustitiam quae concessa fuit, ut scilicet vires inferiores nunquam moverentur sine imperio rationis. Et quamvis hoc posse ad dignitatem virginis matris pertinere videatur, derogat tamen in aliquo dignitati Christi, sicut hoc est, derogat dignitati Christi, scilicet ut aliquis ante incarnationem eius in qua primo debuit inveniri ... damnationis apparere sit secundum carnem ... a damnatione liberatus. Et ideo videtur dicendum quod per sanctificationem in utero non fuit virgini ablatus fomes secundum essentiam, sed remansit ligatus. Postmodum vero in ipsa conceptione carnis Christi credendum est quod ex prole redundaverit in matrem totaliter a fomite subtractio vel ipsius exstinctio. Ad 3 quaestionem dicendum quod illos quos deus ad aliquid eligit ita praeparat ut ad illud ad quod eliguntur idonei inveniantur. Virgo autem beata divinitus fuit electa

quod sit fomes

duo

no

98

cet mat' di 7 uo no e dubitandu vq n de' pgita sua, ad h' ea. y
donea r'ddidit. no a' fuiss ydonea mr dei si pfciss ¶ Ad uo
supplicat' credendu e q bta ugo nllu pcim actuale gmisit in t
plcat' i q dr i cti. tota plc es 7c. Ad 4. q. dd q i conc
ce plus q x' acto i ueit. una pnt' s. formacio 7 organizacio pl
7 x' hi' agens tm pr e sola mati mr ministrat ¶ alia a' e
hac pcede s. mera pacio q' oz ee p aliq uirtute agetem hui'
e uita pacia i psca r' uirtus fortie 7 h' e i mat' ¶ 3a e qo
mitas pn' ipse e locus sic ad bon' gnacion. ita bona dispo
matis opat' ad bona dispoe plus q pbes femine ¶ In pn
cipali a' acto e cor' x' n fuit ex pte ugis actiue. s; uita di
toti fcat q talis gcep' cugit uita semis pr ¶ In 2a u a 3a
acto opata e actie sic 7 alie mres. vn ne mr fuit. Ad
5. q. dd q ad h' q aliq gnacio sit nal' oz q fiat ab agete nali
ex ma ad h' nalr pparata ¶ Cu ig hor' de fuit no e it nal' s;
miraclosa ¶ In gcep' a' x' fuit ma nal' cor' huan abta ugie
pparata ¶ ages u' pficies rpaz gcep' fuit sr nale s. uita. s. s.
Et io tota gcep' fuit miraclosa siplr. nal' s qd ¶ Res e deno
miat' a for' q a ma 7 ab agete mag q a paciete. Ad 6.
q. dd q gg'ni fuit bte ugi annuciari q eet gceptura x' ut
fuaet' ggius ordo gnuco filii di ad ugine s. utp' eet mes
i struet' q carne eu gcepet ¶ Ma 7 ex ordinatoe di. dia ad nos
mediantib' anglis puenit. 7 io ut i h' i suaet' ordo diuing
ggit hac annuciacoz fiei p angl' ¶ Decuit 7 huc angl' q e
i uisiblis cata i for' uisibli appare ugi q uencat di i ui
siblis i carnacoz uisible annucia e. Ex h' pi solo ad ultia qo

[ ]Eado q' pn' ut' cao x' fuit gcepta ex puriss sag
uib' bte ugis Et ui q n Dicat e i collecta q d s
fuit ubu, carne de ugie sume uoluit. Caro a' no e sag
uis q' 7 c. P' cor' alioz hoi' no for' ex puriss sag
uie s; ex seie 7 sagine mstruo. g' n' cor' x' fuit ex pui
ss sagiub' gcep'. q' e auctoitas damasceni. Cui'
h' q' ut' cao x' i antigs prib' pcto fuit i fecta. Et g' li i
illigam' x' fuisse i ada s cor' sba 7 n' s roe semialez
Et ut' x' decimat' fuit i lubis habe. Et ut' gcep'
x' fuit subito gpleta. Pn' dd ad 1. q. q seme femie
no e aptu gnoi. S; e qd i pfcm ugie femis q pp i pfco
calore uirtutis femie ad gplemtu p fcm femis pduci no pt
¶ 7 io tle sem no e ma q de nat' ad gceptu r'qrat ¶ 7 io i g
cep' x' n fuit ma q cu q'da gcup' r'soluit sic sem mris
qd i ugnali gceptu locu n huit ¶ Saguis at mstruus q
femie p sglos mses emittit q na r'puduat pp corrpcoz
no e ma gcepta s; e purgamtu q'da illi' puriss saguis
q i ugie digestioe q'da eet pparata ad gcep' x' qi purior 7 p
fcor alio sagine ¶ h; tn i puritate libidis i gcep' alioz hoi'
i cp' ex ipa commixtioe maris 7 feie tal' saguis ad locu gna'
athit' ¶ S; i gcep' x' opacoe sps. s. tal' saguis i utro ugis

adunat' e 7 forti i ple ¶ Et io dr cor' x' ex castiss 7 pu
riss saguib' forti. Ad 1. g' dd q dr carne de ugie sup
sisse q maj' cor' sirpsit ex sagine q e po caro. Ad 2.
p; solo ex dcis. Ad 2. q. dd q da dicert q cao x' s q i
parentib' eat i fecta n' fuit ¶ Dicit e q p tante ada de g'
nabat i rpo ad' i corruptu 7 n i fectu p q na hua sanai p
set ¶ Et h' q de tirsfusi e fine i fecoe usq ad bta ugie
7 ex ide fortu e cor' x'. S; h' eronen uide' eo q s hac
poez xpc no ue filij ugis eet ¶ tolleci 7 ordo ggius satis
factois ¶ Sic e n eat dces ut p ada 7 ex successioe cor
rupta aliqs satisfaceet q ex illo gne n eet ¶ ita n' ggue eet
naz i fecta satisfaciedo sanaet dei filij. n' ipz q p' i fectu
fuerat assupsisset ¶ 7 io dd q cao x' i antigs prib' 7 i bta u
ge. pcto i fecta fuit an q assimet' s; i ipa assup' pgata
e ut s q e actu cao x' n' i ea madle i ueiat'. Ad 3. q. dd
q cu dr x' fuisse i ada s corpuleta sba n e i tlligedu h'
mo q corp' x' fuit i ada q da corpuleta sba. s; q corpul'
sba corpor' x' sirpsit pn' ex ugie ¶ q tn fuit i ada sic i
pn' actio. s. q p uirtute gnatiuaz ade 7 alioz descedenciu ab
ada usq ad btaz ugiez deriuata fcm e ut i ipa pparet' ma
ad gceptu cor' x' ¶ no at fuit ma illa forta i cor' x' p uirtute
seis ab ada deriuata ¶ 7 io x' dr fuisse i ada oignalr s;
corpuleta sba. no at s roz femiale. Ad 4. q. dd q
decimus q'da pfcoz h; eo q e pm' limes nuoz. noue at i
pfcoz sigt eo q a decimo deffiat ¶ q g' dat decias gfitet'
se i dige libacoe siue pfcoe eo q sibi noue r'tineat 7 alteri
decimaz dat qi tota pfcoz sua alti asscbes ¶ Cu g' abraa deci
mas dedi' gfitebat' se libacoe i dige 7 as postos q eant s;
carnis gcup' ex rpo ppagandi sicu ipe astius pentib'
ppagatus eat ¶ x' at n eat ab eo s carnis gcup' ppagad' cu
sit natz ex ugie ¶ 7 ita qi i munis a pcto n sigaba se i di
ge libacoe ab hoz decias date ¶ 7 io n dr x' decimatz i lubis
habrae sic leui 7 filij. Ad 5. q. dd q ppletes 7 actu
hue ne n dur de filio dei cu assup' ¶ q e qd g' s naz huaz
de filio dei dr. gpleoz ne hue n pcessit ¶ Corp' at de filio
dei dr, s i q gcept e de. s. s. 7 c oz g' ut gcep' i x' n pce
dat tpe gpleti naz carnis ei'. 7 ita sil' gpicoba'. 7 cao pfca
gcepta e. vn oz gcep' illa subitanea pone d' 4

[ ] vm io i carna' ubi 7 c. hic q' p' ut' effica
cia gcep' x' spui sco atbui debeat 7 uide' q no
po e e pn' effiacdi S; po atbuit' p ug' 7 c.
p' dicat dama' q' sapia ueit i ugiez sic diuiu sem s;
sapia filio appat' g' 7 c. S; g' m' i q e i ea nati e de
s. s. e. Cui' h' q' ut' x' sit gcept de s. s. Et ut' sps s.
debeat dici pr x'. Et ut' bta ugo possit dici illi' hois
Et ut' bta ugo sit dicda mr dei. Et ut' antiq pres
meruerit i carnacoz. Et ut' gra sit illi hoi nal'. Pn'

dd ad 1. q. q i oi opacoe di q notat effectu i cantia r'lu
cet ipa appata ei' ¶ vn sic r' i in carnacoe r'luq ut dama'
dicat boitas q de i cp' ppi plasmatis n despexit salutez ¶ po'
i cptu maxe distan' gnuxit ¶ Sap' i cptu modu gueiete
q i po' uideba' i uenit ¶ vna cptu opaco dia alicui p'
mgs appat' s q i ea appatu tal' p' mgs r'luq ¶ Cuiato at
aliq op' mag e i debitu 7 excedens mitu kate. tato mgs
di gra 7 boitas manifestat' ¶ 7 q op' i carnacois e hui' io a
ppat' pcipue gre. s. s. e. 7 i boitas appat'. Ad p' g' dd q
gptius ibi r'luceat po. n tn mgs q boitas q po i opacoe
e boitas i sic. aq' poti' deb; fiei denoiaco. Ad 2. dd q
semi ggit io ggets gnuctu. io sapie q e filij atbui racio
seis. s; s. s. io efficiet. Ad 2. q. dd q i. s. s. dn' h'
tudo r' x' gsideat'. ht e ad rpz di filiu q dr ee gcept
h'itudiez gsbalitaf. ad cor' at x' h'itudiez cae efficacis ¶ h'
e pp de utraq h'itudiez desigt. sic cu dns aliquie hoez
de suo pres ¶ 7 io ggent' dr x' ee gcep' de s. s. ita q ef
ficacia. s. s. r'fferat' ad cor' assup'. gsbalitas ad p' ad
assumete. Ad 3. q. dd q noia prni' 7 matni' 7 fili
acois gnacoz gseat'. n tn q'lib; s; gna' uniuersalr p'pe
7 pcipue nalu ¶ n' tn oe q i nalib' gnat' filiacois
accip' n'. s; solu id q gnat' i silitudie gnat'. vn n dns
hoez filiu semis. s; filiu hois gnantis ¶ Et sicut de pfca
e silitudo eit pfca filiacio. 7 si i pfca silitudo 7 filiacio
eit i pfca ¶ Est at filiacio ipfca i cptu ho e ad ymaginez
dei 7 i cptu e qd cati i silitudie gre. Et io utq mo pt
dici filij di ¶ S; gstr' e q id q de aliq dr s pfcaz roz n est
dd de eo s roez i pfcaz ¶ sic q ho s ppaz roez hois dr de so.
nuq dr sor. ho s illaz roz q' pictura hois dr ho ¶ xps
at filij dei e s pfcaz roz filiacois ¶ vn cptus s huaz naz
sit catz 7 iustificatz. n tn deb; dici filij roe catois 7 ius
tificacois. s; solu roe gnacois etne s cp e filij solij pris
¶ 7 io nllo m deb; dici x' filij. s. s. ul tocius trinitatis. Ad 4.
q. dd q ugo maria e ua 7 nal' x' hois Corp' e x' de ugie
mat' sirptu e 7 ex puriss saguib' ei' fortu ut dcm est
h' at r'qrit' solu ad roez mris io 7 c. Ad 4. q. dd e q oe
nom sigas naz aliq i gcto pt supponere p q'lib; ypostasi
illi' ne ¶ Cu g' uio i carnacois sit fca i ypostasi. mai' e q
h' nom de' pt supponere p ypostasi hnte naz huaz 7 diuinam
et io gcep' q' dre ue 7 huac pt illi atbui ¶ Concipi at 7
nasci. p' atbuit' ypostasi s naz illa i q gcipit' 7 nascit'
¶ Cu g' i pn' gcep' fuit hua na assupta a dia p' ue pt
dici dm ee gcep' de ugie 7 natu 7 gns ipaz ee matre di
Ad 6. q. dd q gra n pt cade sb merito cu sit pn' me
reiedi ¶ vn mllo mi' i carna' q e gre pn' s i' io. i. gra
7 uitas p ye' x' fca e ¶ 7 io pres antiq n meruert ex
gdig' x' i carnacoz ¶ de ggruo tn meru' desideranda 7 pe

tendo Cognu e fuit ut de' oigis dre testes ex audiret
¶ Et q dr de bta ugie q meruit x' portare. no i tlligit' q me
rueit x' i carnari s; q merut q gra e sibi data s illu sci
tatis gradu ut ggue possi ee mr di. Ad 7. q. dd q na
le pt dici aliqd l' q e ex pncipys ecn'lib; rei l' q gueit
rei a natiuitate ¶ gra g' siue uiois siue habitual' n pt dici
nal' qi cata ex pn' is ne huac i x' ¶ cptus possit dici na
lis qi pueniens i naz huaz x' cante na dia cpti ¶ Dicat'
a' nal' utraq g' i x' i cp' ea a nati' te huit
[ ] Eado q' pn' ut' uio fca sit i u' l' i p' 7 uide' q
fca sit i u' ppetates e cor' 7 aie n dur de aliq uno
u h' duo gstituerent naz una g' a sili ppetes dre ne 7 hua
n dur sil de x' n gstituat una naz i x'. P' uide' q n i
p' 7 maior e guei' e q e s rem q ugie l' spe q e s roz. s;
na dia 7 hua n pt guere ugie l' i spe. g' n' i p'. In gru e
aut' a sidi. Cui' h' q' ut' unio sit ad catu. Et ut' du
ar naz sit max' uio. Et p' dia assupserit huaz natuaz
Et ut' p' hua ap' dia sit assupta. Et i cp' dicat uio
7 assupco. Et ut' dia sepata sit p'. Pn' ad p' q. dd
q ois unio tiat' ad unu. unio at naz cu n possit ee i
u' na. oz q sit i p' ¶ q at n possit ee i na sic p; na e q
uis m' dicat' tn p ut h' accipi' dr rei qditate siu een'
q i diffoe gtinet ¶ Et h' mo n e u' na i x'. q l' eet hua
7 c x' ab alijs hoib' n differeet ¶ ul' dia tnc 7 sic n' nouiac
cidisset i h' q ubu caro fcm e ¶ ul' me' 7 sic l' dia na mutare'
i huaz, cu eg' q e i po' Ea e q n gcat i ma n tristituat'
ad i uice ¶ aut utraq tirsiet' i media q cade roe i po' e ¶ aut
utraq manes gstituet' tcia 7 h' l' p uia gtinuacois sic linee
gstituit figaz ¶ ul' p uia gstitucois ut pla cor' a ad u' ti
7 sic n' dia cet corru ¶ aut p uia gpois ut cor' 7 aia gsti
tuut una naz 7 c eet gponiblis q sitie ¶ Restat g' q
uio i p' sit n at hua q p'litas dia cu sit een' a dia 7 i cor
lis n pt t hi ad alia. oz g' q uio sit i p' a dia. Ad p' g'
dd q i huais na multiplicat' s; i psoas. vn n pt fiei uio
i p' a qn fiat i na. sicut a' e i dis. Ad 2. dd q maior
guei' a e i p' a q i ugie l' spe s actu cendr. n tn s na s res
e diuisaz gnuz adunat' i una p'. n at i una na. Ad
2. q. dd q uio de q h' loqm' e r'lo q da it' diaz naz 7 huaz s
q g' ut' i una p' filij ¶ Ois at r'lo it' dm 7 catuz realr q de
e i catu p cuiu' mutacoz tal' r'lo i nascat. s; i do s roz tn
¶ In hua at na q e catu e real' 7 io oz q sit qd catu. Ad
3. q. dd q uio dicp' pt gsiderari. l' cp' ad id i q' sit uio ul
cp' ad ea q uniut ¶ Si p' m' cu uio fiat i p' a dia. q e maxe
vnu q e siplicissia sic e maxima post uioez een' tbus
p' ¶ Si s' m' sic n e maxima ¶ Cosideraco at uiois s' p'
m' e s' se. q s id s' q e uio ¶ s' a gsideraco e n s q e uio so
dde e q max' a e simp'. n max' s qd. Ad 4. q. dd q

assumere dicitur tripliciter. Uno modo contingit per hoc quod assumens non addit aliquid ad alterum sumendo. Et hoc sensu potest dici quod tota trinitas assumpsit humanam naturam, quia virtute divina factum est quod natura humana associaretur divine in una persona. Secundo modo dicitur proprie quasi ad se sumere, sicut homo assumit sibi vestem. Et sic natura divina dicitur assumere humanam, quia virtute divina factum est ut natura humana associaretur divine in persona divina. Tertio modo dicitur propriissime quasi ad se et in se sumere, sicut assumo cibum ad me ut sit ad unum in me. Et hoc modo persona divina assumpsit humanam naturam, quia humana natura facta est una divine persone. Ad .7. q. dicendum quod persona assumi non debuit nec potuit. Cum enim assumens non sit assumptum, si persona dei assumpsisset personam hominis, persona dei non esset persona hominis, et sic essent due persone in Christo. Persona enim in unitate persone assumi non potuit. Si enim hoc fieret, aut caderet persona dei que est inquiescens, aut corrumperetur personalitas humana et ad dignitatem amitteret, aut due persone manentes fierent una quod est impossibile, quia sic idem esset numeratum et non numeratum, ut predictum est. Ad .6. q. dicendum quod unio et assumptio tripliciter differunt. Primo ex parte assumpti, quia assumptum manet distinctum quod autem unitum est, sit unum. Unde assumptio est nature, sed unio suppositi. Secundo ex parte extremorum, quia unio quantum est de se equaliter respicit utrumque extremorum; assumptio autem requirit in assumente ens stabile ad quod assumptio terminatur. Non ergo unum, natura divina dicitur unita non assumpta. Tertio ex parte termini, quia assumptio ordinatur ad unionem ut via ad terminum. Ad .7. q. dicendum quod anima nec coniuncta nec separata est persona. Est enim apta nata ut sit forma corporis et pars hominis. Ratio autem persone convenit rei per hoc quod sit quid completum et per se subsistens, ratio autem partis est ratio imperfecti, ergo etc.

Ex premissis colligitur quod hic queritur primo utrum natura humana fuerit unita verbo accidentaliter. Et videtur quod sic. Omne quod advenit alicui post esse completum advenit ei accidentaliter. Sed natura humana advenit filio dei ex tempore habenti esse completum ab eterno, ergo etc. Preterea quod non pertinet ad essentiam rei est accidens rei. Sed natura humana non pertinet ad essentiam filii dei, ergo etc. Preterea quod accidentaliter predicatur non predicatur in quid sed quale vel huiusmodi. Sed dicendo Christus est homo, secundum Alexandrum de tali ipse predicatur quod, ergo etc. Preterea hic queritur utrum ista nomina persona, individuum, singulare, suppositum, hypostasis predicentur de Christo in singulari vel in plurali. Preterea utrum Christus possit dici duo. Preterea utrum filius dei assumpsit hominem. Respondeo dicendum ad primam questionem quod circa misterium duarum naturarum diverse hereses surrexerunt. Quidam enim sicut Eutiches et Dioscorus posuerunt quod ex duabus naturis constituta est una natura, quia ante unionem distincte erant, quia post unionem cessavit distinctio naturarum. Sed Nestorius et Theodorus posuerunt aliam esse personam filii dei et filii hominis, unitas autem sibi in unione secundum inhabitationem, scilicet in quantum verbum dei habitavit in illo homine sicut in templo. Post hos vero non putantes heresim declinare inciderunt in eas. Concesserunt enim quidam unam Christi personam sed duas hypostases, dicentes hominem quendam compositum ex anima et corpore a principio sue conceptionis assumptum a verbo dei. Et hec prima opinio quam magister ponit incidit in heresim Nestorii. Licet enim non omnis hypostasis sit persona, omnis tamen hypostasis humane nature est persona. Nam secundum Boethium persona est rationalis nature individua substantia. Unde ponere duas hypostases vel duo supposita in Christo est ponere duas personas. Alii vero volentes evitare unitatem persone non posuerunt Christi animam corpori esse unitam, sed hec duo separata ab invicem esse unita verbo. Ne autem cogerentur ponere animam et corpus assumpta pertinere ad naturam verbi quam habuit ab eterno, posuerunt quod verbum assumpsit animam et corpus modo accidentali sicut homo vestimentum. Et hec autem opinio incidit in eundem errorem Nestorii quantum ad hoc quod ponit unionem accidentalem. Non enim differt dicere verbum dei unitum esse homini secundum inhabitationem ut in templo, ut dixit Nestorius, et dicere verbum unitum homini secundum indumentum sicut vestimentum. Sic dicitur hec opinio que est tertia quam ponit magister in littera. Fides autem catholica medium tenens inter has opiniones predictas non dicit esse unionem dei et hominis factam secundum essentiam nec secundum accidens, sed medio modo, scilicet secundum substantiam seu hypostasim seu personam. Et hec est opinio secunda quam magister ponit in littera. Ad primum ergo dicendum quod id quod advenit alicui post esse completum accidentaliter advenit, nisi trahatur in communionem illius esse completi. Verbum autem dei ab eterno esse completum habuit secundum hypostasim vel personam; ex tempore autem advenit ei natura humana assumpta ad idem esse hypostasis vel persone. Et ideo natura humana non unitur accidentaliter verbo dei. Ad .2. dicendum quod ad hoc quod hec non sit unio accidentalis sufficit quod facta est unio secundum hypostasim sive suppositum quod significat substantiam que dividitur contra accidens. Ad .2. q. dicendum quod nominum predictorum quedam nominant particulare in communi absolute ut particulare, individuum, singulare; alia autem scilicet res nature, suppositum, hypostasis particulare tamen in genere substantie. Cum autem dicatur substantia a per se substando, non dicitur nisi de re per se existente. Unde nec de parte nec de accidente dicitur, de quibus tamen alia dici possunt. Et ideo secundum opinionem que ponit in Christo unam tamen rem subsistentem, que sola natura est, dicendum est quod omnia nomina que significant particulare in quolibet genere possunt dici esse duo in Christo. Sic est hoc modo dicatur individuum, particulare vel singulare. Sicut est natura humana in Christo similiter et divina. Unde in Christo possunt dici esse duo individua, duo singularia, duo particularia. Sed tamen quia natura humana non predicatur de Christo sicut nec de Socrate, ideo non potest dici Christus duo particularia, duo individua, duo singularia, quamvis ista duo bene dicantur esse in Christo. Sed tamen quia hec nomina significant individuum in quolibet genere, ideo dicere possumus Christum unum individuum singulare particulare. Nomina autem que significant particulare in genere substantie non possunt duo dici esse in Christo, ut due hypostases, due persone, due res nature, duo supposita, cum in Christo sit tantum una res subsistens. Ad .3. q. dicendum quod Christus non est duo; est enim in eo tamen una persona, quamvis in eo sint due nature, quia tamen natura non predicatur de supposito, ideo ratione duarum naturarum non potest dici duo. Ad .4. q. dicendum quod filius dei non assumpsit hominem, quia autem ulterius et sic predicatur de omnibus aliis nominibus particularibus; homo enim significat eum qui habet naturam humanam et per consequens suppositum. Unde si Christus assumpsisset hominem, essent in eo duo supposita, sicut ponit prima opinio que falsa est sicut dictum est.

Deinde queritur utrum in Christo sit duo esse. Et videtur quod sic. Dicit enim Damascenus quod ea que consequuntur naturam in Christo duplicantur. Sed esse consequitur naturam, esse enim est a forma, ergo etc. Preterea anima in Christo dat aliquod esse corpori, cum sit forma eius, sed non dat sibi esse divinum, ergo etc. Sed contra: ens et unum convertuntur; si ergo in Christo essent duo esse, Christus esset duo et non unum. Preterea hic queritur utrum persona verbi post incarnationem sit composita. Preterea utrum in Christo sit aliqua compositio anime et corporis. Respondeo dicendum ad primam questionem quod sicut dictum est in primo, duplex est esse, scilicet essentie, quod idem est quod ipsa essentia, et esse existentie, quod est actualis existentia ipsius. Quidam autem attendentes quod quandoque plures essentias in Christo concesserunt esse, unde et plura esse actualis existentie, eo quod unum consequitur ad aliud. Sed si concedatur non potest sequi, quia si in Christo essent plura esse actualis existentie, Christus esset plures existentes et per consequens plura supposita, quod erroneum est. Et ideo alii dicunt non esse unum esse essentie et esse actualis existentie sed differre. Et ideo potuit filius dei assumere essentiam humanam sine esse actualis existentie hominis, scilicet assumendo ipsam in unitatem esse hypostasis divine. Et secundum hoc dicunt in Christo non esse nisi unum esse existentie, scilicet esse hypostasis divine. Alii autem negant esse essentie sive essentiam in rebus creatis realiter ab esse existentie differre, et tamen dicunt in Christo esse tamen unum esse existentie, non obstante quod plures sunt ibi essentie. Qualiter autem hoc sit in primo dictum est. Ad primum ergo dicendum quod esse non sequitur naturam nisi sicut quo est; ad personam autem sive hypostasim consequitur sicut habentem esse. Et ideo magis retinet unitatem secundum hypostasim quam habeat dualitatem secundum dualitatem nature. Ad .2. dicendum quod anima in Christo dat esse corpori non existentie sed essentie; esse autem existentie habet unum ex unione ad hypostasim divinam. Ad .2. q. dicendum quod persona sive hypostasis dupliciter considerari potest. Uno modo secundum id quod est in se, et sic est omnino simplex sicut et natura verbi. Alio modo secundum rationem persone vel hypostasis ad quam pertinet subsistere. Et secundum hoc persona Christi subsistit in duabus naturis. Unde licet sit ibi unum subsistens, est tamen alia et alia ratio subsistendi. Et sic dicitur persona composita in quantum unum duobus subsistit. Ad .3. q. dicendum quod Christus dicitur homo univoce cum omnibus aliis, ut pote eiusdem speciei existens. Pertinet autem ad rationem speciei humane quod anima corpori uniatur. Non enim forma constituit speciem nisi per hoc quod fit actus materie, et hoc est ad quod generatio terminatur per quam natura speciem intendit. Unde necesse est dicere quod in Christo fuerit anima unita corpori.

Deinde vero primo dicit quod deus factus est homo. Hic queritur primo utrum hec sit vera deus est homo. Et videtur quod non. Omnis affirmativa propositio in materia remota est falsa. Sed hec propositio homo est deus est huiusmodi, quia forme significate per subiectum et predicatum sunt maxime distantes, ergo etc. Preterea dicitur in symbolo: sicut anima rationalis et caro unus est homo, ita deus et homo unus est Christus. Sed hec est falsa anima est caro, ergo et ista deus est homo. Preterea quecumque uni et eidem sunt eadem, inter se sunt eadem. Sed Christus est deus et idem Christus est homo, ergo etc. Preterea hic queritur utrum hec sit vera deus factus est homo et econverso. Preterea utrum hec vera Christus est homo dominicus. Preterea utrum Christus sit predestinatus. Preterea utrum hec sit vera iste homo est predestinatus filius dei. Preterea quid de conversa istius. Respondeo dicendum ad primam questionem quod illi qui posuerunt quod anima et corpus in Christo non fuerint unita non concesserunt quod deus sit vere homo, sed quod dicatur homo figurative ratione partium. Et in simili errore incidit qui ponit duas hypostases in Christo. Non enim potest intelligi quod duorum que sunt distincta secundum supposita vel hypostases unum proprie predicetur de alio, sed solum secundum quandam figurativam locutionem in quantum in aliquo coniunguntur, puta si dicamus esse Iohannem Petrum esse Iohannem, quia in aliquo uno coniunguntur. Secundum autem veritatem fidei que ponit duas naturas in una persona Christi, hec est vera et propria deus est homo. Nomen enim significans naturam in concreto potest supponere pro quolibet contentorum in natura communi, sicut hoc nomen homo potest supponere pro quolibet homine singulari. Unde et hoc nomen deus potest supponere pro persona filii dei. De quolibet autem supposito alicuius nature potest vere et proprie predicari nomen significans naturam illam in concreto, sicut de Socrate et Platone vere et proprie predicatur homo. Cum ergo persona filii dei, pro qua supponit hoc nomen deus, est suppositum humane nature, vere et proprie hoc nomen homo potest predicari de hoc nomine deus secundum quod supponit pro persona filii. Et hec est vera et propria deus est homo. Et eadem ratione et eius conversa, scilicet homo est deus, et propria est. Hoc enim nomen homo in quantum potest supponere pro qualibet hypostasi humane nature, potest et supponere pro persona filii, quam dicimus esse hypostasim humane nature. Cum ergo de persona filii vere et proprie predicetur hoc nomen deus, ut in primo dictum est, relinquitur quod hec sit vera et propria homo est deus. Ad primum ergo dicendum quod quando forme diverse non possunt convenire in unum suppositum, tunc propositio cuius subiectum significat unam illarum formarum et predicatum aliam est in materia remota. Quando autem due forme possunt convenire in unum suppositum, non est materia remota, sed vel naturalis vel contingens, sicut cum dico album est musicum. Ad secundum dicendum quod anima et caro significantur ut in abstracto, sicut deitas et humanitas. In concreto vero dicuntur animatum et carneum sive corporeum, sicut ex alia parte deus et homo. Unde utrobique abstractum non predicatur de abstracto, sed solum concretum de concreto. Ad .2. q. dicendum quod ista propositio deus factus est homo, sicut sua conversa homo factus est deus, tripliciter intelligi potest. Uno modo quod hoc participium factus determinet absolute subiectum vel predicatum. Et secundum hunc sensum utraque est falsa: nec enim deus est factus, nec ille homo qui est deus. Alio modo quod li factus determinet utrumque terminum, ut sit sensus homo factus est deus, id est factum est ut homo sit deus. Et sub hoc sensu utraque est vera. Tertio modo potest intelligi quod li factus ponit factionem circa deum in respectu ad hominem sicut ad terminum factionis. Et sic hec est vera deus factus est homo; esse enim hominem predicatur de deo non ab eterno sed ex tempore. Unde utrumque autem factum dicitur id quod de novo incipit predicari de ipso. Sed in hoc sensu est ista falsa homo factus est deus, quia li factus ponit factionem circa hominem in respectu ad deum sicut ad terminum. Cum enim dicitur factus homo est deus, homo licet personale suppositum, sicut supra dictum est, supponit ratione suppositi. Suppositum autem humane nature de quo verificatur esse deum est idem quod hypostasis vel persona filii dei que semper fuit. Unde non potest dici quod iste homo incepit esse vel quod fiat deus aut factus sit deus. Ad .3. q. dicendum quod sicut dictum est, cum dicitur homo sive Christus designatur suppositum eternum, scilicet persona filii dei. De persona autem filii dei predicatur deus et homo essentialiter, et ideo non debet predicari denominative, quia hoc derogaret unitati unionis. Unde cum dominicus dicatur denominative de domino, non potest vere et proprie dici quod Christus sive homo ille sit dominicus, sed magis quod sit dominus. Ad .4. q. dicendum quod sicut est dictum in primo, predestinatio est quedam divina preordinatio ab eterno de hiis que facienda sunt in tempore. Est autem in tempore factum per gratiam unionis ut homo esset deus et deus esset homo. Nec potest dici quod deus ab eterno non preordinaverit hoc se facturum in tempore, quia sequeretur quod divine intellectui aliquid accideret de novo. Et ideo oportet dicere quod ipsa unio duarum naturarum in Christo cadit sub eterna dei predestinatione, et ratione huius dicitur Christus predestinatus. Ad .5. q. dicendum quod in hac locutione, scilicet homo ille est predestinatus esse filius dei, per participium predestinatus ratione preordinationis que est [illegible] importat antecessionem aut ratione subiecti solum. Et sic hec vera ille homo est predestinatus esse filius dei, quia li homo dicit suppositum eternum in natura humana. Licet ratione eius

simp^r nlla possit ee anccessio m r^u eius ut e i na hua pt
ee q aut i portat anccessio r^u pdicati a sic fla e pdca loccio
qr r^u filij di nlla pt ee anccessio q aut r^u tora^s coplati a
sic e ua pdca loccio. pdestiati e fuit abetno ut ho eet
filius di sic dcm e. Ad .6. q dd q h ipa filius di e p
destiatus ee ho e distiguenda ut pcedes pt e notari anccessio
tpli^r ul r^u sbi a c fla qr no e aliq anccessio r^u fi
lij di ul r^u pti l tora^s coplati a utraqz m^o ua e rone q pce
denti dcm e.

Eciido q^o pri^r ut^m natiuitas queiat nre ul p^e a
videt^r q queiat nre. Na e dr a nascedo. sz deno
miacoes fiut p sultitudis queienciam g natiuitas mag p
tinz ad naz qz ad p^a. p^r id qpe nascit qi icip^t ee p
natiuitate. sz an xpm n icip^t ee x^s sz eius naz huaz g a c.
q q dicat dam^s q natiuitas e ypostasis n nre. Circa h
q^o ut^m i x^o sit due natiuitates. Et ut^m x^s possit dici bis
natus. Et ut^m i x^o sit due filiacoes. Rn^o dd ad i
q. q natiuitas pt attribui alicui dupli^r vno m^o sic sbo. Alio
m^o sic timio. Sic sbo qdez attribuit ei q nasci^r h at qpe e
ypostasis n na. Cu nasci sit qddaz gnari. sic gnat^r ad
ad h q sit illa a nasci adh q sit. ee a qpe rei sbsistetis e.
Na for^a q n sbsistit ee soli dr qr ea aliqd e. psoa uo
l ypostasis sigt^r p modu sbsistetis. Na uo p modu for^e
q^a aliqd sbsistit. Et io natiuitas attribuit^r psoe l ypostasi
sic sbo n nre. Sz pe tio attribuit^r nre tiu e gnacois a cuiuslibz
nati^s e for^e. Na a p modu for^e sigt^r. vn illi nre q p
gnacoez huaz accipit^r attribuit^r natiuitas hua. pe tio sh at
e na hua i x^o n diuia. vn nre huae i x^o e natiuitas hua a
tributa n dic n rone ypostasis. Ad i^a dd q motus n de
noiat^r a sbo q moue sz actio. Et p^r h natiuitas n denoiat
ex p^a q nascat^r. sz a na adq^a nascibilitas tiat^r. Ad .2. dd q
na n icipit ee. sz p^a icip^t ee i aliq na. p^a e sigt^r ut q h^z
ee sbsistens. na uo ut q^o e sbsistes aliqd. Ad .2. q. dd q
sic dcm e na qpat^r ad natiuitate sic tis ad motu l mutacio
Motus at diuisificat^r sz diuisitate tiorz. sz ph^z 5 phi^c. In
x^o at dui^x e na q^a r^r una accep^t abetno a pre. alia tpli^r a
mat^r. Et io nre e attribue x^o duas natiuitates vna q^a etnali^r na
tus e ex pre. a alia q tpli^r natus e ex mat^r. Ad 3 q dd q
x^s pt dici bis natus p duas natiuitates. Sic e bis currere dr
q currit duobz tpribz. ita pt dici bis natus q semel nasci^r
i etnitate a semel i tpe. plus e differut etnitas a tps qz
duo tpra cu i utraqz designt^r mensura diuacois. Nec tn i portat^r
i icarpco e dr bis natus sic e dico bis currit eo q duo tpra
sit mise eiusde rois. n at etnitas a tps. Ad 4 q dd q fi
liacio qda rlo e. Rla at sz ph^z 5 me^e r^e lacio fidat^r sup
qtitate l sup accoz a passioz. res at ex eade h^z unitate ul
mlti^e ex q^o h^z ee. vn si ide i q^o rlo fidat^r uariadu e de

ca ut^m sit sz re una l ples. Relacoes g^s spe dretes cau
sat ples r^e lacoes spe dretes. g c x^s p alia a alia gnacoez
passiuaz se hat ad gnacoez actiuaz patris a ad gnacoez actiuaz
matris q qdez due gnacoes n sit unius gnis n^c spei n^r
i pedr^t qr^o ad h qn i x^o possit ee due filiacoes p rem
differetes. Sz qr filiacio r^e spicit p^a no naz. sbz e fi
liacois n e na l ps nre sz solu p^a l ypostasis. i x^o at e
n sit ypostasis l p^a n etna. no pt i x^o ee aliq^a filiacio n
q sit i ypostasi etna. Ois at rlo q ex tpe de do dr. no
pt i ipo do a^d ee abetno sz rez sz sz rone. Et io i x^o fili
acio q^a r^e fert^r ad matre n pt ee rlacio ral^l sz solu sz roez.
vn n^l a^d pont i x^o sz r^e specu queda rois q^a r^e fert^r ad
matre. a tn ral^r dr filius uigis qr mat^r ral^r r^e fert^r ad
ipz. nec ualz q qda dicut q supp^o etnu sit susceptiu
filiacois tpl^e l. roe huae nre. sic a tpl^e l nati^o l. qr oportet
huaz naz aliq^a l^r sbiecta ee filiacoi sic e aliq^a l^r sbiecta
natiuitati. Cu e ethyops dr roe detis. oz q dens ethyopis
sit albedinis sbz. huana a^u na nllo m^o pt ee sbz filiacois
qr h rlacio directe r^e spicit p^a. Obicuit a^u qda sic. si
x^s e filius uigis ral^r. oz q sit filius eius aliq^a filiacoe rali for
li^r. aut g^s h filiacio e aliqd cati a sic hebit^r ppositu. s. q
i x^o sit due filiacoes rales una cata a a^a i cata. aut h
filiacio e a^d i cati. sz h dici n pt. qr r^e loe i cata r^e fert^r
ad prez a n ad matre. Ad q^o pz rn^o ex pdcis. filius e
ad mrez r^e fert^r aliq^a filiacoe rali cata. Sz filiacio i q^o e
rlo pt ee rois ex pte unius extmi, puta ex pte filij a ex
pte alti^s extmi. s. matris ee ral^r. n obstante q filius ral^r
r^e fferat^r ad matre sic pz i ex^o supius i ducto.

Pretea i uestigan oz. Ut q^o p^o ut^m latria sit uitus
a videt^r q n. ad latiz e ptinz r^e uenciam deo exhibe^e.
sz r^e uereri e actus q e doni timoris. g^s latria n e uitus
sz donu. p^r Ois uitus aut etheo^a aut cardial^s. sz latria
n e uitus theo^a. Theo^a e qsistit i actu exteriori n i tiori. n^c
cardial^s cu hat dem ^x obo g^o a c. Q^r no mem n uitui
bz. mem at latria g^o a c. Circa h q^o ut^m latria hat ac
tus exteriores. Et hunitati x^s sit latria exhibeda. Et
Et ut^m i imagib. Et ut^m bte uigi. Et sco
sco r^e liqs sit adoradu. Rn^o dd ad i q. q uitus e q bo
nu facit hntez a opus eius bo^m reddit. ut dr 2 ethi^o.
vn nre e oez bo^m ad uitutez ptine. Sz redde debitu ali
cui h^z roez boni. Cu g^o ad latria ptineat redde debitu ali
s. deo latria e igto n^l a^d e qz suitu soli deo debita i recog
co dnij. mai^o e q latria e uitus. Et q^o eciam appaet q e uitus
spal ro dnij i uenit. sic a spal ro suitutis. Dniu at
queiat do sz qnda sigulare roez. s. qr fecit oia a qr sumu
pncipatu a gradu i rebz tenz. a io spal ro suitutis
debet^r ei q noie latrie designat^r. Et io latria e spal uitus

Appaz a ex h q debe^r do n roe unius attribui. sz eius q roe
oibz e. Dniu e di c^a nos i rebus qsistit. Suma e peius
p eius po^a. Gubnatio p eius puidencia. Et ad eius boita
tez ordiam^o. Noiat at h uitus 5 noibz. Dr e pietas qr^o
ad affcm deuocois. theosebia i. diuinus cltus. l eusebia
i. bonus cltus qr^o ad i teoz l i tecois actoez. latria i. suitus
qr^o ad opa q exibet i recogtoe dnij q deo qpetit ex iure
cacois. Sz dr religio qr^o ad detiacoz opu qbz ho diuino
cltui mancipat. Ad i^a dd q r^e uereri e actus doni ti
moris ad latiaz at ptinz face aliq^a p^r diuina r^e uerencia
vn n seq^t q latria sit ide q donu tioris sz q ordiet^r
ad ipz. Ad .2. dd q latria n uitus theo^a qr n h^z dm pobo
sz mag^r q exhibe^r do. sz h^r eu p fine. Reduiat^r at ad u
na cardialiu. s. ad iusticia. cuius e r^e dde debitu. Ad .2. q.
dd q p latiaz deo r^e uenciam exhibem^o. n p^r ipz. qr i se gla
plenus e c n^l a cata ei addi possit sz p^r nos ut. s. ei p
deuocoez coniugam^o. Ois at ho i digz ad h ut do qiuga
r^e assibiliu manu ducoe. Et io i diuo cltu nre e aliqbz
corlibz uti ut eis qsi sigis qbzda mens hois excitet^r ad
actus spuales qbz do qiugit^r. Et io latria h^z actus i teiores
qsi pncipales. actus uo exteriores qsi secudarios a ad i teio
res actus ordinandos. Ad .3. q. dd q honor adoracois
debet^r ppe sbsistenti. uo e dnis q manus honoret^r. sz q
ho. Po tn honoris pt ee a^d n sbsistes. s. ut fa l uitus.
Adoracio uo hunitatis x^i pt i tlligi dupl^r. vno m^o ut sit eius
sic rei sbsistentis. Et sic adorare x^i hunitatem n^l a^d e qz ado
rare ubu dei i carnatu. Et tal adoracio hunitatis x^i e ado
racio latrie. Alio m^o pt i tlligi adoracio hunitatis x^i ut sit ro
adoracois. a sic adoracio hunitatis x^i n e latrie sz dulie. Ad
.4. q. dd q ymago dup^r qsiderat^r. vno m^o ut res qda ut
puta ligna. a sic nlla r^e uencia ei exhibe^r qr r^e uencia no
n^i roali cate debet^r. Alio m^o ut ymago a sic eade r^e uencia
exhibet^r ymagi x^i a ipi x^o. Ide e motus q e i ymagiez
i q^o e ymago cu illo q e i rem. Cu g^o x^s adoret^r adoa
coe latrie gnies e q eius ymago eade adoacoe adoret^r.
Est tn aduteradu q c crux n sit tm sigu x^i extesi i ea.
sz a x^i mebra i ea extensa fuert. cuius sagune a r^e fsa fuit
io no solu i q^o e ymago x^i. sz a roe spalis qiuctois ad
xpz. eade adoacoe cu x^o adorat^r. Ad .4. q. dd q latria
soli deo sic dem e debet^r. catue uo no ptit catas sz se
uenerari. Siliz at catue i sensibles n sit capaces ue
neracois sz se ipas. cata tn roalis e capax ueneracois
sz se ipaz. Et io nlle pure catue roali n^c p cons bte u
gini debet^r adoacio latrie. sz solu ueneracio dulie. emine
cius tn bte uigi qz cetis catuis i q^o ipa e mat^r dei. Et
io n debe^r ei qlist^t q dulia sz yperdulia. Ad 6 q. dd
q h^z affiuz ad aliquie a ipa q de tpo p^o mortez r^e lin

qui ueneat^r no solu cor^s sz a aliq^a exteiora ut uestes
a silia. Scos at di i ueneracoe debem^o tanqz mebra x^i a
i tcessores nros. Et io corp r^e liqas q^a les sit qz uenerari de
bem^o. pon a ipe de^s h^s r^e liqas honorat i eaz pnta
miracla faciendo.

Eciido q^o pri^r ut^m dulia sit uitus alatria distincta
videt^r q n. Dicit e glo i ps. Dne de^s me^s i te spe
raui. dne cui debet^r dulia. de^s cui debet^r latria. sz ide e
deus a dns g^o a c. p^r eade e uitus caritatis q^a amat^r de^s a
pximus g^o dulia q^a honorat^r pximus sicr no e alia uitus alatria
q^a honorat^r de^s. Ctriu dic aug^s i x de ci di. Circa h
q^o ut^m hat diuisas spes. Et ut^m a^d corle i portet q.
Et ut^m platis a demorbz debeat^r honor. Rn^o dd
ad i q. q sic dcm e ubi alia ro debiti e. nre e q i sit
alia uitus q debitu reddat. Alia a^u roe debe^r suitus deo a
hoi. sic alia roe qpetit deo ee dnm a hoi. Deus e plea
rie dniu h^z r^u tora^s cate. ho a^u pticipat qnda silitu^s
dnij i q^o h^z ptiaclare ptatez sr aliq^a cataz. Et io du
lia q debita cate exhibz suitute. drez uitutis alatria dis
tincte i portat. Ad i^a dd q n^a dulie dup^r accip^r. qnz
p oi honoe debito a c accip^t glo. qnz spali^r p honoe debito
cate. a c nc de dulia loqm^r. Ad 2 dd q ro diligedi
pximus ex cari^te de^s e. a io eade uitute diligit^r de^s a pxi^s
Secus a^u e de dulia a latria cu sit alia ro suiendi do a hoi.
Ad .2. q. dd q dulia pt accipi dup^r. s. coit^r sz q ex
hibz r^e uencia cuicqz hoi cui^s cz excellecie roe. a g^s tinz
i se pietate a obsuacia a qslibz uit^s q hoi r^e uencia ex
hibz. a sz h hebit spes diuisas. Alio^o stricte put sz ea
r^e uencia exhibz dno suus. a sz h n hebit diuisas spes.
sz e una spez obsuacie coe q alia roe suus r^e uiet^r dnz
miles duce a discipls mgrm a hmo. Ad 3. q. dd q
honor testificacioz qnda i portat de excellencia alicus. Testi
moi^m a^u r^e ddit^r cora deo a cora hoibz. cora deo q i spector
e cordiu. sufficiat testio^o qsie. a io honor q^o ad deu pt
qsiste i solo i tiori motu cordis. cu alicus r^e cogitet di ex
cellencia l altei^s hois cora deo. Sz q^o ad hoies n pt ali
qs testioi^m fere n^i p aliq^a sig^a exteriora, ul ubis ut cu
aliqs pnuciat ore excellencia alicus. ul factis sic i in
clinacoibz a h^is sil. ul a mutibz l mune l oblacoe l
ymagis i stitucoe a h^is a sz h honor i sigis exterioribz
a corlibz existit. Ad .4. q dd q sic dcm e honor
n^l a^d e qz qda ptestacio alicus boitatis. pt a^u excellencia
qsiderari n solu p qparacoz honestate. s. ut pt excellen
cior eo q honorat^r. sz a p se l p qparacoz ad aliqs alios.
Et sz h honor qz debet^r alicui p^r aliqz excellencias.
no e oz ut ille q honorat^r sit excellecior honorante. sz
qbz aliis. ul a ipo honorante. qr^o ad aliqd a n simp^r

Et s h oes sei i uite debet honorare. In qlibz e i ueniet ad
ex q pt aliqs aliu excellentorez se reputare. Et io si plati st
mali n honorant ppr excellentia ppe uitiis s ppr excellentia dig
tatis q st ministri di et i eis honorat tota comitas cui psunt. Oc
moes at sunt irremediabilr mali et io n sut magis p i uni
tas hndi q honorandi

Olet aut agbda h q p ut x s q ho
st de et uide q sit x e e de p graz unionis. s
gra unionis n queit ei n s q ho g et c p x s
q ho dimittit pctta o t ut a sciat q filius hois et c s h
tm di e g a c q x s q de fuit aberno g a c Juxe
h q ut x s q ho st p a Et ut deo opetat aliquē
i filiu adoptare Et ut queiat toti trinitati Et ut
x st filius adoptus Et ut x predestinato sit ex ite p
destinacionis Et ut predestinato x sit ca nre predestinacionis.

Rn dd ad .i. q. q iste tius ho i reduplicatioe poitus
dr pt qsiderari uno q ad nam et sic no e u q x s q homo
st de q hua na e distincta a dia s diaz nre. Alio pt
accipi roe suppositi et sic cu suppo huane nre i x sit p a filij
di cui p se opet ee dm uere e q x s q ho de e. Ora tn
tius i reduplicatioe poitus magis tene p na q p supposito. ideo
magis e neganda x s q ho e de q affirmanda. Ad .i. dd q
h nome x significat dignitate i duabz naturis un n queit ei p
graz q st de s. abeterno. s q pl st de et ho hz h p graz p
unionis. Ad sz g dd q dimitte pctta solius di p auctoritate s e
x roe huane nre i strumentali l p ministerium. Ad .2. q dd q
cu dr x s q ho e p a. si accipiat iste tius ho roe suppti na
e ipo suppo e huane nre n a e q p filij. Si a accipiat
roe nre sic pt i telligi dupr. l q nre huane opetat ee i aliq a
p a et h m uera e q oe q subsistit i hua na e p a. l ut
huane nre i x ipa p alitas debeat tata ex pncipiis nre huane
et sic e fla. na e hua n e p se seorsu existens a dia na q r
quit io p. Ad .3. q dd q aliqs ho adoptat sibi aliu
i filiu i q sua bonitate admittit eu ad pticipacoez sue hr
ditatis. hreditas a di e ipa btitudo dia et eius finitio ipe ds
e. Et io i q e de ex i finitate sue bonitatis admittit aliqs
ad btitudis hreditate et dr ipos adoptare. Capaces a die
btitudis n st n tate ronales i q forte st ad ymagine di
un tm hijs gt ado adoptari. Sz n oibz adoptato e dia h hz
plus q hua q de hoies quē adoptat ydoneu facit p munere
gre ad hreditate pcipienda celeste. ho a n facit ydone
n eu que adoptat. s poa eu iā ydoneu eligit ad optadu
un mai e q adoptari solu gt roali tate n tn oi. s so
lu hnti caritate q reddit ydonea ad pcipiendu hreditate
celeste. Ad .4. q. dd q dria e i t filiu di adoptiuu
et filiu di nalez. q filius di nal egit ppe n factus. Oria
ius at gniate i dis st ppe p pris. facit tn q oiz essem
i tatis e ee toti tinitati ppr unitate nre q q sequit unitas
opacois. Et io adoptare hoies i filios di trinitati toti
queit. Ad .5. q. dd q filiacio adoptois e pticipata
similitudo filiacois nalis. No at ad dr pticipatu q
p diuat i similitudinez speci. Et io x q e filius di nal n pt
dici filius adoptiuus. nec roe huane nre hreditari l adoptari
q filiacio ppe n q t nre s g t y postasis l p e cui opet ee p
nam. Ad .6. q dd q predestinacio dr dupr. uno s actu
predestinatis et sic p destinacio x n pt dici ex nre predestinacois
q eode m et eode actu eterno predestinauit nos et xpm. Alio
s id ad q a s predestinat. et s h predestinato x e ex nre p
destinacois dupr. p o q de q ad bo ad qd predestinami. ipe
e predestinato e ad h q eet di filius nalis. nos at predestinami
ad filiacoez adoptois. q e quda pticipata similitudo filiacois na
lis. Alio q ad modu qndi i bo q pgraz. q hua na
i xpo x nllis suis meritis pcedentibz unita e filio di. et nos
de plenitudine gre eius oes accepim. Ad .1. q dd q si qside
predestinato s ipz predestinatis actu. predestinato x n e ca nre p
destinacois. cu eode actu de predestinauerit xpm et nos. Si a qsi
deret predestinao s id ad qd a s predestinat. sic predestinao x e ca
nre predestinacois. sic e de pordiauit nram salute abeterno p
destinando ut p xpm qpleret. d ii

Eciendo q pir ut ca q st huane nre possit dici de deo
et ui q n impo le e e opposita de eode pri. s ea q
st huane nre ut ee cataz et ee tpale i hmoi st qtra huis q ppa
st deo g a c p assumi q t huane nre. no a q t deo n g
ca q st huane nre pnt de deo dici. In qtru e q dr deo
passus e et crucifixus e. Juxta h q ut ca q huane nre st. possit
dici de dia na. Et ut x sit catu. Et ut x possit
dici catu s q ho. Rn dd ad .i. q. q cu i x sit eade y
postasis utriusqz nre. eade ypostasis suppor noie utriusqz nre.
Sive g dicat ho siue de supponit ypostasis die et huane nre.
Et io de hoie dici pnt ca q st die nre et de do q huane nre.
Notadu tn q qmuis n distiguat ea q pdicat de xpo disting
uit tn q ad id s q pdicat utrumqz. Na ea q st die nre pdi
cat de x s diaz naz. Ea a q st huane nre pdicat de do s
huaz naz. Ad .i. g dd q opposita pri de eode s ide impo le
e. s s diuersa n l phibz. sic e i pposito. Ad .2. dd q
assumi q t huane nre n roe suppositi. s roe sui ipius et io
n q t deo. Ad .2. q. dd q ea q st ppa uni n pnt ue
de alio pdicari n de eo q e ide illi sic risibile n q t n ei q
e ho. In misterio a i carnacois n e eade dia na et hua. s e
eadez ypostasis utriusqz nre. Et io ea q st unius nre no
pdicat de alia s q i abstracto significat. Nota no qcreta
supponunt p ypostasi nre. et io i differenter pdicat ea q ad
utramqz naz ptinet de noibz qcretis. sui id nom de q dicit
det i telligere utramqz naz. sic p h nom x i telligit ditas
ungens et huanitas uncta. siue sola diaz sic h nom
deus. siue huaz sola sic h nome ihs l ho ihs. Ad .3.
q dd q sic dom e oes pprietates huane nre sic et die pnt
aliqualr de x o dici. Cu tn s ieronimus ex ūbis i ordinate pla
tis i currit heresis. io cu hrtcis n e nora debem hre
coia ne eoru cor fauere uideam. Arriani at dixerunt x
ee cataz et miore pre no solu roe huane nre s et roe
die p e. Et io no e absolute dd q x sit catu l mior
pre s cu d tiacoe. s. s huaz naz. Ea uo de qbz suspi
cari n pt q die p e queiat s se pnt simpr dici de x
roe huane nre sic simpr dns x ee passu mortuu et
huius. Ad .4. q. dd q cu dr x s q ho dr catu s h
nom ho r sumat i reduplicatioe roe suppti e suppo
huane nre st etnu et i catu h eet fla. Si no r sumat
roe hue nre sic e ua q s huaz q t x o ee cataz. Cu tn
n r sumptu i reduplicatioe magis ppe tenet p na q p
supposito ut dom e sup. io h e magis qcedenda q nega
da. Si tn addet ad p qd t het ad suppo. eet magis
neganda q qcedenda ut si dicet xps s q h ho e catua
p Ost pdicta qrit hic d 12
hic qrit p o ut demonstrato x o h st ua iste
ho i cepit ee simpr et uide q sic. Oe e q no
s fuit et nc e i cep t ee. s aug dr i letta q mediator
di et hoiu ho x ihesus n fuit pius q mdes eet g i cep t ee
p ho i portat suppo hue nre. s n fuit s suppo
hue nre. g ho iste i cep t ee q nllu etnu i cep t ee.
s suppo t suppo etnu g a c Juxta h qrit ut x po
tuerit peccare Et ut habuit potestatem pccandi Et
ut debuit assumere sexu aliquē Et ut gre et uirtu
tes fuerint i x o Et ut hunt gre pleitudinez Rn o
dd ad .i. q. q tius i sbo poitus n tene sorlit p na. s mag
malr p supposito p a a x r st etna sui suppo repugnat
ei i cepisse ipius ee. un h e fla iste i cep t ee. p i si eet
ua n tn eet ea utedu absqz de tiacoe ad uitandu heresim
arrij q sic p e filij attribuit q eet catu. ita attribuit ei q
ee i cepit. s. q qnqz n erat. Ad 1 g dd q e h ubo i
cepit n tenz argumntacio ab i feriori ad supius. no e sequit
h i cep t ee albu. g i cep t ee e coloratu ee. sic i feri ad ee
hoez et ee hoiez st supius ad ee colo atu. un n seq x i ce
pit ee ho g i cep t ee simpr. Ad .2. dd q h n ho s q
accipi p x o licz significet huaz naz tn suppo etnu significat
q ee n i cep t Et io tene p supposito s q poi i sbo. s p na
s q poi i pdicato. un h e fla xps ho i cep t ee h a ua
x i cep t ee ho. Ad .2. q dd q x fuit uiator et qphen
sor et d s. ut uiator qde fuit dux m digens nos s uiaz
recta s. In qlibz a gne oz pni regulas torqri n posse.
alias eet error i oibz q ad ipm regulat. Et io i x o opotuit
ee tanta graz et i q uiator. ut peccare n possz. Si
uo qsidet i q fuit qphensor. sic mes eius totalr ad
uicta e fini ita ut age n possz n s ordicez ad fiez.
Sed, et q fuit ds cia eius et corpus fuerit q qda orga
nu diuinitatis i q ditas regebat aiaz et aia corpus. un
n potat atige pctm ad aiaz eius sic n de pt peccare.
Ad .3. q. dd q i hac locucoe li po dici pt gerudi
uu ubi i p l et c po pccandi e po libi arbitri ab aliquo
et c hz po pccadi. ul pt ee geruduu ubi p l et sic po
pccandi e ad pccandu po et c n huit po pccandi q p c
care n potuit ut dom e. Ad .4. q dd q queiens fu
it ut x o sexu masculinu de femina assumet. Sexu e
aliquē assume debuit eo q sit ppetas q ns naz. Sed
masculinu eo q sit honoracior sexus et liberacio huit ppet
i h q ille nato de feia e uir. Et p huit i modu qplet
ois diuersitas gnacois huane. na p mus ho pductus e de li
mo tre sine uiri sere. Ceti uo hoies ex uiro et feia p
ducunt un ppi x o reliqbat ut ex feia sine uiro pduceret d 13
Ad .5. q. dd q gra catu duo facit i aia p o e pficit
ea i se q ad ee spuale i q do assimilat. 2 o i c u
ad opacoes p uirtutes q se hnt ad graz sic po e ad aiaz.
Cu e aia x i pfissima fuit i ee spuali oz ee ad fortit.
ea pfiaces i ili ee. Deitas at uo fortir ea pficit n ee
un nce e ponere graz catam fortir pficientez. Cu e opacio
eius pfissima fuit i q ho. oz ponere hitu illez pficientem
siue elicientem et ita uirtutes. Ad .6. q. dd q plene dr
hri q totalr et pfce het. q dupr qtigit uno q ad q
titate i tensiua alicuius. ut si dicam aliquē plene hre
albediez q hz ca qtitaz nata e hri. et h mo x huit gre
pleitudinez huit e ea i summo s pfissimo modu q pt hri.
Alio dr totalr et pfce hri s uirtutez. puta si dicat a
liqs pfce hre uita q hz ea s oes effcus uite et c ho
cu pleitudine hz uita. n a al brutu l planta. et h m
i x huit graz huit e ea ad oes opacoes gre i q
gra eius se extendit ad oes gre effcus q st gre uirtutes
et dona et huius eo q fuit sic uile pncipium oim hntiu graz
Est a ad ūtendu q si st aliq uirtutes de ffectu i
portates ut fides et spes i q fides e de no uisis et
spes de no habitis no oz q hmoi de ffcus sint i x o. Sz
qcquid pfcois e i eis p fuis i x o fuit. Cu auis e x
diuicias n huit habuit tn uirtute magnificentie et li
beralitatis huit i se oio i q diuicias qtepsit. lic et q
tipiscencie oio no huit. no tn ppr h iuste penitencie de
fuit q tato pfior e i hoie qto magis pius qcupiscencias
caret et c

Eciendo q pir ut gra x sit i finita et uidet
q sic Oe e q e i msu e i finitu s gra

x̄ e i mēa nō ē ad mēam dat ds sps x° ḡ ꝛc. p̄ ef
fcā i finita demrat ūtute i finita. ꝛ p ons eēntª
si effect̄ grē x̄ e i finita. extendit ē sc ad salute ḡnis
huān ḡ ꝛc. Jn ḡriu ē ꝙ ḡra x̄ e q̄dda c̄atū. ōe
ūe ē finitū ḡ ꝛc. Juxª h q̄r ut̄ ḡra possit augeri.
Jt ut̄ x° sit ꝙ hō hat illā ḡram q̄ sit cap̄. Jt
ut̄ sit caput om̄ hoīu. Jt ut̄ x° sit ꝙ hō sit capt
om̄ anglor̄. Jt ut̄ ḡra uniōis ꝛ ḡra capit̄ ꝛ ḡra
singlar̄ hoīs sint una ḡra i x°. Rn° dd ad j. q.
ꝙ sic dcm̄ ē i x° ē dupx̄ ḡra. una q̄de ḡra uniōis q̄
ē ipm̄ uniri p̄lr filio di ꝙ ē ḡtis q̄cessu hūe nē ꝛ hē
i finita. sᷓ ꝙ q̄ ē ipa p̄ª ūbi i finita. alia uō ē ḡra
habitual. q̄ si q̄sidet̄ sᷓ ꝙ ens. nēe ē ꝙ sit finita. eo
ꝙ sit i aīa x̄ sic i sbō q̄ finite capacitatis ē cū sit c̄ata.
Si aū q̄sidet̄ sᷓ r̄onē gr̄e sic pt dici i finita q̄
nō limitat̄. sᷓ h̄ q̄cq̄d ptinē pt ad rōem grē. Sicut
si dicam̄ luce solis i finita n̄ q̄de sᷓ sui ēē sᷓ sᷓ rōē
luc̄ ē sol h̄ q̄cq̄d ad rōē luc̄ pt ptinē. Et sic dr
ꝙ deꝰ n̄ dedit ei spiēz ad mēsuāz. Et p h pz rn° ad
p°. Ad 2 dd ꝙ licz x° sᷓ ūtute diuāz hat ḡraz i
finite ꝙ ptinz ad sui eēntª tn̄ ꝙ° ad salute huāi
ḡnis i se q̄sidata n̄ ē ḡra x̄ i finita. Ad 2. q. dd
ꝙ angꝰ n̄ q̄petit rei sᷓ ꝙ ē i t̄i° sᷓ sᷓ ꝙ ē i uia ad ter
minū. q̄ sᷓ ꝙ ē res i t̄i° n̄ hz ulti° q° fluat. Cū at
c̄ām dēt hoi ad h ut pcā hō deo iūat. tūc ḡra ad
summi tī° uēit q̄n deo maxē iūnt. nō pt at ad
mag iūri deo q̄ i p°. Et q̄ aīa x̄ ab i sciti c̄atōis
sic fuit iūta io extūc fuit i t̄i° n̄ ḡra sua exte aū
geri potuit. ni i tlligat̄ sᷓ effcz. s. i ꝙ° x° sᷓ pcessu
etat̄ opa pfcōra faciebat ꝛ sic pficiebat scīa ꝛ ḡra
sic etate. Ad 3. q. dd ꝙ sic tota ecc̄a dr̄ unū corꝰ
misticū p silitudīez ad nāle corꝰ sic x° dr̄ capt̄ ecc̄e
p silitudīez huāi capit̄. Jn q° tria ē q̄sideāre. s. ordīez
i q̄° ē p̄ª ps hoīs i capite a sup̄iori. pfcōez q̄ i
capite uiget oēs sens̄ tā i teriores q̄ exteriores. uir
tute uō q̄ ūta ꝛ mota cetor̄ mēbror̄ ꝛ gubnatō cor̄
i suis actib ē a capite ꝙ ūtute sensitiuā ꝛ motiuā
ibi dnante. h at ia q̄petit x° sp̄ualr. fuit ē sᷓ pri
q̄tate ad dm̄ ḡra altior ꝛ pōr. 2° uō pfcōez q̄° ad
plenitudīez oīū ḡrar̄. 3° ūtute huit i fluēdi ḡraz
i oia mēbra i q° de plenitudīe eiꝰ accepim̄ oēs ꝛ sic
pz ꝙ mito capt̄ ecc̄e dr̄. Ad 4. q. dd ꝙ q̄drup° e
rō uniōis mēbror̄ huāi cor̄s. s. q̄formitas nē colliga
cō p neruos ꝛ iūcturas q̄municatō sᷓ mīstrōīs q̄ unū
i fluit alti. et ordo ad unā aīaz toti cor̄ pficiente.
Silr̄ ē rō q̄drup° q̄pletiā uniōis cor̄s mistici. s. q̄for
mitas nē i spē l' i ḡnē. Colligatō p iūcturas fidei ꝛ

sacramtor̄. Coricatō p caritate. ꝛ uiuificatō p spm̄ scm̄.
Jn p° conuenit oēs hoies. Jn 2ª soli fideles q̄ sūt de ecc̄a
mito l' nūo. Jn 3ª ꝛ 4ª soli iusti. vn̄ hor̄ x° capt̄ simpr̄
alior̄ sᷓ qd. Ad 5. q dd ꝙ ad unū fiez q̄ ē glā die
fruitōis ordiat̄ hoies ꝛ agli. vn̄ corꝰ ecc̄e misticū
n̄ solū q̄sistit ex hoib sᷓ ꝛ ex anglis. totiꝰ at hꝰ mlti
tudis capt̄ ē x° q̄ ꝓpinquiꝰ se hz ad dm̄ ꝛ pfctiꝰ ptiapat
dona ipiꝰ n̄ solū q̄ hoies sᷓ ꝛ q̄ angli q̄ de eiꝰ i flu
entia n̄ solū hoies sᷓ ꝛ angli recipiunt. Et io ꝛ ē capt̄
anglor̄. vn̄ legit̄ i oīt ꝙ accesserūt angli ꝛ mīstrāt ei ꝛc.
Ad 6. q dd ꝙ ḡra uniōis ꝙ r accipit̄ uno° p ḡtui
ta uniōe ꝛ sic ē rlō q̄ rālr fūdat̄ i nā huā sᷓ sᷓ rōez
i do ut dcm̄ ē. alio° p effcū uniōis q̄ ē coricatō. ꝛ hys du
ob modis dr̄ ḡra capit̄ ꝛ p° singlaris. 3°° p dispōe
ad uniōez. Et sic ē una cēntr cū alijs graciys drens so
lo rōe. Nā i ꝙ° ḡpm̄ sbz ad opa boa pficit. ḡra p° sin
glaris. Jnq°ꝰ natōez sic ut deo uniat̄ p mōdū q̄gruita
tis dispōit. dr̄ ḡra uniōis. Sz ḡra capit̄ i q̄° effiat po
testez i alios redūdare. d. xiiii.

h Jt q̄ri op̄ ē ꝛc. Hic q̄rit̄ p° ut̄ i x° fuit ali
q̄ua alia scīa pt̄ diuā ꝛ uidet̄ ꝙ n̄. Qr̄ ē sat a
liq̄ua p scīaz nobiliorez puta p de mīrātōez n̄ i di
get i° sc̄ie scīa ignobiliori puta p rōez pbabilez sᷓ scīa diuā ē
nobilissiā q̄ª x° sciuit oia ḡ ꝛc. p̄ i psentia maioris
lumīs supfluit mīꝰ lumē ḡ i psentia diue scīe oēs
alia supfluit ḡ ꝛc. q̄ i x° fuit i tlls c̄ata ḡo
ꝛ scīa alīq̄ c̄ata. Juxª h q̄ ut̄ aīa x̄ scīa q̄ q̄g
nouit ūbū ꝛ res i ūbo q̄phēdat ūbū. Jt ut̄
q̄gnoscat i finita. Jt ut̄ scīa oia sciuerit. Jt
ut̄ aīa x̄ huit hat scīaz p mōdū collacōis. Rn°
dd ad p°ª. q. ꝙ aīa x̄ sᷓ q̄sideata ē i pōa ad i tlligibi
lia oia cognoscēda. Est ē sic tabula i q̄ n̄ ē scptū
ē tn̄ pol̄ i ea scbi. Qd at ē i pō ē ip̄fm̄ n̄ i rēdu
cat̄ ad actū. Nō at fuit q̄ueniens ut filiꝰ di huāz
nāz i pfcāz assumet sᷓ pfcām. Et io oportuit i
aīa x̄ ēē alia scīaz c̄atāz pt̄ scīaz diuāz q̄ forlē ipa
pficeret̄. Est at aduetendū ꝙ pt̄ diuāz scīaz tpx i
uenit̄ scīa. s. btor̄ q̄ª q̄gnoscit ūbū ꝛ res i ūbo q̄ scīa
cognitō matutina uocat̄. Alia ē scīa indita q̄ª mēs
q̄gnoscent̄ res i ipa sua nā p spēs iditas sūi i tlli
as cognoscit q̄ cognitō uocat̄ uesptina. Alia at ē scīa acq
sita q̄ª mēs q̄gnoscit res p spēs ūtute i tlls ageñ ꝛ ab
stchēnt̄ a fantasmatib q̄ aglbda scīa expimētal dicit̄.
hac at tplicē scīaz pt̄ scīaz diuāz oz ponē i x°. Scīaz
q̄de btor̄ q̄ illa i uisiōe di q̄sistit q̄ ē hoīs btitudo ꝛ
ad hanc at fiez oēs r̄ducuntur p xpi natiuitate. ꝛ io opor
tuit ꝙ q̄gtō i ipa di uisiōe q̄sisteāt excellentissē x° hoi

q̄uenit oz ē eaz pōrez ēē c̄ato. Scīaz i ditā i x° ponē
oportuit. Jntlls ē pol̄ hoīs ē i pō ad oia i tlligiblia
rēducat̄ at i actū p spēs i tlligibiles i pssas aīe x̄ p ūbū p
scalr sibi iūtū ad q̄gnoscēdū oia ad q̄ i tlls pol̄ ē i pō.
Scīa expimētale oz ponē i xpo ꝙ r agētez i tllēm aīe
ipiꝰ cuiꝰ ē spēs a fantib abstrahē. Ad 1 ḡ° dd ꝙ li
cz p̄ª x̄ n̄ i digeat scīaz pt̄ diuāz tn̄ i diget ea aīa eiꝰ
taq̄ p ipa pfcōe forlr. Ad 2 dd ꝙ lumē maiꝰ scīe diue
illumīat effcīue n̄ forlr. vn̄ ñtm̄ ē ponē ad forlr̄ ꝛ
illumīas. Ad 2 q dd ꝙ i pol̄ ē ꝙ ad c̄atū q̄phedēt
diuāz eēntª q̄ i pol̄ ē ꝙ i finitū q̄phedat̄ ab aliq̄ fito
ꝛ io scīa x̄ n̄ q̄phedit ipm̄ ūbū. Jnc p q̄ns scit oia q̄ sūt
i pō ipiꝰ ūbi siue di. Ad 3 q dd ꝙ x° n̄ solū oia
q̄ sūt ul fuerūt sᷓ aliq̄ tps q̄gnoscit hac scīa. sᷓ ꝛ illa oª
q̄ sūt i pō c̄atue. ꝛ sᷓ nūq̄ erūt. vnꝰ q̄sq̄s ē q̄ i tlligit i
ūbo q̄nus n̄ oia q̄gnoscit simpr. cognoscit tn̄ oia q̄ ad
ipz spētat q̄ q̄danū sūt oia p dcā i ꝙ° sūt ei oia subiecta.
Nō tn̄ q̄gnoscit oia q̄ sūt i pō di ut dcm̄ ē. Ex q° pz ꝛ
ꝙ hac scīa scit i finita i ꝙ° ea q̄ sūt i pō c̄atue sūt i fi
nita. Sz q̄m° i fita sciant̄ uisiōe simplicꝰ i tlligēcie
dcm̄ ē i p°. Ad 4 q. dd ꝙ q̄ueniens fuit ut aīa x̄
p oia eēt pfcā i tm̄ ꝙ oīs eiꝰ possibilitas eēt rēducta
ad actū. Et io aīa x̄ p hac scīaz sciuit oia q̄cq̄z p ū
tute i tlls ageñ pnt ab hoīe sciri. Jnsup oia alia
q̄ p reuelatōez diuāz hoīb pnt i notescē. Ad 5. q
dd ꝙ aliq̄ scīa dr̄ collata dupx. vl' ꝙ° ad sūe acq̄sitōez
sic i nob q̄ pcediꝰ ad q̄gscendū unū p a° ꝛc. h scīa x̄
n̄ fuit collata q̄ n̄ p i uestigatōez rōis fuit acq̄sita
sᷓ diuīts i dita. vl' ꝙ° ad usū. sic dces ē i tdū ex cau
sis q̄cludit effcūz uolentes uti scīa quā hnt. ꝛ h m°
scīa x̄ pt ēē collata. potat ē ex uno aᵈ q̄cludē sic ei
placebat.

f Eādo q̄ pñr ut̄ x° sᷓ expimētale scīaz oª q̄gnoūit
ꝛ uir ꝙ n̄. hꝰ ē scīa p expiēcias acqri. vꝰ at
n̄ oia ē expta ḡ ꝛc. p hac scīaz acqrit hō pfēm
sᷓ silib corlib x̄ n̄ fuerūt oia sēsiblia subiectā ḡ ꝛ c̄tā.
q̄ n' i pfcm̄ fuit i x° ꝙ° ad aīaz. fuisz at i p
fecta h eiꝰ scīa si sᷓ ea n̄ sciuiss oia ḡ ꝛc. Juxª h
q̄ ut̄ x° sᷓ ea pfecit. Jt ut̄ aliq̄d ab hoīe di
dicerit. Jt ut̄ ab anglis scīaz didicerit. Jt ut̄
aīa x̄ huit oīpotentiā. Rn° dd ad. j. q. ꝙ scīa acq
sita siue expimētū ut dcm̄ ē ponit̄ i aīa x̄. ne
actō i tlls ageñ q̄ua fiat i tllīgibilia i actū sit ociō
sa. Sic ꝛ scīa i dita ponit̄ i eiꝰ aīa ad pfcōez i tllctō
pol̄s. Sic aūt i tlls pol̄ ē q̄° ē oia fieri. ita i tlls ageñs
ē q° ē oia face ut dr̄ 3°. l de aīa. Et io sic p scīaz
i dita aīa x̄ sciuit oia illa ad q̄ i tlls pol̄ ē i pō

q̄cūq̄z m°. ita p scīaz acq̄sita sciuit oia illa q̄ pnt sci
n̄ p actōez i tlls ageñ. Ad 1 ḡ° dd ꝙ licz x° n̄
fuit oia expta. ex hys tn̄ q̄ expta ē i oīū deuēit
notīciā. Ex ūtute ē i tlls ageñ pt hō pcēdē ad i tel
ligēdū effcūz p cās ꝛ cās p effcūm ꝛ silīa p similia
ꝛ q̄ria p q̄rīa. Et p h pz solō ad sᷓm. Ad 2.
q dd ꝙ dupx̄ ē pfecta scīe. vnꝰ q̄de sᷓ eēntª i ꝙ° ipe
hitꝰ rōz augeat̄. Et ꝙ° ad h maiꝰ ē scīaz i fusaz
i eo n̄ ēē augmētata. q̄ a p̄ni° oīs scīa sibi i fusa
fuit. Et mlto miꝰ scīa btā ꝛ diuā i eo augeri potu
erit. Si ḡ° pt hitū scīe i fuse n̄ sit i aīa x̄ hitꝰ ꝛ
aliqs scīe acq̄site ut q̄bda alys uisū ē. seq̄t̄ nullā
i x° augmētatā fuisse sᷓ eēntª sᷓ solū p expiēciā i
ꝙ° q̄uit spēs i tllīgibiles i ditas ad eaq̄ de nouo
p scīe accept̄. Si uō necīn ē ponē i x° aliq̄ue hi
tū scīe acq̄site p abstrāctōez spēr̄ a sensibilib ūtute
i tlls ageñ ut dcm̄ ē. seq̄ i aīa x̄ hitū aliq̄ue
fuisse q̄ p abstrāctōez huiꝰ spēr̄ potuerit augeri ꝛ
silr̄ at ē pfcm̄ scīe sᷓ effcūz. ut sᷓ aliqs sᷓ eūdez ꝛ
eq̄lez scīe hitū pꝰ mōrez alys. postmōdū ma
iore demīraret. Et h m° ē maiꝰ xpz i scīa ꝛ
ḡra sic i etate ut dcm̄ ē pfecisse. Ad 3. q. dd
ꝙ mones p° i q̄libz q̄nē n̄ moue sᷓ illaz spēz
motꝰ sic p° altans n̄ altat̄. Xps at q̄stitutꝰ ē
capt̄ ecc̄e q̄ i mo hoīu oīū ut sup dcm̄ ē ut n̄ solū
oēs hoies p xpz graz acciperet sᷓ ꝛ oēs ab eo doc
trināz ūitat̄ didicerit. Et io rōnabile ē ut q̄da dicit
ut audiēdis doctrīe sᷓmōib x° auditū n̄ accōmo
dauit n̄ illo tpe q° potat p uiā expiēce tale ḡdū
attigisse. Dīs ē n' sciat ꝙ n̄ q̄grueret eiꝰ etati. Ad
4. q. dd ꝙ x° scīaz n̄ accept̄ ab aglis. Scīaz ē expi
mētalez accept̄ q̄sib ad q̄lum agliꝰ n̄ rēqri° sᷓ
sufficit̄ lumē i tlls ageñ. Scīaz at sibi i fusā i mēte
adeptꝰ ē a do. Sic ē sup rōez modū c̄ate aīa illa
uita ē ūbo i uitate p°. ita sup rōez modū hoīm
i mēte ab ipo di ūbo rēpleta scīa ꝛ ḡra. Ad 5. q.
dd ꝙ sic dcm̄ ē i mīstio i carnatōis ita fca ē uio
i p° ꝙ tn̄ remāsit distīctō nār̄ utriq̄z q̄ ppīu ē rēti
nēte. Maiꝰ ē at ꝙ pō actiua cuiuslibz rei q̄seq̄ nāz
ipiꝰ. ꝛ p h°c modū oīpō q̄seq̄ ad diuāz nāz. Qr̄ ꝛ
diā nā ē ipz ēē di i circūscptū. i dē ē ꝙ hz pōª actiuaz
rēu oīū q̄ pnt ad rōez entꝰ ptinē ꝙ ē hīe oīpotē
ciaz. huāe at nē cū sit c̄ata ꝛ ita sit limitata ꝛ
circūscpta sᷓ ēē n̄ q̄° oīpō n' p q̄ns aīe x̄ cū sit ps
+ illud ꝙ ptinnet̄ nō est || huāe nē

Hic q̄ p° ut̄ filiꝰ di huāz nāz cū suis de
fectib assumē debuit. Et uit ꝙ n̄. pena ē no

est sine culpa. Defectus autem pena quedam est, sed in Christo nulla culpa fuit, ergo etc. Preterea defectus quos in humana natura assumpsit convenit culpa, quod non conceditur. Item Damascenus: quod inassumptibile est incurabile est. Sed Christus defectus curare debuit, ergo et assumere. Iuxta hoc queritur utrum anima Christi fuerit passibilis. Et utrum in Christo fuerit verus dolor sensibilis. Et utrum in Christo fuerit tristitia. Et utrum in Christo fuerit timor. Et utrum in Christo fuerit ira. Et utrum dolor eius fuerit dolorum omnium maximus. Responsio. Dicendum ad primam questionem quod filius dei ad hoc carne assumpta venit in mundo ut pro peccato humane nature satisfaceret. Unus autem pro alio satisfacit dum penam pro peccato alterius debitam suscipit in se ipso. Cum ergo defectus humane nature sint penalitates quedam peccati ipsius nature, debuit filius dei predictos defectus assumere ut pro peccato predicto satisfaceret. Defectus autem qui consequuntur totam naturam ex peccato primi parentis, ut mors, fames, sitis et huiusmodi, hos omnes suscepit. Sunt autem alii defectus qui non sequuntur humanam naturam propter peccatum primi parentis, sed causantur in aliquibus hominibus ex quibusdam particularibus causis, sicut morbus caducus et lepra et huiusmodi, que ex inordinatione victus aut ex defectu virtutis formative causantur, quorum neutrum Christo convenit, quia caro eius de spiritu sancto est concepta, nec in regimine vite sue excessit. Unde nec tales defectus assumere debuit. Sunt autem alii defectus qui perfectioni gratie et scientie et per consequens satisfactioni repugnant, ut malitia et ignorantia; unde nec tales defectus assumere debuit.

Ad primum ergo dicendum quod licet culpa non esset in ipso Christo, fuit tamen in tota natura, cuius vices Christus in satisfaciendo gerebat. Ad secundum dicendum quod contrahere dicitur quod cum alio ex necessitate trahitur. Nos igitur dicimur contrahere hos defectus, quia ex debito originalis peccati, cum quo naturam humanam accipimus, de necessitate in nobis sunt. Christus autem accepit humanam naturam sine peccato originali, et ideo hos defectus non habuit in aliqua necessitate debiti, sed ex propria voluntate assumpsit. Unde dicitur quod assumpsit hos defectus sed non contraxit.

Ad secundam questionem dicendum quod animam in corpore existentem dupliciter pati contingit. Uno modo passione corporali per corporis lesionem. Et ideo corpore perturbato necesse est animam perturbari quantum ad esse quod habet in corpore. Et hoc modo anima Christi passibilis erat, eo quod corpus eius erat passibile. Alio modo contingit animam pati passione spirituali secundum operationem que est magis propria anime quam corporis, quomodo secundum intelligere et sentire dicitur anima pati. Proprissime tamen hoc dicuntur passiones affectiones appetitus sensitivi, que in Christo fuerunt sicut et alia que ad naturam humanam pertinent, ut infra patebit. Est autem sciendum quod predicte passiones aliter fuerunt in Christo quam in nobis. Quia in nobis plerumque huiusmodi passiones ferunt in illicita, quod in Christo non fuit. Item huiusmodi passiones frequenter in nobis preveniunt iudicium rationis; in Christo autem omnes motus sensitivi appetitus ordinabat secundum iudicium rationis. Item trahunt autem passiones supradicte aliquando rationem in nobis, sed in Christo nullo modo rationem impediebant, ex predictis

Ad tertiam questionem dicendum quod ad veritatem doloris sensibilis requiritur lesio corporis et sensus lesionis. Corpus autem Christi ledi poterat, quia passibile erat. Nec defuit sensus lesionis, cum eius anima perfecte omnes vires naturales haberet. Et ideo verus dolor in Christo fuit. Nec hunc dolorem minuit delectatio contemplationis quam anima continebat in mente, quia non derivabat ad vires sensitivas. Sic dispensative beatitudo continebatur in anima, ne derivaretur ad corpus ne eius passibilitas tolleretur.

Ad quartam questionem dicendum quod sicut dolor sensibilis est in anima sive in appetitu sensitivo, ita et tristitia. Sed in hoc est differentia, quia motivum doloris est lesio in sensu tactus percepta, sicut cum quis vulneratur. Motivum autem tristitie est nocivum sive malum apprehensum interius, sicut cum quis tristatur de amissione pecunie. Potuit autem anima Christi apprehendere aliquid ut nocivum. Et ideo sicut in Christo potuit esse verus dolor, ita et vera tristitia, aliter tamen quam in nobis, ut dictum est.

Ad quintam questionem dicendum quod sicut tristitia causatur ex apprehensione mali sive nocivi presentis, ita et timor ex apprehensione mali futuri. Si vero certitudinem non habet, non inducit timorem sed magis tristitiam, quia cum nulla est spes evadendi, apprehendit malum futurum ut presens. Potest ergo timor dupliciter considerari. Uno modo quantum ad hoc quod appetitus sensitivus naturaliter refugit corporis lesionem, per tristitiam quidem si sit presens, per timorem vero si sit futura. Et hoc modo timor fuit in Christo sicut et tristitia. Alio modo secundum incertitudinem futuri eventus, sicut quando nocte timemus ex aliquo sonitu ignorantes quid hoc sit. Et quantum ad hoc non fuit in Christo, ut Damascenus dicit.

Ad sextam questionem dicendum quod ira est passio composita ex tristitia et appetitu vindicte. Ex tristitia enim alicui illata sequitur in eo appetitus repellendi iniuriam illatam. In Christo autem, ut dictum est, tristitia esse potuit. Appetitus autem vindicte quandoque est absque ordine rationis et per consequens cum peccato, et talis ira in Christo esse non potuit, et hec est que dicitur ira per vitium. Quandoque vero talis appetitus est secundum ordinem iustitie, et est sine peccato, et vocatur ira per zelum, et talis in Christo fuit secundum illud Psalmi: Zelus domus tue etc.

Ad septimam questionem dicendum quod magnitudo doloris Christi potest considerari. Primo ex natura patientis, que fuit habilis magna sensibilitate. Cum enim ex complexione que fuit temperatissima, unde habuit optimum tactum et per consequens vehementissime sensitivum doloris lesionis. Tum quia in locis maxime sensitivis, scilicet manibus et pedibus, tum ex multitudine penarum quia per totum corpus. Secundo ex puritate doloris. In aliis enim mitigatur dolor ex influentia virium superiorum in inferiores vel ex contemplatione que abstrahit vires inferiores ab actibus suis, quod in Christo non fuit, ut dictum est. Tertio ex voluntate patientis, quia cum voluntarie pro peccato totius humani generis patiebatur, ideo dolorem excedentem omnibus aliis assumpsit.

Deinde queritur utrum Christus ex necessitate defectibus predictis subiacuerit, et videtur quod non. Dicitur enim Ysa.: oblatus est quia ipse voluit, et loquitur de oblatione ad passionem; voluntas autem necessitati opponitur, ergo etc. Preterea Damascenus dicit 3 libro: nichil coactum in Christo, sed omnia voluntaria, ergo etc. Contra: omne compositum ex contrariis ex necessitate est corruptibile; corpus autem Christi fuit huiusmodi, ergo etc.

Iuxta hoc queritur utrum claritas que apparuit in transfiguratione fuerit gloriosa. Et utrum ymaginaria. Et utrum apparuit tantum in corpore vel etiam in vestibus. Responsio. Dicendum ad primam questionem quod duplex est necessitas. Una quidem coactionis, que fit ab agente extrinseco, que contrariatur nature et voluntati, quorum utrumque est principium intrinsecum. Alia autem est necessitas naturalis consequens principia naturalia, sicut necessarium est corpus compositum ex contrariis dissolvi. Secundum quam necessitatem corpus Christi fuit subiectum necessitati mortis et aliorum huiusmodi defectuum. Si autem loquamur de necessitate coactionis, secundum quod repugnat nature corporali, sic similiter Christus secundum corpus necessitati subiacuit clavorum perforationi et flagellorum percussioni. Secundo vero quia talis necessitas repugnat voluntati, sic non fuit in Christo necessitas horum defectuum, nec pertinens ad voluntatem divinam, nec pertinens ad voluntatem Christi humanam prout sequitur rationem deliberatam. Secundum hoc enim oblatus est quia ipse voluit, non autem secundum naturalem motum voluntatis inquantum naturaliter refugit corporis nocumenta. Et per hoc patet solutio ad argumenta.

Ad secundam questionem dicendum quod claritas illa quam Christus in transfiguratione assumpsit fuit claritas glorie quantum ad essentiam, non quantum ad modum essendi. Claritas enim corporis gloriosi derivatur a claritate anime. Sed ut Damascenus dicit, claritas corporis Christi in transfiguratione derivata est a deitate et gloria anime, tamen aliter, quia in corpore glorificato non ad corpus glorificatum redundat claritas ab anima sicut quedam qualitas permanens in corpore afficiens. Sed ad corpus Christi in transfiguratione derivata est claritas a deitate et anima eius per modum passionis transeuntis, sicut aer illuminatur a sole. Unde ille fulgor tunc in corpore Christi apparens miraculosus fuit, sicut et hoc ipsum quod ambulavit super undas maris. Et ideo non est dicendum quod Christus assumpsit dotem claritatis in transfiguratione, agilitatem ambulando super mare, subtilitatem egrediendo de clauso utero virginis. Dos enim nominat quandam qualitatem immanentem corpori glorioso. Sed per actiones Christi miraculosas habuit ea que pertinent ad dotes. Quod autem dicitur postea quod illa claritas fuerit ymaginaria, non est intelligendum quin esset claritas glorie, sed pro tanto dictum est quia erat quedam ymago representans illam glorie perfectionem secundum quam corpus Christi erat glorificandum. Et per hoc patet solutio ad tertiam questionem.

Ad quartam questionem dicendum quod claritas illa que apparuit non solum fuit in corpore sed etiam in vestimentis eius. Sicut enim claritas que erat in corpore Christi representabat futuram claritatem eius, ita claritas vestimentorum eius designabat claritatem futuram sanctorum, que superabitur a claritate Christi sicut candor nivis a candore solis. d. xliii

Post predicta considerari oportet. Et primo queritur utrum in Christo fuerint plures voluntates. Et videtur quod non. Voluntas enim cum sit operatio quedam est persone, sed in Christo est tantum una persona, ergo etc. Preterea voluntas est ducens, non ducta. Sed in Christo affectus voluntate divina ducebatur, secundum Damascenum; ergo talis affectus non dicitur voluntas in Christo. Sed contra, Christus assumpsit naturam humanam ut eam curaret, quia quod est inassumptibile est incurabile; sed voluntas hominis indigebat curatione, ergo etc.

Iuxta hoc queritur utrum in Christo fuerit aliqua voluntas sensualitatis. Et utrum in Christo aliquid volebat voluntas humana quod deus non vult. Et utrum Christo conveniat orare. Et utrum eius oratio semper fuerit exaudita. Responsio. Dicendum ad primam questionem quod sicut supra dictum est, filius dei assumpsit humanam naturam perfectam. De perfectione autem humane nature est voluntas, que naturalis est eius potentia sicut et intellectus. Et ideo dicere necesse est competit habere voluntatem. Unde necesse est in Christo esse plures voluntates secundum duas naturas. Voluntas autem humana dupliciter movetur in suum obiectum, scilicet cum collatione et sine collatione. Unde ipsa voluntas distinguitur in voluntatem nature et rationis. Dicitur enim voluntas ut natura quando movetur sine collatione in bonum absolute; dicitur voluntas rationis quando movetur cum collatione et ex ordine in finem. Et utraque est in Christo.

Ad primum ergo dicendum quod velle est persone ut agentis, sed potentie naturalis ut principii actus. Et quia in Christo sunt due nature, ideo due voluntates, licet unus sit volens. Ad secundum dicendum quod humana voluntas ducitur divina voluntate non cogendo sed regendo, et hoc non est contra rationem voluntatis.

Ad secundam questionem dicendum quod sicut de perfectione hominis inquantum homo est voluntas rationis, ita de perfectione hominis inquantum est animal est sensitivus appetitus. Oportet ergo appetitum sensitivum ponere in Christo. Iste autem appetitus in aliis animalibus non habet rationem voluntatis, cum magis agatur a natura quam agat. In homine autem obedit rationi, et ita aliqualiter participat libertatem voluntatis; unde dicitur voluntas per participationem. Et ita in Christo ponimus duas voluntates, sensualitatis scilicet et rationis.

Ad tertiam questionem dicendum quod ex quadam dispensatione divina filius dei circa passionem suam permittebat carni agere et pati que sunt ei propria, et similiter permittebat omnibus viribus anime agere propria opera. Constat autem quod voluntas sensualitatis refugit naturaliter dolores sensibiles. Similiter et natura repudiat ea que nature contraria sunt et que secundum se sunt mala, ut mortem et huiusmodi, que tamen voluntas per modum rationis eligit prout ex ordine ad finem. Sicut in passionis hora sensualitas et voluntas ut natura refugit lesionem quam voluntas secundum rationem eligit propter sanitatem sicut finem. Voluntas autem divina erat ut Christus mortem pateretur, non quia ista essent aliquid volita secundum se, sed ex ordine ad nostre humane salutem. Unde patet quod Christus secundum voluntatem sensualitatis et secundum voluntatem rationis que est per modum nature aliquid poterat velle quod deus non vult, sed secundum voluntatem que est per modum rationis semper idem volebat. Nec tamen hoc induxit in Christo contrarietatem voluntatum. Contrarietas enim cum sit oppositio est de eodem secundum idem. Ad hoc ergo quod sit contrarietas voluntatum in aliquo requiritur quod secundum idem attendatur diversitas voluntatum. Si enim unius voluntas sit de aliquo fugiendo secundum quandam rationem universalem, et alterius sit de eodem non fugiendo secundum quandam rationem particularem, non est in eis contrarietas voluntatum, puta si rex vult suspendi latronem propter rei publice bonum, et aliquis eius consanguineus eum vult non suspendi propter amorem privatum; tamen est secundum idem attendere repugnantiam voluntatum. Unde idem a Christo non fuit volitum et non volitum secundum idem, ut dictum est; ergo nulla fuit ibi contrarietas.

Ad quartam questionem dicendum quod oratio est quedam explicatio voluntatis apud deum ut eam impleat. Si ergo in Christo esset tantum una voluntas

scilicet divina nullo modo competeret sibi orare. Voluntas enim divina per se impletur et efficax est; quidquid vult operatur. In Christo autem alia voluntas divina et alia humana. Voluntas humana non est per se impetrare efficax ad implendum ea quae vult nisi per virtutem divinam. Et ideo est quod Christo secundum quod homo secundum voluntatem humanam competit orare. Ad 4 quaestionem dicendum quod cum oratio sit interpretativa voluntatis humanae, tunc exauditur oratio quando eius voluntas adimpletur. Voluntas autem simpliciter hominis est voluntas rationis, quia absolute volumus quod secundum deliberationem rationis volumus. Quod autem volumus secundum motum sensualitatis vel secundum motum voluntatis ut naturae non simpliciter volumus, sed secundum quid, scilicet si aliud non obsistat quod per deliberationem rationis invenitur. Secundum autem voluntatem rationis Christus non aliud voluit nisi quod sciebat deum velle. Et ideo oratio absolute et voluntas Christi divina et humana fuit impleta et per consequens exaudita.

Secundo quaeritur primo utrum in Christo sit duplex operatio. Et videtur quod non. Sicut enim esse est hypostasis subsistentis, ita et operari. Sed propter unitatem hypostasis est in Christo unum esse, ergo pari ratione propter eandem unitatem est in Christo una operatio. Praeterea agentis principalis et instrumenti est tantum una operatio; sed humana natura in Christo fuit instrumentum divinae naturae, ergo etc. Quia actio divinae naturae est superior actione humanae, ergo etc. Praeterea hoc quaeritur utrum actio Christi humana potuit esse meritoria. Secundo utrum Christus aliis mereri potuit. Tertio utrum per passionem sibi et nobis meruerit. Quarto utrum sua passione aperuit nobis ianuam caeli. Quinto utrum sancti patres meruerunt apertionem caeli. Responsio: dicendum ad 1 quaestionem quod operari est hypostasis subsistentis secundum formam et naturam a qua speciem recipit. Et ideo ex diversitate formarum seu naturarum est diversitas operationum. Sicut ignis habet duas operationes specie differentes, scilicet illuminare et calefacere secundum differentiam lucis et caloris. Unde similiter in Christo oportet quod sint duae operationes specie differentes secundum eius duas naturas. Ad 1 ergo dicendum quod esse et operari consequuntur esse personae alterum tamen et aliter. Nam esse pertinet ad constitutionem personae et quantum ad hoc se habet in ratione termini, et ideo unitas personae requirit unitatem ipsius esse personalis. Operatio autem est quidam effectus personae secundum aliquam formam vel naturam, et ideo pluralitas operationum non praeiudicat unitati personali. Ad 2 dicendum quod actio instrumenti in quantum est instrumentum non est alia ab actione principalis agentis. Potest tamen aliam operationem habere prout est res quaedam, et ita est de humana natura in Christo etc.

Ad 2 quaestionem dicendum quod id quod aliquis habet ab alio sine merito habet, id autem aliquis ex se, scilicet in quantum ad hoc cooperatur. Omnis autem nobilitas Christo attribuenda est. Unde congruum est quod ipse per meritum habeat id quod alii habent per meritum, nisi sit tale quod eius carentia magis dignitati Christi praeiudicet quam merito accrescat. Cum enim meritum non sit nisi eius quod nondum habetur, oporteret quod Christus aliquando caruisset istis, quorum carentia magis diminuit dignitatem Christi quam augeat meritum. Sic nec gratiam nec scientiam nec beatitudinem animae nec divinitatem meruit. Gloriam autem corporis et ea quae pertinent ad exteriorem eius excellentiam, sicut ascensio et eius veneratio et huiusmodi, quia minus est quam dignitas merendi, quae pertinet ad virtutem caritatis, et ideo huiusmodi habuit per meritum. Ad 3 quaestionem dicendum quod in Christo non solum fuit gratia sicut in homine singulari sed sicut in capite totius ecclesiae. Et ideo est quod meritum Christi extendit se non tantum ad se ipsum sed etiam ad alios in quantum sunt membra eius. Sicut in uno homine actio capitis aliqualiter pertinet ad omnia membra, quia non solum sibi sed omnibus membris sentit. Ex quo etiam apparet quod per passionem sibi et nobis meruit, quia quaedam constituta pro iustitia merentur.

Et per hoc patet solutio ad 4 quaestionem. Ad 5 quaestionem dicendum quod sicut clausio ianuae est obstaculum ab ingressu domus, ita per similitudinem ianua caeli dicitur clausa in quantum per obstaculum peccati introitus prohibebatur. Hoc autem obstaculum potest esse duplex, scilicet peccatum actuale quod est peccatum personae, et peccatum originale quod est peccatum naturae. Primum non est commune omnibus, secundum est totius naturae. Per passionem autem Christi liberati sumus non solum a peccato communi totius naturae quantum ad culpam et quantum ad reatum poenae, sed etiam a peccatis propriis singulorum communicantium eius passioni per fidem et caritatem et fidei sacramenta. Et ideo per eius passionem aperta est ianua regni caelestis, cuius possessionem nos per suam ascensionem introduxit. Sicut dicitur in Michaea: ascendit pandens iter ante eos. Quod autem Christo baptizato apertum sit caelum significat quod caelum aperitur baptizatis baptismo Christi, quod habet efficaciam ex passione ipsius.

Ad 6 quaestionem dicendum quod sancti patres operando opera iustitiae meruerunt introitum regni caelestis per fidem passionis Christi quantum pertinet ad emundationem propriae personae. Non tamen fides eorum seu iustitia sufficiebat ad removendum impedimentum quod erat ex parte totius humanae naturae, quod removendum erat pretio sanguinis Christi. Et ideo ante passionem Christi nullus intrare potuit in regnum caeleste ad percipiendum beatitudinem aeternam, quae consistit in plena dei fruitione.

Nunc quaeritur hic primo utrum per passionem Christi sumus liberati a peccato. Et videtur quod non, quia nullus liberatur a peccato quod nondum commisit. Cum ergo post passionem Christi commissa sint peccata multa, ergo etc. Praeterea ad remissionem peccatorum requiritur baptismus et poenitentia, ergo videtur quod passio Christi non sit sufficiens causa remissionis peccatorum. Contra est quod dicitur in Apocalypsi: lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Praeterea hoc quaeritur utrum per passionem Christi sumus liberati a potestate diaboli. Secundo utrum a poena peccati. Tertio utrum esse redemptorem sit proprium Christi. Quarto utrum reconciliavit nos deo. Quinto utrum esse mediatorem dei et hominum sit proprium Christi. Sexto utrum ei conveniat secundum quod homo. Responsio: dicendum ad 1 quaestionem quod passio Christi dicitur esse causa remissionis peccatorum. Primo per modum redemptionis. Cum enim ipse sit caput nostrum, ideo per passionem suam quam ex caritate et patientia sustinuit liberavit nos membra sua a peccatis quasi per pretium suae passionis. Secundo per modum efficientiae in quantum caro secundum quam patiebatur est instrumentum divinitatis, virtute cuius passio Christi operatur ad expellendum peccatum. Ad 1 ergo dicendum quod Christus nos sua passione liberavit a peccatis causaliter, instituendo causam nostrae liberationis, ex qua possint dimitti quaecumque peccata quandocumque. Ad 2 dicendum quod passio Christi praecessit ut causa universalis remissionis peccatorum. Et ideo necesse est quod singulis adhibeatur ad deletionem propriorum peccatorum, quod fit per baptismum et alia sacramenta quae habent virtutem ex passione Christi. Item respondeo: et nos a potestate diaboli liberat. Primo quidem in quantum est causa remissionis peccatorum, ratione quorum homo traditus fuit in potestatem diaboli. Secundo in quantum nos reconciliavit deo, propter cuius offensam deus per suam iustitiam in potestate diaboli nos relinquerat. Tertio in quantum in passione Christi diabolus excessit modum potestatis sibi traditae, machinando in mortem Christi, qui non habebat meritum mortis, et ideo iustum erat ut debitores quos tenebat liberi dimitterentur, credentes in eum quem sine merito mortis occidit. Ad 3 quaestionem patet solutio per praedicta. Ad 3 quaestionem dicendum quod per passionem Christi liberati sumus a reatu poenae dupliciter, scilicet directe in quantum fuit sufficiens satisfactio pro peccato totius humani generis; indirecte in quantum passio Christi est causa remissionis peccati, in quo fundatur reatus poenae. Ad 4 quaestionem dicendum quod ad hoc quod aliquis redimat duo requiruntur, scilicet actus solutionis et pretium solutum. Utrumque autem istorum ad Christum pertinet immediate in quantum est nostrae liberationis causa. Pretium est vita Christi corporalis, quam ipse exsolvit. Pertinet autem hoc et ad totam trinitatem sicut ad causam primam et remotam. Et ideo esse immediate redemptorem est proprium Christi in quantum homo, sed totius trinitatis est ipsa redemptio sicut causae primae. Ad 4 quaestionem dicendum quod passio Christi est causa nostrae reconciliationis ad deum dupliciter. Uno modo in quantum removit peccatum, per quod homines dei inimici constituuntur. Alio modo in quantum per hoc bonum, scilicet voluntariam Christi passionem in humana natura inventam, deus placatus est super offensam humani generis. Ex quo patet solutio ad 6 quaestionem. Ille enim proprie aliquis dicitur esse mediator qui eos in unitate sibi reconciliat. Ad 5 quaestionem dicendum quod in mediatore est duo considerare, scilicet rationem medii et officium coniungendi. Est autem de ratione medii quod distet ab utroque extremorum. Coniungit autem mediator per hoc quod ea quae sunt unius defert ad alterum extremorum. Neutrum autem Christo potest convenire secundum quod deus sed solum secundum quod homo. Nam secundum quod deus non differt a patre et spiritu sancto nec in natura nec in potestate divina, nec pater et spiritus sanctus habent aliquid quod non sit filii, ut id quod est patris vel spiritus sancti quasi quod est aliorum ad alios possit deferre. Sed utrumque convenit ei in quantum est homo; sic enim distat a deo in natura et ab hominibus in dignitate gratiae et gloriae. Et secundum hoc competit ei coniungere, dei praecepta et dona hominibus dando et ad deum inducendo, satisfaciendo et interpellando. Et ideo verissime dicitur mediator secundum quod homo. Sacerdotes autem veteris testamenti et novi dicuntur mediatores: illi in quantum fungebantur vice mediatoris dei et hominum, isti in quantum vice mediatoris exhibent hominibus salutaria sacramenta. Angeli et item dicuntur, et homines constituti officio mediatoris exercent, non principaliter sed dispositive. Daemon autem inter deum et homines est mediator sicut ille qui separat medios.

Secundo quaeritur primo utrum humana natura debuit per satisfactionem reparari. Et videtur quod non. Per eadem res reparatur per quae constituitur. Sed humana natura solo dei verbo instituta est, quia dixit et facta sunt, ergo etc. Praeterea eius satisfacere est cuius est peccatum facere. Sed humana natura non est corrupta per actum quem natura fecerit sed per peccatum personae. Ergo satisfactio debuit exigi per personam et non per naturam. Contra: culpa ordinatur per poenam. Sed si peccatum remitteretur absque omni satisfactione, remaneret culpa sine poena, ergo esset aliquid inordinatum in universo, quod est inconveniens. Praeterea hoc quaeritur utrum pura creatura satisfacere potuit. Secundo utrum satisfactio debuit fieri per passionem mortis. Tertio utrum alius modus fuit possibilis. Quarto utrum iste modus fuit convenientissimus. Quinto utrum pater tradiderit Christum ad passionem. Responsio: dicendum ad 1 quaestionem quod congruum fuit humanam naturam per passionem sive per satisfactionem reparari, non solum quod sic patet ex parte dei. Cum enim universaliter deus sit liberalis et iustus, et iustitiae fuit ex homine satisfactionem exigere, immo dare talem qui posset satisfactionem facere. Secundo ex parte hominis: gloriosius est homini deo reconciliari et a peccato purgari per satisfactionem quam sine ea; satisfactio enim facit quod homo aliqualiter sit causa suae purgationis. Tertio patet ex parte universi, scilicet ut culpa per poenam ordinetur et sic nihil inordinatum in universo reperiatur. Ad 1 ergo dicendum quod res potest esse causa suae esse et causa suae corruptionis. Unde sicut est causa suae corruptionis peccando, sic decet quod et suae purgationis. Ad 2 dicendum quod sicut peccatum naturae est inductum exactione personae, ita oportet quod exactione personae fiat satisfactio pro peccato naturae. Ad 2 quaestionem dicendum quod secundum quantitatem culpae oportet esse quantitatem poenae. Culpa autem qua tota natura est corrupta est infinita tripliciter. Primo ex parte dei cui facta est iniuria: quanto enim maius est id in quod peccatum committitur, tanto gravior est culpa. Secundo ex parte boni per peccatum ablati, scilicet vitae aeternae. Tertio ex parte naturae per peccatum corruptae, quae infectione infinitatem quandam habet in quantum est multiplicata per supposita infinita. Cum ergo pura creatura non possit emendare infinitatem, non potuit pro peccato humani generis pura creatura satisfacere. Ad 3 quaestionem dicendum quod satisfactio Christi fuit pro tota natura humana. Unde necesse fuit ut esset universalis ratione omnium satisfactionum et excessus ratione particularium. Universalis autem non esset per dimissionem de omnibus sed habens virtutem ratione omnium. Et ideo non oportuit quod deus omnem poenam quae ex aliquo consequitur assumeret, sed illam quae in se omnium poenarum virtutem continet, quae est mors, finis extremus omnium terribilium. Et ideo per passionem mortis debuit pro omnibus satisfacere. Excessus autem fuit ratione maioris passionum; ideo debuit esse maior omnibus aliis, quod ex ... dicitur esse per ... exemplato. Et ideo secundum maximam poenam, scilicet mortis, debuit satisfacere. Ad 4 quaestionem dicendum quod quantum ex parte dei fuit alius modus possibilis nostrae liberationis, quia eius potentia limitata non est. Convenientissimus autem ...

montuissimus fuisset. Non tribuisset rectam redemptionem sed liberationem, tamen quia liberatio non fuisset facta per solutionem pretii. Ex parte autem hominis quia non per se sed deo minime debebat satisfacere non fuit possibilis alius modus nisi quem deus ei dedit. Ad 4 quod dicendum quod passio potest considerari vel ratione inferentium et sic fuit maxime inconveniens scilicet ex parte crucifixorum, vel ex parte sustinentis et finis. Et sic liberare per passionem fuit convenientissimus, tum quia misericordie et iustitie dei fuit ostensivum, tum quia ad amorem christi allectivum. Si tamen deus aliter nos liberare decrevisset, modus ille convenientissimus fuisset. Ad 6 quod dicendum quod pater tradidit filium triplici passioni: uno modo in quantum sua eterna voluntate preordinavit passionem christi ad humani generis liberationem; 2o in quantum inspiravit ei voluntatem patiendi pro nobis infundendo ei caritatem; 3o non protegendo eum a passione nec protrahendo eum tempore passionis sed exponendo eum persequentibus. Unde pendens in cruce dixit: ut quid me dereliquisti, quia potestati persequentium eum exposuit.

Consequenter considerandum est [illegible]. Hic queritur primo utrum divinitas fuit a corpore christi separata in morte. Et videtur quod sic. Remoto enim medio separantur extrema. Sed divinitas unita est carni mediante anima. Ergo cum in morte christi anima sit separata a carne, videtur quod divinitas fuit a carne separata. Contra: maior est unitas dei unitiva (?) quam anime. Sed corpus mortis non potuit unire anima separata, ergo multo magis mors potuit divinitate non separata. Contra est quod dicit leo papa quod tanta fuit dei et hominis unio ut nec supplicio possit dirimi nec morte distingui. Praeterea hic queritur utrum christus in triduo mortis fuit homo. Tertio utrum fuit idem numero corpus christi mortuum et vivum. Quarto utrum corpus christi debuit incinerari. Quinto utrum christus fuit in sepulcro tribus noctibus. Respondeo dicendum ad 1 quod id quod per gratiam dei conceditur numquam absque culpa revocatur. Sed gratia unionis per quam divinitas est unita carni christi in persona maior est quam gratia adoptionis per quam alii sanctificantur. Cum ergo gratia adoptionis numquam perdatur sine culpa, videtur quod in christo in quo nullum peccatum fuit impossibile fuit quod solveretur unio divinitatis a corpore ipsius et multo minus ab anima cum ideo sit unita deo verbo anima mediante. Ad 1 ergo dicendum quod verbum dei dicitur esse unitum carni mediante anima in quantum caro per animam pertinet ad humanam naturam quam filius dei assumpsit, non ita quod anima sit medium ligans unita. Et quod anima separata a carne maneat adhuc ex ordinatione divina in carne mortua ordo ad naturam animae, ideo adhuc non tollitur unio divinitatis ad carnem. Ad 2 dicendum quod divinitas unitur efficacius non formaliter sed anima formaliter. Et ideo non est necesse quod manente divinitatis unione ad carnem maneat caro viva. Ad 3 quod dicendum quod hugo de sancto victore putavit quod personalitas hominis est in anima ita quod ipsa per se sit homo, putavit quod anima post mortem posset dici homo non solum in christo sed et in aliis hominibus. Sed quia hoc est quod si anima esset homo sequeretur christum assumpsisse hominem quod supra reprobatum est. Magister autem dixit post mortem hominem fuisse christum eo quod corpus et anima post mortem manet aliquo modo unita in christo. Sed quia hoc est quod ad hoc quod sit homo oportet quod anima sit coniuncta corpori ad constituendum unam naturam, quod tunc non fuit. Sicut recedente anima corpus non dicitur humanum nisi equivoce, et sic sequitur quod christus equivoce fuit homo. Et ideo magis dicendum quod christus in triduo mortis non fuit homo sicut et ceteri homines. Nec valet si dicatur quod christus in eternum fuit sacerdos ergo semper fuit homo. Esse enim sacerdotem convenit homini ratione anime in qua est ordinis caracter. Unde per mortem et si desinat esse homo non tamen perdit sacerdotium. Ad 3 quod dicendum quod videtur quidam et dicunt quod ad salvandum veritatem identitatis numeralem corporis christi viventis et mortui necesse est ponere in christo plures formas substantiales. Si enim ut dicunt sola una forma fuisset in christo, illa ablata per mortem mansisset materia nuda. Et sic christi corpus mortuum nec organizatum nec sepultum nec inunctum fuisset, cum ista repugnant materie. Si vero nova forma inducta fuisset, cum ad mutationem nove forme sequitur mutatio speciei, sequeretur corpus christi mortuum fuisse alterius speciei a corpore vivo et per consequens alterum numero. Et ideo plures formas dicunt esse in christo ita quod una earum ablata per mortem scilicet anima per quam fuit animal et homo remansit alia per quam fuit corpus et caro. Sed isti volentes mortem christi salvare magis videntur negare. Mors enim est species corruptionis, et ponentes aliquam generationem in formis corruptionem et generationem que est simpliciter ut dicitur in 1o [illegible] salvare nequeunt et per consequens nec mortem. Et ideo alii dicunt unam solam formam fuisse in christo quam per mortem ablata remansit prima materia cum accidentibus suis scilicet quantitatibus et dimensionibus. Ratione autem dicunt dimensionum illa materia linieata (?) et in sepulcro situata. Ratione autem qualitatis dicunt sanguinem ex ea profluxisse et organizatam fuisse. Sed nec istud videtur possibile. Cum enim esse tale presupponat esse simpliciter, non videtur verisimile materiam esse quantam aut qualem sine forma substantiali, a qua habet esse simpliciter. Et ideo alii dicunt quod ablata forma substantiali in christo materia non mansit nuda sed fuit alia forma inducta scilicet virtute celi sive [illegible] in materiali corpore mortui, materia eadem remanente. Idem est numero ut dicitur quod est idem secundum suppositum. Idem autem specie est idem secundum formam. Ubicumque ergo suppositum subsistit in una sola natura oportet quod sublata unitate speciei auferetur unitas numeralis. Sed ypostasis verbi dei subsistit in duabus naturis, et ideo quamvis in aliis non remaneat corpus idem secundum speciem, huiusmodi tamen remaneat tamen in christo idem numero secundum suppositum verbi dei sed diversum specie. Ad 4 quod dicendum quod putrefactio aut incineratio cadaveris corporis provenit ex infirmitate nature, quod non potest apponi corpori christi. Mors autem non debuit esse cum in infirmitate nature, tenderet esse in voluntaria. Et ideo ne mors eius nature infirmitati ascriberetur voluit corpus suum aliquantum [illegible]. Sed ad ostensionem virtutis divine voluit sine putrefactione et sine incineratione remanere. Ad 5 quod dicendum quod dies aliquando accipitur pro die naturali que continet spatium 24 horarum, et sic includit diem et noctem artificiales. Et hoc accipiendo partem pro toto fuit mortuus tribus diebus et tribus noctibus. Illa enim pars passionis que est a nona computando ad tempus computatur pro tota naturali cuius est pars; unde accipitur pro una die artificiali et pro una nocte. Sed nox post sabbatum computatur pro tota naturali sequenti, et sic accipitur pro una die et pro nocte artificiali. Sed si coniungatur una dies integra scilicet dies sabbati et nox integra scilicet nox precedens, invenitur quod christus fuit mortuus tribus diebus et tribus noctibus. Si autem accipiatur pro die artificiali que est lucis solis super terram, sic christus mortuus fuit una die integra et duabus noctibus integris scilicet precedente diem sabbati et sequente, et adhuc aliquandam parte sexte ferie.

Consequenter queritur utrum christus descendit ad inferos. Et videtur quod non. Dicit enim augustinus ad dardanum: nomen inferni semper in mala accipitur, ergo non convenit christo. Praeterea virtuosius est aliquem de carcere extrahere solo imperio quam per descensum in carcerem, ergo hoc magis convenit christo. Contra: dicitur in symbolo. Praeterea hic queritur utrum resurgere tertia die fuit conveniens christo. Quarto utrum resurrectio probari debuit. Quinto utrum motus ascensionis christi fuit naturalis. Sexto utrum fuit in instanti. Septimo utrum ascendit super omnes celos.

Respondeo dicendum ad 1 quod nomine inferni potest intelligi penalis locus pene. Primo modo non descendit anima christi in infernum quia nulla pena digna fuit. 2o autem modo distinguendum est. Quia locus primus damnatorum est in quo sunt tenebre scilicet carentia gratie et gloria cum pena. Secundus locus est superior qui dicitur limbus puerorum in quo duo prima sunt. Tertius superior est locus purgatorii in quo sunt tantum duo ultima. Quartus supremus qui dicitur limbus patrum sive sinus habrahe in quo est tantum carentia visionis divine. Et in hunc descendit ut sanctos ibi detentos liberaret. Non quin sine hoc posset eos liberare, sed ut eos sua presentia consolaret et ad infernum quemque in se ipso confunderet (?). Et per hoc patet responsio ad argumenta. Ad 2 quod dicendum resurrectio christi necessaria fuit ad instructionem fidei nostre. Ad hoc enim quod confirmaretur fides divinitatis ipsius oportebat quod cito resurgeret. Sed ad hoc quod confirmaretur fides de veritate humanitatis et mortis oportebat moram esse inter vitam et mortem. Si statim post mortem surrexisset, videri posset quod vera mors eius non fuisset. Sed ad veritatem mortis manifestandam sufficiebat quod usque ad diem tertium eius resurrectio differretur. Non enim contingit quin in homine qui mortuus videtur tamen vivat, non appareat in eo aliqua indicia vite infra hoc tempus. Et ideo conveniens fuit christum die tertia resurgere. Ad 3 quod dicendum quod resurrectio nova fuit et insolita. Unde oportuit eam probari, et hoc quo ad 4 que sunt in corpore glorioso. Primo per corporee nature veritatem quam probavit se palpabilem exhibendo. 2o penes eius quod mortuum erat reparatum (?) et ad hoc cicatrices demonstravit. 3o penes eius vitam et animam, et ad hoc comedit et loquebatur. 4o penes eius glorificationem, et quo ad hoc ianuis clausis intravit et celos ascendit. Ad 5 quod dicendum quod corpus humanum cum sit grave naturaliter descendit deorsum, et ideo ascendere sursum est contra naturam corporis gravis naturaliter. Non tamen est contra naturam corporis gloriosi cuius tota natura est omnino spiritualis. Ad 6 quod dicendum quod quamvis virtus divina sit infinita et infinitum quod est ex parte operantis sit infinitus effectus, tamen virtus eius recipitur in rebus secundum earum capacitatem. Corpus autem non est capax ut in instanti localiter moveatur, quia oportet quod mensuret se spatio secundum cuius divisionem dividitur tempus, ut probatur 6 physicorum. Et ideo non oportet quod corpus motum a deo moveatur in instanti, sed moveatur ea velocitate quam deus disposuit. Ad 6 quod dicendum quod quanto aliquod corpus perfectius participat bonitatem dei tanto est naturaliter superiora (?). Corpora per formas unumquodque corpus participat esse divinum. Plus autem participat bonitatem divinam corpus per gloriam quam quodcumque corpus per formam sive nature. Sunt alia autem corpora gloriosa; corpus christi maiori refulget gloria. Unde conveniens est quod sit super omnia corpora in alto constitutum. Dicitur autem christus ad dexteram patris residere in quantum per naturam divinam est in equalitate patris; secundum autem naturam humanam in excellenti possessione divinorum bonorum pre ceteris creaturis. Utrumque autem soli christo convenit. Unde nulli alii nec angelo nec homini potest sedere ad dexteram patris nisi soli christo.

Deinde de [illegible] habitu. Hic queritur primo utrum indigeamus habitibus humanis. Et videtur quod non. Potentie enim rationales quia sunt huiusmodi sunt nobiliores potentiis naturalibus. Sed potentie naturales non indigent habitibus ad suos actus producendos, ergo et cetera. Praeterea difficultas auget meritum, sed habitus tollit difficultatem, ergo ad meritum non indigemus habitibus. Contra: habitus est quo quis agit cum voluerit, ut dicit commentator in 3 de anima. Sed hoc est necessarium homini, ergo et cetera. Praeterea hic queritur utrum habitus intellectuales sint virtutes. Tertio utrum virtutes morales distinguantur ab intellectualibus. Quarto utrum virtutes theologice sint necessarie. Quinto utrum sint tantum tres. Respondeo dicendum ad 1 quod potentie rationales sunt ad opposita et non possunt in actum exire nisi per aliquid ad alterum oppositorum determinentur, ut dicitur 9 metaphysice. Determinans autem aut est passio aut habitus. Sed ad hoc quod operatio sit virtuosa exigitur non solum quod aliquis operetur sed quod prompte et delectabiliter operetur. Quando ad hoc quod operatio sit virtuosa necesse est habitum esse qui inclinet in modum nature et causat quod aliquis prompte et delectabiliter operetur. Et ideo contingit quod ipsos habitus in nobis cognoscimus non solum ex operibus sed etiam ex hoc quod se sentit in operationes delectari. Et ideo ut dicitur in 2o [illegible], virtutes per quas homo ad operationem inclinatur esse habitus, non passiones aut potentias. Ad primum ergo dicendum quod potentie naturales sunt determinate ex se ipsis ad unum, et ideo non indigent habitibus. Nec

h' facit dignitas caritas sed magis dignitas in quantum ad pau
cora se extendit   Ad 2 dd q difficultas ex genere
l ex pte opatis no auget meritu sed difficultas ex pte
opantis   Ad 2 q dd q cu ipsa dicat i ordine ad bo
nor duplr rone aliqs hitus dr uitus Vno q facultate
bn opandi Alio q cu facultate facit usu bo h at
solu ptinz ad illos hitus q respiciunt ptez appetiuaz
eo qd uis appetiua aie e q facit bn uti oibz potentiis
z hitibz Cu g hitus itells speculati no pficiat ptez appe
titiuaz nc ipaz respiciat sed tm itellectiuaz pnt qdez dici
uitutes i qntu faciunt facultate bn opandi pstat q e osideratio
ueri no tm dicunt uitutes sco mo qui faciunt bn uti po
tentie hitu   Ad 3 q dd q ad h q ho bn agat reqrit
r no solu q ro sit bn disposita p hitu itellectual ueri
tatis sed i q uis appetiua sit bn disposita p hitu uitu
tis moral Et io sic appetitus distiguit a roe ita mora
lis uitus ab itellectuali   Ad 4 q dd q i oibz agentibz
pp fine oz ee i clinatoz i fine alias nuq operet pp
fine pximus at adquisiuit dia bonitas hoiez ordinant. si
frutio ipius oio e sup facultate nae eleuatos od se e no
uidit nc auris audiuit z c Vn p naturalia tm ho no hz
i clinatoz illu sed p aliq sup addita h at sup addita di
cunt uitutes theologice primo ex obo q opantur tradm
2o q ad tantu q a solo do i nob i fundunt 3o q ad
cognitoz q p diuina sermoez i nob manifestant   Ad
.5. q. dd q sit dem e theologice uitutes i clinant nos i fi
nez q e deus Innoi at hnte uoluntes agendi pp fiez cu
uolutas exigit cognitione i intetiu puenendi ad fiez Ad h at
q fiez qs i tendat duo reqrit. s. possibilitas fis q nl
mouet ad i possible z bonitas eius q intentio no n de bono
Et io reqrit fides ad cognitoz fis. z caritas qua qs efficit
ad fiez tanq bonu ppu ipius Et spes sed q e fiducia de co
secutoe finis

Eando q pmr utrum diffo fidei qm dat aplus ad
hebr xi fides e sba rerum sperandarum argum no
apparetiu sit bona Et ur q no Nlls e hitus e sba sed
fides e hitus g no e sba   Pr prius no dz diffinri
p posterius sed fides e prior spe g z c   Pr argum uitas
manifestat illius ad q i ducit uitatis argum sed id dr ee
apparens cuius uitas e manifestata g ur i plicari oppo
i h q dr argum no apparetiu   Inqrirur e auctoritas
apli   Iuix h q utrum fides sit i intellectu sicut i sbo
Sit utrum caritas sit forma fidei   Sit utrum fides i for
mis fiat forta   Sit utrum sit uitus   Sit utrum sit p
or alys uitutibus   Rno dd ad j q q i pdca diffoe
gtinet ea ex qbz fides pt diffiniri licz ordo diffi
niconis pitmittat Est e fides hitus q p actu hz gsisa

i n spe at p obz poit. Ingnie at p fiez q ex fie
bona bonus e z ex malo malus Ideo h aplo fide dif
finit p ta. s. p actu q e argue sui manifestae per
obz q e uitas pa n appares sed naliez gitionez P fiez q
e res speranda. s. btitudo etna Ex q apparz q diffo
e bona z sufficies   Ad I dd q fides dr sba no
q sit i gne sbe sed sed q i qlibz gne i uenit qda si
militudo sbe. s. pio i qlibz gne gtines i se alia uir
te dr sba aliorum   Ad 2 dd q i q i clinat ad fide
rtaz loq aplus p re sperandaz et poit i ut spei obz
sed poit ut fine fidei   Ad 3 dd q argum qd sint
ex ppriis pncipys rei facit rez ee apparentez Sz argum
qd sumit ex auctoe dia no facit re i se apparete z tale
argum poit i diffoe fidei Vn argum qd sumit h e p
q facit euidenciaz ad hesioe itells ad uitate fidei no
apparete   Ad 2 q dd q cogitacio tpr sumit vno p
qlibz actuali osideracoe itells Alio p actu itells deli
berantis 3o mo p actu uitutis Si cogitacio sumat po m
sic h q dr cu asensoe cogitae no dicat tota roez eius
q e credere na h mo z q osiderat ea q scit cu asensoe
cogitat Si no sumat so m sic itelligi i h tota ro hius
actus q e crede Actuu e ad itellectu ptinetiu qdaz hnt
firma assensoz absqz thi cogitacoe sic cu aliqs oside
rat ea q scit l itelligit tal cogitacio ia e forta Quida
at actus itellectus hnt cogicones i forme absqz firma as
sensoe ad altaz ptez sic accidit suspicati dubitati z
opinati Sz actus q e crede hz firma adhesioz ad una
ptez i q quenit credens cu sciete l itelligete et tm eius co
gitatio no e pfca p manifesta uisioz i q queit cu du
bitate suspicate z opinante. z sic ppu credentis e cu as
sensoe cogitae   Ad 3 q dd q cu fides sit qda uitus
oz q actus eius sit pfectus Ad pfcoz at actus q ex duobz
pncipys actiuis pcedit reqrit q utrqz actiuor pncipior
sit pfcm Non e bn pt secari n secans hat artez z
serra sit bn disposita ad secandu Crede at e actus
itells sed q mouet a uoltate z io si actus fidei q crede dz
ee pfcus oz i utroqz. s. i itellectu z uoltate ee hitu pficie
tez utrqz q cu crede e imediate actus itells obi crede o
ueru io nce e q fides q e ppu pncipiu hius actus sit i
itellectu sicut i sbo   Ad 4 q dd q actus uolutarii spez
recipiunt a fine Illud at aquo ad sortitur spez hz se
ad modu forme Et io cuiuslibz actus uolutary forma e fis
Cu g actus fidei ordinet ad obz uolutatis q e bonu sicut
ad fiez h at bonu q e fis fidei. s. bonu diuinu e ppu obz
caritatis. sequit q caritas sit forma fidei i qntu p caritatez
actus fidei pficit aut i format nichil p dicto   Ad .5. q
dd q qda dixerut aliu ee hitu forte fidei z i forms

Sed aduenie'te fide

Sz ad ueniente fide forta tollit fides i formis
Sz post fidez formata aliquo peccato mortali suc
cedit alius hitus fidei i formis a deo i fusus Sz no
uidetur q gra ad ueniens hoi aliqd dei donu ex
cludat nc i q aliqd dei donu hoi i fundat pp
peccatum mortale   Et io aly dixerut q sit diuisi
hitus sed tn sit manet i eodem   Sz n uide q hi
tus fidei i formis i hnte fide formataz maneat
at ociosus   Et io aliter dd q ide e hitus fidei
formate z i formis l hitus e diuersificat sed id q
ad hitu ptinz cu at fides sit pfcio itellectus illu
p se ad fidez ptinz q ptinz ad itellectu Quod at
ptinz ad uoltatem no p se ptinz ad fidez ita q p h
diuersificari possit hitus Distictio at fidei formate
z i formis e sed id q ptinz ad uoltatem. i. sed caritate no
sed id q ptinz ad itellectu. Vn fides formata z i for
mis no sit diuisi hitus   Ad 6 q dd q uitus hua
e hitus p q hua actus humanus reddit bonus tal at hitus
e fides formata Ad h e q actus fidei sit pfectus re
qrit ut itells i fallibilit tendat i uerum z i fallibi
lit ordinet i ultimum fine pp que uoltas assentiat no
Videt g q de roe ipius fidei sit q itells sp ferat
i uerum q fides no pt sbee falsu ut i f dicetur
Ex caritate a i formate fide sit ht aia q i fallibilr
ordinet i bonu fine. seq q fides forta sit uitus fi
des a i formis z si habeat pfcoz actus ex pte itells
no tn ex pte uoltatis. z io no uitus pfca   Ad .7. q.
dd q p se fides e prior alys uitutibz eo q ad ipaz p
tineat cognito ulti fis q ab illis psupponit Possunt
tn aliq uitutes dici priores fide. i q remouet i pe
dimenta credendi. sic fortitudo remouet i ordina
tu timoez i pediete fidez Et idez z dici pt de
qbzda alys uitutibus

h   Ic q si fides tm z c   Hic q po utrum obz
fidei sit uitas pa Et ur q no. fides e e
de hys q i symbolo gtinet ad caritatis pti
netia g z c   Pr fides caritati gdiuidit. sed no
solu diligimus dm q e bonitas sima sed Lx xi
g z c   Pr dyonisius dicat .1. ca. de. di. no. q fides
e circa sipliciter z sp existez uitate. h a e uitas
pa i creata g z c   Iuix q utrum obz fidei sit ad
gplexu   Sit utrum fidei possit sb ee falsu o
Sit utrum fides sit de uisis   Sit utrum ea q sit
fidei possit ee scita   Sit utrum ro hua adiunc
ta ad ea q sit fidei minuat meritu fidei   Rno
dd ad .1. q q cuiuslibz cognosciti hitus obz duobz. s.
ad q mlr cognoscit z id p q cognoscit q e ro forml

obi Si g i fide osideremus roez obi no e aliud q ueri
tas pa. fides e de qua ut loqmur no assentit alicui n
q e a deo reuelatu Si a osideremus ea mlr qbz fides
assentit. sic e no solu ipe deus sed i mlta alia Que
tn sb obo fidei n cadut n sed q hnt ordinez ad dm
Vn z ex hac pte obz fidei e uitas pa i qntu nl cadit
n i ordine ad dm   Ad po ergo dd q h mlr se hnt
ad obz fidei   Ad 2 dd q a caritas facit dili
gere pximum pp dm Vn obz eius e ppe ipe ds   Ad
3. q dd q pprius modo itells humani e ut i cponedo
z diuidendo uitatez cognoscat Et io ea q sit se sit du
plicia cognoscat sed qdaz cplexioz Sic ego itells diuinus
ea q sit cplexa i cplexe cognoscat Si a obz fidei o
sideret ex pte ipius rei credite sit eius obz e ad i cplex
u. s. res ipa de qua fides het Si at ex pte credetis
sic obz fidei e ad cplexu p modu enunciatois Et
io sed ad utrqz e uerum   Ad 3 q dd q nl sbe alicui
potencie l hitui n mediante roe forml obi. sic color n uidetur
n mediante luce Ro at forml obi fidei e uitas pa sb qua
nllu falsu stare pt Deliquo ergo q fidei no possit sb
ee falsu ut dem e. Vn nl pt cadere sb fide n i qntu stat
sb ueritate pa   Ad 4 q dd q fides i portat as
sensu itells ad id q credit Assentit a alicui itells
duplr Vno q ad h mouet ab ipo obo sufficie
ter z alia at q ita p se mouet itellectu seu sensum
ad sui cognitoz ducit uideri Alio itells assentit n
q sufficienter moueat ab obo sed p qda electoz de
clinas magis i una ptez q i alia Et si qde h e
cu dubitatoe alteri ptis erit opinio Si at sit cu cer
titudine absqz thi dubitatoe erit fides Vn manifestum
e q nc fides nc opinio pt ee de rebz uisis sed sensu
aut itellectu   Ad .5. q. dd q ois scia hetur p aliqua
pncipia p se nota z q gns uisa Et io quecuqz sit scita
aliqualiter ee uisa Non e q i possibile e idez ab eode esse
scitu z creditu Pt tn gtingere q id q e uisu l scitu ab
uno sit creditu ab alio qd e nos credimus uidet bti
pt z gtingere q i d q aliqs scit p demtracoz credat q
hac demtracoz no nouit Illud tn q comuniter oibz pponitur
ad credendu e comuniter no scitu Et ita ista comuniter fidei sb sit
z io fides z scia n sit de eodez   Ad 6 q dd q ro hu
mana adiuncta ad ea q sit fidei duplr pt se hre ad uo
luntate credentis Vno sic pcedens. s. cu qs aut hat uo
luntatez credendi aut n hz pmta n ro hua i ducet z
sic ro hua i ducta diminuit meritu fidei Ea e q sit fi
dei dz ho credere n pp huanaz roez sed pp amoez diuinu Alio
ro hua pt se hre ad uoltatem credentis gnt Cu e ho hz pmp
tez uoltatem ad credendu diligit uitate credituz z sr eam

exageat l' excogitat rõs aliqs Et q° ad h' rõ hu^a
no excludit n° diminuit meritu fidei

Ecundo q pn̄r ut° credibilia particlos fi
dei sit distincta Et ur q no Omnium e q̃ i
sac̃ scriptura gtinet ẽ fides h̄nda s̃ illa no pnt
p multa ad ctũ nũz r̃duci g° supfluum uid ar
ticlos fidei distigue P articls ut aḡbida dr̃
i diuisibil' e uītas artas nos ad credendu s̃ cre e
uolutaris g° i queuerit distigui credibilia particlos
S; q̃ dicit ysidor' Articls e pceptio diue ueri
tas tendis i ipm s; pceptio diue ueritis apetit no
bis s; distictoẽ q̃daz q̃z q̃ i deo s̃t unu multiplicat
i no i tellctu g° credibilia debet particlos distigui
Vlt' h' q̃ ut° articli fidei queuerit distiguat
i sĩbolo It ut° teneat ho ad credendu ad ex
plicate It ut° misterio i carnacois x^i oporteat
oi tpr ee creditu ap' oms It ut° p successioẽ
tpum creuerit articli fidei Rn° dd ad 1 q q̃ ar
ticls uid° acceptio derivari a'rthen ẽ grece articls dr̃ 1
signat q̃daz coaptacoẽ p̃tiu distictap 1 io pticle
corporis sibi i uice coaptate dicut' mbror articli
Et sil'r i gramatica ap' dicut' articli q̃da ptes oroms
coaptate alys doibz ad exp̄mendu corp gen° nu'z
1 casu Vn 1 credibilia fidei r̃one distigui' parti
clos 1 i q̃sda ptes q̃ h̃nt q̃da coaptacoẽ ad i uice
Est at obz fidei aliq no uisu et dia Et io ũ oc
currit ad spali roẽ n̄ uisu ibi spalis e articls
Vbi at mlta s; eade roẽ s̃t i cog̃ta ibi n̄ s̃t articli
distiguedi Ad p°m g° dd q̃ p se ad fidez ptinz
illa q̃ directe nos ordiat ad uita etna sic t̃s p^e 1
una cen^a 1 misterio i carnacois 1 corpo dñi 1 alia h'°
1 s; ista distigui' articli fidei Quedã no ponu'
i sac̃ scriptura credenda no q̃ pn̄r i tenta s; q̃ ad
p̃doz manifestacoẽ sic q̃ habraha h̃uit duos fili
os 1 h'° 1 s; talia n̄ oz articlos distigue Ad 2
dd q̃ illa diffõ dat' de articlo mag' s; q̃da deriuacoẽ
latinã q̃ s; ũera ei° sigtacoẽ Vn n̄ e maior' pon
deris Ad 2 q dd q̃ articli possũt dup' distigui
Vno° s; distictoẽ auctor' Et sic s̃t duodeci s; xij
ap'los q̃r glibz apposuit unu Quia at glibz appo
sueit scie no e mag' utilitatis n° e ctũ alio° s; ipas
res creditas Et sic diuisi articli ponut' ubi i ueni
t' diuisa difficultas ad credendu Et s; h' articli s̃t
j° tm' Qui e ptinet ad diuinitate Et h' at roẽ cen^e
1 sic e unu Qui roẽ p̃^sa 1 sic s̃t t's un° de p^a pns
2° d' p^a filij 3° d' p^a sp̃s sci Qui roẽ opacois diue
1 sic s̃t t's un° d' creacoẽ p dcoẽ 1 2° d' bono grẽ sic

scat ec^a ca scorp q° 1 re pec 3° de p'fcoe glẽ
sic carnis r'ss 1 ui et Si at ptinet ad huanita
tẽ s̃t 1 p° de ccpcoe 2° de natiuitate 3° de passioe 1
morte 1 sepltã 4° de descensu ad i feros 5° de r'
surcoe 6° de ascensioe 7° de aduetu ad iudiciu
Ad 3 q dd q̃ obz fidei p se e id p q̃d btũs
ho efficit Per accns at se h' ad obz fidei oĩa a
lia q̃ i scriptura diuina credita gtinet sic q̃ habraha
duos filios h̃uit 1 h'° Quatu g° ad p^a credibilia
q̃ s̃t articli fidei tenet ho explicate credẽ sic 1 tene
fidez h'r Quatu° io ad alia credibilia no tenet ho
explicate crede s; solu i plicate i p'paracoe ai i q̃ ẽ
parat e crede id q̃ i dia scriptura gtinet Tũc at so
lu tenet explicate crede q̃n ei gstiterit i doct'
na fidei gtineri Est at ad itendendu q̃ maio
res q̃ h̃nt offm alios istruedi tenet h'r ma
iorez noticia de credendis 1 mag' explicate crede q̃
alij Ad 4 q dd q̃ sic dem e id p se 1 p se
ptinz ad obz fidei p q̃ ho btitudiez gseq' Via
at ueiendi ad btitudiez e misterio i carnacois 1
passiois x^i 1 io opoitiut oi tpe ap' oes aliq'lr
ee creditu Quisod' tñ uã ai statu pctĩ ho h̃uit
explicata fidez de x^i i carnacoe s; q̃ ordiabat' ad
gsumacõz 1 gsumacoẽ glẽ No at s; q̃ ordiabat'
ad libacoz a pcto p passioẽ q̃z ho no fuit p̃sci°
pcti futi Post pctz at explicate credit q̃ ẽet
misterio i carnacois x^i no solu q̃° ad i carnacoz
s; 1 q̃° ad passioẽ 1 r'sũcoẽ i q̃° huanu g° p
reparaz a pcto 1 morte libaret Alr' e no p'figuis
s; x^i passioz q̃bidaz sacrificiis 1 an legẽ 1 sub
lege Q'uor tñ sacrificior maiores explicate co
g'scebat sigtũ Minores at s; uelamie illor ue
laminu habebat fidez d' x^o uetũro q̃ ad m^n° ha
bebat fidez uelata Tpre at grẽ tñ maiores q̃
miores tenet fidez h're explicata de misterijs x^i
p'cipue q̃° ad ea q̃ i ecc^a solenizat' Alias at s;
tiles gsideacoes crca i carnacois articlos tenet a
liq mag' l' mi° explicate crede s; q̃ gg'ruit statui
1 offo cui°libz Ad 5 q dd q̃ q̃° ad sbaz ar
ticlor no e augmentacõ eor nũs p tpr successio
nez q̃z q̃cũq posteiores crediderit gtinebat i fide
patrũ p'cedeneiũ Sz q̃° ad explicacoẽ creuit nũs
articlor q̃z q̃da explicate cog'ta s̃t a posterioribz
q̃ a p'oribz no cog'scebant explicate ·6

St at spes uirts Hic q̃ p° ut° spes
sit passio Et ur q̃ no Spes e e exptacõ
q̃ gsistit i im mobilitate s; ois passio i mo

tu gsistit g° 7c P' passioe n' mouet n' ex
pnia agetis s; spes n̄ e d' pntibz s; de futis g°
7c q̃ spes g° timore diuidit' timor at ẽ pas
sio g° 7c Vlt' h' q ut° spes ptieat ad ir̃ag
tiaz It ut° sit passio pn̄r It ut° sit uirts
It ut° sit uirts distincta ab alijs Rn° dd
ad 1 q̃ q̃ passio g̃nis sum'pt' accipiat' put tm
loqm' de ea h'c no e a° q̃ mot' appetitiue uirtis
s̃si l' ex ymagiacoẽ boni l' mali Spes at dicit
extensioẽ appetit' i id q̃ e appetibile In uenit
at no solu i hoibz s; eciã i alijs aialibz In uenit
ut e aialia opari p futũ bo° q̃ extimat pore
h're sic aues faciut nidu p filior educacoẽ
It unu al' aggredit' a° ex spe uictorie Ex q°
p; q̃ spes e i appetitu ptis sensitiue q̃ nobis 1
brutis i e Et ita seq' q̃ sit passio Ad p°m g° dd
q̃ obz spei e bo° difficile q̃ roẽ sue boitatis natũ
e moue ad p'secucoẽ s; s; difficultate natũ e moue
ad fugã h'c tñ mot' r'tdat' p spe Et io spes i
portat motũ p°m i q° saluat' ro passiois tñ ẽ q̃ete
puate s; motũ q̃ e fuga Ad 2 dd q̃ i q̃e
futũ s; r'e pt ee pns i ymagiacoe 1 sic moue
Ad 2 q dd q̃ e spes i portat extesioẽ q̃da
appetit' i bo° aliq q̃ ptinz ad appetitiaz uirtutez
Mot' e ad res ip̃e ptinz ad appetitu no ad uirtute
g'g'sitiaz q̃z ei° actũ no p'ficit' s; motu g'g'scent' ad
res s; poti° s; q̃ res g'te s̃t i g'g'scente Quia tñ
uis g'g'tiua mouet appetitiaz r'p'ntado ei sui obz
io spes e mot' appetitiue uirtis g'nis apphensioẽ boni
futi ardui Vn 1 ad uirtute irrasibilez ptinz cui°
obz e bo° arduu Ad 3 q dd q̃ 4^or passioes di
cut' cont' ee pn̄les s; gaudiu 1 tristicia timor 1
spes Quar due ip̃e dicir ee pn̄les q̃z s̃t gpletie
simp'r r'u oiu passionu vn ad oes passioes
seuit Spes at 1 timor s̃t pn̄les no q̃z s̃t
simp'r gpletie s; q̃z s̃t gpletie i g'ne mot' appe
titui ad aliqd Na r'u boni i capit mot' i amoe
1 p'cedit i desideriu 1 t'iat i spe Respu° no t
mali i capit i odio 1 p'ced' i ira 1 t'iat' i timore
Et io nũs passionu accipit p dr'az pntis 1 fu
turi Mot' e r'spic' futũ Sz q̃es e i aliq pn
ti Ergo de p'senti bono e gaudiu 1 de malo p
senti e tristicia De bono uo futo e spes Sz de
malo futo e timor Ad 4 q dd q̃ ad uirta
tez tã r'quit' s; obz queiens Ro ordians Et
mod' ex pte agentis s; ut sit p'fte exequesth
at tã i spe i ueniut Obz e ei° e etna btitud°

q̃ e q̃da difficile 1 bo° Mod° at agentis p'fcoz h'z
q̃z e cu c'titudie Ro 1 spe ordiat dñi ho no huanis
s; ex gra 1 meritu opat' Et h' tã tagut' i diffoẽ
spei s; modo cu dr̃ certa exptaco° obz cu dr̃ fu
ture btitudis ordo roẽs cu dr̃ ex gra 1 merit' p
ueniens Vn p; q̃ e uirts Quia uo obz ei° p'ncle
e fis ulis s; bo° i catu·li's s; raciu possit ee bo°
catu io e uirts theo^ca Ad 5 q dd q̃ uirts no dis
tigut' s; id q̃ e mãle i obiectis s; s; roẽs for
les Vn q̃uis idez sit obz mãle oiu uirtutu the
o^cor s; ds ma^a tñ roẽ tendut i ipm s; fides e in
eo q̃ r'spic' sũme ueru spes sũme arduu cari
tas sũme bo° 1 io ab i uicẽ distigut'

Ecundo q̃ ut° spes sit i uolu^te sic i sb'o
1 ur q̃ no Obz e spei e bo° arduu q̃ e
obz irasci^l no uo^tis P' ad p'ficiedu poz uolutaz
suffic' caritas cu sit p'fectissa uirtutu g° spez pone
i uolu^te erit supfluu q̃ spes e uirts theo^ca h'ns
dm p obo cu g° no sit n° i memoria n° i ntllia
q̃ ptinet ad ir̃ g'g'tiaz r'liq q̃ sit i uo^te sic i
sb'o Vlt' h' q̃ i q̃bz spes hat ee It ut°
spes maior' hat c'titudiez It ut° amor sit
tm i g'cupiscibili It ut° amor sit pn̄lior' int'
oes affecoes aie It ut° g'g'o sit alacior amo
re Rn° dd ad 1 q q̃ h'itus g'g'sit p actus Actus
spei e q̃da mot' appetitiue ptis Cu at sit dup'x
appetitus s; sensitiu° 1 i tlletis q̃ dr̃ uo^tas s̃les 1
erit mot' q̃ s̃t sensitiue ptis cu passioe eo q̃ passio
ip̃e no sit n̄ cor^is l' uirtutis corporee Actus at uirtutis
spei ptinz ad appetitu i tlletiu q̃z ei° obz e bo°
diuinu Et io spes passio e i appetitu i tlletio s; i
uo^te sic i sb'o Ex q° p; solo ad p°m Ad 2 dd
q̃ caritas sufficiet p'fic' uo^tas q̃° ad actu q̃ e di
ligẽ s; no q̃° ad r'sfu actu sic q̃ e spare ad q̃re
r'quit' uirts spei Ad 2 q dd q̃ ta s̃t gsiderãda
i spe P°m ut exptaco obi q̃ e rpe d' i cuis fruicoe
gsistit p'mu ceni^le 2° exptaco medij q̃ e gra
1 meritu p q̃ btitudo spat' 3° exptaco spantis s;
stat' ei° ut nudu hat q̃ spat Pp'r p°m 1 tam
s̃t no fuit i x° n° i anglis n° i btis q̃z fruicoz
diuinitatis q̃ s̃t bti possidet Xps 1 ab i stati gcep
tois sue ea h̃uit Vn q̃ i ps dr̃ Inte d° spani
fuit' p exptacoe glificacois cor'is Pp'r 2°m no
e i dapnatis q̃z no pnt h're graz l' meritu Pp'r t'ciu
s̃t e i uiatorib; 1 pnbz i libo 1 aiabz i p'gatorio
Spes e no euacuat' n̄ l' p h'itu g'riu l' btitu
diez h'itaz Vn ai uiatores ueist h'itu g'riu no

175

68

habeat nc btitudiez sit adepti sic i ptis i libo i nc ex
istentes i pgatorio spes i eis no cessat Ad 3 q dd
q ctitudo i ueit i aliq dupr s. ctitu pricipaliter et
ctitr q dez i ueit i ui gtia Pricipaliter at i oi co
q a ui gtia i fabilit ad sui fiez mouet Et sic spes
ctitudinalr tendit i sui fiez qz pricipas ctitudiez a
fide i ui gtia Vn h no p iudicat ctitudi spei q a
liq hntes spez dficiat qz h no ctigit ex deffectu dne
pote l mie cui spes i nitit s ex defcu libi arbitri po
nentis obstaculu pcti Ad 4 q dd q tpr e amor
.s. nal q cseq gtioz ng ipius appetentis s alti s. nat
istinctis h at cu n a sit q qda iclinaco nal rei
i sui fiez z p fcoz i ueit i oib potis aie z i reb
i aiab Alius at e sensitius q cseq apphensioz sensu
vn e tm i appetitu sensitio Alius at e amor ronal
q cseq apphensioz itlls vn e tm i appetitu itllctio
Ad 5 q dd q amor e pricipalior i t alias af
fectoes aie Pimo q dez qz e prior Sic e fis e pmus mo
ues z p h ca causar Sic z illa affectio s a aius roe
mouet ipe fis e prior it affectoes h at e amor qz
finis n mouet n p desidin q no n amati 2o
qz e i tensior i fine Cois e motu nal s phz e
i tensior i fine pp maioz uitatez z silitudiez o
mobilis ad tmin s p fcu slitudo appetitiui ad ap
petibile no e n p tn formacoz amoris vn illa affectio
e maxe i tensa Ad 6 q dd q po gtia z ap
petia gpari pnt tpr Vl s ogns ordiez p res
ad se l s ordinez ptatis i opando l p rspectu
ad actu z fiez Pimo gstitua e dignior qz ex ipa
qdam oit affectiua 2o sut eqles 3o excedentes
z excesse p gtoz e res qdam i hit i aia p amo
rez at aia i res Respectu g rerum i feriorum corporalium
superior e gtiua q amor rtu superiorum z diuinarum e
eo Et qz mags depende aie nobilitas ex superiori
bus io simplr nobilior gtiue

c Vtrum at fides i spez z c. h q po ut cari
tas sit amicitia Et ur q no nc e ita ppri
e amicie sic quiuere amicos s phz 8 ethicorum
s caritas e hois ad dm z ad angelos qbus cu hoib no
e cuisatio g z c. P amicia no e sine reamatoe
ut dr 8 ethicorum s caritas het z ad inimicos s
id mt diligite inimicos uros g z c. Pc dr io
15 iam no dicam uos suos s amicos h at dicebat eis
roe caritatis g caritas e amica Iux h q ut car
tas sit uirtus Ct ut sit uirtus spalis Ct ut
sbz caritatis sit uoluntas Ct ut ds i statu uie
possit a nob i mete amari Ct ut ds possit

totalr diligi Ct ut dilectois dne sit aliqs mo
dus Rno dd ad 1 q q s phz 8 ethicorum no
qlibz amor hz roez amicie s amor q e beniuole
cia .s. qn amamus aliquem ut ei bonu uelimus Res at
qbz no bonum uolumus s ipaz bonum uolumus diciun a
mare amore gcupie no amicie Ridiculum e e dice q
aliqs hat amiciaz ad uinu l equm Sz nec beniuole
cia sufficiat ad roez amicie s requit qda mutua
reamacio amicus e e amico amicus Tal at mutua
beniuolencia fudat sr aliq coicatoe Et io cu sit
aliq coicacio ad dm s q nob sua beatitudiez coicat
sr hac coicacoz oz aliq amicia fudari h at e cari
tas Ex qo pz q caritas e qda amicia hois ad dm
Ad 1 g dd q licz des z angli no coicent nob
cu i uita corli z spualis coicat tm nobiscu coi ui
ta spuali q e s mete Ad 2 dd q amicia
caritatis extendit se ad i inimicos qs diligimus ex
caritate i ordie ad dm ad que pnr het amicia
caritatis Sic z uidemus q aliqs hns amiciaz ad a
liquem hoiez roe illius diligit oes ad eu ptinetes
Ad 2 q dd q uirtus huana ossistit i atigendo regulaz
huanorum actuum q qdez e dupr .s. ro huana z deus
Vn sic uirtus diffinit p h q e s roez rectaz ita i
attinge dm cseq roez uirtutis Et io cu caritas atti
gat dm qz cuiugit nos deo seq q ipa sit uirtus
Ad 3 q dd q actus z habitus diuersificat s obm
ppu Obz at amoris e bonum Et io ubi e spalis ro
boni ibi e spalis ro amoris Bonu at dinum i qu
e obz beatitudis hz spalez roez bonitatis Et io amor
caritatis q e amor huius boni e spalis amor z pns
caritas e spalis uirtus Ad 4 q dd q cu obz cari
tatis sit bonum no qddam sensibile s qdam bonum diuinum
ab i tllctu apphensibile ipa e i appetitu i tllctiuo no
sensitiuo Ad 5 q dd q i potenciis ordiatis ui tuat
opacio poris post i apt opacio sequitur Sic pz qz se
sus tuat ad ymaginacoz z itlls i cap tuo ymagi
Vn z i tuatoe itlls i cap opatio notes Quamuis i
statu uie dicaz certitus no uideat i mete tm gto
itlls tuat ad ipm dm que ex eius effectibz apphendit
Vn opacio uolutatis cu ipm dm i mete ee pt tlig f
ex pte itlls uiatoris no possit i mete itlligi pt
tm ex pte uolutatis i mete amari Ad 6 q dd q
cu q an possit totalr diligi pt itlligi tpr vno
ut modus totalitatis refferat ad re dilectaz z sic ds
e totalr diligendus Alio pt itlligi ita q totalitas
refferat ad diligetez z totalr diligi dz qz ex to
to posse suo debz ho diligere dm 3o m pt itlligi

s opatoz ad modu rei dilecte z sic no pt e ds tota
lr dilectus Cu e sit i finite bonitatis i finite diligi
e nulla at tura pt dm i finite diligere qz ois uir
tute e finita Ad ul q dd q modus mfacioz
da i portat actus at msat ab eo q e ro ea agen
di sic mia accipit mfacoz i sbiectoez miso facie
da ex qntitate mfie qua mia rouet Ca at di
ligedi dm e bonitas dia q e i finita actus at tute
finitae Et io dilecto uirtus no pt amsurari roi dilec
tois di Et io pot aliqs modus dilcois uel que pp
di no oporteat

Ctrudo q pnr ut caritas uie possit ee p
fca Et ur q no h e pfccio max fuisset i
aplis s i eis no fuit dicat e aplus ad epli Non qz
ia apphenderi aut pfctus sim g z c. Pc q ca
pfccio e ulterius cresce no hz s caritas i hac pt se
augere g z c. q q dicat aug sr ca io Caritas
cu ad pfcoz uenit dicat cupio dissolui z c. Sz h
pole e i hac uita sic pz i paulo g z c. Iux h
q ut angli sit ex caritate diligendi Ct ut
demones Ct ut tre irracoles Ct ut ho
se ipm ex caritate debeat diligere Ct ut cor
pora sit ex caritate diligenda Rno dd ad 1 q. r
q pfco caritatis pt itlligi dupr s. l ex pte dilig
ut diligat ad qu diligibile e z sic ds cu sit i finite
diligibilis ois at uirtus tre sit finita nullius tre pt
caritas ee pfca s solu caritas qua ds se ipm diligit
Alio ex pte diligentis qn aliqs s totu suu posse
diligat Cp tpr ctigit Vno q totu cor hoie spualiter at
tualr ferat i dm Et h e pfco q z no e pole i hac
uita i q a i pole e pp i firmitatez huane uite sp actu
de do cogitare z mouei ad ipm Alio ut ho se de
putet ad uacandu do i reb diuinis ptmissis alijs
n i qu necitas uite puti requit Et h pfco pole e
i uia no tm e cois oib caritatez hntibz 3o m sic
q habitualr aliqs totu cor suu ponat i do ita q n co
gitet l uelit q dne dilcoi ctrriet z h pfco e cois
oibz Ad 1 g dd q apls negat de se pfcoz pate
no uie Ad 2 dd q pfco uie no e pfco simpr
z io se hz q cessat Ad 2 q dd q sic dem e cari
tas e i aliq fudata sr coicacoz beatitudis etne i
cuius pticipacoe coicat hoies cu anglis z io amicia
caritatis z ad anglos se extendit Ad 3 q dd
q pticipacio sue coicacio beatitudis etne i qbda e
reducta ad actu ut i btis Inqbda e i uite z habitu
no i actu ut i uiatoribz iustis In qbda e i uite
s no hitu l actu ut i peccatoribz tm reducabilis est

i actu Inqbz at nullo reducibilis e i actu ut i demo
nibz z dapnatis Pz g maxe sit ex caritate dilige
di 2i mus q pr 3i mus q 2i quarti nullo Et
huic ccordat q dicit phs 9 ethicorum q amicicia dis
soluenda e ad illos q sit i sanabiles pp malicia
habudanciorez Possut tm aliq mo diligi i qu
sr di tre Ad 4 q dd q caritas e amicicia
qda ppt amicicia at amat uno m amicus ad que
amicia het Alio boa q amico optant Pmo e
tre irracoles no sut diligende ex caritate q pz po
qz ois amicia fudat sr aliq coicacoz uite s phz 8
ethicorum Create at irracoles no pnt hre coicacoz i uita
huana q e s roez Vn nulla amicicia pt hri ad creaturas
irracoales n forte p methaphoraz h roez pz ex pte cari
tatis q fudat sr coicacoz beatitudis uite etne cuius
creatura irracoal capax no e Possut tm ex caritate
diligi creature irracoales sic boa q alijs uolumus i qu
s ex caritate uolumus eas cseruari ad honorez dei z
utilitatez hominu Ad 4 q dd q cu caritas
sit amicia qda dupr de ea sic de amicicia possu
mus loq Vno roe coi amicicie z s h amicus ppe
no het ad se ipm s ad maius amicicia qz amicia
qda uioez i portat Vnitas at ad se ipm e uitas
q e potior oz uioe Vnde sic uitas e pncipium uniois
ita amor q qs diligit se ipm e radix amicie q di
ligit aliu Vn s phz 9 ethicorum amicicie q sit ad
alteru uenit ex hijs q sit ad se ipm Sic z de pn
cipijs no het scia s ad maius s. itlls Alio
possumus loq de caritate s ppaz roez ipius i q e
amicia hois ad dm pnr cnt at ad ea q sut eius
it q e ipe ho q caritate hz Et sic i t cetera q ex
caritate diligit q ad dm ptinencia z se ipm di
ligit Ad 6 q dd q corpus ppu pt csiderari dupr
Vno s eius natura s h ex dilectoe q diligimus dm
debemus diligere corpus nrm Est e aliq m pticeps
beatitudis i qu ex suo redudat sanita
tis z i corruptonis uigor i corpus Alio s i fectoz
z corrupcoz culpe z h no debemus i corpore nro di
ligere s potius ad eius remocoz caritatis desiderio anhe
lare

r Qst pdca de ordie caritatis z c. h q po
ut i caritate sit aliqs ordo z ut q no
Caritas qda uirtus e s i alijs uirtutibz no as
signat aliqs ordo g nc i caritate Pc caritas e
i mete ordiare at no e uolutatis g z c. q can
.i. ordiauit i me caritatem Iux h q ut mag
sit diligit ds q pximus Ct ut ho ex caritate

plus debeat

69

13

plus debeat diligere deum quam se. Item utrum ex caritate
plus debeat diligere se ipsum quam proximum. Item utrum
magis corpus proprium quam proximum. Item utrum ille qui nobis est
coniunctus secundum carnalem originem sit magis diligendus. Respon-
deo dicendum ad 1 questionem quod secundum philosophum in methaphisica prius et posterius dicitur
secundum relationem vel ordinem ad aliquod principium. Ordo autem includit
in se aliquem modum prioris et posterioris. Unde oportet quod ubi est
aliquod principium sit et aliquis ordo. Cum igitur dilectio caritatis ten-
dat in deum sicut in principium beatitudinis in cuius communicatione fundatur
amicitia caritatis, oportet quod in hiis que ex caritate diliguntur at-
tendatur aliquis ordo secundum relationem ad primum principium huius dilectionis
quod est deus. Ad primum ergo dicendum quod caritas tendit in ultimum
finem sub ratione finis ultimi, quod non convenit virtutibus. Finis
autem habet rationem principii in agibilibus et ideo caritas maxime
importat comparationem ad primum principium et ideo convenit ordinem. Ad
2 dicendum quod ordo pertinet ad rationem sicut ordinantem, sed ad
vim appetitivam sicut ad ordinatam. Et hoc modo ordo
ponitur in caritate. Ad 2 questionem dicendum quod in quo magis
principaliter amicitia respicit est id in quo principaliter invenitur bonum
super cuius communicationem fundatur amicitia. Sicut amicitia poli-
tica sic principaliter respicit principem civitatis a quo bonum totius civitatis
dependet. Cum igitur amicitia caritatis fundetur super communicationem
beatitudinis que essentialiter est in deo sicut in principio et maxime deus ex cari-
tate est diligendus. Sicut beatitudinis causa prima aut sicut nobis
eandem beatitudinem communicans. Ad 3 questionem dicendum quod duplex
bonum a deo recipere possimus scilicet nature et gratie. Super com-
municationem autem bonorum naturalium nobis a deo datorum fundatur amor
naturalis. Quo non solum homo secundum integritatem sue nature super omnia
diligit deum et plus quam se ipsum sed et quelibet creatura sal-
tem amore naturali. Sicut lapides et alia que cognitione carent
quia unaqueque pars plus amat bonum totius naturaliter quam bo-
num particulare, ut etiam patet in politicis virtutibus, sicut
quilibet civis pro communi bono dispendium propriarum rerum et persone
sustinent. Multo magis hoc verificabitur in amicitia
caritatis que super communicationem donorum gratie fundatur.
Et ideo magis homo debet deum ex caritate diligere quam est
bonum omnium quam se ipsum. Ad 4 questionem dicendum quod in homine
est duplex natura scilicet interior et exterior scilicet corporis et anime. Quantum
igitur ad naturam interiorem plus se debet diligere quam proximum. Et
hoc patet ex ipsa ratione diligendi. Nam deus diligitur ut
principium boni super quo fundatur dilectio carita-
tis. Homo autem se ipsum diligit ex caritate secundum rationem qua
est beatitudinis particeps. Proximus autem secundum rationem socie-
tatis diligitur in ipso bono. Consortium autem dilectionis
in ipso bono est ratio dilectionis secundum quandam unionem
in ordine ad deum. Unde sicut unitas potior est quam
unio, ita quod homo participet bonum divinum potior

est ratio diligendi quam quod alius associetur sibi in hac
participatione. Secundum autem naturam exteriorem corporis ma-
gis diligere debet homo proximum quam se ipsum. Conso-
ciatio autem in plena participatione beatitudinis per
redundantiam que est ratio diligendi proprium corpus.
Et ideo proximum quantum ad salutem anime magis debet
homo diligere quam corpus proprium. Ex quo patet
solutio ad 5 questionem. Ad 6 questionem dicendum quod
quedam intensio dilectionis est ex coniunctione
dilecti ad diligentem et ideo dilectio est mensuranda
secundum diversam rationem coniunctionis scilicet ut unus-
quisque diligatur magis in eo quod pertinet ad illam
coniunctionem secundum quam diligitur. Et ideo in hiis
que pertinent ad naturam plus debemus diligere
consanguineos secundum naturam. Quia amicitia consanguine-
orum fundatur in communione naturalis originis. In
hiis autem que pertinent ad conversationem plus debe-
mus diligere cives. Et in bellicis commilitones
eadem ratione. Si autem comparatur coniunctio ad co-
niunctionem, constat quod coniunctio naturalis est prior et immobi-
lior, quia est secundum id quod pertinet ad substantiam et sic a-
micitia consanguineorum est nobilior. Alie autem con-
iunctiones sunt supervenientes et removeri possunt.

Queritur primo utrum diligere inimicos sit
de necessitate caritatis. Et videtur quod non. Caritas enim
non tollit naturam. Sed unaqueque res etiam irrationalis odit
suum contrarium sicut ovis lupum ergo et cetera. Preterea con-
traria non agunt [illegible]. Sed quod aliquis diligat inimicos
videtur esse perversum sicut quod odiat amicos ergo et cetera.
Contra Mathei 5: diligite inimicos vestros. Iuxta
hoc queritur utrum exhibere signa caritatis inimico sit de
necessitate caritatis. Item utrum maioris meriti sit
diligere inimicum quam amicum. Item utrum diligere
proximum sit magis meritorium quam diligere deum.
Item utrum meritum consistat principaliter in caritate.
Respondeo dicendum ad 1 questionem quod dilectio inimicorum tripliciter
accipitur. Uno modo ut inimici diligantur in quantum
sunt inimici et hoc est perversum et caritati repugnans.
Alio modo ut aliquis diligens deum et proximum
ab illa generalitate dilectionis proximi inimicos
suos non excludat et hoc est de necessitate caritatis.
3o modo ut aliquis in speciali moveatur motu di-
lectionis ad inimicum. Et ideo non est de necessitate ca-
ritatis absolute, quia movere motu dilectionis
in speciali ad quoslibet homines non est de necessitate caritatis
ut homo habeat animum paratum ad hoc ut inimicum dili-
geret si necessitas occurreret. Quod tamen ad necessitatem arti-

culi pertinet. Ad necessitatem autem caritatis non per-
tinet ut absque hoc articulo necessitatis homo etiam hoc actu
impleat ut diligat inimicum propter deum. Sed pertinet ad
perfectionem caritatis. Et per hoc patet solutio ad
primum. Ad 2m dicendum quod inimici sunt nobis contrarii
in quantum sunt inimici. Unde in hoc debemus eos odio
habere. Non autem in quantum sunt capaces beatitudinis
quia secundum quod debemus eos diligere sicut amicos. Sed
non inquantum sunt inimici, quod est vituperabile. Sed hoc
non facit caritas ut dictum est. Ad 2 questionem dicendum quod
quedam sunt signa dilectionis que exhi-
bentur proximis in communi. Sicut cum quis orat pro to-
to populo aut pro fidelibus. Aut cum aliquod beneficium
impendit quis pro omnibus communiter et talia beneficia
et signa dilectionis exhibere inimicis est de necessitate
precepti, et non exhibere eis pertinet ad livorem vindicte.
Alia autem signa dilectionis et beneficia que quis exhibet
particulariter aliquibus personis. Talia inimicis exhibere
non est de necessitate salutis nisi secundum preparationem animi
scilicet ut subveniatur eis in articulo necessitatis secundum illud
proverbiorum: Si esurierit inimicus tuus ciba illum. Sed
quod extra casum necessitatis huiusmodi beneficia vel signa dilec-
tionis exhibere inimicis pertinet ad perfectionem caritatis.
Ad 3 questionem dicendum quod comparatio potest fieri ex parte proximi
qui diligitur et sic dilectio amici preeminet dilec-
tioni inimici. Amicus enim melior est et magis coniunctus.
Unde actus dilectionis amici melior est ut potentia
supra materiam convenientiorem transiens. Si autem fiat
comparatio ex parte dilectionis ratione eius propter quod diligi-
tur, sic dilectio inimici preeminet duplici ratione.
Quia dilectionis amici potest esse alia ratio quam
deus, sed dilectionis inimici sola ratio est deus. Secundo
quia supposito quod utrique propter deum diligatur fortior
ostenditur esse dei dilectio que animum hominis ad re-
motiora extendit. Sicut maior virtus ignis esse
ostenditur esse fortior quanto ad remotiora diffun-
dit suum calorem. Sed sicut idem ignis in propin-
quiora fortius agit quam in remota, ita etiam cari-
tas ferventius diligit coniunctos quam remotos.
Et quantum ad hoc dilectio amicorum secundum se considerata
est ferventior et melior quam dilectio inimicorum.
Ad 4 questionem dicendum quod dilectio dei et proximi si
seorsum considerantur, dilectio dei est magis
meritoria quam ei debetur propter se ipsum. Si autem di-
lectio dei accipiatur secundum quod solus diligitur,
dilectio autem proximi secundum quod proximus diligitur propter
deum, sic dilectio proximi includit dilectionem dei,

sed dilectio dei non includit dilectionem proximi. Et sic
hoc dilectio proximi preeminet sicut perfectius preeminet
minus perfecto. Ad 5 questionem dicendum quod actus
humanus habet rationem merendi ex duobus, scilicet ex ordi-
natione divina, unde actus dicitur esse meritorius
illius boni ad quod divinitus ordinatur. Secundo ex parte
liberi arbitrii, inquantum actus eius est voluntarius. Et
quantum ad utrumque principaliter meritum consistit in caritate.
Quantum ad primum quia vita eterna in dei fruitione consistit
ad quam humane mentis per actum caritatis promovetur,
per quod omnes actus aliarum virtutum ordinantur in hunc
finem, inquantum alie virtutes imperantur a voluntate. Et ideo
meritum vite eterne primo pertinet ad caritatem. Sed
ad alias virtutes secundario. Quantum ad illud aliud quod ad
rationem meriti requiritur, scilicet quod actus humanus sit
voluntarius, principaliter meritum caritati attribuitur, quia
quod ex amore facimus maxime voluntarie facimus.
Illud quoque non est pretermittendum.

Hic queritur primo utrum caritas semel habita
possit amitti. Et videtur quod non. Non enim potest destrui
a peccato existente in ipso qui caritatem habet quia sic
opposita essent simul. Nec a peccato non existente in eo
quia quod non est destruere non potest. Preterea magis est
destruere iam existens quam resistere advenienti. Sed
caritas destruit peccatum existens. Ergo multo magis
resistit advenienti. Contra Apocalipsis: Habeo
adversum te pauca eo quod caritatem non reliquisti.
Iuxta hoc queritur quid sit liber vite. Item cuius
vite liber sit. Item utrum aliquis deleatur
de libro viventium. Item utrum quelibet parva caritas po-
ssit resistere cuilibet temptationi. Item utrum
recuperans gratiam post peccatum semper resurgat in equa-
li caritate. Respondeo dicendum ad 1 questionem quod caritatem pos-
sumus considerare uno modo ex parte spiritus sancti moven-
tis animam ad diligendum deum. Et ex hac parte caritas
impeccabilitatem habet ex virtute spiritus sancti. Alio modo secundum
rationem propriam. Et sic caritas non potest nisi id quod pertinet
ad rationem caritatis. Et hoc modo peccare non potest
sicut nec ignis infrigidare. Tertio modo ex parte subi-
ecti quod est voluntas vel anima humana secundum arbitrii
libertatem cui inest ipsa caritas sicut forma. Est
autem de ratione forme quod insit subiecto amissibili-
ter cum non replet totam potentialitatem materie, sed
inamissibiliter si totam potentiam ipsius replet. Caritas ergo
patrie quia replet totam potentialitatem rationalis
mentis inquantum omnis actualis motus eius in deum fertur
actualiter, inamissibiliter habetur. Caritas autem vie non

replet potestate sui subiecti. quia non semper in deum
fertur vel quia actu in deum non fertur potest ad contrarium
per quod caritas amittitur. / Ad primum ergo dicendum quod in
virtus destruitur a peccato mortali non active sed formaliter
et eo modo instituit quo culpa esse incipit caritas
esse desinit. Sicut enim informatio non habet contrarium vel non
sunt simul. / Ad 2. dicendum quod caritas desistere potest
sed semper per voluntatem caritatem subtrahit a peccato sed vo
luntarie supponit. / Ad 2. q. dicendum quod liber vite in
raptione dicitur similitudine a rebus humanis accepta
¶ Consuetudo enim est apud homines quod illi qui ad aliquid eli
guntur in libro scribuntur ut puta milites et consiliarii.
¶ Cum autem homines predestinati eliguntur a deo ad ha
bendum vitam eternam. ideo ipsa predestinatorum conscriptio
dicitur liber vite. Dicitur autem aliquid conscriptum intellectu
alicuius quod firmiter in memoria eius tenetur
sicut in libris nostris aliquid scribitur ad succurrendum
memorie ¶ Cum ergo apud deum notitia quod se firmiter
tenet dicantur aliquos predestinasse ad vitam eternam inde
est quod liber vite dicitur. / Ad 3. q. dicendum quod liber vite
importat quod deum est conscriptorum sine notitia
electorum ad vitam. ¶ Eliguntur autem ad id quod non
competit sibi secundum suam naturam. ¶ Et ad illud in quod habe
re non sunt. Non enim eligit aut ascribitur
miles ad hoc quod armetur. sed ad hoc quod pugnet. quod
est proprium officium militie intentum. ¶ Cum ergo supra
naturam omnium sit vita glorie. dicendum est quod proprie liber vite
respicit vitam glorie. / Ad 4. q. dicendum quod liber vite
est conscriptio ordinatorum in vitam eternam. ¶ Ad hoc
autem quod aliquis ordinetur in vitam eternam. quandoque dupliciter.
vno modo ex diuina predestinatione que nunquam fallitur
tur. vnde sic ordinati ad vitam eternam nunquam delentur
de libro vite. ¶ Item ex gratia. quicumque enim habet gratiam
ex hoc est dignus vita eterna. ¶ Sed hec ordinatio
quandoque deficit eo quod gratiam perdi potest. vnde tales possunt
deleri de libro vite vt deletio non referatur ad
dei notitiam. scilicet ut primo aliquid sciat et postea ne
sciat. sed ad rem scitam. scilicet quia deus scit aliquos or
dinari ad vitam eternam primo et postea non ordinari
cum gratia deficit. / Ad 4. q. dicendum quod resistere temp
tationi dicitur dupliciter. vno modo ut quis a temptatione non
vincatur. ¶ Alio modo ut quis temptationem vincat.
Dicitur autem aliquis a temptatione non vinci quod a proposito
bono non trahitur per temptationem in consensum peccati
et si difficultatem patiatur. vincit autem qui non so
lum a temptatione superueniente in consensum peccati non
reducitur sed et magis virtute quolibet temptationem

perpendit. ¶ Loquendo ergo primo modo de resistentia peccati
sic quilibet caritatem habens potest resistere peccato per liber
tatem liberi arbitrii. ¶ Sed secundo modo caritas solum
est in primis temptationibus potest resistere quia in fine
temptationis sit magna. quia deus pugnandi cu
dine semper committit. ¶ Licet si ponatur semper
prima minima non posset peccato temptationibus resistere.
/ Ad vi. q. dicendum quod mensura gratie sive caritatis pe
sanda est ex duobus. scilicet ex diuina largitione que dat
sicut placet. ¶ Item ex humana dispositione secundum
quod ad gratiam habendam aliquis per omnia se disponit.
¶ Et secundum vtrumque istorum homo potest resurgere vel in
minori vel in maiori vel in equali caritate secundum
quod melius se disponit et deus infundit gratiam.
Tertiodecimo queritur primo. videtur quod deus amet omnes creaturas
Et videtur quod non. Dupliciter enim est amor. scilicet concupiscentie
et amicitie sed deus creaturas non amat amore con
cupiscentie quia nullius eorum eget. ¶ Nec etiam amore ami
citie quia secundum philosophum 4. ethicorum amicitia non est ad
irrationales creaturas ergo etc. Preterea amor dei est eternus
sed ea que a deo sunt non sunt ab eterno nisi in deo.
ergo non amat ea nisi in seipso. ergo deus non amat ali
a seipso. / Contra dicitur Sap. 11. Diligis omnia que
sunt et nihil odisti eorum que fecisti. / Juxta hoc queritur
vtrum equaliter diligat omnia. / Item vtrum deus magis
dilexerit genus humanum quam Christum. / Item vtrum plus
dilexerit hominem quam angelum. / Item vtrum plus dili
gat penitentem quam innocentem. / Item vtrum magis
iustum presciat quam peccatorem predestinatum. / Responsio
dicendum ad 1. q. quod cum voluntas dei sit causa rerum vnde
quodque in tantum habet esse in quantum est volitum a deo.
¶ Cum ergo omnia existentia in quantum sunt bona sunt. scilicet
quod deus cuilibet creature conferat velit aliquod bonum.
secundum eum amare nihil aliud est quam velle bonum
alicui. videtur quod deus omnia que sunt amet. ¶ Non tamen eodem
modo quo nos. Amor enim dei est causa bonitatis rerum. a
mor autem noster est causatus a rerum bonitate. / Ad primum
ergo dicendum quod deus creaturas irrationales non amat amore
amicitie sed amore concupiscentie. non quod deus de eis indi
geat sed propter suam bonitatem et nostram vtilitatem. concupi
scimus enim aliquid et nobis et aliis. / Ad 2. dicendum quod
licet creature ab eterno non fuerint nisi in deo per hoc
tamen quod ab eterno in deo fuerunt deus cognouit res in
propriis naturis et eadem ratione amauit. / Ad 2. q.
dicendum quod cum amare sit velle bonum alicui. dupliciter
ratione potest aliquid magis vel minus amari. vno
modo ex parte voluntatis que est magis vel minus intensa.

¶ Et sic non magis amat deus quedam aliis. quia omnia
amat vno et simplici actu voluntatis semper eod
modo se habente. ¶ Alio modo ex parte ipsius boni quod quis
vult amando. ¶ Et sic dicimur aliquem magis
alio amare cui volumus magis bonum. ¶ Et secundum
hoc deus quedam aliis amat magis. ¶ Alias non esset
aliquid alio melius. si deus non vellet vni maius
bonum quam alii. / Ad 3. q. dicendum quod deus diligit Christum
non solum plus quam totum genus humanum sed et magis
quam totam vniuersitatem creaturarum. quia maius bonum
ei voluit dando ei nomen quod est super omne nomen
scilicet verus deus esset. ¶ Nec eius excellentie de
perit ex hoc quod deus dedit eum in mortem pro salute
humani generis. quinimmo ex hoc factus est victor glo
riosus. / Ad 4. q. dicendum quod naturam humanam assump
tam a dei verbo in persona Christi deus amat plusquam omnes ange
los. quia melior est gratia vnionis ¶ Sed de humana na
tura loquendo comparando eam angelice secundum or
dinem ad gratiam et gloriam inueniuntur equalitas. tunc eadem
est mensura hominis et angeli. quia tamen permanent
quibusdam hominibus et eis. Et quantum ad hoc potiora inueniuntur
¶ Sed quantum ad conditionem nature absolute melior est angelica
homine. / Ad 5. q. dicendum quod penitentes et innocentes
habent se sicut excedentia et excessa. siue enim sint
penitentes siue innocentes illi sunt meliores et
magis dilecti qui plus habent de gratia. ¶ Ceteris vero
paribus innocentia dignior est et magis dilecta deo.
¶ Dicitur tamen gaudere plus de penitente quam de innocente
quia penitentes cautiores sunt et feruentiores re
surgunt. vel quia equale donum gratie plus comparatur
penitenti qui meruit penam quam innocenti. / Ad 6.
q. dicendum quod cum voluntas dei sit causa bonitatis in rebus
secundum illud tempus pensanda est bonitas eius qui
amatur a deo. secundum quod datur ei ex voluntate diuina
aliquod bonum. Ideo secundum illud tempus quo predestinatus
peccator ex diuina voluntate est maius bonum licet secundum
aliquod tempus sit peior.
Post predicta etc. / Hic queritur primo vtrum virtutes
morales insint nobis a natura. Et videtur quod sic.
Dicit enim Damascenus li. 3. naturales sunt virtutes et nobis in
sunt omnibus. / Preterea philosophus dicit 2. physicorum quod a natura sunt que
ex principiis naturalibus causantur. Sed virtutes mora
les procedunt ex ratione que est de principiis naturalibus
homini ergo etc. Contra secundum Dionysium 4. cap. de di. no. bona
naturalia homini amittuntur per peccatum. virtutes autem per peccatum
amittuntur. ergo etc. / Juxta hoc queritur vtrum virtutes ac
quisite et infuse differant specie. / Item vtrum virtutes

cardinales debeant dici morales. / Item vtrum tantum qua
tuor sunt virtutes cardinales an plures. / Item vtrum
virtus moralis consistat in medio. / Item vtrum
virtutes intellectuales consistant in medio. / Responsio
dicendum ad 1. q. quod virtutes duplices sunt. ¶ Quedam enim
ordinantur in bonum connaturale nobis quod est per gratiam
sine gloriam. ¶ Et quia hoc bonum est supra facultatem
nature. ideo hec virtutes non a natura nobis insunt. ¶ Que
dam vero ordinantur in bonum connaturale homini quod
nature nostre commensuratum est. ¶ Et hec possunt dupliciter
considerari. scilicet secundum esse imperfectum et quod ad corporalia
et sic sunt a natura. ¶ Sicut enim forme naturales preexistunt
in potentia materie et secundum conclusionem in principiis scibilibus.
sic virtutem seminaria sunt nobis indita et cognitione
veri et amore boni. ¶ Si autem considerentur secundum esse perfectum
sine secundum esse consummatum. sic insunt nobis a natura
tione. ¶ quia sic complementum forme naturalis que in
actu est est ab agente extrinseco et sic complementum
tum a doctrina vel inventione. Sic complementum vir
tutum est ex assuefactione. / Et per hoc patet solutio
ad argumentum. / Ad 2. q. dicendum quod finis in operibus
moralibus sunt sicut principia in speculabilibus. ¶ Illa autem
sunt diuersa specie quorum sunt diuersa principia. ergo et virtutes
erunt diuerse secundum speciem. ¶ Nec autem virtutum infu
sarum et acquisitarum est alius et alius finis secundum speciem.
¶ Finis enim acquisitarum est proportionatus nature. puta bo
num ciuile. ¶ Infusarum autem facultatem nature excedens
dens. scilicet bonum diuine glorie. scilicet et gratie vnde oportet quod diffe
rant specie. / Ad 3. q. dicendum quod virtus cardinalis est que
secundum perfectam rationem virtutis requirit rectitudinem
appetitus. ¶ Humana autem virtus non solum facit fa
cultatem bene agendi sed et ipsum vsum boni cau
sat. ¶ Vnde secundum imperfectam rationem virtutis virtutes
dicuntur que non requirunt rectitudinem appetitus. solum enim
faciunt facultatem bene agendi sed non causant bonum
operis vsum. ¶ Cum ergo perfecta sit ratio principalis
virtutis que continet rectitudinem appetitus principaliter
dicuntur. ¶ Huiusmodi autem sunt virtutes morales et inter
virtutes intellectuales sola prudentia que et quo
dammodo est moralis. ¶ Vnde conuenienter inter virtutes
morales ponuntur ille que dicuntur principales siue
cardinales. / Ad 4. q. dicendum quod principium formale virtutis
est bonum secundum quod impedit conseruationem rationis consideratione
consistit. et sic est vna virtus principalis que dicitur prudentia.
¶ Alio modo quod circa aliquid ponitur bonum rationis
consistit et hoc vel circa operationes et sic est iustitia. vel
circa passiones et sic necesse est duas virtutes esse.

vim qua passio impellens ad contrarium rationi re
primitur et moratur reprimitur. alia qua adimeret
ho(mini) passionem retrahentem ab eo quod dictatur ro
ne et dicitur fortitudo. / Ad 4 q. dicendum quod virtutes
morales sunt circa passiones et operationes inquantum
reguntur secundum regulam rationis. / In istis autem
regularis consistit bonum secundum quod regule adequantur.
equalitas autem media est inter maius et minus et
ideo oportet quod bonum virtutis sit in medio eius quod
superhabundat et eius quod deficit a mensura ra
tionis. / Dicitur autem medium virtutis dupliciter vel per
participationem contrariorum vel per abnegationem eorum. / Primo
modo dupliciter: uno modo ex comparatione ad contraria ei
dem rei. sicut medium in circulo et tale medium
oportet equaliter distare ab extremis. / Alio mo
do comparatione ad aliquam regulam extra. et tunc
non oportet medium equaliter distare ab extremis
sed quod adequetur regule sicut quicquid refertur lig
ad regulam non semper tamen inflectitur quod dimit
titur. / Et tale est medium virtutis moralis
que habet rationem rectam pro regula. unde quicquid
plus appropinquat uni extremo quam alteri secundum
quod competit recte rationi. Et hoc proprie convenit
de virtute morali. / Per abnegationem autem extre
morum sicut quod est virtus medium duorum vitiorum
sed hoc accidit virtuti unde non competit omni.
Ad 6 q. dicendum quod virtus intellectualis con
sistit in medio contradictionis sive indicando sed
moralis in bene operando. / Medium autem in ve
ro cognoscendo vel iudicando accipitur inter ex
trema quorum unum est diminutum scilicet negatio
quod est. alterum superfluum scilicet affirmatio quod non est.
/ Virtus autem intellectualis dicit quod in est in
esse et quod non in est non inesse unde consistit in
medio. / Et dicitur hoc medium non solum secundum
commensurationem ad rem sed secundum conformitatem
conclusionis ad principia. vel eorum que sunt ad finem
in operibus. Ad 7 q. dicendum quod virtus theologica
est circa obiectum pure bonum unde non oportet quod habeat
mensuram aliam ab obiecto quod est causa mensura.
Unde non habet medium. / Per accidens tamen et exce
ptio potest in virtute theologica medium considerari et
extrema quorum et si non possimus in deum ferri
quantum debemus. nobis tamen bonum est ferri quantum debemus
in ipsum credendo sperando et amando secundum me
suram nostre conditionis.

/ Circa quartum principale videtur quod virtutes maneant

in patria videlicet morales. Et videtur quod non homines
in statu future glorie erunt similes angelis. sed
ponere virtutes morales in angelis ridiculum est
ut dicitur 4 ethicorum. ergo etc. / Preterea virtutes morales
perficiunt homines in vita activa que non manet
post hanc vitam. ergo etc. / Contra iustitia perpetua
est et immortalis. / Iuxta hoc queritur utrum virtutes intel
lectuales maneant in patria. / Item utrum spes.
Item utrum aliquid fidei vel spei maneat in patria.
Item utrum caritas. / Responsio dicendum ad 1 q. quod in moralibus
virtutibus est aliquid formale et id quod est materiale. / Materiale
quidem in his est inclinatio partis appetitive ad
passiones vel ad operationes secundum aliquem modum et
modus est a ratione determinatus. et ideo formale in
ipsis est ipse ordo rationis. / Quantum igitur ad id quod
est materiale in eis virtutes morales in patria non
manent. non enim habebunt ibi locum concupiscentie ciborum
vel venereorum, nec timores vel audacie nec
distributiones rerum que veniunt in usum
presentis vite. / Sed quantum ad id quod est formale
in eis manebunt perfectissime in beatis in patria
inquantum unicuique eorum recta erit etiam ea que ad ipsum
pertinent secundum statum illum. / Et unus appetibilis
omnino movebitur secundum ordinem rationis in hiis que
ad statum illum pertinent. / Prudentie enim ibi
erit nullum bonum deo preponere. fortitudinis
firmissime ei cohere(re). / temperantie nullo af
fectu noxio delectari. / Iustitie autem subditum
esse deo. Ad primum ergo dicendum quod philosophus loquitur ibi de
hiis virtutibus quantum ad id quod est materiale. / Et simi
liter ad 2 dicendum. ea enim que sunt active vite materialiter se
habent ad virtutes. / Eodem modo ad 2am q. dicendum
quod ad ipsa fantasmata que sunt quasi materialia virtu
tibus intellectualibus virtutes intellectuales de
struuntur destructo corpore. / Sed quantum ad species in
telligibiles que sunt habent in virtutibus intelligibilibus
sicut formales manent virtutes intellectuales
post hanc vitam. Ad 3 q. dicendum quod imperfectio est quedam
de ratione rei et pertinet ad rationem speciei sicut defectus
rationabilitatis pertinet ad rationem speciei hominis. / Et
quia unum et idem numero manens non potest transfer
ri in speciem aliam inde est quod remota speciem (?) conditione
totaliter variatur species rei. sicut iam non esset homo
si non esset rationalis. / Manifestum est autem quod imperfectio
cognitionis est de ratione fidei et ponitur in eius
diffinitione unde fides est substantia etc. / Unde manifestum
est quod fides et perfecta cognitio manens eadem numero.

non est nec similiter potest esse cum ea perfectum enim et imperfectum
secundum idem. et ea que differunt secundum perfectum et im
perfectum secundum idem possunt esse in aliquo alio eodem.
/ Sed cognitio perfecti et imperfecti ex parte obiecti media
non potest esse de obiecto eodem. / possunt tamen convenire
vel concurrere eodem medio et in eodem subiecto. nichil enim
prohibet quod unus et idem homo per unum et idem medium
habeat cognitionem de duobus quorum unum est perfectum
et aliud imperfectum sicut de sanitate et egritudine. /
/ Similiter et impossibile est quod cognitio perfecta et imperfecta
ex parte sui conveniat in uno medio. / Sed nichil
prohibet quod conveniant in uno subiecto. potest enim unus
homo cognoscere eandem conclusionem per medium probabile
et demonstrativum simpliciter et ad impossibile. / Sed
impossibile est quod cognitio perfecta et imperfecta ex parte sui
sint simul in eodem subiecto. / Fides autem in sua ratione
habet imperfectionem que est ex parte subiecti. scilicet ut credens
non videat id quod credit. / beatitudo autem habet
perfectionem ex parte subiecti. eo de beatitudine ejus sit ut beatus
videat illud quo beatificatur unde impossibile est quod
fides maneat cum beatitudine. / Et eadem ratione
et spes. Spes enim motum importat in id quod non
habetur et quod speratur. quod quidem divina fruitio
iam habet. ideo de ea spes esse non potest quam et per
hoc patet solutio ad 4 q. Ad 4 q. dicendum quod
spes totaliter tollitur. fides autem partim tollitur
scilicet quantum ad enigma et partim manet scilicet quantum ad substantiam
cognitionis. / Quod quidem sic est intelligendum quod ma
neat non idem numero sed idem genere. / Unde dicendum
est quod fides cum visione patrie conveniunt in genere quod
est cognitio. Spes autem non convenit cum beatitudine in
genere. Comparatur enim spes ad beatitudinem sicut
motio sicut motus ad quietem in termino. / Sed autem
intelligi talis alia scilicet quod eadem cognitio numero que
est fidei maneat in patria omnino est impossibile. non enim
remota aliqua differentia alicuius speciei remanet
substantia generis eadem numero. sicut non remanet eadem
qualitas sunt sicut alia differentia constitutiva qualitatis.
Unde non potest esse quod eadem numero cognitio que prius
fuit enigmatica postea fiat visio aperta. Ex
quo patet quod nichil idem numero vel specie quod est in fide re
manet in patria sed solum idem genere. Ad
5 q. dicendum quod quamvis imperfectio alicuius non est de ratione
speciei ipsius nichil prohibet idem numero quod prius
fuit imperfectum postea perfectum esse. sicut homo perficitur
per augmentum et albedo per intensionem. Caritas
enim est amor de cuius ratione non est aliqua imperfectio.

potest enim esse habiti et non habiti et visi et non visi unde
caritas non evacuatur per gloriam perfectionem sed manet
eadem numero.

Circa dona

Venit de septem donis etc. / Hic queritur primo
utrum dona sint virtutes. Et videtur quod sic. Gregorius
in 2 moralium dicit quod per 7 filios Job 7 vir
tutes intelliguntur scilicet sapientia intellectus etc. consili
um. hec autem dicuntur dona spiritus sancti. ergo etc. / Preterea
Augustinus quod differunt et differentiam. sed differentiam vir
tutis convenit donis quia donum est bona qualitas
mentis qua recte vivitur qua deus in nobis
sine nobis ergo etc. / Contra dona dicuntur in
adiutorium virtutum ergo non sunt virtutes. / Iuxta
hoc queritur ubi conveniat dicitur esse donum.
Item utrum dona maneant in patria. Item utrum
beatitudines a virtutibus et donis distinguantur.
Item utrum fructus distinguantur a beatitudine.
Responsio dicendum ad 1 q. quod diversitatem donorum a virtutibus di
versimode assignatur. / quidam dicunt ea differre per
hoc quod dona dicuntur per comparationem ad deum donantem.
virtutes per comparationem ad actus. / Quidam per hoc quod vir
tutes sunt magis in parte sensitiva. dona ma
gis in cognitiva. / Alii per hoc quod virtutes sunt ad o
perandum. dona ad resistendum temptationibus.
/ Alii vero per hoc quod virtutes purgant animam a
peccatis. dona ornant eam gratiis. / Alii vero per hoc
quod virtutibus conformamur christo in operatione. donis in
passione. / Hec autem omnia dicunt non dicuntur sufficien
tes quia si recte consideremus omnia predicta et donis
et virtutibus conveniunt. / Et ideo ad distinguendum
dona a virtutibus attendendum est quod sacra scriptura de
donis loquens nominat ea spiritus. sicut 11 ysa. Requie
scet super eum spiritus domini scilicet sapientie etc. Ex quo datur
intelligendum quod dona insunt nobis ab inspiratione
divina. Inspiratio autem motionem ab exteriori significat.
/ Primum autem movens hominem intrinsecus est ratio. sed
movens exterius est deus. / Cum ergo omne quod movetur
necesse sit proportionatum esse per aliquam dispositionem mo
tori / et quanto movens est altior tanto necesse est
quod mobile perfectiori dispositione ei proportionetur / sic
perfectiorem oportet esse dispositionem de sapientia ad hoc quod altio
rem doctrinam capiat a doctore. virtutes autem
humane perficiunt hominem secundum quod natus est moveri
per rationem in hiis que interius et exterius agit. oportet
oportet inesse homini altiores perfectiones secundum quas dispo
natur ad hoc quod divinitus moveatur. / Et iste per
fectiones dicuntur dona non solum quia infunduntur a deo.

sed quia secundum eam homo disponitur ut fiat prompte mobilis ab inspiratione divina. Et ideo dicit quod dona perficiunt hominem ad actus altiores quam sunt actus virtutum. / Ad primum ergo dicendum quod hic duo dona connumerantur quinque virtutibus secundum eandem rationem virtutis habent enim ad supereminentiam eandem rationem virtutis in quantum dona virtutes perficientes hominem magis modo [illegible] est a deo. Et per hoc patet solutio ad 2. quaestionem. Dicitur enim differentia illa de virtutibus secundum eandem rationem virtutis.

Ad 2. q. dicendum. / Ad 2. q. dicendum quod sicut virtus appetitiva movet principaliter rationis ita dona movent per impulsum spiritus sancti. Et ideo in omnibus viribus hominis quae possunt esse principia humanorum actuum sunt sicut virtutes ita et dona scilicet in ratione et in vi appetitiva. Ratio autem speculativa est et practica. et in utraque consideratur apprehensio veritatis quae pertinet ad inventionem et ratione de veritate. Apprehensionem veritatis perficit ratio speculativa per sapientiam. practica vero per scientiam perficitur. Appetitivus autem in his quae sunt ad alterum perficitur per pietatem. In his autem quae ad seipsum perficitur per fortitudinem contra timorem periculorum. contra concupiscentiam vero inordinatam delectabilium per timorem. / Ad 3. q. dicendum quod si loquamur de donis quantum ad eorum essentiam sunt perfectissima etiam in patria. Dona enim naturae perficiunt secundum motorem scilicet spiritum sanctum qui magis erit in patria. Si autem loquamur de donis quantum ad materiam circa quam non operabuntur istarum gratiae sicut hoc non manebit in patria sicut de virtutibus cardinalibus est supra dictum. / Ad 4. q. dicendum quod beatitudo est ultimus finis vitae humanae. Dicitur autem aliquis iam finem habere propter spem obtinendi. Spes autem de fine quam consurgit ex hoc quod aliquis convenienter movetur ad finem. Ad finem autem beatitudinis movetur aliquis per operationes beatitudinum. Ex quo apparet quod beatitudines distinguuntur a donis et virtutibus sicut actus ab habitibus. / Ad 4. q. dicendum quod plus requiritur ad rationem beatitudinis quam requiritur ad hoc quod aliquid sit perfectum et excellens. Unde omnes beatitudines fructus dici possunt. sed non econverso. Fructus enim dicuntur quaecumque virtuosa opera in quibus homo delectatur. Sed beatitudines dicuntur solum perfecta opera. quae etiam ratione sive perfectionis magis attribuuntur donis quam virtutibus.

Consequenter quaeritur primo utrum timor convenienter dividatur in filialem servilem et initialem. Et videtur quod non. Quia secundum [illegible] est timor bonum vel malum. Sed est alius timor naturalis qui nec est bonus nec malus ergo etc. / Praeterea sicut timor servilis timet poenam. ita timor filialis et initialis quod non debent ab invicem distingui. / Contra est auctoritas littere. / Item videtur quod timor servilis sit idem cum timore filiali. / Item videtur quod timor initialis differat secundum speciem a filiali. / Item videtur quod timor sit donum.

Responsio. Dicendum ad 1. q. quod timor de quo nunc loquimur est secundum quod per ipsum aliquis vel ad deum convertitur vel ab eo avertitur. Cum autem obiectum timoris sit malum. quandoque homo propter malum quod timet a deo recedit. et dicitur timor iste humanus vel mundanus. / Quandoque autem propter mala quae quis timet ad deum convertitur et ei inhaeret. Quod quidem malum si fuerit malum poenae erit timor servilis. / Si autem malum culpae erit timor filialis. Est enim filiorum patrem offendere timere. / Si autem quis propter malum utrumque simul timore ad deum convertitur. est timor initialis. / Ad primum ergo dicendum quod omnes praedicti timores in quantum bonum morale vel malum consistunt in aversione vel conversione ad deum. timor autem naturalis praesupponitur bono et malo morali. et ideo non connumeratur inter istos timores. / Ad 4. dicendum quod praedicti timores et si respiciant poenam. aliter tamen et aliter. Nam timor mundanus sive humanus respicit poenam a deo avertentem. Alii autem timores respiciunt poenam ad deum attrahentem. / Ad 2. q. dicendum quod obiectum timoris est malum. actus autem et habitus per obiecta distinguuntur. unde necesse est quod secundum diversitatem malorum et timores distinguantur. / Differunt autem specie malum poenae quod refugit timor servilis et malum culpae quod refugit timor filialis. unde oportet quod timor servilis et filialis non sint idem secundum substantiam sed differunt specie. / Ad 3. q. dicendum quod timor initialis accipitur hic secundum quod competit statui incipientium. In quibus inchoatur quidam timor filialis et non sunt idem secundum speciem sed differunt sicut perfectum et inchoatum caritatis. / Et ideo timor initialis sed quod accipitur hic se habet ad filialem ut caritas imperfecta ad perfectam quae non differunt secundum speciem sed solum secundum statum. Et ideo timor initialis differt secundum essentiam a timore filiali. / Ad 4. q. dicendum quod timor humanus et servilis non sunt dona spiritus sancti. eo quod prout humanus est voluntarius peccandi. quod repugnat donis. servilis non sunt cum caritate. / Cum autem dona spiritus sancti sint quaedam perfectiones potentiarum quibus redduntur bene mobiles a spiritu sancto vero deus est. / Ad hoc autem ut aliquid sit bene mobile ab aliquo requiritur ut sit ei subiectum non repugnans. hoc autem facit timor filialis vel castus. in quo per ipsum deum reveremur. Relinquitur quod timor filialis sive castus sit donum. / Ad 4. q. dicendum quod fortitudo importat quandam animi firmitatem in bonis et malis perferendis. ad quam potest moveri animus a ratione secundum modum sibi congruum. Et hoc fortitudo ponitur virtus. / Movetur et quandoque animus hominis ad aliquem secundum quod praeveniat ad finem ultimum sive terminum operationis inchoatae ut evadat quaedam pericula imminentia. quod quidem excedit humanam naturam. / Sed hoc operatur spiritus sanctus in homine dum ducit eum in vitam aeternam quae est finis omnium bonorum operum et evasio omnium periculorum. Et huius rei infundit quandam fiduciam menti scilicet. Et secundum hoc fortitudo donum spiritus sancti dicitur. / Ad 6. q. dicendum quod dona sunt quaedam dispositiones animae quibus est prompte mobilis anima spiritus sanctus. / Spiritus autem sanctus inter cetera movet nos ad hoc quod affectum quendam habeamus ad deum. quia igitur ad pietatem pertinet cultum deo patri exhibere. sequitur quod pietas secundum quam cultum exhibemus deo patri per instinctum spiritus sancti sit donum.

Post praemissa diligentius etc.

Hic quaeritur primo utrum vita convenienter in activam et contemplativam dividatur. Et videtur quod non. Quia anima est principium vitae. Quia vivere viventibus est esse. Sed actionis et contemplationis principium. [illegible] per suas potentias est etc. / Praeterea vita motum importat ut dicitur in libro de causis. Contemplatio autem in quiete consistit ergo etc. / In contrarium est auctoritas sanctorum doctorum dividentium vitam in activam et contemplativam. / Item hoc quaeritur utrum vita contemplativa solum consistat in contemplatione dei. / Item utrum contemplatio delectationem habeat. / Item utrum vita activa post hanc vitam maneat. / Item utrum vita activa sit maioris meriti quam contemplativa. / Item utrum activa impediat contemplativam. / Responsio. Dicendum ad 1. q. quod illa proprie dicuntur viventia quae ex seipsis moventur sive operantur. Id autem maxime convenit alicui secundum seipsum quod est proprium sibi vel ad quod maxime inclinatur. / Et ideo unumquodque vivens ostenditur vivere ex operatione sibi maxime propria ad quam maxime inclinatur. unde et in hominibus vita uniuscuiusque magis ostenditur in eo in quo magis delectatur. / Et quia quidam magis intendunt contemplationi veritatis. quidam autem exterioribus actionibus. Inde est quod vita hominis convenienter dividitur per activam et contemplativam. / Ad primum ergo dicendum quod forma uniuscuiusque viventis ipsum esse in actu est primum. Propria autem actionis operationis. Et ideo vivere dicitur esse viventium. eo quod viventia per hoc quod vivunt habent. per hoc quod habent esse per suam formam qua talia operantur. / Ad 2. dicendum quod contemplatio habet quietem ab exterioribus motibus. nihilominus tamen ipsa est quidam motus intellectus inquantum quaelibet operatio quidam motus dicitur in 3° de [illegible] etc. / Ad 2. q. dicendum quod ad vitam contemplativam pertinet primo contemplatio divinae veritatis. quia haec contemplatio est finis humanae vitae. / Sed quia per suos effectus in dei contemplationem manuducimur. secundum illud. Ro. 1. invisibilia dei etc. Inde est quod contemplatio divinorum effectuum pertinet secundum Augustinum ad vitam contemplativam. / Ad 3. q. dicendum quod contemplatio potest esse delectabilis dupliciter. uno modo ratione ipsius operationis. unumquodque enim delectabile est operatio conveniens sibi secundum propriam naturam. / Contemplatio autem veritatis competit homini secundum suam naturam in quantum est animal rationale. unde in cognitione veritatis delectatur homo et maxime hunc habitum sapientiae et scientiae. / Alio modo redditur contemplatio delectabilis ex parte obiecti. in quantum scilicet aliquis rem aliquam delectabilem contemplatur. / Quia igitur vita contemplativa consistit praecipue in contemplatione ad quam movet caritas inde est quod vita contemplativa est delectabilissima. / Ad 4. q. dicendum quod vita activa habet finem in exterioribus actibus qui si referantur ad vitam contemplativam vel ad quietem contemplationis. iam pertinent ad vitam contemplativam. / Cum igitur in futura vita beatorum cesset occupatio actionum exteriorum. / Et si qui actus exteriores sint referentur ad vitam contemplativam. manifestum est quod vita activa post hanc vitam non manebit. / Ad 5. q. dicendum quod radix meriti est caritas. Diligere enim deum secundum se est magis meritorium quam diligere proximum. et ideo id quod directe pertinet ad dilectionem dei est magis meritorium ex suo genere quam id quod directe pertinet ad dilectionem proximi. / Vita autem contemplativa directe et immediate pertinet ad dilectionem dei. sed vita activa directius ad dilectionem proximi. Et ideo vita activa ex suo genere est maioris meriti quam activa. / Potest tamen contingere quod aliquis in operibus vitae activae plus meretur quam alius in operibus vitae contemplativae. ubi ex superhabundantia divini amoris propter ipsius gloriam sustinet interdum se ab opere divinae contemplationis ad tempus separari. Sicut apostolus dicit ad Ro. 9. optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis. / Ad 6. q. dicendum quod vita activa si consideretur quantum ad ipsum studium actionum exteriorum. sic impedit contemplativam. in quantum impossibile est quod aliquis simul occupetur circa exteriores actiones et divinae contemplationi vacet. / Si autem consideretur vita activa quantum ad hoc quod interiores animae passiones componit et ordinat ex quibus fortissimum [illegible] per quae contemplatio impeditur. tunc adiuvat contemplationem.

Deinde quaeritur utrum sapientia sit donum et videtur
quod non. Sapientia enim, ut dicit Augustinus, est cognitio
divinorum. Sed cognitio divinorum naturalis pertinet ad sapi-
entiam, cognitio autem divinorum [illegible] pertinet ad fidem
quae est virtus theologica; ergo magis sapientia debet dici
virtus quam donum. Praeterea sapientia hic dicitur cultus dei.
Sed latria quae est cultus dei non est donum sed virtus.
Contra. Ysa. xi. Requiescet super eum spiritus sapientiae.
Iuxta hoc quaeritur utrum intellectus sit donum. Item utrum
scientia sit donum. Item utrum consilium sit donum.
Responsio. Dicendum ad primam quaestionem quod secundum philosophum i. metaphysicae
ad sapientem pertinet causas altissimas considerare,
per quas de aliquibus certissime iudicare et
ordinare. Causa autem certissima dupliciter accipi potest,
vel simpliciter vel in aliquo genere. Ille ergo qui co-
gnoscit causam altissimam in genere potest de omnibus quae
sunt illius generis iudicare et ordinare; dicitur
esse sapiens in illo genere, ut medicus in medicina.
Qui autem cognoscit causam altissimam simpliciter, quae est
deus, dicitur esse sapiens simpliciter, inquantum per regulas
divinas omnia potest iudicare et ordinare. Hoc autem
iudicium consequitur homo per spiritum sanctum. Ad primum dicendum
quod sapientia quae ponitur differre ab ea quae est virtus
intellectualis, non est illa quam homo acquirit stu-
dio sed per inspirationem spiritus sancti. Item differt a
fide; nam fides assentit veritati divinae secundum se
ipsam, sed iudicium quod est secundum veritatem divinam pertinet
ad donum sapientiae. Et per hoc patet solutio ad secundum.
Ad 2 quaestionem dicendum quod nomen intellectus intimam quandam
cognitionem importat; dicitur enim intelligere quasi intus
legere, et ideo cognitio intellectiva penetrat usque
ad essentiam rei. Sunt autem multa genera eorum
quae intus latent, quae ad cognitionem intellectus
pertinent. Nam sub accidentibus latet natura rei substantialis,
sub verbis latent significata verborum, sub similitudinibus
et figuris latet veritas figurata, unde nunc hoc omnium
videtur intellectus. Manifestum est autem quod quanto lumen
intellectus est fortius, tanto potest magis ad intima
penetrare. Lumen autem naturale nostri intellectus est de-
terminatae virtutis, unde indiget homo lumine supernaturali ad
cognoscendum quaedam quae per lumen naturale cognoscere non
valet; quod quidem lumen supernaturale donum intellectus
vocatur. Ad 3 quaestionem dicendum quod [illegible] est perfectior quam [illegible],
unde non deficit in singulis [illegible]; homo per naturam perfici
non potest. Cum autem homo per naturalem rationem assen-
tit secundum intellectum alicui veritati, dupliciter perficitur
circa veritatem illam: primo quod capit eam, secundo quod

de ea certum iudicium habet. Et ideo ad hoc quod intellectus
humanus perfecte assentiat divinae veritati requiritur
primo quod sane capiat ea quae proponuntur, quod pertinet
ad donum intellectus, et quod habeat certum iudicium de
eis, discernendo credenda a non credendis, ad quod
necessarium est donum scientiae. Ad 4 quaestionem dicendum quod dona, scilicet
ut dictum est supra, sunt dispositiones quaedam quibus anima
redditur mobilis a spiritu sancto. Deus autem movet secundum mo-
dum eius quod movetur, sicut creaturam corporalem movet
semper et per locum et per tempus, sed spiritualem per tempus tantum.
Est autem proprium rationalis creaturae quod per modum inqui-
sitionis moveatur ad agendum, quae quidem consilium dicitur.
Et ideo spiritus sanctus per modum consilii movet creaturam
rationalem. Et propter hoc consilium ponitur inter dona
spiritus sancti.
Deinde quaeritur utrum virtutes etc. Hic quaeritur primo
utrum virtutes morales sint connexae. Videtur
quod non. Moralis enim per exercitium actuum causatur, ut
dicitur 2 ethicorum. Sed homo potest exercitari in actibus unius
virtutis sine hoc quod exercitetur in actibus alterius
virtutis; ergo etc. Praeterea virtutes intellectuales non
sunt connexae; potest enim aliquis habere scientiam sine hoc
quod habeat alias virtutes intellectuales; ergo eadem
ratione nec virtutes morales sunt connexae.
Contra. Tullius: Si unam de virtutibus omnes a-
misisti, nullam te habere necesse est confiteri. Et
Ambrosius super Lucam: Connexae sunt sibi concatenataeque
virtutes, ut qui unam habet plures habere videatur.
Iuxta hoc quaeritur utrum dona sint connexa. Item
utrum virtutes sint aequales. Item utrum vitia sint
connexa. Item utrum modus virtutis caritatis cadat
sub praecepto. Responsio. Dicendum ad 1 quaestionem quod
virtus uno modo accipitur secundum esse imperfectum, secundum
quod nihil est quaedam inclinatio naturalis ad actum virtutis.
Et hoc modo una potest haberi sine alia, sicut
enim aliquis ex complexione naturali aptus ad libera-
litatem qui promptus est ad luxuriam. Alio modo ac-
cipitur secundum esse perfectum quod ex assuefactione recipitur,
et hoc modo omnes virtutes morales connexae sunt. Quod
primo patet ex ordine virtutum ad prudentiam. Nulla enim
virtus sine prudentia esse potest, per quam quaelibet virtus
in suum finem tendit per debita media. Demonstrative [illegible]
[illegible] prudentia secundum philosophum recta ratio agibilium.
Praeterea virtutes autem alias habet rectam [illegible] de fine
qui est principium operabilium, quia qualis est unusquisque
secundum habitum, talis finis videtur ei. Secundo patet hoc ex
conditionibus quas [illegible] virtutem esse oportet. Omne enim quod fit

bene fit recte, fortiter, prudenter et temperate. Sic igitur
[illegible] illarum conditionum quaelibet virtus sibi
vindicat; quaelibet tamen virtus specialem nomen [illegible]
ut iustitia recti et sic de singulis. Totum hoc patet
quod finis quem intendit quaelibet virtus, quilibet enim
virtus operatur propter bonum virtutis simpliciter, quod principaliter
intendit, a quo nullo modo intentionem reflectere.
Non enim verum est virtus quandoque intentionem suam secundum
obliquari potest a defectu. Et ideo oportet ad hoc
quod quaelibet virtus secura sit et non impediatur ab aliis
[illegible] et declinetur a fine adepto habere
qualibet virtus annexas sibi. Si enim ille qui est
castus propter copiam munerum multorum non committit
[illegible] sit iniustus ut detestetur male acquisita,
forte volens perferret predicare [illegible] non
recedit a castitate quam habuit et sic in aliis
virtutibus. Ad 1 argumentum dicendum quod si quis exercitetur
bene operando circa unam non autem circa aliam,
puta [illegible] se habendo circa iras, non autem circa concupi-
scentias, acquiret quidem aliquem habitum ad repel-
lendum iras, qui tamen non habebit rationem virtutis propter
defectum prudentiae quae circa concupiscentias corrumpitur.
Ad 2 dicendum quod virtutes intellectuales sunt circa diversas
materias ad invicem non ordinatas, sicut patet in diversis
scientiis, et ideo non invenitur in eis connexio quae invenitur
in virtutibus moralibus quae sunt circa passiones et opera-
tiones quae ordinem habent ad invicem. Omnes enim pa-
ssiones ab amore et odio incipientes ad delecta-
tionem et tristitiam terminantur. Omnes et operationes
quae sunt materia moralis virtutis habent ordinem ad
invicem et ad passiones. Ad 2 quaestionem dicendum quod dona
dupliciter possunt considerari: uno modo secundum se absolute, et
[illegible] aliud sit quam quaedam perfectiones mentis humanae
quibus disponuntur ad sequendum instinctum spiritus sancti in
cognitione divinorum et humanorum, et sic sunt connexa.
Alio modo secundum esse perfectum quod est per gratiam gratum
facientem ut patet in dono sapientiae et [illegible] quorum esse perfectum
consistit in hoc ut per gratiam gratis datam [illegible]
[illegible] ut non solum sibi sufficiat sed et in aliorum
[illegible] valeat. Et sic dona non sunt connexa. Ad
3 quaestionem dicendum quod duplex est aequalitas: una quidem secundum
quantitatem absolutam, ut duarum linearum [illegible] non
[illegible]. Alia quidem secundum quantitatem proportionis,
quae dicitur aequalitas proportionis proportionis, ut patet
[illegible] quando non sit aequalis quantitatis absolutae, tamen
unum aliud excedat secundum quantitatem proportionatam, quia
sicut unum se habet ad suum officium

proportionabiliter crescit. Loquendo ergo de quantitate virtutum
absoluta, una excedit aliam dignitate, ut caritas
fidem. Item extensione, ut prudentia temperantiam,
quia ad plura obiecta se extendit. Item intensione, ut
virtus quae habet obiectum difficilius intensius et cum ma-
iori conatu movetur in ipsum. Loquendo autem de quantitate
comparata, sic sunt aequales [illegible] proportionaliter se habentes
[illegible] respectu suorum obiectorum. Quanta enim est una tan-
ta et alia proportionaliter, unde et proportionaliter augentur.
Ad 4 quaestionem dicendum quod aliter se habet intentio agentis
secundum virtutem et aliter intentio peccantis. Agentis
enim secundum virtutem intentio est ut rationis regulam se-
quatur. Et ideo omnium virtutum intentio in idem redit,
et propter hoc connexae sunt. Intentio autem peccantis non
est quod recedat a regula rationis ut aliquis secundum rationem,
sed potius ut tendat ad bonum appetibile a quo
speciem sortitur. Haec autem bona sunt diversa nullam co-
nnexionem habentia. Et ideo vitia nullam connexionem
habent ad invicem. Ad 4 quaestionem dicendum quod modus caritatis
dupliciter potest considerari: uno modo secundum quod est quidam modus
per se et sic cadit sub praecepto legis et hoc specialiter dicitur
scilicet diliges dominum deum tuum ex toto corde, ex tota etc. Et quantum
ad hoc unum diximus de virtute modus caritatis esse sub
praecepto. Alio modo potest considerari modus caritatis
secundum quod est modus actuum aliarum virtutum ordinatarum
ad caritatem, et secundum hoc verum est quod alii dicunt
quod modus caritatis non cadit sub praecepto. Sicut
verbi gratia cum hoc praecepto honora patrem non in-
cluditur quod honoretur pater ex caritate sed solum
quod honoretur pater. Unde qui honorat patrem
licet non habeat caritatem non efficitur transgressor
huius praecepti quod est de actu caritatis propter quod transgressioni
meretur poenam.
Deinde quaeritur primo utrum necessarium fuerit legem scriptam
tamen dari homini et videtur quod non. Quia enim naturalis
scripta sit in intellectu speculativo nulla fuit scripto
praecepto. Colligitur unde unicuique videtur eo
quod indiget. Sed praecepta sunt naturalis scripta in in-
tellectu practico universaliter ergo etc. Praeterea lex cogit
hominem metu poenae. Coactio autem tollit de me-
rito, quia sententia voluntarium magis est quam etc.
Contra ad Ro. vii. Peccatum non cognoscerem nisi per
legem. Peccatum autem cognoscere fuit necessarium, ergo etc. Iuxta
hoc quaeritur utrum assignentur convenienter decem praecepta.
Item utrum omnia praecepta legis ad haec
x reducantur. Item utrum praecepta decalogi sint
dispensabilia. Item utrum convenienter sint saltim

observatorum praecepti. Item videtur observatio sabbati aliquo tempore cessare debuit. Item videtur semper sit peccatum operari die sabbati. Responsio. Dicendum ad 1 quaestionem quod necesse fuit praecepta legis naturalis in scripto dari. Primo quia per consuetudinem peccandi ratio in quibusdam scripta erat obtenebrata. Secundo quia etsi in aliquibus vigebat ratio, tamen propter amorem boni in eis deficientem per traditionem praecepti ad bonum inducendi erant. Tertio ut ad opera virtutum non solum ratio sed etiam divina auctoritas (?) reverentia hominis inclinaret. Quarto ut memoriae commendarentur et frequentius in cognitione versarentur. Ad primum dicendum quod passionibus non sic corrumpitur aestimatio particularis sicut principiorum, et ideo magis oportet praecepta legis naturae in scripturam redigi quam principia speculativa. Ad 2 dicendum quod duplex est coactio: quaedam violenta quae tollit meritum, et quaedam obligatoria quae non tollit meritum quia non aufert libertatem voluntatis. Primo modo non cogit lex sed secundo modo, unde non diminuit meritum in eo qui voluntarie legem implet. Ad 2 quaestionem dicendum quod lex caritatis per sua praecepta dirigit in communicationibus hominis ad homines. Divina vero solum in his quae sunt hominis ad deum. Unde et sic distinguuntur praecepta quia quaedam ordinant in deum, ut praecepta primae tabulae, quaedam in proximum, sicut praecepta secundae tabulae. Deo autem sicut cuilibet principi convenit debetur fidelitas, et quantum ad hoc datur primum praeceptum, scilicet non adorabis deos alienos. Item reverentia, et quantum ad hoc datur tertium praeceptum de sanctificatione sabbati. Ad proximos autem se habet aliquis et generaliter et specialiter. Specialiter quidem quantum ad illos quorum est debitor, ut eis debitum reddat, et quantum ad hoc datur praeceptum de honoratione parentum. Generaliter autem quantum ad omnes, scilicet nulli nocendo in faciendo nec opere nec corde nec ore. Nocumentum oris prohibetur cum dicitur non loqueris contra proximum falsum testimonium. Nocumentum autem operis potest esse aut in persona propria, et quantum ad hoc est illud non occides, aut in persona coniuncta, et quantum ad hoc est illud non moechaberis, aut in re exteriori possessa, et quantum ad hoc est non furtum facies. Nocumentum autem cordis potest esse in persona coniuncta, et quantum ad hoc est non concupisces uxorem proximi tui. Non autem prohibetur nocumentum cordis in persona propria ut concupiscentia homicidii, eo quod proximus quilibet amatur et homicidium sicut est horribile non desideratur ut plurimum (?). Ad 3 quaestionem dicendum quod sicut in naturalibus quaedam contingunt semper, ut motus corporum superiorum, quaedam frequenter, ut quae ab illis sic moventur, quae tamen possunt impediri, ut pluvia, quaedam raro, ut casualia, sic in praeceptis humanis

quaedam sunt quae numquam deficiunt, ut praecepta iuris naturalis universalia indispensabilia, quae dicuntur praecepta moralia. Quaedam autem assimilantur eis quae frequenter accidunt, quia in se habent rationem quare servari debeant, sed casibus tamen contingentibus impediuntur, ut patet in redditione depositi. Dicuntur autem huiusmodi praecepta quaedam determinationes quae consistunt a iure naturali. Quaedam iudicialia quae immediate consistunt ex iure naturali. Quaedam autem assimilantur his quae raro fiunt, quia de se non habent rationem quare servari debeant, sed ex parte hominis constituentis recipiunt observandi, quod sunt praecepta constitutionum humanarum quae ad ius naturale non pertinent, sed quia divina auctoritate hoc concurrunt causae quibus observari debeant, cuiusmodi sunt praecepta caerimonialia. Et hoc mediante bonitate suae observantiae reducuntur ad ius naturale. Et quia ratio horum est variabilis, ideo in illis sunt variabilia. Ad 4 quaestionem dicendum quod in praeceptis iuris divini dispensatio quae contingit aliquo casu in quo si verbum legis observetur contrariatur intentioni legislatoris. Intentio autem legislatoris cuiuslibet ordinatur ad bonum commune. Ratio autem ad ordinem iustitiae et virtutis conservandum. Si qua igitur praecepta dentur quae contineant ipsam conservationem boni communis et ipsum ordinem iustitiae et virtutis, huiusmodi pertinent ad intentionem legislatoris et ideo indispensabilia. Ut si ponatur hoc praeceptum in aliqua civitate quod nullus destruat rem publicam neque prodat civitatem hostibus. Sed si alia praecepta traderentur ordinata ad ista praecepta quibus determinantur aliqui modi speciales, in talibus dispensari posset inquantum per omissionem huiusmodi praeceptorum in casibus aliquibus non fieret praeiudicium praeceptis primis legislatoris intentionem continentibus, puta si ad conservationem rei publicae statueretur in aliqua civitate quod singulis noctibus aliqui vigilarent ad custodiam civitatis, cum talibus possit ob aliquam maiorem utilitatem possit dispensari. Praecepta autem decalogi continent ipsam intentionem legislatoris, scilicet dei. Nam praecepta primae tabulae quae ordinant hominem ad deum continent ipsum ordinem ad bonum commune quod est deus. Praecepta autem secundae tabulae continent ordinem iustitiae ab hominibus observandae, scilicet ut nulli fiat indebitum et cuilibet reddatur debitum. Et ideo praecepta decalogi sunt omnino indispensabilia. Ad 4 quaestionem dicendum quod praeceptum de observatione sabbati habet aliquid morale et mysticum. Morale quidem habet inquantum lex dabatur (?) propter a iustitia in tempore et a pravis (?) sordidis operibus servilibus cessabat quod etiam mens corporis a divinis abstrahitur. Item quantum ad circumstantiam generalem primi casus (?)

inductum est eis observantia sabbati ut in memoriam novae (?) semper per oculos haberent. Mysticum autem etiam habuit triplicem: allegoricum ad significandum quietem Christi in sepulchro; tropologicum ad significandum quietem hominis a peccato; anagogicum ad significandum aeternam requiem beatorum. Et ideo conveniens fuit sabbati institutio. Ad 6 quaestionem dicendum quod quantum ad id quod hoc praeceptum fuit morale, inquantum scilicet ratione moralis naturalis dictatur ut homo aliquo tempore divinis vacaret, et ideo quantum ad hoc non cessavit in tempore gratiae. Quantum autem ad id quod fuit caerimoniale, sive quod ad significandum fuit institutum, et sic cessavit. Determinatio autem diei ad hoc et temporis non est de dictamine legis naturalis, et ideo caerimonialis erat, et ideo tempore gratiae cessavit. Ad 7 quaestionem dicendum quod quidam dicunt quod in hoc praecepto sunt duo, scilicet vacare devotioni et non dare impedimentum devotioni, quorum primum est affirmativum et secundum hoc non obligat ad semper. Et ideo non tenetur homo ex vi praecepti actualiter semper habere devotionem in illo die sancto. Secundum autem est negativum, et secundum hoc tenetur semper aliquis abstinere ab impedimentis actualis devotionis. Et ideo qui praestant impedimentum actualis devotionis tali die peccant mortaliter. Sed id quod est intentum primum in hoc praecepto est aliquo tempore deo vacare. Sed non praestare impedimentum est secundario et propter illud, et non est propter se intentum. Et ideo praestans impedimentum ut numquam devotioni vacet solvit hoc praeceptum et mortaliter peccat, et non praestans impedimentum ut pro aliquo tempore non vacet deo. Nec valet quod dicunt quod praeceptum negativum obligat ad semper, quia quod est in hoc praecepto negativum non est propter se sed propter aliud intentum. Et ideo aliter dicendum, scilicet quod ad hoc quod est morale in hoc praecepto, ut scilicet quis aliquando vacet deo, tenetur homo ex vi praecepti, nec quantum ad hoc est dispensabile. Et ideo contrarium faciens, scilicet numquam deo vacans, ex obligatione praecepti peccat mortaliter. Determinatio autem diei est moralis (?) et ideo non semper peccat homo operans in die sabbati, imponens si necessitas cogit vel utilitas pietatis suadeat, unde quantum ad hoc in praecepto hoc cadit dispensatio. Operari autem dicto vel scripto actu spirituali est non servile, et ideo non contrariatur observantiae sabbati.

Circa [illegible] tria.

Hic quaeritur primo propter praedictam distinctionem: videtur accipere usuras pro pecunia mutuata sit peccatum. Cuilibet enim licet accipere rem quam ei dominus rei voluntarie tradit. Sed ille qui recipit mutuo voluntarie tradit usuram, ergo etc. Praeterea argentum monetatum et in forma vasis formatum non differunt specie. Sed licet aliquis pro accipere pretium pro vasis argenteis accommodatis, ergo etc.,

quod per mutuum argenti monetati usura quod non est peccatum. Contra Luc. 6: Mutuum date nihil inde sperantes. Item hoc quod videtur aliquis possit pro pecunia mutuata aliquod aliud commoditatem expetere. Item videtur quod compulsus de pecunia usuraria quam licuerit sit reddere teneatur. Item videtur licitum sit pecuniam accipere mutuo sub usura. Responsio. Dicendum ad 1 quaestionem quod quarundam rerum usus est ipsarum rerum consumptio, sicut utendo vino consumimus ipsum. Unde in talibus cum conceditur usus, ex hoc ipso conceditur res, et propter hoc in talibus per mutuum transfertur dominium. Si quis ergo seorsum vellet vendere vinum et seorsum usum vini, venderet eandem rem bis, vel id quod non esset, unde per iniustitiam peccaret. Similiter etiam iniustitiam committit qui mutuat vinum aut triticum petens duas recompensationes, unam scilicet aequalis rei, aliam vero pretium usus, quod usura dicitur. Quarundam vero sunt rerum quarum usus non est ipsarum rerum consumptio, sicut usus domus est habitatio, non dissipatio. Et ideo in talibus seorsum potest aliquis concedere alteri usum domus retento sibi eius dominio, et propter hoc licite potest accipere pretium pro usu domus, et praeter hoc petere domum commodatam. Pecunia autem secundum Philosophum in 5 Ethicorum ad commutationes faciendas inventa est, et ita proprius usus pecuniae est eius consumptio sive distractio. Et ideo secundum se est illicitum pro usu pecuniae mutuatae vel mutuandae accipere pretium, quod dicitur usura. Ad 1 ergo dicendum quod ille qui dat usuram non simpliciter voluntarie dat, sed cum quadam necessitate, quia indiget pecuniam mutuo accipere quam ille qui habet non vult sine usura mutuare. Ad 2 dicendum quod usus principalis vasorum argenteorum non est ipsorum consumptio, et ideo usus ipsorum licite vendi potest salvo dominio rei. Similiter etiam usus vasorum argenteorum posset esse commutatio, et talem usum vendere non licet. Similiter etiam potest esse aliquis secundarius usus pecuniae argenteae quam distractio vel commutatio, ut si quis concederet pecuniam signatam ad ostentationem vel ad ponendum loco pignoris, unde talem usum pecuniae potest homo licite vendere. Ad 2 quaestionem dicendum quod secundum Philosophum omne id cuius pretium potest pecunia mensurari habetur pro pecunia. Et ideo sicut si aliquis pro pecunia mutuata vel quacumque re quae ex se hoc ipso consumitur pecuniam accipit ex pacto tacito vel expresso, accipit quodcumque huiusmodi peccat contra iustitiam, ita et quicumque ex pacto tacito vel expresso accipit quodcumque huiusmodi quod pecunia mensurari potest similiter peccatum incurrit. Si vero quis accipit aliquid non quasi exigens ex obligatione quacumque, sed sicut donum gratuitum, non peccat. Re

compensatio, quia eius quod pecunia non mutuatur mihi aliquid licet pro mutuo quaerat puta amorem eius cui mutuat ut est ad hominem. Ad .iii. q. dicendum quod si dedit est res que dicuntur sunt, ex quibus usus est ipsarum consumptio que sunt vina non habent usufructum. Et ideo si talia fuerint per usuram extorta puta denarii triticum vinum et huiusmodi non tenetur homo ad restituendum nisi id quod accepit quia eius quod ex tali re acquisitum est non est huiusmodi rei fructus sed humane industrie. Sed per detentionem talis rei alter sit damnificatus amittendo aliquid de bonis suis. Tenetur enim tunc ad recompensationem nocumenti. Res autem quarum usus non est earum consumptio sicut domus et agri et huiusmodi quia habent usufructum si quis aliquid talium per usuram extorsisset tenetur restituere ipsam rem et fructum inde perceptum quia fructus sunt rerum quarum dominus est et ideo ei debentur. Ad .4. q. dicendum quod inducere homines ad peccandum non licet. Licet tamen uti peccato alicuius ad bonum utentium, quia et deus omnibus peccatis utitur ad aliquod bonum secundum Augustinum. Et ideo quamvis non liceat aliquem inducere ad mutuandum sub usuris, licet tamen ab eo qui paratus est hoc, mutuum sub usuris accipere propter aliquod bonum, scilicet propter subventionem alicuius necessitatis.

Tertio de quaerendo q. primo.

Ut enim dicitur mendacium est falsa significatio vocis cum intentione fallendi. Et videtur quod non. Qui enim verum loquitur quod falsum esse credit mentitur, ibi tamen non est falsa significatio vocis, igitur etc. Praeterea quandoque falsum fingitur et non est mendacium cum intentione fallendi. Ibi est non completa mendacium, non igitur mendacium est semper falsa vocis significatio. In contrarium auctoritas Augustini in libro. Iuxta hoc quaeritur de divisione mendaciorum. Item utrum mendacium sit peccatum. Item utrum sit mortale peccatum. Item utrum mentiri in perfectis sit mortale peccatum. Responsio. Dicendum ad .1. q. quod in actibus humanis homo peccat uno modo quia non facit quod in se malum est. Alio modo quia intentione faciens ut cum quis bonum facit cum intentione prava. Mendacium autem utrumque complectitur. Dicit enim aliquid pertinens ad falsitatem significationis et addit falsam intentionem dicentis quorum utrumque est inordinatum. Sed ad complementum mendacii concurrit falsitas ex parte rei que malitiam habet in mendacio et falsitas ex parte intentionis quod est quasi formale. Et ideo in diffinitione eius cadit utrumque. Mentiri autem solum dicitur per comparationem ad intentionem loquentis. Et ideo ad mentiri sufficit falsitas intentionis. Scilicet ut aliud significet sermo quam sit in intentione lo-

quentis. Et per hoc patet solutio ad primum argumentum. Non enim quicumque fingit dicitur mendacium. Ad .2. dicendum quod vox large comprehendit quodcumque significationem mentis comprehendit quae possunt exprimi unde mentitur non solum verbis sed et nutibus et signis. Ad .2. q. dicendum quod intentio mentientis est formalis in mendacio. Unde penes hanc dividitur mendacium. Mentiens autem aut intendit prodesse et sic est mendacium officiosum. Aut delectare et sic est iocosum. Aut nocere et sic est perniciosum. Et haec est prima divisio que ponitur in textu. Hoc autem aut est in bono spirituali et sic est in primo specie mendacii quod est in doctrina religionis. Aut in corporali, ita quod nulli prosit et sic est in secunda. Aut quod alicui prosit et sic est in tertia. Si autem intendit delectare aut gratia stupri et sic est quarta species. Quod fit ex sola intendendi libidine vel aliena et sic est quarta quae fit ex placendi cupiditate. Si vero intendit prodesse quantum ad res exteriores et sic est sexta species mendacii quod prodest alicui ad pecuniam servandam vel quantum ad corpus et sic est septima qui impeditur mors hominis vel quantum ad honestatem vitae et sic est octava species mendacii qui impeditur illicita pollutio corporis. Ad .3. q. dicendum quod cum malum contingat ex singularibus defectibus cuiuslibet circumstantiae debitae committitur peccatum. Ut si aliquis facit quod non debet quamvis bonum intendat et aliae circumstantiae videantur ordinatae peccatum nominatur. Cum igitur locutio inventa fuit ad exprimendum conceptus cordis comprimendos primo. Quia aliquis loquitur quod in corde non habet facit quod non debet. Contingit autem hoc in omni mendacio unde de mendacio quamvis aliquis propter bonum mentiatur est peccatum. Ad .4. q. dicendum quod peccatum mortale est quod perimit vitam spiritualem que in caritate dei et proximi consistit. Mendacium vero quod est contra caritatem dei et proximi est peccatum mortale. Mendacium vero quod fit contra caritatem dei et proximi est mendacium quod fit in doctrina religionis. Et quod facit subversionem iustitiae ut mendacium in loco iudicii. Item quod cedit in nocumentum alicuius proximi. Secundum dimittas autem forma veri sunt peccata mortalia. Alia vero mendacia inordinata quidem sunt, non tamen sunt contra caritatem dei vel proximi, ideo non sunt peccata mortalia sed venialia. Ad .5. q. dicendum quod quidam dicunt quod in perfectis viris qui positi sunt in statu conservandae veritatis omne mendacium est peccatum mortale. Sed hoc non est. Nulla enim circumstantia aggravat peccatum in infinitum nisi que transfert peccatum in aliam speciem. Nisi forte ratione alicuius circumstantiae puta si sit in nocumentum alicuius quod non potest dici de mendacio

officioso vel iocoso. Et ideo tale mendacium non est peccatum mortale in viris perfectis, nisi forte per accidens ratione scandali. Nec obstat quod ipsi ponuntur in statu conservandae veritatis quia veritatem tenentur ex suo officio in iudicio vel doctrina servare, contra quae si mentiuntur erit mendacium quod est peccatum mortale. In aliis autem non oportet quod mortaliter peccent mentiendo.

Tertio de periurio mendacium.

Hic quaeritur primo utrum iurare sit idem quod deum in testem invocare. Et videtur quod non. Alii enim ut dicitur in littera licitum est per creaturas iurare sed tunc non videtur testimonium dei sed creaturae invocari, igitur etc. Praeterea non est idem esse testem et iudicem. Sed iuramento quod fit per exsecrationem videtur invocari deus ut iudex, ut ibi dicitur si sic hoc ita non accidit, igitur etc. Contrarium patet in littera. Iuxta hoc quaeritur utrum iuramentum sit licitum. Item utrum iuramento requirantur tres comites, iustitia iudicium et veritas. Item utrum omne iuramentum sit servandum. Item si periurium sit interpretandum secundum intentionem recipientis. Item utrum iuramentum coactum obliget. Item utrum periurium sit peccatum mortale. Responsio. Dicendum ad .1. q. quod iuramentum fit ad confirmationem eorum de quibus dubitatur ab audiente. Ea quae per certitudinem habet aut dicit scit homo sed sub coniectura quae per rationem confirmari non possunt. Hoc autem certitudo firma non potest nisi per aliquem cui similia non deest et cuius veritas infallibilis. Hoc autem in solo deo invenitur et ideo eius testimonium solum ad horum confirmationem efficax est. Unde quod aliquid certitudinaliter de hiis habeatur necesse fuit ad divinum testimonium recurrere. Talis autem divini testimonii invocatio dicitur iuramentum quia quasi per iure introductum est. Ut quod sub invocatione divini testimonii dicitur pro vero habeatur. Ad primum igitur dicendum quod cum quis per creaturam iurat, deum testem invocat. Hoc enim dupliciter contingit. Uno modo per aliquam creaturam in qua divina magnificentia ostenditur quae in testimonium inducitur. Alio modo cum dicitur in illa creatura effectus divinae testificationis exquiri ut cum dicitur per caput meum. Ad .2. dicendum quod ex hoc ipso quod deus iudex efficitur, in iudicando indicaturus testificatur veritatem et falsitatem dicentis. Ad .2. q. dicendum quod iuramentum secundum se est licitum et honestum quod patet per eius originem. Iuramentum enim introductum est ex fide qua homines credunt deum veritatem et plenam habere omnium cognitionem. Ex parte autem hoc ex fine quia iuramentum introducitur

ad testificandum et ad finiendum controversias. Cedit tamen iuramentum alicui in malum eo quod male utitur iuramento sine necessitate et cautela debita. Imminet enim periculum periurii. Qui de facili homo in verbo delinquit. Ad .3. dicendum quod ad bonum usum iuramenti duo requiruntur. Primo quod aliquis non leviter sed ex necessitate et discrete iuret. Et quantum ad hoc requiritur iudicium, scilicet discretionis ex parte iurantis. Secundum requiritur quantum ad id quod per iuramentum confirmatur. Ut scilicet nec sit falsum nec sit illicitum. Et quantum ad hoc requiritur veritas per quam aliquis iuramento confirmat quod verum est. Et iustitia per quam confirmat quod licitum est. Iudicio autem caret iuramentum incautum, veritate autem iuramentum mendax, iustitia autem iuramentum iniquum. Ad .4. q. dicendum quod duplex est iuramentum. Quoddam assertorium quod fit ad confirmationem veritatis praesentis vel praeteriti. Quoddam est promissorium quod est de eo quod in futurum expectatur. Sed autem iuramentum debitum iuramenti assertorii est veritas non falsitas. Ita iuramenti promissorii est bonum et non malum. Unde sicut falsum iurans obligatur ad peccatum, sic qui iurat malum in futuro obligatur ad peccatum male iurando sed non ad implendum id quod male iuravit. Id vero quod iuramento promittitur aut est totaliter et manifeste malum et tunc iuramentum est illicitum. Ut sunt actiones eadem super mariam in dubium et ex auctoritate [illegible] frangendum. Aut totaliter et manifeste bonum et tunc iuramentum est licitum et servandum. Aut potest bonum et potest malum et tunc est potius frangendum quam tenendum. Ut est in materia qui iurat tenere fidem latronum debet enim tenere iuramentum nec alii impediuntur ut tamen hoc dicitur ministerium. Aut est dubium et tunc non autem est contra iuramentum statutum superioris est frangendum. Ad .4. q. dicendum quod in iuramento quod quis coactus facit duplex est obligatio. Una qua quis obligatur homini cui promittit et talis obligatio tollitur per coactionem in foro contentioso. Quia ille qui vim intulit non meretur sed meretur ut ei promissio non servetur. Alia est obligatio qua quis deo obligatur ut impleat quod per nomen eius promisit. Et talis obligatio non tollitur in foro conscientiae quia magis debet damnum temporale sustinere quam iuramentum violare. Potest tamen in iudicio repetere quod solvit vel prelato denuntiare non obstante quod contrarium iuravit quia tale iuramentum vergeret in deteriorem exitum. Esset enim contra iustitiam publicam. Ad .6. q. dicendum quod non est eadem intentio iurantis et eius cui iuravit. Si hoc provenit ex dolo iurantis, debet iuramentum servari

sim statum intellectum eius cum intendit praestat. Si autem intentionis dolum non adhibet, obligatur secundum intentionem iurantis. Ad xiii quaestionem dicendum quod periurium dicitur iuramentum mendacium. Iuramentum autem est simpliciter solempnizatum ut id quod fit coram iudice super sancta sanctorum et sic periurium est peccatum mortale. Aut non est sollempnizatum et tunc aut est deliberatum cum plena deliberatione, et sic si sit iuramentum in proprium et sit aut committit periurium peccat mortaliter. Si autem non est sollempnizatum nec cum deliberatione ut agitur in communi sermone dicitur esse veniale quia actus moralis non est perfectus in sua specie sine deliberatione rationis.

Circa quartum de duobus, alterum praeceptum scilicet de non concupiscendo re, et de uxore proximi, et videtur quod male mentionem assignentur. Unum enim peccatum uno praecepto debet prohiberi. Sed unum et idem peccatum est cordis et operis, quare eodem debet esse utrumque prohibitio. Praeterea sicut furto et moechia quae peccatum cordis et opere sunt in actibus peccati sed praecepta aliorum non mentionantur praecipuum et opus, ergo etc. In contrarium est auctoritas divina. Iuxta hoc quaeritur utrum lex vetus iustificabat. Item utrum occidebat. Item utrum lex vetus temporalia tantum promittebat. Item utrum lex nova gravior sit quam vetus. Responsio dicendum ad primam quaestionem quod intentio legislatoris est homines ad virtutem inducere. Ad virtutem autem non sufficit quod actus virtutis qualitercumque fiat sed oportet quod homo sciens et volens et propter debitum finem delectabiliter operetur. Similiter non sufficit ut actus contrarius qualitercumque prohibeatur nisi voluntas faciendi relinquatur ut passiones ad actus illicitos inclinantes ordinentur. Et ideo in praeceptis decalogi non solum debent prohiberi actus illiciti sed et concupiscentia eorum illicitorum. Est autem duplex concupiscentia, quaedam concomitans opus, et haec prohibetur eodem praecepto cum ipso actu. Quaedam separata, et hoc prohibetur seorsum respectu quorundam actuum et respectu quorundam non. Sunt enim quidam actus quorum obiectum est bonum aliquod concupiscibile ut furtum et moechia, et hoc non solum pertinet ad actum sed etiam per apprehensionem huius movendi delectationem. Quidam vero sunt quorum obiectum est aliquod malum, ut homicidium, et hoc de se non movet concupiscentiam sed potius horrorem et fugam facit. Et ideo quia motus sunt illorum prohibitio actus per se et concupiscentiam per se, horum vero non sed simul utrumque. Ad primum dicendum quod quamvis concupiscentia opi- nuncta sit idem peccatum cum opere exteriori, concupiscentia tamen separata est alia peccatum a peccato operis sed quod solum voluntate perpetratur. Ad 2 patet responsio, quia actus quorum alia peccata non ita movent appetitum et delectationem solum apprehensa ut ista. Ad 2 quaestionem dicendum quod iustificatio ad duplex est, vel iustitiam conferendo vel ad iustitiam disponendo.

amore iustitiae

Conferendo iustitiam dupliciter est: iustificare aut conferendo iustitiam politicam ex operibus acquisitam. Et sic opera legis iustificabant quia habitus bonos et exercitium attribuebant. Aut iustitiam gratuitam infusam, et hoc modo lex vetus iustificabat quia ad opus operatum praeter modum sacramenti. Sed nova per gratiam formalem iustificationem quae in sacramentis iustificantur. Ad iustitiam disponendo dupliciter vel iustitiam promerendo, et sic opera legis iustificabant quia ad opus operatum et hoc si fiebant ex caritate. Quare Augustinus de Iustitia apud Deum merebantur. Aut iustitiam docendo, et sic et lex iustificabat docendo declinationem mali et operationem boni. Quia vero magis docebat declinationem mali in quantum consistit in iustitiae inchoatione, lex vero nova magis docet operationem boni. Unde est quod lex vetus dicitur docendo imperfecte iustificare, lex vero nova perfecte. Ad 3 quaestionem dicendum quod lex dicitur occidere multipliciter. Uno modo per mortem temporalem in praeceptis iudicialibus. Alio modo per mortem spiritualem in praeceptis caerimonialibus quae tempore gratiae sunt mortifera. Item per occasionem mortem etiam in praeceptis moralibus, et hoc triplici ratione. Una non sunt ex parte rei concupiscibilibus quam ostendendo non gratiam conferendo ad cavendum concupiscentiam excitabat, sicut aqua visa sitim. Alia est ex parte concupiscentiae quae nititur in rem vetitam quasi in arduum tendit. Lex enim vetando rem vetitam quasi arduum quoddam instituebat unde in hunc motum insurgentium tenendum quasi in arduum quoddam tendebat. 3a est ex parte actus concupiscentiae. Nam super transgressionem legis nihilominus praevaricationem legis fit peccatum ad augmentum addebat. Ad 4 quaestionem dicendum quod omnis differentia quae assignatur inter novam legem et veterem attenditur secundum perfectum et imperfectum. Lex enim vetus debebat imperfectis in donis gratiae spiritualibus constitutis. Dicebatur autem lex timoris in quantum inducebat ad observationem praeceptorum ex comminatione quarundam poenarum, et dicitur habere quaedam temporalia promissa. Illi autem qui habent virtutes inclinantur ad virtutes opera agendi propter opera virtutis vel propter amorem virtutis non propter aliquam poenam aut remunerationem extrinsecam. Et ideo lex nova quae consistit principaliter in ipsa spirituali gratia cordibus infusa ut dicitur dicitur lex amoris et habet promissa spiritualia et aeterna quae sunt virtutum obiecta. Et propter hoc et lex vetus dicitur cohibere manum non animum, quia timore poenae a peccato recedebat sed cum quis

amore iustitiae abstinet a peccato. Et ideo lex nova quia amoris est dicitur animum cohibere. Fuerunt tamen in statu veteris testamenti qui principaliter promissiones spirituales et aeternas expectabant, et secundum hoc pertinebant ad legem novam. Similiter et in novo testamento sunt aliqui carnales nondum pertingentes ad novae legis perfectionem quos oportuit et in novo testamento induci ad virtutis opera per timorem poenarum et aliqua promissa. Ad 4 quaestionem dicendum quod cum in operibus virtutis de quibus praecepta legis dantur duplex difficultas attenditur, una ex parte exteriorum operum, quae ex se ipsis quandam difficultatem habent et quantum ad hoc lex vetus gravior est nova quia plures actus exteriores obligabat lex vetus in multiplicibus caerimoniis quam nova, quae praeter praecepta legis naturae paucissima addidit in doctrina Christi et apostolorum licet aliqua sint postmodum superaddita per statuta patrum instituta. Alia est difficultas circa opera virtutum in actibus interioribus, puta quod aliquis opera virtutis exerceat prompte et delectabiliter. Hoc enim habenti virtutes est facile sed non habenti difficile. Et secundum hoc lex nova gravior est vetere, quia in nova motus animi interiores prohibentur qui in veteri non prohibentur expresse nisi in aliquibus etiam prohibitis poena non apponitur.

Samaritanus etc.

Hic quaeritur primo de diffinitione sacramenti. Et primo quaeritur de hoc quod dicitur sacramentum est sacrae rei signum, et videtur quod non sit bona. Sacrificium enim quod est sacrum ut patet est signum sacrae rei nec tamen est sacramentum. Praeterea agnus paschalis de quo dicitur Exodi xii et serpens aeneus Numeri xxi et columba Luce xi signum fuerit sacrae rei nec tamen sacramenta dicuntur. Contra est auctoritas magistri in littera. Iuxta hoc quaeritur de diffinitionibus sacramenti. Responsio dicendum ad primam quaestionem quod sicut ornamentum dicitur ab ornando actu sic sacramentum a sacrificando actu. Hoc autem potest fieri tripliciter, aut sanctitatem faciendo tantum aut sanctitatem significando et efficiendo, aut significando tantum, ut verum significando tantum est sacrificium. Efficiendo et significando ut sacramenta. Primo modo sacramentum dicitur sacrum signatum, ut passio Christi. 2o modo signum sacrae rei. 3o

modo signum et cum re sacrata. Novum autem sacramentum primo modo quantum ad rebus sacris tam novi quam veteris testamenti nec tamen novae quam veteris legis. 2o modo signum veteris legis. 3o modo signum novae legis. Et hoc ultimo modo accipitur sacramentum stricte. Est autem advertendum quod actus activorum dicitur proportionari conditionibus passivorum, et ideo in sanctificatione qua homo sanctificatur oportet esse talis sanctificandi modus qui competat homini secundum quod est rationalis: quia homo est inquantum rationalis habet cognitionem a sensibus ortam, unde oportet quod homo hoc modo sanctificetur quod sua sanctificatio sibi innotescat per similitudinem sensibilium rerum. Unde est quod de ratione sacramenti stricte sumpti sunt duo scilicet signum sensibile et naturalis similitudo ex qua habet aptitudinem significandi et spiritualis sanctificatio ex qua habet virtutem efficiendi id quod significat. Et ideo hoc modo diffinitur magister in libro. Sacramentum scilicet quod est invisibilis gratiae visibilis forma ita ut eius similitudinem gerat et causa existat. Huic autem diffinitioni concordat diffinitio Hugonis quae dicitur quod sacramentum est materiale elementum extrinsecus oculis suppositum ex institutione significans ex similitudine repraesentans et ex sanctificatione invisibilem gratiam continens. Idem enim est dictum materiale elementum extrinsecus oculis suppositum ex institutione significans quod invisibilis gratiae visibilis forma. Item ex similitudine repraesentans idem est quod dicitur ut similitudinem gerat. Item ex sanctificatione invisibilem gratiam continens idem est quod dicitur et causa existat. Quia vero sacramentum non sunt causa principales nec sanctitatis sed quasi servire et instrumentalia, non autem attribuitur instrumento sed potius agenti. Ideo Augustinus diffiniens sacramentum dicit quod sacramentum est in quo sub tegumento rerum visibilium divina virtus secretius operatur in salutem. Et per hoc patet solutio ad quaestionem sequentem. Ad 1 dicendum quod signum dicitur hic quod habet significare ex sacramento ex aptitudine naturalis similitudinis quod hic deficit. Ad 2 dicendum quod omnia illa praedicta sacramenta sunt secundum legem novam sacramenti sed non sunt sumpta stricte.

Item praedictae distinctionis quaeritur utrum sacramenta sint necessaria ad humanam salutem. Et videtur quod non. Passio enim ad sufficientiam nihil adhibet, vero esse necessarium ad effectum sed passio Christi est sufficiens causa nostrae salutis, ergo etc. Praeterea 2 ad Corinthios 12 dicitur apostolo: Sufficit tibi gratia mea, non autem sufficeret si sacramenta essent necessaria ad salutem. Contra est quod dicitur

in [illegible]. Iuxta hoc quaeritur utrum sacramenta ante peccatum fuerint necessaria. Item utrum post peccatum ante Christum sacramenta esse debuerint. Item utrum veteris et novae legis debuerint esse eadem sacramenta. Item utrum sacramenta in rebus et verbis consistant. Item utrum sacramentum sit causa efficiens gratiae. Item utrum sit virtus in sacramentis.

Respondeo dicendum ad 1 quaestionem quod sacramenta necessaria ad humanam salutem ratione triplici. Primo quia proprium est homini ut per sensibilia corporalia et sensibilia in spiritualia et intellectualia deducatur. Ideo convenit divina sapientia quae unicuique rei providet secundum modum suae conditionis confert homini auxilia salutis sub signis corporalibus et sensibilibus quae dicuntur sacramenta. Secundo quia sicut debet homini medicina adhiberi ubi patitur morbum. Homo autem peccando se subdidit per affectum rebus corporalibus, et ideo conveniens fuit quod Deus per quaedam signa corporalia hominibus spiritualibus adhiberet medicinam. Tertio quia studium actionis humanae maxime est circa corporalia, ne igitur esset homini durum si totaliter a corporalibus actibus abstraheretur, proportionata sunt corporalia exercitia in sacramentis quibus salubriter exerceretur ad evitandum exercitia superstitiosa quae in cultu daemonum consistunt. Ad 1 quaestionem dicendum quod quamvis passio Christi sit sufficiens ad humanam salutem, quod tamen ipsa applicetur hominibus per sacramenta, ideo et ipsa fuerunt necessaria. Ad 2 dicendum quod gratia Dei est sufficiens ad humanam salutem, sed Deus dat hominibus gratiam secundum modum eis convenientem, et ideo necessaria sunt hominibus sacramenta ad gratiam consequendam.

Ad 2 quaestionem dicendum quod ante peccatum scilicet in statu innocentiae sacramenta non fuerunt necessaria. Cuius ratio est quia rectitudine status illius superiora inferioribus dominabantur et nullo modo ab eis dependebant, unde sicut mens Deo subierat, sic menti subierant inferiores animae vires et ipsi animae corpus. Contra autem hunc ordinem esset si anima perficeretur vel quantum ad scientiam vel quantum ad gratiam per aliquid corporale, quod in sacramentis contingit. Et ideo homo sacramentis non indiguit non solum in quantum sacramenta ordinantur in remedium peccati sed etiam in quantum ordinantur ad animae perfectionem. Ad 3 quaestionem dicendum quod sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem in quantum sunt quaedam sensibilia signa invisibilium rerum quibus homo sanctificatur. Nullus autem sanctificari potest post peccatum nisi per Christum, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine eius.

Et ideo oportuit ante Christi adventum esse quaedam signa visibilia quibus homo protestaretur de futuro Salvatoris adventu, et huiusmodi signa sacramenta dicuntur, et ideo ante adventum Christi necesse fuit quaedam sacramenta institui. Ad 4 quaestionem dicendum quod sicut antiqui patres salvati sunt per fidem Christi nascituri et passuri, ita et nos salvamur per fidem Christi nati et passi. Oportet autem aliis signis significare futura praeterita et praesentia, et ideo cum sacramenta sint quaedam signa fidei qua homo iustificatur, praestatim oportuit alia esse sacramenta in lege nova quibus significentur ea quae praecesserunt in Christo praeter sacramenta veteris legis quibus praenuntiabantur futura. Ad 5 quaestionem dicendum quod commune est omnibus sacramentis quod consistant in rebus sensibilibus quae tamen invisibilia continent vel significant. Sed speciale est sacramentis novae legis quod consistant in verbis et rebus triplici ratione. Primo ut perfectius repraesentarent auctorem suum in quo fuit verbum et caro. Secundo quia tanto expressiora debent esse signa quanto propinquiora sunt signatis. Verba autem sunt expressiora ceteris signis, quia inter cetera signa secundum Augustinum optinent principatum. Sacramenta autem novae legis sunt propinquiora suis signatis quia ea continent. Tertio quia habent efficaciam ratione sanctificationis. Sanctificatio vero creaturae fit per verbum Dei, 1 ad Thi. 3. Ad 6 quaestionem dicendum quod necesse est dicere sacramenta novae legis per aliquem modum gratiam causare. Per sacramenta novae legis homo Christo incorporatur sicut de baptismo dicit Apostolus ad Gal. 3: quicumque in Christo baptizati estis Christum induistis. Non autem efficitur homo membrum Christi nisi per gratiam quam figurant. In modo tamen dicendi est diversitas. Quidam enim dicunt quod hoc non est eo quod virtus aliqua in sacramentis contenta sed per modum pactionis, sicut quia Deus adhibitis sacramentis in anima gratiam operatur; ponentes exemplum de illo qui afferens denarium plumbeum accipit centum libras ex regis ordinatione, non quod denarius ille aliquid operetur ad habendum praedictae pecuniae quantitatem sed hoc operatur sola voluntas regis. Sed si quis consideret recte, modus iste non transcendit rationem signi. Nam denarius plumbeus non est nisi quoddam signum regiae ordinationis de hoc quod pecuniam recipiat ab isto. Secundum hoc igitur sacramenta novae legis non essent causae gratiae sed signa tantum, nec sacramentis veteris legis praeeminerent. Et ideo

dicunt alii quod sacramenta novae legis aliquid operantur in causando gratiam, non sicut per se agens et per formam inexistentem, quia [in margin: videlicet] actione naturali calidum calefacit. Sed sicut instrumentum motum ab agente per se sicut serra operatur in sectione lignorum tractum quod non competit ei nisi in quantum est artificiata ab arte mota. Sed nec hoc videtur stare posse, quia cum aliquid cooperatur ad aliquem effectum et in virtute instrumenti principalis agentis, oportet quod habeat aliquam virtutem propriam in agendo illud, quemadmodum calidum ignis agit

liquefaciendo praeter hoc quod agit [illegible] ut instrumentum in virtute principalis agentis. Et quod habeat in se dispositionem aliquam naturalem quae attingat effectum in causando, quemadmodum serra secundum formam suam sive figuram habet dispositionem quae attingit lignum in dividendo. Cum igitur sacramenta novae legis non plus habeant virtutem in agendo ad causandum aliquam dispositionem naturalem quae attingat gratiam tantum quam sacramenta veteris legis et similiter naturale quia cum eo quod esset supernaturale in esse productum tamen esset aliqua creatura secundum suam naturam quia nullo modo attingere potest ad ipsum esse quale est eius creabile eo quod virtus creandi sit incommunicabilis creaturae. Nullo igitur modo penes praedictum modum erunt causae gratiae sacramenta novae quam veteris legis, cum gratia sit per creationem. Et ideo alii dicunt quod sacramenta novae legis non agunt aliquid ad causandum gratiam nec in causando attingunt eam plus quam sacramenta veteris legis. Sed solum dicuntur esse causae gratiae cum sua significantia, quia sunt contentiva eius quod est per se causa gratiae in quantum causat eam. Licet enim Deus qui est creator gratiae per essentiam praesentiam et potentiam sit in omnibus rebus, tamen quo ad aliquem effectum ita est in una re quod non in alia. Sicut per divinitatem coniunctam in carne Christi per gratiam unionis ad tactum manus eius curabat leprosos ut divinitas dicatur id esse non ut divinitas tantum sed ut coniuncta in manu Christi. Et per hoc quod illa coniuncta in manu Christi curabat illos sicut agens principale, dicitur quod curabat ipsa manus Christi ut agens instrumentale.

Et sic est de sacramentis novae legis, quae se habent ad modum agentis instrumentalis respectu gratiae, non quod aliquid agant in producendo gratiam plus quam sacramenta veteris legis. Sed ipsi divinitati coniunctae ipsis ad tactum eorum circa illos quibus administratur confert gratiam causando eam in ipsis. Et per hoc differunt sacramenta novae legis et sacramenta veteris legis, quia ad tactum sacramentorum veteris legis aut non dabatur gratia regulariter a Deo, aut si aliquando dabatur hoc non erat instrumentale ex parte tactus illius sed ex devotione tangentis, et ita dabatur gratia a Deo non ut erat in illis sacramentis sed ut erat in corde devoti. In sacramento vero circumcisionis si regulariter dabatur gratia a Deo, hoc erat solummodo ex sola pactione inita cum Abraham ad quam implendam Deus assistens sacramento dabat gratiam, non ut coniunctus de ipso et in ipso, sicut fit in sacramentis novae legis. Unde illud sacramentum novae legis in quo Christus continetur corporaliter scilicet sacramentum altaris proprie dicitur sacramentum gratiae, alia vero in quantum continent virtualiter quod illud sacramentum proprie continet realiter, secundum quod a quibusdam dicitur baptismum esse virtualiter continentem sanguinem Christi. Ad 7 quaestionem dicendum quod sicut anima una continens potentiam est principium diversarum potentiarum, ita una est essentialiter gratia gratum faciens in anima a qua fluunt diversi motus virtutum habilitantes potentiam ad bonum et diversi effectus sanantes potentiam a malo, scilicet primum pertinet ad gratiam virtutum, secundum ad gratiam sacramentorum. Gratia autem non sunt diversae gratiae per se sed in comparatione ad diversos effectus, una est gratia utrobique, et in essentia et in subiecto, sed variatur ratione effectus quia utraque simul infunditur secundum illud quod est, non tamen semper secundum comparationem ad utrumque effectum, quia potest esse sine sanatione sive sine effectu sanationis a malo.

Consequenter quaeritur primo utrum fuerit necessarium dare circumcisionem. Et videtur quod non. Peccato originali quia ex alio contractum est non debetur poena sensibilis. Sed circumcisio est poena sensibilis. Ergo etc. Praeterea eadem ratione qua et in remedium unius populi et aliis. Sed non est data omnibus. Ergo etc. Contra. Morbo per delectationem contracto competit medicina pe-

nalis. in rubro generationis. g° etc. Juxta hoc queritur utrum debuit dari ante legem. Item utrum ista tria sunt de integritate circumcisionis. s. sponsis masculinus caro preputii et dies octaua. Item an fides parentum valebat puerulis in remissione originalis peccati ante institutionem circumcisionis. Item utrum ante circumcisionem fides parentum sufficiat puerulis sine signo exteriori. Item utrum in adultis erat necessarius ritus sacrificiorum. Respondeo dicendum. ad .1. q. quod duplex fuit causa institutionis circumcisionis una propter expressam similitudinem ablutionis originalis peccati. hanc autem ablutionem representat circumcisio quantum ad .4.or primo quantum ad membrum generationis per quod originale peccatum traducitur. unde eius precisio exprimit ablutionem peccati originalis. Secundo quantum ad figuram cultelli in qua significatur cultellus qui est impressus infectionis originalis secundum quod primo corrumpit naturam et non personam. Tertio quantum ad penam que erat in circumcisione contra delectationem concupiscentie in qua proprie viget virtus fomitis. 4° quantum ad effusionem sanguinis in qua significatur passio christi per quam pro originali peccato satisfaciendum erat. Secunda causa institutionis circumcisionis erat. diuisio populi fidelis ab infideli propter fidem eius cui data est circumcisio. s. abrahe. Ad primum dicendum. quod ymmo est de pena eterna. que inflicta est ad satisfactionem non autem de temporali. Ad .2. dicendum. quod circumcisio erat in remedium originalis peccati et significatione similitudinis nascituri sermo vnde fuit in membro generationis et ideo illi populo tantum dari debuit ex quo christus nasciturus erat. Ad .2. q. dicendum. quod lex scripta non debuit dari nisi populo fideli et ideo oportuit populum primus ab infideli distingui. hoc autem fieri non potuit nisi per aliquam significationem distinctionis. vnde ante legem oportuit dari signum distinctionis vel distinctiuum populi fidelis. Conueniens enim dari debuit in parte illa que primum fuit maioris huius distinctionis quam in alia. Et ideo tempore abrahe circumcisio conuenienter data est et non tempore legis. Ad .3. q. dicendum. quod de integritate circumcisionis quantum ad potentiam dicta tria pertinent. vel quo ad efficaciam sacramenti sine quibus erat in remedium. vel quantum ad significationem pertinent non sunt de integritate quantum ad obseruationem precepti pertinet erat impleta. Primo modo de integritate sacramenti erat preputium et membrum. cuius ratio est. quia remedium datum fuit non tantum ad tollendum morbum. sed et ad significandum principium eius morbi et modum propagationis. Secundo modo et tertio tempus determinatum. cuius determinationis causa fuit duplex vna misterii. s. significatio spiritualis circumcisionis fiende per christum. altera litteralis. s. consolidato membrorum pueruli ut pena illa fieret magis tollerabilis. Ad .4. q. dicendum. quod secundum aug. nemo liberatur a damnatione facta per adam nisi per fidem christi. Cum ergo est quod peccatum originale est non potius quam primum et ideo reparari non potuit natura nisi per christum non respondeamus. vnde a peccato non nemo liberari potest nisi per coniunctionem ad christum que habet fieri per fidem. hoc tamen peccatum quod aliunde contractum est sic per se sit in aliquo curari potest per fidem alienam. Si vero non sit in aliquo per se solum sed cum actuali peccato ut in adulto. indiget per fidem propriam saluari. Et ideo originale peccatum contractum per actum parentum carnalem congrue sanabatur in puerulo ante circumcisionem institutam per fidem parentum. Ad .4. q. dicendum. quod quidam dicunt. quod indigebat sufficit fides sine exteriori signo in quo esset fidei professio. sed puerulis sufficit aliena fides et aliena professio. adultis propria. Sed hoc est contra aug. in litera. unde aliter probabiliter dicunt quod quantum ad remedium originalis peccati nulla signa vel sacramenta fuerunt ad hoc instituta. sed sufficiebat fidei professio interior sine signo exteriori ad salutem pueruli et propriam. Exterior autem professio que fiebat in sacrificiis non est. s. in sacrificiis et decimationibus et oblationibus. erat de bene esse salutis. Et per hec patet solutio ad. 6. q. [red: lectio 2. distinctio 2]

Iam ad sacramenta etc. [red ¶] Hic quod primo ut omnia sacramenta sunt instituta in remedium est aliquod defectum et utrum quod non. Dicit enim duo quod quidam sacramenta pertinent ad actum purgationis ut baptismus. quedam ad actum perfectionis ut eucharistia et confirmatio. non quod omnia sunt contra defectum. [red ¶] Secundo utrum ante omnem defectum. s. in statu innocentie fuerunt instituta quod etc. [red ¶] Contra sacramenta omnia sunt medicine quod sunt contra aliquem morbum. [red ¶] Juxta hoc queritur utrum aliquod sacramentum sit in remedium contra penam vel solum contra culpam. Item utrum aliquod sit contra culpam venialem. Item de numero sacramentorum. Item utrum in noua lege aliqua sacramenta de nouo debeant institui. Item utrum eadem a principio mundi post peccatum debeant institui. Item utrum statim nato christo debeant institui. Item utrum omnia sacramenta noue legis a christo sunt instituta. Respondeo dicendum. ad .1. q. quod ad necessitatem additionis aliquorum super id quod requirit ordo nature aliorum sit suppletio defectus nature illius. homo autem cum habet naturam ex qua fiat gratia ad se sufficiencia non. oportet eum subiici sacramentis propter defectum. Qui cum sit duplex. s. in destructione nature et pone contra id indiget duplici remedio. Et hec sunt duplicia sacramenta. quorum quedam supplent defectum nature ut sunt perfectiua. Alia removent contrarium et dicuntur purgatiua. et per hoc patet responsio ad primum. Ad .2. dicendum. quod duplex est institutio matrimonii. s. naturalis in officium. in paradiso et sacramentalis in remedium post peccatum. Ad .2. q. dicendum. quod sicut medicinarum corporalium quedam dantur ad expulsionem morbi. quedam vero ad expulsionem reliquiarum. Ita medicinarum spiritualium quedam ordinantur ad expulsionem culpe. quedam vero ad expulsionem reliquiarum culpe que sunt defectus penales. Quorum quidam sunt inclinantes ad culpam ut concupiscentia et huiusmodi. Quidam vero retrahunt a culpa ut pena eterna et temporalis. Contra defectum pene primo modo dicte ordinantur sacramenta directe. Sed contra defectum pene secundo modo dicte ordinantur sacramenta. ex consequenti potius quam principaliter. Ad .3. q. dicendum. quod quidam dicunt aliquod sacramentum dari in remedium culpe venialis ut eucharistiam et extremam unctionem. Sed hoc non videtur quia pena est purgatiua vel contra omnia peccata mortalia actualia et venialia. et ideo non oportuit ad hoc institui aliquod sacramentum ad curationem ipsius principaliter. quamuis ex consequenti multa sacramenta valeant contra venialia. Venialia enim et culpa est et dispositio ad culpam. In perfectione culpe habet eo quod gratiam non excludit. Et ideo in quantum culpa est potest tolli per omnia sacramenta que contra culpam tollendam ordinantur. In quantum vero est dispositio ad culpam et manet ablata culpa mortali potest tolli et per sacramenta illa que contra penam ex culpa relictam et ad culpam inclinantem ordinantur. Ad .4. q. dicendum. quod sacramenta sunt quedam medicinalia spiritualis vite condita. sub signis sensibilibus. et ideo conuenienter secundum similitudinem vite corporalis distinguntur. Est autem in vita corporali ordo duplex. s. propagatores et ordinatores corporalis vite. Alii qui propagantur et ordinantur secundum corporalem vitam. Vite autem corporalis naturalis tria sunt necessaria per se et quantum ad partes. Oportet enim primo quod res per generationem aliquam vitam accipiat. 2° quod per augmentum ad debitam quantitatem et robur perueniat. 3° requiritur ad conseruationem vite et eius augmentum nutrimentum. Et hec quidem sunt per se vite corporali necessaria. quia sine eis esse non potest. Tertium quia contingit impedimentum esse corporali vitam ex quo res vitam infirmatur. ideo tertium de non necessarium est quantum ad .s. sanatio rei viuentis egrotantis. Sic est igitur et in spirituali vita. primum est spiritualis generatio per baptismum. 2m est spiritualis augmentum perducens ad robur perfectum per sacramentum confirmationis 3m spiritualis nutrimentum per eucharistie sacramentum. 4m autem spiritualis sanatio que fit in anima tantum per penitentie sacramentum. et ex anima derivatur ad corpus cum opus fuerit per extremam vnctionem. Et hec pertinent ad eos qui in vita spirituali propagantur et conseruantur. Propagatores autem et ordinatores vite corporalis attenduntur secundum duo. s. secundum originem naturalem. quod ad parentes pertinet et secundum regimen politicum per quod vita hominis pacifice conseruatur et hoc pertinet ad reges et ad principes. Sic et est de vita spirituali. Sunt enim quidam propagatores et conseruatores vite spiritualis secundum ministerium tantum spirituale ad quos pertinet ordo sacramentum et secundum corporale et spiritualem simul. quod fit per sacramentum matrimonii quo mulier et vir conueniunt prolem generandam et educandam ad cultum diuinum. Ad .4. q. dicendum. quod sacramenta sunt quedam signa representantia spiritualem effectum ex similitudine rerum sensibilium quibus utimur in sacramento. Et ideo in noua lege oportuit esse sacramenta maioris efficacie propter necessitatem perfectionis. Debuerunt et esse alia signa que expressionem significarent. et ideo oportuit noua sacramenta

ita instituta. Ad 6. q. dicendum quod sacramenta nova legis
eo quod gratiam continerent non sunt tradita nisi plena.
Et ideo non conveniebat ea instituere nisi tempore pleni
tudinis quod est tempus incarnationis. Unde et Christus
sui adventum distulit nec statim post peccatum
naturam assumpsit. Ad 7. q. dicendum quod sacramenta
nove legis duplicia. Quaedam sunt instituta sine conven[ienti]a
primo ad confirmandum sive operandum quoddam
et sic potuerunt ante passionem Christi institui. Quaedam
quae ad necessitatem sunt obligatoria et sic eorum i[n]
stitutio non fuit ante passionem Christi quia legalia
adhuc non fuerant mortua. Unde a tempore
predicationis Christi usque ad passionem simul cur
rebant sacramenta nove legis cum legalibus et utraque
operabantur. Ad 8m. q. dicendum quod quidam non
omnia sacramenta a Christo immediate instituta sed quae
dam per se instituit, alia autem apostolis institu[en]da
commisit. Sed hoc non videtur. Nam sacramentorum
institutio pertinet ad plenitudinem potestatis quae
soli Christo secundum quod homo convenit. Et ideo omnia sacramenta i[m]
mediate a Christo sunt instituta. Nec valet quod
quidam dicunt quod in missa legitur de confirmatione
vel extrema unctione Christum aliquid disposuisse.
Nam sacramentum confirmationis instituit cum pu
eris sibi presentatis manus imposuit. Sacramentum
extreme unctionis cum apostolos ad predicandum
mittens oleo infirmos ungere disposuit
ut sic curarent.

Secundo quaeritur primo utrum baptismus Johannis
fuerit sacramentum. Et videtur quod non. Dicit enim glossa
super illo verbo: erat Johannes baptizans quod cathe
cumenis necdum baptizatis predicit doctrinam fi
dei. Tunc perfecit baptismus Johannis sicut cathecismus est
sacramentale non autem sacramentum. Ergo etc. Preterea
sacramentum est alicuius legis. Sed baptismus Johannis non
fuit sacramentum veteris legis quia tunc cessarat; cum lex
et prophete usque ad Johannem nec etiam nove
legis quia a Christo non est institutus. Contra.
Sacramentum est sacre rei signum. Sed baptismus Johannis
fuit huiusmodi. Ergo etc. Iuxta hoc queritur utrum fuit
aliqua forma. Item a quo fuit institutus.
Item utrum gratiam conferebat. Item utrum cara
cterem imprimebat. Item utrum baptizati

hoc baptismate debebant rebaptizari. Responsio
dicendum ad 1. q. quod secundum rationem secundum processum temporis
et maiorem propinquitatem ad tempus gratie opor
tuit alia et alia sacramenta institui. Unde circa Johannem
quodammodo incepit tempus gratie quia lex et prophete
usque ad Johannem. Non quod ab ipso esset gratia sed quia
viam ad gratiam preparabat. Ideo eius baptismus fuit
aliquod sacramentum quia erat quedam initiatio sa
cramentorum. Fuit autem hoc sacramentum quodammodo
medium inter sacramenta nove legis et veteris. Sic dispositio
est media inter privationem et formam quodammodo.
Conveniebat enim cum sacramentis veteris
legis quia baptismum Christi figurabat. Item cum sacra
mentis nove legis in materia et quodammodo in forma
quia in nomine venturi baptizabat. Ad
primum ergo dicendum quod baptismus Johannis habuit aliquod
simile cum sacramentalibus baptismi quia fuit
dispositio ad baptismum Christi et quia ipsius institu
tionem precessit. Ad 2. dicendum quod sicut dispositio
forme reducitur ad genus forme ad quam
disponit ita baptismus Johannis ad sacramenta nove
legis ad que disponit. Ad 2. q. dicendum quod
utilitas rei ex forma sua consequitur; utilitas
autem baptismi Johannis tota erat ex dispositione ad
Christum. Et ideo hec erat forma sua competens ut
in nomine venturi baptizaret. Ad 3. q.
dicendum quod Johannes suum baptismum precepto divino insti
tuit. Unde eius institutio fuit a Deo per auctorita
tem sed a Johanne per ministerium. Ad 4. et 5. q.
dicendum quod baptismus Johannis fuit institutus ad prefigu
randum baptismum Christi. Item ad assuefaciendum
ad baptismum Christi. Illud autem ad quod institutus
fuit efficiebat et non aliud. Unde nec peccatum to
llebat nec gratiam conferebat nec caracterem
imprimebat sed tamen ad ista preparabat. Et sic
hoc intelligitur quod dicitur Marci 1. quod Johannes bap
tizabat in remissionem peccatorum, sed preparative
non effective. Ad 6. q. dicendum quod quidam
dixerunt quod baptismus Johannis susceptus in nomine
Christi et fide trinitatis baptismo Christi equipollebat.
Et hec oppinio videtur fuisse magistri. Sed quia
sacramenta nove legis ex ipso opere operato habent
efficaciam non ex fide operantis, baptismus autem

Johannis ex opere operato gratiam non conferebat nec ca
racterem. Ideo baptismo Christi non equipollebat
sed tamen ad ipsum disponebat. Et ideo eo suscepto
nichilominus baptismum Christi recipere oportebat.

Post hoc videndum est. Lect. 3. D. 3.

Hic queritur primo utrum integritas forme
baptismalis contineatur in hiis verbis: ego te
baptizo in nomine patris et filii et spiritus sancti. Et videtur
quod non. Actio enim magis debet attribui principali
agenti quam secundario. Sed principalis baptizans est ipse Christus
ut dicitur Jo. 1. hic est qui baptizat. Homo est tantum minister
baptismi. Ergo magis debet dici Christus te baptizat quam
ego te baptizo. Preterea sicut precepit dominus Mt ultimo
baptizare ita et docere. Sed docentes non oportet exprimere ac
tum docendi ut dicant ego te doceo. Ergo nec baptiza
tem actum baptizandi. Preterea verba non debent dirigi
ad non intelligentem, qualis frequenter est qui bapti
zatur. Ergo non debet dicere ego te baptizo. Item greci
baptizant sub hac forma: baptizetur servus Christi
in nomine p. et fi. et s. s. nec rebaptizandi sunt. Ergo sic
baptizari sufficit. Ergo etc. Iuxta hoc queritur utrum expressio trium
personarum sit de necessitate forme. Item utrum liceat
formam baptismi mutare. Item utrum in aqua fiat
baptismus conveniencius. Item utrum in aqua mixta possit
fieri. Item utrum immersio sit de necessitate baptismi. Item quando
fuit baptismus institutus. Item utrum baptismo instituto
legalia cessaverint. Responsio dicendum ad 1. q. quod
forma verborum baptismi duas particulas continent. Una
pertinens ad sanctificationem elementi scilicet invocatio trinitatis.
Altera pertinens ad determinationem intentionis mi
nistri scilicet expressio actus baptizandi. Prima habetur
ex institutione divina et hec est eadem apud omnes ecclesias
et secundum omne tempus. Secunda habetur ex traditione ecclesie
nec est eadem apud omnes ecclesias nec secundum omne tempus.
Nam cum illam duo concurrunt unde expressio ipsius
actus et persone in quam transit actus et hoc iterum non
est apud omnes et ideo dicitur a papa apostolica traditione
descendisse. Alterum est modus exprimendi qui di
versus est apud grecos et latinos. Cum ergo baptismus sit
unus nec baptizati in forma grecorum baptizandi in
ecclesia latinorum, oportet quod id quod est de substantia forme
sit unum et quod non est unum non est de substantia forme. Unde
pars illa forme que pertinet ad sanctificationem elementi

scilicet invocatio trinitatis est de substantia. Altera vero pars
que ad expressionem actus et persone addimus iterum est
de substantia. Sed quantum ad modum expressionis quo variatur
est non est de substantia sed consistit de statuto ecclesie. Ita
tamen statutum ecclesie potest ligare ministrum sed non potest
immutare substantiam sacramenti. Ideo iste modus est de
necessitate facientis et non rei facte. Ad primum ergo dicendum
quod agens principale exprimitur in invocatione. Minister
autem sacramenti designat quantum ad actum exteriorem cum
dicit ego te baptizo. Christus autem agit ut principale
agens cum operatione trinitatis sunt indivisa. Ad
2. dicendum quod alii actus habent efficaciam ex operatione tamen
sed actus baptizandi habet efficaciam ex forma
verborum. Unde oportet quod verba forme significent de
efficacia actum proferant et propter hoc oportet baptizante
actum suum significare verbo, quamvis in aliis actibus
hoc non requiratur. Ad 3. dicendum quod hoc verbum
est de verbis quorum totus usus est in significando.
Unde talia convertuntur ad id quo effectus
producetur ut cum dicitur exorcizo te creatura
salis et aque. Ad 4. dicendum quod greci servant id quod
est de substantia forme sed variantur accidentalia dicentes
baptizetur servus Christi in nomine p. etc.
Ad 2. q. dicendum quod sacramenta habent efficaciam ab in
stitutione Christi. Christus autem instituit sacramentum
baptismi dari cum invocatione trinitatis. Et ideo quic
quid deficit ad invocationem trinitatis plenam et
expressam tollit integritatem baptismi. Nec ob
stat quod in nomine unius persone intelligitur alia aut quod
ille qui nominat solam unam personam potest habe
re rectam fidem de tribus personis, quia sicut ad sa
cramentum requiritur materia sensibilis ita fides
trinitatis expressa. Unde non sufficit intellectus
vel fides trinitatis ad perfectionem sacramenti nisi sensi
bilibus verbis trinitas exprimatur. Ad 3. q.
dicendum quod mutatio aut forma verborum dicitur princi
fieri aut cum forma intelligibili scilicet significa
tione secundum modum significationis aut cum forma
sensibili tamen scilicet cum voces. Prima forma est omnino
determinata et ideo eius mutatio destruit formam
non enim dicit esse in nominibus preter illas principaliter
significationibus. Genitor vero et genitus non signi
ficant propter principaliter sed actus notionales

potius. Sed verbum non ita determinatum quin diversis linguis baptizari potest. Hec autem mutatio potest triplex: aut secundum substantiam, aut secundum quantitatem, aut secundum ordinem. Secundum substantiam dupliciter: aut totam substantiam variando aut secundum partem corrumpendo. Si sit mutatio secundum totam substantiam quia ponitur omnino alia forma verborum, aut ergo manet eadem significatio et modus significandi, et talis significatio non obest quin baptizatur in quibuslibet linguis. Aut non manet et talis obest, quia mutatur forma intelligibilis et non est baptismus, ut si dicatur in nomine genitoris et geniti et flaminis almi. Si autem sit mutatio secundum partem, aut ergo tanta est mutatio quod scilicet non manet eadem significatio non solum secundum eandem institutionem prime impositionis sed nec secundum accomodationem usus, et tunc non valet baptismus. Aut non tanta quin maneat secundum accomodationem usus licet non secundum regularem formationem prime institutionis, et tunc est baptismus si fiat ex simplicitate non ex derisione sive fiat ex parte ante sive ex parte post. Secundum quantitatem autem fit dupliciter mutatio, addendo aut diminuendo. Si fiat addendo, aut ergo intentione introducendi errorem et mutandi formam, ut faciebat Arrius qui dixit in nomine patris maioris et filii minoris; aut devotione vel ex simplicitate. Prima additio impedit baptismum, secunda non. Si autem fiat diminuendo, aut hoc fit voluntate aut necessitate. In primo casu diminutio impedit baptismum. In secundo pie creditur quod summus sacerdos suppleat, unde talis si moriatur in cimiterio sepeliendus est. Si vero supervivit tunc dubium sub conditione baptizandus esset. Secundum autem ordinem verborum fit mutatio aut transponendo per quod tollitur ordinis rectitudo aut interponendo aliquid per quod tollitur ordo immediationis. Si fiat transponendo, aut ergo fit ex simplicitate et tunc non nocet. Aut ex malicia et tunc nocet, quia non videtur intendere formam ecclesie servare. Si autem fiat interponendo, aut ergo modica est interpositio eo quod secundum usum communem non videtur actum disformare et tunc non nocet. Aut magna eo quod actum eundem distinguit et tunc nocet.
Ad 4 questionem dicendum quod materia sacramenti debet habere naturalem similitudinem ad repraesentandum effectum sacramenti. Aqua autem magis representat gratiam baptismi. Primo quidem ratione diaphanitatis habet aliquid de luce, unde competit gratie baptismi que habet vim illuminativam. Secundo quia ratione humiditatis habet vim ablutivam. Tertio ratione frigiditatis habet vim refrigerandi, unde competit baptismo qui refrigerat ardorem fomitis. Quarto ratione communitatis quia potest ab omnibus haberi, unde convenit baptismo qui est sacramentum necessitatis. Ad 4 questionem dicendum quod mixtio aque aut est talis quod non tollit speciem sed alterat accidentaliter, sicut si parum de liquore admisceatur vel cum transit per venas vel lapidem vel per mineras sulphureas, et in talibus potest fieri baptismus. Aut tamen quod solvit speciem, ut si multum de aliquo liquore vel alia re misceatur, et in talibus non fit baptismus. Et huius signum est si recedatur a termino raritatis et densitatis aque. Nam sicut ex figura cognoscitur diversitas specierum in animalibus, sic ex diversitate rari et densi vel in elementis. Ad 6 questionem dicendum quod immersio non est de necessitate baptismi sed ablutio, quocumque modo vel per aspersionem vel per effusionem vel per immersionem potest fieri baptismus, quamvis consuetudo ecclesie patitur vel necessitas inducit, sive propter aque penuriam sive propter infirmitatem baptizandi sive propter impotentiam baptizantis. Cum tamen fit immersio, convenit trina immersio ad exprimendum fidem trinitatis et triduanam sepulture domini. Quia vero non significat aliquem effectum baptismi, non est de necessitate sacramenti. Unde si omittatur nihilominus baptismus est, licet graviter peccarent consuetudinem ecclesie omittentes. Ad 7 questionem dicendum quod multipliciter fuit institutio baptismi. Primo quantum ad materiam in baptismo Christi. 2o quantum ad necessitatis determinationem, Jo. 3: Nisi quis renatus fuerit etc. 3o quantum ad usum cum misit apostolos baptizare, Mt. ult. 4o quantum ad efficaciam in passione. 5o quantum ad eius divulgationem in gentes ultimo. Ad 8 questionem dicendum quod secundum Hugonem tria tempora distinguuntur. Primum quo sola circumcisio suffecit ad iustificationem, quod durat ab Abraham usque ad primam baptismi institutionem, scilicet cum dominus dixit: Nisi quis renatus fuerit etc. Secundum quo solus baptismus celebratur ad salutem, quod incepit a tempore divulgationis evangelii et durat usque ad finem mundi. Tertium scilicet medium quo simul currebant circumcisio et baptismus. Circumcisio quidem ut finiretur, baptismus vero ut confirmaretur. Et ideo circumcisio usque ad passionem Christi debebat sumi quia adhuc erat viva. A tempore autem passionis usque ad divulgationem evangelii potuit observari cum legalibus ex reverentia, ita tamen quod spes in ea non poneretur. Unde apostoli leguntur legalia quedam observasse, ut patet Act. IX de Paulo qui circumcidit Timotheum, non tamen tenebantur servare quia iam erat mortua. A tempore autem evangelii divulgati non observare debebant nec potuerunt quia iam mortifera erant.

Secundo queritur primo utrum sacramenta imprimant caracterem, et videtur quod non. Caracter est quoddam signum distinctivum, significat. Sed distinctio membrorum Christi ab aliis fit per eternam predestinationem, que non ponit aliquid in predestinato sed solum in deo predestinante, ergo etc. Praeterea sicut per sacramenta nove legis distinguuntur fideles ab infidelibus, ita per sacramenta veteris legis, non imprimebant aliquem caracterem, ergo etc. Contra. 2a Cor. 1: Qui signavit nos et dedit nobis pignus spiritus in cordibus nostris. Sed nihil importatur ad caracter quam quandam signationem, ergo videtur quod deus per sacramenta sua caracterem suum nobis imprimat. Iuxta hoc queritur utrum caracter sit in potentia anime vel in essentia eius. Item utrum in potentia cognitiva vel affectiva. Item utrum caracter sit indelebilis. Item utrum Christus habuit caracterem. Item utrum in omnibus sacramentis imprimatur caracter. Item utrum baptismus deleat omnem penam. Item utrum pueri in baptismo consequantur gratiam et virtutes. Item utrum convenienter attribuantur baptismo isti effectus qui sunt incorporatio, illuminatio, fecundatio, ianue apertio. Item utrum fictio impediat effectum baptismi. Item utrum amentes, furiosi et dormientes baptizandi sint. Item utrum convenienter dicantur tria baptismata, scilicet fluminis, flaminis et sanguinis. Respondeo dicendum ad 1 questionem quod sacramenta nove legis ordinantur ad duo, scilicet ad remedium contra peccatum et ad perficiendum animam in hiis que pertinent ad cultum dei secundum ritum christiane vite. Quicumque autem ad aliquid certum deputantur consueverunt ad illud designari, sicut milites qui ascribebantur ad militiam antiquitus solebant aliquibus caracteribus insigniri, eo quod deputabantur ad aliquid corporale. Et ideo cum homines deputentur per sacramenta ad aliquid spirituale pertinens ad cultum dei, conveniens est quod fideles aliquo spirituali caractere signentur. Sed in modo ponendi ipsum in anima diversimode dicunt diversi. Quidam enim dicunt quod iste caracter sit quoddam signum, relationem quandam importat tamen. Sed quia relatio que importatur in hoc signo non potest immediate fundari super essentiam anime naturalem, ideo oportet aliquid poni in anima super quo fundatur talis relatio, et hoc est essentia caracteris, unde non est relatio tantum. Et ideo alii dicunt quod cum caracter importet quandam significationem seu figurationem, figura autem est in quarta specie qualitatis, ideo et caracter est in 4a specie qualitatis. Sed cum figura sit quedam quantitatis terminatio, que proprie loquendo non est nisi in rebus corporeis, non autem in spiritualibus nisi methaphorice, ergo nec hoc habet veritatem. Et ideo alii dicunt quod est in 3a specie qualitatis, eo quod sensum spiritualem quendam inferat passionem, ornando animam et decorando. Sed nec hoc potest stare, eo quod in 3a specie qualitatis non sunt nisi passibiles qualitates. Caracter autem non est ad sensibile. Et ideo alii dicunt quod est in prima specie qualitatis. Sed est quasi medium inter habitum et dispositionem. Magis enim est difficile mobilis quam habitus. Sed neque est ultimum perfectum ad genus dispositionis quantum ad dispositionem. Sed nec hoc stare potest quia secundum philosophum in 2o Ethicorum habitus est quo bene nos ad passiones habemus vel male. Dispositio enim est quidam habitus incompletus. Et ideo alii dicunt quod sicut deus est, sacramenta caracterem imprimunt, magis per ea deputamur cultui divino secundum ritum sancte religionis. Et ideo caracter est quoddam sigillum quo anima insignitur ad suscipiendum vel tradendum aliis ea que sunt divini cultus, qui in quibusdam actibus consistit. Ad actum autem proprie ordinantur potentie sicut essentia ordinatur ad esse. Et ideo caracter importat quandam spiritualem potestatem ordinatam ad ea que sunt divini cultus.
Ad primum ergo dicendum quod fideles Christi ad premium future glorie deputantur signaculo predestinationis divine. Sed ad actus convenientes presenti ecclesie deputantur quodam spirituali signaculo eis insignito quod caracter vocatur. Ad 2 dicendum quod sacramenta veteris legis non habebant in se spiritualem effectum et ideo non in eis requirebatur aliquis spiritualis caracter. Ad 2 questionem dicendum quod essentia anime est subiectum naturalis potentie que vel est ipsi essentie vel ex principiis essentie procedit. Caracter autem est potentia spiritualis ab extrinseco adveniens. Et ideo sicut essentia anime per quam naturalem vitam homo percipit per gratiam que spiritualis

virtutem anima in potentia naturali anime per characterem spiritualem potentia que est
character. Ad 3 q. dicendum quod sicut dictum est character
ordinatur ad ea que sunt divini cultus qui est fidei pro-
testatio per signa exteriora. Et ideo oportet quod sit in potentia co-
gnitiva anime in qua est fides. Ad 4 q. dicendum
quod anima qualitercumque varietur per diversas operationes non
tamen characterem amittit. Sicut nec crisma nec oleum
nec panis consecratus nisi quando consecrationem amittit
Deinde non comparatur quia non magis anime compa-
ratur anima ad impressionem characteris sustinendam
quam oleum et crisma et panis ad suam sanctificationem.
Ad 5 q. dicendum quod Christus nullum characterem habuit
quia ipse habuit potestatis plenitudinem in sacramentis quasi ea
constituens et eis efficaciam prebens. Unde sicut potuit
inducere effectum sacramenti sine sacramento aliquo exteriori
ita et sine sacramento interiori. Ad 6 q. dicendum quod sicut
supra dictum est sacramenta nove legis ad duo ordinantur scilicet in
remedium peccati et ad cultum divinum. Est autem sacra-
mentis omnibus commune quod per ea exhibetur aliquod reme-
dium contra peccatum in quantum gratiam conferunt. Non autem omnia
sacramenta ordinantur directe ad divinum cultum sicut patet in
penitentia per quam non exhibetur aliquid de novo homini ad
divinum cultum pertinens sed restituitur in gradum pristinum.
Pertinet autem ad sacramentum ad divinum cultum tripliciter.
Uno modo per modum actionis. Alio modo per modum agentis.
Tertio modo per modum recipientis. Per modum quidem actionis
pertinet ad divinum cultum eucharistia. Et per hoc sacramentum
non imprimitur homini character quia per hoc sacramentum non
ordinatur homo ad aliquid ulterius agendum vel re-
cipiendum in sacramentis. Cum ipsum sit consummatio et fi-
nis omnium sacramentorum. Ad agentes autem in sacramentis
sacramentum ordinis pertinet quia per hoc sacramentum deputantur
homines ad sacramenta aliis tradenda. Sed ad recipi-
entes pertinet sacramentum baptismi quia per hoc homo acci-
pit potestatem recipiendi alia sacramenta. Et ad
idem etiam ordinatur confirmatio ut supra dictum est.
Et ideo per hec tria sacramenta imprimitur character scilicet per
baptismum confirmationem et ordinem. Ad 7 q.
dicendum quod in qualibet generatione per introductionem forme
omnis forma contraria cum sua dispositione expellitur.
Nisi quandoque relinquitur dispositio contraria ex indispositione
recipientis. Baptismus autem est quedam regeneratio
in vitam gratie et glorie. Unde omne illud tollit

quod ab hac vita excludit vel retardat. Ab
hac autem vita excludit peccatum mortale tam
originale quam actuale. Et ideo baptismus aufert
hoc. Similiter et veniale quod etiam est deformitas retardat a
vita glorie licet per indispositionem sibi aliquid relin-
quatur cum possit stare cum gratia baptismali. Pena
etiam triplex est. Quedam eterna que omnino excludit a vita
hac et hanc tollit. Quedam temporalis pro peccato debi-
ta et hec retardat a vita. Unde post mortem
quis punitur per eam. Hanc etiam tollit. Quedam
vero temporalis contracta nascendo et hec a vita
non retardat. Unde hanc non statim tollit. Tollit
autem hanc cum homo est in gloria in qua omnis
penalitas aufertur. Ad 8 q. dicendum quod secundum
quosdam pueris in baptismo non dantur gratie et virtutes
sed solum ab originali peccato mundantur. Sed contra hoc
est quod si pueri post baptismum morerentur non sal-
varentur. Cum sine gratia et virtutibus non sit salus.
Et ideo alii dicunt quod insunt in eis virtutes non
ex speciebus sed in sua radice scilicet gratia et hoc propter li-
gationem potentiarum. Sed contra hoc est quod ligatio potentiarum
non impedit habitum sed actum. Alias dormientes
et vinolenti habitus non haberent. Et ideo alii di-
cunt quod dantur pueris in baptismo gratie et virtutes
quo ad habitum sed deerit illis propter ligatam pu-
eritiam qua recedente inclinantur ad bene
operandum nisi aliquis resistat spiritui sancto. Ad 9 q.
dicendum quod per baptismum aliquis regeneratur in spiritualem vitam
que est propria fidelium Christi. Vita autem non est nisi
membrorum capiti unitorum a quo sensum et motum
suscipiunt. Et ideo necesse est quod per baptismum aliquis
incorporetur Christo quasi membrum ipsius. Sicut autem a
capite naturali derivantur in membra sensus et motus
ita a capite spirituali quod est Christus derivantur ad
membra eius sensus spiritualis qui consistit in
cognitione veritatis et motus spiritualis qui consistit
sive qui est per gratie instinctum. Et ideo baptizati
illuminantur a Christo per cognitionem veritatis et fecun-
dantur fecunditate bonorum operum per gratie infusionem.
Aperit etiam baptismus ianuas regni celestis inquantum per infu-
sionem gratie amovetur impedimentum quo quis a regno
celesti impeditur. Scilicet culpa et pena ut supra
dictum est. Ad X q. dicendum quod sicut Damascenus dicit. Deus non

cogit hominem ad iustitiam. Et ideo ad hoc quod aliquis
iustificetur per baptismum requiritur quod voluntas ho-
minis amplectatur baptismum et baptismi effectum.
Dicitur autem aliquis fictus per hoc quod voluntas eius
contradicit baptismo vel eius effectui. Unde manifestum
est quod fictio impedit effectum baptismi. Sicut autem cor-
pus grave cum gravitas sit eius forma accipit effectum
forme scilicet quod movetur deorsum nisi sit aliquid prohibens
quo remoto incipit moveri deorsum. Ita quis
in spirituali generatione in baptismo accipit caracterem
quasi formam et consequitur proprium effectum qui est gratia
remittens omnia peccata. Impeditur autem per fictionem
qua remota per penitentiam statim baptismus consequitur
suum effectum. Ad XI q. dicendum quod nulli statui
preclusa est via salutis etiam nec etati. Unde cum
in pueris sit peccatum originale per quod a consecutione
eterne salutis impediuntur. Necesse est eis adhi-
beri remedium scilicet baptismum qui est remedium contra hoc.
Furiosis autem et amentibus si perpetuum est impe-
dimentum idem est sicut in pueris. Si autem non est
perpetuum et habent lucida intervalla et desiderant
debent baptizari. Nisi ante amentiam contradixerint baptismo
quia tunc non debent baptizari. Similiter est de dormien-
tibus sicut notatur. Ad 12 q. dicendum quod baptismus
aque efficaciam habet a passione Christi sicut a prima
causa. Causa autem semper precedit effectum nec dependet
ab eo. Et ideo preter baptismum aque potest aliquis conse-
qui sacramenti effectum ex passione Christi inquantum quis ei
conformatur pro Christo patiendo. Et dicitur baptismus
sanguinis. Et eadem ratione aliquis per virtutem spiritus sancti
consequitur effectum baptismi inquantum spiritu sancto movetur
ad credendum et diligendum deum et ad penitendum
de peccatis. Unde dicitur baptismus penitentie sive flaminis.
Horum autem precipuus est baptismus sanguinis inquantum
passio Christi a qua efficaciam habet excellentius
in ipso operatur scilicet per operis imitationem. Sed in baptismo
aque per quandam figuralem representationem. In
baptismo flaminis per quandam affectionem.

Post hoc sciendum. Hic queritur primo utrum
Christus secundum quod homo habuerit potestatem operandi
interiorem effectum sacramentorum. Et videtur quod sic. Christus dicit
ut sciatis quia filius hominis habet potestatem dimit-

tendi peccata. Glossa etc. Preterea maius est impendium Christi
quam invocatio nominis eius. Sed ad invocationem nominis
dabatur baptismus et remissio peccatorum in primi-
tiva ecclesia. Glossa etc. Contra quod solius dei est
non convenit Christo inquantum homo. Sed dimittere peccata est huiusmodi.
ut patet per ysaiam 43. Ego sum qui deleo iniquitates
tuas propter me. Glossa etc. Iterum hic queritur utrum Christus po-
testatem suam quam in sacramentis habuit ministris
communicare potuit. Item utrum non ordinatus
possit baptizare. Item utrum peccator baptizando
Item utrum peccet mortaliter. Item utrum angelus
possit baptizare. Responsio dicendum ad 1 q. quod triplex
est potestas sacramentorum operandi interiorem effectum.
Una scilicet auctoritatis et hec est solius dei qui auctoritate
propria interiorem effectum. Una scilicet auctoritatis et
hec est solius dei sacramentorum operatur. Unde hac
auctoritate Christus secundum quod homo non potuit in-
teriorem effectum sacramentorum conferre. Alia est
potestas ministerii que competit dispensatoribus
sacramentorum in quibus divina virtus salutem secrete
operatur. Tertia que inter has dicitur media et
dicitur potestas excellentie et hanc Christus habuit
specialiter in sacramentis. Et consistit in quatuor. Primo quia
a virtute sua sive passionis sacramenta efficaciam
habuerunt. 2o in hoc quod sine sacramentis effectum
sacramentorum conferre potuit. 3o in hoc quod sacramenta pro
libito suo instituit. 4o in hoc quod ad invoca-
tionem sui nominis sacramenta ad tempus conferebantur.
Ad primum igitur dicendum quod non intendit per hoc dicere quod
inquantum filius hominis peccata dimitteret. Sed quod filius
hominis esset deus qui peccata dimitteret. Ad 2
dicendum quod hoc quod ad invocationem nominis eius confere-
batur remissio peccatorum pertinet ad plenitudinem
potestatis sive excellentie ut dictum est. Ad
2 q. dicendum quod Christus in sacramentis habuit duplicem
potestatem. Unam auctoritatis que competit ei inquantum
deus quam nulli creature communicare potuit
sicut nec essentiam divinam. Aliam excellentie que competit
ei secundum quod homo. Et hanc ministris conferre potu-
it vel communicare dando eis tantam gratie plenitu-
dinem ut eorum meritum cooperaretur ad sacramen-
torum effectum. Ut scilicet ad invocationem nominis ipsorum
conferrentur sacramenta. Et ut possent sacramenta instituere

et sine eis sacerdos effectum conferre. Ad 3 q. d. quod ad ministrum eius qui vult omnes homines salvos fieri pertinet ut in eis que sunt de necessitate salutis homo de facili remedium inveniat. Inter omnia autem sacramenta maioris necessitatis est baptismus qui est regeneratio hominis in vitam spiritualem. unde ut homo circa remedium tam necessarium defectum non patiatur institutum est ut materia baptismi sit communis scilicet aqua. Et minister baptismi sit quicumque sive ordinatus sive non ordinatus. sive baptizatus sive non baptizatus. sive vir sive mulier. sive bonus sive malus. Pertinet tamen ad ordinem sacerdotalem secundum quandam congruentiam non de necessitate. unde si laicus absque necessitatis articulo baptizaret peccaret quidem. sed tales non essent rebaptizandi. Est etiam advertendum quod ubicumque maior est aliquis vel in maiori ordine non debet minor facere aliquid usque ad sacerdotem qui potest etiam coram episcopo baptizare.

Ad 4 q. patet responsio cum conclusione. Ad 5 q. d. quod secundum philosophum in libro ethicorum peccat qui operatur non secundum quod oportet. Est autem conveniens ut sacramentorum minister conformetur domino. secundum illud levitici. sancti estote quoniam ego sanctus sum. Et ideo mali exhibentes se ministros dei et ecclesie in dispensatione sacramentorum peccant. Peccant hoc vero peccatum quod pertinet ad irreverentiam dei et contaminationem sacramentorum. quantum est ex parte ipsius peccatoris. non tale peccatum ex genere suo est peccatum mortale. Ad 6 q. d. quod malus minister aut est precisus ab ecclesia aut non. Si est precisus tunc peccat ab eo suscipiens sacramentum nisi in necessitate in qua posset a quocumque suscipere. Si autem non sit precisus ab ecclesia non peccat ab eo accipiens sacramentum nisi per actum suum peccato consentiret. Ad 7 q. d. quod angelis bonis non est collata potestas baptizandi. tum quia non habent convenientiam in natura cum christo qui est auctor sacramentorum. tum quia non sunt nobis in promptu et ideo in necessitate baptismi per hoc non subvenirent. Si tamen baptizarent aliquos non essent rebaptizandi quia non facerent nisi sibi concessum esset. De malo autem si contingeret rebaptizandi essent. tum quia potestatis convenientia deesset. tum quia non est credibile quod tantam salutem procuraret sed potius decipere voluisse videretur.

Circa secundum queritur primo. utrum pueri in maternis uteris possint baptizari. et videtur quod sic. Iohannes enim statim sanctificatus est in via salutis. Sed puer existens in utero cum habeat animam rationalem indiget remedio contra peccatum originale. ergo debet sibi adhiberi per baptismum. Preterea contingit quod aliquam partem pueri primo egredientem et quacumque mortali causa iminet periculum mortis ergo saltem pro illa debet baptizari puero adhuc existente in utero. Contra prius debet esse quod animale est quam quod spirituale ergo etc. Iuxta hoc queritur utrum aliquis possit sanctificari in utero. Item utrum talis baptizandus sit. Item utrum intentio baptizantis requiratur ad baptismum. Item utrum ex parte baptizandi requiratur intentio. Item utrum fides requiratur. Item utrum baptismus possit iterari. Item utrum cathecismus debeat precedere baptismum. Item utrum exorcismus precedere debeat baptismum. Responsio. d. ad 1 q. quod de necessitate baptismi est quod corpus baptizandi aliquo modo aqua abluatur cum baptismus sit quedam ablutio. Corpus autem infantis antequam nascatur ex utero non potest aliquo modo ablui. unde nec baptizari. Nec etiam ablutio baptismalis qua corpus matris lavaretur ad filium in ventre existentem pervenire posset quia anima pueri distincta est ab anima matris. Similiter et corpus pueri animati distinctum est a corpore matris. et ideo baptismus quo mater baptizatur non redundat in prolem in utero existentem. Sed dices mors etiam peior est quam [illegible]. ergo mater est aperienda ut puer eductus baptizetur. Sed non hoc fieri debet quia non sunt facienda mala ut veniant bona. Si tamen mater mortua fuit vivente puero in utero aperiri debet ut puer baptizetur. Ad 2 q. d. quod puer totaliter in materno utero existens non est capax illius remedii per quod secundum legem communem percipitur passionis christi efficacia a qua est remissio peccatorum sicut supra dictum est. Ad 2 d. quod si mors immineat expectanda est totalis egressio pueri ex utero ad baptismum. Si tamen primo caput egrediatur in quo fundamentum sensuum debet baptizari imminente periculo et non est postea rebaptizandus si eum perfecte nasci contigerit. Idem videtur agendum quacumque parte alia egrediente imminente periculo. Videtur tamen quibusdam quod in nulla parte exteriori integritas vite perfecte consistit sicut in capite. unde quacumque alia parte corporis abluta puer post perfectam nativitatem sit baptizandus sub conditione.

Ad 2 q. d. quod sicut deus virtutem suam non alligavit ministris sive naturalibus rebus ita non alligavit virtutem suam sacramentis ut non possit effectum eorum facere sine eis. Utpote sanctificare aliquem in utero matris. Ad 3 q. d. quod illi qui sunt sanctificati in utero matris non consecuti sunt quandam gratiam emundantem a peccato originali. Non tamen per hoc consecuti sunt caracterem quo christo configurentur. Et propter hoc si essent tales deberent baptizari ut per susceptionem caracteris aliis membris christi conformentur. Ad 4 q. d. quod quando aliquid se habet ad multa oportet per aliquid determinari ad unum si illud effici debeat. Ea vero que in sacramentis aguntur possunt diversimode agi. Sicut ablutio aque que fit in baptismo potest ordinari et ad mundiciam corporalem et ad ludum et ad multa alia. Et ideo oportet quod determinetur ad unum scilicet ad sacramentalem effectum per intentionem abluentis. Est tamen circa hoc duplex opinio. Dicunt enim quidam quod requiritur mentalis intentio in ministro de necessitate sacramenti. que si desit non perficitur sacramentum. Hunc autem defectum christus supplet in pueris qui interius baptizantur. In adultis autem fides et devotio. Sed licet hoc possit dici quantum ad ultimum effectum qui est iustificatio a peccatis quantum tamen ad caracterem non potest dici. quia non imprimitur nisi per sacramentum. et non per devotionem accedentium. Et ideo alii dicunt quod minister sacramenti agit in persona totius ecclesie. intentio autem ecclesie exprimitur in verbis que proferuntur. Et hec intentio sufficit ad perfectionem sacramenti. nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri et recipientis sacramentum. Ad 5 q. d. quod de necessitate sacramenti non requiritur intentio ex parte baptizandi quia sine ea fieri potest. Requiritur tamen per accidens in adulto ne obicem ponens fictus accedat. Sed differentia quantum ad suscipiendum rem sacramenti. scilicet gratiam requiritur contritio et devotio in adultis. Sed ad percipiendum sacramentum tantum scilicet caracterem sufficit intentio vel voluntas suscipiendi quod ecclesia confert. non tamen explicite sed implicite scilicet in verbis ecclesie. Ad 6 q. d. quod ex parte baptizantis non requiritur fides sicut dictum est. Sed ex parte baptizandi requiritur fides si debet rem sacramenti suscipere non autem requiritur ad caracterem quia sacramentum percipit etiam si non credit. quia ad hoc sufficit sola intentio suscipiendi quod ecclesia confert. In pueris autem sufficit sola fides ecclesie ad utrumque. Ad 7 q. d. quod baptismus non iteratur quia baptismus generatio quedam est. Cuiuslibet autem rei una tantum generatio est. Item propter christum qui semel mortuus est cui conformatur. Item quia datur contra originale peccatum quod non iteratur. Item si iteraretur provocaret ad peccatum cum deleat culpam et penam. Item quia imprimeret caracterem qui manet indelebilis. Ad 8 q. d. quod sicut dictum est baptismus est sacramentum fidei cum sit quedam professio fidei christiane. Ad hoc autem quod aliquis fidem accipiat requiritur quod de fide instruatur. unde baptismum convenienter precedit cathecismus. per quem docentur et erudiuntur ad quod credendum de pluralitate omnes tenentur. sicut est fides trinitatis et incarnationis et passionis et divini iudicii et providentie dei de factis hominum. Ad 9 q. d. quod quicumque opus aliquid intendit facere prius impedimenta removet sicut oportet. Nunc autem diabolus est hostis humane salutis quam homo per baptismum accipit et ideo convenienter compelluntur demones ante baptismum per exorcismum ne salutem hominis impediant. quam quidem compulsionem significat insufflatio. benedictio autem cum manus impositione precludit expulso viam redeundi. Sal autem in ore missum aut in aurium sputo linitio significat receptionem doctrine fidei quantum ad aures et approbationem quantum ad nares et confessionem quantum ad os. Oleum vero in unctio significat aptitudinem hominis ad pugnandum contra diabolum.

Nunc de sacramento confirmationis. Hic queritur primo utrum confirmatio sit sacramentum necessarium et videtur quod sic. Dicit enim Rabanus in littera. Omnes fideles per manus episcoporum impositionem accipere debent spiritum sanctum ut pleni christiani inveniantur. esse autem plenum christianum est necessarium de salute ergo etc. Preterea hugo de sancto victore dicit. Omnino periculosum est si quis de hac vita sine confirmatione migraret. ergo etc. Contra sine eo quod est de necessitate salutis non est salus. Sed pueri baptizati salvantur si ante confirmationem moriantur. ergo non est sacramentum salutis. Iuxta hoc queritur utrum crisma sit conveniens materia huius sacramenti. Item utrum sit de necessitate huius sacramenti quod eius materia prius sit consecrata. Item utrum conveniens forma huius sacramenti. consigno te signo crucis etc. Item utrum confirmatio imprimat caracterem. Item

ut caracter confirmationis praesupponat caracterem baptismalem. Item videtur quod gratiam gratum facientem non conferat in hoc sacramento. Responsio dicendum ad 1 quaestionem quod duplex est necessitas salutis: quaedam pertinens ad esse, quaedam ad bene esse. Primo modo baptismus et penitentia sunt necessaria ad salutem: baptismus habentibus originale, penitentia habentibus mortale actuale. Secundo modo confirmatio est necessaria, nec sine ea potest homo salvari. Ad primum ergo dicendum quod Rabanus loquitur autem plenitudine copie non sufficientie que datur in baptismo. Ad 2 dicendum quod periculosum est propter vehementiam temptationis durantis in morte vel propter contemptum sacramenti. Ad 2 quaestionem dicendum quod in hoc sacramento sicut supra dictum est fuit datur spiritus sanctus ad robur spirituale quod competit perfecte etati. Homo autem cum ad perfectam etatem pervenerit incipit communicare actiones suas ad alios. Cum vero quis singulariter sibi vivit ... notandum est quod sacramentum confirmationis initium habuit in adventu spiritus sancti. Licet enim apostoli prius habuerint spiritum sanctum in munere gratie, magis proficiebantur quo ad ea que ad singulares personas eorum pertinebant. Tamen in die penthecostes acceperunt spiritum sanctum quo proficiebantur ad promulgationem fidei in salutem aliorum. Hec autem duo in crismate significantur. In oleo enim designatur gratia spiritus sancti, quod ad fervorem spiritus sancti ... spiritualem ... unde christus dicitur unctus oleo letitie. In balsamo autem admixto significatur fragrantia odoris qui ad alios redundat. Accipitur autem proprie balsamum quod proprium habet odorem, licet alia multa sint odorifera. Ad 3 quaestionem dicendum quod tota sacramentorum sanctificatio a christo derivatur. Christus autem quibusdam sacramentis habentibus materiam corpoream est usus ut est baptismus et eucharistia. Et ideo ex ipso usu christi materie horum sacramentorum aptitudinem accipiunt ad perfectionem sacramenti. Et ideo non est de necessitate horum quod materia prius benedicatur. Si qua autem benedictio adhibeatur pertinet ad sollempnitatem sacramenti. Unctionibus autem visibilibus christus non est usus ne iniuria fieret invisibili unctioni sue. Et ideo tam crisma quam sacramentum oleum infirmorum prius benedicatur quam ad usum sacramenti adhibeatur. Ad 4 quaestionem dicendum quod sicut forma rei naturalis dat ei speciem, ita in forma sacramenti contineri debet quod pertinet ad speciem sacramenti. In hoc autem sacramento datur spiritus sanctus ad robur spiritualis pugne. Et ideo tria sunt necessaria ad hoc sacramentum que continentur in forma. Primum est causa conferens plenitudinem roboris spiritualis scilicet sancta trinitas, quod exprimitur cum dicitur In nomine patris etc. Secundum est ipsum robur spirituale quod homini confertur, quod tangitur cum dicitur confirmo te crismate salutis. Tertium est signum quod pugnatori datur, quod tangitur cum dicitur signo te signo crucis, in quo scilicet rex noster triumphavit. Ad 5 quaestionem dicendum quod per confirmationem imprimitur caracter, huius ratio supra dicta. Ad 6 quaestionem dicendum quod caracter confirmationis ex necessitate supponit caracterem baptismalem, ita quod si aliquis non baptizatus confirmaretur nichil reciperet, sed oporteret ipsum iterato confirmari. Cuius ratio est quia sic se habet confirmatio ad baptismum sicut augmentum ad generationem. Nullus autem potest moveri in perfectam etatem nisi prius fuerit natus. Et similiter nisi aliquis fuerit primo baptizatus non potest recipere sacramentum confirmationis. Ad 1 quaestionem dicendum quod in hoc sacramento sicut dictum est datur spiritus sanctus ad robur sicut apostolis in die penthecostes sicut dicitur actuum 2. Missio autem seu datio spiritus sancti sicut dictum est in primo non est nisi cum gratia gratum faciente, unde manifestum est quod in hoc sacramento gratia gratum faciens confertur.

Circa quaestionem primam videtur quod hoc sacramentum sit dandum omnibus. Et videtur quod non, quia per hoc sacramentum augetur aliquis spiritualiter in perfectam etatem que pueris non competit. Ergo saltem pueris dari non oportet. Preterea sicut dicit papa Melchiades, post baptismum confirmatur ad pugnam. Sed pugnare non convenit mulieribus. Ergo etc. Sed contra Augustinus dicit quod spiritus sanctus replevit totam domum per quam significatur ecclesia, et preterea sequitur Repleti sunt omnes spiritu sancto. Ergo ad illam plenitudinem consequendam datur hoc sacramentum omnibus qui sunt in ecclesia. Ulterius hoc quaeritur utrum dandum sit homini in fronte. Item videtur quod confirmandus tenendus sit ab aliquo. Item utrum solus episcopus sit confirmare. Item videtur quod sacerdotes ex commissione pape possint confirmare. Item videtur quod confirmatio possit iterari. Responsio dicendum ad 1 quaestionem quod sicut dictum est homo movetur spiritualiter per hoc sacramentum in etatem perfectam. De intentione autem nature est ut omnis qui corporaliter nascitur ad perfectam etatem perveniat. Licet hoc aliquando impediatur propter corruptionem corporis quod morte prevenitur. Multo autem magis de intentione dei est omnia ad perfectionem perducere, ex cuius imitatione natura precipit. Quia dicitur ad quam pertinet spiritualis nativitas et spiritualis etatis perfectio immortalis est, et sicut potest tempore senectutis spiritualem consequi nativitatem, ita in tempore iuventutis et pueritie potest consequi etatem perfectam. Et ideo hoc sacramentum omnibus exhiberi debet. Ad primum ergo dicendum quod etas corporalis non preiudicat anime. Unde et in puerili etate potest homo consequi perfectionem spiritualis etatis. Ad 2 dicendum quod corporaliter pugnare non competit mulieri, competit tamen ei spiritualiter pugnare. Ad 2 quaestionem dicendum quod per istud sacramentum accipit homo spiritum sanctum ad robur spiritualis pugne, ut fortiter etiam inter adversarios fidem christi confiteatur. A libera autem confessione nominis christi impeditur quis propter duo, scilicet propter timorem et propter verecundiam, quorum utrumque maxime manifestatur in fronte, nam timentes pallescunt et verecundi erubescunt, ut dicitur 4 ethicorum. Et ideo in fronte signantur crismate ut nec propter timorem nec propter verecundiam nomen christi confiteri omittant. Ad 3 quaestionem dicendum quod in hoc sacramento spiritus sanctus datur ad robur spiritualis pugne, et ideo institutum est ut confirmandus ab aliquo teneatur, ad significandum quod per se in spirituali pugna stare non posset. Nec differt utrum masculus vel femina aliquem in confirmatione teneat, quia in christo Ihesu non est masculus vel femina ut dicitur col. 3. Ad 4 quaestionem dicendum quod quia in agentibus ordinatis principalis effectus perfectionis attribuitur agenti principali. Confirmatio autem est quasi ultima perfectio respectu baptismi, per quem edificatur homo in spiritualem domum. Sed per confirmationem domus edificata dedicatur in templum spiritus sancti. Ideo collatio huius sacramenti episcopis conservatur qui sunt in ecclesia principales vices apostolorum gerentes. Ad 5 quaestionem dicendum quod maioris est continentie unde potest sacerdos omnia facere ex commissione in quo papa eis concedit. Et ideo non potest ordinem sacerdotii conferre ex commissione in quo non concedit eum papa, quia equalem potestatem habet sacerdos super corpus christi verum. Tamen papa potest concedere alicui sacerdoti quod confirmet, quia confirmatio perficit eum in actu communis ministerii respectu cuius habet plenitudinem potestatis. Ad 6 quaestionem dicendum quod sacramentum quod habet effectum semper manentem non potest iterari sine iniuria sacramenti. Est autem sacramentum confirmationis tale, quia in ipso imprimitur caracter indelebilis, et ideo confirmatio non debet iterari.

Post sacramentum baptismi. Hic quaeritur primo videtur quod eucharistia sit sacramentum. Et videtur quod non. Ad idem non debent ordinari diversa. Sed confirmatio secundum dyonisium est ad perficiendum. Cum ergo eucharistia sit ad perficiendum, videtur quod sit superfluum. Preterea omne sacramentum in ipsa sui susceptione perficitur, sicut patet de baptismo qui perficitur in ipsa ablutione. Sed eucharistia in ipsa sui consecratione perficitur maxime. Ergo etc. Contra est quod dicitur in collecta ut hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad penam etc. Ulterius hoc quaeritur utrum sit unum sacramentum. Item de nominibus huius sacramenti. Item videtur quod agnus paschalis fuit propria figura huius sacramenti. Item videtur quod cibus vel potus precepti impediat susceptionem huius sacramenti. Item videtur quod hec sit conveniens forma consecrationis panis: hoc est corpus meum. Item videtur quod hec sit conveniens forma consecrationis vini: hic est calix etc. Item videtur quod in verbis predictis sit virtus creata effectiva consecrationis. Item videtur quod iste forme mutuo se compatiuntur. Item videtur quod per ipsa verba sine aliis possit fieri sacramentum. Responsio dicendum ad 1 quaestionem quod sacramentum ordinatur ad subveniendum homini in vita spirituali. Hec autem vita spiritualis conformatur vite corporali. In qua corporalia gerunt similitudinem spiritualium. Ad vitam autem corporalem requiritur generatio per quam homo accipit vitam, et augmentum sive alimentum per quod perducitur ad perfectionem vite. Similiter oportuit esse baptismum per quem est spiritualis regeneratio, et confirmationem per quam est augmentum spirituale, et sacramentum eucharistie quod est spirituale alimentum, a quo apparet necessitas institutionis huiusmodi sacramenti. Ad 1 ergo dicendum quod duplex est perfectio in homine: una ad quam ducitur per augmentum, et talis competit confirmationi; alia est quam consequitur homo ex alimento, et talis competit eucharistie. Ad 2 dicendum quod sacramentum dicitur ad eo quod sacramentum continet. Hec autem differentia est inter eucharistiam et alia sacramenta, quia eucharistia ...

continet aliquid sacrum absolute scilicet corpus Christi. Aqua vero
baptismi continet aliquid sacrum in ordine ad aliud scilicet
virtutem sanctificandi, et talis est de confirmatione et de aliis
sacramentis. Et ideo sacramentum eucharistie perficitur in consecratione
materie. Alia vero sacramenta in applicatione materie ad sancti-
ficandum. Ad 2 questionem dicendum quod non solum est unum quod est
indivisibile vel continuum sed quod est perfectum. Sic dicitur
una domus. Est autem unum perfectione ad cuius integri-
tatem concurrunt omnia que requiruntur ad finem eius.
Et sic hoc sacramentum dicitur unum. Ordinatur enim ad spiritua-
lem refectionem que corporali conformatur, ad quam duo
requiruntur scilicet cibus et potus. Et ideo de integritate
huius sacramenti sunt cibus et potus. Et secundum hoc sacramentum
istud est multa materialiter sed unum formaliter et perfecti-
one. Hinc est quod in collecta primo dicitur pluraliter: Pu-
rificent nos quesumus domine etc. et subditur postea in sin-
gulari: Et hoc tuum sacramentum etc. ad designandum
quod hoc sacramentum est quodammodo multa sed unum simpliciter.
Ad 3 questionem dicendum quod hoc sacramentum habet triplicem significationem.
Unam respectu preteriti, scilicet inquantum est commemorativum dominice passionis
que fuit verum sacrificium. Aliam significationem respectu presentis
scilicet ecclesie unitatis cui homines congregantur per hoc sacrificium,
et secundum hoc dicitur communio vel synaxis. Tertiam significationem
habet respectu futuri inquantum est prefigurativum fruitionis dei que erit
in patria, et secundum hoc dicitur viaticum quia prebet nobis
viam illuc perveniendi. Et secundum hoc etiam dicitur eucharistia id est
bona gratia quia gratia dei vita eterna. Ad 4 questionem dicendum
quod in hoc sacramento tria possunt considerari, scilicet panis et vinum
quod est sacramentum tantum, et id quod est res tantum, et effectus sacramenti huius.
Quantum igitur ad id quod est sacramentum tantum potissima figura fuit
oblatio Melchisedech qui obtulit panem et vinum.
Quantum vero ad id quod est res tantum scilicet ipsum corpus Christi fuerunt
figure omnia sacrificia veteris legis. Quantum autem ad effectum
proprie figura eius fuit manna quod habebat in se
omnis saporis suavitatem. Sed agnus paschalis quantum ad
hec tria figurabat hoc sacramentum. Quantum ad primum quia manducabatur cum panibus azimis. Quantum autem ad secundum
quia immolabatur ab omni multitudine filiorum Israel.
Quantum vero ad effectum quia per sanguinem agni paschalis
protecti sunt filii Israel a devastante angelo et educ-
ti de egyptiaca servitute. Et ideo agnus paschalis
ponitur propria huius sacramenti figura. Ad 5 questionem dicendum
quod istud sacramentum impeditur uno modo secundum se sicut per

peccatum mortale. Alio modo per prohibitionem ecclesie, et sic
impeditur aliquis propter potum vel cibum sumptum in pluri-
bus de causis. Primo propter honorem sacramenti ne in os intret
potu vel cibo infectum. Secundo propter significationem scilicet ut detur
intelligi quod res huius sacramenti scilicet Christus vel caritas eius
debet primo fundari in cordibus nostris secundum illud Matthei:
Primum querite regnum dei. Tertio propter periculum vomitus qui
quandoque ex nimio potu contingit. Ab hac tamen generali
regula infirmi excipiuntur qui statim sunt communican-
di si de periculo eorum dubitatur, quia necessitas non habet
legem. Sed quid si aliquis aquam bibat aut me-
dicinam sumat. Ad quod dicendum quod duplex est ieiunium scilicet nature
quod importat privationem precedentis sumptionis per modum cibi vel potus,
et tale requiritur ad hoc sacramentum. Unde post sumptionem
aque vel medicine vel alicuius cibi in quantacumque par-
vitate non licet accipere hoc sacramentum. Reliquie autem
cibi remanentes in ore si transglutiantur non im-
pediunt susceptionem huius sacramenti quia non traiciuntur
per modum cibi sed per modum saliue. Et eadem ratio est de
reliquiis aque vel vini diluendo non in magna quantitate
sed permixte saliue transglutiantur. Aliud est ie-
iunium ecclesie quod instituitur ad carnis macerationem,
et tale ieiunium per predicta non impeditur quia non multum
macerant sed magis ad alimentum sumuntur. Et
quid si quis post mediam noctem per modum cibi vel
potus aliquid sumpserit. Ad quod dicendum quod talis non potest
eadem die sumere sacramentum huiusmodi quia ecclesia diem pre-
cedentem a media nocte dividit. Nec refert an
post cibum vel potum dormierit. Ad 6 questionem dicendum
quod consecratio huius sacramenti consistit in conversione substantie pa-
nis in corpus Christi. Oportet autem formam sacramenti significare
conversionem panis in corpus Christi. In qua tria considerantur,
scilicet ipsa conversio et res a quo et res ad quem. Hec autem
conversio non est successiva sed instantanea, et ideo
non debet significari in fieri sed in facto esse conversionis.
Et quia ipsa conversio exprimitur in hac forma ut
in facto esse, inde est quod extrema conversionis signifi-
centur ut se habent ut in facto esse conversionis. Nec
autem terminus a quo est hic proprium nomen sue substantie, sed aliquo
non manet secundum suam substantiam sed solum secundum accidentia quibus
sensui subiacet. Unde generaliter terminus conversionis a quo
exprimitur per pronomen demonstrativum relatum ad accidentia
que manent. Terminus autem ad quem per nomen significans natu-

ram eius in quod fit conversio quod est totum corpus Christi et non solum
tamen caro eius. Unde et forma est convenientissima: Hoc
est enim corpus meum. Hec autem coniunctio enim apponitur
propter continuationem ad precedentia. Peccaret tamen omit-
tens propter consuetudinem ecclesie. Ad 7 questionem dicendum quod
quidam dixerunt esse de substantia huius forme hoc solum: Hic
est enim calix sanguinis mei. Sed hoc videtur inconveniens
quia ea que sequuntur scilicet novi et eterni etc. sunt quedam determinationes
predicati id est sanguinis, unde sunt de integritate locu-
tionis. Et ideo alii dicunt quod omnia ista verba usque ibi:
Hec quotienscumque feceritis etc. sunt de forma sacramenti.
Sed per prima verba hic est enim calix sanguinis mei signi-
ficatur ipsa conversio vini in sanguinem eo modo quo
dictum est in forma consecrationis panis. Per verba autem se-
quentia designatur virtus sanguinis effusi in passi-
one que operatur in hoc sacramento, que quidem ad
tria ordinatur. Primo ad adipiscendum eternam here-
ditatem, ad quod designandum dicitur novi et eterni te-
stamenti. Secundo ad iustitiam gratie que est per fidem, et quantum
ad hoc subditur mysterium fidei. Tertio ad removendum
impedimenta utriusque predictorum scilicet peccata, et quantum ad hoc
subditur: qui pro vobis et multis effundetur in remissionem peccatorum.
Ad 8 questionem dicendum quod sicut dictum est in questione utrum sacramentum
efficiat gratiam, quia eadem est hic et ibi difficultas et
solutio. Ad 9 questionem dicendum quod forme predicte non expec-
tant se invicem in agendo sicut quidam hoc dixe-
runt. Sed prima perficit suum effectum antequam proferatur secunda.
Ad veritatem enim huius locutionis hoc est corpus
meum requiritur propter verbum presentis temporis quod res id est corpus
significata sint tempore pro quo ipsa significatione locu-
tionis. Si enim in futurum expectaretur res sic
significata diceretur corpus meum hoc erit, et esset po-
tius contra ritum ecclesie que statim post prolationem verborum corpus
Christi adorat. Ad 10 questionem dicendum quod cum ista verba sint
de forma tamen potest fieri consecratio per ea sine aliis quamvis
male faceret qui hoc faceret peccaret. Quamvis quidam
dixerunt quod ad hoc exiguntur verba canonis quod
falsum est cum non fuit semper idem canon apud omnes.

Circa d. 9 queritur primo utrum sit tantum unus modus
manducandi corpus Christi. Et videtur quod sic. Cibus enim
corporalis non manducatur nisi corporaliter, ergo nec spiritualis nisi
spiritualiter. Preterea in baptismo triplex est differentia suscipientium:
quidam enim suscipiunt rem et sacramentum, quidam sacramentum

tantum, quidam rem tantum. Ergo similiter hic debet esse triplex modus.
In contrarium est auctoritas in littera. Iuxta hoc queritur utrum angeli
sumant hoc sacramentum spiritualiter. Item utrum peccator
possit manducare corpus sacramentaliter. Item
utrum infidelis. Item utrum brutum. Item utrum
accedentes cum conscientia mortalis peccati peccent mor-
taliter. Item utrum peccatori petenti hoc sacramentum sit
dandum. Item utrum pollutio nocturna impediat
sumptionem huius sacramenti. Item utrum amentibus sit da-
ndum hoc sacramentum. Responsio ad 1 questionem dicendum quod illud
quod manducatur intra manducantem recipitur. Christus
autem intra nos dupliciter recipitur: uno modo per fidem
et caritatem, et sic dicitur corpus Christi manducari spiritu-
aliter, non ut ipse in nos sed nos in ipsum convertamur. convertamur
Alio modo per suum sacramentum in quo realiter continetur,
et sic dicimus sacramentaliter eum manducare. Et hec
ad spiritualem ordinatur sicut ad effectum, verum quia
effectus sacramentorum haberi possunt sine ipsis propter
scilicet desiderium et fidem, quia deus potentiam suam sacramentis non alli-
gavit. Item sacramenta quandoque recipiuntur sine effectu
propter impedimentum in recipiente. Ideo isti duo modi
manducationis quandoque separatim inveniuntur et ideo
ab invicem distinguuntur. Ad primum igitur dicendum quod ad
cibum corporalem non ordinatur aliquis cibus sicut ad
effectum. Ad spiritualem autem ordinatur sicut ad effectum
cibus sacramentalis. Ad 2 questionem dicendum quod sicut in baptismo
ita potest esse in proposito, scilicet ut hoc sacramentum percipiatur
spiritualiter tantum vel sacramentaliter tantum vel utroque modo simul.
Sed iste tertius modus non differt formaliter sed tantum
materialiter scilicet ex parte suscipientis. Ad 2 questionem dicendum quod
dupliciter contingit corpus Christi manducari spiritualiter. Uno modo
prout in propria specie consistit, et hoc modo angeli mandu-
cant corpus Christi spiritualiter inquantum uniuntur ei fruitione cari-
tatis. Alio modo contingit corpus Christi manducari spiritu-
aliter prout est in speciebus huius sacramenti, scilicet inquantum aliquis
credit in Christum cum desiderio sumendi hoc sacramentum,
et sic non solum est manducare corpus Christi spiritualiter sed
etiam manducare hoc sacramentum, quod non competit angelis.
Ad 3 questionem dicendum quod quidam dixerunt quod statim cum
hoc sacramentum labiis peccatoris tangitur, tunc ... sub
speciebus sacramentalibus desinit esse corpus Christi. Sed hoc
derogat veritati huius sacramenti, ad quam pertinet quod re-
manentibus speciebus corpus Christi sub ipsis esse non desinit.

spes aut manz qdiu durat suba panis ul vi
ni. Si vo esset suba panis supti a priore ma
neret quousqz p calore nalem digerant
vn tam diu cor xpi manet sub spebz supti
a priore. Et io no tm usqz s3 a prior pot
cor p sacramentale manducare. Ad 4. q. dd.
q si infidelis sumat spes sacrales cor xpi
sub sacro sumit vn manducat xpm sa
cramentale. S3 si li sacramentale determinat
verbu ex pte manducantis tunc ipse no man
ducat sacrale quia no utitur eo q accipit
ut sacro. s3 ut simplici cibo n forte inten
deret recipe q ecclia ofert. Ad 5. q. dd. q
si vnus comedis hostia csecratam manducet
no desinit ee suba cors xpi sub spebz q
diu spes ille manent/ nc tn dd. e q aut
brutu sacramentale cor xpi manducet q no
e natu vti sacramento. Ad 6. q. dd. q in
hoc sacro sicut in alijs id quod e sacrm
e signu eius qd e res sacri. Duplex aut e
res hui sacri. vna quide signata et contenta
s. xps. et alia signata et no contenta. s. cor xpi
misticu qd e societas scorum. Quicumqz g hoc
sacrm sumit eo hoc ipo signt se ee xpo et
mbris eius incorporatu qd fit p fidem formata.
quam nullus ht cu pcto morli. Et io quicumqz
cu pcto morli hoc sacrm sumit falsitatem in
hoc sacro cmittit et io sacrilegiu facit
tamq sacramenti violator vn peccat morlr.
Quid aut si sit contritus et no cfessus. Di
cend q si ht copia cfessoris peccat sine co
fessione comunicando quia ad sacrm ecclie re
quirit reconciliatio sm q dcm. Si aut no ha
beat copia cfessoris et iminet necitas cele
brandi ul timet scandalu ul iam incepit mi
sterium sacri ul amisit loquelam. tunc no pec
cat cu pposito cfitendi qn poterit. Si aut no
iminneat necitas nc timz scandalu nc est i
aliquo casu supdcto. peccat tunc. Ad 7. q.
dd. q manifestis pctoribz et penitentibz
no debz sacr cmo dari. Si vo no sunt manife
sti pctores. s3 occulti no pot eis sacr cmo
denegari. Quilibz n. xpianus eo hoc ipo q e

baptiçatus admissus e ad mensam dnicam
n pot ei a quocumqz tolli n pctm manifestu. Pot
tn sacerdos qui e cscius talem occulte mone
ul et in publico omnes gnalr ne ad mensam dni
accedant anteqm peniteant et ecclie recocilient.
Nc q hostia no csecrata dz talibz dari ne sit
occasio ydolatrandi. Ad 8. q. dd. q
ce pollutioez nocturna duo sunt csideranda.
vnu tocius impedit eo necitate ho a sumpti
one hui sacri. s. pctm morle. Et qmuis ipa
nocturna pollutio sm se csiderata no sit pc
catu morle e tn occasio. Quicumqz. n. pueniunt
ex illusione demonu. quicumqz ex precedenti ne
gligentia pparationis ad deuotione que pot
esse ul veniale ul morle. Quicumqz pueniunt
ex nequicia demonu volentiu hoiem ab
hoc sacro impedire. Quicumqz vo pueniunt ex p
cedentibz cogitationibz que quicumqz sunt sine
ci pcto. Puta cu ais cu predicatoris cogitur
de talibz cogitare. S3 si hoc fit sine corrupta
mo ex cogitationes inde pot tn ex hoc
pollutio sequi. Aliqn aut ex supfluitate
cibi ul potus ul debilitate nare que qndz e
sine pcto quicumqz cu pcto. Si pueniunt q ex su
pfluitate cibi et potus pot ee pctm morle
ul veniale. Si g quelibz istaz cauz sit
sine pcto ul cu pcto veniali no ex necitate
impedit susceptioez hui sacri. Si vo sit
in pcto morli impedit ex necitate. Ex q
dam vo cgruencia impedit ipa feditas
corporis vn ppt reuerentia sacri no dz ad altare
accedere n forte tal inmundicia essz diuturna
sicut essz lepra ul fluxus seminis pot hri.
Vl cu hoc impedimento quod ex cogitatione
puenit. puta ppt aliquam necitatem. s. cu dies
festus exigit. vt pro alio q dcere cohibet
ministium cu necitas cpellit. Ad 9. q. dd.
q si sup vsu roris caruerint no e eis hoc
sacrm exhibend. qz in eis deuoto hui sacri
no precessit. Si aut no semp caruerint vsu
roris et pro aliquo tpre qn erunt cpotes mentis
apparuit in eis hui sacri deuoto exhibend
e eis n timeatur piculum vomitus ul exspuitionis.

pueris aut qui iam aliqm vsum roris hre inci
piunt vt possint deuotionez hui sacri percipere
pot hoc sacrm eis conferri.
Unit item alij et. Hic q ppo vtrum totus
xps in sacro altaris contineatur. Et vr
q no. xps. n. incipit ee in hoc sacro p co
uersione panis et vini s3 h no pnt qutn in
diuinitate xpi nc in eius aiam. Cu g diuinitas
et aia sint de totalitate xpo g et.// ppa corpus
alicuius maioris sb minoris qntitate in sba con
tineri no pot s3 panis et vini e mltu minor
mensura q cors xpo g et. Con e qd dicit
ambr in libo de officiis. In illo sacro xps e.
Impo hoc q vtrum sb vtraqz spe totus. s. xps
contineatur. Ite vtrum totus xps sit sub qualibz
pte speiz. Ite vtrum tota qntitas dimensiua
cors xpi sit in hoc sacro. Ite vtrum cor xpi
sit in hoc sacro sicut in loco. Ite vtrum sit in
mobile in hoc sacro. Ite vtrum cor xpi put e
in hoc sacro possit ab occlo in corpe glificato
uideri. Ite vtrum qn in hoc sacro miraculo
lose appet caro ul puer sit ibi vere cor xpi
Ite vtrum in tali apparitione sumi debeat. Resn
dd. ad 1. q. q in hoc sacro xpi duplr aliqd e.
vno m ex vi sacri. s. id e qd directe cuertitur
suba panis et vini. qd signatur p uba forme
q sunt effectiua in hoc sacro sicut in sup dictis
pz. cum dr. hoc e corpus meu. Alio mo ex
nali concomitantia sm q e in hoc sacro illd
qd reali e cunctum ei in qd pdcta cuersio
terminatur. Si. n. aliq duo sunt reali cuncta
vbicumqz e vnu oz et aliud esse. Sola. n. opatoe
aie discernitur q sunt reali cuncta. Ad pm
g. dd. q cuersio panis et vini no terminatur
ad diuinitate ul aiam xpi. et io diuinitas
nc aia xpi e ibi ex vi sacri s3 ex reali
concomitantia. qz diuinitas corpus qd assumpsit
no deposuit. S3 aia in morte reali sepata
fuit a corpe. et io si in illo triduo mortis
hoc sacrm celebratum fuisset no fuisset ibi
aia nc ex vi sacri nc ex reali concomitantia.
Ad 2. dd. q dimensiones panis et vini no
cuertuntur in dimensiones cors xpi. s3 sba in

sbam. Et sic suba cors ul sanguis e in hoc
sacro ex vi sacri no aut dimensiones cors
et sanguis. Ad 2. q. dd. q sub vtraqz spe
sacri totu cor xpi e. alr tn et alr. Sub
spebz enim panis cor xpi e ex vi sacri. san
guis ex nali concomitantia. Sub spebz aut
vini e eco. Si aut tpre passionis et mortis
hoc sacrm celebratu fuisset. sb spebz panis
cor sine sanguine et sub spe vini sanguis si
ne corpe fuisset. Ad 3. q. dd. q sicut ex sup
dictis pz. cor xpi e in hoc sacro p modu sube. i.
p modu quo suba e sub dimensionibz no aut p
modu dimensionu. Cu g tota vo sube sit
sub qualibz pte eius. manifestu e q totu cor xpi
sit sub qlibz pte speiz in hostia manente in
tegra. Et no solu cu frangitur sicut quida dixe
runt ponentes exemplum de ymagine q appet in speculo
q vna appet in speculo integro. in fracto aut
appent due singule in singulis ptibz. qd quide
non e oio sile. qz multiplicatio hui ymaginis
accidit in speculo fracto ppt diuersas reflexio
nes ad diuersas ptes speculi. hic aut no e
n vna csecratio ppt qua cor xpo e in hoc sa
cramento. Ad 4. q. dd. q mo quodi
cumqz libz rei. determinatur sm id qd e rei p se
no aut sm id qd e inest ei p accns. sic
cor e in visu sm q e albu no aut sm
q e dulce. licz idem cor sit albu et dulce.
vn dulcedo e in visu p modu dulcedinis
albedinis no sm modu dulcedinis. qz g ex vi
sacri e in altari sba cors xpo. qntitas aut
dimensiua e ibi concomitanter. ul qi p acci
dens. Ideo qntitas dimensiua cors xpo e in hoc
sacro no sm modu ppriu. s3 p modu sube.
Ex quo ptz q ipa qntitas cors xpo simul e in
eodem cu qntitate panis no solum in toto et
singule ptes in singulis. s3 tota in toto et tota
in qualibz pte q e modus sbe. Ex q et appet q cor
xpo no e in hoc sacro sicut in loco. cu cor locatu
sit in loco sm modu qntitatis dimensiue no
sm modu sbe nc q e ibi diffinitiue qz sic no
essz alibi qm in altari vbi conficitur hoc sacrm.
Sile no e in hoc sacro circumscriptiue qz no

est secundum inquisitionem propriae quantitatis. Et per hoc patet solutio ad 4 quaestionem. Ad 6 q. dicendum quod ad motum duplex per se, scilicet quod est per se in loco. Et sic non movetur corpus Christi in hoc sacramento motu hostiae quia non est ibi per se sed per accidens, scilicet conversionem alterius in ipsum. Aut per accidens et hoc dupliciter. Quoddam enim movetur per accidens quia per accidens est in loco eius quod movetur per se. Sic forma movetur per accidens eo quod per accidens est in loco. Hoc modo Christus movetur motu hostiae. Quoddam vero movetur per accidens quia est ipsi in loco per se sed movetur motu alio sicut quae vehuntur. Hoc modo non movetur corpus Christi motu hostiae. Ad 7 q. dicendum quod sicut dictum est corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiae. Substantia autem inquantum huiusmodi non est visibilis oculo corporali sed solo intellectu cuius est obiectum quod quid est. Et ideo proprie loquendo corpus Christi secundum modum essendi quem habet in hoc sacramento solo intellectu qui dicitur oculus spiritualis percipitur. Sed diversimode a diversis. Quia enim modus essendi quo Christus est in hoc sacramento est spiritualis ideo spirituali a spirituali intellectu scilicet divino secundum se visibilis est. Et per gratiam ab intellectu boni angeli vel hominis comprehensoris. Ab intellectu autem hominis viatoris non potest conspici nisi per fidem sicut et cetera spiritualia. Sed nec intellectus angelicus secundum sua naturalia sufficit ad hoc intuendum. Ad 8 q. dicendum quod duplex est talis apparitio. Quandoque enim contingit ex parte videntium quorum oculi immutantur tali apparitione vel immutatione ac si corporaliter viderent oculus corporis carnem aut sanguinem vel puerum, nulla tamen immutatione facta circa sacramentum. Et ideo non desinit esse Christus tali apparitione facta in hoc sacramento. Quandoque autem talis apparitio speciei quae videtur realiter contingit ex parte non per solam immutationem videntium. Et in hoc casu dicunt quidam quod est propria species corporis Christi. Sed hoc videtur esse inconveniens quia Christus in propria specie non potest esse nisi in uno loco. Est autem in propria loco in caelo. Unde sub specie propria non videtur in hoc sacramento. Praeterea corpus sic apparens quandoque legitur esse inclusum et multorum temporum conservatum in pyxide reservatum quod nefas est de Christo secundum propriam speciem sentire. Et ideo dicendum quod manentibus dimensionibus quae prius fuerunt fit miraculose quaedam mutatio circa alia accidentia, puta figuram colorem et huiusmodi ut videatur caro et sanguis aut etiam puer. Et ideo remanentibus dimensionibus quae sunt fundamentum aliorum accidentium remanet verum corpus Christi in hoc sacramento. Ad 9 q. dicendum quod usus huius sacramenti est manducatio. In tali autem apparitione non habet rationem cibi. Unde ille cui sic apparet non potest sumere sed cui non apparet sumere potest. Si autem omnibus sic apparet reponitur cum reliquiis.

Videtur

Quaeritur circa quod primo utrum in hoc sacramento substantia panis et vini remaneat post consecrationem. Et videtur quod sic. Veritas sacramenti debet esse conformis. Sed in aliis sacramentis substantia materiae manet sicut in baptismo substantia aquae manet, ergo et cetera. Praeterea panis et vinum sumuntur in hoc sacramento inquantum significant ecclesiae unitatem, scilicet prout unus panis fit ex multis granis et unum vinum ex multis racemis. Sed hoc pertinet ad ipsam substantiam panis et vini, ergo et cetera. Contra. Ambrosius in libro de sacramentis dicit: licet figura panis et vini videatur, nihil tamen aliud est quam caro Christi quae post consecrationem dicenda est. Iuxta hoc quaeritur utrum substantia panis post conversionem annihiletur. Item utrum substantia panis convertatur in verum corpus Christi. Item utrum haec conversio sit instantanea. Item utrum sit mirabilior ceteris mirabilibus. Responsio. Dicendum ad 1 q. quod quidam posuerunt post consecrationem substantiam panis et vini in hoc sacramento remanere cum vero corpore Christi. Sed hoc primo impossibile est. Non enim aliquid potest esse alicubi ubi prius non erat nisi per loci mutationem vel per alterius conversionem in ipsum. Sicut in domo aliquid de novo incipit esse ignis aut quia illuc defertur aut quia ibi generatur. Manifestum est autem quod corpus Christi non incipit esse in hoc sacramento per motum localem quia cum simul in diversis locis consecretur, oporteret quod simul ad diversa loca unum numero corpus moveretur et sic contingeret motus contrarios simul eidem inesse quod est impossibile. Et ultimo sequeretur quod corpus Christi non esset in caelo quia quod localiter movetur non pervenit de novo ad aliquem locum nisi deserat priorem. Unde relinquitur quod non possit aliter corpus Christi esse de novo in hoc sacramento nisi per conversionem substantiae panis et vini in ipsum. Quod autem convertitur in aliud facta conversione non manet, ergo et cetera. Contradicit etiam hoc positio veritati sacrae scripturae. Non enim verum est dicere: hoc est corpus meum. Ad primum ergo dicendum quod in aliis sacramentis non est ipse Christus realiter sicut in hoc sacramento. Et ideo licet in aliis sacramentis substantia materiae remaneat, non tamen in isto. Ad 2 dicendum quod species quae remanent in sacramento sufficiunt ad significandum huius sacramenti quia per accidentia cognoscitur ratio substantiae. Ad 2 q. dicendum quod cum in motu denominetur actio ad quem, cum ergo conversio panis terminetur ad corpus Christi reale, non potest dici quod facta conversione substantia panis annihiletur. Ad 3 q. dicendum quod non resolvitur ad materiam praeiacentem, tamen quia vel oporteret quod ibi maneret quod primum est, quod esse non potest quia conversionem includit, vel ita quod resolveretur in elementa materialia, quod et esse non potest quia si illa elementa manerent in eodem loco oporteret quod sub istis speciebus esset aliud corpus quam corpus Christi, et quod illud corpus elementale vel materiale esset simul cum dimensionibus panis. Si autem non maneret in eodem loco oporteret quod localiter moveretur ab illo loco. Sed cum motus localis sit successivus oporteret quod illud materiale elementum moveretur ab illo loco prius quantum ad unam partem hostiae quam ad aliam. Sed conversio haec fit in instanti. Unde sequeretur unum inconveniens istorum. Quod si hoc fieret ante consecrationem, aliquando sub aliqua specie non esset corpus Christi nec substantia panis nec verum aliquod quia iam abscessisset ab illa parte. Si autem fieret simul cum consecratione, aliquando sub eadem parte hostiae esset corpus Christi et materiale elementum quod est impossibile. Et ideo non potest dici quod resolvatur in praeiacentem materiam. Ad 4 q. dicendum quod potentia est quod substantia panis convertitur in corpus Christi verum. Cum enim Deus sit actus purus, totum agit quod est in re. Nec enim praesupponit potentiam, scilicet facere totum hoc individuum determinatum hic. Et talis modus conversionis est in hoc sacramento quia ex hoc pane fit corpus Christi, materia scilicet panis fit materia corporis Christi et forma substantialis panis fit forma illa quae est forma substantialis corporis Christi, et ideo haec conversio transsubstantiatio dicitur. Ad 4 q. dicendum quod haec conversio fit in instanti quia non est de facto ex parte agentis nec dispositio contraria successive removenda, nec etiam magis vel minus respicientis quod tamen faciunt mutationem successivam. Ad 6 q. dicendum quod difficultatem in motu est considerari duplex, scilicet vel ex parte termini a quo vel ex parte termini ad quem vel ex parte distantiae terminorum ad invicem. Primo modo mirabilior est creatio. 2o modo panis in corpus Christi conversio. Tertio modo Christi incarnatio est mirabilior quam quaelibet alia mutatio. Unde ipsa est mirabilium omnium. Creatio enim est de non ente simpliciter; conversio mensuratur actu prius non communis (?). Incarnatio vero est unio infinite distantium.

Quia autem quaeritur et cetera. Hic quaeritur primo utrum materia huius sacramenti debeat esse panis et vinum. Et videtur quod non. Hoc enim sacramentum perfectius debet repraesentare passionem Christi quam sacramenta veteris legis. Sed magis convenienter repraesentant illam passionem Christi quam panis et vinum, ergo et cetera. Praeterea hoc sacramentum ubique est celebrandum. Sed in multis locis non inveniuntur panis et vinum, ergo et cetera. Contra. Hoc sacramentum institutum est in nutrimentum spirituale. Nutrimentum vero humanum secundum communem consuetudinem praecipue in pane consistit et vino, ergo et cetera. Iuxta hoc quaeritur utrum requiratur determinata quantitas panis et vini ad materiam huius sacramenti. Item utrum debeat esse solum panis triticeus. Item utrum panis azymus. Item utrum vinum vitis. Item utrum aqua admisceri debeat materiae huius sacramenti. Item utrum Christus corpus et sanguinem suum sumpserit. Item utrum Iudae dederit. Item utrum corpus suum passibile discipulis dederit. Responsio. Dicendum ad 1 q. quod panis et vinum sunt materia conveniens huius sacramenti. Quod patet primo quantum ad usum huius sacramenti qui est manducatio. Sicut enim aqua sumitur in sacramento baptismi ad usum spiritualis ablutionis, quia corporalis ablutio communiter fit in aqua, ita pane et vino et aqua communiter homines reficiuntur et assumuntur in hoc sacramento ad usum spiritualis manducationis. 2o quantum ad passionem Christi in qua sanguis a corpore est separatus. Et ideo in hoc sacramento quod est memoriale dominicae passionis seorsum sumitur panis ut sacramentum corporis et vinum ut sacramentum sanguinis. 3o quantum ad effectum consideratum in unoquoque sumentium quia est secundum Ambrosium tuitio corporis et animae. Et ideo caro Christi sub specie panis pro salute corporis, sanguis vero sub specie vini pro salute animae offertur. 4o quantum ad effectum respectu totius ecclesiae quae constituitur ex diversis fidelibus sicut panis ex diversis granis et vinum ex diversis uvis. Ad 1 q. dicendum quod licet carnes animalium occisorum expressius repraesentent passionem Christi, tamen minus competunt ad communem usum sacramenti et ad ecclesiae unitatem significandam. Ad 2. dicendum quod licet non in omnibus terris nascatur triticum et vinum, de facili tamen ad omnes terras deferri potest quantum sufficit ad usum sacramenti. Nec propter defectum alicuius est unum tantum sine altero conficiendum quia non esset perfectum sacramentum. Ad 2 q. dicendum quod secundum quosdam sacerdos non possit consecrare immensam quantitatem panis et vini, puta totum panem quod venditur in foro aut totum vinum quod est in dolio. Sed hoc non videtur esse verum quia in omnibus habentibus materiam determinatio materiae sumitur ex ordine ad finem. Sicut materia serrae est ferrum ut sit apta sectioni. Finis autem huius sacramenti est usus fidelium. Unde oportet quod quantitas materiae huius sacramenti determinetur per comparationem ad usum fi-

delin. Non autem potest esse quod deferatur pro comparatoribus ad usum fidelium qui nunc occurrit. alioquin sacerdos huius parrochianos non posset consecrare multas hostias. unde relinquitur quod materia huius sacramenti determinetur pro comparatoribus ad usum fidelium absolute. Numerus autem fidelium est indeterminatus. unde non oportet dicere quod quantitas huius materie sit determinata. Ad 3. q. dicendum. quod ad usum sacramentorum assumitur talis materia que invenitur conveniens vel communis. Sed omnes utuntur communiter pane triticeo. nam alii panes non fuerunt introducti nisi in defectum huius panis. Et ideo Christus creditur in huiusmodi panis specie instituisse hoc sacramentum. Quia et panis communis significat effectum huius sacramenti. quia plus ceteris hominem confortat. De spelta vero dicunt quidam quod confici possit propter significantiam eiusdem speciei que cum triticeo videtur esse. Sed quia unum quod alio non nascitur ubicumque seminatur manifestum est non esse eiusdem speciei unde non potest huius sacramenti materia esse. De pane vero mixto advertendum est quod si tanta est additio quod species tritici solvatur vel ad medium reducatur non potest. Si vero non tanta. potest quidem sed tutius est quod non fiat. De pane vero corrupto si non est plene corruptus sed in via ad corruptionem confici potest. peccaret tamen hoc faciens. Et si teneatur donec corrumpatur desinit esse corpus Christi. Ad 4. q. dicendum. quod non est de necessitate sacramenti quod sit panis azimus vel fermentatus. quia in utroque confici potest. Sunt enim super hoc diverse ecclesiarum consuetudines. Conveniens est autem ut unusquisque servet ritum ecclesie sue in celebratione sacramenti. unde sicut peccat sacerdos in ecclesia latinorum celebrans de pane fermentato. ita peccaret presbiter grecus in ecclesia grecorum celebrans de pane azimo. Ad 5. q. dicendum. quod de solo vino vitis potest confici hoc sacramentum. primo quia Christus in vino vitis hoc sacramentum instituit secundum illud Luc. 22. amodo non bibam etc. 2o quia ipsum vinum dicitur secundum quod comparatur ad vinum vitis. 3o quia vinum vitis magis competit effectui huius sacramenti qui est spiritualis letitia. vinum enim letificat cor hominis. De aceto autem consecrari non potest. quia differt specie a vino. comparatur

enim ad vinum sicut mortuum ad vivum sicut dicit mech. 1. nec de agresta sicut quia nondum attingit terminum transmutationis quod probat eius acerbitas. Sed de musto potest confici. Est enim eius dulcedo signum eius maturationis. propter impuritatem tamen debet caveri ne aliquid non possit haberi. Ad 6. q. dicendum. quod aqua debet misceri vino puro. primo quia hoc non traditur Christum fecisse secundum consuetudinem terre. 2o ad significandum a latere Christi aquam cum sanguine profluxisse. 3o quia congruit ad significandum effectum huius sacramenti qui est unio populi christiani ad Christum. Est autem advertendum quod appositio aque ad vinum non est de necessitate huius sacramenti quia rem contentam non significat. sed potius refertur ad significandum participationem huius sacramenti a fidelibus. Usus autem fidelium non est de necessitate huius sacramenti sed aliquid consequens ad sacramentum. hoc ipsum enim quod de latere Christi pendentis in cruce aqua profluxit significat ablutionem peccatorum que fiebat per passionem. Et ideo parum semper est ponendum de aqua. quia si tanta fieret appositio aque quod solveretur species vini non perficeretur sacramentum. unde papa [illegible] reprehendit quosdam qui pro modo linteum masto [illegible] per totum annum servant et in tempore sacrificii aliquam partem eo lavant et sic conficiunt.
Ad 7. q. dicendum. quod quidam dicunt quod Christus corpus et sanguinem suum discipulis tradidit non ipse sumpsit. Sed hoc non videtur conveniens dici. quia Christus ea que ab aliis observanda instituit ipse primo observavit unde prius baptizari voluit quam aliis baptismum imponeret. unde et ipse primus corpus suum et sanguinem sumpsit et postea discipulis tradidit.
Ad 8. q. dicendum. quod Hylarius ponit quod Christus corpus suum et sanguinem Jude non dedit et hoc quidem conveniens fuit considerata malitia Jude. Sed quia Christus fuit exemplum iustitie non conveniebat eius magisterio ut Judam occultum peccatorem sine accusatore vel evidenti probatione ab aliorum communione separaret ne per hoc daret exemplum prelatis ecclesie similia faciendi et ipse Judas ex desperatione sumeret occasionem peccandi. Et ideo dicendum quod corpus Christi et sanguinem cum aliis sumpsit. Ad

9. q. dicendum. quod corpus Christi secundum quod in propria specie videbatur erat passibile secundum quod passionem perferebat. Si voluit corpus Christi idem quod in specie sacramenti videbatur erat passibile. Inpassibili tamen modo erat sub specie sacramenti quod in se erat passibile sicut erat invisibile quod in se erat visibile. Corpus enim Christi quod est sub sacramento non comparatur ad ea que circumstant mediantibus dimensionibus specierum scilicet panis et vini et ideo species ipse sunt que patiuntur et moventur non autem corpus Christi.
Queritur quod primo videtur quod in hoc sacramento maneat accidens sine subiecto. et videtur quod non. Impossibile est quod diffinitio rei ab ea separetur. sed ad diffinitionem accidentis pertinet quod sit in subiecto. ergo etc. Preterea accidentia individuantur ex subiecto. Si igitur accidentia remanerent in hoc sacramento sine subiecto. non erunt individua sed universalia et per consequens non erunt sensibilia sed intelligibilia quod falsum est. In contrarium est quod dicitur communiter. Iuxta hoc queritur utrum quantitas dimensiva in hoc sacramento sit subiectum aliorum accidentium. Item utrum species que remanent in hoc sacramento possint immutare aliquid extrinsecum. Item utrum possint corrumpi. Item utrum ex eis possit aliquid generari. Item utrum possint nutrire. Item utrum in hoc sacramento frangatur corpus Christi. Item utrum species frangantur. Responsio dicendum. ad 1. q. quod accidentia panis et vini que sensu deprehenduntur et que remanent post consecrationem non sunt sicut in subiecto in substantia panis et vini quia non remanet. Nec etiam sunt in substantia corporis Christi quod humanum nullo modo potest affici huiusmodi accidentibus vel actibus. nec etiam sunt in aere circumstante sicut in subiecto. quia aer non est huiusmodi accidentium susceptivus. 2o quia accidentia non migrant de subiecto in subiectum. 3o quia cum aer non percutitur propriis sic haberet accidentia propria et aliena. Et ideo dicunt quidam quod accidentia in hoc sacramento manent sine subiecto cuius rationem assignant quia causa prima plus influit super effectum quam causa secunda ipsa secunda causa unde quando causa secunda removet influentiam suam a causato adhuc potest remanere influentia cause prime in causato. Et ideo ablata substantia que est causa 2a accidentium poterit deus qui est causa prima accidentia in esse conservare. Sed ista ratio non videtur valere. valet enim propter secundum idem genus cause. deus autem et substantia

non habent se per modum cause prime et secunde secundum idem genus cause. Substantia enim est causa materialis accidentium sive subiectiva quod deo nullo modo competit sed magis est causa effectiva. Sed dicetur. deus cum sit causa totius esse et virtutis cunctis rebus potest effectus producere in esse et conservare. Quia aliqua causa unde effectus materialis causare producit sine causis materialibus sicut corpus humanum formavit in corpore virginis sine virili semine. Sed nec hoc videtur valere. causa enim efficiens est quod certam effectus eius et ideo sine talibus potest deus effectus producere. Causa autem formalis sive materialis sunt de essentia rei. alio et alio modo. et ideo sine hiis rem producere est implicare contradictoria quod deus facere non potest. Cum igitur subiectum pertineat aliquo modo ad essentiam accidentis eo quod ponatur in diffinitione sua accidentis. enim esse est inesse. non videtur ergo quod deus possit facere accidens sine subiecto etc. Quidam ideo videntur quod non est diffinitio accidentis esse in subiecto. sed esse quia esse accidentis competit esse in subiecto. In hoc autem sacramento datur accidentibus quod sint sine subiecto non ex vi sue essentie sed ex divina virtute. Sed ad hoc hoc obviat philosophus in 7 metaphysice ponit accidens in eodem genere substantie cum substantia propter analogiam unius ad alterum non potest autem analogia substantie et accidentis esse penes accidentalia corporis quia sit de essentia accidentis et substantie secundum se non habet idem philosophus dicere. Et ideo verum non videtur esse quod inesse subiecto non sit de diffinitione accidentis cum tota analogia accidentis ad subiectum penes inesse subiecto attendatur. Preterea si attenderetur analogia in accidentibus non aliter diceretur diffinitio accidentis et substantie quod falsum est. cum philosophus 7 metaphysice loquens de diffinitione univoce et potissime dicat accidens non habere diffinitionem nisi a substantia. et ideo subiectum est de diffinitione accidentis. et ideo qui aufert illud ab accidente aufert ab eo eius essentiam. sicut auferens ab urina signum sanitatis aufert ab ea rationem sanitatis. unde et philosophus 7 metaphysice dicit quod accidens non est ens sed entis. Preterea si inesse subiecto non est de essentia accidentis poterit ipsa essentia accidentis intelligi preter inherentiam ad subiectum. sic autem esse videtur differre ab essentia. nisi dicatur quod

includit possibilitatem inherendi subiecto. Sic nec
per hoc ab eorum distingui potest. cum hoc non aliud
quam quandam relationem importat per quam non potest
ad in forte eorum absolute constitui nec per
consequens ab aliquo distingui. Et ideo videtur aliis
quod dicit non posset fieri accidentia de novo esse sine
subiecto. accidentia enim que apparent dicuntur esse in aere cir-
cumstante. Quia enim aer in sua raritate per-
manens non potest horum accidentium susceptivus. De-
satus tamen potest aliqualiter accidentia predicta suscipere. nec
est pro tanto dicitur migrare de subiecto in subiectum quia
potius manent eadem numero ipsa et aer. Et secundum hoc
voluit intelligi quod Remigius dicit quod accidentia mutant
subiectum. Nec est contra hoc quod in aere sunt similiter ac-
cidentia propria et aliena et intelligibilia quia densato
aere divina virtute manent non virtute condensa-
tionis non sequuntur hoc. Nec autem efficitur unde quod
sequuntur unum non manent ibi accidentia virtute divina
in illo esse individuo quod ante habebant. Sed secundum
opinionem eorum accidentia sunt individua per aerem
in quo sunt. Ad 2 q. dicendum quod prima questio scilicet
nulla est secundum opinionem eorum. Secundum primam autem
dicendum est ad eam quod cum materia sit principium primum indi-
viduationis omnium quod ideo quod convenit subiectum aliorum ac-
cidentium esse aliquo modo individuationis principium.
Habent autem alia accidentia quantitatis dimensiva magis
faciunt ad individuationem nisi per ipsam dividuntur
materia in diversas partes ut sic in eo possint esse
diversa individua. Et ideo primus quantitas di-
mensiva magis potest esse subiectum aliorum accidentium
et esse aliquo modo individuationis principium
quam essentia. Ad 3 q. dicendum quod unumquodque sicut se habet
ad esse ita se habet ad agere. quia igitur secundum eorum opi-
nionem dicitur esse speciebus sacramentalibus ut remane-
ant in suo esse ideo remanet et in suo agere.
et ideo eandem actionem quam poterant primo agere
possunt et modo unde et possunt mutare exteriora.
Ad 4 q. dicendum quod accidentia habent idem esse quod prius
habebant panis et vini contenta et sic poterant
corrumpi tunc. Ita et modo per alterationem qualitatis
et per divisionem quantitatis forma non patitur misti-
mixtio. Si igitur tanta fiat divisio quod forma

panis ultra non possit remanere vel vini. desi-
nunt esse corpus Christi et species sicut supra dictum est.
Ad 5 q. dicendum quod datur ipsi quantitati dimensive
panis et vini quod sit subiectum aliorum accidentium. hoc
autem proprium est materie et ideo datur ei omnia predicta
quantitati omne id quod ad materiam pertinet. unde
quecumque possit generari ex materia panis si esset
totum possit generari ex predicta quantitate. Ad
6 q. dicendum quod alimentum nutrit secundum quod convertitur in
substantiam nutriti. dictum est autem quod species sacramentales
possunt converti in substantiam aliquam que ex eis generatur
et per eandem rationem possunt converti in cineres vel in
vermes que ex eis generarentur. unde manifestum est quod
nutriunt secundum naturam. Ad 7 q. dicendum quod cum frac-
tio conveniat alicui ratione quantitatis. corpus autem Christi
mediante quantitate propria ut supra dictum est non est
in hoc sacramento sequitur quod ipsum non frangatur in
hoc sacramento. Ad 8 q. dicendum quod ut dicunt quidam
species secundum veritatem rei non franguntur contingunt
sed solum ad aspectum sensus intuentium. Sed quia
hoc est contra sensum ideo dicunt alii quod fractio est in
quantitate sicut in subiecto sicut et alia accidentia. Et sicut
species sacramentales sunt signa corporis Christi veri. ita
fractio huiusmodi specierum est signum dominice passio-
nis que fuit in vero corpore Christi.

Ulterius queritur etc. Hic primo queritur utrum
per hoc sacramentum remittatur peccatum mortale.
videtur quod sic. dicitur enim in collecta. Sit hoc sacramentum
ablutio scelerum. ergo etc. Preterea hoc sacramentum agit
in virtute passionis Christi sicut et baptismus. Sed per baptismum
dimittitur peccatum mortale. ergo et per hoc sacramentum.
In contrarium est quod dicitur 1 Cor. Qui manducat et
bibit indigne iudicium sibi manducat. talis
ergo si magis accumulat peccatum quam eius remissi-
onem consequitur. Preterea hoc quod videtur quod per hoc sacramentum
remittuntur peccata venialia. Item videtur quod remit-
tatur per hoc sacramentum tota pena. Item videtur quod homo
per hoc sacramentum preservetur a peccatis futuris. Item
videtur quod peccatum veniale impediat effectum huius sacramenti.
Item videtur quod frequenter sit communicandum. Item videtur
a communione omnino liceat abstinere. Item videtur quod con-
trarium liceat omnino a communione abstinere. Respondeo

dicendum ad 1 q. quod virtus huius sacramenti potest considerari
dupliciter. uno modo secundum se. et sic hoc sacramentum
habet virtutem dimittendi quecumque peccata ex passi-
one Christi que est fons et causa remissionis pecca-
torum. Alio modo per comparationem ad recipientem prout
in eo invenitur impedimentum recipiendi. quia
sic ab eius corporale. nec eius effectum potest mor-
tuus corpore recipere. unde hoc sacramentum in eo qui ipsum
accipit cum conscientia peccati mortalis non operatur re-
missionem peccatorum. Ad primum ergo dicendum quod petimus
quod hoc sacramentum sit nobis ablutio scelerum vel eorum
quorum conscientiam non habemus vel ut contritio in
nobis perficiatur ad scelerum remissionem. Ad
2 dicendum quod baptismus est regeneratio spiritualis que est
mutatio de non esse spirituali ad esse spirituale. Item
datur per modum ablutionis. et ideo quantum ad utrumque
non inconveniens accedit ad baptismum habens
conscientiam peccati mortalis. Sed per hoc sacramentum
homo sumit in se Christum per modum nutrimenti
spiritualis quod non competit mortuo in peccatis. ideo
non est simile. Ad 2 q. dicendum quod istud sacramentum su-
mitur sub specie cibi nutrimentalis. nutrimentum autem
est necessarium corporis ad restaurationem deperditi. Nutri-
mentum autem spirituale ideo quotidie deperditur in nobis
ex calore concupiscentie per peccata venialia que dimi-
nuunt fervorem caritatis. unde competit huic
sacramento quod per ipsum remittuntur venialia. Ad
3 q. dicendum quod hoc sacramentum est et sacrificium ex vi
sacramenti directe habet illum effectum ad quem insti-
tutum est. Non est autem institutum ad satisfacien-
dum sed ad nutriendum spiritualiter per unionem ad Christum
et ad membra eius. Sed quia hec unio fit per
caritatem. ex cuius fervore aliquis consequitur re-
missionem peccatorum non solum culpe sed pene
inde est quod ex consequenti homo consequitur remissionem
pene non quidem totius sed secundum modum sue
devotionis. In quantum vero hoc sacramentum est sacri-
ficium habet vim satisfactivam. Sed in satisfac-
tione magis attenditur affectus offerentis
quam quantitas oblationis. unde dominus in Luca dicit
quod vidua que obtulit duo minuta plus
omnibus obtulit vel misit. Et ideo quamvis hec

oblatio per se sufficiat ad satisfaciendum pro omni
pena fit tamen satisfactio illis pro quibus offertur
et offerentibus secundum quantitatem sue devotionis. Ad
4 q. dicendum quod peccatum est quedam spiritualis mors anime. unde
aliquis hoc modo preservatur a peccato futuro sicut corpus
a morte futura. Quod quidem uno modo fit per cibum
et medicinam per que nature hominis interius a corruptiva
interiora roboratur. Alio modo per arma quibus ho-
mines contra impugnatores exteriores. utroque modo
hoc sacramentum preservat a peccato. Primo per hoc quod per gratiam
roborat vitam spiritualem hominis tamquam cibus et me-
dicina spiritualis. secundum illud panis cor hominis confir-
mat. Alio modo secundum quod est signum passionis Christi per
quam victi sunt demones. repellit enim demonum im-
pugnationes. Ad 5 q. dicendum quod peccata venialia dupliciter
accipi possunt. uno modo scilicet ut preterita et sic nullo modo
impediunt effectum huius sacramenti. potest enim contingere quod
aliquis post multa peccata venialia devote accedit
ad hoc sacramentum et eius effectum plenarie consequitur.
Alio modo ut presentia et sic non in toto sed in parte
impediunt effectum huius sacramenti. et quod non solum ad opera
non gratie sed habitum. sed etiam quandam actualem refectionem
spiritualis dulcedinis quam quidem impeditur si aliquis
accedit ad hoc sacramentum mente distracta per peccata
venialia. non autem tollitur augmentum gratie habitualis.
Ad 6 q. dicendum quod si ex quotidiana sumptione
dei honor et reverentia crescat. debet quotidie sumi.
si diminuatur non debet. Hinc est quod in primitiva
ecclesia omnes communicabant quotidie. scilicet omni
die dominica. sed postea refrigescente caritate.
solum in pascha. pentecostes et natali. nunc vero solum
semel in anno. scilicet in pascha. Ad 7 q. dicendum
quod omnes tenentur saltem spiritualiter manducare hoc
sacramentum quod est corporis Christi. Spiritualis autem manduc-
atio includit desiderium percipiendi hoc sacramentum
quod non potest homini esse frustra. frustra autem esset
desiderium si non impletur cum opportunitas esset
Et ideo homo tenetur hoc sacramentum ex mandato divino su-
mere. Et ex statuto ecclesie determinatum tempus quo implendi
illud mandatum. Ad 8 q. dicendum quod eucharistia non
solum est sacramentum sed etiam sacrificium. quicumque autem offert
sacrificium debet fieri particeps sacrificii. interioris per

quo quis se deo offert. Item per hoc quod quis sacramentum populo dispensat dicitur se esse dispensatorem divinorum in populo. quorum ipse primo debet esse particeps secundum Dionysium. Et ideo prius sumere debet quam populo dispenset.

Secundo queritur utrum consecratio huius sacramenti sit propria sacerdotum et videtur quod non. Sacerdos enim hoc sacramentum conficit in persona Christi. Sed laicus sanctus unitus Christo per caritatem. ergo etc. Preterea hoc sacramentum perficitur in consecratione materie. consecratio alias materie scilicet crismatis et olei sancti pertinet ad solum episcopum. ergo etc. Contra dicit Ysidorus et est in decretis quod ad presbyterum pertinet sacramentum corporis et sanguinis domini in altari conficere. Iuxta hoc queritur utrum plures sacerdotes possint unam et eandem hostiam conficere. Item utrum liceat sacerdoti a consecratione omnino abstinere. Item utrum dispensatio huius sacramenti ad solum sacerdotem pertineat. Item utrum heretici scismatici excommunicati degradati possint conficere. Item utrum missa boni sacerdotis plus valeat quam mali. Item utrum sine vasis ecclesie scilicet vestibus altaris et huiusmodi confici possit. Item qualiter defectibus circa celebrationem huius sacramenti contingentibus subveniri possit. Respondeo dicendum ad primam questionem quod hoc sacramentum tante est dignitatis quod non conficitur nisi in persona Christi. quicumque autem aliquid agit in persona alterius oportet hoc fieri per potestatem ab illo concessam. Sicut baptizato conceditur a Christo potestas sumendi hoc sacramentum. ita et sacerdoti ordinato confertur potestas consecrandi hoc sacramentum in persona Christi. Et ideo solus sacerdos conficit hoc sacramentum. Ad primum dicendum quod laycus iustus est unitus Christo unione spirituali per caritatem sed non per sacramentalem potestatem. Ad secundum dicendum quod episcopus accipit potestatem ut agat in persona Christi super corpus eius misticum id est ecclesiam. quam non accipit sacerdos. licet possit eam habere ex episcopi commissione. Et ideo ea que non pertinent ad dispensationem corporis mistici non reservantur episcopo sicut consecratio huius sacramenti. Benedictio vero crismatis et olei sancti et infirmorum et altaris corporalium et vestium et vasorum et (?) quedam que prestant ydoneitatem ad sacramenta perficienda non pertinent ad officium sacerdotis. Et ideo tales consecrationes reservantur episcopo. ad quem pertinet non solum tradere populo sed et sacerdotibus ea ex quibus possint propriis officiis uti. Ad 2 questionem dicendum quod cum sacerdos ordinatur constituitur in gradu eorum qui a Christo acceperunt potestatem consecrandi in cena domini. Et ideo secundum consuetudinem quarumdam ecclesiarum sicut apostoli Christo cenanti concenaverunt. ita ordinati episcopo ordinanti concelebrent. nec propter hoc iteratur consecratio super eandem hostiam. quia secundum Innocentium tercium omnium intentio ferri debet ad idem instans consecrationis. Ad 3 questionem dicendum quod secundum quosdam si sacerdos non sit curatus potest omnino a celebratione abstinere. Sed quia iniuriam videtur inferre deo talem potestatem conferenti si non exerceat in actu. Dicunt alii quod nullus sacerdos potest omnino abstinere a celebratione sed secundum quosdam omnibus precipuis festis facere. secundum alios autem tociens quociens populus communicare tenetur. Ad 4 questionem dicendum quod sicut Christus consecravit corpus suum in cena. ita et aliis sumendum tradidit. Unde sicut ad sacerdotem qui celebrat in persona Christi pertinet consecratio corporis Christi ita ad eum pertinet dispensatio. Unde nulli alii dispensare licet nec etiam tangere nisi in necessitate. puta si caderet in terram vel in aliquo alio casu necessitatis. eo quod in reverentiam huius sacramenti omnia consecrantur que contingunt circa hoc sacramentum scilicet corporale calix et manus sacerdotis. Ad 5 questionem dicendum quod quantum ad sacramentum non minus valet missa mali sacerdotis quam boni quia utrobique hoc idem sacramentum conficitur. Oratio autem que fit in missa in quantum habet efficaciam ex devotione sacerdotis orantis melior est melioris. In quantum autem profertur in persona totius ecclesie etiam si sacerdos est peccator fructuosa est sed orationes eius private omnino sunt infructuose. Ad 7 questionem dicendum quod sicut in aliis sacramentis ita et in hoc sunt quedam essentialia et sunt materia scilicet panis et vinum forma verborum ordo ministri et intentio quorum si aliquid omittitur non conficitur. Alia autem omnia sunt quedam accidentalia puta ad sollempnitatem pertinentia sacramenti sine quibus perfici potest licet hoc faciens graviter peccet statuta ecclesie transgrediendo. Ad 8 questionem dicendum quod

defectibus circa hoc sacramentum evenientibus dupliciter occurri potest. Uno modo preveniendo ne periculum veniat. Alio modo subsequendo id est ut id quod accidit emendetur hoc modo. Si enim sacerdos infirmitate gravi corripitur ante consecrationem corporis et sanguinis non oportet suppleri per alium. Si vero facta est consecratio corporis ante consecrationem sanguinis. aut in utroque hoc accidit debet misse celebritas per alium compleri. Si vero sacerdos post consecrationem inceptam aliquid se comedisse vel bibisse meminerit debet nichilominus sacrificium perficere et sacramentum sumere. Si autem recordetur peccatum aliquod commisisse debet penitere cum proposito satisfaciendi. Et eadem ratio est si meminerit se excommunicationi subiacere. debet enim propositum habere petendi absolutionem. Si autem ante consecrationem alicuius horum meminerit tutius est missam inceptam deserere. nisi grave scandalum timeatur. Musca vero vel aranea si in calicem ante consecrationem ceciderit aut etiam si venenum immissum esse deprehenderit debet effundi et abluto calice aliud vinum imponi ad consecrandum debet. Sed si aliquid horum post consecrationem acciderit debet caute capi et diligenter lavari et comburi et ablutio cum cineribus in sacrario imponi. Venenum autem si adesse deprehenderit nullo modo debet sumi aut alicui dari ne calix vite vertatur in mortem. Sed debet diligenter in vase apto cum reliquiis conservari. Et ne sacramentum maneat imperfectum debet vinum in calice apponere et de novo resumere consecrationem sanguinis et sacrificium perficere. Si vero sacerdos ante consecrationem sanguinis et post consecrationem corporis percipit vinum et aquam non esse in calice. debet statim apponere et consecrare. Sed si post consecrationis verba percipit quod aqua defuit debet nichilominus procedere quia appositio aque non est de necessitate sacramenti. debet tamen puniri ille ex cuius negligentia contigit. Nullo autem modo debet aqua vino iam consecrato commisceri quia sequeretur corruptio sacramenti pro aliqua parte. Sed si post verba consecrationis percipiatur quod vinum defuit. Siquidem hoc percipiat ante sumptionem corporis Christi debet deposita aqua si fuit

imponere vinum cum aqua deponere et resumere verba consecrationis. Sed si hoc percipit post sumptionem corporis debet apponere aliam hostiam iterum que debet cum sanguine consecrari. quia si diceret sola verba consecrationis sanguinis non servaretur debitus ordo consecrandi. Sed si inciperet a consecratione sanguinis et repeteret omnia verba sequentia non competeret nisi adesset hostia consecrata quia in verbis illis occurrunt quedam verba dicenda et agenda circa corpus. Et debet in fine sumere hostiam iterum consecratam et sanguinem. Nec obstat si prius sumpserit aquam que erat in calice quia preceptum de perfectione sacramenti maioris ponderis est quam preceptum quod hoc sacramentum a ieiunis recipiatur. Si autem sacerdos non recolit se dixisse aliqua que dicere debuit non debet ex hoc mente turbari. non enim qui multa dicit recolit omnium que dixit. Si tamen probabiliter constet ei se aliqua omisisse. siquidem non sunt de necessitate sacramenti non debet resumere mutando ordinem sacrificii sed ulterius procedere debet. Sed si sint de necessitate sacramenti scilicet de forma consecrationis cum forma sit de necessitate sacramenti sicut materia. idem faciendum est quod dictum est de defectu materie ut resumatur a forma consecrationis etc. per ordinem reiterentur ne ordo sacrificii mutetur. Si vero propter frigus labitur sacerdoti hostia in calicem sive ante fractionem sive post non oportet propter hoc aliquid iterare circa celebrationem huius sacramenti. quia fractio hostie consecrate et quod una sola pars mittatur in calicem respicit corpus misticum. sicut admixtio aque et ideo horum pretermissio non facit sacramenti diminutionem. Si vero per negligentiam aliquid stillaverit in tabulam que terre adheret cum lingua lambetur et tabula radetur et rasura comburetur et cinis iuxta altare condetur et sacerdos xl diebus penitebit. Si autem super altare stilla ceciderit sorbeat stillam et tribus diebus abstineat. Si solum super primum lintheamen altaris ceciderit. Si autem usque ad quartum stilla pervenerit iiii diebus peniteat et si usque ad tertium xx. Et lintheamina que stilla contigerit tribus vicibus

lavet minister calice subtus posito, et aqua ablutionis iuxta altare recondatur. Si quis vero per ebrietatem vel voracitatem eucharistiam evomuerit, xl diebus peniteat. Sive clerici vel monachi vel diacones sive presbyteri fuerint. Si episcopus lxxxx. Si autem infirmitatis causa evomuerit, v diebus. Si vero non bene custodierit et mures vel canis vel aliquid aliud comederit, idem in ecclesia xl diebus peniteat. Qui autem perdiderit illud in ecclesia aut pars eius ceciderit et non inventa fuerit, xxx diebus peniteat. Et eadem penitentia videtur esse dignus sacerdos per cuius negligentiam hostie consecrate putrefiunt. Predictis diebus debet penitens ieiunare et a communione abstinere. Pensatis tamen conditionibus negotii et persone potest minui vel addi ad penitentiam predictam. Hoc tamen observandum est quod ubicumque species integre inveniuntur sunt reverenter tractande et sumende vel et sumende. Quia in manentibus speciebus manet ibi corpus Christi ut supra dictum est. Ea vero in quibus inveniuntur comburenda sunt si commode fieri potest et cinis in sacrario recondatur. Sic et de rasura tabule dicendum est. Ad 6 questionem dicendum quod illi qui infra ecclesiam constituti receperunt potestatem consecrandi eucharistiam in ordinatione sacerdotii, recte quidem habent potestatem, sed non recte ea utuntur si postmodum per heresim vel scisma vel excommunicationem ab ecclesia separentur. Qui autem sic separati ordinantur non recte habent potestatem nec recte utuntur. Quod tamen utrique habeant potestatem consecrandi patet ex hoc quod cum redeunt ad unitatem ecclesie non reordinantur sed recipiuntur in suis ordinibus. Et quia consecratio eucharistie est actus consequens ordinis potestatem, illi qui sunt ab ecclesia separati per heresim aut scisma vel excommunicationem possunt quidem conficere eucharistiam, quia ab eis consecratum verum corpus et sanguinem Christi continet, non tamen recte hoc faciunt sed peccant facientes, et ideo fructum sacrificii non percipiunt. Hoc idem dicendum est de degradatis, cum character sacerdotii et cuiuslibet alterius sacramenti ex quo character imprimitur sit omnino indelebilis ut supra dictum est.

Post hec de penitentia etc. Hic quero primo utrum penitentia sit sacramentum. Et videtur quod non. Sacramentum enim dicitur in quibus virtus divina sub tegumento rerum corporalium secretius operatur. Hoc autem in penitentia non est, ergo etc. Preterea in sacramentis debet aliquid esse quod est res tantum et aliquid quod est sacramentum tantum et aliquid quod est sacramentum et res. Sed hoc non invenitur in penitentia, ergo etc. Contra. Sicut baptismus exhibetur ad purificandum a peccato, ita et penitentia. Sed baptismus est sacramentum, ergo etc. Iuxta hoc queritur que peccata sint materia huius sacramenti. Item utrum hec sit forma huius sacramenti: Ego te absolvo. Item utrum in hoc sacramento requiratur manus impositio sacerdotis. Item utrum penitentia sit secunda tabula post naufragium. Item utrum penitentia sit virtus. Item utrum sit specialis virtus. Item utrum ad iustitiam reducatur. Item in quo sit sicut in subiecto. Item utrum penitentia debeat durare usque ad finem vite. Responsio. Dicendum ad 1 questionem quod sicut dicit Gregorius in decretis 1 q. 1, sacramentum est in aliqua celebratione cum res ita fit ut aliquid significative accipiamus. Manifestum est autem quod penitentia est ita res gesta quod aliquid sanctum significat tam ex parte peccatoris penitentis quam ex parte sacerdotis absolventis. Nam peccator penitens per ea que facit et dicit ostendit cor suum a peccato recessisse. Similiter et sacerdos absolvens per ea que agit circa penitentem significat opus dei peccata remittentis. Ex quo patet quod penitentia que in ecclesia agitur est sacramentum. Ad 1 ergo dicendum quod nomine corporalium rerum intelliguntur large etiam ipsi actus exteriores sensibiles qui ita se habent in penitentia sicut aqua in baptismo. Ad 2 dicendum quod in penitentia est aliquid quod est sacramentum tantum, scilicet actus exterior exercitus tam per peccatorem penitentem quam per sacerdotem absolventem. Res autem et sacramentum est penitentia interior peccatoris. Res autem tantum est remissio peccati. Ad 2 questionem dicendum quod propria materia huius sacramenti sunt actus penitentis et absolventis, quorum materia sunt peccata de quibus sacerdos solvit et confitens satisfacit. Unde relinquitur quod remota materia penitentie sunt peccata non acceptanda sed detestanda. Ad 3 questionem dicendum quod cum sacramenta nove legis efficiant quod significant,

oportet quod forma sacramenti significet id quod in sacramento agitur proportionabiliter materie sacramenti. Sed istud sacramentum consistit in remotione cuiusdam materie, scilicet peccati. Talis autem remotio significatur a sacerdote cum dicitur ego te absolvo. Unde convenientissima forma est ego te absolvo. Quidam tamen absolutioni sic minister convenienter apponunt aliquid quod pertinet ad invocationem trinitatis vel dei, ut scilicet dicatur in nomine patris et filii et spiritus sancti vel auctoritate dei. Sed quia hoc non est determinatum in verbis Christi sicut in baptismo, talis appositio relinquitur arbitrio sacerdotis. Ad 4 questionem dicendum quod impositio manuum requiritur in sacramentis ecclesie ad significandum aliquem copiosum effectum gratie qui quodammodo aliis continuatur a ministris. Unde manus impositio fit in sacramento confirmationis in quo confertur plenitudo spiritus sancti, et in sacramento ordinis in quo confertur quedam excellentia potestatis ipsis ministris. Sacramentum autem penitentie non ordinatur ad consequendum aliquam excellentiam gratie sed ad remissionem peccatorum. Et ideo ad hoc sacramentum non requiritur manus impositio, sicut nec ad baptismum in quo tamen plenior fit remissio peccatorum. Ad 5 questionem dicendum quod primum remedium mare transeuntium est ut navis conservetur integra. Secundum autem remedium est ut post naufragium aliquis ad tabulam adhereat. Ita et primum remedium in mari huius vite est quod homo integritatem quam habuit in baptismo conservet. Sed si eam perdiderit secundum remedium est quod per penitentiam redeat. Ad 6 questionem dicendum quod penitere est de aliquo prius a se facto dolere. Dolor autem dicitur dupliciter. Uno modo secundum quod est passio quedam appetitus sensitivi, et quantum ad hoc penitentia non est virtus sed passio. Alio modo secundum quod consistit in voluntate, et hoc modo in quadam electione consistit, que quidem si sit recta est actus virtutis. Dicitur enim 2 ethicorum quod virtus est habitus electivus secundum rationem rectam. Est autem secundum rationem rectam quod aliquis doleat sicut debet de quo est dolendum, quod quidem observatur in penitentia de qua loquimur. Et ideo penitentia de qua nunc loquimur vel est virtus vel actus virtutis. Ex quo patet quod est virtus specialis, cum inveniatur in ea specialis actus laudabilis, quia operari ad detestationem peccati preteriti in quantum est dei offensivum non pertinet nec ad rationem alicuius

virtutis. Ex quo patet solutio ad 6 q. Ad 7 questionem dicendum quod secundum philosophum v ethicorum duplex dicitur iustitia, scilicet simpliciter, et hoc est inter equales, et secundum quid, quod est inter illos quorum unus est sub potestate alterius, sicut servus sub domino et filius sub patre. Et tale iustitia est in penitentia. Penitens enim recurrit ad deum sicut servus ad dominum secundum illud psalmi: Sicut oculi servorum etc. Et filius ad patrem secundum illud Luce: Pater peccavi in celum etc. Ad 8 questionem dicendum quod penitentia secundum quod est passio in concupiscibili est sicut in subiecto, cum sit species tristitie; secundum vero quod est virtus est in voluntate sicut in subiecto. Ad 9 questionem dicendum quod duplex est penitentia, scilicet interior qua quis dolet de peccato commisso, et illa durare debet usque ad finem vite. Semper enim homini debet displicere quod peccavit. Et est penitentia exterior qua quis exteriora signa ostendit doloris et verbotenus confitetur peccata sua sacerdoti absolventi et iuxta eius arbitrium satisfacit. Et talis penitentia non oportet quod duret usque ad finem vite sed usque ad determinatum tempus secundum mensuram peccati.

Secundo principaliter queritur utrum sacramentum penitentie debeat iterari. Et videtur quod non. Baptismus enim sicut habet efficaciam ex passione Christi sic et penitentia. Sed baptismus non iteratur propter unitatem passionis Christi et mortis, ergo etc. Preterea Ambrosius dicit in libro de penitentia: Qui veram penitentiam agerent, iterandam postea non putarent. Contra est usus ecclesie. Iuxta hoc queritur de penitentia solempni sive publica. Item utrum aliquis penitentiam iterare possit. Item de iteratione penitentie solempnis et publice et distinctione utriusque. Item utrum per penitentiam removeantur omnia peccata. Item utrum restituantur omnes virtutes. Item utrum opera meritoria per peccatum sequens mortificata per sequentem penitentiam reviviscant. Item utrum omnia mortua opera, scilicet que non sunt in caritate facta, per penitentiam vivificentur. Responsio. Dicendum ad 1 questionem quod circa penitentiam erraverunt quidam dicentes post primam penitentiam non posse hominem consequi veniam peccatorum, occasionem ex duobus sumentes. Primo ex hoc quod ad veram penitentiam caritas requiritur sine qua non delentur peccata. Caritas autem semel habita si sit vera non potest amitti ut credebant. Et per consequens penitentia si sit

veram nisi p peccm tollitur ut sit necesse ea iterari.
Sz hoc fl'm e. ostensum n. e in primo q pp libta
te arbitrij caritas semel hita pot amitti.
Sed ex hoc q puerbunt peccm adeo ee grave
quod quis amittit post veniam q no sit possibile
ipsm remitti. qd derogat infinite divine mie
que e sup omne nrz a magnitudine peccor
vn a reprbatur verbum cayn dicentis gen 4. ma
ior e iniquitas mea q ut ve. m vn falsum e
q pnia no sit iterabil. Ad p q dd. q ba
ptism h ututem ex passione xpi sic quedam
spualis generatio. statutum e aut hoib semel
nasci a io ho tm semel debet baptizari. Sz
pnia h utute ex passione sic sic spualis me
dicatio que frequenter iterari pot. Ad 2 dd.
q ambr loquitur de pnia solepni que i ecctia
no iteratur. Ad 2. q. dd. q aliq pnia dz
ee publica a sollepnis. p ut peccm publicum
habeat medicinam. 2o qr maxia gfusione digni
e qui scelus gravissimum commisit. 3o ut fiat a
liis ad timore. 4o ut sit ad exm penitenciu ne
desperent de pnia qui i gravib peccis detinentur.
Ad 3. q. patz solo ex sequentib. Ad 4. q. dd.
q ois pnia sollepnis e publica sz no econv'so.
fit n. sollepnis pnia hoc mo. In capite xl
diez tales penitentes psentant se cu lineis p
liis epo civitatis an fores ecctie sacco in
duti nudis pedib vultib dimissis coma
deposita. Et eis in ecctia inductis eps cu
omi clero septe ps pniales dicet a postea
manu imponet eis aqua bndcta spargit.
cinerem capitib imponit. alitio colla cor
opit. a tenuiciat eis lacrimas q sic adaz
eiectus e de padiso ita ipi de ecctia eiici
unt. a iubet ministris ut eos de ecctia ex
pellant clero eo psequente cu hoc Rnsorio.
In sudore vultus tui etc. In cena at dni
quolz anno a suis plbris in ecctia reducuntur
qua frequentabant. a q usqz ad octava pa
sche. Ita tu q no comicabunt nc pate ampunt
a sic fiet quolibz anno. quousqz adiut ecctie
no e eis redditus. Ultima aut reconciliato

resuatur epo ad que solum spectat sollepnis
pnie impositio. Tal pnia no dz imponi ni
p pcto quod totu orbem commovit. pot tm
dnis a mulierib imponi sz no clicis pp
scandalum. nc q percrinus post ixmc pniaz
redit ad hanc dignitatem ut possit ad cleri
catum assumi. Et eps talem ordinans pote
state ordinandi sit pruatus ut pruari dz.
n necessitas ecctie exposcat aut gsuetud tuc
n. dispensative recapitur ad ordines mi
nores. sz no ad sacros ordines pp dignitate
ipsor ordinu. Tal' aut pnia no dz iterari
pp solempnitate que e quam p facto que
ppetuo in pniaz redit. s. gsurandi. a ideo
iteratio solempnitati resistit. Si tn pstea
peccaverit no clauditur ei locus pnie sz sol
lempnis pnia no e eis iterum iniungenda.
Publica aut pnia a no sollepnis e q fit
in facie ecctie sine sollepnitate predicta sic pegri
natio p mudu cu baculo cubitali. a iterari
pot a q simplex sacerdote iniungi pot a clico in
penam deposito tu sim Ray. Ad 4. q. dd.
q aliqd peccm p pniam tolli no possit dupl
contingere pot. Uno mo qr aliqs de pcto peni
tere no possit. sic demones a dampnati
quor affectus st i malo firmati. ita q no
pot eis displicere peccm inqu e culpa. licet
displiceat eis inqu e pena qua puniuntur.
Tale aut peccm no e hois viatoris cuius
liber arbitriu flexibile e ad bonu a ad
malu. Alio aut mo q pnia dele ni possit
peccm. Sz h derogat ututi passionis xpi
p qua pnia operatur sicut cetera sacra. Un
de peccm simpl'r in hac vita p pniaz deleri
pot. Ad 6. q. dd. q sic dcm e p pniaz
remittitur pccm. sz remissio pccor no e
ni p infusione gre. Un p pniaz hoi gra
infunditur. Ex gra aut gseqt oes ututes
gratuite sic ex cen'a ale oes pot. Et io reli
quitur q p pniaz oes ututes restituantur.
Ad 7. q. dd. q sm quosda opa meritoria
p peccm sequens mortificata no reviviscunt.

p pniam sequente eo q opa illa no remanent
ut iustificari possint. Sz hoc nl e. No enim
hnt vim pducendi in vita eterna q ptinet
ad eor vitam solum inquantu actu st. s sectm q
remanent in acceptoe divina inqua q pt
q p peccm mortificantur remanet q semper
de illa opa put facta fuerunt acceptabit. Sz
q isti qui ea fecit no sunt efficatia. ad du
cendu ad vitam eterna. pueniunt ex impedimento
pcti supuenientis quo ablato p pniam opa
prius mortificata recupant efficatia pdu
cendi eum qui fecit ea in vita eterna. qd e
reviviscere Et ita pz q opa mortificata p
pniaz reviviscunt. Opa u. mortua. s. q no
sunt in caritate facta qr nc in se manent nc
unqu in acceptoe dei fuerunt qr ex caritate
facta fuerunt no pnt iustificari. Et p hec
solvitur octava questio.

T Sicut pdictis etc. Hic q p ut
ho possit deo satisfacere. a vi qrio. Sa
tisfactio dz equari offense. offensa.
cu in deu gmissa e infinita. qr accepit qu
titate ab offenso g etc. Pt cu prius totu
quicqd ht sit dni no pot dno de eo pro
satisfacere. qr nl ht recopensare ho. totu
quod ht e dei g etc. Con. satisfacto
imponitur luc 3. facite fructus dignos
pnie g etc. Iux hoc q ut ho de uno
pcto possit satisfacere sine alio. Ite ut
exns in pcto mortali possit satisfacere de uno
sine alio. Ite ut valeat satisfactio i pcto
mortali. Ite ut opa q caritate facta sint
aliquo saltem tpalis meritoria. Ite
utru sint convenientes tres ptes satisfactionis
s. ieiunium a oro a elemosina. Ite ut
alia sit facienda de uno. Ite ut de illi
aite acquisitis possit fieri elia. Ite utz
st potate gstituit possit facere eliam. Rn
dd ad 1. q. q ho deo debitor efficitur. s. rone
bnficij accepti ex quo tenet ad gra ac
ones. Ite rone pcti gmissi ex quo tenet
ad satisfactione. Sz sm nullu hor debi

tor tenetur exhibere equale sm quantitate
qr hoc e impossibile. sz sm pportoz. s. sm gpati
one ad possibilitatem suaz. Nam sm phm 4.
ethi. in honoribz qui st impentes a in dds.
impossibile e reddere sm quantitate sz sufficit
reddere sm possibilitate a in hoc e q qda
equalitas. nam sic se ht quod e deo debitu
ad ipsm dm. ita q no pot homo satisfacere
ad eum. Un si h satisfacere dicat equalitate
quantitatis no pot. sz solu si dicat equalitatem
pportois. Ad p dd. q sic offensa ex
divina maiestate ht infinitate sic q satisfactio
ex divina mia acceptata, put e gra informata.
Ad 2. q. dd. q pro tanto filius
hois no pot hoi recopensare. qr totu
quod ht filius hois ita e dni qd no est
sui. sz ad hnt sui dei quod q e hois. s.
arbitrij libtate. Ad 3. q. dd. q cu p sa
tisfactione tolli debeat offensa prius dz q
talis sit modus satisfactionis qui gpetat
ad tollendam offensam. offense n. oblatio
e amicitie restitutio. Un si quid sit q ami
cicie restitutoz impediat q apd hoies
satisfactio ee no pot. Cu g quodlibz per
catu amicicia caritatis impediat q e hois
ad dm. impossibile e q homo de uno pro satis
faciat aliquo retento. sic nc hoi satisfacere
re qui pro alapa sibi data se gstinet a sibi
aliam daret. Ad 3. q. dd. q exns in per
cato mortali no pot satisfacere cu satisfactio
no sm equalentia sz sm dei acceptoz fieri
debeat. qd quete mortali no e. eo q gra
que e ei principium merendi sibi deest. s.
existenti in pcto mortali. Ad 4. q. dd. q
quida dnt q p caritate sequente opa q
caritate facta vivificant no q ad hoc q
sint meritoria vite eterne. sz q ad hoc q
sint satisfactoria. Sz hoc ee no pot qr utrq
ex eade radice predit. s. ex hoc q deo st
grata. Un sic gra adveniens no pt gtifi
care opa q caritate fca q ad unu ita nc
q ad aliud. Sz nunqd satisfactio e ite

randa. accedente caritate. Ad hoc dicendum quod alique satisfactiones sunt ex quibus manent aliquis effectus in satisfacientibus quod postquam actus satisfactionis transiuit. sicut ex ieiunio virium corporis debilitatio. et ex elemosinarum largitione substantie diminutio. et tales satisfactiones in peccato facte non oportet quod iterentur. quia quantum ad hoc quod de eis manet post penitentiam deo accepte sunt. Satisfactiones autem que non relinquunt aliquem effectum in satisfaciente postquam actus transit. oportet quod iterentur. sicut oratio et similia. Ad 4. q. dicendum quod opera ex caritate facta non sunt meritoria ex condigno. nec etiam nec temporalis alicuius boni apud deum. Cum enim omnibus illis que gratis dantur preferendum sit amor ipsorum est quod ad tale sicut debitum faciat quod amicitia taret. Et ideo cum omnia bona temporalia et etiam divina liberalitate nobis donentur. nullus acquirere potest sicut debitum recipiendi aliquod illorum nisi per caritatem ad deum. Sed quia divina bonitate decet ut unicuique dispositionem inuenit perfectionem adiciat. ideo ex merito congrui dicitur aliquis mereri aliquod bonum per opera ex caritate facta. Et secundum hoc opera ista ad triplex bonum valent. scilicet ad temporalium consecutionem. ad dispositionem ad gratiam et ad bonorum operum assuefactionem. Ad 6. q. dicendum quod satisfactio debet esse talis per quam aliquod bonum subtrahatur nobis ad honorem dei. Non autem habemus nisi tria bona. scilicet anime corporis et fortune. Ex bonis fortune fit satisfactio elemosinarum. De bonis corporis per ieiunium. Sed de bonis anime per orationem. Et ideo convenienter assignantur tres partes satisfactionis. In has autem reducuntur omnia alia tamquam partes sparse ad principales. ut vigilie peregrinationes et omnia opera carnem affligentia ad ieiunium. opera misericordie ad elemosinam. sed omnia opera spiritualia ad orationem. Ad 7. q. dicendum quod necessarium dicitur uno modo sine quo aliquis esse non potest vel debet. quia hoc est sicut vel sine vita substrahere. Alio modo dicitur esse necessarium sine quo quis convenienter non potest vivere secundum conditionem personarum et aliorum quorum sibi cura incumbit. et hic necessarium tamen non est diuisibile constitutum. sed multis accidentibus non potest indiuiduum esse ultra tale necessarium et multis substractis adhuc manet de quo possit convenienter vivere secundum statum proprium. unde relinquitur quod hoc indiuiduum prudentie datur. Elemosinam esse consilium non preceptum. Inordinatum tamen esset si quis tantum aliis largiretur quod de residuo non posset vivere convenienter secundum statum proprium et negotiis occurrentibus nisi forte propter religionis ingressum. Et quia aliquando occurrunt extreme necessitates aliquarum personarum privatarum vel maxima necessitas rei publice. tunc enim aliquis laudabiliter pretermittere debet id quod ad decentiam sui status pertinet vel pertinere videtur ut quod aliorum necessitati occurrat. Ad 8. q. dicendum quod aliquid illicite acquisitum potest esse triplex. Uno modo quando id quod illicite ab aliquo acquiritur debetur ei a quo est acquisitum. sicut in rapina furtis et usuris. et de talibus cum homo teneatur ad restitutionem elemosina fieri non potest. Alio modo quando illud quod acquisiuit retinere non potest nec tamen debetur ei a quo acquisiuit. scilicet quia contra iustitiam accepit et alter contra iustitiam dedit. sicut in symonia. unde non debet fieri restitutio ei qui dedit sed debet in elemosinas erogari. Alio modo est illicite acquisitum non quia ipsa acquisitio sit illicita sed id ex quo acquiritur est illicitum. sicut patet de eo quod mulieres acquirunt per meretricium quod proprie vocatur turpe lucrum. unde quod sic illicite acquisitum est retineri potest et fieri elemosina. Non autem sic de eo sacrificium et oblatio ad altare. tamen propter scandalum quam propter reverentiam sacrorum. Ad 9. q. dicendum quod ille qui est sub alterius potestate regulari debet. et ideo debet quod ea in quibus inferiores superiori subduntur dispenset non aliter quam ei sit a superiori commissum. Unde ille qui est sub potestate constitutus de re secundum quam superiori subditur elemosinam facere non debet nisi quantum ei a superiori fuerit commissum. sicut monachus filius et servus. Si quis vero habeat aliquid quod superioris potestati non ascribitur de eo potest facere elemosinam. Unde si uxor habeat alias res preter dotes vel ex proprio lucro vel quocumque alio modo licito acquisitas potest dare elemosinam et consensu viri non acquisito alias dare non debet elemosinas sine consensu viri expresso vel presupposito nisi in necessitatis articulo in quo omnibus licitum est furari ut elemosinam dent.

Secundo queritur primo utrum omnes teneantur ad ieiunia ecclesie. et utrum quod sic. Spiritualia sunt temporalibus preferenda. et necessaria non necessariis. Sed opera corporalia ordinantur ad lucrum temporale. peregrinatio que non est necessaria. Cum ergo ieiunium ordinetur ad spiritualem utilitatem et necessitatem habeat ex statuto ecclesie videtur quod non sint ieiunia ecclesie pretermittenda propter peregrinationem vel opera corporalia.

Preterea videtur quod nec pueri excusentur. dicitur enim Joel. sanctificate ieiunium et subdit. congregate paruos et sugentes ubera. Contra videtur quod nullus debeat ieiunare. dicitur enim Luc. 5. quod non possunt filii sponsi ieiunare quamdiu cum eis est sponsus. est autem sponsus cum omnibus iustis spiritualiter eos inhabitans. ergo iusti non obligantur ad ieiunium. Item hoc queritur utrum ad ieiunium requiratur quod homo tantum semel comedat. Item utrum hora nona sit conveniens ieiunantibus. Item utrum sit conveniens omnis. Item utrum cadat sub precepto. Item utrum homo debeat petere temporalia a deo. Item utrum restitutio ablati sit de necessitate salutis. Item utrum ad restitutionem firme quis teneatur. Item qui sunt qui teneantur ad restitutionem. Responsio. dicendum ad 1. q. quod legislator intendit id quod communiter accidit in pluribus. Si autem speciale in aliquo inveniatur quod observantie statuti repugnet. non intendit tales legislator ad observantiam statuti obligare. Si ergo sit causa evidens propter quam ipsum licite homo statim observantiam pretermittere maxime si non possit de facili recursus haberi ad superiorem. Si vero sit causa dubia. debet aliquis ad superiorem recurrere qui habet potestatem dispensandi in talibus. et hoc est servandum in ieiuniis ab ecclesia statutis ad que omnes obligantur nisi in eis fuerit dispensatum propter aliquod speciale. Ad 1. dicendum quod si peregrinatio et labor operis differri possit aut diminui absque detrimento corporalis salutis atque exterioris status non propter hoc ecclesie ieiunia sunt pretermittenda. Si autem immineat necessitas statim peregrinandi operandi vel ad faciendum et quod multum laborandi vel propter conservationem vite corporalis vel quo necessarium ad vitam spiritualem et sic cum hoc non possit ecclesie ieiunia servare non obligatur ad ieiunium. Ad 2. dicendum quod in pueris est maxime evidens causa non ieiunandi. quia indigent multo alimento propter necessitatem augendi. et ideo quamdiu stant in statu augmenti quod est ut in pluribus usque in finem tertii septennii non tenentur ad ieiunia ecclesiastica. Inminente tamen necessitate magis quam pueris ieiunia indicuntur. sicut de ninivitis legitur Jone 3. Ad 2. q. dicendum quod ieiunium institutum ab ecclesia ad concupiscentiam refrenandam. ita tamen quod natura conservetur. ad hoc autem sufficere videtur unica comestio per quam homo potest nature satisfacere et concupiscentie ad detrahere vires comestionis diminuendo. et ideo statutum est quod semel a ieiunantibus comedatur. Potus autem quia magis sumitur ad alterationem corporis et digestionem ciborum sumptorum quam ad aliud remedium licet aliqualiter nutriat. ideo licet ieiunantibus bibere pluries. similiter et de electuariis. Ad 3. q. dicendum quod ieiunium ordinatur ad cohibitionem culpe. et ideo oportet quod aliquid de tempore addatur super communem consuetudinem comedendi. ita tamen quod propter hoc non multum natura gravetur. Est enim communis consuetudo comedendi circa sextam. quia tunc videtur esse completa digestio. quia tunc natura corporis humani indiget invari contra interiorem actus calorem. Et ideo ieiunans ut aliquam afflictionem sentiat pro culpe satisfactione taxatur ieiunantibus ad comedendum hora nona. Que quidem taxatio non oportet quod fiat secundum subtilem examinationem sed secundum grossam extimationem. sufficit enim quod esse horam nonam. Ad 4. q. dicendum quod ex divina providentia non solum disponitur qui effectus sed a quibus causis aut quo ordine proveniat. Inter alias autem causas quarum sunt tales sicut actus humani. unde oportet homines aliquid agere non ut per suos actus divinam dispositionem mutent sed ut impleant quosdam effectus secundum ordinem a deo dispositos. unde et convenienter est orare non ut dispositionem mutemus sed ut impetremus ut nos homines mereamur accipere quod deus omnipotens ante secula nobis dare disposuit. Ad 5. q. dicendum quod oratio cadit sub precepto de firmitate et necessitate. Veritate quoque ex precepto.

teneñt illi ad aliq̄s horas canõicas quib; ex
officio incūbit p̄ces ad dm̄ in p̄a toti' ecc̄e
fundē sic st̄ ministri ecc̄e. Indeterminate aūt
ad orōz tenet̄ quil; ex hoc ip̄o q̄ tenet̄ ad
bōa sp̄ualia pcuranda q̄ nō tant̄ ñ diuit̄.
Sz ī hoib; q̄ ministio ecc̄e nō fungūt̄ vt tp̄s
orandi statutū ēē ai ex canonū statuto te
neant̄ dieb; festis diuinis officiis int̄ēē. vt
ministris p̄ pp̄lo orantib; sinā intentoz ɔfor
ment. Ad. 6. q. dd. q̄ tp̄alia st̄ desid
randa. ⁊ a deo petenda nō ut finē eis sta
tuam' s; ut q̄dam ammicula tendēdi ī bti
tudinē inq̄m' p̄ ea vita corp̄lis sustentat̄.
⁊ inq̄m organice nob' deseruit ad actū virtu
tū vt dicit ph̄s in eth. Ad. 7. q. dd. q̄
restituē id q̄ ē iniuste ablatū ē actus in
stitie cui g̊ sruare iustitiam sit de neccitate
salutis ɔueniens ē q̄ id q̄d ē ablatū ali
cui restituē ei sit de neccitate salutis. Si
vō id quod ē ablatū ē restituible. dz id'
restitui. Si vō nō ē restituible. dz fieri r̄sti
tutio p̄ equale vl' recōpensatō equal' ⁊
dz fieri sm̄ arbitriū boni viri. Ad. 8. q.
dicendū q̄ ali' pōt alicui auferre famā t̄p'.
puta cū ali' pcedit ordine debito sruato in
dicendo crimen alius. ⁊ tūc nō tn̄r ad r̄sti
tutionē fame. Alio mō fl̄m dicendo. ⁊ iste te
tn̄r restituē famā ɔfitendo se fl̄m dixisse.
3º mō vez dicendo s; iniuste. puta cū q̄s pdidit
crimē alius ɔ ordinē iuris diui. ⁊ tūc te
net̄ ad restitōz fame quā pōt sine menda
tio restituē vt dicat se male dixisse vl' ī
iuste eū diffamasse. Et si nō pōt famā re
stituē tn̄r. ali' recompensare. Ad. 9. q.
dd. q̄ de ill' qui tenētur ad restitutōz ɔtīt
tules v'sus. Iussio ɔsiliū ɔsensū pallo re
cursus. ptcipans mut' nō obstans nō ma
nifestans. Quilq; aūt hoz. semp tenent̄
ad restitutōz. s. iussio. qn̄ aliq̄s iubet aliquē
dampnificari. Itē ɔsensus ad rapinā p̄pe
trandā in eo in quo rapina fieri nō poterat.
Itē recursus. s. qn̄ aliq̄s ē receptor latrnū.

⁊ eis p̄sidiū p̄stat. Itē p̄ticipatō. qn̄ ali'
se sociat latrn̄ ad spoliandū ⁊ p̄tē spolioz
accipit. Itē nō obstans cū ex offitō obsta
re tenet̄ sic p̄ncipes t'raz qui iustitiam
debent sruare. In aliis aūt casib; nō sēp
aliquis obligatur ad restituendū. Nō. n.
semp ɔsiliū vl' adulatio ē efficax cā rapie.
vn̄ nō sēp nō soluet. Videt̄ aūt ɔsiliator aut
mut'. i. tacens. aut pallo. i. adulator. aut
qui nō manifestat. ad restitutōēz teneri
qn̄ p̄babilit̄ extimari pōt q̄ ex eius causis
fuit h' a recepto obseruata. In oib; aūt hiis
si p̄ncipalis restituit alii a debito restitutōis
deobligantur.

N p̄fectione aūt p̄nie ⁊c.

Hic q̊. p̊. vt'm habeat ptes ⁊ vt q̄ nō.

Simp'x. n. ptes nō h̄t. s; p̄nia ē simp'x
ut alia sacra g̊ ⁊c. P̄. bapt̄s ptes nō h̄t
qui tn̄ ē multip'x in virtute g̊ mīns p̄nia.
Con̄. ptes st̄' ex quib; p̄fc̄e integrat̄ aliq̄d
s; p̄nia ē huiōi q̄z integrat̄ ex plib;. s. ɔfessi
one. ɔtritiōe ⁊ satisfactiōe g̊. ⁊c. Iux' h'
q̄. vt'm ɔuenient' tres ptes p̄nie assignentur
Itē vt'm p̄nia sit de venialib;. Itē vt'm
manente vo'te possit dimitti veniale. Itē
vt'm veniale possit dimitti sine mortali. Itē
vt'm aliq̄s de neccitate p̄nitē teneat̄ de pec
catis venialib;. Itē vt'm ɔfiteri. Itē
vt'm ɔfiteri. Itē vt'm p̄ benedictōz ep̄ale. ⁊ aq̄
benedictam ⁊ huiōi remittat̄ pctm̄ veniale.
Rn̄o. dd. ad. 1. q. q̄ ptes rei st̄ in q̄s di
uiduntur totū. h̄nt aūt ptes se ad totū sic
mā ad formā. sic p; p̄ ph'm. Io ph'a 2ª vbi
ptes ponit in gn̄e cāe mal'is. totū vō in
gn̄e cāe formal'is. vn̄ vbicūq; inueniunt̄ ex p̄te
matie aliqua diuisitas ut pluralitas ī
ē recipe ptiū rōne. Sz in sacro p̄nie act'
hūani se h̄nt p̄ modū mīe. ⁊ iō cū plures act'
hūani requirant̄ ad pfectōz p̄nie. s. ɔtri
tio ɔfessio. ⁊ satisfactō. ɔueīs ē q̄ sacrm̄
p̄nie ptes h̄eat. Ad p̊. g̊. dd. q̄ lic; pe
nitentia sit sacrm̄ simp'x. rōe virtutis diuine.

q̄ opatur in ea. rōe aūt mīe q̄ refertur ad act'
hūanos nō ē simpl'e. Ad. 2. dd. q̄ nō ē simpl'e s'
p̄nia ⁊ aliis sacris q̄ in p̄nia actus hūani di
cūt' mā. qui pn̄t ēē diuisi. Sz in bapt̄o ⁊ aliis
dicūt' res simp'r vna. vt aqua ⁊ crisma.
Ad. 2. q. dd. q̄ in recōpensatiōe offense q̄
ē p̄ p̄niaz nō requit̄ sola remeṅtio equali
tatis iustie sicut in iustia iudiciaria s; magis
recōciliatō amicitie quod fit dū offendēs
recompensat sm̄ volūte eius q̄ offenditur.
Et iō ex p̄te penitentis requiritur p̊ volūtas
recōpensandi quod fit p̄ ɔtritiōez. Sc̄o q̄ se
subiciat arbitrio sacerdotis loco di q̄ fit in
ɔfessiōe. 3º q̄ recōpenset sm̄ arbitriū mi
nistri di q̄ fit in satisfactiōe. Et iō ɔtritio.
ɔfessio ⁊ satisfactō ponunt̄ ptes p̄nie. Ad
3. q. dd. q̄ p̄nia ē remediuz institutū ad
expellendū pctm̄. cui debet̄ pena sensibil'
q̄ nō tm̄ debetur mortali s; ⁊ veniali. ⁊ iō
p̄nia ē remediū ɔueniens ɔ vtq; Ad. 4.
q. dd. q̄ manente cū manet effectus vni cā
voluntatis sit cā pcti venial' ipā manente
in affcū ad pctm̄ veniale nō pōt tolli pec
catū veniale. Ad. 4. q. dd. q̄ pctā mor
lia ɔnexionē h̄nt ad inuicē ex p̄te auersio
nis ex qua opponit̄ eis gr̄a. lic; nō h̄eant
ex p̄te ɔuersionis. ⁊ iō vnū mortale nō pōt
remitti sine alio. venialia vō nō opponūt̄
caritati. s; feruori caritatis. sublato vō fore
tollitur positius. n' restituit̄ positius. fore
ablato. Et iō q̄n dū ablata ē caritas per
pctm̄ mortale restitui nō pōt feruor p̄ remis
sionē pcti venial'. pōt tn̄ eq. Ad. 6. q. dd.
q̄ de pctis venialib; nō tn̄r quis penitē
de neccitate absoluta. q̄z nō aufert gr̄az
q̄ ē p̄ncipa'r vita sp̄ualis. tenet̄ tn̄ ex ɔditiōe
s. ad hoc vt dimittant̄ in hac vita. Et
eodē mō dd ē de ɔtritiōe. Nō. n. absolute
tenet̄ ho ɔteri de eis q̄ nō sepant a deo.
s; ad hoc q̄ deleant̄ neccē ē ɔteri. q̄z sicut
dcm̄ ē pctm̄ veniale nō dimittit̄ manē
te vol'te. Sufficit aūt de eis ɔteri in gn̄ali.

⁊ nō in sp̄ali ⁊ si sint in finita. Confiteri vō
neutro p̄dcoz modoz tn̄r q̄z ɔfessio ad hoc
neccē ē ut penitens satisfactōēz accipiat sm̄
modū delicti. pctō aūt veniali nō debetur
pena satisfactoria taxata q̄z pena illa esset
p̄portionata pene pcti mortal' q̄d ē impo'le
q̄z pctm̄ veniale dimittit̄ anq̄ aliq̄ satis
factō exterius iniungat̄. Mag' aūt ad exci
tand' deuotionē vl' ɔtritōez q̄ satisfactōez
forte tn̄ p̄ actus rōne statuti ecc̄e q̄ quil;
semel in anno teneat̄ ɔfiteri. hō exeus in sol'
venialib; tn̄r ea ɔfiteri. Sm̄ aliq̄s aūt n'
iste tn̄r q̄z p̄cep̄tū ecc̄e nō obligat n' illos
qui h̄nt aliqua ɔfiteri que debeant. vn̄ suffi
cit tali q̄ se sacerdoti repn̄tet ⁊ se inmunē a
pctō mortali ondat. Et p̄ h; p; solo ad. 8.
q. Ad. 9. dd. q̄ veniale pctm̄ dimittitur
p̄p̄ feruorē caritatis qui in pluratē ⁊ explicitē
ɔtritionē ɔtinet. Et iō illa que nata st' ex
se excitare feruorē caritatis venialia di
mittere dicūt. huiōi aūt st' ⁊ gr̄az ɔferre
sic omnia sacra in quib; impedimenta feruo
ris gr̄e auferunt̄. Sic aqua benedicta que
virtutē minima recipit ⁊ benedictō ep̄alis. vl'
⁊ exercitiū humilitatis ex p̄te mīa sic ɔtunsio
pectoris. ⁊ orō dominicalis.

Ercundo q̄ p̄nm'. vt'm circūstans agg
rauent pctm̄ ⁊ vt q̄ nō. Accn̄. n. rei nō
augent eius sb̄am. s; circūstan̄e st' accn̄ia
pcti. g̊. ⁊c. P̄. puatōnes nō h̄nt intendi
vl' remitti. malitia aūt pcti puatō ē. g̊. ⁊
circūstantiis nō intenditur nec remittitur.
Con̄. vnūqdq; excessem auget̄ ex quib;
gn̄atur. s; ex indebitis circūstantiis op'
malū efficit̄ g̊ ⁊ auget̄. Iux' hoc q̄. vt'm
circūstan̄e possint trahē pctm̄ in aliā spem.
Itē vt'm circūstans oēs sint ɔfitende. Itē
vt'm ypocrisis sit pctm̄ mortale. Itē vtrū
ypocrisis p̄ aliis viciis debeat poni impe
dimentū p̄nie. Itē vtrū ludi impediunt
p̄niam. Itē vt'm spectacula. Itē vtrū
exercitiū militie. Rn̄o. dd. ad. 1. q. q̄ s;

augustinus 4 de civitate dei. in his que non sunt mole magna idem est esse maius quod melius esse et cetera. In malis idem est maius esse quod peius esse. malum vero consistit in defectu debite proportionis actus in fine. unde cum huiusmodi proportio ex circumstantiarum debitarum appositione consistat, per defectum aliquarum circumstantiarum peccatum gravatur et per defectum plurium augetur utroque per intensionem, nam ex claritate albedo augetur. Ad primum ergo dicendum quod aliqua circumstantia dat speciem peccato ut dicetur inferius et talis circumstantia que non dat speciem potest aggravare peccatum. quia sicut bonitas rei non solum pensatur ex sua specie sed etiam ex aliquo accidente, ita et malitia peccati non solum pensatur ex specie actus sed ex circumstantia. Ad 2 ergo dicendum quod pugnationes non habent intendi per se sed per comparationem ad suos habitus. Ad 2 quoque dicendum quod pugnationes differunt secundum differentiam habituum. Circumstantie ergo que tollunt bonum ad speciem [illegible] speciem mutant. Que vero non tollunt non mutant speciem sed augent vel minuunt quantitatem peccati. unde accipere parum vel multum de alieno non mutat speciem furti. et hoc sive accipiens faciat intentione sive non. Ad 3 quoque dicendum quod peccatum mortale necessario est confitendum. unde circumstantia que novam speciem mortalis peccati addit de necessitate est confitenda. Alia autem ratio. Quidam dicunt quod omnes circumstantie que aliquam notabilem quantitatem addunt peccato sunt confitende ex necessitate si memorie occurrunt. Sed hoc non videtur cum ex necessitate non teneatur quis confiteri nisi mortale peccatum. Ad 4 quoque dicendum quod ypocrisis habet eandem rationem peccati sicut mendacium. mendacium autem non semper est peccatum mortale et sic ypocrisis. nisi quando est pernitiosa tendens in nocumentum alterius puta cum per creditam sanctitatem alium defraudet re quam habet vel habere intendit vel debet aut in nocumentum fidei vel ecclesie cum per sanctitatem creditam de ipso contra fidem et ecclesiam ei creditur. Ad 5 quoque dicendum quod opera penitentie exteriora precipue nata sunt sanctitatem ostendere. et ideo eis utitur ypocrisis intentionem penitentie recte excludens. et ideo directe impedit penitentie effectum quam alia vitia quamvis graviora. Ad 6 quoque dicendum quod ludorum duo sunt genera. Quidam enim ex se turpitudinem habent ut ludi qui in theatris agebantur ad luxuriam provocantes et hi sunt ab omnibus vitandi. alii habent devotionem ut cantus ecclesie et huiusmodi et tales ludi sunt laudandi. Quidam autem sunt ludi nullam turpitudinem habentes sed sunt virtutis eutrapelie secundum philosophum. et ideo secundum tempus et debitas circumstantias possunt laudabiliter fieri ad quietem presertim penitentis. Tamen in his alius debet remissius se habere quam alius inquantum pena fletum requirit. unde in eis potest moderate se habere secundum quod ad recreationem animi pertinent aut societatem eorum quibus convivit. Ad 7 quoque dicendum quod spectacula rerum turpium et alia peccatum provocantia studiose inspecta peccatum sunt et quandoque mortale. tanta potest libido adhiberi. unde a tali inspectione omnes se arcere debent et precipue penitentes. Quedam vero sunt spectacula de rebus utilibus et ad vitam necessariis sicut sunt venationes et huiusmodi. talia autem distrahunt animam. unde quamvis possint sine peccato eis intendere penitentes tamen sunt vitanda quia totum debet habere ad deum colendum nisi quantum necessitas exposcat. Ad 8 quoque dicendum quod officium militie et negotiationis et eorum qui vectigalia exigunt ex propinquo habent peccatum annexum vel admixtum quamvis sine peccato quandoque exerceri possint. Et quia penitentia debet occasiones peccati vitare satisfaciendo, et talia officia laudabile est si evitent. Non tamen est de necessitate penitentie quia penitens non potest omnes occasiones peccati vitare dum in mundo isto vivit.

[H]ic oritur questio multiplex etc. Et primo utrum ad iustificationem impii requiratur aliqua preparatio. Et videtur quod non. Aliquando iustificatur quis preparando se ad contrarium ut paulus actuum 9 capitulo etc. Preterea peccator non potest facere deo acceptabile ergo etc. Contra qui creavit te sine te non iustificabit te sine te ut augustinus dicit ergo etc. Iuxta hoc queritur utrum ad iustificationem impii requiratur gratie infusio. Item utrum requiratur motus liberi arbitrii in peccatum et in deum. Item utrum iustificatio impii fiat in instanti. Item quid inter ea que requiruntur ad iustificationem impii sit maximum opus dei. Item utrum de omni peccato mortali actuali sit contritio habenda. Item utrum dolor contritionis debeat esse maximus omnium dolorum. Item utrum possit esse minimus. Responsio dicendum ad 1 q. quod quamvis deus possit de se sine ulla preparatione precedente iustificare requirit tamen preparationem ex parte nostri. Sicut enim in omni mutatione naturali requiritur preparatio materie ad receptionem forme ita et in mutatione voluntaria ex imperfectione suscipientis. Ad primum ergo dicendum quod in paulo precessit preparatio iustificationem vel tempore vel saltem causa. Et hoc quidem in voluntate possibile est que subito moveri potest quod non est in mutationibus naturalibus in quibus semper alteratio precedit tempore generationem. Ad 2 dicendum quod opus acceptabile dicitur dupliciter scilicet opus meritorium et tale opus peccator non potest facere vel aliquid de genere bonorum et tale potest. Ad 2 quoque dicendum quod homo peccando deum offendit. offensa autem nulli remittitur nisi per hoc quod animus offensi placatur offendenti. et ideo peccatum remitti dicitur per hoc quod deus nobis placatur que quidem pax consistit in dilectione qua nos diligit. Dilectio autem dei qua nos diligit quantum ex parte dei est est eterna et immutabilis. Sed quantum ad effectum quem in nobis imprimit quandoque interrumpitur scilicet quandoque ab ipso deficimus et quandoque iterum recuperamus. effectus divine dilectionis in nobis qui per peccatum tollitur scilicet gratia qua homo fit dignus vita eterna a qua per peccatum mortale excluditur. Et ideo non possit intelligi remissio culpe nisi forte infusio gratie et per consequens iustificatio impii quod includit remotionem peccatorum. Ad 3 quoque dicendum quod iustificatio impii est quidam motus quo humana mens movetur a deo a statu peccati ad statum gratie sive iustitie. Oportet autem quod motus recedit a termino a quo et accedit ad terminum ad quem. unde oportet quod mens humana dum iustificatur per motum liberi arbitrii recedat a peccato et accedat ad iustitiam. Recessus autem et accessus in motu liberi arbitrii penes detestationem sumitur et desiderium. Oportet ergo quod in iustificatione impii sit duplex motus. unus quo per desiderium tendat in iustitiam et alius quo detestetur peccatum. Ad 4 quoque dicendum quod tota iustificatio impii consistit originaliter in infusione gratie per eam enim liberum arbitrium movetur et culpa remittitur. gratie autem infusio fit in instanti. Cuius ratio est quia quod aliqua forma non subito introducatur ex hoc est quod subiectum non est dispositum et agens indiget aliquo ad hoc quod subiectum disponat. et ideo statim cum materia fuerit disposita per alterationem precedentem forma in instanti introducitur. Dispositio autem requisita ad infusionem gratie ab ipso deo ut dictum est in secundo. Potest autem hanc et successive et subito causare cum sit virtutis infinite. Et ideo gratie infusio et per consequens iustificatio est in instanti quamvis dispositio ad eam quandoque sit successiva quandoque instantanea.

Est autem advertendum quod dispositio ad iustificationem impii quandoque sumitur pro ipso motu liberi arbitrii in deum et in peccatum qui idem est quod consensus ad detestandum peccatum et ad accedendum ad deum quod fit subito cum sit de substantia iustificationis. Quandoque autem ipsa dispositio sumitur pro quadam deliberatione que non est de substantia iustificationis sed via ad ipsam sicut alteratio ad generationem. Ad 5 quoque dicendum quod inter ea que requiruntur ad iustificationem impii que quidem sunt simul tempore sed ordine nature unum est prius altero. Et inter ea primum est gratie infusio. 2um motus liberi arbitrii in deum. 3um motus liberi arbitrii in peccatum. 4um remissio culpe. In quolibet enim motu naturali primum est motio moventis ipsius. deinde dispositio materie sive motus. ultimum enim finis sive terminus motus. Ipsa ergo dei moventis motio est gratie infusio. motio autem vel dispositio mobilis est duplex motus liberi arbitrii scilicet in peccatum et in deum. terminus autem vel finis motus est remissio culpe. Et ideo ordine naturali primum in iustificatione impii est gratie infusio 2um motus liberi arbitrii in deum. 3um motus liberi arbitrii in peccatum. ultimum est remissio culpe ad quam tota ista transmutatio sicut ad finem ordinatur. Sed dicetur dispositio precedit susceptionem forme ordine nature ergo motus liberi arbitrii gratie infusionem. Ad quod dicendum quod dispositio subiecti precedit susceptionem forme ordine nature sed non actionem agentis per quam est ipsum subiectum dispositum. Et ideo motus liberi arbitrii ordine nature precedit consecutionem gratie. sequitur autem gratie infusionem. Ad 6 quoque dicendum quod aliquod opus maximum potest dici dupliciter. uno modo ex parte modi agendi et sic maximum est opus creationis ex quo ex nichilo

fit ad. Alio modo propter magnitudinem eius ad
quod fit. et secundum hoc iustificatio que terminatur ad
bonum eternum dicitur participationis et maius
quam creatio celi et terre que terminatur ad bonum na-
turae mutabile. Ad 7. q. dicendum quod in omni peccato mortali
est aversio voluntatis a deo ad peccatum. et ideo contraria contrariis
curantur. oportet enim quod in omni remissione peccati mortalis
sit aversio actualis a peccato ad deum. hec autem a-
versio appellatur contritio. Dimittatur enim voluntate
permanentis in peccato non tollitur nisi per contritionem vo-
luntatis omnimodam que contritio appellatur. Ad
8. q. dicendum quod in contritione duplex est dolor. unus in
voluntate qui idem est quod peccati displicentia. et in hoc
consistit essentia contritionis. Alter in sensualitate qui
ex primo dolore causatur vel secundum necessitatem nature
ex motu superiorum virium quem consequitur infe-
riores vel secundum electionem prout voluntarie excitat
illum dolorem. Primus dolor debet esse maximo
in genere. scilicet respectu aliorum dolorum quia quanto aliquid
magis debet placere. tanto eius oppositum displi-
cere. Non tamen oportet quod sit maximus in specie huius
doloris. sicut quilibet amor caritatis est maxi-
mus in suo genere sed non in sua specie. Secundus autem dolor
non oportet quod sit maximus. tum quia vires inferio-
res magis moventur ad apprehensionem obiec-
torum quam ex redundantia virium superiorum. tum
quia non requiritur de necessitate ad contritionem sed ex per-
fectione. Ad 9. q. dicendum quod dolor primus non
potest esse minimus sicut nec eius oppositum. mini-
mum gaudium potest esse vel minima caritas. Sed
dolor qui potest esse minimus sicut et exterior afflic-
tio corporalis. In hiis enim omnibus debet accipi pro
mensura conservatio sui. et bonum habitudinis suffi-
cientis ad ea que agenda incumbunt.

Secundo queritur. Utrum confessio sit de
necessitate salutis. Et videtur quod non. prima contritio
remissionem culpe ordinatur. sed culpa per infu-
sionem gratie sufficienter remittitur gratia etc. Praeterea
aliquis est qui non habet peccatum nisi veniale. sed de
illo non tenetur homo confiteri. ergo sine confessione potest
esse salvus. Contra boetius dicit in libro de consolatione
si medicinam expectas oportet quod morbum dete-
gas. quod fit per confessionem. Iuxta hoc queritur. utrum

statim oportunitate habita teneatur aliquis confiteri
proprio sacerdoti. Item utrum possit confessio esse in-
formis. Item utrum confessio debeat esse integra.
Item utrum aliquis possit confiteri per nuntium vel
scriptum. Responsio dicendum. ad 1. q. quod passio Christi est
remedium omnis peccati. tam actualis mortalis quam ve-
nialis vel originalis. Virtus autem eius est
impressa sacramentis ecclesie. et ideo a nullo peccato po-
ssumus sanari sine sacramentorum susceptione. vel in
re quando est oportunitas suscipiendi. vel in proposito.
quando casus necessitatis non contemptus religionis
sacramentum excludit. Prima vero est sacramentum insti-
tutum contra peccatum actuale sicut baptismus contra originale
et ideo sicut baptismus contra originale. et ideo sicut baptis-
mus ita et prima est de necessitate salutis. Sicut autem
aliquis per hoc quod baptismum petit se subicit
ministris ecclesie ad quos pertinet sacramenti dispen-
satio. Ita per hoc quod confitetur peccatum suum se mi-
nistro ecclesie subicit ut congruum remedium pec-
catorum adhibeat quod facere non potest nisi pec-
catum cognoscat. hoc autem fit per confessionem pec-
cantis vel penitentis. Et ideo confessio fit de
necessitate salutis ei qui in peccatum actuale cecidit.
Ad primum ergo dicendum. quod gratie infusio sufficit ad cul-
pe remissionem. Sed ad eius infusionem consequi-
tam ordinata sunt sacramenta sine quorum suscep-
tione vel actu vel proposito homo gratiam non con-
sequitur. Ad 2. dicendum. quod confessio ordinatur contra
mortale non autem contra veniale ut supradictum est.
Ad 2. q. dicendum. quod secundum quosdam peccator tenetur con-
fiteri statim habita opportunitate sufficienti.
Nec obstat quod dicit decretalis quod homo semel in anno
debet confiteri. quia ecclesia non intendit indulgere
dilationem. sed intendit tempus arctare propter ne-
gligentiam hominum non autem ampliare. Sed quia
sit preceptum affirmativum non obligat nisi pro
loco et tempore. Unde videtur aliis quod regula non
tenetur homo confiteri nisi tempore ab ecclesia determinato
scilicet semel in anno. In quatuor tamen casibus tenetur. scilicet
ratione sacramenti quando vult communicare vel celebrare.
Item ratione periculi. scilicet mortis. Item ratione confitentis.
quia dicit sibi confessionem quod statim teneatur. Item
ratione dubii si non sperat copiam confessoris

amplius illo anno habiturum. Item si habeat casum
de quo solus papa possit absolvere. et modo habeat
copiam penitentiarii pape. Ad 3. q. dicendum. quod gratia que
sacramentis datur a capite in membra descendit. et
ideo solus ille est minister sacramentorum. cui ministrum
super corpus Christi verum datur quod solius est sacerdo-
tis qui consecrare eucharistiam potest. Et ideo cum sa-
cramentum penitentie gratiam conferat solus sacerdos est
minister huius sacramenti. et ei soli est facienda sacra-
mentalis confessio. Sed in necessitate et laicus vicem
sacerdotis implet. Ad 4. q. dicendum quod ad
effectum aliquem duo requiruntur. scilicet potentia activa in agente
et materia debita in suscipiente. et ideo ad effectum
ligandi et solvendi requiritur potentia clavium.
que datur in ordinatione. et materia debita. scilicet
subditus eius. quam quis habet ex iurisdictione vel
ordinaria quam habet papa. episcopus sacerdos proch-
ialis vel delegata qualem habent illi quibus pre-
dicti quod per se imponi committunt. Et ideo non suffi-
cit cuilibet sacerdoti confiteri sed proprio prelato
vel maiorum prelatorum. Ad 5. q. dicendum. quod secundum
quosdam confessio secundum quod est actus virtutis
meritorius. non valet sine caritate que est principium
merendi. secundum autem quod est pars penitentie potest esse in eo
qui non est contritus in quantum potest peccata sua sacerdo-
ti innotescere et clavibus ecclesie se subicere. Et
quamvis tunc non percipiat fructum absolutionis re-
cedente tamen fictione percipiet sicut est in aliis
sacramentis. Unde et non tenetur iterare confessionem quam
fictus accedit. sed tenetur postmodum fictionem suam
confiteri. licet contra hoc sit obiectio quia oportet confessi-
onem esse integram. aut ergo fictus confitetur fic-
tionem suam. et tunc non debet sacerdos eum absolvere
sciens oppositum sacramenti. vel non confitetur fictionem suam
et tunc cum non confiteatur omnia peccata confessione
habita a nullo absolvitur nec ab aliquo dimittitur.
Nec est simile de hoc sacramento et de aliis in quibus
imprimitur character. propter cuius indelebilitatem re-
mota fictione percipit aliquis effectum sacramenti.
Et ideo secundum aliquos si confessio fuit informis
tenetur quis cessante fictione omnia peccata iterato con-
fiteri. Ad 6. q. dicendum. quod sicut in sanatione mor-

borum corporalium. oportet medicum non solum speciem unius
morbi sed totam habitudinem infirmi scire. nec
medicina quam adhibet uni morbo contraria sit
alteri. et ita in sanatione morborum spiritualium. oportet
quod una fiat confessio omnium peccatorum que habentur in
memoria. Nec reputatur confessio dimidi-
ata si aliqua a memoria exciderunt. Ad 7.
q. dicendum. quod confessio secundum quod est pars sacramenti habet
determinatum actum sicut alia sacramenta determinatam materiam.
Et ideo sicut in baptismo ad significandum inte-
riorem ablutionem assumitur illud elementum cuius
usus maxime est in abluendo. Ita in actu
sacramentali ad manifestandum ordinate assu-
mitur id quo maxime consuevimus manifestare.
scilicet proprium verbum. Alii vero modi sunt inducti in
supplementum istius. Unde non est eis utendum nisi
de necessitate quando quis non haberet usum lingue
sicut mutus et qui est alterius lingue. quibus suf-
ficit quod per scriptum aut per nuntium aut interpre-
tem confiteatur. Propter absentiam autem proprii sacerdo-
tis non oportet per scriptum confiteri cum possit laico
fieri confessio. plus enim pertinet ad necessitatem
confessionis actus quam ille cui fit confessio.

Ic queri solet etc.

Hic queritur primo utrum in ecclesia debeant
esse claves. Et videtur quod non. Clavis est
introducendi in gloriam quam in gratiam. sed solus
deus habet claves introducendi in gratiam. multo
ergo magis ipse solus habet claves regni celorum.
Praeterea clavis est ad aperiendum et claudendum
sed hoc solius Christi est qui aperit et nemo claudit.
claudit et nemo aperit ergo etc. Contra dictum
est Petro. ceteris apostolis et suis successoribus.
Tibi dabo claves regni celorum. Iuxta hoc queritur
utrum sint due claves. Item utrum potestas cla-
vium se extendat ad remissionem culpe. Item
utrum ad remissionem pene. Item utrum sacerdos pro
sua voluntate possit uti potestate clavium. Responsio dicendum. ad
1. q. quod in corporalibus clavis dicitur instrumentum quo hostium
aperitur. Regni autem celestis hostium nobis per peccatum
clauditur. ideo potestas qua tollitur obstaculum peccatum
dicitur clavis. Est autem hec potestas in principio. scilicet sancto

ritatis que est in solo deo qui aperit per infusionem gratie. Item excellentie que est in Christo qui aperit per meritum passionis. Item ministerii que est in prelatis ecclesie qui aperiunt per ministerium sacramentorum in quo est virtus passionis Christi. Ad primum ergo dicendum quod deus introducit ad gratiam et gloriam per virtutem sed ministri sacramentorum ministraliter. Ad 2 dicendum quod ibi loquitur de apertione et clausione limbi ... que facta est per Christum qui habuit potestatem excellentie non autem loquitur de potestate ministerii. Ad 2 quod dicendum quod sicut dictum est clavis est potius removendi peccatum que erant obstacula regni celorum. Remissio autem peccati non debet preberi indignis. Ideo hunc actum qui est remissio precedit alter qui est discernere inter dignum et indignum in peccati remissione. Secundum hunc duplicem actum duplex est etiam clavis scilicet discernendi in causa in excommunicatione et solvendi et ligandi in absolutione vel condempnatione. Ad primum ordinatur clavis scientie et ad secundum clavis potestatis. Ad 3 quod dicendum quod sicut baptismus habet efficientiam ad remissionem peccati antequam actu suscipiatur si est in proposito ipsum suscipiendi sed postmodum pleniorem effectum confert in adeptione gratie et remissione culpe cum actu suscipitur. Et quandoque in ipsa susceptione baptismi confertur gratia et remittitur culpa cui primo remissa non fuit. Sic et claves ecclesie efficientiam habent in aliquo antequam se eis actu subiciat si tamen habet propositum se eis subiciendi. Pleniorem vero gratiam et remissionem consequitur dum se eis subicit actu confitendo et absolutionem percipiendo. Et nichil prohibet quin aliquando virtute clavium alicui confesso in ipsa absolutione gratia conferatur per quam ei culpa dimittitur. Est autem sciendum virtus clavium ad peccatores effectus non principaliter sed ministraliter agens sicut et de virtute sacramentorum dictum est supra. Ad 4 quod dicendum quod peccato mortali debetur pena eterna que remittitur deleta macula peccati sed manet reatus pene corporalis temporalis per quam quis tenetur satisfacere et de hac parte remittit sacerdos secundum proportionem id est secundum quod ad gratiam quis se disponit sed non tota sicut in baptismo. Per baptismum enim regeneratur quis in novam vitam unde nullus reatus pene temporalis remanet. Per penitentiam enim non fit regeneratio in aliam vitam que prius non fuit sed est quedam sanatio que fit virtute clavium que operatur ex superhabundanti merito Christi. Item de thesauro ecclesie qui sub est clavibus qui quidem thesaurus integratur ex merito fidei et caritatis totius ecclesie. Item ex merito superogationis perfectorum. Ad 4 quod dicendum quod sacerdos operatur in absolutione ministraliter. Ad operationem autem ministri requiruntur tria secundum tres ministri conditiones scilicet dispositio ministri, proportio materie et virtus motiva. Nam si serra non sit acuta non serrabit. Vel si non habeat materiam proportionatam scilicet ferream. Vel si non moveatur ab aliquo. Sic in absolutione sacerdotis debet concurrere rectitudo potestatis sue et proportio suscipientis et virtus dei moventis quorum si unum defuerit frustraretur effectus. Unde quod dicitur penitentie sunt arbitrande intelligitur non pro arbitrio sacerdotis simpliciter sed pro arbitrio discrete rationis qui et secundum suam discretionem potest variare penas satisfactorias in canone determinatas.

Secundo queritur primo utrum ecclesia debeat aliquem excommunicare et videtur quod non. Communio enim suffragiorum ecclesie nullus iusto potest auferri et a nullo iusto potest haberi. Ergo nullus ab ea potest separari. Preterea pena non debet excedere culpam. Ergo pro temporali dampno vel iniuria nullus debet excommunicari. Contra apostolus corinthium fornicatorem excommunicavit. Item hic queritur utrum quilibet sacerdos possit excommunicare. Item utrum non sacerdos. Item utrum excommunicatus et suspensus possit excommunicare et ab excommunicatione absolvere. Item utrum a minore se possit excommunicare. Item utrum universitatem. Item utrum liceat communicare excommunicato. Item utrum communicans cum excommunicato sit excommunicatus. Item utrum peccet mortaliter. Item utrum quilibet sacerdos suum subditum ab excommunicatione absolvere possit. Responsio dicendum ad 1 quod iudicium ecclesie iudicio dei conformari debet. Deus autem multipliciter peccatores punit ut eos ab bonum trahat uno modo flagella immittendo. Alio modo sibi homines relinquendo auxilium suum ab eis subtrahendo quo subtracto suam infirmitatem recognoscant et humiles ad deum redeant a quo superbe discesserunt. Quantum ad utrumque ecclesia in sua excommunicatione divinum iudicium imitatur. In primo enim a communione separat imitatur divinum iudicium quo per flagella castigat. In secundo enim a suffragiis et aliis beneficiis separat imitatur divinum iudicium quo hominem sibi relinquit ut per humilitatem seipsum cognoscens ad deum redeat. Ad 1 ergo dicendum quod duplex est communio ecclesie una interior per caritatem alia exterior per ecclesiastica ministeria ex qua contingit quod ecclesia intentionem suam dirigit ad omnia membra sibi unita. Primo non potest auferri iusto et nec etiam iniusto sed secunda potest. Ab hac enim fit separatio per excommunicationem non a prima. Ad 2 dicendum quod in dampno temporali ex nocumento tantum exterius et proprium propter primum non excommunicatur quis sed propter secundum. Non tamen sententia propter id debet inferri sed propter eius incorrigibilitatem id est propter eius contumaciam que tunc contingit quando quis non venit ad iudicium vocatus. Aut veniens antequam debeat discedit vel cum sententie non obedit. Ad 3 quod dicendum quod in foro penitentie causa agitur inter deum et hominem. In foro autem iudiciali causa agitur inter hominem et hominem. Et ideo absolutio et ligatio hominis in comparatione ad deum pertinet ad forum penitentie. Illa vero que est hominis ad hominem sicut excommunicatio que a communione separat hominem vel absolutio que restituit pertinet ad forum iudicii. Et propter hoc illi soli de iure communi possunt excommunicare qui habent potestatem in foro iudiciali ordinariam vel delegatam. Alii vero ut sacerdotes inferiores non nisi ex commissione eis facta vel in casibus certis eis a iure concessis sicut in furto et rapina ex quo concessum est sacerdotibus parrochialibus ut excommunicare possint. Sed dices parrochiales habent iurisdictionem in suos subditos. Dicendum quod iurisdictionem habent quo ad forum conscientie ut possint absolvere in foro penitentiali licet non quo ad forum iudiciale cum non possint coram eis conveniri in causis contentiosis. Et ideo excommunicare ab eis non possunt. Ad 3 quod dicendum quod absolvere et ligare in foro contentioso est actus iurisdictionis. Et ideo omnibus habentibus iurisdictionem ordinariam vel delegatam est excommunicare. Sed in foro penitentie est actus ordinis et ideo non potest hoc nisi sacerdos. Ad 4 quod dicendum quod ad excommunicatorem et absolutorem requiritur potestas libera. Excommunicatus vero et suspensus non habet liberam sed ligatam. Vel si habeat potestatem non habet executionem. Ideo non potest ligare et absolvere. Ad 4 quod dicendum quod excommunicatio requirit potestatem iurisdictionis in foro hominis ad hominem. Iurisdictio vero constituit superiorem. Nullus enim superior est seipso nec maiori nec equali sed solum inferiori. Et ideo nullus potest seipsum nec superiorem vel equalem sed tantum inferiorem excommunicare vel absolvere. In foro confessionis potest inferior quo ad mortalia absolvere superiorem ex commissione quamvis nec ex commissione possit hoc in foro causarum quia forum penitentie est hominis ad deum in quo peccatum constituit hominem inferiorem. Sed forum causarum est hominis ad hominem in quo peccatum non deiicit hominem a sua superioritate. Ad 6 quod dicendum quod excommunicatio non debet fieri nisi pro mortali. Et quia difficile est in peccato mortali totam universitatem invenire cum actus sint singularium personarum ideo non debet universitas excommunicari sed actores et consentientes. Ad 7 quod dicendum quod duplex est excommunicatio una minor que separat hominem tantum a participatione sacramentorum sed non a communione fidelium. Et ideo excommunicato tali excommunicatione communicare licet sed non licet ei sacramenta conferre. Alia est excommunicatio maior que separat hominem a sacramentis ecclesie et a communione fidelium. Et ideo excommunicato tali excommunicatione non licet communicare. Sed quia ecclesia excommunicationem ad medelam et non ad interitum inducit, excipiuntur quedam in quibus communicare licet. In his enim que pertinent ad salutem licet cum excommunicato loqui potest et etiam alia verba intersere ut facilius verba salutis recipiat. Recipe potest etiam personas ad quas spectat pertinet (?) prelatio excommunicati scilicet uxor, servus, filius vel etiam mancipatus rusticus et serviens. Sunt et quidam casus excepti sicut qui excommunicatus ignorat et qui aliquando peregrini et viatores sunt intra excommunicatorum quibus licet ab eis possunt res emere vel elemosinam accipere. Et similiter si quis videns excommunicatum in necessitate quia tunc ex precepto caritatis tenetur ei providere. Ad 8 quod dicendum quod excommunicatio potest in aliquem ferri dupliciter. Ita autem quod ipse excommunicetur cum omnibus sibi participantibus et tunc participans ei excommunicatur maiori excommunicatione. Aut est excommunicatus simpliciter et tunc aut participat ei aliquis in crimine prebendo ei consilium auxilium et favorem et sic iterum est excommunicatus maiori excommunicatione. Aut participat osculo vel mensa et sic est excommunicatus excommunicatione minori. Ad 9 quod dicendum quod quandocumque aliquis participat excommunicato quantum [...] sive quis ei communicet non licet peccat mortaliter.

n̄ in casib' an̄ exceptis. Sz q2 h' gue vr. io
alij dicūt q nō sēp p̄stat m̄oz li. Ꝫ solū qn̄
ī crīne l' ī diuis l' ī ɔtēptū ecc̄e ŝ ptiapat.
Ad .x. q. dd. q a minori excōicatōe pot absol
ui q̄lz q pōt absoluē a pctīs ppticipaniōis. s.
sacerdos pp̄ius. Si aūt ē maior aut ē lata sn̄ia
a iudice. ⁊ sic ille q intulit ꝉ ei' supior ab
soluē pōt. vl' ē lata a iur. ⁊ tūc ep̄c ul' q̄ sac
dos pōt. except' casib' q̄s ŝ ppa resuauit.
Pmus ē qn̄ āis iicit man' ī clicū ul' religi
osū. 2° qn̄ āis incēdit ecc̄iaz. ⁊ ē denūtia
t'. 3° si frangit' ecc̄iaz. ⁊ ē denūtiat'. 4° si sci
ent in diuis cōicat cū excōis a ppa. 5° si
falsauit litt's sed' aplice. 6° si excōis pti
cipat ī crīne. Nō .n. dz absolui n̄ ab eo q
excōiauit. ⁊ si nō sit ei' subdit' n̄ pp diffiul
tate accedendi ad ipm̄ absolueī ab ep̄o
l' a sacerdote pp̄o. p̄stita iuratoria cautione
q pareat man' illi' iudicis q sn̄iaz tulit.
Octo aūt casus excipiunt'. pm' ē ī articlo
mortis. q2 tūc a q̄lz excōe pot q's a q̄lz
sacerdote absolui. 2° si sit hostiari' alicui'
potētis ⁊ nō ex odio ul' pposito pcussit cli
cū. 3° si percutiens sit mulier. 4° si sit fili'
⁊ dn̄s q nō ē in culpa ledetur de ei' abit'.
5° si nō sit excessus enormis. 6° si sit paup.
7° si sit impub' ul' senex ivalitudinari'
8° si hāt inimicitias capitales. Sūt ⁊
alij cas' septē in quib' pcutiēs clicū nō in
currit. pm' si cā disciplīe pcussit vt plat'
ul' magr̄. 2° si iocosa leuitate. 3° si inuenit
eū turpit' agentē cū uxōe. matre. sorore
ul' filia. 4° si vi vi repellat. 5° si ignorat ee
clicū. 6° si inueniat eū ī apostasia p' amoni
tione t'nā. 7° si tn̄ sfert seclius ad actu
penit' ɔtrariū clicatui. ut s. si fiat miles.
l' ad bigamiā se tn̄sferat. Est aūt aduētē
dū q āis inuitus excōiat pot ⁊ iuit' ab excōicatōe
absolui. Itē q2 excōicatōes ɔnexionē nō hnt
pot āis ab una excōe absolui ⁊ remanē
ī alia. Qn̄ aūt āis a plib' excōicatōib' ab vno
excōicat'. si absoluit' ab vna ītelli' ab alijs
absolut' n̄ ɔtrariū expmat'.

Ostēso ostensū est ⁊c. Hic q̄ p°
vt' soli sacerdotes claues habeāt. ⁊
vt' q nō. q2 excōicare ⁊ absoluē ptinet
ad claues. Sz multi nō sacerdotes hnt potatē
hoc. g' ⁊c. Itē abbisse hnt potatē cohē
cendi moniales. g° ⁊ potatē clauiū. Ɔ.
ecc̄ia in sol' sacerdotib' ht claues. Iuxt' h°
q̄ vt' m sacerdotes legales claues hueriit.
Itē vt' m si hoies nō sacerdotes heant v
sū clauiū. Itē vt' m mali sacerdotes. It
vt' m hītes sc̄isma' excōicati. suspensi siue de
gdati heant vsū clauiū. Itē vt' m sac
dotes nō subditū ŝ. possint absoluē. Itē
vt' m q̄lz sacerdos a quolz possit absolui.
sit vt' m supior p inferiore. Rn̄° ad .1. q. dd.
q dupl'r ē clauis. vna q extēdit se imediate
ad celū ipm̄ reclaudendo ipedimēta introit' ī ce
lū p dimissiōes pctōꝝ. ⁊ h' vocat' clauis ordi
nis. ⁊ hāc soli sacerdotes hnt. q2 soli ordi
nant' ī hiis q̄ dicte st' ad dm̄. Alia clauis
ē q īmediate extēdit' ī ipm̄ celū. s. media
te militante ecc̄ia p quā āis ad celū vadit.
dū p eā excludit' ⁊ admittit' ad ɔsortiū mi
litantis ecc̄ie p absolōnē ⁊ excōicatōēz. Et h'
dr̄ clauis iurisdictōis ī foro ecc̄ie. ⁊ iō hāc
⁊ nō sacerdotes pnt hre. Sz nō pp̄e dr̄ cla
uis celi ŝ disp̄o quā ad ipm̄. Ad p' m pz
solo ex dictis. Ad .2. dd q abbatisse nō
hnt claues reg' celoꝝ. s. ad ipm̄ apiendū.
ŝ actū silem actui clauiū. s. in t'pali corre
ctione monialiū pp piculū cohitatōis viroꝝ.
Ad .3. q. dd. q potās clauiū ordinat' ad
apiendū regnū celoꝝ q ān passiōez xp̄i
ēe nō poterat. ⁊ iō sacerdotes legales potatē
n̄ hēbāt clauiū. Sz potās sacerdotū le
galiū erat p̄prie ad apiendū ⁊ clau
dendū tēplū legale mūdis ⁊ īmūdis. Itē
ad deferendū sacrific̄a legalia. Itē ad in
dicandū irreglaritates legales. Templū .n.
figu͂a erat ecc̄ie militātis. Sacrificia figure
sacroꝝ ecc̄ioꝝ. irreglaritates figē pctōꝝ.

potās aūt clauiū ordiāt' ad apcionē reg'
celestis ⁊ administratoꝝ sacroꝝ spualiū ⁊ re
missiōez pctōꝝ. Vn̄ patz q potās eoꝝ fuit
figa potātis clauiū ⁊ q̄ vēas claues nō hē
baut. Ad .3. q. dd. q agens p se ⁊ agēs
instrūale nō induc' in effcm silitudīnē suā.
ŝ silitudīnē pnn̄lis agentis. Pnn̄lc aūt a
gens induc' silitudīnē suā. Et iō ex hoc ad
ɔstituit' pnn̄lc agēs q2 ht formā quā ī aliud
trāsfundē nō pot. Nō aūt ex hoc ɔstituitur
agens pnn̄lc instrūale. ŝ ex hoc q applica
tū ē a pncipali agente ad aliqe effcm indu
cendū. Cū g° ī actu clauiū pnn̄lc agens
sit xp̄s aūt vt de' p aūctate ut vt hō per
meritū. iō pp plenitudīnē bonitatis ī eo. ⁊ ex pfec
tione grē. pōt in actu clauiū. Sz hō aliq
nō ē n̄ agens instrūale. ⁊ iō q̄ tūcq3 habeat
de grā nō pot ptingē ad effcm clauiū n̄
applicet' ad hoc qi mist' p ordiē sustepoēz.
Ad .4. q. dd. q sic ptīcipatō forme que ē
educēda in effcm nō facit instrm̄. ita nec
subtractio tal' forē tollit vsū instri. Et iō cū
hō sit tm̄ instrāli agens ī usum clauiū
q ht eā eiq2 p pctm̄ sit p'uat' grā p quā fit
remissio pctōꝝ. nllo tn̄ m° p'uat' vsu clauiū
iz. Ad .5. q. dd. q ī oib' ul' manz cla
uiū potās q' ad ecc̄iaz. ŝ usus impeditur
ex defectu mē. s. subditoꝝ q p ordinatōnē
ecc̄ie eis subtrahunt'. sic p eius ordinatoꝝ
subdit' vnis alij. Ad .6. q. dd. q ad usum
clauiū dc̄ potās requit'. s. ordis. ⁊ hec ē
equal' oib' sacerdotib' q̄ r° oim. ⁊ iurisdc̄o
nis. ⁊ h' nō ē equalit' oib' n' r° oim. In
hac .n. vt sit ordo in reb' oz ēē aliqe supp
mū in q° residat potās oim̄ sic ppam. ⁊ sb
illo platos medios. ⁊ sb ul' ultōs. Cū g° q̄lz
sacerdos q̄uis hēat potatē ordis plenariaz
ht tn̄ potatē iurisdictōis limitatā. iō nō
pot potatē suā in q̄lz hoiēz. ŝ in eos ī q̄
ht iurisdcōez. l' ordinaria l' delegatā. Ad
.7. q. dd. q potās ordis q̄m ē ō se extēdit
se ad oia pctā. ŝ ad usum hui' potātis re

qrit' ut dcm̄ ē iurisdco q a maiorib' ī inferiores
descēdit. Iō pōt supior aliq ŝ' resuare. alias
de quolz pctō simplr̄ sacerdos possz absoluē
penitēte. Sūt aūt .4. cas' ī quib' oz q simplr̄
sacerdos penitentē ad supiorē mittat. pm'
ē qn̄ ē solēpnis pnia iniūgenda l' iponēda.
q2 ei' minist' pp'us ē ep̄s. vt dcm̄ ē. 2° aūt ē
de excōicatōe qn̄ inferior sacerdos nō pōt absol
uē. 3° ē qn̄ īuenit irreglaritatē ɔtractā. p cui'
dispensatōe oz ad supiorē remittē. 4° de
incendiarijs. 5° qn̄ ē ɔsuetūdo ī aliq ep̄atu.
q enormia c'mīa ad terrorē resuant' ep̄o. q2
ɔsuetūdo in talib' dat ⁊ aufert potatē. Sz
dubitaret forte āis .u.trū pōt absolui ab
vno pctō sine alio. g° sacerdos talē remittens
ad supiorē a nullo pōt eū absoluē p tali
tp̄e. Ad q° d dicūt quidā q sb ɔditōe pōt absol
uē ab oib' casib' q̄ supiori resuatis. Sz q2
tota efficacia sacri ē in mā ⁊ forma q sīn
ɔditōe ē. iō alij dicūt q a nullo pōt. Sz hoc
ē ɔ ɔsuetudinē ecc̄ie. Itē fieret pindicū maximū
eo q tūc oia supiorib' resuaret'. Iō dicūt alij
q sacerdos hūs iurisdictōz pōt absoluē ab
oib' ⁊ acīmie eū ⁊ ipe sacerdos ē pcepꝭ
Sz tūc ad q° d resuant' supiorib' ⁊ asse
uit eis. ad q° d dd. ad duo. s. ut piciam
taxent iniūgant p tanto scele ⁊ ecc̄e reco
alient. ⁊ pcutis. ut uulit' ut q latz latet
iudeant. Ad .8. q. dd. q inferior in foro
ɔsc̄ie ex ɔmissiōe pōt supiorē absoluē. In
foro aūt ecc̄ie nullo m°. Tam' aūt vo dcm̄ ē
s. q. vt' m inferior possit supiorē excōicaē.

Secundo q. pcedit'. vt' q̄lz ex pcep
to teneat' ad frāq corectōez. Et vr
q nō. quicq3 .n. aliq cōicip' eīz ul' gerit. Ꝫ
soli plati tenet' ex pcepto eīz gerē o subdit'
g° ⁊c. P' votū religiōis nō absoluit
a pcepto dei. Sig° q̄lz hō tr̄ ex pcep frēz
corripe. vr q religiosi debeāt de claustro
exire ad corrigedū q̄ delinqre inuenirēt
q ī genis vr q2 sit religiōis obsuanē pret.
Cōn aug' in lib° ō rib dd. si neglexis co

ripe. peior eo fratribus est qui peccauit. sed non esset
nisi per eius negligentiam si quis preceptum dimitteret.
Iuxta hoc queritur vtrum liceat corripere platum. Item vtrum
peccatorem corripiens peccet. Item vtrum debeat aliquis
a correctione cessare propter timorem ne ille deterior fiat.
Item vtrum in correptione fraterna ex necessitate ammonitio secreta
debeat precedere publicam denuntiationem. Responsio. Dicendum ad .1.
q. quod diuina prouidentia nemini deficit in necessariis sa-
lutis que ipsa natura. Cum ergo sit hominum duplex ordo.
scilicet ad inuicem et ad platos quantum ad hec duo prouidentia diui-
na prudentia sufficienter nobis prouidet. ita ut
sicut quis tenetur plato obedire. ita fratri auxilium
impendere. quod maxime fit in correctione que ad bonum
spirituale pertinet. Et ideo preceptum diuinum ad hoc se
extendere debet. Verum quia ea que sunt ad finem necessitatem propter
finem recipiunt / correctio autem fraterna ordinatur ad fratris
emendationem. ideo hoc non cadit sub precepto nisi secundum quod
est necessarium ad istum finem. Non autem utrumque quolibet loco vel tempore
fratrem delinquentem corripiunt. Ad primum ergo dicendum quod licet pre-
latus habeat curam subditorum suorum simpliciter. quilibet tamen habet
curam aliorum secundum quod scilicet ad subueniendum in casu aliquo. maxi-
me si platus sit negligens. Ad .2. dicendum quod si
monacho oportunitas corrigendi veniat ipse tamen tur-
corrige. sed non tunc quasi delinquentem exiens claustra
ne in periculum incidat a quo alium liberare tenetur.
Ad .2. q. dicendum quod duplex est correctio. vna que est actus
iustitie per quam intenditur bonum commune quod non solum per am-
monitionem fratris procuratur sed et interdum per punitionem
vt alii a peccato timentes desistant. et talis correctio pertinet
ad solos platos non ad subditos tamen. Vnde tali corre-
ctione non licet aliquem platum suum corripere. Alia autem
est actus caritatis quam specialiter tendit ad emendationem
fratris delinquentis per simplicem ammonitionem. et talis correctio
pertinet ad quemlibet caritatem habentem et tamen ad quemlibet. postea ad quam
caritatem debet habere. et tali correctione potest inferior cor-
ripere platum suum. Sed quia actus uirtutis debet esse moderatus
debitis circumstantiis. ideo in correctione qua subditi corrigunt
platos. ita debet modo congruus adhiberi. scilicet ut cum mansue-
tudine et reuerentia corrigatur. Ad .3. q. dicendum quod aliquis
potest corrigere duplex. scilicet ex officio ut platus et sic peccat
peccator et si sit occulte corrigens videlicet indignus offi-
tio suo. Item zelo caritatis non ut platus. et sic in pecca-

to notorio existens presente ammonere potest non per modum
corrigentis ut ex officio ad malum non incitetur.
Ad .4. q. dicendum quod duplex est correctio sicut dictum est. vna
pertinet ad platos et ordinatur ad bonum commune quod habet uim
coactiuam et talis correctio non est dimittenda propter turbatio-
nem eius qui corrigitur si incorrigibilis sit. quia per hoc pro-
bonum commune dum ordo iustitie seruatur et vnius exemplo alii deter-
reantur. Alia vero est correctio fraterna. cuius finis est
emendatio delinquentis per simplicem ammonitionem. Et ideo
ubi probabiliter extimatur quod peccator ammonitionem non recipiat sed ad
peiora labatur est ab huiusmodi correctione desistendum.
quia ea que sunt ad finem debent habere modum secundum quod exigit
finis. Ad .4. q. dicendum quod peccatum aliquod sit publicum aut occul-
tum. Si quidem publicum sit non est tantum adhibendum remedium ei qui
peccauit vt melior fiat sed et aliis in quorum notitiam
venit vt non scandalizentur et ideo talia peccata sunt publice
arguenda. Si vero peccata sunt occulta. tunc videtur locum habere
quod dicit dominus si peccauerit in te frater tuus etc. quando enim de offen-
dit publice coram aliis iam non tantum in te peccat sed et
in aliis. Sed quia in occultis peccatis potest peccari per proximorum
offensa. ideo adhuc distinguendum videtur. Quedam enim peccata
occulta sunt in nocumentum proximorum corporale uel spirituale
vt si aliquis occulte tractat vt ciuitas tradatur hostibus vel
hereticus quo homines a fide auertat. Et quia in hoc iste
qui occulte peccat non solum in te peccat sed et in alios. debet sta-
tim ad denuntiationem precedere vt quis firmiter extima-
ret quod statim per secretam ammonitionem huiusmodi malum posset
impedire. Quedam vero peccata sunt que sunt solum in malum pec-
cantis et tui in quem peccatur. vel quia a peccante ledens uel
ex sola notitia. et tunc hic solum tenendum est ut fratri per
omnia subueniatur. Et ideo sicut medicus corporalis confert
sanitatem si potest sine membri abscisione sed si non
potest abscindit membrum minus necessarium ut uita totius con-
seruetur. Ita et ille qui studet correctioni fratris sui si potest
tunc sit emendatio fratris quantum ad conscientiam quod fama eius
conseruetur. sed quia conscientia preferenda est fame voluit dominus
vt etiam cum dispendio fame fratris conscientia per publicam denun-
tiationem liberetur a peccato. vnde patet de necessitate precepti
esse sed secreta monitio denuntiationem publicam precedat.
Ad .6. q. dicendum quod quamdiu spes habetur de correctione per se-
cretam ammonitionem non est procedendum. Sed cum iam
probabiliter cognosci potest quod secreta ammonitio non valet

procedendum est ulterius et dicendum plato non ut plato. id est ut
dicatur ei in loco iudicii residenti sed ut persona priuata
est que ulterius magis prodesse et non obesse. quia ex hoc non debet
publice procedere. vnde debet primo ammonere secundo plato ostendi.
3o aliis ut testibus ad conuincendum si actus iteretur.
4o plato et ecclesie ut remedium apponatur.

Sciendum tamen est etc. Hic queritur primo an aliquis
in fine uite uere possit penitere. et videtur quod
non ex uerbo. viuus et sanus confitebis. sed
non valet confessio nisi in vita. ergo nec simpliciter valet nisi in
sanitate. Preterea Ezechiel. clamabunt et non exau-
diam. glossa. sera penitentia. ergo sera penitentia deo non exau-
dietur. sed nulla est magis sera illa que in morte incipit
fieri. ergo etc. Contra latro in fine uite penituit et
statim remissionem inuenit. Iuxta hoc queritur vtrum penitens
in fine possit a quolibet sacerdote absolui. Item vtrum
penitenti in fine sit iniungenda penitentia. Item vtrum ta-
libus restituet aliqua pena post mortem puniendum. Item
vtrum penitens sit maioris pene debitor quam sibi a sacerdo-
te iniungatur. Item vtrum aliquis pro alio possit satisfacere.
Item vtrum indulgentie valeant ad remittendam pe-
nam satisfactoriam. Item vtrum tantum valeant quantum valere
pronuntiantur. Item cui sit facere indulgentias. Responsio.
dicendum ad .1. q. quod ecclesia nulli denegat misericordiam facienti quod
in se est ad eam suscipiendam. Ad finem autem quod in se est
duo requiruntur in peccatore que penitentiam integrant. scilicet dolor
de preteritis et propositum cauendi a futuris. Cum ergo quamdiu ma-
net vsus rationis in homine possit hec duo facere potest se
ad misericordiam quantum in se est preparare et per consequens misericordiam consequi.
cum misericordia dei numquam desit se preparanti. Et ideo quamdiu ma-
net usus rationis potest quis penitentiam saluiferam agere.
Ad .1. ergo dicendum quod confiteri in vita est preceptum. sed in sa-
nitate consilium. Ad .2. dicendum quod penitentiam seram vocat
que fit post mortem non in morte. Ad .2. q. dicendum quod ad
absolutionem duo potissime requiruntur. quedam ordinis quedam iuris-
dictionis. Prima equaliter in omnibus sacerdotibus est et omnium. 2a
autem limitata secundum statutum ecclesie. quia ergo necessitas le-
gem non habet. ideo in articulo mortis omnibus sacerdotibus
in omnes homines de omnibus peccatis et sententiis permittitur absolo-
uere. Ad .3. q. dicendum quod homo in tali statu non potest
agere penitentiam exteriorem et ideo totum agendum est circa eum
quod pertinet ad promotorem penitentie interioris sine exte-

rioris exterioris. vnde satisfactio non est ibi imponenda
sed innotescenda. ut de peccato dolere possit. et hic proprio
dum consolationibus. ostendendo benignitatem dei peccata remit-
tentis. Ad .4. q. dicendum quod pena post remissionem
culpe exigitur ut equitas iustitie seruetur. Et ideo cum
culpa inordinata remanere non possit quamuis reatus
pene eterne sit dimissus per contritionem et per confessi-
onem et absolutionem debet quod adhuc penitens qui
non impleuit satisfactionem in hac uita post hanc vi-
tam puniatur. nisi tanta fuit contritio que totaliter a
pena purget. quod quandoque contingere potest. Ad .4. q. dicendum
quod actus nostri boni vel mali sicut dictum est nichil
diuersificat in efficacia sacramentorum. vnde siue sacer-
dos discrete se habeat in iniunctione penitentie siue non.
nil diuersificat in efficacia sacramentorum et quantum ad
effectum contritionis confessionis et absolutionis.
siue penitentiam discrete iniungat siue non semper rema-
net reatus ad penam cuiusque quantitatis. vnde si eam
hic non explet ab eo in purgatorio exigetur. Ad
.6. q. dicendum quod satisfactio iniungitur propter duo. scilicet ad sol-
uendum debitum culpe preterite et ad preseruandum in inci-
dendum future. 2o modo non potest vnus pro alio satisfa-
cere. quia per ieiunium unius non maceratur caro
alterius. nec ex actibus vnius alius bene facere assue-
scit. primo autem modo potest vnus pro alio satisfacere dummodo
satisfaciens sit in caritate vt opera eius satisfa-
ctoria esse possint. Nec debet quod maior penitentia iniungatur
ei qui pro alio satisfacit ut quidam dicunt. moti hac ratione
quia pena propria magis satisfacit quam aliena. Pena enim
habet rationem satisfactionis maxime ratione caritatis et quia
maior caritas apparet in hoc quod aliquis satisfaciat
pro alio. ideo non requiritur maior pena sed potest aliquando
sufficere minor. Quia autem iniungitur non tantum ad ab-
soluendum a pena sed etiam in remedium. ideo non debet vnius
satisfactio accipi pro alio. nisi defectus aliquis appareat in
penitente propter quod sit impotens ad satisfaciendum. Si
tamen aliquis pro alio satisfecerit ipse a debito pene ab-
soluitur. etiam si potens sit satisfacere. Ad .1. q. dicendum
quod simpliciter concedendum indulgentie valent in foro ecclesie
sed non in foro dei. quia per illas ut dicunt est absol-
uitur quis a penis taxatis a iudice sed non a penis
a deo taxatis. Sed contra hoc est quod dicitur in euangelio.

Item vtrum tertio producto debeat precedere publica denuntiatio

quicq solliis l'tiui ac. Itē eciā dato indul
gentias poti' noceret q p̄dessz. diu ap̄ennis satis
factoriis absolvendo ad penas purgatorias
graviores trāsmitteret. Et io sm alios indulgē
tie valent in foro dei. qr in eccia ē thesaurus
meritorum/ tam totius ecce q psonarum in eccia. ꝛ pri
ncipue meritum xpi de quo p̄latus ecce qui hēt
claves thesauri p necessitatibus ecce pot accipe
ꝛ dispensare. Est aūt adūtend' q quatuor
requirunt' ad hoc ut indulgentie valeant. duo
ex pte dantis ꝛ duo ex pte recipientis. ex
pte dantis auctas ꝛ necitas causarum/ Ex
pte vo suscipientis contritio ꝛ devotio cum effectu
informa indulgentie deviatē. Ad 8. q.
dō. q circa hoc fuerūt diūse opiones. quidam
n. dixerūt q indulgentie valent sm mensurā
devotionis suscipientis. ꝛ nō q sonat. Sz c̄
hoc ē qr tunc ꝛ sine dato extioi valeret in
dulgentie. Alii ꝯ dnt q valēt sm mensurā
rei date. Sz ꝯ hoc ē. qr tunc potius eēt nundina
tio quā indulgentia. Alii dnt q valent
sm mensurā accessus ad cām p qua indulgentie
dant'. vn quando dant' p fabrica ecce. q magis s̄b
venit sm facultate suā pl9 hēt de indul
gentia. Sz ꝯ hoc ē. qr tunc etiā videt' cōs de
cipe cū hoc hoibus nō p̄tur. Et io sm alios
tantum valet quantum sonat. Rō aūt huius ē. qr in
dulgentie valent ad meritū remissionis pene.
remittendo penā totā ul' pte hoi/ ad remis
sionē aūt pene hoīs dispensare pot p̄lat' de
thesauro ecce. vn tantum valēt indulgentie qm a p
lato ecce pnunciant'. valēt n. xl. dies indul
gentie cuiuz hūt tantum q valēt. xl. dies pnie
ste sm taxatōz factā a sacdote ul' a iur' ul' a
iustia dīna. Ad 9. q. dō. q indulgentia fit de
cōi thesauro ecce q ē habundans meritorum/ vn sol9
papa q toti ecce p̄est gnalr ꝛ vq̄z de thesauro
indulgentias dare pot. Alii vo st in pte p̄si
dentes ut epi. vnm hijs ē potas limitata
sm ordinationē pape. ꝛ io ex cōmissione pape pnt dare
sm q eis taxatū ē a dnō aplico. Alii aūt infe
riores q p̄sunt congregationibus. lz possint merita

subditorum aliis cōicare ut s' ꝛ oibus aliis valere
possit q̄lis ē itota ecca ꝛ p̄ncipue p meritū xp̄i.
P̄nt q̄ alii nō sacdotes indulgentias face
si iurisdictōz ordinariā ul' cōmissam hūt qr po
testas faciendi indulgentias sequit' iurisdictōz.

¶ Ecundo q̄rit'. vt' p9 hac vitā sit pur
gatoriū ꝛ vr̄ q nō. Dicit io. ap. bti mor
tui q in dnō moriunt'. am. iā. d. sp. vt. re. a la.
s. ḡ hijs q moriunt' in dnō n̄ manz aliqs loc9
penal' l' purgatoriū. P̄t sic se hēt iniqtas
ad suppliciū sic iustitia ad p̄miū. s; decedentes
iniqtate statī vadunt ad suppliciū. ḡ decedē
tes i caritate statī vadūt ad p̄miū. Cōn. ali
q decedunt sine culpa ꝛ tā cū debito pene ppt sa
tisfactōz icopletā. q ḡ illā penā solvent q̄
n̄ pot fieri n̄ in purgatorio qr in iferno nulla est
redēptio. q nō. ꝛ sic p̄ibit iustitia dei. Iuxta h
q̄ vbi sit loc9 purgatorii. Itē vt pena purgato
rii excedat oēm penā. cōiē huius vite. It vt
pena illa sit voluntaria. Itē vt aīe i purga
torio puniant' p demonū ministriū. Itē qd sig
ficet apo9 p lignū fenū ꝛ stipulā edificata sup edi
ficiū. It vt culpa p purgatoriū deleatur.
It vt p ꝯfessiōz gnalē deleant' pctā venialia
ꝛ oblita. It vt sacdos i quolz casu teneat'
pctm q sit sb sigillo ꝯfessionis. Itē vt p ali
quem modū teneat' revelare sacdos. Resp.
ad 1. dō. q sic supdcm ē p ꝯtritōz delet' culpa.
n̄ tollit' reat9 pene n̄ q tollitur veniale s̄p
dimissū mortalibus totalr. Iustitia aūt dei exigit
ut pctm p penā debitā ordinet'. vn oz q ille
q i pctis venialibus decedit ꝛ p9 ꝯtritōz ꝛ ꝯfessi
onē an satisfactōz debitā de mortalib9 et
venialibus puniat' post hac vitā q eē n̄ pot n̄ in
purgatorio. vn pz purgatoriū eē. Ad 1. g. dō.
q itelligit' d laborib9 opationis ad merendū ꝛ n̄
de labore passionis ad purgandū. Ad 2. dō. q
n̄ ē oio sile qr iniqtas nō ꝯpatit' secū ad bonū
viē meritoriū. caritas aūt ꝯpatitur secū aliqd
n̄ mortale s; veniale. Ad 2. q. dō. q loc9 purga
torii dr aiabus assignat'. s. sm legē cōez. ꝛ sic ē
iloco vno. s. in pte inferni et lymbū patrū.

Alt9 sm dispensatōz spālem. ꝛ sic ꝯ purgant'
aie. aliqn i locis diūsis i quibus deliqrunt.
Et h' alij accidit p suī revelatōz p suffragia
cor q̄bus appent. i locis ill'. aut p viventiū he
dificatōz. Ad 3. q. dō. q in purgatorio est
dr̄ pena vna dāpni inq̄ntū retardant' a dīna
visiōe. alia sensus inq̄ntū ab igne corli puniunt'.
Et q̄m ab utraqz/ pena purgatorii minima excedit
penā maximā hui9 vite. Nā q̄nto ad mag9
desideraīt tanto magis ei9 absentia ē molesta.
Q ꝛ q̄ affectus q post hac vitā desideramus
summū bonū i aiabus sctis ē in excessu/ qr nō
retardant' mole corpis. io de retardatōe ma
xime dolent. Silr ꝛ qr dolor ē sensus lesio
nis/ tanto aliq's mag9 dolet de aliq' lesivo q̄nto
magis sensitivus ē. Et qr tot9 sensus corpis ab
aīa ē si ad lesivū agat i ipm. multo magis
affligetur. vn pena purgatorii excedit omēz
penā hui9 vite. Ad 4. q. dō. q voluntariū
dr dupl'r. l' a voltē absoluta ꝛ sic nulla pena
ē voluntaria s; volti ꝯtraria. vl' a voltē ꝯdicio
nata. s. p aliq̄ ut ustio p sanitate ꝛ sic
pot eē voluntaria trip'r. vl' a volte assentiēte/ sic
ē pena satisfactionis vl' acceptāte sic ē pena
meriti vl' sustinēte/ sic afflictio a deo aliquo
bono hoi imissa ē voluntaria. nō tam9 ab ea
liberari velt. ꝛ sic pena purgatorii ē voluntaria.
Ad 5. q. dō. q dupl'r pot eē ministriū i pur
gatiōe vl' exstiseu sic eē ad op9 vl' mini
sterii. s. in ipo ope. Sic iudex i punitiōe rei
alr ministrant apparitores i exhibēdo cū alicui
carnifici. ꝛ alr carnifices cū torquendo. p mō
demones ul' ipi angli pnt eē ministri pene
purgatorii. deducēdo ad loca penalia. 2° mō
sol9 deus agit p ipm ignē/ vn nō purgant' h
mō ministerio demonū qr purgandi viatores
extiterūt n' anglorū qr ꝯtrarios suos nō sic affli
gerēt. Ad 6. q. dō. q lignū fenū ꝛ stipula no
minant' in' apto ē materia ꝛ facile ꝯsūptibile
q ad p'ma ꝯcretē significat mortalia/ s; quo ad
sez venialia. io alij accipiūt p mortalibus p se.
alij p venialibus. p se. alij p venialibus/ que

adiuncta st mortalibus. P̄mo puniunt' p se pc
catū etna i inferno/ 2° mō pena tpāli i mundo. l' in
purgatorio. 3° in q̄ntū p se debet' eis pena tpāl'.
tū p accñs debet' eis pena etna. i iferno rōne
anexi. Est at advtend' q h' sp̄o sup tripli
incit accipi i sac scptura. vl' ppe. sic dr i ps.
elevata ē magnificentia t. sup cel'. l' i ppe. s. p ius9.
sic hoie dr de. sup flūīa ba. l' i ppissic. i. post.
sic accipi ꝯ ce. ilto. sup tios assur. i. post
sm glo. p mō sup fundamētū fidei dnr hedi
ficari opa bona q significant' p aurū argentū ꝛ lapi
de p̄ciosum. 2° m pcta venialia. 3° m mortalia.
Ad 7. q. dō. q i purgatorio remittit' pena
s. mortali vl' veniali debita. s; nō remittit' n̄
venial' culpa. Sz ē tpr' gen9 pcti. qdā oio volu
tariū. tū in vli q sepatū in pto s. originale ꝛ
io remitti pot tū sine actiōe q sine passiōe
volt9/ 2m oio voluntariū. tū i vli q in ptr s.
pctm mortale. i. nō pot remitti sine actiōe
ꝛ passiōe volt9/ 3m pcti voluntariū ꝛ pcti i vo
luntariū. i. in ptr q̄ntū nō tm9 s; involuntariū in
vli. ut veniale ꝛ io remitti pot l' actiōe volt9
i pnti l' passiōe in futō. Ad 8. q. dō. q pcta
venialia nō opponunt' directe caritati ut dcm ē ꝛ
io ad eorū deletōz nō req' novē grē infusio n'
spāl' pnia. s; sufficit ad eorū deletōz ꝯtitio gnal'
ꝛ ꝯfessio. sive sit spāl' sic q fit sacdoti i pvato.
sive sit gnal' q fit i publico p hōtē ꝛ delent' pc
cata oblita cū ea spālr ꝯfiteri nō sit in potate
hoīs. Ad 9. q. dō. q ea q in sacris actibus
gerunt' st sig rei q mīr9 ꝯtingit. et io ꝯfes
sio q gs sacdoti scē scrivat sig ē meioris q
gs deo servit. Deus aūt pctm illi9 q se servit p
pniaz regit. vn ꝛ h' oz in sacro pnie significari.
Et io ē ntūle sacti ē q aliqs ꝯfessiōz celet
ꝛ tam q violatōr sacti p̄ierat q revelat. Ad
10. q. dō. q qdā dixerūt q ꝯfessio claudit
h' q ab ꝯfesso ē. ꝛ si alio m sine cū sine pt
p9 sciunt. alij at q i. tm q ē cū sacto nō qd post
Sz vtqz iustie repugnat. qr p h' ꝛ iustū iudiciū ꝛ
ver testio9 deletur l' ipediret. Io alij verius dnt.
q q ē ex vi sacti nō tur celare qd alr sciuit.

sive an sine pt. S; tn pp scandalu uitandu n
d; dre n nccitas imineat n tuc d; dre se p
ofessione h' stire. Ex q pz q de licen ofitentis pt
hoc dre. q ex hoc ipo q ofitens sacdoti insinu
at. fnat eu alio mo sare.

quod in confessione audiunt

Vin iusti auctoritatibz. h' q pmo
vr in eo q reuidinat redeat pcta dim
issa. Et vr p q redeat. q ad culpa. qz de
letio culpe e effcs imediat gre s; recota tn ime
diata remouet effcs. g cu gra p reaidiu re
mouet vr q culpa redeat. P vr q redeat
q ad reatu. aliqb n. otrit & ofesso debitor tn
pene cadit ostat q soluet illa pena. s; no n
inferno. pena aut infnalis debita fuit pcto
morli pteo. g redit reatus. Con. otriu no re
ducit suu otriu s; qnq; pctm qd qb omitt otru
e pro deleto p pniaz. sic auaricia pdigalit g pcta
tn seqntis no reduc pcedes. Iux h' q vr ing
titudo q pcta dimissa dr reduce sit pctm spa
le. It utr ex ingratitudie reuidiuatis osurgat
tant reat q fuit oiu; pcto; pcedetiu. Ite
vr p igtitudine redeat pcti veniala. Ite vr
oiginale. Ite vr reuidinas teneat itin pcta
sua ofiteri. Rn. do. ad .1. q. q i pcto tu st .s. ac
tus macla & reat. actus e aut q pcta q ad actu
redire n pnt. S; q ad maclaz & reatu. dnt qda
q redeat & p oms pctu. S; h' vr icoueniens. Cu
n. macla sit deleta & reat dimiss absolute p pniaz n
pnt h' redire n tn ipa iterum. s. actus q e pteritus
fit no pot itari. Et io do. fm stos qd pec
cata dimissa no redeut simplr. s; fm ved; roe
igtitudis i q reuidiuas bnfic pouis remissionis
ingtus extitit & tanto mag qto maiora sut
ei dimissa. Et lz h' st ved; de oi morli. s. q re
deat p ingtitudine. tn de 4or spali q hnt vsp
b; otinet. s. fres odit. apostata fit spnit; fra
tru penitu isse piget p stina culpa redit. Alui
n. pctm solu st o ipm remittente. h' aut o ipz
remediu. Na apostasia fidei e o fudamtu re
missionis qd e fides. Odiu fris n e o oplemtu
remissionis q e caritas. Alia duo o ipm sacrz
pnie p q fit remissio. s. dolor de pnia o sacrm

ia suscept. otept o susceptu. Ad. p. do. q. dr
e tn. qui eduxit effcm tn i esse qui de. & tn
h' a oservat alia educens s; no osuuans. de sa
h' vtute q destructa tn effcs no destruit.
Ad .2. do. q h' e p actus oxq no absolut ipm.
oz absolui i inferno. Ad .2. q. do. q igratitudo
peccatis qnq; e spale pctm. qnq; no. s; circu
stan gnal. pctm. n. spem recapt. ex intentoe
peccatis. vn phs in .5. eth. q mechat ut furet
mag e fur q mech. Si g ptor i otepta dei
q bnfica suscepti ad pctm omittit io pctm chit
ad spem ingtitudis. & huoi igtitudo e pctm
spale. Si vo aliq intedens ad pctm omitte
pcta hoi aduu nc tnhit ad hoc pp hoc qd pctz
ad dei otepta igratitudo no erit pctm spale s; pc
cati circustan. Ad .3. q. do. q qntitas reat
osequitur qntitate pcti. qntitas aut pcti p qd quis
reuidiuat e multu minus qnq; ex suo gnre q p
cata pius dimissa. vn qntitas reat ingtitudi
nis no pot ee maior qntitate pcti. & io no redit
equal reat fm qntitate absoluta. s; fm ppor
tione. qz qto fuerit maiora pcta dimissa tanto
maior e ingratitudo opposita q remissioi ppotuat.
Ad .4. q. do. q eode mo q pcta morlia redeut
p ingtitudiez & venalia sili. Sic. n. bnfm dei at
tribuedu e remissioni morliu pcto; ita & ve
nialiu. Et qz ex h' q bnfimm remissionis e otepta
ocomo in pcto sequti. s; in hoc pcta dimissa
redire dr p ingratitudiez. Et eode m q oiginale
redit qz bnficm gra tollit. Et p h' pz solo
ad .4. q. Ad .6. q. do. q in foro ofesse e ad
exponedu uno m dicte q sic expoit id cuius
ablato e p ofessione. & sic pcta dimissa ofiti
nllo m tenr. cu pcta no maneat n q ad ingti
tudine. q cu no tnhat i aliqd gen pcti spale ofi
teda n e. Alio m dicte sic id sine quo sanr
no pot obtinere mo. Satisfactio. & h' mo tnr ille q
ofitet sacdoti expone ea qbz sacdos scire po
ssit q satisfactio sit ei iniugenda. Sic ofitens co
fitet se ee ifirmu ut ei remedium no ipoat. Et
p hc modu tnr reuidiuas noticie pcta dimi
ssa q sufficit ad h' q sciat q satisfactio sit ei

iniugenda. ut sepe frequt lapsu cautius passo sic
ex aliq actone illu pcedente & sili. de aliis pctis.

Eqndo q pnia vr q pnia sit unu sacrm
& vr q no. Sacrm e i gnre sig. s; st plura
sig .s. otricio ofessio & satisfactio. g & c. P di
uisoz agentiu diuisi st actus. S; ad ofessione
diuisi actus ocurut. s. penitetis & absoluetis.
Cu g pnia in actu osistat vr q no st unu sed
multa. Con. sacra st tm .1. s; si pnia eet sac
mtu plia eent sacra q. vii. Iuxa h' q vr h' sa
cmtu magis osistat in his q gerut a sacdote
q a penitente. Ite vr ubi sacdotis absol
uentis debeat ee p modu deptionis. It vr
hoc sacrm st ex aliq institucoe. It qn fuit i
stitutu. Rn. ad .1. q. do. q qn aliq effcs pcedit
ex multis cais sil aggtatis necnlla car est ca
p se. s; oes st vna ca. sic pz de trahentib; naue.
vn cu effcs pnie no seqtur n aliq mo ex istis
oibz que ad pniaz ptinet. om illa hnt rone
vni ca. r illius effcs. Et qz sacra efficiut sigfido
illa om hnt roz vni sig. diuinitqz effcm signat
in cplete. Et pp h' illa om q in pnia requirut sut
unu sacrm. Ad .1. g. do. q no reputat suffici
ent effcs pnie p qlz illo; pliuz s; p om simul
& io om st unu sig. Ad .2. do. q actus penitetis
st mia huius sacri act aut absoluetis
sunt sicut fora. vn sic ex mia & fora i aliis sacris
efficit unu sacrm ita hic ex actu penitentis et
absoluetis. Ad .2. q. do. q i oibz sacris e id
loco me & id loco fore. & sig e ex pte mie penital
s; effcs ex pte fore. Et io cu actus penitetis sit s;
mia. absolo aut sacdotis sic fora. pnia h' sacr
mtu q ad rone sigficadi osistit in actu penits
s; q ad efficacia i absolone sacdotis. Ad .3.
q. do. q q da sacra st i quibz ex adinstitutoe
sacri semp oseqt aliqs effcs i suscipiete n impe
diat pp indisposicoe suscipiens sic e i oibz sacris
q ipmut caractere. Et io i ill pp ecatidiez
exprimit minister ptuali ul pmr effcm sacri
vl p mod indicatiu sic in bapto ul in ofirmatoe.
vl p mod ipatiu sic in sacris ordib. In pnia
aut impedit oes effcs absolonis p i dispone

vol illis penitentis. & tn ipa absolo q e inse cau
dinali induc effcm suu n sit aliqd ipedimtm. & io
ipa absolo fit p mod indicatiu s; pmittit de
pcatu oro .s. misereat ne effcs absolonis ipedi
at. Ad .4. q. do. q cu pnia e tria osideare
s. actu pnie intiorez & actu extiore aliqz &
mod dectatu spali. i utqz q ad p. pnia q e vt
e a lege nre sine istitutoe. q ad 2m a lege moy
si q pcipiebat fieri aliqa sacrificia extiora pro
pcto. q ad 3m e istituta i noua lege q pcipit ofessi
one & satisfactioz ad arbitriu hois. & ab hoc
ultio mo ht q sit sacrm .s. sig & ca remissi
onis pcto;. Ad .5. q. do. q dns i pnia pdicatio
nis sue idixit hoibz vt no solu peniterent s; &
pniaz agerent sigtanto diuisos modos actuu
& dectiatos q reqrut ad hoc sacrm. s; io qd p
tinz ad effcm instituit dectaiut. Math. 16. v dix
petro tibi dabo cla. reg. ce. & c. Efficatia aut orgi
ne huius sacri & vtutis eius maifestauit pt re
surrectioz. luc. ult. u dic. q optebat pdicari
i noie eius pniaz & remissioz pcto;. i oes gtes.
pmisso d eius passioe & rone vbi ondit nois
p patientis & resgetis efficatia p h' sacrm ad
remissioez pcto;.

Ost pmissa e aliud sacrm. h' q p
vr extma unctio sit sacrm. Et vr q no.
Sic. n. olea ossiut ad ifirmos ita ad ca
thecuios. s; unctio q fit ad cathecuios no e sac
mtu. g nc extma unctio q fit oleo ad ifirmos.
P sacra ve. le. fuert sig sacro; no. le. s; ex
tma unctio no huit figura aliqa ve. le. g & c.
Con. sacra a cre sufficient subuenit defectib;
hois fm qlibz statu. s; decedetibz n subuenit aliqd
sacrm q extma unctio. g ipa e sacrm. Iux
h' q vr xps sacrm h' instituerit. Ite vr oleu
oliue sit ocens mia huius sacri. Ite vr h' sac
mtu ht aliqa forma. It vr h' sit ocens fora
huius sacri. p ista unctioez & sua pissima mia i
dulgeat tibi ds qcqd deliqsti & c. It vr h' sacrm
valeat ad remissione pcto;. It vr valeat ad
sanitate corle. It vr ipmat caractere. Rn.
do. ad .1. q. q i spualibz medicis qda st pncipales.

101

.b.

q p se attingit ad effcm principal ut ad curatoem morbi et h dr sacra. quedam sunt accessoria que aliqualiter ordinant ad effcm principale parandum ut cathecismus et exorcismus ordinatur ad remissionem pccorum aliqualiter ut mr baptismo et h dr sacramentalia. Cum g unctio extrema per se ordinetur ad curatoem spiritualem et p consequens ad corporalem ipa est sacramentum. et p h patz ad primum. quia illa unctio per se non pertingit ad remissionem pccorum ut ista. Unde ista est sacramentum non illa. Ad .2. dicendum q istud sacramentum disponit ad gloriam immediate cum exeuntibus a corpore detur. Et quia in ve. le. non erat tempus perueniendi ad gloriam ideo ideo sacramentum figurari non debuit p ad sacramentum est conueniens sic prefigurari eidem generis quantum per figuras remotas aliis figuratum sunt. ut in omnibus curatoibus que leguntur in veteri te. Ad .2. q. dicendum q circa h duplex est opinio. quidam enim dicunt q sacramentum h et confirmationis christus non instituit per se. sed a populis institutum reliquit. quia h duo pertinent ad plenitudinem gratie que in eis confertur non potuerit uel debuerit ante spiritus sancti missionem plenissimam institui. Sed h ratio non multum cogit. quia sicut christus ante passionem promisit spiritus sancti promissionem plenissimam. ita instituere potuit hoc sacramentum. Et ideo alii dicunt q omnia sacramenta christus per seipsum instituit. sed quedam per seipsum promulgauit que sunt maioris difficultatis ad credendum. quedam apostolis promulganda reseruauit sicut extremam unctionem et confirmationem. Et hec opinio videtur probabilior quia sacramenta ad fundamentum legis pertinent. et ideo ad legislatorem pertinet eius institutio. Ad .3. q. dicendum q spiritualis curatio que in fine adhibetur debet esse perfecta quia post eam alia nulla relinquitur. Et ut spes que exeuntibus de corpore maxime est necessaria non frangatur sed foueatur. Oleum autem linitiuum est et penetratiuum usque ad intima. Et ideo quantum ad utrumque est conueniens materia huius sacramenti. Et quia principaliter olei nominabatur liquor oliue. ideo oleum oliue debet esse quod assumitur in materia huius sacramenti. Exigitur autem etiam sanctificatio in hoc sacramento ut in quibusdam aliis. quia omnis virtus que efficitur sacramentorum a christo descendit. Et ideo sacramenta quibus ipse est usus habent efficaciam a suo usu. Sed h sacramento non usus est nisi aliqua corporali unctione. Et ideo in omnibus unctionibus requiritur sanctificatio materie que imo fit per solum episcopum in quo maior plenitudo residet sacerdotalis ministerii ad consecrandum et sanctificandum. Ad .4. q. dicendum q quidam dixerunt h sacramentum non habere formam.

Sed h nullum est. sic enim manus dei sermo declinata est in deteriorem per formam. ita oz ut significatio materie determinetur ad effectum per formam uerborum. unde in quolibet sacramento nove legis. necesse est aliqua forma per quam fiat q figuratur. forma autem huius sacramenti spiritualis consistit in oratione presbyterorum sicut supplet eius qui ut sit in firmus indiget aliorum precum iuuamine. Et propter effectum huius sacramenti q contritione presupponit unde ad eam impetrandam oportet esse orationem. Ad .4. q. dicendum q p dicta oratio est competens forma huius sacramenti quia tangitur sacramentum in h quod dicitur. per istam unctionem et in h q opitur in sacramento. s. diuina misericordia et effectum. s. remissionem peccatorum. Ad .6. q. dicendum q h sacramentum datur per modum cuiusdam medicationis. Sicut autem corporalis medicina presupponit vitam corporalem sic spiritualis spiritualem unde h sacramentum non datur contra defectus delentes vitam spiritualem ut est peccatum originale et mortale sed contra illos quibus homo spiritualis infirmatur ut vigorem perfectum habeat ad actus vite gratie et glorie que sunt reliquie peccati sed quedam et quasi venialia. et hunc effectum sibi dignus suscipiens consequitur. Ad .7. q. dicendum q sicut ablutio baptismi habet effectum corporalis ablutionis. s. corporale mundatorem. ita extrema unctio habet effectum corporalis meditationis. s. corporale sanationem. Sed in hoc differentia quia corporalis ex proprietate naturali elementi facit corporalem mundatorem. et ideo semper eam facit. Sed extrema unctio non facit corporalem sanatorem uel mundatorem ex naturali proprietate elementi uel materie. sed ex virtute diuina que rationabiliter causali sic operatur. Et quia ratio operantis inducit sacramentum effectum non nisi secundum q expedit ad principale. ideo ex sacramento h consequitur sanatio corporalis non semper. sed quando expedit ad spiritualem sanationem. Ad .8. q. dicendum q sicut supradictum est caracter non imprimitur nisi in illis sacramentis in quibus homo ad aliquid ad sacrum deputatur. h autem sacramentum est solum remedium et non deputatur homo per ipsum ad aliquid sacrum agendum. uel suscipiendum. et ideo non imprimitur in ipso caracter.

Deinde q primus. qs sit minister huius sacramenti et utrum q dyaconus. Dyaconus enim habet virtutem purgatiuam et h sacramentum est institutum ad purgandum ab infirmitate mentis et corporis g etc. Preterea q solus episcopus. h enim sacramentum sicut et confirmatio. iunctione consistit. sed solus episcopus potest confirmare g etc. Con. Ia. 4. inducat presbyteros ecclesie etc. Iuxta h q quibus hoc

sacramentum sit dandum. Item in quibus partibus infirmi sit pungendus. Item utrum h sacramentum iterari debeat. Item utrum in eadem infirmitate iterari debeat. Responsio. ad .1. q. dicendum q secundum dyonisium triplex est actus ierarchicus. s. perficere. illuminare et purgare. primus pertinet ad episcopum qui perficit per ubertatem eruditionis et ponendo aliquos in statu perfectionis. 2º ad presbyteros qui illuminant homines per sacramentorum administrationem que causant gratiam illuminantem. 3º ad dyacones qui purgant per remotionem impedimentorum a preceptione sacramentorum. Quia g laici non sunt exercentes sed recipientes actiones ierarchicas. administratio autem sacramentorum est actio ierarchica. ideo ad eos nullius sacramenti pertinet administratio. preter baptismum in necessitate. Quia autem illuminatio que fit per gratiam sacramentalem non pertinet ad dyacones ideo nec dyaconus nec eo inferior est minister huius sacramenti. Et quia per hoc sacramentum suscipientes non ponuntur in aliquo statu perfectionis super alios. ideo non solum episcopus quia est h modo perficere competit administrare h sacramentum sed et sacerdotibus. Ad .1. dicendum q h sacramentum purgat illuminatione per gratie collationem quod dyacono non competit. Ad .2. dicendum q sicut dictum est quia confirmatio caracterem imprimit collocando in statu perfectionis quod non competit extreme unctioni. Ad .2. q. dicendum q h sacramentum datur per modum corporalis curationis. ideo sanis quibus sanatio corporalis non competit conferri non debet. Quia vero hoc sacramentum est ultimum remedium ecclesie quod immediate disponens ad gloriam. ideo illi tantum debet conferri qui sunt in statu exeuntium. s. in periculo mortis. Sed quia spiritualem deuotionem requirit in ipso suscipiente ideo furiosis et amentibus et pueris qui hac deuotione carent conferri non debet. Ad .3. q. dicendum q sicut medicina corporalis non per totum corpus sed tantum in illa parte apponitur ubi viget causa morbi. sic et spiritualis uel tantum partibus oportet adhiberi in quibus est radix et principium infirmitatis spiritualis. s. peccati. principium autem peccandi sunt eadem que et agendi. que sunt tria. primum dirigens. s. vis cognitiua. 2m imperans. s. vis appetitiua. 3m exequens. s. vis motiua. Omnis autem nostra cognitio a sensu incipit. ideo sensus sunt in nobis primum principium peccandi. et propter h instrumenta sensuum unguntur. oculi propter visum. aures propter auditum. nares propter odoratum. labia propter gustum. manus propter tactum. qui in pulpis digitorum precipue viget. Item ungenda

renes propter appetitiuam. pedes propter motiuam. Quia autem primum principium est vis cognitiua. ideo illa unctio que fit ad sensus seruatur ab omnibus. Quia autem appetitiua et motiua sunt principia secundaria. ideo unctio in pedibus et renibus non est de necessitate sacramenti et propter diuersitatem consuetudinis ecclesiarum h uel illa intermittitur. In mutilatio autem partes illae que sunt propinquiores partibus membrorum in quibus unguendorum truncatorum sunt ungende. Ad .4. q. dicendum q sacramentorum quedam habent effectum perpetuum ut que caracterem imprimunt et h non debent iterari. quedam vero non. ut que non imprimunt caracterem et hec iterari possunt. Sacramentum vero h in materia sua. oleo. s. effectum perpetuum imprimit in homine unde materia eius non debet plures consecrari. Sed homo potest plures ungi. Quia vero hoc sacramentum non respicit spem in firmitatis sed statum mortis propinquum. ideo sicut q talis status in una uel pluribus infirmitatibus iteratur. ipsum et iterari potest. Et per hec patz solutio ad .4. q.

Deinde ad considerandum etc. h q primum utrum sacramentum ordinis debeat esse in ecclesia et videtur q non. Ordo enim requirit subiectionem et prelationem. sed subiectio repugnat libertati in qua vocati sumus g etc. Preterea ordo importat superioritatem et minoritatem. sed unusquisque debet reputare alium superiorem se. sicut monetur apostolus ad philippenses .2. g etc. Contra. que a deo sunt ordinata sunt ut dicitur ad Ro. 13. Cum g officia ecclesiastica a deo sint. oz q habeat ordinem. Iuxta hoc q. utrum ordo habeat sacramentum. Item utrum conuenienter assignentur .vii. ordines. Item q sit officium cuiuslibet ordinis. Item utrum ordinum alii sint sacri alii vero non sacri. Item utrum singuli imprimant caracterem. Item utrum caracter unius ordinis presupponat caracterem alterius ordinis. Item utrum tonsura sit ordo. Responsio dicendum ad .1. q. q deus sua opera in sui similitudinem sic producere voluit ut et in se essent perfecta. et per ea agere possent. et ideo in suis operibus reperitur non solum bonitas que est in se. sed et in h q aliis influunt. Deus autem hanc legem rebus indidit. ut ultima per media perficerentur et media per prima secundum dyonisium. unde ut ista pulcritudo ecclesie non deesset posuit in ea ordines. ut quidam aliis alia sacramenta traderent in h deo assimilati qui deo cooperantur. Sicut et in corpore naturali quedam membra aliis i

fluit. vn ordo dr potestatem influendi. Et
io ordo describitur sic. Ordo est quoddam sigillum
in quo potestas traditur spiritualis. Datur autem hec descriptio
penes actum exteriorem qui appellatur sigillum et penes
effectum interiorem qui appellatur potestas. Ad primum q. dd.
q subiectio seruitutis repugnat libertati quidem
sint est cum quis subditus ordinatur ad propriam utilitatem.
Talem autem subiectionem non requirit ordo. non n. q
preficiunt debent requirere utilitatem propriam sed subdi
torum. Ad 2 dd. q quilibet aliquem debet reputare
superiorem se statute non officio. ordines autem offi
quedam sunt. Ad 2 q. dd. q sicut ex supradictis patet.
sacramentum nulla alia est quam sistimo quedam homini exhibeatur per
signum visibile constat ordinem esse sacramentum. Quia vero
ordo consistit in derivatione potestatis recipientis sac
mentum a potestate dispensatoris sacri. Sic potestas ipsa
derivatur a pastu. io forma eius in hoc differt
ab aliis. quia traditur per modum imperatiui a deno
minatione traductionis perdicte potestatis cum ex
pressione actus in pati per quam potestas derivata
congruit. Ad 3 q. dd. q potestas ordinis primo
ordinatur ad corpus Christi consecrandum et fidelibus dispen
sandum. et ad fideles a peccatis purgandos. Oportet ergo
aliquem principalem ordinem esse cuius potestas ad hoc se primo
extendat et hic est ordo sacerdotalis. Alios autem
oportet esse qui ei famulantur omnia propria et hii sunt ordines mi
nistrantium. quia ergo sacerdotalis potestas extendit se ad
corpus Christi consecrandum et ad reddendum fideles ydoneos
per absolutionem a peccatis ad eucharistie perceptionem. oportet
quod inferiores ordines ei deserviant vel in utroque vel in
altero tantum. Manifestum est autem quod tanto aliquis inter inferiores
ordines superior est quanto sacerdotali ordini deservit
in pluribus vel in aliquo digniori. Infimi ergo ordines de
seruiunt sacerdotali ordini solum in preparatione populi. hostia
rii quidem arcendo infideles a cetu fidelium.
Lectores instruendo cathecuminos de fidei rudimentis.
Unde eis scriptura ve. le. legenda committitur. Exor
ciste autem purgando eos qui iam instructi sunt. sed
aliquo modo demone impediuntur a perceptione sacramentorum.
Superiores vero ordines sacerdotali deseruiunt et
in preparatione populi et in solempnitate sacramenti. Nam acoliti
habent ministerium super vasa non sacra. unde urceoli

eis in sua ordinatione traduntur. Subdiaconi autem mi
nisterium habent super vasa sacra. quia super mensam nondum conse
cratam. Diaconi autem ministerium super mensam iam con
secratam. puta sanguinem dispensant fidelibus. Et
io hii tres ordines scilicet sacerdotum diaconorum et
subdiaconorum dicuntur sacri. quia habent ministerium super aliqua
sacra. de quibus seruiunt. Superiores et ordines
deseruiunt in preparatione populi. unde diaconibus committitur
evangelica doctrina populo proponenda. Subdiaconorum apostolica
ad solempnitatem doctrine. Acolitis ut luminaria
afferant et alia huiusmodi administrent. Et sic patet
solutio ad 4 et 4 q. Ad 6 q. dd. q quidam
dicunt in omnibus ordinibus quod tantum in solo ordine sa
cerdotali imprimitur caracter. sed contrarium dicendum est quod
dicunt primi. quia in quolibet ordine confertur spiritualis po
testas ad sacrorum seu sacramentalium dispensa
tionem. quod idem est quod caracter. et io in quolibet or
dine caracter imprimitur cuius signum est quod perfectio ma
net et numquam iteratur. Ad 7 q. dd. q in diversis
ordinibus diverse sunt potestates et caracteres. et io diu
simode fit caracteris impressio. fit autem potestatis
collatio per hoc quod datur eis aliquid quod ad proprium actum per
tinet. Et quia principalis actus sacerdotis est conficere corpus
et sanguinem Christi. io in ipsa datione calicis cum vino
et pane sub forma verborum determinata caracter sa
cerdotalis imprimitur. Diaconis autem per traditionem
libri evangeliorum. Nam quod eius potestas sit super corpus
Christi in vase contentum. scilicet portare in patena corpus et san
guinem in calice. cum talis potestas quantum ad principale
actum non potest exprimi nisi per traditionem vasis non
mentem. unde exprimitur eius potestas per actum secundarium quo
ad populum intelligitur. Subdiaconis per calicem con
ceditur tradere. quia eius potestas est super vasa et mensam
in vasis collocanda. Acolito autem per traditionem ur
ceoli et candelabri. Exorciste per librum exorcismo
rum traditionem. lectori per librum lectionum. Sed hostiario
per clavium porrectionem. Ad 8 q. dd. q aliquid
exigitur ad ordinis suscipientem dupliciter. uno quod de
est de necessitate sacramenti. et sic caracter baptismalis pre
exigitur. per hunc n. fit aliquis sacrorum receptivus
alio modo de exprimit et sic requirit omnis perfectio per quam
aliquis redditur ydoneus ad ordinis executionem et

sic exigitur confirmatio. Quia vero potestates ordinis sunt
distincte quod patet ex actibus distinctis. ideo quod unus non
includitur in alio de necessitate sacramenti sed de ydoneitate re
quirit aliam. de necessitate tamen precepti unam alteri presuppo
Ad 9 q. dd. q ministri ecclesie apud se primitus ad mi
trandum divino cultui. in quo quedam sunt que per potestatem de
terminatam sunt exercenda. et ad hec datur spiritualis potestas
ordinis. Quedam autem sunt que communiter a toto ministrorum col
legio fiunt sicut dicere divinas laudes. et ad hoc non re
quiritur aliqua potestas ordinis. sed solum quedam deputatio
ad tale officium. et hec fit per coronam. Et io non est or
do sed preambulum ad ordinem. Est autem corona si
gnum regie dignitatis et perfectionis. cum sit circularis
et io datur ordinatis quod divinis ministeriis applicatur.
tales n. adipiscuntur regiam dignitatem et perfecti esse
debent. fit autem in summa in parte superiori ad signi
ficandum quod mens eorum ex temporalibus occupationibus
non debet retardari a divinorum contemplatione. et ex parte
te inferiori ne eorum sensus temporalibus obvolvantur.

Sexto queritur primo utrum in suscipientibus ordi
nes requiratur bonitas vite et videtur quod non. per
ordinem n. aliquis ordinatur ad dispensationem sacramentorum. sed
sacramentum dispensari potest a bonis et malis. ergo etc. Preterea
non est maius ministerium quod deo in sacramentis exhibetur quam
quod ipse corporaliter adhibetur. sed deus non repulit mu
lierem peccatricem. Luc. vii. a ministerio suo corporali. ergo
nec a ministerio in sacramentis mali sunt amovendi. Contra
Levitici 21. qui habuerit maculam non accedat ad mi
nisterium eius. sed per maculam singula omnia vicia intelli
guntur etc. Item Io. quod videtur ordinati teneantur scire totam
sacram scripturam. Item utrum promoveri indigni peccent.
Item utrum existentes in peccato mortali possint sine peccato
in ordine suscepto. Item utrum super ordinem sa
cerdotalem debeat esse aliqua potestas superior. Item utrum
vestes ministrorum convenienter in ecclesia sint ordinate.
Responsio ad 1 q. quod sicut Dionysius 3 ca. celestis ierar.
sicut substantie tenues replete influxu solarium
splendorum lumine in alias superiores ad similitudinem
solis ad alia corpora inducuntur. Sic in ordine divino
non est admittendus qui aliis dux esse debet nisi sed ordinem
habitum suum sic factus deiformissimus et simulans. Et ideo
in quolibet ordine qui constituitur dux aliis in rebus

divinis. In quibus quidem per presumptionem mortaliter peccat qui
conscientiam peccati mortalis ad ordines accedit. Et ideo
sanctitas vite requiritur ad ordinis susceptionem de necessitate
precepti non sacramenti. quia si malus ordinatur ordinem habet
sed cum peccato. Ad primum q. dd. q sicut vera sacramenta sunt que
peccatores dispensant. ita verum sacramentum ordinis recipit
sed indigne dispensat et recipit. Ad 2 dd. q
ministerium illud totum erat in corporali obsequio quod licite pec
catores facere possunt sed secus est in ministerio spirituali per quod
efficiuntur ordinati medii inter deum et homines. unde de
bet bonam conscientiam vite quo ad deum et bonam famam quo
ad homines. Ad 2 q. dd. q in unoquoque exigitur
tanta cognitio ut possit dirigi in actu ordinis
accepti et non quod ulterius sit instructus in tota sacra scrip
tura. sed plus vel minus secundum quod ad plura vel pauci
ora eius officium se extendit vel dignius. actus ordinis
sacerdotalis est duplex. scilicet conficere et absolvere quod est
iurisdictionis. unde maius vel minus de sacra scientia quo
utroque actu sufficit in sacerdote requiritur. Ad 3
q. dd. q fidelis servus a deo describitur qui est constitutus
super familiam etc. ut dicitur Luc. Et io infidelitatis reus
est qui alicui super familiam eius divina tradit hec
quia facit quod indignum promoveri et io mortale crimen co
mittit. quia summo deo infidelis. Sed dicitur episcopus tot
ydoneos non invenit quot indiget. dd. q pauci
ydonei plus valent quam multi ydonei. Ad 4
q. dd. q preceptum est in lege ut homo iuste quod iustum sunt
exequatur. et io quicumque hoc quod secundum competit ex ordi
ne facit indigne. quod iustum est iniuste exequitur et contra
preceptum legis facit. et per hoc mortaliter peccat. Quia autem
in peccato mortali aliquid sacrum tractat sine pauciter
indigne. illud facit et mortaliter peccat. et qui tangit res
sacras peccat mortaliter. prodat autem intelligendum. sunt qui
quod facit hoc ut minister ecclesie. Secus autem esset si in aliqua
necessitate aliquid sacrum contingeret in illo casu in quo esset
laicis liceret. sicut si baptizaret in articulo necessitatis
vel si corpus Christi in terra proiectum colligeret. Ad 4 q. dd.
q sacra ecclesie sunt per aliquos ministros ecclesie dispensanda
et io necesse est aliquem superiorem esse potestatem habentem in
ecclesia alicuius altioris ministerii qui ordinis sacramentum
dispenset. Et hec est episcopalis potestas. quia cum si quod ad
consecrationem corporis Christi non excedat sacerdotis po

testate excedit tn i hns q ptinet ad fideles. Vn gequid ad mi eta pplin fidele agendu e epis resuat q2 auctate q sacdotes pnt q eis agendo cmittit. Sicut aut i vno epatu vnus ecte requit q sit vnus eps q illius ecte sit caput. ita i toto pp xano requit vnus q sit totius ecte cap. Ad. 6. q. dd. q ornat ecte rior vestimtoz i misterio. sigeat ornatu interiore moz q hre debet. Q' q maior ee dz i sup pmis q i mediis. q ill q in isimis io maio adhibet ornat vestiu illoz. Sut at vesti mta minstroz isfeioz coit ta. s. alba camisia sigeans mundicia a macla maioz. amict' ri humeral. sigrans fortitu opu bonoz. Cingl's i renib q ptinentia cois sigeat. hiis i subdyacono duo addut. s. manipls ad tgedo libidine ocloz. i. negligtia ce dinu mi nistiuz. q ministrat ce sacm altaris q tunica stricta. i qua erat antiqt tyntinabula ad sigficandu doctrina aplica. i legedo apli te xtu. hiis supaddut i dyacono stola a si nistro humero i dextru tendens. s. ad desig nandu fortitudine n tollerand adusoz q dalmatica laga. sigeans largitate i dispe satioe sacroz. hiis supaddit casula roti da i psbro. sigeans caritate q e psto oiuz vir tutu. Stola vo s vequ humeo pont q sig ficat ama iustic adusoz q psproz. hiis sup addut pla i epis. s. sandalia ad sigcandu q tepnu terenoz. calige ad significandu rectitudine gssuu q affectuu. Tunica tala ris sigeans pseuantia i aggssione arduoz. Et dalmatica loga. sigeans largitate i opib. mie. Anul9 sigeas sacra fidi. q ecta despo sacur xpo. loco cuius e eps. baculs sigeans correctione rebelliu q sustentatione obe dientiu. Mitra significans doctrina te stamntoz duoz. hiis marchiepo supradit pallium significans plenitudinem pontifi calis officii quia princeps est episcoporum sibi subditorum.

Olet q queri e. li q p vt solu epi sit cferre ordies maiores. Et vr q no. Comittit. n. aligb q no s epi sic pbris cardinalib. g cferre ordiues no e epalis ordis tm. P'. angz omittit pinlte q attessoriu. sz ordis sacm ordinat ad euchar. potit g. sacdos ordines cferre. Con. sacm ordis e excellentius q cfirmatois. sz solus eps cfirmat g. ac. Iuxe hoc q vt hiti schismatici q hmoi possint cferre ordi nes. Ite vt sexus feminei ipediat ordinis susceptioz. Ite vt pueri q carentes vsu ronis possint ordines suscipe. Ite vt suie ipe diat suscepcioz ordinis. Ite vt homiadiu. Ite vt illegitimi non possint ordiari. Ite vt hntes defecm mbroz. Rn. ad. 1. q. dd. q potas epalis se ht ad potate ordinu infe rioz sic politica q cecturat bonu coe ad in feriores actes q virtutes q cecturat bom ad spale. politica aut vt dr. 1. ethi. ponit lege in feiorib actib. q qs debeat excere q qm q qualr. Et io ad epm ptinet i oib diuinis ministis alios collocare. vn ipe solus cfirat q2 cfirmati n quadi offo cfitendi fidei co stituunt. sed q ipe solus uirgines bndicat q figura gerit ecce xpo desponsate. Ipe q i ministis ordinu ordinandos cfeat q vasa qb vti debent eis determinat sua cse cratioe. Sic q offi scularia in ciuitatib di stribuunt ab eo q excellentiore ht potate sic in rege. Ad. 1. g. dd. q ppa pot cmitte no epo ea que ad epale dignite ptinent dumo no heant imediata relatoez ad veru corpus x. Et io ex eius cmissioe aliqs sacdos simpr pot cferre minores ordines q co firmare ut supradcm e. no aut ais no sacdos. Nec itiz sacdos maiores ordines qui hnt imediata relatoez ad corp x. sup qd cse cdu ppa no ht maiore potate q simpr sacdos. Ad. 2. dd. q q uis sacm euch sit mai q q ordis sacm in se. no tn collo cat i aliquo offico q io no e sile. Ad. 2. q.

dd. q ce li diuise st opiones. quida. n. di cunt q heitici q diui ab ecta tollerunt hnt po testate ordines cferendi. no aut postq fuerunt pcisi. Sz hoc stare no pot. Cu. n. epi scopal potas cu aliqua cseratioe det. oz q ppe tuo maneat. Et io alii dixerut q pcisi ab ecta potate potate epale hnt q retinet or dinandi sz no ordinati ab eis. Sz nec hoc vr. Si n. retinet potate qua habuert pz q ex ecndo ipam potitem vera cseratione faciut. q p cns omne potate q in cseratoe datur sic tribuut. Et io alii dixunt q pcisi ab ecta pnt ordines cferre q alia sa cramta q ad veritate effcm. s. collone sacri agire. Sz hoc no vez vr. q2 ex hoc ipo q ab heitico ul pciso conat in sacris peccat. et ita fictus accedit. nec grazz cseq pot. Et io alii dnt q vera sacra cferant sz graz no dant pp pcem recipientis sacra. Ad. 3. q. dd. q mulieres de nce sacri no pnt re cipe ordines. q2 no pnt pp hns sigmn act ul potites excellentie q in ordine dantur obstante naali sbiectioe. Ad. 4. q. dd. q qdaz st sacra q requint actus ipius suscipientis. vt pnia q mrio. q h pueris q amentib no dantr. q2 eis no cpetut pp ronis defcm. Sz q potates infise st porces actib. io oia sacra in quib no requint actus suscipientis de nce sacri sm po. spuales pnt tales recipe. In recepte aut ordis ulls actus expte suscipietis requirit. q pz ex h q nlls actus expte eius. s. cseti. i cseratoe ipius nppmit. vn pdicti pnt ordines suscipe. Sz cu distinctoe. In minoribz. n. ordinib requit tps discroe de honestate no de nce precpti nec sacri. Ad maiores aut re quir vsu ronis q de honestate q nce precp. ppter votu ctinetie an oexu q pp cmissioe m denoz. Ad epatu vo in quo corp x misticu re gendu suscipit requit actus suscipientis cura pastorale. q io de nce cseratois epal e vsus ronis. Ad. 4. q. dd. q i susceptoe

ordis ho mai capat diuinis offis. q q2 nullus pot dari alii qd suu no e. io suus q no ht potate sui no pot ad ordines pmoueri. Si tn pmonet suscipt. q2 libtas no e de nce sacri sz precp. Silr io e de oib q st aliis obligati vt rociniis. Ad. 6. q. dd. q cu os ordines referat ad sacm euch. q e sacm pacis. cui cruat hoiade. q2 mag co fornt dyabo q xpo octisso cui os ministri de bent cformai. io de nce precp e q no sit homicida q ad ordine pmouet. sz no est de nce sacri. Ad. 7. q. dd. q q2 claritatem eminetie huius stat defort oigo uitiosa. io illegitime nati de nce precp. repellutu a susceptoe ordis ni cu eis dispesetr. Et ta to difficilior e dispensato qto corrupior e oigo. Ad. 8. q. dd. q si tanta sit diffor mitas q claritate p obscuret ut abscisio nasi. l'pictlin in executioe ordis. ita q facie n possint i peduit a susceptoe ordis de ne cessitate precp. alis no.

Eciundo q pri vt symonia sit p ccatu q vr q no. pcm n. in electone prius cnsistit. Sz volutas eligens no e de ipo. ut dr 3. ethi. g cu oe spuale sit i po vedi. q2 dominu di pecunia no possidet vr q sy monia q cnsistr i volute emendi talia no ene pcm. Pr. nl e mag spuale q reg celoz. sz h emere licz sm gg. q dic q tm valz qm hes. Con. symonia grauior e hsi macedonii q e i dec. n. q. 1. Iuxe h q. vt symonia st hsis. It ut liceat p sacris pecuiaz dare. It vt p spualib actib. s. matinonio ab solone q silib. It vt p ingssu religiois. It vt p anexis spualib. It vt imitat symonia p munerib ad obsequiu. Rn. dd. ad. 1. q. q act actus e malis ex gne. eo q cadit sup maz idebita. Emptois aut q venditois idebita ma e res spual. tuz q2 ualr pcio rocqu no pot. tu q2 veditor eius no e dns sz dispensator. tu q2 e c eius gnuita oignie. q2 ex di volute puenit. Et q2 ab eiudo

vel vendendo rem spiritualem irreverentiam exhibet rebus divinis. Propter hoc peccat peccato irreligiositatis. Et ideo symoniam sic diffiniunt: Symonia est studiosa voluntas emendi vel vendendi aliquid spirituale vel spirituali annexum. Et ideo est peccatum. Ad 1 questionem dicendum quod aliud dicitur spirituale per essentiam sicut gratia et virtutes et talia vendi non possunt. Alia autem spiritualia per causam sicut sacramenta in quantum causant gratiam, et talia habent speciem rerum vendibilium in quantum consistunt in talibus committitur symonia.

Ad 2 dicendum quod non exceptionis large sumitur prima ratio.

Ad 2 questionem dicendum quod symoniaci, proprie loquendo non sunt heretici cum non habeant aliquam opinionem falsam. Sed dicuntur heretici propter similitudinem actus quod taliter operantur ac si estimaret donum spiritus sancti pecunia possideri, que estimatio est heretica.

Ad 3 questionem dicendum quod sacra non ut legis sunt maxime spiritualia cum sint spiritualis gratie causa que precio estimari non potest et eius origini repugnat quod non gratuito datur. Dispensantur autem per ecclesie ministros. Et ideo accipere pecuniam pro spiritualium sacramentorum gratia est crimen symonie. Accipere autem aliquid ad sustentationem eorum qui sacra ministrant non tamquam pretium mercedis sed tamquam stipendium necessitatis non est symonia nec peccatum.

Ad 4 questionem dicendum quod in matrimonio, prout est quoddam spirituale scilicet sacramentum, non est danda pro eo pecunia, sed ut est habens aliquid carnale scilicet prout est in officium nature. Item pro absolutione non est danda pecunia quia pro absolutione sed quia pena peccati potest esse talis pena pecuniaria imponi. Item pro officio celebrando non debet dari aliquid ex pacto sed gratis ex devotione ad sustentationem ministrorum et tunc datur ad officium. Item oratio non debet poni sub pretio quasi ematur. Sed licet alicui aliquos pauperes ad orandum et eos sibi facere debitores. Item predicare est pro pecunia ut pars sit predicandi omnibus non licet, sed sic predicantibus meritoriis in quantum mercedem dantis et sublevantis de suis receptis licet. Officium autem iudicum et testium quod est pro utraque parte licet eis accipere, et iudex accipiens symoniam committit si iudicium sit spirituale, non autem si seculare licet committit peccatum. Officium autem advocati et consiliarii cum est ad unam partem non tamen prestare consilium vel patrocinium licet gratis accipere non vendere iustitiam que spiritualis est sed actum suum.

Ad 4 questionem dicendum quod pro ingressu monasterii non licet aliquid exigere vel accipere quasi pretium. Si tamen monasterium sit ita tenue quod non sufficiat ad tot personas nutriendas, licet quidem ingressum monasterii non gratis exhibere sed accipere aliquid pro victu persone que in monasterio est recipienda si ad hoc opes monasterii non sufficiant. Similiter licitum est propter devotionem quam aliquis ad monasterium ostendit elemosinas facere ut facilius in monasterio recipiatur. Similiter licitum est aliquem provocare ad devotionem monasterii per temporalia beneficia ut ex hoc inclinetur ad monasterii ingressum. Licet non sit licitum ex pacto aliquid dare vel recipere pro ingressu monasterii ut habetur 1 q.

Ad 6 questionem dicendum quod annexa sunt spiritualibus temporalia vel antecedenter ut vasa sacra in quibus ministrantur spiritualia, et hec si habito respectu ad formam consecrationis carius vendantur symonia est. Si autem habito respectu ad materiam metalli vendi possunt sed non prius secularibus nisi in massam redacta ne sacra a non sacris tractentur. Similiter ius patronatus ex quo spiritualia conferuntur non licet vendi per se, nec infeudum dari cum fundo quando venditur ob tale ius quod esset symonia. Item quedam sunt que sunt spiritualibus annexa per consequens ut perceptio decimarum et huiusmodi beneficia que consequuntur ex officio ecclesiastico et hec licet vendere quantum ad fructum percipiendum non quantum ad ius spirituale. Item quedam dicuntur annexa spiritualibus per concomitantiam ut labor annexus spiritualibus officiis. Et tunc autem est tale ad quod aliquis homo tenetur et tunc accipere pecuniam pro eo est symonia. Sic si episcopus pecuniam impetret de dedicatione ad quam tenetur tamen. Secus tamen est de procuratione modica secundum formam. Si autem est tale aliquid ad quod aliquis non tenetur et tunc vel spirituale autem intendit ponere sub pretio et sic est symonia, aut non sed pro stipendio laboris et sustentamento vite sicut sepe ut sacerdos conductitius et sic licet.

Ad 8 questionem dicendum quod triplex est munus scilicet a manu ut cum datur et de tali symonia iam habitum est. Vel a lingua et hoc duplex vel quod in actu lingue consistit ut laus et preces, vel quod ex lingua initium sumit ut ex pactato favoribus quod oritur ex eo quod quis precibus satisfacit. Certum autem est quod qui dat aliquod pro laude et favore symoniam committit. Sed de precibus est distinguendum quia cum intuemur preces ob alicuius promotionem aut promovetur ad dandum spirituale

ratione consanguinitatis quod pro indigno et tunc est symonia tunc scilicet vel movet favor vel propter carnalem contemplationem. Si autem pro digno fiat preces non reputatur symonia. Si autem movet ratio spiritualis vel bonitas vel paupertas vel scientia vel ecclesie necessitas symonia non est. Item ab obsequio et tunc si est obsequium spirituale pro quo confert beneficium ut obsequium capellani vel magistri non est symonia vel temporale et tunc distinguitur quia vel est honestum ut quia innuit pro eo bonum ut vita honesta vel huiusmodi et tunc habito respectu ad personam dignitatis non est symonia. In hiis enim omnibus venditur spirituale quia favor laus preces et obsequium sunt loco pretii.

Unum autem sacramentum etc. Hic queritur primo

Utrum matrimonium sit de iure naturali. Et videtur quod non.

Ysidorus enim in libro ethymologiarum dicit: ius naturale est quod natura omnia animalia docuit. Sed in aliis animalibus est coniunctio sexuum sine matrimonio, ergo etc. Preterea naturalia eadem uniformiter sunt apud omnes. Sed matrimonium non eodem modo est apud omnes nam pro diversis legibus diversimode celebratur, ergo etc. Contra in principio digestorum dicitur: Ius naturale est maris et femine coniunctio quam nos matrimonium appellamus, ergo. Iuxta hoc queritur utrum matrimonium sit sub precepto. Item utrum actus matrimonialis semper sit peccatum. Item utrum sit meritorius. Item utrum matrimonium sit sacramentum. Item utrum conferat gratiam. Item utrum carnalis copula sit de integritate matrimonii. Item utrum matrimonium bene diffiniatur in littera cum dicitur quod est coniunctio maritalis viri et mulieris inter legitimas personas individuam vite consuetudinem retinens. Item quare magis denominatur a matre quam a patre. Responsio.

Ad 1 questionem dicendum quod aliquid dicitur naturale vel quia causatur ex naturali necessitate ut motus ignis sursum et sic matrimonium non est naturale nec aliquid eorum que mediante libero arbitrio complentur. Vel ad id quod natura inclinat et per liberum arbitrium perficitur sic dicuntur actus virtutis naturales. Et sic matrimonium est naturale quia ratio naturalis ad ipsum inclinat dupliciter. Primo quantum ad eius finem principalem scilicet bonum prolis. Non enim quidem natura non solum intendit prolis generationem sed et promotionem ad debitam perfectionem hominis in quantum homo qui est status virtutis. Unde secundum philosophum in ethicis tria a parentibus habemus scilicet esse nutrimentum et disciplinam. Filius autem a parentibus est

duci et instrui non potest nisi habeat certos et determinatos parentes quod non esset nisi per obligationem viri ad mulierem determinatam quam matrimonium facit. Secundo quantum ad finem secundum qui est mutua societas et obsequium in rebus domesticis. Sicut enim ratio naturalis ad certam vitam inclinat quia unus homo indiget auxilio alterius, unde etiam homo dicitur esse naturaliter politicus. Sic etiam inclinat ad quandam societatem viri ad mulierem, quia inter opera quibus indigemus quedam pertinent magis ad virum quedam magis ad mulierem.

Ad 1 dicendum quod ius naturale dicitur vel a natura generis vel a natura speciei. Primo modo coniunctio maris et femine est communis omnibus animalibus et naturalis. Alio modo coniunctio matrimonialis est de iure naturali in solis hominibus. Natura enim communiter inclinat ad filiorum procreationem non tamen eodem modo. Quedam enim fetus geniti mox se sufficiunt et ideo non est amplius cura parentum ad illos. Quibusdam sufficit cura matris et hiis sola mater intendit. Quibusdam est necessaria cura utriusque sed ad parvum tempus ut in avibus. Sed in hominibus et ideo requiritur huius obligatio ad invicem.

Ad 2 dicendum quod licet inclinatio nature sit eadem apud omnes non tamen effectus qui dependent ex libero arbitrio.

Ad 4 questionem dicendum quod natura inclinat ad aliquid dupliciter. Uno modo ad id quod est necessarium ad perfectionem unius et talis inclinatio quemlibet obligat quia naturales perfectiones omnibus sunt communes. Alio modo inclinat ad aliquid quod est necessarium ad perfectionem multitudinis et cum multa sint huiusmodi quorum unum impedit aliud ideo ex tali obligatione non obligatur quilibet per modum precepti, alias quilibet teneretur ad agriculturam et huiusmodi officia que sunt necessaria communitati humane. Sed satisfit inclinationi nature cum per diversos diversa compleantur de predictis. Unum autem ad perfectionem communitatis sit necessarium aliquos vite contemplative deservire quam maxime per matrimonium impeditur. Inclinatio nature non obligat ad matrimonium per modum precepti.

Ad 3 questionem dicendum quod supposito quod natura corporalis sit a deo bono instituta impossibile est dicere quod ea que pertinent ad conservationem nature corporalis sicut actus matrimonialis et huiusmodi sit universaliter mala. Et ideo cum inclinatio nature sit ad prolis procreationem, propter quam natura speciei conservatur impossibile est dicere quod actus quo procreatur proles sit universaliter illicitus. Nisi ponatur quod res corporales corruptibiles creatae

sint actus male, quod habitum est. Ad 4 q. dicendum quod nullus actus a deliberata voluntate procedens est indifferens. Actus vero matrimonialis semper est vel peccatum vel meritorius. Si enim ad ipsum coitus inducat vel iustitie ut debitum reddat vel religionis ut proles ad cultum dei procreetur est meritorius. Si autem libido moveat sistens intra bona matrimonii scilicet ut nullo modo ad aliam accedere vellet tunc est peccatum veniale. Si autem extra bona matrimonii efficitur ut scilicet cum quacumque muliere liceret ire facere proponeret est peccatum mortale. Ad 5 q. dicendum quod de ratione sacramenti est ut aliquod sacrum significet et remedium prebeat contra morbum peccati. Hec autem duo matrimonio conveniunt. Significat enim coniunctionem Christi et ecclesie et unitatem humane nature et divine in Christo. Prebet quoque remedium contra morbum concupiscentie ex peccato relictum. Sed duplex est remedium: quoddam curativum, quoddam preservativum. Primum confertur in aliis sacramentis, secundum in isto. Unde merito inter sacramenta nove legis ponitur. Ad 6 q. dicendum quod ubicumque datur divinitus aliqua facultas, dantur et auxilia quibus homo coadiuvatur ut possit facultate illa uti. Sic omnibus potentiis anime aliqua organa quibus in actum exire possunt. Unde cum ex matrimonio detur homini facultas ex divina institutione utendi uxore sua ad prolis procreationem datur et gratia qua id convenienter facere potest. Ad 7 q. dicendum quod duplex est rei perfectio: una que pertinet ad esse rei, prout forma dicitur perfectio rei; alia que pertinet ad operationem. Primo modo carnalis copula non est de integritate matrimonii, quia sine hoc habet esse perfectum ex sua materia et forma. Secundo modo est de eius perfectione, nam carnalis copula est quidam usus matrimonii. Ad 8 q. dicendum quod matrimonium describitur hic per quadruplicem causam, scilicet formalem que est coniunctio. Item per materialem cum dicitur viri et mulieris etc. Item per efficientem cum dicitur maritalis, id est maritali consensu contracta. Item per finalem cum dicitur individuam vitam etc. Inseparabilitas est bonum matrimonii; bonum autem rationem finis habet. Ad 9 q. dicendum quod hoc sacramentum dicitur matrimonium propter finem eius quod est bonum prolis, ad quam mater propinquius se habet quam pater, quia prolem concipit et nutrit. Item vocatur coniugium propter causam eius formalem que est coniunctio. Item dicuntur nuptie a nubendo propter velamen quod super capita nubentium ponitur.

[S]ecundo queritur primo: videtur quod consensus per verba de presenti expressus sit causa matrimonii. Et videtur quod non. Causa enim mutabilis non facit effectum stabilem. Sed consensus voluntatis maxime est mutabilis et matrimonium maximam habet stabilitatem, ergo etc. Preterea sicut in matrimonio fit obligatio per verba exprimentia consensum, ita in aliis contractibus. Sed in hiis non differt utrum per verba de presenti vel de futuro fiat obligatio, ergo etc. Preterea Crisostomus: matrimonium non facit coitus sed voluntas. Iuxta hoc queritur utrum per verba de presenti sine consummatione fiat matrimonium. Item utrum alter coniugum post carnalem copulam altero invito possit ad religionem transire. Item utrum ante carnalem copulam possit. Item utrum promissio futurarum nuptiarum convenienter dicatur sponsalia. Item in quibus casibus sponsalia dirimantur. Item utrum bigamia causet irregularitatem. Item utrum per baptismum tollatur irregularitas bigamie. Item utrum in bigamo liceat dispensare. Responsio: dicendum ad 1 q. quod cum sacramentum sit invisibilis gratie visibilis forma, oportet quod quodlibet sacramentum habeat humanum aliquid scilicet sensibile et aliquid divinum scilicet auctoritatis instituentis. Que autem geruntur et utili[...] substituendo interiore sola voluntate eorum non possunt tamen [...] voluntate viri ad alterum nisi concurrente auctoritate [...] divina. Est et ibi aliquid humanum scilicet consensus, quia enim in matrimonio fit quidam contractus eo quod transfertur potestas viri in alterum, oportet quod fit ibi consensus mutuus. Unde non sufficit ibi actus interior cum sacramentum sit de rebus sensibilibus, et ideo requiritur expressio eius per verba de presenti non de futuro, quia per verba de futuro non significatur contractus in presenti sed promittitur in futurum, nec per hoc fit matrimonium, quia in sacramentis verba efficiunt quod significant. Ad 1 ergo dicendum quod matrimonium non habet immobilitatem ex parte consensus qui est causa proxima sed ex divina auctoritate que est causa prima. Ad 2 dicendum quod etiam in aliis contractibus per verba de futuro non transfertur potestas rei sive in alterum sed solum per verba de presenti sicut et hic. Ad 3 q. dicendum quod sicut se habet ablutio exterior ad baptismum ita se habet expressio verborum ad hoc sacramentum. Unde sicut si aliquis ablutionem exteriorem reciperet non intendens recipere sacramentum sed ludum vel dolum facere non esset baptizatus, ita expressio verborum sine interiori consensu matrimonium non facit. Est autem advertendum quod

si aliquis probatur per verba de presenti in aliquam consensisse, cogitur per sententiam excommunicationis ut habeat eam in uxorem. Nec valet si dicat consensum mentalem defuisse, quia postquam contraxit cum aliqua consensu mentali verbo expresso, quia ecclesia iudicat secundum ea que foris apparent. Sed ille debet potius excommunicationem sustinere quam ad priorem uxorem redire, vel debet ad remotas partes fugere. Ad 3 q. dicendum quod nullus potest oblationem facere de alieno. Unde cum per matrimonium consummatum iam sit corpus viri sub [potestate] uxoris, non potest absque consensu ipsius corpus ipsum offerre per continentie votum nec econverso. Ad 4 q. dicendum quod matrimonium habet inseparabilitatem, unde non solvitur nisi per mortem. Sicut autem duplex est coniunctio matrimonii, scilicet carnalis per commixtionem corporum et spiritualis per consensum animorum, sic est duplex mors illi correspondens, scilicet spiritualis que est per ingressum religionis et corporalis. Unde sicut matrimonium per carnalem copulam consummatum per mortem corporalem finitur ut patet Ro. 7, ita quamdiu matrimonium in coniunctione spirituali consistit tollitur per mortem spiritualem scilicet per religionis ingressum. Sed duplex est religiosorum ingressus, quorum quidam consistit in vestium assumptione tantum, alius in professione tacita vel expressa. Cum hoc secundo aliquis moritur mundo. Unde per hunc modum solum tollitur matrimonium. Et ideo usque ad hoc tenetur alter alterum expectare, et si interim cum alio contraxit non valet. Si autem sit professus ante tempus a iure taxatum, idem iudicium est quod de voto simplici de quo infra dicetur. Ad 5 q. dicendum quod ad matrimonium coniunctos sponsio futuri matrimonii non de necessitate precedit matrimonium sed de congruitate. Et hec promissio convenienter a spondeo sponsalia nominatur. Fit autem hec promissio quandoque absolute et hoc multis modis. Primo per verba de futuro ut cum dicit accipiam te. 2o datis arris ut pecunia vel huiusmodi. 3o anuli subarratione. 4o interveniente iuramento. Quandoque autem sub conditione, et hoc tribus modis. Primo modo sub honesta conditione ut accipiam te si parentibus meis placet, et tunc stante conditione stat promissio, aliter non. 2o sub conditione contraria bonis matrimonii ut accipiam te si venena paraveris sterilitatis; tunc sponsalia non contrahuntur. 3o sub conditione inhonesta non tamen bonis matrimonii contraria ut si furibus meis consenties,

tunc stat promissio sed tollenda est conditio. Tempus contrahendi sponsalia est in fine septennii quando ratio incipit vigere, propterea quod ad ea que ad quam natura inclinat. Ante vero non tenent nisi in quibusdam ratio usum magis acceleraret. Quia vero votum nondum est firmatum, ideo tempus hoc nondum est aptum pro tanto vinculo matrimonii vel professionis. Ad 6 q. dicendum quod sponsalia dirimuntur octo casibus. Primo cum alter intrat religionem. 2o cum alter ad terram longinquam se transfert. 3o cum alter infirmitatem incurrit que matrimonium reddet onerosum, ut lepram, paralisim et huiusmodi. 4o cum intervenit affinitas, scilicet ut si sponsus consanguineam sponse cognoscat. 5o quando mutuo se absolvunt. 6o quando alter in fornicationem labitur. 7o quando impedit defectus etatis. 8o quando alter contrahit cum alia per verba de presenti. In primo et ultimo dirimuntur ipso facto. In aliis requiritur iudicium ecclesie. Ad 7 q. dicendum quod per sacramentum ordinis fit aliquis sacramentorum dispensator. Unde nullum oportet habere defectum in sacramentis quorum dispensator est. quando non est integra significatio matrimonii. Bigamus autem patitur defectum in sacramento matrimonii; non enim significatur ibi unitas Christi et ecclesie. Unde per bigamiam redditur quis ineptus ad ordinem sacrum, et hec indispositio irregularitas dicitur. Causat autem bigamia irregularitatem septem modis. Primo cum quis simul sive successive habet plures uxores de iure. 2o cum habet plures simul, unam de iure, aliam de facto. 3o cum successive habet plures eodem modo. 4o cum quis viduam a marito cognitam duxit; secus esset si virgo esset relicta. 5o cum contrahit cum corrupta ab alio sive sciens vel ignorans. 6o qui priorem uxorem cognoscit sciens postquam ab alio cognita est. 7o qui post votum solempne continentie contrahit de facto. Ad 8 q. dicendum quod opinio fuit quod sicut per baptismum tollitur defectus peccati qui est maxime gratie, ita irregularitatis. Sed hoc non est verum, quia secundum Augustinum baptismus solvit culpas et non solvit coniugia. Unde cum ex ipso coniugio sequatur irregularitas et quedam ineptitudo ad executionem sacri quod accidit sine peccato, per baptismum tolli non potest. Ad

q. dicendum quod bigamie non est adiuncta irregularitas de iure naturali sed de positivo. Et ideo papa potest dispensare in tali irregularitate totaliter. Sed episcopus quoad minores ordines et secundum quosdam etiam quoad maiores in illis qui voluerunt se subire in religione propter intranditum difficiliorum religiosorum. Est etiam advertendum quod si bigamus ad ordines accedit recipit caracterem quia non est de essentialibus ordinis quod aliquis non sit bigamus.

Sequitur de etc. hic

queritur primo utrum iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro faciat matrimonium. Et videtur quod sic. Nichil potest obligare hominem ad hoc quod faciat contra ius divinum. sed non observare iuramentum est contra ius divinum. ut patet. 22. q. 4. redde ... iuramenta tua. ergo iuramentum verbis de futuro additum et si post intime-mat consensus cum alia de presenti expressus est implendum. Si autem non esset, tale iuramentum matrimonium faceret. Preterea verba de futuro simpliciter faciunt sponsalia ultra que non est nisi matrimonium. ergo etc. Contrarium dicitur in littera. Iuxta hoc queritur utrum carnalis copula post verba de futuro consensum exprimentia faciat matrimonium. Item utrum consensus per verba de presenti in occulto expressus faciat matrimonium. Item in quid sit ille consensus qui facit matrimonium. Item utrum consensus coactus esse possit. Item utrum coactio cadat in constantem virum. Item utrum impediat matrimonium. Item utrum pater possit compellere filium ad matrimonium contrahendum. Responsio dicendum ad 1. q. quod iuramentum est confirmatio quarumdam eorum quibus additur. unde per iuramentum ea confirmantur que per dictum confirmantur ut non fiant irrita. In verbis autem de futuro non erat aliquid quod actualiter faceret matrimonium sed solum obligatio ad matrimonium. unde iuramentum additum non facit matrimonium sed obligationem ad matrimonium reddit firmiorem. Ad 1. ergo dicendum quod iuramentum illicitum implere non est de iure divino. Iuramentum autem promissorium in matrimonio additum factum est illicitum per sequentem contractum qui fit per verba de presenti. quia matrimonio coniunctus non potest aliud matrimonium contrahere. unde ideo non tenetur. Ad 2. dicendum quod iuramentum operatur aliquid ad verba simpliciter de futuro non novam obligationem faciens sed factam confirmans.

unde gravius peccat qui eam violat. Ad 2. q. dicendum quod carnalis copula post verba de futuro consensum exprimentia non facit matrimonium in foro conscientie si consensus interius desit. Sed quantum ad iudicium ecclesie facit matrimonium quia in exteriori iudicio secundum ea que foris sunt et patent iudicatur. unde cum nichil possit expressius significare consensum quam carnalis copula secundum iudicium ecclesie ideo ipsi sequentes sponsalia matrimonium facere iudicantur nisi aliqua signa expressa doli vel fraudis appareant. Ad 3. q. dicendum quod sicut in baptismo si omittuntur que non sunt de essentia sed de solempnitate nichilominus sacramentum est. licet omittens sine causa legitima gravius peccet. sic est in matrimonio. De essentia enim matrimonii sunt persone legitime ad contrahendum quarum mutuus consensus per verba de presenti quasi forma. unde si aliquod istorum desit non est matrimonium. Alia sunt de solempnitate. unde si desint ut in matrimonio clandestino non tollunt matrimonium licet contrahentes sic sine causa legitima peccent. prohibentur enim huiusmodi matrimonia propter pericula que evenire solent. et quia continent aliquam speciem turpitudinis. Ad 4. q. dicendum quod sicut se habet carnalis copula ad matrimonium ita ad consensum matrimonialem. Carnalis autem copula non est de essentia matrimonii. sed potius ad hanc ordinata. Nam per matrimonium unus coniugum potestatem accipit alium carnaliter cognoscendi. unde consensus in matrimonium est consensus in potestatem carnalis copule. Effectus autem implicite continetur in causa. unde consensus causans matrimonium est consensus in carnalem copulam implicite sed in potestatem explicite. Ad 5. q. dicendum quod coactio est duplex. una simpliciter et absoluta scilicet quando ille qui violentiam patitur nichil agit. sed tantum patitur ut cum unus ab alio impellitur. et hec non cadit in voluntate. Et sic consensus qui actus voluntatis non potest esse coactus. Alia conditionata vel mixta. quia consensus non fit involuntarius simpliciter. sed involuntarium consideratis particularibus conditionibus. sicut cum nauta proicit merces in mari ne submergatur. et hec in voluntate cadere potest. Ad 6. q. dicendum quod coactio quando in voluntate cadit diversimode movet constantem et inconstantem et pertinacem. Propter quod sciendum quod ad hoc quia constans ratione sequens sapit quod per quod dimittendum vel faciendum est. unde metu maioris mali eligit minus malum non autem maius malum metu minoris

mali. Sed inconstans movetur ad maius malum propter metum minoris mali. scilicet ad peccatum propter metum corporalis pene. Sed pertinax etiam non cogitur etiam ad minimum malum. unde constans est medius inter inconstantem et pertinacem. 2o differunt quia constans non nisi ex forti extimatione gravis periculi imminentis movetur. Inconstans autem levi coniectura. Sunt autem maiora inconvenientia que possunt movere sapientem. sicut ea precipue que pertinent ad periculum vel proprie persone vel sue coniuncte. unde metus talium potest cadere in constantem virum. huiusmodi autem sunt metus mortis et cruciatus corporis. stupri et servitutis. Ad 7. q. dicendum quod si consensus sit coactus coactione que potest cadere in constantem virum impedit matrimonium. non solum si verba consensum exprimentia sint extorta. sed etiam si interior consensus sit extortus per coactionem. Cum enim vinculum matrimonii sit perpetuum id quod perpetuitati repugnat matrimonium tollit. talis autem coactio perpetuitatem tollit contractus quia secundum iura coactio sic competit restitutionem in integrum. Nec sufficit ad matrimonium consensus alterius voluntatis quia cum matrimonium sit relatio fundatur in utroque extremorum. unde dicitur quod matrimonium non claudicat. Ad 8. q. dicendum quod cum in matrimonio sit quedam quasi perpetua obligatio. pater non potest cogere filium ad matrimonium per preceptum cum sit libere conditionis. Sed potest eum inducere ex causa rationabili. Et tamen sicut se habet filius ad illam causam ita se habet ad preceptum patris. ut si causa illa cogat de necessitate vel honestate quod preceptum filium cogat alias non.

Consequenter queritur primo utrum error per se impediat matrimonium. Et videtur quod non. Illud enim impedit matrimonium de sua natura quod est contrarium matrimonio. sed error non est contrarius matrimonio cum non contrarietur bonis matrimonii. ergo etc. Preterea inter liam et iacob fuit matrimonium. sed ibi fuit error. ergo etc. Contrarium est in littera. Iuxta hoc queritur utrum quilibet error impediat matrimonium. Item utrum possit esse matrimonium ex consensu alicuius in aliquam propter aliquam causam inhonestam. Item utrum beata virgo debebat virginitatem vovere. Item utrum debuit esse matrimonio iuncta. Item utrum matrimonium eorum fuit perfectum. Responsio ad 1. q. dicendum quod quicquid impedit causam de necessitate impedit effectum. consensus autem est causa matrimonii.

et ideo quod evacuat consensum evacuat matrimonium. Consensus autem est actus voluntatis qui presupponit rectitudinem rationis quam error evacuat. et ideo de iure naturali error impedit matrimonium. Ad primum ergo dicendum quod quamvis non contrarietur secundum se matrimonio contrariatur tamen ei quantum ad causam suam. Ad 2m dicendum quod matrimonium quod fuit inter iacob et liam non fuit perfectum ex ipso concubitu qui ex errore contigit sed ex consensu qui postmodum accessit. tamen uterque excusatur a peccato ut patet in littera. Ad 2. q. dicendum quod non quilibet error matrimonium impedit. sed tantum error eorum que matrimonio sunt essentialia. Pertinet autem matrimonio essentialiter ipse persone contrahentes maritaliter et potestas invicem utendi formaliter. unde error persone quia repugnat primo matrimonium impedit. Error vero conditionis qui repugnat 2o impedit etiam matrimonium quia servus non potest potestatem sui corporis libere tradere alteri sine consensu domini sui. Error vero qualitatis utpote nobilitatis fortitudinis sive et fortune ut divitiarum vel dignitatis vel alicuius huiusmodi non impedit quia hec omnia accidentaliter se habent ad matrimonium. Sed advertendum est quod error nobilitatis vel aliud huiusmodi potest contingere dupliciter. Si enim consensus feratur in personam per se directe error de nobilitate ipsius non impedit matrimonium. Si autem directe intendit consentire in filiam regis que cum sit alia si alia presentetur ei quam filia regis est error persone et impedit matrimonium. Ad 3. q. dicendum quod causa finalis matrimonii potest accipi dupliciter. per se et per accidens. Per se autem causa finalis matrimonii est ad quam matrimonium de se ordinatur et hec sunt bona. et cetera scilicet procreatio prolis et vitatio fornicationis. Sed per accidens sunt fines ipsius est hoc quod contrahentes intendunt ex matrimonio. Et quia hoc quod ex matrimonio intendit adipisci consequitur et priora et posteriora non variant sed econverso. ideo ex illa causa non recipit matrimonium bonitatem vel malitiam sed ipsi contrahentes quorum finis est per se. Et quia cause per accidens sunt infinite ideo infinite tales cause possunt esse matrimonii. quarum sunt quedam honeste quedam inhoneste. Ad 4. q. dicendum quod in beata virgine debuit apparere illud quod perfectionis fuit. Virginitas enim quamvis in se sit optima tamen tempore illo matrimonium ei preferebatur propter expectationem benedictionis seminis per

generationem venturi. Et ideo beata virgo vovit virginitatem tamquam optimam, sed sub conditione honesta, scilicet nisi deus aliter ordinaret. Non hanc conditionem apposuit quia dubitaret an vellet virgo permanere, sed an deberet. Ad 4 q. dicendum quod conveniens fuit matrem Christi matrimonio esse iunctam, tum propter hostes Christi, scilicet ut partus dyabolo celaretur, et ne mater lapidaretur, et ut Ioseph matri et puero obsequeretur et testimonium perhiberet; tum propter alias causas: primo ut significaret ecclesiam que virgo est et sponsa; secundo ut per Ioseph genealogia Marie computaretur. Non enim consuevit apud hebreos ex parte mulierum genealogia computari; tertio ut Christus sua nativitate approbaret; quarto ut maior perfectio matris appareret dum in matrimonio virgo permansit. Ad 6 q. dicendum quod duplex est perfectio matrimonii. Una quantum ad esse ipsius, que fit per consensum in verbis de presenti expressum. Et tali perfectione matrimonium illud perfectum fuit. Alia est perfectio quantum ad operationem, et sic non fuit perfectum quantum ad actum coniugatis, proprius matrimonii est carnalis copula, quamvis consummata fuit, quia mater Christi post partum, ante partum, in partu intemerata virgo permanet.

Post hoc de bonis coniugii etc.

Hic queritur primo utrum matrimonium debeat habere aliqua bona quibus excusetur. Et videtur quod non. Illud enim quod de se est honestum non indiget aliqua excusatione. Sed secundum philosophum 4 ethicorum amicitia que est inter virum et uxorem claudit in se honestum. Ergo etc. Preterea matrimonium institutum est in remedium et officium. Sed secundum quod est in officium non indiget excusatione, quia sic indiguisset in paradiso, quod falsum est, quia secundum augustinum nuptie fuissent ibi honorabiles et thorus immaculatus. Nec secundum quod est in remedium, quia alia sacramenta non indigent excusatione. Ergo etc. Contrarium dicitur in littera. Iuxta hoc queritur utrum sufficienter in littera bona matrimonii a peccato excusantia assignentur. Item quid sit principalius inter ista. Item utrum actus matrimonii per predicta bona possit excusari. Item utrum vitatio fornicationis excuset actum matrimonii a peccato. Item utrum excusetur si fiat propter sanitatem. Item utrum quicumque accedit ad uxorem suam congressu, non intendens aliquod bonum matrimonii, sed solum delectationem, peccet mortaliter.

Respondeo dicendum ad 1 q. quod nullus sapiens debet iacturam aliquam sustinere nisi pro recompensatione alicuius equalis boni vel maioris. Unde cum in coniunctione viri et mulieris iactura accidat, tum quia non potest intelligere in ipsa, ut dicit philosophus, tum quia patitur tribulationem carnis et sollicitudinem temporalium, ut dicitur 1 ad Cor. 7, ideo coniunctio talis non est ordinata nisi propter recompensationem aliquorum ex quibus honestatur. Et hec sunt bona que matrimonium excusant et honestum reddunt. Ad 1 ergo dicendum quod bona que matrimonium honestant sunt de ratione matrimonii, et ideo non indiget eis scilicet quasi extrinsecis in ipso honestate que ei secundum se competit. Ad 2 dicendum quod matrimonium ex hoc ipso quod est in officium vel in remedium habet rationem utilis et honesti. Sed utrumque ei competit ex hoc quod huiusmodi bona habeat, quibus et officium et remedium congruit adhibenda. Ad 2 q. dicendum quod matrimonium est in officium nature et est sacramentum ecclesie. In quantum autem est in officium nature duobus ordinatur, sicut et quilibet alius virtutis actus, quorum unus exigitur ex parte ipsius agentis, scilicet intentio finis, et sic bonum matrimonii ponitur proles. Aliud est ex parte actus, qui ut sit bonus exigitur ut cadat super debitam materiam, et sic est fides, per quam homo accedit ad suam et non ad aliam. Sumitur autem fides hic non prout est virtus theologica, sed prout est pars iustitie, id est fidelitas. In quantum autem est sacramentum habet aliud bonum quod nomine sacramenti significatur. Est enim aliud matrimonium esse et aliud sacramentum esse, quia non solum est in significationem sacre rei sed et in officium nature. Unde ratio sacramenti est quoddam conditum matrimonii secundum se considerati ipsum honestans. Secundum autem magistrum in littera sacramentum non dicitur ipsum matrimonium sed eius inseparabilitas, que est rei signum cuius est sacramentum. Ad 3 q. dicendum quod secundum dignitatem sacramentum est potius et principalius, in quantum competit ei gratiam conferre. Alia autem sunt in officium nature, et gratia est dignior natura. Si autem accipiatur principalius pro essentialiori, ad hoc sacramentum secundum modum magistri accipitur in littera, scilicet quantum ad inseparabilitatem, est principalius, quia pertinet ad esse eius. Alia autem si accipiuntur prout sunt in suis principiis. Si vero in suis causis, sic precedit intentio et sequitur sacramentum per obligationem mutuam, de inde sequitur debitum in quo fides consistit. Ad 4 q. dicendum quod actus matrimonii excusari potest per hoc quod dicitur quia ei ratio culpe subtrahitur, unde in ... meretur. Carnalis enim copula post quandam turpitudinem et ad genus culpe pertinere videtur, in quantum ex peccato originis procedit et propter quandam inobedientiam virium inferiorum ad rationem. Unde nisi huiusmodi difformitas per aliquod bonum recompensaretur, carnalis copula absque culpa esse non posset. Recompensatur autem per huiusmodi bona. Nam proles facit intentionem rectam, fides actionem iustam, sacramentum vero decentiam. Unde per hec bona actus matrimonii a peccato excusatur et honestatur. Ad 5 q. dicendum quod si aliquis per actum matrimonii intendat vitare fornicationem coniugis, non est aliquod peccatum, quia est quedam redditio debiti quod ad bonum fidei pertinet. Sed si intendat vitare fornicationem in seipso, sic est ibi aliqua superfluitas et secundum hoc est peccatum veniale. Ad 6 q. dicendum quod quamvis intendere conservationem sanitatis non sit in se malum, tamen hec intentio sit mala, sicut si ex aliquo sanitas intendatur quod non est de se ad hoc ordinatum, sicut qui ex sacramento baptismi salutem corporalem quereret. Et similiter est in proposito in actu matrimonii. Ad 7 q. dicendum quod quidam dicunt quod delectationem querere in nullo actu est peccatum mortale, sed delectationem oblatam recipere sit peccatum veniale. Sed causa ordinatur ex preferentibus. Sed hoc esse non potest, quia secundum philosophum 4 ethicorum idem est iudicium de delectatione et opere. Unde cum actus matrimonialis non semper sit per se malus, nec querere delectationem in eo erit semper peccatum mortale. Et ideo dicendum quod si delectatio queratur ultra honestatem matrimonii, ut scilicet aliquis in coniuge non attendat quod coniunx sit, sed solum quod mulier est, paratus facere cum ea idem si non esset sua coniux, est peccatum mortale. Si autem queratur delectatio infra limites matrimonii, scilicet ut talis non quereret in alia quam in coniuge, sic est peccatum veniale.

Deinde queritur primo utrum alter coniugum teneatur semper alteri postulanti ad redditionem debiti. Et videtur quod non. Nullus enim tenetur ad hoc quod propter saluti corporali vel spirituali preiudicat. Sed reddere debitum quandoque est nocivum saluti corporis vel ratione infirmitatis vel ratione prolongationis iam facte. Ergo etc. Preterea redditio debiti non debet bono plus preiudicare vel contrariari ad quod principaliter ordinatur. Sed redditio quandoque cedit in malum prolis, ut patet in coniunctione leprosorum, ex quibus leprosi generantur. Ergo etc. Contra: quicumque non reddit alteri quod debet est iniustus alicuius rei detentor. Hoc autem est contra preceptum. Ergo etc. Iuxta hoc queritur utrum uxori non petenti teneatur reddere debitum. Item utrum vir et mulier sint equales in actu matrimonii. Item utrum alter coniugum possit emittere votum altero invito ut non reddat debitum. Item utrum possit vovere ne debitum petat altero invito. Item utrum temporibus sacris possit petere debitum. Item utrum aliquod tempus impediat celebrationem nuptialem.

Respondeo dicendum ad 1 q. quod sicut virtus generativa ordinatur ad conservationem speciei, ita nutritiva ad conservationem individui. Unde sicut generativa nutritivam presupponit, eo quod superfluum nutritive consumitur generative, ita debitum quo aliquis debet uxori, ordinatum ad conservationem speciei, presupponit debitum sui esse ordinatum ad conservationem individui. Unde vir non tenetur coniugi debitum reddere salva incolumitate proprie persone. Reddere enim debitum est actus iustitie, que sub precepto cadit, ubi ergo propter redditionem imminet periculum persone sibi, non tenetur. Ad 1 patet solutio, quia enim est nocivum corpori propter impotentiam excusatur. Sed notandum quod si hoc sit ex matrimonio vel ex aliqua causa licita, vir non tenetur reddere nec mulier potest petere, alias se magis exhiberet meretricem quam uxorem. Sed si ex causa illicita, tenetur vir operam dare ut mulier contineat, alias videtur quod eius fornicatio redundet in virum. Ad 3 dicendum quod lepra solvit sponsalia sed non matrimonium. Unde uxor viro leproso tenetur reddere debitum, sed non tenetur ei cohabitare, quia non ita cito inficitur ex coitu sicut ex frequenti cohabitatione. Et quamvis proles generetur infirma, tamen melius est ei sic esse quam penitus non esse. Ad 2 q. dicendum quod si uxor non petit expresse, non tenetur vir reddere debitum, tamen melius sit

abstinentiae. Si autem expresse vel nutibus vel quocumque modo petit, tenetur. Est enim ut medicina ad curandum eius libidinem constitutum. Ad tertium dicendum quod vir et mulier non sunt aequales in coniugio, neque quantum ad actum coniugalem, in quo id quod est nobilius viro debetur, neque quantum ad dispensationem domus, in qua vir regit et uxor regitur. Sed quantum ad aequalitatem proportionis sunt aequales in utroque, quia sicut tenetur vir uxori in actu coniugali et dispensatione domus ad id quod viri est, ita uxor viro ad id quod uxoris est. Est enim attendendum quod quia vir maiorem potestatem habet in actu matrimonii, ideo ipse non erubescit petere sicut mulier; unde uxor non tenetur sic reddere viro non petenti sicut vir uxori. Ad quartum dicendum quod votum est eorum quae possunt dari. Illa ergo quae dari non possunt voveri non debent. Quod autem alterius est obligatum dari non potest absque eius assensu; unde cum uterque sit obligatus, uxor ad reddendum debitum et econverso, non potest unus absque consensu alterius votum continentiae emittere, vel quodcumque aliud impedimentum huic debito. Sed quia per votum continentiae non ita totaliter impeditur redditio debiti, quia mulier potest sequi virum, ideo licitum est viro et uxore prohibente accipere crucem in subsidium terrae sanctae. Secus autem est de uxore respectu viri, tum quia uxor magis tenetur sequi virum quam econverso, eo quod debet regi ab eo, tum quia cum maiori periculo castitatis mulier peregrinando discurreret quam vir, et cum minori utilitate ecclesiae. Et ideo uxor non potest huiusmodi votum facere sine viri consensu. Ad quintum dicendum quod secundum quosdam alter coniugum potest vovere alio invito ne debitum petat, quia quilibet iuri suo potest resignare. Sed quia ius petendi remanet super alium, et sic fieret matrimonium onerosum, dicunt alii quod non potest. Sed tamen dicunt competentes. Dicunt enim quod mulier propter verecundiam potest, sed vir non, quia non adeo verecundatur; sed tamen cum esset verecundus vir, mulier non posset. Unde alii dicunt quod neuter potest absque consensu alterius. Ad sextum dicendum quod quamvis actus matrimonialis culpa careat, quia tamen rationem deprimit propter delectationem carnalem, reddit hominem inhabilem ad spiritualia. Et ideo in diebus in quibus proprie spiritualibus est vacandum non licet petere debitum. Est tamen reddendum petenti propter obligationem

debiti. Petens tamen non peccat mortaliter, quia petere in die festivo non est circumstantia trahens in aliam speciem. Ad septimum dicendum quod in celebratione nuptiarum interest concentus magis et carnalia [illegible], et quaedam signa dissolutae laetitiae solent ostendi. Et ideo statutum est ut in tribus temporibus nuptiae non celebrentur, in quibus debet homo se ad spiritualia praeparare. Primum est ab adventu usque ad epiphaniam. Secundum est a septuagesima usque ad octavam paschae. Tertium est tribus diebus ante ascensionem usque ad octavas pentecostes exclusive. His enim temporibus secundum antiquos canones communicabant fideles. Quia tamen tempus non est de essentia matrimonii, si in tempore indebito contrahatur, non omnino matrimonium verum est, nec separatur matrimonium simpliciter, sed ad tempus, ut poenitentiam agant de hoc quod ecclesiae statutum sunt transgressi.

Veritur hic de antiquis temporibus et cetera.

Hic quaeritur primo utrum habere plures uxores sit contra legem naturae, et videtur quod non. Matrimonium ad legem naturae pertinet secundum quod est in officium naturae. Sed habere plures uxores non repugnat naturae, cum vir unus plures mulieres fecundare possit. Ergo non est contra legem naturae. Praeterea consuetudo iuri naturali non praeiudicat. Sed habere plures uxores non erat peccatum quando mos erat, ut habetur ab Augustino in litera. Ergo et cetera. In contrarium est, quia contra legem naturae est quod aliquis rem unius alteri tradat. Sed in matrimonio unius cum una potestatem sui corporis iste illi tradit. Ergo et cetera. Iuxta hoc quaeritur utrum habere plures uxores fuerit aliquando licitum. Item utrum habere concubinam sit contra legem naturae. Item utrum aliquando fuerit licitum habere concubinam. Item utrum inseparabilitas uxoris sit de lege naturae. Item utrum permissio repudii excusabat a culpa. Item utrum repudiatae uxori licebat alium virum ducere. Responsio. Ad primam quaestionem dicendum quod ius naturale dicitur instinctus cuiuslibet naturae dirigens ad actum faciendum et consequendum finem intentum. Ius ergo naturale dicitur vel ab instinctu generali, et sic ius naturale est quod natura omnia animalia docuit, et sic contra ius vel legem naturae dicitur aliquid quod repugnat naturae hominis inquantum est animal, sicut vitium sodomiticum est contra naturam, per quod generatio prolis impeditur a natura omnium animalium intenta. Et sic non est contra legem naturae quod vir unus habeat plures uxores,

quia unus potest plures fecundare. Cum autem sit contra legem naturae quod una habeat plures viros. Ipsa enim peccato plus et si per hoc non totaliter tollatur, quia quandoque potest post impregnationem primam iterum mulier impregnari, ut dicitur 4 de animalibus, multum tamen impeditur, quia vix potest fieri quin corruptio fiat vel quantum ad utrumque fetum vel quantum ad alterum. Ex hoc etiam sequeretur incertitudo prolis respectu patris, cuius cura necessaria est in prolis educatione. Item dicitur ius naturale instinctus specialis, scilicet rationalis, et sic ius naturale est quod ratione dictatum est. Et sic dicitur esse aliquid contra ius vel legem naturae quod eidem rationi repugnat. Repugnat autem aliquid rationi dupliciter: uno modo sicut id cum quo nullo modo stare potest bonum rationis, sicut furtum, homicidium et huiusmodi. Sic iterum habere plures uxores non est contra legem naturae, sicut patet in antiquis patribus. Et his duobus modis intelligitur quod dicit Augustinus de antiquis patribus, quod non faciebant contra naturam habendo plures uxores. Alio modo sicut id cum quo stare potest bonum ad quod ratio intendit, sed tamen cum difficultate vel incommoditate, et sic habere plures uxores est contra legem naturae. Intendit enim ratio naturalis in homine non solum prolis procreationem, quae est finis principalis, sed communicationem in vita, quae est secundarius, quae non de facili potest esse pacifica si unus habet plures uxores. Item tertio modo dicitur ius naturale secundum id quod continetur in lege vel evangelio. Et sic habere plures uxores est peccatum contra ius naturale et peccatum mortale, quia permittitur in lege et prohibetur in evangelio. Ad primum patet solutio ex dictis. Ad secundum dicendum quod non praeiudicant quantum ad prima principia ipsius, quae sunt omnibus communes conceptiones in speculativis. Sed ea quae ex ipsis trahuntur quasi conclusiones consuetudo auget et minuit secundum Tullium 2 rhetoricae, et tale est praeceptum naturae de unitate uxoris. Ad secundam quaestionem dicendum quod aliquid habet rationem inconvenientis quia penitus exit naturae genus vel totaliter bonum rationis excludens, et hoc nunquam potuit esse licitum. Aliquid autem sicut difficultatem faciens in optinendo bonum rationis, et huiusmodi est habere plures uxores, ut dictum est. Et hoc per dispensationem superioris potest esse licitum fieri. Dispensatio autem duo requirit, scilicet auctoritatem ex parte dispensantis et causam ex parte rei quae dispensatur. Auctoritatem autem super naturam nullus homo habet nisi auctor naturae vel spiritus sanctus; solus potuit in proposito dispensare. Causa vero

dispensationis generalis fuit multiplicatio cultus dei in fidelibus. Specialis autem continuatio lineae generationis Christi in principibus et regibus. Unde per divinam dispensationem multis patrum inspiratam et eorum exemplo ad alios derivatam licuit plures uxores habere tempore quo genus humanum et cultus divinus maxime multiplicatione indigebat. Ad tertiam quaestionem dicendum quod in actu generationis ratio naturalis intendit prolis procreationem et eius educationem usque ad statum perfectum secundum perfectionem naturalem, quia non tantum a parentibus secundum philosophum habemus naturam, sed et educationem et disciplinam. Concubitus autem fornicarius opponitur primo fini, quia fit cum delectatione non generationis, et si aliquis in tali concubitu prolem arcet. Non debet tamen esse conveniens ad bonum prolis. Unde secundo opponitur, quia excludit a parentibus debitam curam prolis educandae, quae requirit diuturnam parentum commansionem, quod non est in proposito. Unde est contra ius naturae et est peccatum mortale, quia violat foedus et ordinem pertinentem ad prolem quantum ad primum. Ad quartam quaestionem dicendum quod Rabi Moyses dicit quod habere concubinam aliquando licitum fuit per Iudam, qui cum Thamar concubuit. Sed ista ratio non cogit, quia non est necesse Iacob filios a peccato mortali excusare, cum accusati fuerint apud patrem crimine pessimo et in Ioseph necem et venditionem consenserunt. Et ideo secundum alios habere concubinam, cum sit contra legem naturae, nullo tempore licitum fuit nec est dispensabile, quia concubitus cum ea quae non est matrimonio iuncta non est conveniens ad bonum prolis. Sed quia sancti patres qui excusantur huiusmodi fecisse dicuntur, oportet eas fuisse matrimonio iunctas et tamen concubinas dici, quia aliquid habebant de ratione uxoris et aliquid de ratione concubinae. Fuerunt enim uxores quantum ad principalem finem, unitae insolubiliter, scilicet ad prolis generationem; unde in hoc non dispensabatur nisi de pluralitate uxorum. Sed fuerunt concubinae quantum ad secundum finem, qui est dispensatio familiae. Ad quartam quaestionem dicendum quod modo et intentio naturae in suis principiis proprie considerabitur. Inseparabilitas autem matrimonii in principio institutionis huius demonstrata est Gen. 2: Et adhaerebit homo uxori suae et cetera. Unde ipsa est de lege naturae. Et ideo repudium uxoris est contra legem naturae. Sed sicut contra bonum rationis est aliquid quod totaliter bonum rationis excludit, et hoc indispensabile est; aliud autem est quod bonum rationis impedit, etsi non totaliter tollat, et est dispensabile a legislatore. Ita est aliquid contra naturam quod totaliter tollens bonum quod natura intendit, sicut concubitus [illegible].

q h dispensatione no recip. q sic non e repudiu
uxoris. q h posito filii sustentu prit licz no ita
gent. vn h dispensatoz tape potuit. Repudiu
g uxore e conveniet liber fri. s. dimissione ux
oris. q h cont i pmissioe timore maioris mali.
Ite solepnitate fri. s. datione libelli i scribento
os cas dimissionis. q h erat i precepto. Ad 6. q.
dd. q quida dicebat q pmissio repudii excu
sabat a pena p lege inferenda no a culpa. Alii
aut dnt probabilius q q auctoritate divina h pmissio
fca fuit io sic illa de plalitate uxoru excusabat
a culpa sic ista. Ne aut pmissiois fuit vitatio
uxoricidii ad q proni erant pp corruptoz iustit.
Sic feneminis ex ner fuit eis licitu i pmissu
pp corruptoez concupiscibilis q sic fitiu celotipie
pp corruptoez rationalis ex levi suspicioe. Ad
7. q. dd. q sic licebat ex dispesatioe divina vi
ro uxore repudiare. ita uxori aliu viru ducere.
q inseparabilitas mrionii ex ca divine dispen
satiois tollebat. Sz nqd licebat viro a se
repudiata recipe. quida dnt q licuit uxore
repudiata viro recipere n mrio alii viro
iuncta esset. Sz q lex illis phibet q pp hoc q an
q alti nubet n potat revoca ex quo repu
diata erat.

Circa q pmo vm ut virginitas osistat i virgita
te carnis. Et vr q no. Carnis n integritas
vr osiste in sigillo virginal pudoris. Sz qnq
absq virginitatis pudic frangit illud signacl.
fm aug. 9. de doc. xa. g. ac. P. corruptio ca
nis marie in seminis resolone osistit. q pt fieri
sine ocubitu l in dormiendo l vigilando. Sz sin
ocubitu no vr pdi virginitas g. ac. Con. aug
i li o de virgin virginitas ontinentia e q integritas
carnis ipi creatori carnis q aie vovet. oservat
q osnat. Iuxta hoc q vt virginitas sit vt. It vt
sit excellentior mrioio. It vt sit maxia vtutu.
Rn. dd. ad 1. q. q nom virginitatis a viroe sump
tu vr. q sicut virgo dr virens in suo viroe psiste
quo e ex supabundanti caloris adustione ex
ptu. Sic q virginitas importat q p an inest sit
immunis a ocupie adustioe q ee vr i osumatoe

maxie delctationis carnal q e delecta venereoz.
In q tri e osiderare. vnu. s. q e ex pte corporis. s.
violatio sigilli virginal. Aliud at e i quo oiungit
r. q e aie cu eo q e corpis. s. ipa resolo seminis
delectatoz causa. 3m at soliu e ex pte aie. s.
ppositum ad tale delectatoz. In qbi trib id
q p pposum e p actus se ht ad morale actu q
no osiderat psie n sm ea q st aie. 2m vo ma
lit se ht ad actu morale. Na sensibiles passio
nes st mam moraliu actuu. 3m vo ht se formalit
q vo formalis actuu humanoz i eo q e rois oplet.
Q a g virginitas dr p remotoez pdicte corruptois.
one e q integritas mbri corporalis p actus se ha
beat ad virginitate. Sz ipa delectatio oiuis resolu
tione seminis ht se mali. i cu oparatoe virginitas
osistit mrialr. Ipm at immunitatis ppetua absti
a tali delectatoe ht se formalr q oplete i virginite.
Ad 1. g. dd. q integritas corporal mbri p actus se
ht ad virginite i q m. s. p h q ex pposito volitas
abstinz quis a delectatoe venerea remanz inte
gritas i mbro corporeo. vn si otingat alio mo
q aliq cau mbri integritas corrupat no mag p
iudicat virginitati q si manu vl pes corrupat.
Ad 2. dd. q delctatio q e in seminis resolone pot
dupr accipi vno m ut predat ex mte pposito. q sic
tollit virginitate sive fiat p ocubitu sive n. Alio
m p uenire pot pt pposita mtis l i dormiendo
l p violentia illata. cui mes no osentit q uis
caro delectatoe expiat. l q ex infirmitate
nre q sic no pdit virginitas. Ad 3. q. dd. q sic dcm
e formale i virginitate e ppositu ppetuo abstinendi a delecta
tioe carnali. qd quide ppositu laudabile redditur ex
fine i q h fit ad vacandu rebus divinis. Male at
e integritas carnis ab oi expimto venere delc
tatois. Vbiqz at e spalis ma hns spale forz
invenit spal ro virtutis. Et io virginitas cuius est
suare se immune ab expimto venere volupttis
ht spdam excellentiu laudis sup h q e servare
se immune ab inordinatioe venere delectatois
voluptate q ad castitate ptinz. q io e spal virt.
Est at i medio s medium virtutis no sm qtita
tate sz sm rone recta determinat ut dr i 2. ethi.

sic q de magnanimo dr. i 4. q e magnitudine
extimus eo q sit ut oz medius i q. s. ad ma
xima tendit. sm recta rone. Ad 3. q. dd.
q virginitas pferenda e mrio. tu q bonum divinu
pfert bono humano. q q bonum aie pfert bono cor
poris. tu q bonu otemplatiue pfert bono actiue.
Virginitas n ordinat ad bonum aie sm vita otempla
tiva q e cogitare q dei st. Coniugiu at ordinat
ad bonum corporis. s. m ltiplicatoz generis humani q ptinz
ad vita activa. q i mrio hoies hnt necesse co
gitare ea q mundi st. Et h q pz ex xpi. q matre
virgine elegit q ipse virginitate suavit. vn aplis
1. cor. 7. virginitate osuluit tanq melius. Est aut
advertendu q in lra dr q celibatus iohis no pfert
oiugio abrahe. q itelli e q ad mitu vtusqz q
n soliu pesat ex actu sz ex aio opantis.
huit n. abrha aium sic dispositu ut pato esset
suare virginitate si tpe fuisset ogruu. ex q mi tn
otinetie oiugal ipos eqpat mito otinetie vir
ginalis i iohe r pmii sbal. q n accntl. sic aureole.
Ad 4. q. dd. q ad pt dici excellentissima dupr.
vno m i aliq gne. q sic virginitas e excellentissia
i gne castitatis trascendit n. castitate vidualem q co
iugale. vn cetesimus fruct virginitati attribuit. sz
hieronimo viduitati aut sexagesim sz mrio. xxx.
Alio m pot dici aliqd excellentissimu simpr. q sic virgi
tas no e excellentissia virtutu. sp n. finis pcellit
id qd e ad fine. Ite qto aliqd efficatius ordiat
ad fine tanto melius e. finis at ex q laudat
virginitas e vacare rebus divinis vn virtutes theologice
q ut religionis. qz actus e ipa occupatio circa res
divinas pferunt virginitati simpr. Et q vehementius
opantur ad h martires q postposuerunt ppa vita.
q viventes i monasterio q pposuerunt ppam voluntate
q virgines ad h mu q pposuerunt soliu venereas
voluptates. Et io virginitas no e simplr maxia
virtutu.

Nunc superest attendere q. h q pmo
vtrum frigiditas ipediat mrium. q vr q
n. Sic n. nimia frigiditas ipedit car
nale coplam ita q nimia caliditas q tn no
pot ipedire mrium. g nec frigiditas. Pro

vetule st frigide. sz vetule pnt othe mrio. g
ac. Con. e q dr in lra. Iuxta h q. vtru
maleficiu ipediat mrium. It vtrum furia. It
vtrum incestus q q cognovit sororem uxoris sue
mrium dirimat. Ite de sufficia impedimento
mrionii. Rn. ad 1. q. dd. q mrio e quoda
obligatio ad carnale coplam. nllz aut pot se
obligare ad impossibile. Et io frigiditas q causat
impotentia ad huc actu ipedit mrium. Sz dupr e
h impotentia. s. tpal. cui pot sbueniri bnficio medi
cine. l pcessu etatis. l hmoi. q h no totali
impedit. ita q ille ex cuius pte e impedimentu
totalr excludat a mrio. Ite ppetua cui
n pot sbueniri. q h si alteri oiugu iest alto
nesciente ipedit otrahendu q dirimit otractu.
Secus e si sciuit tn ontit. qz tunc vr q aliu fi
ne qlunt. vn sm qsda stat otractus. Sz si se
qtur n impedit n dirimit. qz ipotentia seqns oppo
tun obligatoi soluedo. pcedens otrahendo. Ad
pbandu aut hui ppetuitate ab ecclia e tpus
pstitutu. s. ut triennio cohitent bona fide opam
dando omixtioi. q si no possint separant q
cuilibet lica nubendi alti. ipo frigido sine spe oiu
gii pmanente. Qd si facultas redit. debitu
reddi oz. qz eccla reputaret se deceptu iudico
de ppetuitate impediti. Et mrium 2m dirimet q
pm redintegret. Ad pm g. dd. q caliditas sup
flua vix pot ee ppetuu impedimentu tn frigiditas
magis q frequentius impedit q tollit. no solu
omixtione seminis. sz q vigore mbroz qui fit
omixtio corpoz. io frigiditas magis ponit h
ipedimentu q caliditas. Ad 2. dd. q vetule
lz n hbeant calore sufficiente ad plis generatioz
hnt tn ad carnale omixtione. vn in eis pot
ee mrium. pnt e remedium. lz n pnt e i offici
ne. Ad 2. q. dd. q maleficiu n e q e i rei
veritate sm qsdam. lz in opioe hoim videat eis
qd fieri p occultas cas. Sz ovant auctoritates
sctoz. q io alii dnt q maleficiu sit ad in re ex
illusione demonu. n tn dirimit mrium. qz no
e ppetuu eo q p pctm stetur hoies demoni.
q recto cessat. Sz h no oz qz pcta pot post

remanē. Et iō alii distinguūt de impotēa coeundi ex
malefitio qr aʼ ē ppetua ⁊ tūc matrimoniū dirimitur et
adhoc expiendū silr̄ ėnīa tps̄ pfixit·s· triēniū.
sic ⁊ de frigiditate. Tn̄ hʼ ē drīa int̄ malefiī et
frigiditate qr qui ē impotens ex frigiditate. sic ē
ipotēs ad vnā sic ē ipotēs ad aliā. ⁊ iō qn̄ di
rimit̄ matrimoniū nō dat̄ ei licētia vt alii ᵹiugatur.
Sz ex malefitio pot ēē aliqs ipotēs ad vnā et
nō ad aliā. ⁊ iō qn̄ iudicio ecc̄e matrimoniū dirimit̄. utiqz
dat̄ licīa qr alteri copula ᵹtrat. Ad. 3. q. dď. q
furia aʼ pcedit matrimoniū aʼ sequit̄. Si sequit̄ nullo m°
dirimit̄ ipm̄. Si pcedit. tūc aʼ furiosus hʼt lucida
īntuualla aʼ nō. Si hʼt. tūc ᵹiuis ē i illo in
tuallo n̄ sit tutū qr matrimoniū ᵹhit qr ne sit p
lē educare. si tn̄ ᵹhat matrimoniū ē. Si tn̄ nō hʼt. l'
qn̄ nō hʼt ᵹhit. tūc qr n̄ potuit ēē ᵹsensus v° de
est rōis vsus. n̄ ē tʼ matrimoniū. Ad. 4. q. dď. q si
aliqs ᵹgstat sorore aʼ aliq ᵹsanguīea uxoris
sue an matrimoniū ᵹtū ⁊ pt sponsalia dz matrimoniū sepai
rōe affinitatis ᵹcte. Sicaūt pt matrimoniū ᵹsuātū. nō
dz totali sepai matrimoniū. sz uir āmittit ius petendi
debitū. sz tn̄ dz reddē petēti qr uxor nō dz puiri
p pctō uiri. Sz pt mortē uxoris dz ōīo manere
absqz spe ᵹiugii. n̄ cū eo pp singlaritatē dispenset.
Si tn̄ ᵹhat pt dispensatōez pcat ᵹ statutū ecc̄e
faciēs. n° tn̄ matrimoniū pp hʼ ē sepandū. Ad. 4. q.
dď. q ad institutiōe matrimoniū qdā ᵹueniūt tāqz de nc̄itate
ipius. qdā ō solēpnitate. Defcūs at eoz q ᵹueniūt ad
solēpnitatē ipediūt ᵹhendū. sz n̄ dirimūt ᵹtum.
sic phibitio ecc̄e ⁊ tps̄ feiaz. Mox vō defectus q̄
pt de nc̄itate. ipedit ᵹhendū ⁊ dirimit̄ ᵹtū. hʼ aūt sʼ
xii. q hiis uslib; ᵹtinet̄. Error ᵹditio votū ᵹgnatō.
cīme. Cult° disparitas uis. ordo. ligamē honestas.
Si sis affinis. si forte coire neqbis. hec socianda
vetant ᵹiubia fc̄a retractant. hoz aūt ipedi
mētoz sufficiēn̄ penes in° ōz mrioni cās accipi pt.
penes cām efficiētē. q̄ ē ᵹsensus p uba de pnti. ex
pssus. accipiūt̄ tria. s. error pc̄ ⁊ error ᵹditōis
⁊ coactio. penes finalē q̄ ē dux̄. s. gnō filioz ⁊
ducatiōez ad cultū dei ⁊ remediū fornicatōis
accipiūt̄ tria. nā ᵹ offin gnōnis ē ipōa coeūdi.
ᵹ educatōez ad cltū dei ē disparitas cultus.

Con̄ remediū fornicatōis ē enormitas cīminis
s. adultiū ptus cū uxōe ᵹmissū. penes at cām
matialē accipiūt̄ tria q matrimoniū impediūt. Et qr ma
trimoniū ē ᵹiuctio psonaz ⁊ qr nā in tali ope ppinquitatē
abhōret. iō nimia ppinquitas in sitat impedi
mētū. Hʼ aūt tripx̄ ē. s. ᵹgtio q importat ppinq
tatē duaz psonaz int̄ se absolutē. Itē affinitas
q īportat ppinquitatē duaz psonaz rōne tie ma
trimoniō iūcte. Et publice honestatis iustia. ī qua ē
ppinqtas duaz psonaz rōē 3e pse p sponsalia iūcte.
Penes vō cām fōlē accipiūt tria. qr matrimoniū est
vinclm̄ socie tatis indissibil' in q° tn̄ sfert potās
corpoz. hāc aūt tollatorꝫ siue vinclm̄ tria ipe
diūt. s. ordo in q° qs se tradit dīno offitio. Itē vo
tū solēpne ī q° se tdit hō ī obedīaz altius hoīs.
⁊ ligamē ī q° potitē sui coīs alti tradit. Nō
qd adultīuz ptus cū uxore ᵹmissū. n̄ impedit ma
trimoniū ᵹhendū n° dirimit ᵹtū n̄ in tribz casibz. s.
cū adult' ul' adultia machinat̄ ī mortē legitime
tū effcū. Aut ī fides dat int̄ eos de ᵹhendo post
mortē legitie. Vl' cū adult' ᵹhit de fc̄o cū ad
ultia legitima uxore viuente. Hoc dď ē de ad
ultia alligata v° adulti soluti. Sz qd si ignō
rant ᵹhit vn̄ ᵹtoz. dď. qr matrimoniū pot stare
mortua uxore l' uiro. nouo tn̄ ītueniente ᵹsēsu.
⁊ hʼ fit in fauorē insōn ⁊ in odiū adultii. nā ignō
rans n̄ ᵹmisit adultīuz. ymo si ignorans voluit
coget̄ alt p iudicē. nā pmus ᵹsensus adulti fuit
falsus. ⁊ ignorantis fuit erronē° qr ī fuit error co
ditōis. ⁊ iō nēris ē nouus ᵹsensus. Itē nō qd ad
ultīuz dz pcedē ul' sequi fidei datoez l' ᵹctatoez
l' machinatoez mortē legittimo ul' legitime.

Extrco q. pnr. vtm pp fornicatōez liceat viro
uxorē dimittē. Et vr qd n̄. hō n. nō cogit̄
ēē sine uxōe. si g° pp fornicatōez pot eā dimittē
poss aliā ducē. qd ē ᵹ aplm. 1. cor. vii. si discessit
maneb' innupta. Pr̄ qdā pcta sʼ adultio grauiora
vt infidelitas sodomia ⁊ hmōi. Si g° pp adultiū
pot hō uxore dimittē g° ⁊ pp alia. Con̄ ē qd dr̄.
qr frangēti fidem fides tenēda nō ē. Iux° hʼ
q. vtr vir teneat ex pcep° uxorē fornicantē di
mittē. Itē vtm hʼ possit ppo iudito fac̄e. Itē vtrū

vir ⁊ uxor inīcā diuortiū sint ad paīā iudicandi
Itē vtrū vir post diuortiū possit alie mulieri
nubē. Itē vtrū debeat fieri recōciliatō. R°
dď. ad 1. q. qd dr̄ ē matrimoniū sepatō vna q° ipm
matrimoniū dirimit̄. ⁊ hʼ n̄ pot fieri p fornicatōez sepā
tē. n° pp aliq aʼ ipedimēta matrimonio supueniēs. A
lia aūt q° ad actū matrimonii q̄ dr̄ sepatō athoro
⁊ hʼ ᵹcessa ē a dnō in penā fidē frangētis. ⁊ in
fauorē fuantis. Sūt aūt aliq casus inquibʼ vir
uxorē nō pot dimittē pp fornicatōez. Pr° si uir
fuit silr̄ fornicatus. 2° si uxorē pstituerit. 3° si
muli. ex cā pbabili mortuū credens. alii nup
sit. 4° si adult' ad eam sʼ spē uiri accessit.
5° si fuit oppssa. 6° si eā sibi recōciliauit post
notitiā adultii pptrati carnalr̄ eā ᵹgnoscens.
Vn̄ cū infidel' ⁊ iugē in fidei dimissus sedm
ritū suū alii nupsit. pt utqz ad fidē ᵹuso
cogitur p hʼ pma uxorē recipē. Ad. 1. g° dď. q
vinclm̄ matrimonii nō ē solutū. vn̄ nō pot vir di
missa fornicaria aliā ducē. n° ē ī ᵹtrio qd aliūs
ad ᵹtinentiā obligat̄ p iō qd ē ex cā altius sit
p infirmitate ⁊ hmōi. Ad. 2. dď. q qūus alia pc̄
cata sint adultio grauiora n̄ tn̄ sʼ bonis matrimo
nii repugnātia sic hoīcidiū sac̄legiū ⁊ hmōi. In
fidelitas aūt q̄ ē spualis fornicatō ē ᵹ bonū
matrimonii. s. ᵹ educatōne prolis ad cultū dīnū
Vn̄ diuortiū cāt si sit pmax. nō aūt pp vnū
actū vt ē in fornicatōe carnali vitiū. n. ᵹ
nāz silr̄ pot ēē cā diuortii sz ō eo nō fit m°
mētio pp eius turpitudinē. Ad. 2. q. dď. q dimi
ssio uxoris fornicantis intēducta ē ad corectōez
uxoris. pena aūt cōngruis nō reqrit̄ n̄ emda
tio iam pcessit. Et iō si de pctō peniteat vir
nō tn̄ eā dimittē. qūus n̄ cogatur eā retinē.
Si aūt n̄ peniteat tnr̄ eā dimittē ne pctō eius ui
deat̄ ᵹsentire. Ad. 3. q. dď. q tal' dimissio aut
ē q° ad thoz solū aut ē q° ad thoz ⁊ cohitatōez
Pr° m°. cū ᵹstat vir° ō fornicatōe uxoris p certitudi
nem ul' suspitōez violentā q°. pbata fornicatō
Vn̄. pbata. pot eā dimittē auctē ppa vsqz q° ᵹpel
lat̄ ei p ecc̄iaz reddē debitū. Recte aūt voluerit
inciurit notā irreglaritatis ⁊ gnāt ē pīudiciū

accūtiōis. Sz redde recōpulsus incurrit notā
irreglaritatis nō tn̄ pīudiciū accūtiōis. Scdo
vō modo nō licz dimittē sine iudito ecc̄e. ⁊ hec
dimissio diuortiū ppe vocatur. Ad. 4. q. dď.
qr q° ad sepatōne sunt pares sic q° ad fidei
fractiōne. peccat tn̄ muli. ᵹ matrimoniū plus cū
fractione inhōnestudine plis causans. tn̄ minus
peccat pp humore durabilē. ⁊ qr minus hʼt
rōnis que hmōi passiones refrenat. Ad. 4.
q. dď. q vir post diuortiū nō pot alii nubē
qr n° adueniens sup matrimoniū pt. pot eū dissol
uē. sic dañ ē ᵹ in solōne pmi ar. Ad. 6. q.
dď. q uxore dimissa pp fornicatōez ⁊ cōrecta
tūc aut utqz ᵹcordat in recōciliatione ⁊ tc̄
dz fieri. aut alt tm̄. ⁊ tc̄ aut inocens petit
recōciliari nocēti. ⁊ tūc dz cogi ad recōciliatō
ne. n̄ votū ᵹtinētie de ᵹsensu altius emisit.
Si aūt nocens petit inocentē. nō dz cogi. qr
nocens nocente. vt muli fornicaria virū for
nicatōre pt diuortiū ⁊ eq° ⁊ tunc dz cogi.
aut vtiqz discordat ⁊ tūc nō dz fieri recōciliatō.
Vnc de ᵹditiōe incidam° ac.
Hʼ q. p°. vtm ᵹditio suitutis matrimoniū
inpediat. Et vr qd nō. id qd impedit ma
trimoniū equali impedit. siue sñat siue ignō
tur sic pz de ordine ⁊ de voto. sz suitus omnino
cognita ab alto nō impedit matrimoniū g° ac.
Pr°. si suitus uiri matrimoniū ipedit. pari rōe ⁊
suitus mulieris. hʼ aūt falsm ē. nā vir in matrimonio
ᵹtus pot se in suiū vendē absqz ᵹsensu uxoris.
g° ac. Con. ē qd dr̄ decretal'. de ᵹiugio suoz
qr error ᵹditōis ipedit matrimoniū ᵹhendū ⁊ di
rimit iā ᵹtū. Iux° hʼ q. vtm suitus possit
matrimonio supuenire. Itē vtm sine ᵹsensu dñi
sui suus possit matrimoniū ᵹhē. Itē vtm filii de
beat sequi ᵹditōz pris. Itē vtm defēt etatis
impediat matrimoniū. Rn̄. dď. ad. 1. q. qr error ᵹdi
tionis tripx̄ ē. Q'a aut ē ᵹditōis melioris ⁊
tc̄ nō impedit. qr sic ᵹhens nō ledit̄ ī aliq°.
vt puta ē qs ᵹhit cū libā putās eā ancillā.
Aut paris. n° tūc ipedit ē n. ī matrimonio sit eqlr̄
obligō ex utqz pte ad debitū. nō pot aliqs

requirit maiorem obligationem ex parte alterius quam ipse facere possit, ut puta cum servus contrahit cum ancilla quam ipse putat liberam. Aut deterioris, et tunc impedit, quia alter sine culpa gravatur et leditur. Tum quantum ad prolem quam non habebit in sua potestate secundum multarum terrarum consuetudinem in quibus partus sequitur deteriorem partem. Tum quo ad reddendum debitum quod sibi libere fieri non posset. Unde ex naturali equitate provisum est ut talis error impediat matrimonium contrahendum et dirimat contractum, nisi ratificetur per consensum errantis consensu tacito vel expresso. Ad 1. ergo dicendum quod impedimenta que sunt contra rationem vel essentiam matrimonii impediunt sive sciantur sive non, ut ordo, votum et consanguinitas. Que vero contrariantur effectui scilicet solutioni debiti, si sint cognita matrimonium non excludunt, quia in voluntate nostra est debitum nobis relaxare, quia tunc ignorantia excludit voluntarium. Et huiusmodi sunt impotentia coeundi et servitus. Ad 2. dicendum quod vir preest mulieri in rebus domesticis et civilibus, quibus in actu matrimonii sunt pares. Et ideo potest vir absque consensu uxoris se in servum vendere, sed non econtra. Sed propter hoc matrimonium non dirimitur nec ad preiudicium fit uxori quantum ad debiti redditionem, quia dominus cum redditione debiti impedire non potest in consensu uxoris intervenientis, ut est de servitute ante matrimonium et que post ullum impedimentum matrimonio supervenientes dirimunt ipsum. Et per hoc patet solutio ad 2. q. Ad 3. q. dicendum quod ius positivum procedit a iure naturali. Et ideo servitus que est de iure positivo non potest preiudicare hiis que sunt de lege naturali. Sicut autem appetitus nature est ad conservationem individui, ita ad conservationem speciei que fit per generationem. Unde sicut dominus non potest impedire quin servus comedat, dormiat et hiis similia faciat, ita quin matrimonium contrahat domino nesciente vel prohibente. Sed differentia, quia si prohibente domino tunc tenetur magis reddere debitum uxori petenti quam domino obedire imperanti, quia prohibens presumitur intelligi permisisse et acceptasse. Aut domino ignorante et non consentiente, et tunc tenetur magis obedire domino, ita tamen quod subveniat periculo fornicationis uxoris. Ad 4. q. dicendum quod secundum leges civiles partus sequitur ventrem, et huius ratio est quia proles habet a matre complementum formale, sed

[illegible] corpus a matre. Sumitur autem a conditione matris eo quod sit in statu domini in operando (?). Et ideo proles in libertate et servitute sequitur ventrem. Sed in hiis que pertinent ad dignitatem que est ex forma rei sequitur patrem, sicut in honoribus et municipiis, hereditatibus et huiusmodi. In quibusdam terris que iure civili non reguntur partus sequitur deteriorem conditionem, ut si pater sit servus et mater sit libera, erit filius servus. Sed primum videtur rationabilius. Receptum enim est in recipiente per modum recipientis non per modum dantis. Et ideo rationabile est quod semen receptum in muliere ad conditionem illius trahatur. Ad 4. q. dicendum quod ad matrimonium contrahendum determinatum est autem tempus in quo sit debitum reddere, scilicet ut ante annos discretionis et ante tempus in quo se reddere debitum possint non contrahatur, quia puerilis etas et indiscretio consensum impedit et reducitur ad errorem sicut et furia. Item imbecillitas et debilitas impotentem facit ad commixtionem, que reducitur ad impotentiam coeundi. Hoc autem tempus utriusque est in masculo in xiiii anno, in femina in xii. Si tamen etas ad perfectionem debitam ante tempus predictum advenerit, ita quod vigor nature et rationis defectum erroris vel etatis suppleant, matrimonium non dissolvitur. Unde si contrahentes ante annos pubertatis carnaliter et ante tempus predictum fuerint copulati, nihilominus matrimonium manet indissolubile.

Deinde queritur primo utrum ordo impediat matrimonium. Et videtur quod non, quia idem est ordo apud ecclesiam orientalem et apud nos. Sed apud ecclesiam orientalem non impedit ordo matrimonium, ergo etc. Preterea omnes ordines ad aliquid spirituale ordinantur. Ordo autem non potest impedire matrimonium nisi ratione spiritualitatis. Ergo si ordo impedit matrimonium, quilibet ordo impediret, quod falsum est. Contra est iura. Iuxta hoc queritur utrum ordo matrimonio supervenire possit. Item utrum liceat viro uxorem interficere in actu adulterii deprehensam. Item utrum uxoricidium impediat matrimonium. Responsio. Dicendum ad 1. q. quod sacri ordines aliis spiritualibus actionibus deputantur preter matrimonium. Autem spiritualia impediuntur tum ratione copule carnalis in qua quis maxime carnalis efficitur, tum ratione sollicitudinis quam inducit matrimonium, ut dicitur [illegible] et ideo [illegible], ut non possint totaliter que dei sunt cogitare. Unde ordo decet sequestratam (?)

habitudinem habent ut matrimonium impediant. Sed hec habitudo ad actum reducitur per statutum ecclesie. Unde ordo impedit matrimonium, sed differenter. Nam in occidentali ecclesia ex vi ordinis impedit et ex voto continentie sibi annexo. Sed in orientali ecclesia impedit solum ratione ordinis. Unde ibi non tollit usum contracti matrimonii, quamvis non possit de novo contrahere nisi ignorante uxore ordinem suscipere. Ad primum ergo patet solutio. Nam ex aliis procedit, quia ordo utrique impedit matrimonium contrahendum, quamvis non utrique habeat votum annexum. Ad 2. dicendum quod per sacros ordines aliquis sanctitatibus spiritualibus contrectandis admittitur, scilicet sacris et sacris vasis. Ideo sacer ordo ex statutis ecclesie impedit matrimonium. Aliis autem ordinibus non committitur sic sacra tractare. Unde non est simile. Ad 2. q. dicendum quod matrimonium non impedit sacri ordinis susceptionem, quia si matrimonio iunctus ad sacros ordines accesserit, caracterem ordinis suscipit. Sed est advertendum quod in susceptione ordinis duo sunt, scilicet potestas ordinis et executio potestatis. Contingit ergo aliquem ordinari consentiente uxore, et tunc recipit potestatem et executionem ipsius, cum ex eo intelligatur continentiam profiteri. Aut nesciente et non consentiente, et tunc potestatem recipit, non executionem, et quantum est in se obligatur ad continentiam, scilicet ut non petat debitum, sed tamen debet reddere. Et idem est de ecclesia orientali. Ad 3. q. dicendum quod viro licet interficere uxorem dupliciter. Uno modo per iudicium civile accusando eam de crimine et penam mortis lege statutam petendo. Et hoc modo vir potest sine peccato facere ductus zelo iustitie non odii aut vindicte. Alio modo potest per seipsum non inductus crimen tamen occidere, et sic extra adulterii actum nec secundum leges civiles nec secundum legem conscientie potest. Lex tamen civilis licitum reputat quod in ipso actu ipsam interficiat, non quod precipiens, sed quia penam homicidii non infligeret propter maximum incitamentum quod vir habet in tali facto ad occisionem uxoris. Ecclesia tamen in hoc non est astricta legibus humanis ut non adiudicet reum pene eterne vel pene ecclesiastico iudicio infligende. Et ideo in nullo casu licet viro interficere uxorem auctoritate propria. Ad 4. q. dicendum quod uxoricidium contingit tripliciter: aut enim quis occidit persequendo culpam, quando scilicet uxor occiditur propter adulterium vel persequendo ipsam quam occi-

ditur propter aliud peccatum, vel persequendo matrimonium, quando occidit ut contrahat cum adultera. Primo et secundo modo impedit contrahendum, sed non dirimit contractum. Unde si timetur de incontinentia eius, potest dispensari cum eo per ecclesiam ut licite contrahat. Tertio tamen modo ratione alterius mulieris impedit contrahendum. Unde si contrahit peccat, sed non dirimit matrimonium contractum. Sed ratione adulterii impedit matrimonium contrahendum et dirimit contractum. Nam si occidit uxorem ut cum adultera cum qua mechatur contrahat, si contraxerit separentur.

Deinde de voto inspiciamus etc.

Hic queritur primo utrum votum convenienter diffiniatur in littera cum dicitur quod est testificatio quedam promissionis spontanee que deo et de hiis que sunt dei fieri proprie debet. Et videtur quod non. Votum enim non tantum emittitur voce sed etiam in solo corde. Non ergo votum est testificatio. Preterea votum non tantum fit deo, immo sanctis frequenter. Nec etiam tantum de hiis que ad deum pertinent, ut aliqui faciunt votum de non comedendo capud piscis aut de non lavando capud in sexta feria. Ergo male dicitur quod debet fieri deo et de hiis que dei sunt. Contra est auctoritas littere. Iuxta hoc queritur utrum votum sit tantum de meliori bono. Item quis possit facere votum. Item quomodo differat votum simplex et votum solempne. Item utrum votum se obliget ad implendum. Item utrum impediat matrimonium. Item utrum in voto possit fieri dispensatio. Item utrum quilibet prelatus possit in voto dispensare. Item utrum in solempni voto continentie possit fieri dispensatio. Responsio. Dicendum ad 1. q. quod votum proprie nominat obligationem voluntariam ex vi nominis nostri. Obligatio autem voluntaria quedam fit homini, que generaliter promissio dicitur vel pactum, quedam fit deo, que votum appellatur. Quia vero homo videt ea que apparent, deus autem intuetur cor, ideo obligatio facta homini non potest fieri sine signo exteriori, sed deo sola cogitatione interiori. Et inde est quod votum duplex est, scilicet tacitum in corde vel expressum in voce vel in opere. Et secundum hoc diffinitionem voti diversi docent. Theologi enim diffiniunt votum tacitum cum dicunt: votum est conceptio melioris propositi cum deliberatione firmata. Magister vero sic diffinit votum expressum quod est in conspectu dei et ecclesie obligatio. Doctores vero iuris canonici diffiniunt utrumque dicentes: votum est alicuius boni cum animi deliberatione deo facta promissio. Diffini-

voti expssi que in lra ponit . mye pont . s . gen
pmiu cu dic pmissionis spotanee . diffrantia
spcifica qua differt a voto tacito cu dic testifi
catio . Terminu actus cu dicat deo . 7 mar cu dic
d his que sunt dei . Ad . 1 . g . dd . q h no de
scribit votu tacitu s expssum . Ad . 2 . dd . q
sns no sit votu n pp obm vni ee votu ul sit do
imediate ul mete . Q aut sint de quib fieri
debeat votu stati appebit . Ad . 2 . q . dd . q sic
dcm e votu e pmissio qdi fca . pmissio aut e
alicui q qs volutarie p aliquo facit . No . n . pro
missio essz . s cominatio si qs dret se ex coac
tione ad facturu . Sili . vana essz pmissio si
qs alicui pmittet q no eet ei acceptu . Et
io cu oine pctm sit o dm . n ad opus sit ei ac
ceptu n sit uituosum . osequns e q de nullo
illicito n de aliquo indifferent se hnte deat
fieri votu . s solu de aliq actu uituts . Ite q vo
tu pmissione voluntaria importat . necitas at
volutatm excludit . io id qd absolute e necm
n cadit sb uoto . Stultu . n . essz si qs voueret
se moritur l se no ee volatur . Id vo qd no
e necm absolute s pp fine puta q sine eo
salus ee no pot ut obsuana preptor : cadit qde
sb uoto . in q volutarie fit . no aut in q e necm .
Id aut qd n cadit sb necitate absoluta n sub
necite finis e volutariu . 7 io h pprie sub voto
cadit . h aut dr ee maius bo in opatoe ei qd
coit e de necite salutis . Et io pprie loqndo votu dr ee
d bono melioi . Ad . 3 . q . dd . q sic dcm e votu
ppe n e n d his q sbiacet vol vouetis . Vn nlls q
ad h q n e sui iuris pot voue . Et q rligiosus
q ad oe opus obligat e ad pendu ppto plati .
io votu nllm obedie sue pindicus pot emittere .
Vxor vo obligata e viro q ad carnale copla 7 e .
7 io neut coiugu sine cssu altis pot ptinentia
voue . Sz q indispensatoe dom 7 regimne vite
mlr e sb viro n . e . io vir italib pot voue sn
cssu uxois . no e . Sunt at q q ad act nales
sui iuris e . pot emitte votu otinetie sic 7 mio
ohe absq do vol . no at pot voue absq ei cssu
aliqd d his q ptinet ad dispensatoz domus .

sit drie elias . vl de hys q ptinet ad regim uite
p q pelat dns opar ul potite ipm ut e i gss
religiois . q i hijs n e sui iuris . pueri at ante
anos pubtatis q patiut rois defcm 7 sunt
nali sb cura parentu 7 tutor io si an an
nos pubtatis attigerit usu rois put qde
q ipis e se obligare voto . s votu eor pot
irritari p parentes q cura adhuc remanet sbi .
Quntu at q puer tn sit doli capax an anos
pubtatis no pot obligari voto solepni religi
onis pp ecce statutu q respic id qd i plurib
accidit . p at anos at pubtatis pueri q sui sui iur
i actu ne q statu sue p . put se obligare voto si
plici ul solepni . no aut in dispensatoe dom
absq cssu pentu put se obligare ad aliqd
pp defcm rois . votu . n . efficacia ht ex delibe
ratoe q se qs intedit obligare . Ad . 4 . q . dd .
q votu simpx 7 solepne n e q votu penes co
pletu 7 incopletu . In voto . n . simplici e obliga
incopleta . r ulio q fit in solepni . na simpx
votu in sola pmissioe csistit . Solepne aut ad
pmissioe ht anexa tnslatoz actuale stat siu
institu q ht anexa ptinetia ex ordine l appba
tioe ecce eccli . h at fit tpli sic cu qs ordine
sacru suscept . ul cu pfessione regulare emitt .
vl cu inpbiarie exns suscip hitu pfessor . h est
n . q dd inexptata pfessio . hys . n . mois votu so
lepnicat . Ad . 4 . q . dd . q sic actus huane ob
ligatois ipoint necite implendi n excuset cu
legitia . ita actus obligatois q fit do . Vn no
pot qs votu intmitte sine pcco morli n aliqs
legitiu excusatoe excuset implendi . Sicut e
auctas supiois dispesantis . defcus cditois
appoite 7 defcus die ul pcti monetis . Ad
6 . q . dd . q pmissio fca alicui ipedit ne pmissa
licite possint alii dari . Sz si tradicio dent 7 tnsla
tio dmi fiat i aliu no irritat . Q ag i voto
simplici e nuda pmissio sine tnslatoe dm
sic dcm e io votu simpx ipedit m ohendu s
n dirimit ctu . Ad . 7 . q . dd . q dispensio voti
itelligit e ad modu dispesatois q fit in obsuas
alic legis . q lex ponit respiciens ad id q i plibus

bonu e . Sz q cs . h in aliq casu no ee bo . oz per
aliq detimari i aliq casu lege no ee obsuan
da . q detimatio dispensatio ee dr . Sic igit qui
vouit qsi sbi statuit lege obligans se ad ad
qd in plib bo e . q tn i aliq casu pot malu 7 i utile
ee . l maiois boni ipedimtu . Et io nec e q de
timinet i tali casu votu no ee suandu . q e i
voto dispensare . Si aut pp hoc q suandu cat
ad a imponat dr voti comutatio . Ad 8 . q .
dd . q votu e pmissio do fca d aliq qd sit deo
acceptu qd aut in aliq pmissioe acceptu sit
ei cui pmittit ex eius pendet arbito . Sumus
aut pontifex plenarie gerit vice x i tota eccia io
ipse ht plenitudine potestis dispensandi i oib
votis . dispib . Infioib aut platis comittitur
dispesare i votis q coit fiut 7 indigent fre
quter dispensatoe . sic sc pegrinatoni . ieiunior
7 huiois . voti vo maiora vt otinetie 7 pegrina
tionis trre sce reseruant sumo pontifici . Ad . 9 .
q . dd . q sm quosda i voto otinetie q ai q so
lepni ppa dispensare pot in casu . puta si cois
utilitas totius ecce aut vni regni a pn
cie exposcet . Sz q decretal cu ad monasteriu sic
dicit abdicato ppetatis 7 custodia castitatis a
do e anexa regule monachali vt ct ea n summ
pontifex possit indulge . Io s . alios dd . q sic
dr levit vle . q semel sctificatu e dno no pot
in alios vsus comutari . No aut pot face aliqs
platus eccie id qd sctificatu e q sctificatoe amt
tat i in reb inaiatis . puta q calix osecratus
desinat ee osecratus . qdiu uiuit osecratus
desineret . g mltominus pot face vt ho do osec
tus qdiu uiuit oseciatus desineret . Solepnitas
aut voti osistit in q dam osecratoe siue bndictoe .
Vn no pot fieri p aliq platu q ille q votu solle
ne emisit desistat ab eo a q e osecrat . Est tn
aduertendu q otinentia aut dentiali annexa
e ei ad qd votum solepnicatur aut no . Si no
pot manere solempnitas osecrtionis sine debi
to otinentie . Si sic no pot . No e aut debitu
otinentie anexu ordini sacro ecclie s ex sta
tuto ecce . Vn p ecclia pot dispensari i voto oti

nentie solepnicato p susceptoz sacr ordis . Est
aut debitu otinetie solepne essentiale statui
religiois p qua ho abrenunciant sclo totali
di suito mancipat . q no pot sil stare cu matrimonio
i q incub necitas parade uxois plis 7 famile
Vn in voto solepni p pfessione religiois no pot
ecca dispensare .

Circa scandalu q . pri . vtm scandalu bn diffinia
tur cu dr . scandalu e dcm ul fcm minus
rctu . occone pbens ruine . Et vr q no . Scan
dalu . n . pctm e . s sm aug q fcm . pctm est
dcm ul fcm ul ocupitu o lege dei . g pdca diffi
nitio cu ptmittat ocupitu e insufficiens . P
tu int actus uitiosos vnus sit rectior alio : io
solu no vr minus rctu . q e rcissimu . Si g scanda
lu sit dcm ul fcm minus rctu . segt q ois actus
uitiosus sit optimu sit scandalu . Con e glo .
hiero . sr . c . Iux h q . vtm scandalu semp sit
pctm . It vtm scandalu passiuu sit nisi fcis .
Ite vtm scandalu actiu sit nisi fcis . Ite vtm
bona spualia sint pp scandalu dimitteda . Ite
vtm bona tpalia sint pp scandalu dimittenda . Rn
ad . p . q . dd . q sic hiero . dic . gce scandalu . dic
q nos offensione ul ruina . q pedis impictoz
dre possumus . Contingit aut q aliu qs obex ab
alio ponitur i via corpali . cui impingens dispo
nit ad ruina . 7 tal obex dr scandalu . Et sic
in pcessu vie spualis ot aliq disponi ad ruina
spuale p dcm ul fcm altius inq qs sua mo
tioe 7 inductoe 7 exlo trahit altiu ad peccandu .
7 h pprie dr scandalu . n l aut sm ppam rone di
sponit ad spuale ruina . n q ht aliq defcm
rectitudis . Et io dr scandalu ee dcm ul fcm
minus rcm . occone pbens ruine . Ad p . dd .
q ocupia latens corde vn no ppoint alicui vt
obex disponens ad ruina . 7 io no pot hre roz
scandali . Ad 2 . dd . q minus rctu h no dr q
ab alio supatur in rectitudine . s q ht aliq rec
titudis defcm q ex se e malu ut pctm . Vl q hnt
spem mali sic recubens in ydolio . lz . n . s se no
sit pctm si no corrupta intentoe fiat . q tn ht q
da spem venatois ydoli . pot alii occone pbe

ruine. // Praeterea 3° arguit quod sic. Ex quolibet facto alterius
pot aliquis sumere occasione ruine. quia omne peccatum actus est
inordinatus. Sed scandalum est quod prebet alijs occasione
ruine. quia licet dictum vel factum potest esse scandalum quia
vt inquiens. // Ad. quod dicendum est. quod dictum vel factum a
licuius pot esse causa peccandi dupliciter. per se aut per accidens.
Per se quando aliquis malo suo dicto vel facto intendit aliu
ad peccatum inducere vel. et si supra factum est tale quod de se
est inductiuum ad peccandum. et tunc ille qui huiusmodi
actum facit per se dat occasionem ruine. vnde vocatur
scandalum actiuum. Per accidens aut factum vel dictum
vnius est causa peccandi quando preter intentionem operantis
et preter conditionem operis aliquis male dispositus et
huiusmodi operatione inducitur ad peccandum. vt cum inui
det bonis aliorum. et tunc ille qui facit huiusmodi actum
bonis non dat occasionem quantum in se est. sed alius sumit
occasionem. et ideo hoc est scandalum passiuum. Quandoque
quod ad inductionem vnius alius peccat tunc est scan
dalum actiuum in vno. et passiuum in alio. quandoque autem
actiuum sine passiuo. cum quis inducat alium ad pec
candum et ille non consentit. // Ad. 2. q. dicendum quod
scandalum cum dicatur occasione ruine spiritualis semper
est peccatum. Sed quandoque veniale quandoque mortale.
Scandalum enim passiuum quandoque est peccatum mortale
quando scilicet aliquis ex peccato alterius in peccatum mortale
ruit. siue peccatum agentis sit mortale siue malum.
Et quandoque est veniale cum quis ex facto alterius quo
tamen non ruit sed disponitur ad ruinam. Actiuum
autem scandalum pot accipi dupliciter. vno modo for
maliter quando est peccatum speciale scilicet cum quis attendit ad
aliud scandalizare et sic si intendit proximum
inducere in peccatum mortale peccat mortaliter. si ad
veniale peccat venialiter. Alio modo sumitur materialiter
quando est circumstantia peccati et non intendit proximum no
cumentum. et tunc idem in eodem est de scandalo et
de actu quo quis scandalizat quandoque quandoque est ve
niale quandoque mortale. vel forte sit indifferens ha
bens similitudinem peccati. tunc enim scandalum actiuum est
peccatum mortale cum probabiliter extimari possit quod in
firmi aspicientes peccarent mortaliter. // Ad. 3. q.
dicendum quod scandalum passiuum importat quamdam commo
tionem cum a bono in eo qui scandalum patitur.

Nullus autem commouetur qui rei inmobili inheret. Per
fecti autem solum deo inmobiliter inheret vnde quamuis videant
aliquos inordinate se habere ipsi a sua rectitudine non
recedunt secundum illud psalmi. qui confidunt in domino sicut mons
syon etc. et ideo in hijs qui perfecte deo adherent per a
morem scandalum non inuenitur secundum id psalmi. Pax
multa diligentibus legem tuam et non est illis scandalum. // Ad 4. q. dicendum
quod perfectus viri ea que agunt secundum regulam rationis ordi
nant. vnde nichil agunt vel dicunt quod de se tale sit. ut al
terum possit inducere ad ruinam. quod est per se scanda
lum actiuum. Si quid autem in eorum dictis vel factis
ab hac moderatione desit. hoc non prouenit nisi ex infir
mitate humana secundum quam a perfectione deficiunt. Non
tamen in tantum deficiunt ut multum ab ordine rationis
recedant. sed ita modicum ut nichil ex hoc rationa
biliter possit sumi occasio peccandi. // Ad. 5. q.
dicendum quod cum scandalum actiuum sit dictum vel factum minus
rectum nichil est cum tali scandalo faciendum. // De
scandalo autem passiuo distinguendum est. Nam
bonorum spiritualium quedam sunt de necessitate salutis.
vnde talia non sunt propter scandalum dimittenda. // Quedam
autem sunt spiritualia bona que non sunt de necessitate salutis.
Ex quibus quandoque oritur scandalum quod ex mali
tia procedit. scilicet cum aliquis vult impedire huiusmodi bona
scandalum concitando sicut fuit scandalum phariseorum
de doctrina domini. quod dominus contempnendum docet in ...
// Quandoque autem procedit hoc scandalum ex infirmitate
vel ignorantia et huiusmodi est pusillorum propter quod sunt
bona spiritualia occultanda vel differenda vbi
periculum non iminet donec reddita ratione huiusmodi
scandala cessent. Si autem reddita ratione huiusmodi
scandalum duret iam videtur quod ex malitia procedat
et sic propter ipsum non sunt bona spiritualia dimittenda.
// Ad. 6. q. dicendum quod repetere temporalia cum scandalo
actiuo numquam licet. // Circa passiuum autem distin
guendum est. quia aut sunt bona aliena que administ
ramus et tunc propter scandalum non sunt dimittenda. Aut
nostra. et tunc spectatur consideratio ex dimissione talium
quia scandalum procedit ex infirmitate vel ignorantia
et tunc debemus dimittere. sed non tenemur. // Si
autem procedit ex malitia tunc non debemus dimit
tere ne per hoc detur via malis priuandi bo

nos rebus suis.

Post hoc de disparitate cultus etc. // Hic queritur
primo vtrum fidelis et infidelis possint simul matrimonium
contrahere. et videtur quod sic. Sponsalia enim ad matrimonium
ordinantur sed inter fideles et infideles possunt contrahi
sponsalia cum conditione future conuersionis etc.
Praeterea disparitas fidei est quandoque inter duos baptiza
tos sicut cum aliquis post baptismum in heresim labitur
inter quos tamen matrimonium est etc. // Contra primo ad corinthios 6.
nolite iugum ducere cum infidelibus. Iuxta hoc queritur
vtrum inter infideles possit esse matrimonium. // Item vtrum hoc matrimonium
a peccato excuset. // Item vtrum disparitas cultus inter
infideles impediat matrimonium. // Item vtrum vir conuersus
ad fidem possit manere cum vxore infideli. // Item
vtrum fidelis conuersus possit vxorem infidelem dimittere
volentem secum cohitare. // Item vtrum fidelis
discedens ab infideli vxore possit aliam ducere.
// Item vtrum propter quodcumque peccatum possit vxor dimitti.
// Responsio. Dicendum ad primam questionem dicendum quod principalius bonum
matrimonij est proles ad cultum dei educanda.
cum autem educatio fiat per patrem sicut et per matrem
ideo si sunt diuerse fidei intentio vnius et intentio
alterius contraria erit. et inter eos non potest esse
conueniens matrimonium. impeditur enim ipsum ne fieri possit.
// Ad primum ergo dicendum quod eadem est habitudo presentis ad presens
et futuri ad futurum. vnde sicut matrimonium quod in presenti
contrahitur requirit vnitatem cultus. ita et sponsalia
quibus fit sponsio futuri matrimonij. sufficit con
dicio apposita de futura vnitate cultus. // Ad
2. dicendum quod matrimonium cum sit sacramentum magis dependet a sacra
mento fidei quam a fidei motione. vnde si aliquis contrahat
in fideli habitum prius baptizati verum est matrimonium.
licet sit peccatum contrahenti sciente. Si autem aliquis bapti
zatus contrahit cum aliqua non baptizata fide tamen
habite non est verum matrimonium. vnde hoc impedimentum
non dicitur disparitas fidei sed disparitas cultus quod in
exteriori obseruantia consistit. // Ad. 2. q. dicendum quod
matrimonium dupliciter consideratur. vno modo secundum quod est in offi
tium nature et sic inter infideles pot esse quamuis nichil
non destituitur. // Alio modo secundum quod est sacramentum ecclesie in quo
agitur in fide iunctionis christi et ecclesie. et secundum
quod dispensatione ecclesie subditur et ad cultum dei

propagandum ordinatur. sic non est inter infideles.
// Ad. 3. q. dicendum quod carnalis commixtio dupliciter pot ex
cusari vno modo vt sit meritoria et sic excusatur
per matrimonium in quo est sacramentum in fide christi contractum.
Alio modo ne sit peccatum et tamen pene est et sic pot
excusari per matrimonium infidelium. sicut alij eorum ac
tus per virtutes politicas. Ad actum enim matrimonij
temperantia concurrere pot quod moderate vti faciat
delectationibus carnis. et iustitia que facit debitum
reddi. // Ad. 4. q. dicendum quod disparitas cultus inter
infideles matrimonium non impedit. Tale enim matrimonium non est
contra ius positiuum. quia ecclesia de foris existentibus non habet
iudicare nec habet prohibere iure diuino quia apud
eum non differt qualiscumque aliquis a fide deuiet.
nec contra ius nature. cum intento nature ibi possit haberi.
Aliquis tamen talibus presidens pot talem matrimonium prohibere.
// Ad. 4. q. dicendum quod fides eius qui est in matrimonio non
soluit sed perficit matrimonium. vnde cum inter infideles
sit matrimonium ideo ex conuersione alterius ad fidem non
soluitur matrimonium quo ad vinculum sed quo ad cohita
tione et redditione debiti. In quo prius passi
currit infidelitas et adulterium quia vtrumque est
contra bonum prolis vnde sicut vir innocens libere cum
adultera spe correctionis commanere pot non
autem si in peccato fuerit obstinata ne videatur pat
ronus turpitudinis consensus et cum spe correctionis
possit eam dimittere. Ita fidelis conuersus pot cum
infideli commanere spe conuersionis. si eam in infide
litate non viderit obstinatam. Non tamen tenetur quamuis
bene faciat commanendo vnde hoc consulit apostolus primo
cor. vij. // Et forte contexuit in generali pluribus per
statutum ecclesie ad quod infideles non baptizati
non tenentur. // Ad. 6. q. dicendum quod homini secundum aliam vitam
et aliam diuersa competunt. Et ideo qui moritur
in priori vita non tenetur adulta non tenetur ad illa
ad que in priori tenebatur. Ille autem qui ad baptismum
accedit regeneratur in christo et priorem vitam moritur. et
ideo liberatur ab obligatione qua vxori tenebatur
reddere debitum. et ei cohitare non tamen quando eo
vti non vult quamuis in casu possit vt autem dictum
est. // Ad. vij. q. dicendum quod infidelis mulier vult sine
contumelia creatoris cohitare et sine hoc quod in

ducat uiru ad infidelitate pot fidel' libe discedere. Sz si discedeit no pot alti nubere. Si aut infidel' nolit hitare sine 9tue lia creatoris blasphemans 7 nom xi audie nolens uolens ad infidelitate ptrahe uiru suu fidel' discedens pot alti p m^m copulari.

Ad .8. q. dd. q uxore dimitte phibuit dns. excepta ca fornicatois. Sz tripx e fornica. s. ppe dicta que e pcin cainis. Et coit dca. s. pccm infidelitatis. Et omissue dca. s. qdcuq3 mortale. Dimissio q e dup^x. aut quo ad vinclm mriom aut quo ad cohitatone tpale pp fornicatoez ppe dcam pot dimitti uxor no quo ad vinclm ß quo ad cohitatoez ppetua. pp fornicatoez coit dcam .i. infidelitate aut fredit in fidelitas .7 sic dimitti pot. quo ad vinclm. i mo dirimi vinculu. Si sequit dimitti pot quo ad hitatone pp fornicatoez omissue dcam. si e pcin tm uxois. n^c pot dimitte. Si vo e scandalu uiri pot dimitte quo ad cohitatone tpalem. usq3 q^o corrigatur 7 scandalo cessante dz fieri recciliato.

Eitendo q. prim^c ve^m diffinito osanginitatis qua dr q e vinclm ab eodem stipite descendentiu carnali ppagatioe 9tctu. sit bona. Et vr q no. Omis .n. hores ab eode stipite. s. adam carnali ppagatioe descendut g oms st 9sanguiei qd flm e g^o ac. P^o carnalis ppagato sm phm fit de supfluo alimenti ß tale supfluu magis quenit cu rebz comestis ex quibz supfluit q cu illo q comedit. Cu g^o no nascatur aliqd vinclm 9sanguinitatis eius qui nascitur ex semine ad res comestas n^c ad gnatone ex carnali ppagine nascitur ad vinclm ppinquitatis. In 9tr^m e quod coit dr. Iux hoc q. vr^m 9sanguinitas queniet distinguat p lineas .7 gradus. Itm vr^m impediat de iure nali matrimoniu. Itm vr^m ecca potuit gradus 9sanguinitatis taxare cu no possit sacramta determinare. Itm vr^m 9uene taxauit. Rn^o dd. ad p^m q. q sm phm .8. eth. ois amicicia 7 aliqua coicatoe 9sistit. amicicia aut ligato sine vnio qdam e 7 io coicato que e amicitie ca vinclm dr. Sm g qualibet coicatone amicitie denoiant aliqui .q. colligati ad inuice sic 9militones qui coitant imilitari nego. 7 9naues qui in naui. Et eode mo illi qui queniut in nali coicatoe dur 9sanguinei. hnc e q in pdca diffinitoe poit vinclm qi genus 9sanguinitatis p^c descendentes ab vno stipite qi sim. ß carnali ppagatoe qi prim^m .7 io bon e diffinito pdca.

Ad. p^m. g. dd. q uitus pmi motoris qnius p multa media deducit tande deficit. 7 tm uirtus aut gnantis no solu mouet q^m ad id quod e spei. ß 7 q^m ad id quod e idiuiduu. 7 de eo filius assilatur pri no solu in na spe ß 7 in accntibz. Et io uitus diuisibil' patris debilitat in filio 7 plus i nepote 7 tandem deficit ut ult^a pcedere no possit. Et quia 9sanguinitas e in q^m illi coiunicant in tali uitute ex vno deducta. paulatim se 9sanguinitas diminuit. 7 io no oz hre stipite in diffinitoe 9sanguinitatis remotu ß ppinquu. Ad .2. dd. q 9uentia mag' ondicur sm forma q sm mam. vn alimtu quod ia e 9uisum in spem nutri p uitute nutritiua magis 9uenit cu ipo nutrito q cu re illa vn sumptu e nutimtu. Ad .2. q. dd. q in 9sanguinitate distinguut linee qdam sm diuisas hitudines. q^r vna e pri^s ali^o p principatu vt prus ad filiu. 7 sm hanc sumit linea descendentiu. Alia e hitudo pncipiati ad pncipiu ut filii ad patre 7 sm hanc sumit linea ascendentiu. 3^a e hitudo duoz qui sut ab vno pn^o ut fres 7 ß hanc sumitur linea trasuersaliu. Sz q gnato 7 gesat in vno ß ultra pcedit. io sm diuisos generationis tnios in eadem linea diuisi gdus 9putatur. In linea quide descendentiu ul' ascendentiu ß distinctoez p^c .ap^o. int quos oritur 9gnonis gnu. sic filius 7 pr st in p^o gradu. 7 p^o occurrit ascendenti 7 descendenti. Auus aut 7 nepos in ßo q occurrut in 2° 7 sic d aliis. Si in linea trasuersali 9putantur gdus ß distantia magis distantis a gnonis pri^o q q^m aliqs ab eo distat. tm ab iminj distat ab oibz qui ve eius ei 9iugut. Pot aut plz distne si alius plus distet a coi pri^o sic filius fris qui distat in ßo gradu a pre distat o sorore 7 i ßo 9piuis soror ad pcem sit in p^o. Alius tn 9putatois mo tangit in lra sm q pmu pri^m 9sanguinitatis ponitur no alia p^a ß alia 9sanguinitas. s. que e pris ad filiu 7 sic filius no facit gdum ß 9putatur cu iudice vn filius filii occurrit in p^o gdu qui sm pma 9putatione occurrebit in alio.

Ad .3. q. dd. q in mriomo 9 lege nae clr ,id p quod ipm mrio^m redditur impotens re^c finis ad q e ordinatu. cu mrioni pri^c finis e bo^m, plus 7 p se q quide impedit p 9sanguinitate s. si int prem 7 filia 7 matre 7 filiu fiat. In ordinatu .n. e illos 9iungi in ca gnatoe plis 7 educatoe socialie .q^r alteri alteri p ois subm ee 7 alud ex eo pcedente. Sed aut fis e 9cupiscentie repssio cu magis aditus pbetur. si int illas p^{ass} q3 oz esse mentem domo sic st fres 7 sorores carnales copla 9cedetur. 7 io lex dina phibet mrio^m inter tales p^{ass} vn dd dic turpitudine taliu no ee reuelandam leuit. 18. Tertius aut finis mrioni e 9serato ho^m 7 amicicie multiplicato cu pincipium fiet si ab sangne iuncta uxore ducat .q. ex hoc nulla noua amicicia accreset. Et io sm leges humanas usq3 ad q^tum gdu 9sanguinitatis hores st a mrimonio phibiti.

Ad .4. q. dd. q q3 mriomo e ad plus q in aliis sacris. q no tm e sacm. ß 7 in offin ne. io expte illa qua e quuri 9tcius. eccia determinare potuit sic 7 alios 9tcius. licz sacra determinare no possit.

Ad .5. q. dd. q in prin^o. huai gnus tm pr 7 nir a mrimonio repellebatur pp 9cep^{ti} ho^m repmenta. postea in lege moysi sm subinoysen tm fuerit phibiti qui in vna familia tm cohitare solebant. Eccia vo p^o pinitus caritate cogente usq3 ad vii gradus exclusit. q sepa fornigra spe sti 9prehendebat. Postmodu vo frige scente caritate usq3 ad qrtu gdu 7 hoc pp nale 9uenienta. Cu .n. corpus sit 9positu ex q^tuor elis 7 in gnone qualibz fiat 9mixtio cu alieno sangne paulatim paulati euanescat sanguis uel espitas. in p^a gnone quo ad elm sbtalius qd e igis. In 2^a q^m ad 2^m .s. aere. In 3^a q^m ad 3^m .s. aqua. In 4^a q^m ad 4^m .s. terram. Et sic 9uementer post q^rtam gnone pot reiterari 9iuncto carnalis.

Vnc de affinitate uidendu e 7c. Et q. p^o vr^m affinitas impediat mrio^m 7 vr q no. Effectus .n. sua ca^m no ipedit. Sz affinitas e effectus mrioni g^o 7c. P^o sic e 9iunctio p mrio^m ita p fornicatiu 9cubitu. ß p fornicariu 9cubitu no causat affinitas q mrio^m impediat .q. pri toe impediretur p 9cubitu pter nam q flm e g^o 7c. Con. leuit. xviii^o. turpitudine uxois pris tui ne reuelauis. q quide ppinquitas ad affinitate pinet. g affinitas mrio^m impedit. Iux h q. vr^m ex sponsalibz affinitas 9hat^r. It vr^m affinitas sit ca affinitatis. Ite vr^m filii aliqui sint illegittimi. Ite vr^m filii illegittimi possint legittimari .7 q^t modis h 9tingat. Ite q^t sint spes luxurie. Ite vr^m 9iugiu int affines ul' 9sanguineos 9tractu sit semp p diuorciu dirimendum. Ite vr^m in tali ca sit semp p testes pcedendum. Rn^o dd. ad .1. q. q nalis ppinquitas ex nali 9iunctoe pcedit. qd dup^x pot fieri. vno mo p gnone put filius 9iungitur pri p filiatone ex hmoi causat 9sanguinitas. Alio mo. sm carnale 9mixtione que e actus nae ad gnone ordinatus 7 p hoc causat affinitas. q quide impedit mrio^m eisde ronibz quibz 7 9sanguinitas. Ite amicicia ide que est inter affines sic 7 int 9sanguineos. Est tn aduertendum q si affinitas pcedit mrio^m 9trhendu tollit 7 dirimit 9tctu. Sz si sequitur no pot ipz dirime. ß ille ex cuius culpa 9tractur affinitas amittit ius petendi debitu. Ad p^m g. dd. q

non impedit matrimonium nisi ex quo contrahitur secundum aliud
Ad .2. dicendum quod contrahit fornicarius aliquo modo
habet commixtionem naturalem nisi per eam fit commixtio
seminum ex qua proles nasci potest. Unde si quis incidat
claustra vel frangat non commixtio seminum
fiat vel sequitur non contrahitur ex hoc affinitas.
Ex quo patet quod contrahitur contra naturam in quo commixtio
seminum non fit non est causa affinitatis.
Ad .2. q. dicendum quod sponsalia non sunt matrimonium comple-
tum sed preparatio ad matrimonium et ideo non causant
affinitatem sed aliquid simile quod dicitur publice honestatis
iustitia. Et est propinquitas quedam ex sponsalibus
proveniens robur trahens ex institutione
ecclesie propter eius honestatem. Ad .3. q. dicendum quod
naturalis propinquitas duplici modo novatur vel va-
riatur. Persona adveniens secundum alteram coniunctionem natura-
lium productorum. Persona enim adveniens per generationem
facit alium gradum propinquitatis tamen in eodem
genere propinquitatis. Persona adveniens per carnis com-
mixtionem mutat genus sed non gradum sicut
filius filii est in alio gradu propinquitatis
quam filius. Sed uxor filii est in eodem gradu sed
in alio genere quia filius est consanguineus sed
uxor est affinis. Et si persona que est affinis alia
persona per carnalem copulam adiungitur non erit
affinitas sed alterius generis propinquitas scilicet tertii
generis quod matrimonium impediebat. Nunc autem illa prohibi-
tio est revocata et sola affinitas que est in
primo genere matrimonium impedit. Ad .4. q. dicendum quod quadru-
plex est status filiorum. Quidam enim sunt naturales et
legitimi sicut qui nascuntur ex legitimo matrimonio.
Quidam enim naturales et non legitimi sicut qui ex sim-
plici fornicatione nascuntur. Quidam legitimi et non
naturales sicut filii adoptivi. Quidam nec legitimi
nec naturales sicut nati de adulterio vel de stupro.
Tales enim nascuntur contra legem nec unde concedendum
est filios aliquos esse illegitimos. Est tamen at-
tendendum quod filius illegitimus non admittitur
ad actus legitimos sicut ad officia et dignitates
nec succedit in hereditate pena. Sed tamen naturales filii
in sexta parte succedere possunt. Sed spurii in nulla.
Ad .5. q. dicendum quod filius illegitimus potest legi-
timari non ut fiat de legitimo continuatus. Cuius
contrarium tamen fient. Sed dicitur legitimari inquantum
quod filius illegitimus incurrit subtrahitur per
legis auctoritatem. Et sunt sex modi legitimandi.
Duo secundum canones scilicet si quis ducat uxo-
rem illam ex qua filium illegitimum genuit
si non fuit adulterium. Secundo per dispensationem domini
pape. Quatuor autem alii sunt secundum leges. Primus est
si pater filium naturalem curie imperatoris offerat.
Secundus est si pater in testamento nominet eum legitimum
heredem et filius postmodum testamentum offerat
imperatori. Tertius si nullus sit legitimus et ipse
... met filium se principi offerat. Quartus si pater
in publico testamento duorum vel trium testium subscrip-
tione eum legitimum nominet. Ad .6. q.
dicendum quod species luxurie distinguitur per concu-
bitum secundum naturam et contra naturam. Sed quia luxuria
que est contra naturam innominabilis est relinquatur.
Si autem fit per proprium secundum naturam tunc aut non
addit aliquam deformitatem super genus lux-
urie et sic est fornicatio que est soluti cum
soluta. Aut addit et hoc dupliciter quia vel quantum ad
modum agendi et sic est raptus qui committitur
ex hoc quod puella violenter adducitur ut
corrupta in matrimonium habeatur. Aut quantum ad conditionem
persone cum qua agitur et hoc vel considerando ipsam
absolute et sic est stuprum quod est illicita virginis
defloratio vel ipsius in ordine ad alium.
Et hoc vel in comparatione ad personam concumbente
cum ea sic est conditio affinitatis vel consangui-
nitatis et sic est incestus qui est consanguineorum
vel affinium abusus vel ad alium aliquem sicut est
matrimonium et sic est adulterium quod est alieni thori vi-
olatio. Ad .7. q. dicendum quod tamen omnis concubitus preter
legitimum matrimonium sit peccatum mortale et ipsum omnibus
modis ecclesia impedire conatur ad ipsam pertinet
eos ad quos non potest esse uxorem separare et pre-
cipue consanguineos qui sine incestu coire
non possunt. Ad .8. q. dicendum quod in hac causa oportet quod per
testes veritas pateat sicut in aliis. Sed multa
specialia in hac inveniuntur scilicet quod idem potest esse accu-
sator et testis et quod non iuratur de calumpnia et
quod consanguinei admittuntur ad testificandum et quod non
servatur omnino ordo iudiciarius quod tali denunciatione
facta contumax potest excommunicari lite non contestata. Et
quod valet hic testimonium de auditu. Et hoc totum
ut peccatum impediatur quod in talium coniunctione consistit.

6 Eundo queritur primo utrum spiritualis cognatio impe-
diat matrimonium et videtur quod non. Carnalis enim cognatio
que impedit matrimonium numquam potest simul stare cum
matrimonio quod firmum est. Sed tamen quis in casu necessitatis
filium suum baptizaret et contraxisset spiritualem cogna-
tionem contraheret cum uxore sua etc. Preterea in cogni-
tione carnali gradus inveniuntur ut supradictum est.
Ergo si spiritualis cognatio impediret matrimonium sic
carnalis deberet etiam gradus observari utrobique
quod patet esse falsum. Contra sanctius est vinculum spiri-
tuale quam carnale corporale. Sed naturalis cognatio impe-
dit matrimonium ergo et spiritualis similiter. Iuxta hoc queritur utrum
per omnia sacramenta contrahitur omnis spiritualis propinquitas.
Item utrum inter suscipientem sacramentum baptismi et le-
vantem de sacro fonte cognatio spiritualis contrahitur.
Item utrum cognatio spiritualis transeat a viro in
uxorem. Item utrum transeat ad filios carnales
patris spiritualis. Item utrum adoptione contrahatur
impedimentum matrimonii. Item utrum secunde nuptie
sint licite. Responsio. Dicendum ad .1. q. quod sicut per carnis
propagationem homo accipit esse nature ita per sacramenta ac-
cipit esse spirituale gratie. Unde sicut vinculum quod
ex carnis propagatione contrahitur ex sacrorum
susceptione est quodammodo naturale alicui inquantum est
in rebus esse. Et ideo sicut carnalis cognatio impedit
matrimonium ita spiritualis ex statuto ecclesie. Ad
1. q. dicendum quod differentia est inter carnalem cognationem et
spiritualem quia spiritualis cognatio et affinitas potest pre-
cedere et subsequi matrimonium. Carnalis autem cognatio
que sit matrimonii impedimentum non potest nisi precedere.
Nullum autem impedimentum matrimonio superveniens diri-
mit quamvis possit actum impedire. Et ideo consan-
guinitas carnalis numquam stat cum matrimonio quod
tamen potest contingere in cognatione spirituali et affinitate.
Et si contingat de spirituali cognatione propter necessitatem
articuli vel ignorantia sufficienti tamen adhibita
diligentia neuter coniugum amittit ius petendi
debitum. Si autem ex industria vel preter casum
necessitatis hic fiat tunc ille cuius culpa est que-
nient amittit ius petendi debitum quamvis
reddere teneatur. Ad .2. dicendum quod in sacramentis
ex quibus spiritualis cognatio causatur omnes o-
perantur ad usum et ideo ille qui baptizatur
a filio spirituali non fit spiritualis propinquior patri
spirituali quam si a quocumque baptizetur. In carnali
autem cognatione ad proprium generans tradit
genito. Unde quod genitus a se genito tradit
pertinet quodammodo ad primum generantem et
ideo carnalis cognatio habet gradus non autem spiritua-
lis. Ad .2. q. dicendum quod spiritualis cognatio per duo
sacramenta causatur scilicet per confirmationem et baptismum et ideo
hec duo sacramenta spiritualem cognationem spiritualem
habent. Nam baptismus est quedam generatio in vita. Confir-
matio vero qua quis ... iam ab roboratus
exponit publice ad confitendum nomen Christi. Alia vero
sacramenta non habent rationem generationis et ideo spiritualem
cognationem non causant nisi ex aliquo sacramentali
baptismi sicut quidam dixerunt quod spiritualis cognatio
ex cathecismo causatur quia in his non est spiritualis generationis
complementum. Ad .3. q. dicendum quod sicut in generatione car-
nali aliquis nascitur ex patre et matre ita in
generatione spirituali aliquis nascitur filius dei sicut
patris et ecclesie sicut matris. Sicut autem ille qui sacra-
mentum confert gerit personam dei ita ille qui baptiza-
tum suscipit de sacro fonte aut ad confirmationem
tenet gerit personam ecclesie. Unde ad utrumque spiritualis cog-
natio contrahitur. Ad .4. q. dicendum quod aliquis potest fieri
compater alicuius dupliciter. Uno modo per actum alterius
qui baptizat vel in baptismo suscipit filium eius.
Et sic cognatio spiritualis non transit a viro in ux-
orem quam iam carnaliter cognovit non autem
si nondum sit matrimonium consummatum et hoc est per mo-
dum cuiusdam affinitatis. Unde per rationem transit ad mu-
lierem que carnaliter est cognita quamvis non sit uxor.
Ad .5. q. dicendum quod filius est aliquid patris et non econverso. Et
ideo spiritualis cognatio transit a patre in filium et non econverso.
Unde patet quod sunt tres cognationes spirituales.
Una que dicitur spiritualis paternitas que est inter patrem et fi-
lium spiritualem. Alia que dicitur compaternitas que est inter

matrimonio

prem spualem patre carnale eidem. 3a aut
dr spualis fr̄nitas que e int filiu carnale
et filiu spuale eiusde pris. et qualibet hai impedit
matrimoniu ꝯhendu et dirimit ꝯtractu. Sz
quod de ꝯpatre et ꝯmre spuali eius dr dicendu
q no iugunt in gnone spuali ut patris. q a
vnu ad hoc sufficeret p se. et io no oz q ꝯtrahat
aliqua spualis ꝯgnatio nasciat int eos q no
possint matrimoniu ꝯhe. Ad .6. dd. q ars imi
tatur natam in q pot et supplet defcm ne.
Na aut apperit gnone filioz aqua aligd de
ficit. vn hoc supplet ius positiu q modu arti
ficialem faciendi filios tradit qui modus
adoptio dr. Sic g gnio nalis e quedam mot
nalis. quo de no filio fit filius aut de no
nepote fit nepos. sic adoptio e quedam mot
artificial. quo de no filio fit filius.
Vn describitur sic. adoptio e extranee
psone in filiu ul nepote ul deinceps legit
tima assumptio. Ad .7. q. dd. q lex dina
illas psonas pcipit a matrimonio excludi q's
nte eciat cohitare du ꝯupie loc pateret.
Et quia filius adoptiuus sic nalis in domo
patris ꝯusatur. io legib humanis e phitu
inter tales matrimoniu ꝯhi. Est tn aduertendu q
cognatio legal sic ꝯtracta e tripx. pma desce
dentiu int patre adoptante et filiu adop
tatu et filiu filij adoptiui et deinceps. Sa
e int filiu adoptiuu et filiu nale. 3a p mod
affinitatis q est int patre adoptante
et uxore filij adoptati ul eo int filiu
adoptatu et uxore patris adoptantis. pa
cognatio et tia imppediunt. 2a aut no ni qdiu
manet in potate patris adoptantis
vn mortuo patre et filio ni usq ad morte ut
patz ad Ro. vii. Et io moriente alto ꝯiugu
no impeditur alis pp fedens m. a sco vn
no solu hic sz a ime et sic deinceps nuptie li
cite st. Est n. ibi sacm ver cu sint ibi oia
q sunt de eentia sacri. s. licita m. q p liate
et debito forma. s. expssio ꝯsensus intioris
p ubi de psnti.

Ostremo de ꝯditione rnis. etc. hic
q. p. vtru rno omiu sit futura. et vr
q no. Nullus n. liberat a pena ni
fuit purgat a culpa. Sz mors corpalis e pena
originalis pcti a qua multi ni q fuerint pugati
g no resurgent a morte. pt n. dz fieri in
electis ni in bonu eoz. Sz electoz resurrectio
no vr eis in bonu cedere q aia purior est
et dd silior a corpe sepata. q corpori ꝯiuncta. g
electi no resurgent. Con. Jo. x. omes qui
i monumetis st audient vocē filij dei. etc. Iu
xta hc q vr. rno sit nalis. Ite vr rno xpi sit
ca nre resurrectois. Ite vr erit nox tube.
Ite vr angli adopentur ad rnem. Rn.
dd. ad .1. q. rnem futura oio vr ee ponen
dam. ex triplici. po q ordo diuine iustie requirit
q sic ho meruerit ul demeruerit in aia et i cor
simul ita in utroq eternali pmiat ul pmiet.
2o ex ꝯditione corpalis creature qua interire uidemus.
et iterz renouari. vn manifestius de ronali cre
atura debemus suppone a largitate dina.
3o ꝯditio huane nre cuius aia e incorruptibil
et nalr e corpi unita vn sepato eius a cor
e ei qi acntalis. et sic no dz impetuu durare
4o firmitas pmissionis dinem eoz que i
scripturis hntur vt pz in auctte inducta
Jo. 2. ad cor. 2. omes quide resurgemus. et io
firmit tenendu e omes hoies resurrecturos
ee. Ad .1. g. dd. q illi qui no sunt a pcco
originali purgati a pena mortis absoluunt.
p hoc q semel moriunt. vn n. impedit qn re
surgant. Ad .2. dd. q status aie cor ꝯiunc
te e pfecior q cu e a cor sepata sic quelibz
ps in suo toto exns e pfecior q sepata a to
to et p hoc no e dd silior. Ad .2. q. dd. q
nale pprie dr id quod scdm nam e. scdm nam
aut ee dr hns nam. et que seqtur nam ut
2 phy. dr. vn mot simplr loquendo no pot
dici nalis ni eius pnm sit na. Resurrectionis
aut pnm na ee no pot ꝯuie ad uita nē rt
tinuet. Na n. e pnm motus in eo in quo est
ul actiu ut patz in alterationibus nalibus aialium

ul passiuu ut patz in gnatione simplicium corpoz
passiuu aut pnm gnonis nalis e pota passiua
nalis que semp ht actiua potam sibi correspo
dente in na vt dic comt in xi. meth. Nullu
pnm actiu rronis e in na. nc e ꝯiunctois aie
ad cor. nc rro dispositionis ad tale ꝯiunctione q
tal dispo no pot a na induci ni p uia gnois
ex semine. vn et sd si ponat ee aliq pota pas
siua ex pte corpis seu et inclinatio quecuq
ad talem ꝯiunctione no e tal que sufficiat
ad rone motus nalis. Et io rno simplr loqndo
e miraculosa no nalis ni scdm quid. sicut in q e in
uita ne. Ad .3. q. dd. q sic a morte spuali
liberari no possimus ni p gre donu diuinitus
datu ita nc a morte corli ni p rnem dina uirtute
factam. Et io sic xps pnitate gre suscepit di
uinitus et eius gra e ca nre gre ita et in ipso
e inchoatu rno que e ca nre rnis. vn xps
inq e ds e ca pma nre rnis. qi equota
Sz in q e ds et ho resurgens e ca pxima
et qi vniuoca. que producat effcm in silitud
sue forme vn no solum e ca efficiens sed et
exemplaris nre resurrectois. Ad .4. q. dd.
q ca efficien dz aliqualr ꝯiungi q mouens
et motu facies et factu sunt simul ut dr vii.
phy. xps aut resurgens vt dcm e est causa
vniuoca nre rnis vn oz q in rne corpoz
aliquo sigo corporali dato ipse resurgens opet.
Quod quide signu ut quidam dnt e applica
tio rnis xpi ad rne nram que p vocem
tube intelligitur. vl ipe manifestus aduent
xpi iudicium. ul aliqd aliud ibi nupio vo
dine expssum. Ad .4. q. dd. q in oib q
corlr ado fiunt scdm aug utitur ministio angloz
In rne aut e aliqd ptinens ad transmutatoe
s. collectio cineru et eoz pparatio ad repa
rtione huani corpis vn quantu ad hoc in rne
utetur ds ministio angloz no aut qntu
ad unione corpis et aie quia aia ado imme
diate creata e vn imme ab eo iterato cor
unietur. Gliam et corpis absq ministio ange
loz faciet sic et aiaz imme glificat.

S Ecundo q primo vr qd tps rnis de
beat differri usq in fine mudi. et
vr q no. q rno capitis e ca rnis mbroz
sz rno quorumda mbroz pp vnitate ad caput
no e dilata usq ad fine mudi. sic pie cre
ditur de bta virgine et Johe euangta. g. et
alioz rno quoz mbroz pp vnitate ad cap.
no e dilata usq ad fine mudi. tanta e ppi
quior rni xpi quato p gram et meritu
magis ei ꝯformes fuerunt. pt status
noui testi expssius importat ymaginem rnis
q status veteris testamti. Sz sic dr. mt.
multa corpa scoz q dormierant resurrexerunt
xpo resurgente. fuerunt aut corpa patru ve
teris testi g. etc. Contrariu dr in lra. Iux
hoc q vr tps rnis sit occultu. Ite vr
rno fiet subito. Ite vr hora rnis sit
certa. Ite vr omes resurgent a morte.
Ite vr omes omes resurgent a cineribus.
Ite vr pulueres ex quibus corpus humanu re
parabitur habeant aliqua inclinatione na
lem ad aiam q in eis ꝯiunget. Ite vr omnes
resurgentes uidebunt omnia merita ul demerita
ppa ul aliena. Ite vr in vno instanti uide
bunt. Rn. dd. ad .1. q. q sic aug. in 3. de
tri. dic. dina puidentia statuit ut inferio
ra p superiora quoda ordine regantur. et ido
tota mā corpoz inferioz subiacet variationi
scdm motu celestiu corpoz vn esset ꝯ ordi
ne que dina puidentia rebus indidit q mā
inferioz corpoz manente motu corpoz su
perioz ad statum incorruptionis pduceretur.
q scdm fidem rno erit in uita imortale ꝯfor
me xpo. q xps resurgens ex mortuis iam no moritur
m. illi. etc. ad ro. v. Et io rno humanoz cor
poz usq ad fine mundi differtur qn motus
celi quiescet. Ad pmu g. dd. q hoc quibusdam
ꝯcessum e q rno eoz usq ad fine mudi no
e dilata. ex spali puilegio gre no ex debito
ꝯformitatis ad xpm e factu. Ad .2. dd. q
hiero vr dubitare in sermone de assumptione an
iterz mortui sint ul resurrexerint cu cor. semp

victuri cum Christo in celum cum conscendentes corporaliter. quod probabilius videtur ut veri testimonium de vera resurrectione Christi proferrent. // Ad 2. q. dicendum quod determinatus numerus futuri temporis sciri non potest nisi per divinam revelationem ad hoc quod fideles semper solliciti sint et parati ad Christum credendum. Nec naturali ratione. quia simul erit resurrectio et finis motus celi, ut dictum est. Ex motu autem accipitur numerus omnium que determinato tempore per naturalem rationem futura provenientur. Sed ex motu celi non potest cognosci finis eius. Cum enim sit circularis ex sui natura habet quod in perpetuum durare potest. unde ratione naturali sciri non potest tempus quanto erit usque ad resurrectionem. unde omnes illi qui presumpserunt illud numerare hactenus voluerunt falsum loqui inventi sunt. Ad 3. q. dicendum quod illud quod in resurrectione fiet virtute divina subito fiet propter infinitatem virtutis. quod autem ministerio angelorum fiet. scilicet congregatio cinerum que sine motu locali esse non potest fiet in tempore imperceptibili propter facultatem operandi que competit angelis. // Ad 4. q. dicendum quod hora qua fiet resurrectio pro certo sciri non potest probabiliter tamen dicitur quod erit in crepusculo sole in oriente existente et luna in occidente quia in tali dispositione creduntur creata sol et luna ut in occidente et sic eorum circulatio compleatur per reditum ad idem punctum. Ad 5. q. dicendum quod de hac dubitabili questione varie loquuntur sancti ut patet in littera. Securior tamen via est quod omnes morientur et a morte resurgent. Hoc enim magis competit ordini nature in quo invenimus quod id quod corruptum est in sui novitatem non reducitur nisi corruptione mediante sicut acetum non fit vinum nisi eo corrupto et in humorem vitis transeunte. unde cum natura humana necessitatem moriendi incurrerit de naturalitate non erit reditus ad immortalitatem nisi mediante mortalitate. Item cessante motu celi qui est vita omnibus naturaliter existentibus ipso celo est aliquod viventes illa vita que ex influentia illius motus conservatur remanere. talis autem est vita qua nunc degimus.

Unde oportet quod ex hac discedant qui post quietem motus celi victuri sunt. // Ad 6. q. dicendum quod per cineres intelliguntur omnes reliquie que remanent humano corpore resoluto. quia mos erat antiquus corpora mortuorum comburere et cineres conservare. unde mos loquendi inolevit. ut ea in que corpus humanum resolvitur cineres dicantur. Et ideo eisdem verbis quibus consuetum est quod omnes resurgent a morte dici potest quod omnes resurgent a cineribus. Ordo enim nature exigit ut non solum anime et corporis coniunctio sed etiam elementorum commixtio ex motu celi causetur et resolvatur. sicut acetum in vinum qualitatem redire non potest nisi in precedentem materiam resolvatur. Ipsa enim elementorum commixtio ex motu celi causatur et conservatur. quo cessante omnia mixta in pura elementa resolventur. // Ad 7. q. dicendum quod secundum quosdam corpus humanum usque ad elementa nullo modo resolvitur et ita semper in omnibus manent aliqua in eis elementis reducta que faciunt naturalem inclinationem ad eandem animam. Sed hoc sensui et rationi contrariatur. quia composita ex contrariis in composita resolvuntur. Alii autem dicunt quod partes elementorum in quas corpus humanum resolvitur retinent plus de luce ex coniunctione anime ex qua habent quandam inclinationem ad animam. Sed hoc nihil. quia partes elementorum cum sint unius nature equaliter participant lucem et obscuritatem. // Et ideo secundum alios nulla est inclinatio naturalis in cineribus ad animam. sed solum ex ordine divine providentie contingeret quod ille partes elementorum et non alie iterato coniungentur. // Ad 8. q. dicendum quod ultimum et finale iudicium omnibus oportet esse manifestum ut divina iustitia appareat. Non enim haec iustitia omnibus esset nota nisi cognosceret ea de quibus iudicabuntur. Nec forma iudicii servaretur nisi esset accusator aut defensor. unde oportet quod omnes sua merita vel demerita recognoscant ad sui accusationem vel defensionem et omnia merita vel demerita aliena ad iustitie iudicis manifestationem. // Ad 9. q. dicendum quod in uno instanti est in omnia sua merita et demerita propria et aliena in libro quod videbitur videre potuerunt damnati vero non in instanti sed tempore brevissimo divina virtute ad hoc iuvante.

Solent autem nonnulli etc. // Hic queritur utrum idem homo numero resurgat. et videtur quod non. ubi non eadem humanitas est non idem homo est. Sed in resurrectione non erit eadem humanitas. quia unio anime ad corpus que de ratione est humanitatis non potest eadem numero resurgere. ergo non redibit idem numero homo. Preterea partes elementorum in quas corpus humanum resolutum est non conveniunt cum corpore humano nisi in materia prima in qua conveniunt elementa cum predicto corpore conveniunt. Sicut autem ex aliis partibus elementorum corpus repetitur non diceretur idem numero. Contra Iob. 19. et in novissimo die de terra surrecturus sum. et in carne mea videbo deum etc. quem visurus sum ego et non alius. Item hoc quod videtur omnia membra corporis resurgent. Item videtur capilli et ungues resurgent. Item videtur humores resurgent. Item videtur totum quod fuit in membris hominis materialiter resurget. Item videtur totum quod fuit in corpore de veritate nature humane resurget. Item videtur corpus cum suis deformitatibus resurget. Item videtur in eadem etate omnes resurgent. Item videtur in eodem sexu. // Responsio dicendum ad primam q. quod idem homo non resurgat est inconveniens. repugnat enim conditioni nature. quia eadem anima pluribus corporibus univi non potest ut dicitur primo de anima. unde cum anima totaliter sit eadem numero oportet idem corpus numero reparari. Et sic totus homo erit idem numero. Repugnaret et divine iustitie si non idem numero qui peccavit idem numero puniretur vel premiaretur. Repugnaret et veritati resurrectionis que iterationem quandam importat. ad quam identitas secundum numerum requiritur. Est enim resurrectio quasi eius quod cecidit iterata surrectio. Ad primum ergo dicendum quod ponendo quod humanitas sit ipsa anima manifestum est quod eadem humanitas numero redit. Posito autem quod humanitas dicat quid compositum ex anima et corpore tamen quia ex materia et forma adhuc humanitas erit eadem numero. quia eadem numero erit corporeitas substantialis que est ab ipsa anima quamvis sit alia et alia corporeitas accidentalis. unde eadem erit humanitas numero que prius. Nec obstat ratio unionis. cum non sit aliqua pars humanitatis

sed ea concomitans. // Ad 2. dicendum quod secundum quosdam in materia prima ante susceptionem forme substantialis precedunt dimensiones interminate a manent ipsi corrupta materia corrupto posteriori non corrumpitur primum. ratione quarum dimensionum materia sub illis dimensionibus existens quamcumque formam accipiens habet maiorem identitatem ad illud quod ex ea generatum est quam alia pars alterius materie sub quacumque forma existens. et sic eadem materia ad corpus humanum reparandum reducetur. Sed hic non est necessarium dimensiones interminate secundum commentatorem 1. physicorum et in libro de substantia orbis. Sicut ipsum ratione positam aliam omnem formam formam substantialis ut ipse ibidem dicit non precedent cum sint accidentia. Et ideo non habet maiorem convenientiam cum una forma quam cum alia. Et propter hoc aliter est dicendum. scilicet quod si ex aliis partibus elementorum corpus humanum putaretur fortius repararetur. posito quod eadem anima resumeretur esset idem corpus numero. Esset enim eadem materia per essentiam. Item eadem forma quia eadem anima et per consequens idem esse et eadem corporeitas substantialis licet alia essent accidentia. Ad 2. q. dicendum quod anima comparatur ad corpus sicut ars ad edificium ut dicitur 2. de animalibus. Cum ergo opus non esset perfectum si in artificiato aliquid deesset eorum que ars continet. ita nec homo posset esse perfectus nisi totum quod in anima continetur exterius in corpore explicaretur. nec et corpus anime ad plenum proportionaliter responderet. Cum ergo in resurrectione hominis oporteat corpus hominis totaliter anime correspondere. oportet quod omnia membra que sunt nunc in corpore in resurrectione reparentur. // Ad 3. q. dicendum quod homo resurget in omni perfectione sua. Sunt autem capilli et ungues de sua perfectione hominis. in quantum sunt ad decentiam status eius. unde oportet quod resurgant. // Ad 4. q. dicendum quod quidam sunt humores in corpore humano qui sunt in via corruptionis sicut sanies et sudor et huiusmodi. Item quidam qui in via generationis nondum terminata specie habentes. quin scilicet sanguis incipit dealbari et converti in carnem. Item quidam qui ordinantur ad conservationem speciei sicut semen. Et tales hu

al. infinitate

mores no resurgent eo quod talis generatio et corruptio
tunc cessabunt. Alii vero humores qui iam habent
speciem determinatam ad formam individui resur-
gent ut sanguis, flegma, et alii duo humores
et humiditas que dicitur gluten qua caro continuatur.
Ad .4. q. dicendum quod secundum quosdam illud solum quod
in primis parentibus est a deo formatum est de veritate
humane nature aqua particula per generationem decisa et
in se multiplicata in prole et augmentata vel
quod ad quantitatem priorum alia descendit et in se
per generationem multiplicantur filii. Et sic procedit
generatio humana a primo parente usque ad ultimum ge-
nitum. Humores vero ex cibis non in veritate hu-
mane nature transeunt vel mutantur. Sed vere eam ad
sui conservationem adiunguntur ne a calore naturali
consumatur, sicut plumbum in fornace adiungitur ne
aurum consumatur. Alii autem dicunt quod aliquid ex-
trinsecus per alimentum adveniens in veritate
humane nature convertitur non per actum nutritive
sed per actum generative, quia id quod erat humidum
nutrimentale in parente fit humidum radicale
in prole que generatur. Solum autem humidum radi-
cale secundum eos de veritate nature humane proprie re-
putatur. Tertii dicunt quod aliquid adveni-
ens extrinsecus in veritate nature humane convertitur
non solum per actum generative sed et nutritive sed non
totum quia partes corporis secundum speciem de veritate nature
sunt non autem partes secundum materiam que fluunt et re-
fluunt. Ad exemplum, namque ipsius corporis in forma sua et
figura manet, sed materia membrorum non manet sicut partes
formales alicuius capilli manent sed non eodem
modo semper et in eisdem officiis. Secundum primos ergo
solum id totum quod de adam sumptum est in unoquoque
resurget. Secundum secundos autem totum humidum radicale seu
seminale de quo corpus suum formatum est in unoquoque
resurget. De humido vero nutrimentali id solum
quod necessarium est ad debitam quantitatem resurget.
Secundum tertios vero nec totum humidum radicale nec
totum seminale resurget secundum materiam, sed totum secundum speciem,
quia tota figura debita in membrorum statura resurget.
Sed non tota materia que sub illo fuit. Resurget
vero in unoquoque id quod primo et plus in ipso ad esse secundum

speciem accessit. Et in illo in quo habuit esse no-
bilius. Sed si equaliter in diversis tunc in illo in quo
prius fuit resurget. Ad .6. q. dicendum quod in corpore
humano totalitas que est secundum speciem scilicet integritas
membrorum in forma, situ, ordine et numero tota resurget
cum sit de perfectione hominis. Totalitas autem secundum materiam
scilicet veritas nature que fuit sub forma membrorum per totum
tempus humane vite non resurget tota quantitatem
naturalem excedens. Ad .7. q. dicendum quod quadruplex
deformitas in corporibus reperitur: vel ex inequa-
litate ut infirmitas, vel ex superflua quantitate
ut gibbositas, vel ex diminutione sicut mu-
tilatio, vel ex situ et ordine partium ut transpo-
sitio membrorum. Omnes autem huiusmodi deformitates
adventum nature pertinentes auferentur, quia unum
secundum augustinum detinebitur unde omnes deformitates
penitus tollentur. Ad .8. q. dicendum quod sicut deus
humanam naturam absque omni defectu instituit ita
sine defectu reparabit. Deficit autem humana natura
dupliciter: uno modo quia perfectionem ultimam nondum conse-
cuta est; alio modo quia ab ultima perfectione iam recessit.
Primo modo deficit in pueris, secundo modo in senibus.
Et ideo in utrisque reducetur humana natura per re-
surrectionem ad statum ultime perfectionis qui est in
iuvenili etate ad quam terminatur motus aug-
menti et a qua incipit motus decrementi. Et licet
omnes in eadem etate resurgant non tamen in eadem
quantitate, sed quilibet resurget in tali quantitate in qua
fuisset in termino augmenti si natura non errasset vel de-
fecisset. Quod autem superest vel deficit divina potentia
resecabit in homine vel supplebitur. Ad .9. q.
dicendum quod mulieres resurgent quamvis sit hoc occa-
sionatum secundum intentionem agentis particularis intendentis sibi simile
facere, est tamen intenta a natura communi in conservatione speciei.
Confitendum vero est quia non fuit mancum de perfectione
individui sed ordinatum ad multiplicationem speciei
resurget non mancum femineum.

Quaeritur secundo utrum primo utrum corpora sanctorum post resurrectionem
erunt impassibilia. Et videtur quod non. Contra-
ria enim sunt nata agere et pati ad invicem. Sed corpora
sanctorum post resurrectionem erunt ex contrariis composita sicut et
nunc sunt, ergo etc. Preterea sentire est quoddam pati.

Sed corpora sanctorum sentient quia sensum habebunt, ergo etc.
Contra omne sensibile vel passibile est corruptibile. Sed corpora
sanctorum erunt incorruptibilia, ergo etc. Iuxta hoc queritur
utrum corpora sanctorum erunt subtilia. Item utrum erunt agi-
lia. Item utrum erunt clara. Item utrum corpus gloriosum
ratione sue subtilitatis possit esse cum alio corpore
in eodem loco. Item utrum ratione agilitatis mo-
veatur in instanti. Item utrum in potestate corporis
gloriosi sit quod eius claritas videri possit. Responsio.
Dicendum ad primam q. quod si passio communiter sumatur scilicet pro
receptione, cum talis passio sit perfectionis non deest
corporibus sanctorum. Si vero sumatur proprie prout magis
facta abicit a substantia sic corpora sanctorum non erunt passibi-
lia quia erunt incorruptibilia. Hec autem impas-
sibilitas contingit secundum quosdam ex absolutione
qualitatum activarum et passivarum. Sed impossibile videtur cum
sint activa proprie sive proprietates inseparabiles.
Secundum alios autem hoc contingit ex ligatione talium qua-
litatum ne in actum procedant. Quod etiam non videtur quia
cum impassibilitas sit dos impura privatione
non videtur consistere. Secundum alios autem ex divino quinte
essentie in talibus corporibus. Sed sicut consensum est corpus huma-
num non est compositum ex quinta essentia. Et ideo secundum alios dicendum
quod omnis passio fit per victoriam agentis super pati-
ens aliquas non trahet ipsum extra terminos suos.
Impossibile autem est quod id conducitur super patiens non
debilitetur dominium forme proprie in natura patientis.
Corpus autem humanum et quicquid in eo est erit perfecte
subditum anime rationali sicut et ipsa perfecte subicietur deo.
Et ideo in corpore glorioso non poterit esse aliqua mutatio
contra dispositionem illam qua perficitur ab anima et ita corpora
illa erunt impassibilia. Est autem advertendum
quod subiectio corporis ad spiritum dupliciter attenditur: uno
modo ut perfecte subdatur tamquam motori et secundum hoc
erit agile ad omnem motum explendum quem spiritus
imperabit. Alio modo subditur corpus spiritui ut forme.
A forma autem materia tria suscipit: primo naturam speciei
et quantum ad hoc corpus gloriosum erit subtile sicut dicimus
aurum subtile in quantum materia eius perfecte terminata est per
formam. Secundo suscipit eius conservationem in quantum ad
hoc erit impassibile. Tertio recipit proprietatem forme
proportionatam et secundum hoc erit clarum. Nam claritas

corporis marie congruit claritati anime tamen hec omnia quinte
essentie tribuerunt quoniam quia flin est sic clarum est. Et
per hoc patet solutio ad .2. et .3. et .4. q. Ad primum ergo
dicendum quod nulla actio procedit ab instrumento nisi per dispen-
sationem principalis agentis. Qualitates autem active
et passive sunt instrumenta anime. Et ideo ab ipsis post
resurrectionem nulla actio vel passio provenire poterit
contra dispensationem anime que intendit corpus conserva-
re. Ad .2. dicendum quod organa sentiendi immutantur
a rebus dupliciter: uno modo immutatione naturali sicut cum
manus fit calida vel odorifera ex tactu rei ca-
lide vel odorifere. Alio modo per immutationem spiri-
tualem quando recipitur intentio qualitatis in organo
et non ipsa qualitas sicut pupilla recipit speciem
albedinis sine hoc quod sit alba vel fiat alba. Prima
receptio non est sensus quia est secundum esse materiale ut
dictum est per deum anima. Unde ista receptio non erit in corporibus
gloriosis. Species autem que perficiunt sensum in actu
et non immutant naturam recipientis in erit. Ad .4.
q. dicendum quod secundum quosdam corpus gloriosum ratione subtilitatis
non potest esse cum alio corpore in eodem loco. Ratione
autem eius assignant quod cum quare duo corpora manent in
eodem loco non potest simul esse, quia diversa distinctio
corporum exigit distinctionem dimensionum que sine
situ esse non potest eo quod de ratione dimensionis sit
habere situm. Et ideo si que dimensiones sunt in loco
eodem non sunt diversa dimensio sed una. In corpore autem
glorioso non tollitur dimensio ratione subtilitatis. Unde corpus
gloriosum ratione subtilitatis non potest esse in eodem loco
cum alio corpore. Deus tamen ut dicunt potest hoc facere quia cum
sit causa prima potest effectus secundarum causarum sine ipsis conservare.
Unde distinctiones corporum et dimensionum potest sine
distinctione situum conservare. Sed contra hoc obicitur:
Deus non potest diffinitionem auferre a diffinito nec
proprietatem diffinitionis a re, sed in ratione dimensive quan-
titatis cadit situs, quantitas enim dimensiva est quan-
titas situm habens. Et ideo dicunt alii quod corpora gloriosa
sine quantitate resurgent et pro tanto possunt esse in eodem
loco cum alio corpore. Sed hoc mirabile videtur quia cum
distinctio membrorum sine quantitate esse non possit oporteret
teret eos confiteri sine membris resurgere. Alii autem
dicunt quod quia alter status corporum est et per consequens dimensionis

a statu qui nunc est. Ideo licet secundum statum presentem in hoc mundo duo corpora non possint esse in eodem loco, poterunt tamen secundum statum futurum. // Ad 6 quaestionem dicendum quod corpus gloriosum non movetur velocitate sive agilitatis in instanti, sed in tempore imperceptibili. Si enim movetur in instanti, oportet quod simul esset in diversis locis. Nec potest dici quod aliqui dicunt quod moveatur non pertranseundo medium. Cum enim motus non est nisi quia quantitas dimensiva esset sine situ, nec est in termino a quo, quia in eo non est motus, nec in termino ad quem quia in eo est mutatum esse, nec partim in termino ad quem et partim in termino a quo, quia tamen non continuentur tote distantie, oportet quod nec partes corporis continuentur. Et ideo oportet quod aliquando sit in medio vel secundum totum vel secundum partem. Sed antequam sit in termino ad quem secundum totum, oportet quod sit in omnibus locis intermediis secundum totum. Sustinendo opinionem quae dicit corpora penetratura sine quantitate. Item secundum opinionem quae dicit dimensiones corporum secundum statum futurum posse esse in eodem loco cum dimensionibus alterius corporis, posset dici quod corpora movebuntur in instanti. Sola enim causa quare corpora non possunt moveri in instanti est quantitas dimensiva situm requirens. // Ad 7 quaestionem dicendum quod claritas corporis gloriosi est redundans ex gloria animae. Unde subiacebit arbitrio voluntatis ut per eam corpus agat in visum vel non agat; et propter hoc in potestate corporis gloriosi est ut videatur cum claritate vel neutro modo.

Preterea sciendum est etc. // Hic quaeritur circa distinctionem praecedentem utrum corpora damnatorum cum suis deformitatibus resurgant. Et videtur quod sic, quia quod in pena peccati inductum est desistere non debet nisi peccato remisso. Sed membrorum defectus qui accidunt propter mutilationem in pena peccati inducti sunt, similiter et omnes aliae deformitates corporales. Ergo etc. // Praeterea sicut ad defectum passibilitatis corporis pertinet deformitas, ita et tarditas. Sed a corporibus damnatorum resurgentium tarditas non amovebitur, quia eorum corpora non erunt agilia. Ergo nec deformitas removebitur. // Contra primam ad Cor. 15: mortui resurgent incorrupti, quod secundum Glossam generaliter de bonis et malis intelligitur. // Iuxta hoc quaeritur

utrum corpora damnatorum erunt corruptibilia. Item utrum impassibilia. Item utrum ignis inferni quo corpora damnatorum cruciabuntur sit ignis corporeus. Item utrum sit eiusdem speciei cum igne nostro. Item utrum ignis ille sit sub terra. Item utrum in anima separata remaneant potentiae sensitivae et earum actus. Item utrum anima separata possit pati ab igne corporeo. // Responsio. Dicendum ad primam quaestionem quod duplex est difformitas. Quaedam quae provenit ex defectu membri, et haec secundum omnes in corporibus damnatorum non erit, quia ut supra dictum est omnia membra resurgent. Alia est quae provenit ex indebita proportione partium, sicut lepra, febris, caecitas et huiusmodi, de quibus Augustinus in Enchiridion sub dubio relinquit. Videtur tamen probabilius quod huiusmodi deformitates in corporibus damnatorum non erunt, quia virtute divina natura reparabitur in omnibus; unde omnia huiusmodi quae sunt vitia naturae tollentur. Defectus autem qui ex naturalibus principiis in humano corpore naturaliter consequuntur, sicut ponderositas et huiusmodi, in corporibus damnatorum erunt. // Ad primum ergo dicendum quod quamvis peccatum non sit remissum damnatis, non tamen oportet quod easdem penas sustineant ibi quas hic sustinuerunt, sed graviores, quia pena in quolibet foro secundum conditionem illius fori infligi debet. // Ad 2 dicendum quod tarditas est de illis defectibus qui naturaliter corpus humanum consequuntur, non autem deformitas. Unde non est simile. // Ad 2 quaestionem dicendum quod corpora damnatorum non erunt corruptibilia propter cessationem primi motus, motibus ad quam sequitur cessatio omnis mutationis. Sed in bonis additur causa alia incorruptionis: dos enim impassibilitatis impedit in eis actionem qualitatum contrariarum, sicut in corporibus caelestibus continebuntur per gratiam inhaerentiae ne ad dissolutionem agere possent. // Ad 3 quaestionem dicendum quod sicut supra dictum est duplex est passio. Scilicet naturalis per transmutationem naturalem, sicut patitur aer ab igne. Tali autem passione cessante motu caeli nullum corpus poterit pati, sicut dictum est. Unde quantum ad hunc modum passionis corpora damnatorum erunt impassibilia sicut et incorruptibilia. Alia autem dicitur passio quae fit per immutationem spiritualem, sicut aer et pupilla patiuntur ab albedine. Talis autem passio cessante motu tali adhuc remanebit, quia aer a sole illuminabitur et colores ad

Sed3

oculum deferet; et secundum hanc passionem corpora damnatorum erunt passibilia. Et quia in tali passione sensus perficitur, ideo in corporibus damnatorum sensus patietur sine mutatione naturalis dispositionis. Corpora vero gloriosa etsi patiantur in sentiendo non tamen passiones dicuntur, quia non per modum contrarii sicut corpora damnatorum recipient, quae adhuc passibilia dicuntur. // Ad 4 quaestionem dicendum quod quidam philosophorum sic aiunt corporum resurrectionem negantes solius animae post mortem penam esse crediderunt. Quia autem animam sit incorpoream igne corporeo puniri impossibile putaverunt. Et ideo ignem corporeum quo mali puniuntur negaverunt. Sed cum in peccato duo sint, scilicet aversio et conversio, oportet duplicem esse penam correspondentem, scilicet penam damni quae correspondet aversioni et penam sensus quae conversioni correspondeat. Unde quamquam de igne dicatur qui animas separatas cruciat, oportet corporeum esse et ignem quo corpora affligentur. Qualiter autem animae damnatorum ab igne corporeo puniuntur dicetur inferius. // Ad 5 quaestionem dicendum quod quantum ad formam ignis inferni cum igne nostro idem esse videtur, quia igneitas utrobique reperta eiusdem rationis videtur. Sed mihi consideratus potest differre secundum speciem, sicut ignis carbo et ignis flamma differunt. Habet tamen proprietates quasdam differentes ab igne isto, sicut quod luce in se non indiget nec lignis nutritur. // Ad 6 quaestionem dicendum quod ubi sit infernus secundum Augustinum indeterminatum relinquitur; probabiliter tamen sub terra esse creditur, ex hoc quod dicitur Apoc. 5: Nemo poterat neque in caelo neque in terra neque subtus terram aperire librum, ut hoc quod dicitur in caelo referatur ad angelos, quod in terra ad homines viventes in corpore, quod subtus terram ad homines existentes in inferno. Augustinus autem super Genesim assignat rationem dicens quod quia defunctorum animae carnis amore peccaverunt, hoc eis exhibetur quod ipsi carni mortuae solet exhiberi, scilicet ut sub terra recondantur. // Ad 7 quaestionem dicendum quod quidam putantes omnes potentias esse in anima quo color est in corpore, dicunt animam separatam a corpore omnes potentias suas secum trahere. Si enim aliqua deessent oporteret animas secundum proprietates naturales quae subiecta

manente variari non possunt, tamen immutatas esse. Sed hoc stare non potest quia eius est actus cuius est potentia, ut dicitur in libro de somno et vigilia. Sed actus sentiendi est coniuncti, qui corrumpitur anima recedente; ergo et potentia. // Ideo dicunt alii quod potentiae sensitivae et similes non manent in anima nisi secundum quod ut in radice, per modum quo principiata sunt in principiis. Unde manent in anima virtute, nec oportet aliquam virtutem habere aliquas potentias superadditas ipsi animae, quia sic esset processus in infinitum. Potest autem posse hoc sustineri secundum illam opinionem secundum quam dictum est in primo potentias animae idem esse realiter cum ipsa anima, quia ut ibidem est potentiae licet idem sint re cum anima differunt tamen ratione, per quam rationem sortiuntur rationes potentiae; quae quidem ratio non fundatur in essentia animae absolute sed in ordine ad corpus ut ibi dictum est. Et ideo in anima separata a corpore manent quidem potentiae, sed rationes potentiae sed virtute ipsius animae non. Nec talium potentiarum actus manent, cum actus non sint essentiae nisi mediante potentia. // Ad 8 quaestionem dicendum quod quidam dixerunt quod quamvis ignis corporeus animam non possit exurere, tamen anima apprehendit ipsum ut sibi nocivum et ad talem apprehensionem afficitur timore et dolore, secundum illud psalmi: Trepidaverunt timore ubi non erat timor etc. Sed secundum hoc non diceretur pati a re sed a similitudine rei quam concipit. // Et ideo alii dicunt quod licet ignis corporeus per se non possit agere in animam, potest tamen inquantum est instrumentum divinae iustitiae. Ignis enim ex sua natura sicut actus corporis non habet virtutem retinendi spiritum. Sed inquantum est instrumentum divinae iustitiae potest eam contra voluntatem suam tenere detinere. Sed quia sic non magis ab igne quam a diabolo quocumque corpore affligetur. // Ideo dicunt alii quod duobus doloribus concurrentibus, scilicet immutatione naturali corporis et intentionali animae, dolor esse est in sensu, cuius signum esse dicunt quod inanimata non dolent. Sed omnes ponunt dolorem animae passionem. Unde in mutatione animae oportet esse. Alias doleret per accidens. Propter quod duo ad dolorem concurrunt ex quibus per actus non potest fieri unum, oportet quod dolor in alio consistat. Sed non est in primo, ut probatum est, ergo in secundo. Si ergo in

ad

mutatoē aīe p̄ q̄rūū dolor ꝯsistit ē ꝑceptī
ua dolor ꝑ ceñ. vñ dīt q̄ qui nō uident
qualr̄ patiat̄ aīa sepata n̄c uident ꝯ ꝯiuictū.
Cui9 aūt nō sit in ꝯiuūcta dolor sine nā
li coīb inmutatoē ē tñ in sepata. sic albedo ī
mutat pupillā ꝯ ēē intentonale nō nāle.
ꝯ ꝯsequitur ad nāle vñ posito q̄ sine ceñ.
nāli intentonali possit imutari. ꝑaul du
bio vr̄ ꝑu9 de ess̄ nāli. Posito aūt q̄ sine
nāli inmutatoē aīa affligi possit. seqtur q̄
multo fortius q̄ cū inmutatoē nāli. q̄ tātu
ro afflictiois hui9 ē. hitudo ꝯiunctiois aīe
ad cor9 passiuū. Cū g̃ intimior sit ꝯiunctio
nis hitudo aīe ad dm̄ q̄ ad cor9. licz alti9
rōmis ꝯpatur. n. ad dm̄ ut ad pñm actiuū.
ad corp9 aūt ut ad receptiuū et passiuū pōt
multo fortius ꝯtute diuīa aīa ītimissime
ꝯiūgit̄ q̄ a quocūqꝫ corpe īmutari ꝯ pati.
Sz n̄c illud vr̄ nāle q̄ ad īmutatonē reqri
tur passiua po. patiendi. sicut actiua po.
agendi. huī9 aūt poa passiua nō ht̄ aīa
nāle. posset. n. sic aīa nāli pati ab igne
corporeo. possent ꝯ boni ꝯ mali silr̄. Sz
ad 1o respondent q̄ hr̄ po. ē sup̄nālr̄ col
lata aīe siue in inchoatoē siue qñ a cor sepa
tur. siue ꝯ ꝑtō mortali sufficit ad eā ꝯferendā.

Ꝯtūido q. pñ. vtrm aīab post morte
receptacula bn̄ assignēt ꝯ vr̄ q̄ nō.
Maior ē pena aīaꝝ q̄ corpoꝝ. ꝯ oīa corpa
simul ꝑmiabūt ꝯ dāpnabūt ad minorē a
nullū pene ul̄ glie. g̃o ꝯ oīb aīe ꝯ sic añ
resūptione corpoꝝ ad receptacla penaꝝ nō
ꝑueniūt. ꝯ id qd̄ indifferent̄ se ht̄ ad
diūsa loca nō ht̄ detīatū receptaclm ꝯ sic sē
hmōi quia sentiat agnū quocūqꝫ ierit. ꝯ ꝯ
de dāpnatis vr̄. ex 1o demoniū g̃o ꝯc̄. Con
g̃. 4. dyalogoꝝ nārat de paschasio q̄ qdā
ep̄s in balneo inuenit ꝯ d aīa theodorici regis.
q̄ dicit ad gehennā fuisse ꝑductū. g̃o aīe post
morte cīta hitacula hñt. Juxa h̄ q. vtrūqꝫ
limbū inferni sit ydē qd̄ sin9 abrahe. Itē
vtm̄ mortui possint iuuari ex opib9 uiuorū.

Itē vtm̄ suffragia ꝑ ꝑtōres fc̄a ꝓsint mortuis
Itē vtm̄ suffragia q̄ a uiuis ꝑ mortuis fiūt
ꝓsint facientib9. Itē vtm̄ prosint sīb existi
b9 in ꝑria. Itē vtm̄ magis valeat illis pro
quib9 spālr̄ fiūt. Itē vtm̄ sc̄i orones nrās co
gnoscant. Itē vtm̄ orones scōꝝ ꝑ nob̄ ad
dm̄ fuse semꝑ exaudiunt̄. Rñ ad. 1. q.
dd̄. q̄ aīab9 ꝯ ꝯgruētia meritoꝝ post morte
assignātur q̄dam receptacla nō ꝑ ueritate.
qd̄ quidē receptaclm ul̄ ē locus ꝑmij ꝯ sic
ē ꝑadisus. ul̄ pene tpālis ul̄ etnē. Si etnē
aut ꝑ ꝑtō ꝯtō. ꝯ sic ē lymb9 pueroꝝ. aut
ꝑ ꝑtō ꝯmisso. ꝯ sic ē purgatori9 ꝯ infernus.
Aut ꝑ ꝑtō originali. ꝯ sic ē limb9 patrū. q̄
ꝑ solo originali detinebant̄. nūdum fc̄a
redemptoē huīa. Ad. 1. dd̄. q̄ sic in
corpib9 ē g̃uitas ꝯ leuitas q̄ feruntur ad
suū locū qui ē finis mot9 eoꝝ. Ita ī aīab9
ē meritū ul̄ demeritū. quib9 ꝑueniūt ad
ꝑmiū ul̄ ad penā. q̄ sc̄ fines actonū ipaꝝ n̄
impediunt̄ puta veniali ꝑtō ul̄ aliq̄ reatu
a quo purgāri oꝫ. Et io statim soluta a cor.
tendit ad locū s debitū. n̄c ē silr̄ de corib9.
q̄ celi glīa ꝯ infiūi ꝑus ꝯsistit maīa nō
in cor. Ad. 2. q. dd̄. q̄ tam aīe scōꝝ q̄ aīe
dampnatoꝝ nō pñt egredi a suis recepta
culis q̄m ad debitū ibi essendi q̄ manet vbi
cūqꝫ sint. pñt tñ egredi ut actu alibi sint.
Sz h̄ aīe scōꝝ hñt cū volūt. aīe vō dāpna
toꝝ nō ꝑmittunt̄. Ad. 2. q. dd̄. q̄ aīe post
morte nō pñt ꝑuenire ad quiete n̄ merito
fidei. p. aūt exm̄ fidei fuit abrahā qui spālr̄
sigm̄ fidei accepit. Et io requies illa qui ho
minib9 pt morte dat̄ sin9 abrahe dr̄. Sz aīe
scōꝝ post morte nō oī tpr̄ quiete hñt eādē.
quia post xp̄i aduentū hñt plenā quiete di
uina uisione ꝑfruentes. ꝯ añ xp̄i aduentū
hēbant quiete ꝑ imunitate pene ꝯ nō per
assecutonē finis. Et io status scōꝝ ꝯm id
q̄ hēbant requiē dr̄ sin9 abrahe. ꝯ q̄m ad
id qd̄ eis deerat limb9 inferni dr̄. Et io post
xp̄i aduentū sin9 abrahe diuisus ē a lymbo. q̄uis

aū idem fuit. Ad. 3. q. dd̄. q̄ sic in cor. huano
vnū mbꝝ supplet indigentiā alti9. ita in corpe
mistico cū gnū sit potior nā. vñ manifm̄ ē q̄ su
ffragia mbꝝ ecc̄e pñt ꝓdesse mbris indigen
tib9. q̄ g̃o p9 morte ēē in bn̄ eius̄ē oīs nō de
sinit. eo q̄ caritas nūq̄ excidit prodesse possūt
defunctis. Ad. 4. q. dd̄. q̄ suffragia ꝑ malos
fc̄a inq̄m agūt̄ in pa. ipa nō valent. pñt tñ valē
inq̄m agunt̄ in pa aliena. ul̄ totius ecc̄e. sic
ē de clicis ul̄ eius qui imꝑat suffragia fieri
sic ē ꝯuis ꝑtōr. qui iussu dñi ꝑam exequit̄
elam facientes. Sacm vō ecc̄e iuuat pro ipo
ope opanti. Ad 5. q. dd̄. q̄ opus suffragiū q̄
ꝑ alto. fit dupr̄. pōt ꝯsiderari. vno mō inq̄m ē
recōpensatiuū pene. ꝯ sic absoluit eū pro quo
fit a debito pene ꝑpe. q̄ in tali recōpensatone
ꝯsideratur equalitas iustie. opus satisfactori
um. ita pōt equari vni reatui q̄ nō alti. Reat9
n. duoꝝ ꝑtōꝝ maiorē satisfactoē reqrit q̄ re
atus vni9. Alio mō pōt ꝯsiderari inq̄m ē merito
riū uite etnē q̄ ht̄ ex radice caritatis. ꝯ ꝯ
hoc ꝓdest nō solū ei pro quo fit ꝯ satisfac
ēti magis. Ad. 6. q. dd̄. q̄ oēs in hoc ꝯsē
tiūt q̄ dāpnatoꝝ post diē iudicii pena per
suffragia ecc̄e nūc fc̄a nō minuet. Sz in statu
lib9 añ diē iudicij. dīt quidā q̄ ecc̄e suffra
gia valent ad diminutoē pene tñ que po
ssunt multiplicari. q̄ pena suspenditur usqꝫ
ad diem iudicij. Sz ꝯ hoc ē q̄ ad remane
at in ordinatū dimissa tñ culpa nō ordinet̄
n̄ ꝑ penā. Sz dicēs. nūq̄d totā auferunt
sicut linea in infinitū diuidit̄ nō tñ ꝯsumit̄.
Sz ꝯ h̄ ē. q̄ nulla rō ē. q̄r sepita suffragia
q̄ntitate pene vni9 minus diminuāt q̄ ꝑcedentia.
Si aūt aliqua finita semꝑ equale auferat̄.
ꝯsumet̄ tandem. Et io dīt alij q̄ suffra
gia iuuant tales ꝯfortando patientes ad le
ui9 ferendum. sicut ferenti onus si abstergēt̄
uultus a sudore. Sz ꝯ hoc ē. q̄ eandē penā
aliq̄ dāpnatoꝝ leui9 aliqui g̃uius ferunt ꝑ diuī
sitate culpaꝝ. Et io culpa immutata manente
nēc ē penā imutatā manē. Ideo alij dīt.

q̄ tñ ad hoc eis valet q̄ nō tristant̄ ꝑ suf
fragiis ꝑ se nō fc̄is. Sz hoc ē q̄ aīe defuncto
rū ꝯ ꝑpue dampnatoꝝ ea q̄ ērā viuos agūt̄
ignorant ꝯm aug̃m. 1. lib. de cura ꝑ mortuis hnda.
Et io dd̄. q̄ dāpnati nullo mō suffragiis iu
uant̄ q̄ sunt ext̄ vinclm caritatis q̄ mēbra
ecc̄e viuūt ut opa vni9 aliū iuuare possint.
Ad 7. q. dd̄. q̄ suffragia nō valent existib9
in ꝑria. q̄ a nullo indigēt adiuuari. gaudent
tñ de ꝯuīsioē ꝑtōris. Ex quo eoꝝ gaudiū nō
augmentat̄ formalr̄. eo q̄ obm̄ formale a quo su
mitur incentiō gaudij ē idē q̄ ꝑus ꝯ mālr̄.
q̄ de plib9 gaudent q̄ ꝑus. Ad. 8. q. dd̄. q̄
ꝯ quosdā suffragia ꝓsūt fc̄a sic equalr̄ ꝓsūt
alijs. sicut tradit in missa decensis. Alij vero
dīt q̄ collecto suffragioꝝ fit ꝯm intentoēs
facientiū. vñ mag9 ꝓsūt eis ꝑ quib9 spālr̄ fiūt.
Sz ꝯcordando utriqꝫ opinioni dici pōt q̄ su
ffragia dupr̄ ꝓdesse pñt. aut ꝯfortando uir
tute sustinentis. ul̄ minuendo grauitate po
deris. ꝑmo m ꝓsūt ꝑ modū ꝯgratulatōnis
inq̄m gaudent de bonis q̄ viuūt ꝑ iuuos. ꝯ h̄
utilitas dr̄ ꝯ ꝯtute caritatis. vñ maior ē in
hītib9 maiorē caritatē. Alio mō ꝑ modū so
lutois pene debite. vt ad eos ꝑ quib9 fiūt
suffragia spālia deueniūt. Sic g̃ illi qui sunt
equal̄ meritū equalr̄ gaudent de bonis opib9
que fiūt ꝑ uiuentes. ꝯ nō oēs equalr̄ ꝑ ea libe
rabunt̄. Ad. 9. q. dd̄. q̄ error uiliãoꝝ fu
it q̄ sc̄i post hanc vitā nrās orones nō ꝯgsciat
n̄c ꝑ nob̄ orent. qd̄ ieron9 inꝑbat in quadā epla
sic dicens. Si apli a uiuēs adhuc in cor ꝯsti
tuti pñt orare tñ ꝓ alijs q̄ ꝓ se. tū adhuc
sollicitī debeāt ēē q̄to magis p9 coronas et
triuphos. vñ dd̄. q̄ ex h̄ ipo q̄ uident uēbū ꝯ ī
ūbo oīa q̄ eos decet. ꝯnis ē ut nrās necitates
ꝯ orones ꝯgscant ꝯ ordinata caritate ꝑ nob̄
orent. Ad. x. q. dd̄. q̄ sc̄i dupr̄ orant ꝑ
nob̄ vno mō ex h̄ q̄ merita eoꝝ nob̄ ꝓsūt ꝯ
sic nō semꝑ audiūt̄. eo q̄ ex pte nrā defc̄s eē
pñt. Alio mō orant ꝑ nob̄ suis votis ad ꝑ
nob̄ postulando ꝯ sic semꝑ audiūt̄. q̄ nō petūt

fo. 33

n̄ qđ d̄s uult / qđ aut d̄s uult sibi implet̄. n̄ lo
q̄mur de vo.^te s qua uult oēs hoīes saluos fieri
q nō semp impletur. vn̄ nō ē mir̄ si a° sti hoc
mō vo.^tis volut mediū ad qđ nō implet̄.

Sequit̄ de vlt de malis ⁊c̄. // hic q̄ p°
vt̄^m iustiā sit in d̄o. ⁊ vr̄ q nō. Iustiā
.n. q̄ temp̄antiā diuidit̄. s temp̄antia
in d̄o nō ē g° ⁊c̄. // p̄ s phm. 4. meth.^ce ri
diculū ē laudare d̄s s̄m aliquā u̾tutē mo
ralē. s iustiā ē u̾tus moral'. g° ⁊c̄. // Cont̄
Iustus dn̄s ⁊ iustiaȝ dilexit. ⁊c̄. // Iux̄ h̄ q̄.
vt̄^m iustiā di sit veritas. // It̄ vt̄^m opus di di
catur iustum. ex h̄ s̄ol° q ē ei bn̄placitū.
It̄ vt̄^m d̄s possit p̄mitte ad cor̄ q ad opa
tionis iustam q̄uenit. // Itē vt̄^m d̄s puniat
aliq̄ nō p̄ p̄ctō. // It̄ vt̄^m ex dina iustia infe
ratur p̄cōrib̄ pena et̄na. // Rn̄.° ad. 1. q. dd̄.
q iustiā p̄p̄e d̄ca eq̄litatē q̄stituit in accepto
rib̄ ⁊ datorib̄ vt p̄z p̄ phm. 5. eth. vn̄ d̄r
ē iustiā / vna dr̄ iustia q̄mutatiā. que q̄sistit
in mutua datoē ⁊ acceptoē emptoē ⁊ vendi
toē. ⁊ aliis q̄tractib̄. ⁊ h^er d̄o nō q̄petit. q̄s
n. p̄or dedit illi ⁊ retribuet̄ ei. vt dic̄ apl̄s
ad Ro. xi. / Alia ē distributiā s quā āl̄s dispē
sat ⁊ dat vnicuiq̄ s̄m suā dignitatē. h̄ aut
d̄o q̄petit. q̄r sic ordo q̄gruus familie ul̄
cuiuscūq̄ multitudis gubn̄ate demōstrat di
iustiam. // Ad. p^m g. dd̄. q u̾tutū moraliū
q̄dam s̄t c̄a passiones sic temp̄antia q̄ q̄cupi
scentias ⁊ fortitudo q̄ timores ⁊ audatias. / ⁊
huiōi u̾tutes d̄o nō n̄ metaphoricē attribu
unt̄. q̄r passiones nō sūt in d̄o. q̄r n̄c appeti
tus sensitīs in quo huiōi u̾tutes s̄t ut in s̄bo.
s̄m phm. 3. eth.^ce / Quedā vō u̾tutes s̄t c̄a
opationes. ut iustia. libeālitas ⁊ magnificen^a.
circa datione ⁊ sūpt.° que nō sunt in p̄te s̄e
sitiua. s in volunt̄.^te vn̄ n̄l p̄hibet huiōi u̾r
tutes in d̄o ponē c̄a actiones d̄o q̄uenientes.
Et p̄ h̄ patȝ solo ad. 2. // Ad. 2. q. dd̄. q
veritas q̄sistit in adequatioē rei ⁊ intell̄c̄s
⁊ qui ē ei rei q̄patur ad ipam sic regl̄a ⁊
m̄sura. / c° aut̄ ē de intellc̄tu qui accip̄t sciaȝ

a reb̄. / Qn̄ g° res ē m̄sura ⁊ regula intell̄c̄s
veritas q̄sistit in hoc q intell̄c̄s rei adequatur.
Sȝ qn̄ intell̄c̄s ē regl̄a ⁊ m̄sura rer̄ veritas
q̄sistit in hoc q res adequatur intellc̄tui. sic
dr̄ artifex ver̄ opus facē qn̄ q̄cordat arti.
Sic aut̄ h̄nt se artificiata ad artem. sic ita
se hnt iusti opa ad legē di cui q̄cordant.
Et iō iustiā dei que q̄sistit in ordine rer̄ cō
formato sapiē sue que ē lex eius q̄ueniēt̄
veritas nōiatur. sic ⁊ in nob̄ dr̄ veritas iu
stitie. // Ad. 3. q. dd̄. q iustiā veritas ⁊ volūtas
in d̄o s̄t idem s re. s differūt s rōne. In
stiā. n. addit ad sup̄ volūt̄ē. s. ordinē dimi
ssionē effectib̄ q̄uenientē. Est aut̄ in reb̄ c̄atis
dupl̄x ordo. vn̄ s quē creatū ordinat̄ ad
d̄m. Alius s quē vna c̄atā dependet ab
alia. Noīe g° volūt̄is nō exp̄mitur n̄ ordo
ille qui ē creature ad d̄m. Sȝ noīe iustiē
sumit̄ ordo qui ē creature ad c̄aturā. vn̄ nō
ex hoc tm̄ ad dr̄ ēē iustū. q̄r ē a d̄o volitū.
s q̄r ē debitū alicui creature ad creatiȝ.
sic igni in tali nā q̄siderato. debet̄ ut sit sur
sū. q̄siderato ordine rer̄ ad inuicē. Ita ⁊
culpe debet̄ ut puniatur. n̄l aut̄ alr̄ pōt ēē de
bitū n̄ rōe sue rē ul̄ q̄ditionis cui cū est
dina vo.^tas / ⁊ iō totus ordo iustiē originalr̄
ad dinaȝ vo.^tē reducit̄. // Ad 4. q. dd̄. q op̄
iustiē pōt p̄timitti dupl̄r. aut ut fiat q̄tra
iustiaȝ. aut ut fiat p̄ter iustiaȝ. Cont̄ iusti
tiā fit / cū alicui subtrahit̄ qđ ei debet̄. P̄ter
iustiam vō fit qn̄ plus ei de bono impen
ditur ⁊ min̄ de malo q̄ debet̄. q̄r min̄
de bono ⁊ pl̄s de malo impēditur q̄ debet̄
qn̄ leditur iustiā. vn̄ d̄s hoc facē nō pōt
de pō^a ordinata / In p° vō opē. s. qn̄ plus
impēditur de bono ⁊ de malo min̄ q̄ debē
tur nō leditur iustiā. q̄r ⁊ si id nō s̄t debi
tum p̄uato tn̄ eius nō ē debita. ⁊ iō h̄ d̄s
facē nō pōt. Sicut aut̄ se h̄t in iudice
hoīe a d̄o. q̄r sine iniuria null's hō pōt de
bonis alterius pl̄s q̄ferre alti q̄ q debetū.
Silr̄ n̄c pōt min̄ erogare de malo p̄ p̄ctō

q̄misso in altiȝ ul̄ in rē pub.^ca n̄ inq̄^m iude rei
pub.^ce expediret. De p̄p̄is aut̄ reb̄ plus pōt
dāē q̄ ei debeatur. ex p̄p̄is iniuriis remittere
Omē aut̄ bonū ē di. ⁊ p̄cam cōe in ip̄m q̄mit^t
titur. vn̄ pōt sine oī iniuria cui uult ⁊ q̄^m
uult de bonis dare. aut de penis debitis re
mittē. // Ad. 4. q. dd̄. q iustiā respicit ex
igentia meritor̄. meritū aut̄ pene. i. p̄cām. dup̄l̄x
ē. s. nc̄ ⁊ p̄c. Sine merito p̄sone p̄cedente ulli
infligitur pena temporalis. vn̄ nūq̄ infligitur
pena t̄p̄alis iustiē sine merito p̄sōe. Aliqn̄ tn̄
ut nō semp infligitur pena. s aliqn̄ infligitur
ut excitato ad bonū. ul̄ ut medicina mali
purgatia. / Est aut̄ dupl̄x pena q̄dā ē que p̄ua
tio boni simpl̄r. s. boni spūalis. ⁊ h̄ semp est
nociua. vn̄ semp ē malū pene. Alia aut̄ est
p̄uatio boni nō simpl̄r. s s̄m q ē alicui bo^m
s. bn̄ utenti ut bonū temporale ⁊ huiōi p̄uato
nō ē nociua. ymo aliqn̄ util'. vn̄ nō semp
ē pena p̄p̄e s medicina. // Ad. 6. q. dd̄. q sic
iustiā humana aliqs et̄nalr̄ punit puta per
cutientes q̄ ciui.^te inq̄^m eos p̄petuo a q̄sortio ci
uitatis sepat. Sic ⁊ iustiā dina caritate
infringentes q̄ ē vinculū celestis ciuitatis
sepat a q̄sortio ciuiū supnor̄ et̄nalr̄ puni
endo. Et h̄ exigit ut d̄o. 2° q̄r p̄cōr bo^m et̄nū
s. sua btitudine p̄emit. 3° q̄r q̄ d̄m qui infi
nitus ē p̄tauit. 3° q̄r culpa manȝ ī et̄nū. c
nō possit remitti sine gr̄a quā hō p° mōtē
acquirē nō pōt. n̄c dȝ pena cessaē / culpa manēte.

Sequitur q̄ p̄ti.^r vt̄^m in d̄o sit m̄ia. Et vr̄
q nō. m̄ia. n. ut dam̄ ē sp̄es tristicie
s tristicia in d̄o nō ē g° ⁊c̄. // p̄ m̄ia ē rela
xatio iustiē. s d̄s nō pōt id qđ ad iustiaȝ p̄
tinet p̄t̄mittē. g° ⁊c̄. // Cont̄ p̄s. miseratoȝ ⁊
misericors dn̄s. // Iux̄ hoc q̄. vt̄^m s eandē rō
nē dicatur in d̄o bonitas ⁊ m̄ia. // Itē vt̄^m
d̄s semp m̄iaȝ exhibeat in h̄ q punit c̄tra
q̄dignū ⁊ remunēat vlt̄ meritū. // Itē vt̄^m
in oī ope dei sit m̄ia ⁊ veritas. // Itē vt̄^m di
uina m̄ia patiat̄ penas p̄cōr̄ ēē et̄nas ul̄
p̄petuas. // Rn̄.° dd̄ ad. 1. q. q m̄ia ē d̄o attri

buenda s̄m eff̄cm̄ nō s̄m passionis aff̄cm̄
misericors. n. dr̄ q̄si miseȝ h̄ns. ul' miseȝ cor
h̄ns. q̄r. s. afficitur ex alterius miseria p̄ tristiaȝ
ac si ess̄ eius p̄p̄ia. ⁊ ex hoc opatur ad depe
llendam miseriam alterius sic p̄p̄iam ⁊ hoc ē
m̄ie eff̄cus. Tristari g° de miseriis alterius d̄o
nō q̄petit. s repellē miseriam alterius d̄o cō
petit. ut p̄ miseriam q̄cui q̄ defcm̄ intelliga
mus. vn̄ hoc mō m̄ia ē in d̄o. // Ad p^m g° dd̄.
q obiectio illa p̄cedit de m̄ia q̄^m ad passio
nis defcm̄. // Ad 2. dd̄. q d̄s misericorditer
ag.^t nō q̄tra q̄ iustiam faci^ens s aliq̄d p̄ter
iustiam opando. ⁊ quali^r h̄ fit. dcm̄ ē s.
// Ad. 2. q. dd̄. q sic dcm̄ ē m̄ia ē in d̄o
inq̄^m defcm̄ alterius tollit. Defectus aut̄
alterius nō tollitur n̄ p̄ alicui bonitatis
p̄fectione. largiri aut̄ p̄fectionē reb̄ p̄ti
net ad bonitatē dinaȝ ⁊ ad iusticiam
⁊ libeālitatē ⁊ misericordiā. s̄m aliā ⁊ aliā
rōnē. Bonitas. n. ē ad p̄fectionē rer̄. s.
eaȝ p̄portionē p̄tinet ad iustiam. / Inq̄^m
vō tribuuntur reb̄ a d̄o p̄fectiones nō p̄p̄
sua vtilitatē s solum p̄p̄ eius bonitatem
p̄tinet ad liberali^te. Inq̄^m vō p̄fectiones
reb̄ a d̄o date expellunt omnē defcm̄ p̄ti
net ad m̄iaȝ. // Ad. 3. q. dd̄. q q̄ncūq̄ ex
cedit agens ip̄m patiens. oȝ q actio exce
dat passionē. sic patȝ in agentib̄ equiuocis
q̄r patiens nō recipit effcm̄ totū actionis.
Dans aut̄ h̄t se p̄ modū agentis ⁊ reci
piens p̄ modū patientis. Et iō qn̄ dans
excedit recipientē q̄ueniens ē ut datio
illa excedat receptionē patientis ul' recipi
entis. Et iō cū d̄s sit excellentissim^us dator
p̄p̄ habūdantiā bonitatis sue. oȝ q semp eius
datio in bonis excedat receptionē q̄ est
p̄portionata recipienti. P̄ro eodem aut̄ ac
cipitur min̄ malū ⁊ maius bonū vt dr̄
v. eth. Et iō dat d̄s semp ult̄ meritum
de bonis ⁊ de malis pene c̄tra q̄dig.° Qđ
aut̄ dr̄ in apoc. q̄^m glorificauit se ⁊ in de. s.
tantū. d. ei. c. 9. l. intelligit̄ de q̄ntitate

rem

pportionis nō equalit[er] s[ed] ut p[ro] p[ec]c[at]o maiori
maior pena inferat[ur]. nō ut p[re]mi[um] tu[n]c q[uo]m[odo] dign[us]
ē p[re]miatur. Ad. 4. q. d[icen]d[um] q[uod] q[ui]cq[ui]d d[eu]s facit
p[ro]p[ter] se facit in reb[us] creatis [et] s[ecundu]m [con]venie[n]te ordi
ne [et] pportione facit in quo d[eu]o [con]sistit iustitie.
v[er]u[m] in o[mn]i ope d[e]i o[portet] ee iustitiam. Op[us] aut[em] diui[n]e
iustit[i]e se[m]p p[re]supp[on]it opus m[isericord]ie. Creatur[e] aut[em]
nō debet[ur] a[li]q[ui]d n[isi] p[ro]p[ter] a[li]q[ui]d in ea p[re]existe[n]s u[e]l p[re]co[n]side
ratu[m]. Rursum si a[li]q[ui]d creatur[e] debetur h[oc] ē p[ro]p[ter]
a[li]q[ui]d p[ri]us. [et] q[uia] t[ame]n nō sic ē p[ro]cede[re] in infinitu[m] o[portet] n[ecessario]
deuenire ad a[li]q[ui]d q[uo]d ex sola vo[lunta]t[e] diui[n]e boni[tat]is
depe[n]deat. vt si dicam[us] q[uo]d h[abe]re man[us] debet[ur] h[omin]i
p[ro]p[ter] a[n]i[m]am ro[n]ale[m]. a[n]i[m]am v[er]o ro[n]ale[m] ad hoc q[uo]d
sit ho[mo]. ho[m]i[n]em v[er]o ee p[ro]p[ter] boni[ta]te[m] diuinam. Et sic
in quolib[et] ope dei appa[re]t m[isericord]ia q[uan]t[u]m ad p[ri]ma[m] radi
ce[m]. gr[ati]a au[te]m saluat[ur] in o[mn]ib[us] [con]ditib[us]. Ad. v.
q. d[icen]d[um] q[uod] c[ir]ca hoc fuit q[ua]drup[le]x error. Origenes
n[am]q[ue] posuit o[mn]e[m] pena[m] [et] demonu[m] q[uo]q[ue] p[ro] m[isericord]ia
dei t[er]minata[m]. Q[ui]da[m] v[er]o nō demonu[m] s[ed] o[mn]i[u]m
ho[minu]m p[ro] q[ui]b[us] s[an]c[t]i orabu[n]t. Alij v[er]o nō o[mn]i[u]m
ho[minu]m t[ame]n s[ed] fideliu[m] t[antu]m qui sac[ri]s fidei inbuti i[n]
catholica fide p[er]ma[n]seru[n]t. Alij v[er]o nō o[mn]i[u]m fi
deliu[m]. s[ed] t[antu]m eo[rum] qui [cir]ca op[er]a m[isericord]ie occupant[ur]. O[mn]es
aut[em] iste opi[ni]ones erronee s[un]t. p[ri]mo q[uia] repugna[n]t
auc[torit]ati sc[ri]pture que suppliciu[m] demonu[m] [et] ho[minu]m
da[m]pnato[rum] dic[it] ee et[er]nu[m]. [et] fornicatores [et] aua
ros [et] h[uius]mo[d]i in p[er]petuu[m] a regno excludi q[uo]d est
maxi[m]a penar[um]. S[ecund]o q[uia] p[er] opp[osi]tu[m] b[ea]titudo s[an]c[t]o[rum]
nu[n]q[uam] finiet[ur]. [et] sic v[er]a b[ea]titudo nō esset. vn[de]
d[icen]d[um]. ē o[mn]es da[m]pnatos et[er]na pena puniendos.
Olet et[ia]m q[ue]ri.
quali[ter] dabit[ur] [et]c[etera]. H[oc] q. p[ri]mo vt[rum] iudiciu[m]
g[e]n[er]ale sit futuru[m]. [et] v[idetur] q[uod] nō. D[icitu]r. n. naum.
p[ri]mo. nō iudicab[it] d[eu]s bis in id ip[su]m. s[ed] d[eu]s nu[n]c iudi
cat de singlis op[er]ib[us] ho[minu]m. cu[m] post morte[m] vnicuiq[ue]
pena[m] u[e]l p[re]miu[m] pro m[er]itis tribuit. Et d[e]i[n]de i[n]
hac vita pro bonis u[e]l malis op[er]ib[us] quosda[m] p[re]
miat u[e]l punit. [er]go iudiciu[m] a[lique]d nō est futuru[m].
P[ret]ea aliq[ui]d in iudiciu[m] adducit[ur] q[uia] dubiu[m] ē q[ui]d
de eis faciendu[m] sit. S[ed] a[n]te fine[m] m[un]di det[er]mina
ta ē vnicuiq[ue] da[m]pnator[um] sua da[m]pnatio [et] vnicuiq[ue]
s[an]cto[rum] sua b[ea]ti[tu]do [er]go [et]c[etera]. Co[ntr]a. ac[tuum]. 2. viri iu[n]i

ite surgent in iudicio g[eneratione] post i[ste] nec erit a[li]q[ui]d
iudiciu[m]. Iux[ta] h[oc] q[ueritur]. vtru[m] iudiciu[m] illud q[uan]tu[m] ad
disceptatione[m] [et] s[ente]ntiam fiat p[er] locutione[m] vocal
le[m]. Ite[m] vt[rum] t[em]p[u]s futuri iudicij sit ignotu[m].
Ite[m] vt[rum] aliq[ui] ho[mi]i[n]es iudicabi[n]t cu[m] xpo. It[em] vt[rum]
iudiciaria potas respondeat volu[n]tarie paup[er]tati.
It[em] vt[rum] a[n]geli debeant iudicare. Ite[m] vt[rum] p[ro]p[ter]
dic[tu]m iudicij demones s[ente]ntiam iudicis exeq[ua]nt[ur]
in da[m]pnatis. Ite[m] vt[rum] o[mn]es in iudicio illo sint
iudicandi. R[esponsi]o. d[icen]d[um]. ad. 1. q. q[uod] iudiciu[m] ad d[ic]
duo ordinat[ur]. s[cilicet] ad recompensatio[n]e[m] m[er]itor[um] [et]
ad iustitie iudicis ma[n]ifestatio[n]e[m]. [et] p[ro]p[ter] hoc iu
diciu[m] ē futuru[m]. p[ri]mo q[ui]de[m] q[uia] [et] si singul[ar]i[ter] sigil
latim reddantur pene u[e]l p[re]mia a[n]i[m]ar[um]. o[portet] t[ame]n q[uia]
s[un]t o[mn]es resurgent in cor[pore]. ita in corpe p[re]miat[ur].
q[uo]d p[er] g[e]n[er]ale iudiciu[m] fieri o[portet]. S[ecund]o q[uia] pene [et] p[re]mia
singul[ar]i[ter] sigillatim illata nō s[un]t o[mn]ib[us] nota n[ec]
co[rum] c[aus]e. v[n]de o[portet] o[mn]ia m[er]ita [et] dem[er]ita in o[mn]iu[m]
adduci notitia[m] vt v[er]itas iudicis iusta o[mn]ib[us]
pateat eui[den]t[er]. Ad p[ri]mu[m] [er]go. d[icen]d[um]. q[uod] d[eu]s nō iudi
cat bis in id ip[su]m q[uia] due pene pro vno p[ec]c[at]o
nō inferu[n]t[ur]. S[ed] pena q[ue] a[n]te iudiciu[m] g[e]n[er]ale in
[com]pleta in fi[n]ita fuit [com]plebitur in ultio iudicio
s[cilicet] quo ad cor[pus] [et] ad a[n]i[m]am. Ad. 2. d[icen]d[um]. q[uod] q[ua][m]uis
cuilibet ho[min]i a[n]te iudiciu[m] sit c[er]ta notitia de sua
da[m]pnatione [et] p[re]mio. nō t[ame]n o[mn]ib[us] o[mn]iu[m] da[m]pnatio
u[e]l p[re]miu[m] a[n]te iudiciu[m] i[n]notescit. vn[de] iudiciu[m]
g[e]n[er]ale erit necc[essariu]m. Ad. 2. q. d[icen]d[um]. q[uod] s[ecundu]m aug[ustinu]m s[u]b
dubio relinq[ui]t[ur] vt[rum] iudiciu[m] i[ll]o p[er]agatur vocali
discussione aut m[en]tali. p[ro]babilius t[ame]n exti
mari pot[est] q[uod] m[en]tali. q[uia] si tu[n]c iudiciu[m] illud
[com]plebitur du[m] o[mn]es [co]g[no]scent sua [et] aliena
op[er]a. [et] quid pro eis s[ente]ntia dei iustum debeat. Si
v[er]o vocali ageret[ur] requireret[ur] t[em]p[u]s inextima
bil[is] p[ro]lixum. Ad. 3. q. d[icen]d[um]. q[uod] t[em]p[u]s iudicij
d[ebe]t ee incognitu[m] vt ad ip[su]m ho[mi]i[n]es p[re]parent[ur]. Est
aut[em] incognitu[m]. q[uia] finis m[un]di nulli creatur[e] s[ed] soli
diuine s[u]biacet potati in quo erit iudic[iu]m g[e]n[er]ale. [et]
id[e]o solus d[eu]s hui[us] t[em]p[or]is h[abe]t notitia[m]. Ad. 4. q.
d[icen]d[um]. q[uod] iudicare ē mult[i]p[le]x. vno m[odo] auc[torita]te [et] sic t[ri]
nitas iudicabit. t[ame]n filius visibile[m] se p[re]be[n]do
in huma[n]a na[tur]a. Alio mo[do] [com]paratio[n]e [et] sic iudicabit

nō solū boni s[ed] [et] mali ex quor[um] [com]paratione alij
da[m]pnabiles ostendent[ur]. 3[o] mo[do] [com]probatio[n]e [et] sic q[ui]
iudicabu[n]t s[ente]ntiam iudicis approbando. 4[o] mo[do]
q[ua]da[m] quidam auc[torita]te s[imi]liam. [et] sic iudica
bu[n]t p[er]fecti xpi [con]uersatione[m] sp[irit]ual[em] imitantes. que
quide[m] auc[torita]s in duob[us] [con]sistit. s[cilicet] in honorabili
[con]sessione ut pote p[re]ceteris xpo p[ro]pinquiores [et] in
s[ente]ntie p[ro]mulgatio[n]e n[on] sua s[ed] xpi auc[torita]te q[uia] re
pleti [con]gnitio[n]e diui[n]e iustit[i]e alios cognosc[er]e
facient. [et] d[e]i[n]de eis m[er]ito suor[um] op[er]u[m] debeatur
que duo no[m]i[n]antur cu[m] d[icitu]r. sedebitis sup[er]
sedes iudicantes [et]c[etera]. Ad. 5. q. d[icen]d[um]. q[uod]
paup[er]tati volu[n]tarie debetur iudiciaria potas
r[ati]one [con]gruitatis q[ui]a cor[da] ē q[ua]n[do] o[mn]ib[us] que
m[un]di s[un]t [con]temptis soli xpo inhere[n]t. [et] id[e]o n[on]
ē in eis a[li]q[ui]d q[uo]d eo[rum] iudiciu[m] a iustitia deflectat.
2[o] p[ro]p[ter] modu[m] m[er]iti. q[uia] h[umi]litati q[ua]m paup[er]ta[te]
facit paup[er]tas respondet pro m[er]ito. 3[o] q[uia] ē
p[ri]ma dispositio ad p[er]fectione[m] mag[is] p[ro]gressu ad
p[er]fectione[m]. p[ro]p[ter] q[uo]d relinq[ue]ndu[m] occurrit s[un]t diuitie
p[er]fectis aut[em] maxi[m]e [com]petit iudicare. hinc ē q[uod]
nō q[ui]b[us]cu[m]q[ue] paup[er]ib[us] [et] volu[n]tarie p[ro]mittitur
iudiciaria potas s[ed] illis qui relinq[ue]ntes o[mn]ia
sequu[n]t[ur] xp[istu]m s[ecundu]m p[er]fector[um] vite. Ad. 6. q. d[icen]d[um]. q[uod]
assessores iudicis debent esse [con]formes iu
dici. Iudiciu[m] aut[em] sp[irit]ual[i]t[er] filio attribuit[ur] qui s[ecundu]m
huma[n]am na[tura]m o[mn]ib[us] appa[re]bit. [et] id[e]o o[portet] q[uod] assessores
iudicis huma[n]am na[tura]m h[ab]eant. [et] id[e]o angelis nō [com]pe
tit iudicare n[isi] forte p[er] s[ente]ntie approbatione[m].
Ad 7. q. d[icen]d[um]. q[uod] q[ui]da[m] assiste[n]tes ordi
ne diuine iustitie ex p[ar]te demonu[m] qui iniuste ho[minibus]
b[us] p[re]sunt in penis tradu[n]t ho[mi]i[n]es a demonib[us]
n[on] ee puniendos post iudiciu[m] g[e]n[er]ale. Alij aut[em]
[s]assiste[n]tes ordine diuine iustitie ex p[ar]te ho[minu]m [addit: s[ed] a diabolo fieri]
qui m[er]ito puniuntur [con]t[ra]riu[m] asseru[n]t vt h[ab]etur i[n]
li[bro]. Et hoc videtur [con]ueniencius eo q[uod] s[ic]ut
in bonis ita [et] mal[is] maneat ordo p[re]lationis
angelor[um] ad ho[mi]i[n]es. N[on] t[ame]n in hoc a[li]q[ui]d minu
etur de pena demonu[m] q[uia] in hoc q[uod] alios torq[ue]b[un]t
ip[s]i torq[ue]b[un]t[ur]. Ad. 8. q. d[icen]d[um]. q[uod] duo s[un]t de r[ati]one
iudicij. s[cilicet] distributio p[re]mior[um] [et] penar[um]. [et] q[uan]t[u]m ad h[oc]
o[mn]es iudicabu[n]t[ur]. It[em] discussio m[er]itor[um] [et] q[uan]t[u]m ad

hoc aliq[ui] nō iudicabu[n]t[ur]. P[ri]mo q[uia] op[er]a non
h[abe]nt p[ro]p[ri]a de q[ui]b[us] erit iudic[iu]m. sic pueri a[n]te vsu[m]
r[ati]onis decedentes q[ui] t[ame]n in iudicio appa[re]b[un]t
vt recipiant pena[m] p[ro] p[ec]c[at]o originali u[e]l p[re]miu[m]
pro s[ac]ra[ment]o xpi. S[ecund]o q[uia] eo[rum] bonis m[er]itis nulla
mala notabil[ite]r [con]tinentes adiungentur vn[de] a
deo sic a rege et[er]no p[re]miabu[n]t[ur] absq[ue] ulla dis
cussione sicut filij [et] amici carissimi. 3[o] q[ui]a
nō h[abe]nt p[er]mixtione[m] aliquu[m] boni sicut infide
les qui ut hostes a rege et[er]no absq[ue] audi
entia puniuntur.
S[ecundo] Eq[ue]ndo q. p[ri]mo vt[rum] purgatio m[un]di sit
futura. [et] v[idetur] q[uod] nō. q[ui]a n[on] m[un]du[m] ē pur
gatio[n]e nō indiget. s[ed] creature dei sunt m[un]d[e]
[er]go [et]c[etera]. P[ret]ea purgatio ordinatur s[ecundu]m diui[n]a[m]
iustitiam ad aufere[n]du[m] culpam. s[ed] in eleme[n]tis
hui[us] m[un]di nulla ē cl[ar]a infectio culpe [er]go [et]c[etera].
Co[ntr]a. 1. cor. 7. p[re]terit figura hui[us] m[un]di. glo[sa].
ignita [con]flag[ra]tione p[er]ibit. Iux[ta] h[oc] q[ueritur]. vt[rum] hec
purgatio sit futura p[er] igne[m]. Ite[m] vt[rum] ignis
ille sit eiusde[m] sp[eci]ei cu[m] igne elementali.
Ite[m] vt[rum] ignis ille purgab[it] celos sup[er]iores.
Ite[m] vt[rum] [con]sumet alia ele[men]ta. Ite[m] vt[rum] ignis ille
iudiciu[m] sequi debeat. Ite[m] vt[rum] vniformiter
agat in o[mn]es creaturas. R[esponsi]o. d[icen]d[um]. ad. 1. q.
q[uod] o[mn]ia corp[or]alia sunt p[ro]p[ter] ho[mi]i[n]es. ho[mi]i[n]es aut[em] a[n]teq[uam] ad
gl[or]iam p[er]ueniat purgari o[portet] ab o[mn]i infectione
culpe [et] defectu n[atur]e. Corp[or]alib[us] aut[em] eleme[n]tis [et] si
nō sit infectio culpe ē t[ame]n in eis queda[m] inde
centia ad gl[or]iam ex p[ec]c[at]is in eis [com]missis. [et] q[ui]a
ē in eis aliq[ui]s defectus n[atur]e [et] impuritas ex
mutua actio[n]e eleme[n]tor[um]. [et] ab his duob[us] op[or]
tebit eleme[n]ta purgari sic loca corp[or]alia purgant[ur].
a[n]teq[uam] s[ac]ra celebrent[ur]. Ad p[ri]mu[m] [er]go d[icen]d[um]. q[uod] cre
ature d[ic]u[n]t[ur] m[un]de. q[uia] nō h[abe]nt aliqua[m] mal[am]
n[atur]e p[er]mixtione[m] ē t[ame]n in eis aliq[ua] impuritas
vt dictu[m] ē. Ad. 2. d[icen]d[um]. q[uod] q[ua]uis in eis culpa
nō sit ē t[ame]n in eis aliq[u]a ineptitudo ad p[er]fec
tione[m] gl[or]ie ex culpa in eis [com]missa. Ad. 2.
q. d[icen]d[um]. q[uod] h[ec] purgatio [con]ueniencissi[m]e fiet per
igne[m]. q[uia] h[abe]t p[ro]p[ri]etates si[mi]l[ite]r eis p[ro]p[ri]etatib[us] gl[or]ie. ut
p[ate]t de luce. It[em] q[uia] nō ita co[mmun]is ē usus ignis

per remotionem spere sue / sic aliorum elementorum unde
non ita inficietur. Item quia magis est actiuus et
extranei permixtionem non patiens. // Ad 3. q.
dicendum quod de hoc est multiplex opinio. Dicunt enim quidam
quod erit ignis elementalis in materia elementorum multi
plicatus. Alii quod erit ignis ex multiplicatione
radiorum celestium et reflexione generatus sicut
in speculo concauo. / Alii quod erit ignis ex concussi
one ignium superiorum et inferiorum causatus. hee
enim oppiniones in natura ignis conueniunt quamuis in
causa generationis ipsius discordent. Causa enim ge
nerationis ipsius non diuersificat speciem. Idem
enim est ignis in specie generatus ab alio igne et
ex radio solis. unde dicendum est quod erit idem specie
cum igne elementali / aget tamen non per se sed ut instru
mentum diuinum. // Ad 4. q. dicendum quod remouebitur
a corporibus dispositio contraria consummationi glorie
In corporibus autem celestibus nil inuenitur repug
nans ultime perfectioni uniuersi nisi motus
tantum localis qui non mutat aliquid intrinsecum
rei. sed solum locum qui est extrinsecum. Et ideo a
substantia celorum superiorum non oportet quod aliquid remouea
tur sed quod motus eorum quiescet et hoc fit per hoc
quod motor desistit a mouendo. et ideo corpora
celestia non per aliquam creature actionem pur
gabuntur sed eorum quietatio sola diuina uoluntate
accidens ideo purgationis erit ipsius. // Ad
5. q. dicendum quod quidam dixerunt quod elementa duo. scilicet terra
et aer manebunt. alia uero duo mutabuntur
in potentiam materie. Sed contra hoc est quod elementa sine materia
elementorum non est impossibile quod ad celum et quod uniuer
sum manet imperfectum. Alii autem dicunt quod ma
nebunt secundum substantiam sed auferentur ab eis qualitates
actiue et passiue. Sed hoc est impossibile. ut
supra probatum est. Et ideo alii dicunt quod manebit
omnium elementorum substantia et qualitas secundum habitum non secundum
usum quia cessabit motus celorum qui est totius
transmutationis principium. // Ad 6. q. dicendum quod ignis
quo ad purgationem mundi precedet iudicium quia
simul corpora sanctorum glorificabuntur quod erit in termi
natum ante iudicium et tota creatura renoua
bitur. / Sed quo ad actum aliquem qui est in

uoluntate reproborum sequetur iudicium. // Ad 7. q.
dicendum quod ante iudicium ignis ille aget uniformi
ter actione propria cremando tunc uiuentes.
Inquantum uero instrumentum diuine iustitie aget diuersimode
in diuersos quantum ad sensum pene quia mali cru
ciabuntur / sed boni nullum detrimentum sentient et
hoc diuina uirtute fieri poterit. / Sed medii per ora
tionem uenialium plus et minus patientur. / Post
iudicium uero tantum aget in dampnatos. quia omnes
boni habebunt corpora impassibilia. / Sicut autem in
illo iudicio erit ultima separatio bonorum a malis.
ita per conflationem istam quicquid turbidum fe
culentum et adustiuum melius fuerit ad reprobos
compelletur. quicquid nobile et preclarum in supe
rioribus ad gloriam reseruabitur electorum.

Olet queri etc. // hic queritur primo utrum
Christus in forma hominis sit iudicaturus
Et uidetur quod non. Iudicium enim requirit auc
toritatem in iudice. sed auctoritas in uiuos et mor
tuos est in Christo inquantum est deus. ergo etc. // Praeterea Io.
v. deus pater omne iudicium dedit filio ut omnes
honorarent filium sicut honorant patrem
sed honor equalis patri non debetur filio secundum
humanam naturam. ergo etc. // Item Io. v. dedit ei iudicium
facere quia filius hominis est. / Iuxta hoc queritur utrum
Christus in forma humanitatis gloriose in iudicio
apparebit. Utrum omnes diuinitatem Christi sint ui
suri in iudicio. // Item utrum aduentum domini
ad iudicium aliqua signa precedent. // Item
utrum circa iudicium sol et luna secundum ueritatem obscura
buntur. // Item utrum uirtutes celorum mouebuntur
Item utrum iudicium sit futurum in ualle iosaphat.
// Responsio. dicendum ad 1. q. quod iudicium aliquid diuinum re
quirit in iudice. et ideo secundum hoc Christo competit iu
dicare secundum quod dominium super omnes iudicandos habet
Ipse autem est uerus dominus non solum ratione crea
tionis sed etiam ratione redemptionis quod ei compe
tit secundum humanam naturam. Cum autem iudicium finale
finale ad hoc ordinetur ut aliqui admit
tantur ad regnum et aliqui excludantur a regno
consequens est ut ipse Christus secundum humanam naturam cuius
redemptionis beneficio aliquis ad regnum admittitur

mittitur illi iudicio presideat. // Ad primum dicendum quod in
Christo secundum diuinam naturam est auctoritas domini respectu
creature iure creationis sed in ipso secundum humanam
naturam est auctoritas domini qua per passionem meru
it. // Ad 2. dicendum quod non sufficeret ad humani generis
redemptionem si purus homo fuisset. Sed ex hoc ipso
quod secundum humanam naturam genus humanum redimere
potuit ostenditur quod est deus equaliter honorandus
cum patre non inquantum homo sed inquantum deus. // Ad 2. q.
dicendum quod iudicare et iudicari sunt actus oppositi.
Nam iudicari est actus infirmitatis iudicare
uero potestatis. Christus autem in primo aduentu uenit ad
iudicandum passiue. In secundo ueniet ad iudi
candum actiue. In primo aduentu apparuit in
forma humana infirma. In secundo apparebit in forma
gloriosa. Sicut autem uisio glorie humanitatis Christi
erit iustis in premium. ita et inimicis Christi in sup
plicium. quia sicut amico gloria est delectabilis ita
eius qui odio habetur contristat. // Ad 3. q. dicendum
quod diuinitas Christi uideri potest dupliciter. uno modo per
expressa indicia et sic impii deitatem Christi uidebunt.
cognoscentes eum uerum hominem esse et deum.
Alio modo per essentiam et sic non potest uideri nisi ab intellectu
lumine glorie illustrato quia lumen nature est deficiens
ad tantam cognitionem unde cum anime peccatorum non sint
habiture glorie claritatem non poterunt diuinitatem
Christi in sua essentia uidere. // Est autem aduertendum quod
nullus potest uidere essentiam dei qui eam diligat et in
ea delectetur. Diuina enim essentia est ipsa bonitas et per
consequens appetibilitas. quia est bonitas per essentiam. nullus
autem bonum inquantum huiusmodi odire potest. / Deus tamen ab
aliquo dicitur odio haberi ratione aliquorum effectuum
ut punitionis uel prohibitionis et huiusmodi unde impii
diuinitatem Christi per essentiam cognoscentes in ea non dele
tabuntur. // Ad 4. q. dicendum quod Christus in primo aduentu
uenit occultus. in secundo ueniet manifestus unde
sicut primum aduentum habuit quedam signa non omnibus
nota. ut apparitiones et allocutiones ange
lorum ita secundum aduentum precedent quedam mani
festa signa. que ab omnibus cognoscentur. Que autem sint
illa scire perfecto non possumus quia signa que in
euangelio leguntur non solum reminiscuntur ad fu

turum aduentum Christi ut augustinus dicit in epistola ad
e... de fine seculi. sed etiam ad tempus destructi
onis iherusalem. Signa uero que hieronymus ponit non asserit
sed in analibus hebreorum se repperisse dicit. que parum
uerisimilitudinis habent. // Ad 4. q. dicendum quod sol et
luna in Christi aduentu obscurari dicuntur non luminis
substractione quia totus mundus Christo ueniente iustis
resurgentibus innouabitur ut dictum est. sed ex com
paratione maioris claritatis perfectionis scilicet Christi. / Ante iu
dicium uero obscurari poterunt et diuersis temporibus
secundum naturam uel in eodem tempore diuina uirtute.
// Ad 6. q. dicendum quod per uirtutes celorum possunt intel
ligi omnes angeli qui moueri dicuntur per admi
rationem diuine uirtutis talia facientis quia et si
comprehendunt deum non tamen comprehendunt unde habent ad
mirationis motum beatitudini non repugnantem.
Possunt et uirtutes celorum intelligi ordo uirtutum que
moueri dicuntur per effectum frequentium signorum / nam
huiusmodi ordinis secundum gregorium est signa facere quia eorum est
deseruire in motibus celestibus qui tunc cessabunt.
// Ad 7. q. dicendum quod ex scripturis probabiliter colli
gi potest quod Christus circa montem oliueti descendet ad
iudicium sicut inde ascendit. / Mons autem oliueti
subiacet ualli iosaphat ubi iudicandi congre
gabuntur uel circa locum illum quantum sufficiens erit. Iu
sti autem illi quos Christus iudicabit rapientur obuiam
Christo in aera ut patet prima ad thess. x.

Ertendo queritur primo. utrum mundus innouabitur
et uidetur quod non. non enim futurum est in quo aliquis fuit
secundum speciem. ecclesiastes 1. quod est quod fuit ipsum ut quod futurum
est. Sed numquam fuit aliqua dispositio habuit quam modo
habet ergo etc. // Praeterea innouatio alteratio quedam est. sed
impossibile est uniuersum alterari quia omne alteratum reducitur
ad aliquod alterans non alteratum quod tamen secundum locum
mouetur quod non est extra uniuersum ponere ergo etc. // Con
apoc. 21. uidi celum nouum et terram nouam primum enim
celum et prima terra abiit. Iuxta hoc queritur utrum motus
corporum celestium in illa innouatione cessabit.
Item utrum in corporibus celestibus claritas augebitur
Item utrum elementa innouabuntur per receptionem alicuius
claritatis. / Item utrum plante et animalia in illa
innouatione remanebunt. // Responsio. dicendum ad primam q.

f

q corporalia ppter hominem esse sunt creduntur. Seruiunt autem hoi dupl'r. vno mo ad sustentationem corporal' uite. Alio mo ppter deseruitum cognitionis diuine. Primo mo isto ho nō indigebit cum eius corpus sit futurum incorruptibile nec s'o indigebit quantum ad cognitionem intellectiuam quia tali cognitione diui sci uidebunt per essentiam. Sed ad hanc visionem oculus carnis attingere nō pōt. Et ideo ut ei solatium sit congruens de uisione diuinitatis prebeatur inspiciet diuinitatem in suis effectibus corporalibus in quibus manifesta indicia diuine maiestatis apparebunt. Et ideo oportebit oīa corpora maiorem influentiam a diuina bonitate suscipere nō speciei uarietate sed addente quedam decorem. et hec erit mundi innovatio.

Ad p'm dō. q salomon loquitur sm cursum nāe. nā ea que ad statum glorie ptinent soli deo s'b sunt.

Ad 2 dō. q dō illa procedit de alteratione nāli. quam hēt agens nāle. qr ex necessitate nāe agit. Nō n. pōt tale agens uariam dispositionem inducere nisi aliter alio mō se habeat. Sed ea que diuinitus fiunt ex libertate voluntatis procedunt vn sine aliqua immutatione voluntatis dei pōt ab ipso quecumque dispositio in uniuerso existere et sic ista innovatio inducetur in primum mouens .s. deum.

Ad 2 q. dō. q sm phos motus celi numquam cessabit eo q sit connaturalis celo. Sed qr h' e contra fidem que ponit terminum numerum electorum prestitutum a deo ideo oportet generationem cessare et per consequens nl' corporum in ppetuum durare que ad generationem ordinantur qualis est motus celi. Ideo alij dicunt alr .s. q cessabit completo numero hominum ppter quem e. Sed hoc e falsum. qr omne corpus qd' nālr mouetur nālr quiescit in loco ad quod nālr mouetur et a quo nō recedit nisi per uiolentiam. Nullus autem talis locus pōt assignari corpori celesti. qr nō e magis nālis sol' accessus ad punctum orientis quam recessus ab eo. vn motus eius nō e nālis totalr. inde nō terminatur ad quietem.

Et ideo dō q cessabit in uirtute diuina. Et h' congruit. qr motus nō potest ultra hoi deseruire corporali uita terminata qua sustentat per actum generationis et corruptionis. vn hoīe glorificato cessabit motus celi. Ad 3 q. dō. q sic dan e innovatio mundi ad hoc ordinatur ut mundo innovato manifestius indicia quedam sensibilia dei ab homine uideantur. Creatura autem intellectuali visione inducit sua specie et decore que manifestant speciem facientis. Pulcritudo autem celestium corporum precipue in luce consistit et ideo precipue in claritate corpora celestia meliorabuntur. Quantitas autem et modus meliorationis soli auctori e cognita. Ad 4 q. dō. q cum glia nāz perficiat et nō tollat. oportet ea que manere debent habere proportionalem conditionem glie quia spiritualis e incorruptio. Sunt ergo q se hēt res ad illam sic manebunt. Cum ergo corpora mixta totalr corruptibilia sint nō manebunt ut bruta. plante et mineralia. Sed elementa nō sunt corruptibilia sm totum sed sm partem et ideo purgata manebunt. Corpus autem humanum quamuis sit corruptibile. qr mixtum tamen manet cum anima forma eius que sibi conseruatur deum ipsum resumet. et sic manebit.

Ost rinem &c.

Hic q. p. vtrum btitudo hois consistat in aliquo bono creato. Et vr q sic. Summum n. nāe inferioris e attingere ultimum nāe superioris. Sed summum bonum hois e btitudo. Cum ergo angelus nā sit supra hominem videtur q btitudo hois consistat in hoc q aliquo mō contingat angelum. Preterea pl' hō efficitur btus qr eius nāle desiderium quietatur. sed nāle desiderium hois nō extendit ad maius bonum quam ipse capere pōt. Cum ergo hō nō sit capax boni qd excedit limites totius creature vr q per aliquod bonum creatum hō btus fieri possit ergo etc. Contra aug. 19 de ci. dei vt uita carnis aīa hois. Ita uita btā deus. Iuxta h' q. vtrum btitudo sit ad increatum. Item vtrum consistat in actu. Item vtrum consistat magis in actu intellectus quam voluntatis. Item vtrum btitudo in hac uita possit haberi. Item vtrum homo nālr appetat btitudinem. Item vtrum btitudo sine gaudium btōrum augebitur per receptionem corporis.

Rū. dō. ad 1 q. q impossibile e btitudinem hominis consistere in aliquo bono creato. cuius rō est qr btitudo e bonum qd totalr quietat appetitum alioquin nō esset finis ultimus sed adhuc restaret aliqd' appetendum. Obiectum voluntatis cuius e appetitus humanus e vle bonum sicut obiectum intellectus e vle verum. Ex quo pz q nl' pōt quietare voluntatem hois nisi bonum vle. q nō inuenitur in aliquo creato sed solum in deo. In solo igitur deo btitudo hominis consistit. Ad p'm ergo dō. q supremum hois attingit infimum angelice nāe per quandam similitudinem. nō tamen ibi sistit sicut in vltimo fine. sed procedit usque ad ipsum ad ipsum vlem fontem boni qui est vle obiectum btitudinis omnium bonorum. Ad 2 dō. q bonum creatum nō e minus quam totum bonum. cuius hō e capax ut rem intrinsecam ul' inherentem et tamen e minus quam bonum cuius e capax ut obiectum. q e infinitum bonum. Bonum autem participatum ab angelo et toto uniuerso e bonum finitum et contractum. Ad 2 q. dō. q finis dupl'r dr. vno mō ipsa res quam volumus adipisci. sic auaro finis e pecunia. Alio mō ipsa adeptio ul' possessio seu usus ul' fruitio rei quam desiderat. sic si dicatur q possessio pecunie e finis auari. Primo mō ultimus finis hois e bonum increatum .s. deus qui solus sua bonitate infinita voluntatem hois implere pōt. Sdo autem mō vltimus finis e ad creatum in ipso existens qd' nl' e aliud quam adeptio ul' usus ultimi finis. Finis autem vltimus btitudo dr. Si ergo btitudo consideretur quantum ad causam ul' obiectum sic e ad increatum. Si autem consideretur quantum ad ipsam essentiam btitudinis e ad creatum. Ad 3 q. dō q btitudo e ultima hois perfectio. vnumquodque autem intantum perfectum e inquantum actu e. oportet ergo btitudinem in ultimo actu hominis consistere qui e operatio vn et a pho. 2 de aīa actus sdus nominatur. Necesse e ergo btitudinem hois in operatione esse. Ad 4 q. dō. q sm quosdam btitudo consistit in actu intellectus nō voluntatis. In omnibus n. potentiis conuersis in suos actus oportet q prius ille potentie ferantur in obiectum ad postmodum in suum actum. Sic intellectus cum intellexit se intelligere prius oportet ponere q intelligat rem aliquam consequenter intelligat se intelligere qd intelligere e obiectum intellectus. Aut oportet q ul' procedatur in infinitum vl' si e deuenire ad primum intellectum h' nō erit ipsum intelligere sed aliqua alia res intelligibilis. Sic et oportet q primum volitum nō sit ipsum velle sed aliud aliquod bonum. Primum autem volitum intelligibilis nāe e ipsa btitudo. nam per ipsum volumus quecumque volumus. Impossibile e ergo ipsam btitudinem esse in actu voluntatis sicut est in actu intellectus. Amb. vnumquodque sm ea que constituunt substantiam eius hēt esse siue ueritate. Differt n. uerus hō a picto per ea que substantiam hois constituunt. verum autem btitudo nō differt a falsa sm actum voluntatis. nam eodem mō se hēt voluntas in desiderando ul' amando ul' delectando quicquid sit id qd' sibi proponitur siue uerum siue falsum. Verum autem uel falsum sit summum qd ut tale proponitur siue falso. hoc differt a parte intellectus. btitudo ergo magis consistit in actu intellectus quam voluntatis. Preterea per actum intellectus btus immediate attingit bonum increatum .s. deum. Sed per actum voluntatis nō fertur hō in bonum increatum. qr actus intellectus e inter deum aut delectatum in interiori deum. Sed contra h' obicitur. Actus n. voluntatis perfectior e actu intellectus. eo q eius obiectum perfectius e obiecto intellectus .s. bonum vero. btitudo autem optima e. ergo e in actu optimo .s. voluntatis et nō intellectus. Preterea actus voluntatis procedit ex habitu caritatis qui e perfectior quam habitus sapientie ex quo actus intellectus procedit in patria et ita idem q prius.

Preterea si btitudo principaliter consisteret in actu intellectus sic cum intellectu actu voluntatis esset btus. ergo et aliquis demonem per essentiam et nō diligens. Ad primum istorum dō q obiectum intellectus in via generationis e verum et voluntatis bonum. Solummodo autem et perfectissimum obiectum intellectus e diuina essentia. sed voluntatis inter diuina essentiam unum bonum e obiectum intellectus sicut rōe qua bonum. nam intellectus bonum sicut rōe boni apprehendit voluntas ipsum nō appeteret vnum bonum nō obiceretur voluntati nisi inquantum obiectum intellectui. Ad sm dō. q habitus a quo obicitur elicitur actus intellectus in patria e ipsa essentia diuina ul' lumen glie. qr utrumque melius e habitu caritatis. Ad 3 dō. q intellectus reflectitur supra se comprehendens se intelligere ex quo sequitur actus voluntatis .s. diligere et ideo nō e aīs btus sine actu voluntatis. Ad 4 q. dō. q perfectam et veram btitudinem in hac uita haberi nō pōt q ex ipsa btitudinis rōe probatur. btitudo n. cum sit bonum perfectum et sufficiens omne malum excludit et omne desiderium implet In hac autem vita nō pōt oe

malum excludi. malus enim male prius vita sibi aufert
quam vitam non perdit. Similiter autem desiderium boni in hoc
vita satiari non potest. Naturaliter autem homo in hac vita
desiderat permanentiam eius boni quod habet. Bona
autem huius vite transitoria sunt et ipsa vita. Unde
in ipsa vita vera beatitudo non habetur. Ad 6 q.
dicendum quod unaquaque potentia naturaliter tendit in suum obiectum.
Voluntatis autem obiectum est bonum. Bonum autem perfectum et perfectivum
hominis est beatitudo. Unde omnes eam appetunt. Licet
non omnes eam cognoscant beatitudinem nec de
ea cogitent sub nomine beatitudinis. Naturaliter bonum
omnes homines volunt non autem quodcumque bonum proprium
sed bonum proprium perfectione. Omne enim animal
initium perfectorum suum exoptat. Bonum autem proprium
et perfectum hominis est beatitudo. Unde omnes eam appe-
tunt licet non omnes eam cognoscant beatitudinem
nec de ea cogitent sub nomine beatitudinis. Omnes
cognoscunt et cogitant scilicet rationem boni perfecti. Sed quod
beatitudo consistat in bono perfecto hominis non omnes
sed plures contra hoc errando asseruerunt. Ad 7 q.
dicendum quod beatitudo et gaudium beatorum augebitur
per resumptionem corporum extensive quia in
corpus redundabit. Etiam intensive ut quidam
dicunt eo quod anima erit quieta corpore incedendo
et perfectius in operando cum naturalem inclinationem
habeat ad corpus. Et licet mole corporis hic gravetur
ibi tamen statim restabit impediens. Unde quieta
corpore existet perfectior quam separata. Sed hic aliud non
videtur quia appetitus corporis non impedit appetitum anime
sicut nec appetitus ordinatorum ad finem ab ap-
petitu finis. Et prius appetitus appetitum non im-
pedit nisi contrarium. Hii autem non sunt contrarii nec unius
generis quia appetitus corporis est appetitus anime rationa-
lis naturalis. Sed ad primum dicendum quod licet appetitus non
impediat et cum impedit tamen quietudinem habet
in habitu. Ad 2 dicendum quod quelibet tristitia delec-
tationem et quelibet delectatio tristitiam impedit ut
patet 9 et 8 ethicorum. Eadem brevitas est de anima
Christi in triduo sepulture ut patet alibi libro per declarationem.
Tertio queritur primo.
Utrum intellectus humanus possit deum per essentiam
videre. Et videtur quod non. Cognoscens enim ad cognitum

debet esse proportio. Sed intellectus creati nulla est proportio
ad deum cum distet in infinitum. Ergo etc. Preterea sicut
ad intellectum requiritur presentia obiecti ita et quod intellectus
informetur specie intelligibili actu. Sed deus cum sit
infinitus forma intellectus esse non potest. Ergo etc. Contra
prima Cor. 13 videbimus eum sicuti est. Iuxta hoc queritur
utrum aliquis ex puris naturalibus possit videre divinam essentiam.
Item utrum in statu vie. Item utrum videntes di-
vinam essentiam ipsam comprehendant. Item utrum omnia
in ipsa videant. Item utrum aliquis possit divinam essentiam
videre sine hoc quod aliud videat in ipsa. Item utrum
convenienter assignentur dotes anime et corporis.
Item quid sit aureola. Responsio dicendum ad 1 q.
quod deus cum sit actus purus quantum in se est maxime cog-
noscibilis est. Sed tamen quod maxime cognoscibile est in se
alicui tamen intellectui cognoscibile non est propter exce-
ssum intelligibilis supra intellectum. Ideo quidam antece-
dentes posuerunt quod nullus intellectus creatus
essentiam divinam videre posset. Sed hoc inconveniens
videtur. Cum enim beatitudo hominis in operatione intellectus con-
sistat si numquam essentiam dei videre potest vel numquam beatitu-
dinem optinebit vel in alio quam in deo eius beatitudo
consistet quod est alienum a fide. Et ideo alii dicunt
quod deus ab intellectu possit videri per essentiam. Sed
ad hoc dicunt esse necessarium aliquam formam informantem
que sit principium talis intellectionis. Quod probant per ex h.
quod intellectus noster cum sit ens in potentia indiget ad hoc
quod actu intelligat aliqua specie informari. 2o
ex hoc quod movens et motum debent esse simul. Quodi-
tates autem rerum intellectui non sunt per essentiam presentes.
Unde necesse est esse aliquas species informantes
intellectum per quas rerum quiditates ei representen-
tur. 3o ex hoc quod intellectus indeterminate se habet
ad intelligendum. Unde non magis intelliget
unum quam aliud nisi per speciem ipsum informantem determinetur.
Hanc autem speciem sive formam qua intellectus humanus
informetur ut intelligat divinam essentiam dicunt esse
speciem quandam in intellectu beati creatam. Sed hoc non
videtur posse esse. Species enim creata maiorem convenientiam
habet cum quacumque creatura quam cum deo. Sed non ducit in
alicuius creature notitiam ergo nec dei. Sed ad hoc
respondent quod non oportet medium intellectus habere convenientiam

in existendo sed in representando. Sed nec hoc sufficit.
Oportet enim medium representativum habere similitudinem pro-
portionatam in representando ut proportionaliter
omnia que sunt in ipso representantur. Unde patet in
exemplo. Contingit enim similitudinem gigantis in speculo
non reportat esse tantam ut gigas est tamen oportet ut
omnia membra eius proportionaliter representantur. Sed
nulla creatura deum representare potest cum sit infinitus.
Et hoc secundo apparet. Possibilis enim quasi se fert in speciem se-
mobilem a se omnis formationi ibi et ex hoc deum abstra-
tem videre quod falsum est. 3o quia aut illa specie semper in-
formaretur et sic non posset alia specie informari
actu aut oportet esse quod essentiam dei aliquando non vi-
deretur ab eis actu quod falsum est. Et propter hoc alii
dicunt hanc formam sive speciem non esse aliam quam ipsam essentiam
informantem intellectum. Sed nec hoc videtur. Oportet
enim essentiam divinam uniri intellectui formaliter et hoc vel
sicut esse substantiale quod falsum est sicut per se patet. Vel sicut esse accidentale
quod deum non est, quia tamen non sit actus non potest accidentaliter
inherere. Nec videtur quod quidam dicunt quod uniatur ei in actu
intelligendi. Nichil enim unitur alteri formaliter in
actu secundo nisi uniatur formaliter in actu primo sive substantia-
liter sive accidentaliter. Contingit aliqua perfectiora uniri effec-
tualiter ut fiant in actu secundo sine hoc quod uniatur in
actu primo. Et ideo alii dicunt quod ad hoc quod intel-
lectus intelligat non oportet ipsum informari aliqua specie
differente in parte sive ab ipsa intellectione.
Ad cuius evidentiam advertendo quod licet forma que est
principium actionis effectivum sit in agente forma tamen que
est principium passionis non est in agente sed in patiente
aliter opposita scilicet actio et passio essent in eodem secundum
idem. Cum ergo intelligere pati sit nullo modo in-
tellectus est informatus a forma intellectui inhe-
rente. Sed ad hoc quod intellectus intelligat sufficit
ipsum intelligibile agens ipsam intellectionem
in intellectu sine omni specie media. Unde ad intelligendum
divinam essentiam non requiritur species creata nec quod oportet
ipsam essentiam divinam formaliter intellectum informare.
Sed sufficit quod ipsa essentia divina presens intellectui
ut efficiens agat in ipso intellectu suam intel-
lectionem. Unde non valent argumenta que inducuntur
ad probandum intellectum per speciem differentem ab

ipsa intellectione intelligere. Licet enim ens in potentia non
possit agere potest tamen pati. Sic est intelligere. Et per hoc patet
responsio ad 2. Item dicendum ad hoc quod intellectus et intelle-
ctum simul sint et unum ad aliud determinetur non plus
fit per speciem quam per ipsam intellectionem. Et per hoc patet
responsio ad 1 et 3. Ad primum argumentum principale dicendum quod
proportio dicitur dupliciter. Uno modo est certa habitudo unius
quantitatis ad aliam. Alio modo quelibet habitudo unius
ad alterum proportio dicitur. Et sic patet esse proportio
creature ad deum inquantum se habet ad ipsum ut effectus
ad causam et ut potentia ad actum. Et secundum hoc intellectus
creatus potest esse proportionatus ad cognoscendum
deum. Ad 2 patet responsio ex dictis. Ad 2 q.
dicendum quod potentia passiva non extendit se ultra quam potentia
activa sibi correspondens. Sed potentia activa intel-
lectui possibili correspondens est intellectus agens cuius
actio non est nisi circa quiditates in materia existentes.
Cuiusmodi non est deus nec aliqua substantia separata. Unde
nullus talium ex puris naturalibus per essentiam videre
potest. Ad 3 q. dicendum quod deus per essentiam in hac vita
videri non potest. Modus enim cognitionis sequitur
modum nature rei. Anima autem nostra quamdiu in hac vi-
ta vivimus habet esse in materia. Unde naturaliter non cognoscit
nisi ea que sunt in materia vel que per huiusmodi cognosci possunt.
Sed per similitudinem rerum naturalium divina essentia cognosci
non potest. Ostensum est enim supra quod cognitio dei per aliquam
similitudinem creatam non est visio essentie ipsius. Unde
impossibile est aliquem hominem secundum hanc vitam viventem essentiam
dei videre. Est tamen advertendum quod sicut deus mira-
culose in rebus corporeis operatur ita et supernatura-
liter mentes aliquorum in hac carne viventium usque ad
visionem sue essentie elevavit ut augustinus dicit in libro
de videndo deum de moyse qui fuit magister iude-
orum et paulo qui fuit doctor gentium. Ad 4 q.
dicendum quod comprehendere deum idem est quod simul prehendere
ut scilicet ita aliquid alicubi includatur ut nichil
eius sit extra id. Unumquodque intantum est cognoscibi-
le inquantum est ens. Ens autem dei infinitum est ergo infi-
nite deus est cognoscibilis. Sed nullus intellectus creatus
cum sit finitus potest deum videre per essentiam suam in-
finite cognoscere. Unde nec comprehendere. Ex quo patet quod
nullus intellectus creatus divinam essentiam videns omnia

.f.

congregat in ipso. Nullus enim dicit conclusiones prin(cipiorum) vel effectus alicuius cause congregat nisi totam virtutem principii vel cause illius comprehendat. Unde licet sancti in patria videant divinam essentiam totam non tamen totaliter videant ita quod non sit aliquis alius modus quo non videant. Et per hoc patet solutio ad 4. q(uestionem). Ad 6. q(uestionem) dicendum quod quidam dicunt quod impossibile est quod aliquis videat divinam essentiam sine hoc quod aliquid in ipsa videat sicut in speculo. Sed contra hoc est quod dicit philosophus in libro de sensu et sensato quod aliquis potest moveri in ymaginem sine hoc quod moveatur ad id cuius est ymago eo quod sit duplex motus in ymaginem. Et ideo dicunt alii quod aliquis potest videre divinam essentiam sine hoc quod videat aliquid in ipsa puta si apprehendat eam non secundum rationem qua exemplaris est ydea rerum sed in se et absolute. Nec valet similitudo quod inducitur de speculo. In speculo enim materiali tamen res quam speculum videntur secundum propria formam et ideo eadem ratione cognoscitur unum et aliud. In speculo autem increato videtur aliquid per formam ipsius speculi sicut effectus per similitudinem cause sive. Non autem necesse est quod videns causam videat omnes effectus cause eius nisi eam comprehendat. Ideo non est necesse quod videns causam videat omnes effectus nisi eam secundum rationem omnem apprehendat. Ad 7. q(uestionem) dicendum quod dotes proprie appellantur dona quedam que datur sponse in sua traductione sed donum proprium quod primum vite eius sit quo vivere et sustentari debeat. Ad huius similitudinem non quedam que bona data anime in traductione sui in gloriam dotes appellantur sed dona propria per que ad actum vite gloriose disponitur. Horum autem quedam sunt apte anime quibus dotes tamquam principio vite sive coniungitur que sunt tria scilicet visio dei que succedit fidei perfecta dilectio que succedit caritati et sempiterna inhesio que succedit spei que a quibusdam comprehensio ab aliis fruitio appellatur. Quedam autem sunt ex parte corporis quibus ipsum corpus anime coniungitur principio sive vite subiciuntur de quibus superius dictum est.

Ad 8. q(uestionem) dicendum quod opus bonum habet rationem meriti ex duobus scilicet ex ratione caritatis et sic debetur ei premium essentiale scilicet ipsa beatitudo quod ex hoc ipso quod est premium essentiale corona vel aurea dicitur. Item ex hoc ipso genere actus qui quandam laudabilitatem habet ex bonitate eliciente et ex debitis circumstantiis et sic debetur ei quoddam accidentale premium quod et aureola dicitur quasi aliquid auro superadditum id est quoddam gaudium de operibus factis a se que habent rationem victorie excellentis quod est aliud gaudium ab eo quo de coniunctione ad deum congaudet quod gaudium dicitur aureola. Ad 9. q(uestionem) dicendum quod ubi est excellens ratio victorie ibi debetur aliqua corona. Unde cum per virginitatem aliquis singularem quandam victoriam optineat de carne ideo virginitati specialis corona debetur que aureola nominatur. Similiter autem pro victoria exteriorum passionum quarum precipua mors est specialis corona debetur et ideo martiribus aureola debetur. Similiter et doctoribus debetur qui per doctrinam quam dyabolo perfectissimam victoriam optinent non solum dyabolum a se sed etiam ab aliis expellendo.

Est autem advertendum quod cum aureola sit gaudium de operibus vel quibus aureola debetur est principaliter in mente. Sic autem ex gaudio essentiali premii quod est aureola redundat quidam decor in corpus ita sit aureola principaliter in mente ut per quandam refulgentiam refulgeat in carne.

Consequenter queritur quod ex predictis etc.

Hic queritur primo utrum anima separata a corpore possit aliquid intelligere et videtur quod non. Perfectius enim habet anima esse in corpore quam a corpore separata sicut pars in toto perfectior est quam per se ipsam existens. Sed anima intellectiva cum est in corpore non potest sine fantasmatibus intelligere. Fantasmata autem non remanent in anima separata ergo etc. Preterea si anima separata intelligit oportet quod aliquas species intelligat sed non intelligit per species innatas quia anima principio est sicut tabula rasa in qua nichil est scriptum nec per species que sunt a rebus abstracte cum non habeat organa sensus vel ymaginationis. Nec per species prius abstractas quia sic anima pueri nichil intelliget post mortem nec per species divinitus influxas quia talis cognitio non esset naturalis. Contra philosophus in 1 de anima si non est aliqua operationum anime propria non contingit eam separari. Separatur autem ergo etc. Iuxta hoc queritur utrum anima separata cognoscat omnia naturalia. Item utrum cognoscat omnia singularia. Item utrum existentes in patria penas dampnatorum videant. Item utrum dampnati aliquid de deo cogitent. Item utrum dampnati videant gloriam beatorum.

Responsio dicendum ad 1. q(uestionem) quod quia tota ipsius difficultas habet ex hoc quod anima quamdiu est corpori coniuncta non aliquid intelligit nisi convertendo se ad fantasmata. Et ideo considerandum est quod cum unumquodque operatur in quantum est actu modus operandi uniuscuiusque rei sequitur modum essendi ipsius. Habet autem anima alium modum essendi cum est corpori unita et cum fuit a corpore separata. Anima enim secundum primum modum essendi competit modus intelligendi per conversionem ad fantasmata. Similiter autem secundum modum competit ei modus intelligendi per conversionem ad ea que sunt simpliciter intelligibilia sicut aliis substantiis a corpore separatis. Sed hoc oritur dubitatio. Cum enim natura semper ordinet ad id quod melius est aut melior modus intelligendi per conversionem ad simpliciter intelligibilia quam ad fantasmata debuit anima sic a deo institui ut sic naturaliter intelligeret ut ea neque quam corpori uniretur. Sed advertendum est quod est virtus intellectiva sicut per influentiam luminis divini tanto in unaquaque invenitur minus efficax ad intelligendum quanto magis a suo principio distat. Et inde est quod unaqueque substantia quanto plus a primo principio distat tanto minus perfecta est. Cum igitur anima humana infimum gradum teneat inter substantias intellectuales imperfectam cognitionem et confusam de rebus haberet nisi corpori uniretur. Ex quo patet quod propter melius anime est ut corpori uniatur ut per conversionem ad fantasmata rerum sensibilium cognitionem propriam de rebus habere posset et tamen esse potest separata et alium modum intelligendi habere. Ad primum igitur dicendum quod anima habet perfectius esse in corpore quam separata in quantum est forma non autem in quantum est intellectus nisi forte corrumpatur tali corpori quod in nullo intellectum distrahat quale est corpus gloriosum. Ad 2m dicendum quod anima separata intelligit per species ex influentia divini luminis influxas. Nec tamen propter hoc eius cognitio non est naturalis quia deus est auctor non solum influentie gratuiti luminis sed etiam naturalis. Potest tamen dici secundum opiniones aliquas quod anima separata non intelligit per aliquas species sibi inherentes sed solum per conversionem ad substantias separatas et ex earum impressione. Ad 2. q(uestionem) dicendum quod sicut dictum est anima humana infimum locum tenet inter substantias separatas. Et ideo sicut angeli ex influentia divini luminis accipiunt perfectam cognitionem rerum naturalium ita anime separate huiusmodi influentia cognoscunt cognitione imperfecta omnia naturalia quia omnia que fecit deus in propriis naturis fecit in intelligentia angelica ut Augustinus dicit ad litteram super Genesim. Unde et anime separate de omnibus naturalibus cognitiones habent non certam et propriam sed communem et confusam.

Et ex hoc est quod angeli propter efficaciam sui intellectus ex huiusmodi influentia non solum naturas rerum in generali sed etiam in singulari cognoscere possunt. Anime vero separate non sed solum illa singularia cognoscunt ad que quodammodo determinantur vel per priorem cognitionem vel per quandam affectionem vel per naturalem habitudinem vel per divinam ordinationem quia omne quod recipitur ab aliquo determinatur in eo per modum recipientis. Et per hoc patet solutio ad 3. q(uestionem). Ad 4. q(uestionem) dicendum quod a beatis nichil subtrahi debet quod ad perfectionem beatitudinis eorum pertineat. Unumquodque autem per comparationem contrarii cognoscitur magis. Et ideo ut beatitudo sanctorum magis eis complaceat datur eis ut penam impiorum perfecte intueantur. Ad 5. q(uestionem) dicendum quod deus potest considerari dupliciter. Uno modo per se secundum quod est totius bonitatis principium et sic nullo modo cogitari potest sine delectatione. Unde nullo modo a dampnatis cogitabitur. Alio modo secundum aliquid quod est ei quasi accidentale ut in effectibus suis ut potest punire vel aliquid huiusmodi et secundum hoc consideratio de deo potest tristitiam inducere. Et hoc modo dampnati de eo cogitabunt. Ad 6. q(uestionem) dicendum quod sicut in littera dicitur dampnati ante diem iudicii videbunt bonos in gloria non quod gloriam eorum qualis sit cognoscant sed solummodo cognoscent eos esse in quadam gloria inextimabili et ex hoc turbabuntur tum ex invidia tum ex hoc quod eam ipsi amiserunt. Post diem vero iudicii omnino beatorum visione privabuntur nec tamen eorum pena minuetur sed augebitur quia in memoria habebunt gloriam sanctorum et se indignos reputari quod videant gloriam beatorum.

Consequenter queritur primo utrum omnis voluntas dampnatorum sit mala et videtur quod non. Penitent enim de omnibus malis que commiserunt Sap. 5. intra se penitentiam agentes et hoc est bone voluntatis ergo etc. Preterea dampnati vellent suos consanguineos salvari ut patet Luc. 16. de divite qui rogabat pro fratribus suis ne venirent in locum tormentorum. Sed velle salutem aliorum est bone voluntatis ergo etc. Iuxta hoc queritur utrum dampnati in inferno

vellent alios no dapnatos. Ite utrum
dampnati deum heant odio. Ite utrum vellet
se no esse. Ite utrum in inferno sint tenebre
corporales. Ite utrum vermes quibus affli
gentur dampnati sint corporales. Ite
utrum fletus eorum sint corporales. Ite utrum bti
penis dapnatorum compatiantur. Rndeo ad pri
q. q duplex e voluntas nalis et deliberatiua
nalis voluntas in dapnatis e bona et ea ad
bonum uolunt q quidem bonitas attestatur boni
tati nre cuius e deus auctor. Voluntas aut deli
beratiua in dapnatis bona ee no pot quia
pedit ex electione liberi arbitrii qd in dap
natis e confirmatum in malo pp peccatum separa
tione a bono fine a quo se p culpa voluntarie
separuerunt. Ad p arg. dd. q penitere de pcto
pse cui. s. as dolet de turpitudine culpe est
bone voluntatis. Sz penitere p actum dolendo de
acerbitate pene pot ad mala volunta ptinere
quod ecciam in iustice repugnat. Ad. 2. dd. q
in dapnatis e tanta inuidia q inuident et
ppinquorum saluti et vellent oes bros esse
dampnatos. Tamen si aliqui saluarentur vellent
q sui potius saluarentur quam maior esset eorum pe
na si omnes sui ppinqui dapnarentur et alii sal
uarentur qz si aliqui ex suis, pximis salua
rentur. Inuidebunt tn oibus btis qr sic in bonis
e pfectissima caritas ita et in dapnatis p
fectissimum odium. Et p hoc pz Rndeo ad. 2. q.
Ad. 3. q. dd. q sicut supradictum e quicumque
deum p essentiam uidet eum odio hre no pot cum
sit ipsa bonitas. Videns aut deum p effectum
roe effectus odire eum pot in quantum effectus volunti
repugnat. Vnde dapnati deum pcipientes in
effectu iusticie qui e pena odio eum hnt sic
penas quas sustinent. Ad 4. q. dd. q no ee
duplr pot considerari uno mo sm se et sic nullo
mo pot esse appetibile cum no habeat aliquam
roem boni sz sit pura puatio. Alio mo in quantum
e ablatiua pene et sic accipit roem boni. ca
rere n. malo quoddam bonum e ut dr. quo
ethicorum. Et sm hoc melius eet dapnatis no

ee q miseros ee vn et sic pnt peligere no ee sm
deliberatiuam roem. Ad. 5. q. dd. q lumen p
se delectabile e sz in quantum ostendit ad triste p accidens
actus tristiciam ingerit. Quia g infimus locus
e tristis et simplr locus e tenebrosus. hec
tn ad obstinatus illis quo uidere pnt dapnati
vn doleant no vn letentur. Ad. 6. q. dd. q
post diem iudicii sola ea que hnt dispone
aliquam ad incorruptibilitatem remanebunt. alia
interibunt. Cum g nullum vegetabile et anal pter
hominem remanebit dispone hat ad incor
ruptionem nullum corpus pter hominem remanebit.
Vn vermis qui in dapnatis ponitur no dz intel
ligi materiale. sz e consciencie remorsus. Dr aut
vermis quia oritur ex putredine pcti et aiam
affligit. sic corruptibilis vermis ex putredine
natus affligit corpus. Ad. vii. q. dd. q duplex
e fletus. s. interior et exterior. in quo sunt duo
consideranda. s. lacrimarum resolutio que in dap
natis no erit. qr cessante motu celi nulla
corporis alteratio uel gnatio uel corruptio ee po
terit. Ite capitis et oculorum turbatio et obnu
bilatio et hec erit in dapnatis qr affligentur
no solum ab agente exteriori. sz et ex passi
one aie interiori ex qua et corpus immutabitur.
Ad. viii. q. dd. q hic possumus cpati mi
seriis aliorum qm dum hoies a miseria liberari
pnt. Sz qn iam p diuinam iusticiam erunt im
pena confirmati no erit ex caritate compatiendum
eorum miserie. sz congaudendum diuine iusticie.
Cui est honor et gloria in secula seculorum amen.

EXPLICIT. OPVS. SVPER
SENTENTIAS. AMEN.

M. CCCC. XLVIII sexta die apl.

Rubricae libri primi. lectionis prime.
Questionis prime.
1. Vtrum theologia sit scia.
2. Vtrum ista scia sit necia.
3. Vtrum sit speculatiua an practica.
4. Vtrum sit dignior aliis scientiis
5. Vtrum hec scia possit dici sapia.

Questionis secunde.
1. Vtrum deus sit sbm in hac scia.
2. Vtrum hec scia sit vna uel plures.
3. Vtrum sit argumentatiua.
4. Vtrum debeat uti methaforis.
5. Vtrum sub vna lra heat plures sensus.

D. 1

Questionis tercie.
1. Vtrum frui sit actus intellectus.
2. Quorum sit frui
3. Quibus sit fruendum.
4. Vtrum tribus psonis vna fruitione sit fruendum.

Questionis quarte.
1. Vtrum uti sit actus rationis.
2. Qui sint utentes.
3. Vtrum aliquis sit utens in patria.
4. Vtrum oibus sit utendum.

D. 2

Lectionis sede. Questionis pme.
1. Vtrum oium rerum pfectiones sint in deo.
2. Vtrum pluralitas roum sm quas p fectiones pdicte
deo attribuuntur reali sint in deo uel tm
in intellectu.
3. Vtrum i vnitate diuine ee sit pluralitas p 47
4. Vtrum pluralitas illa sit realis uel tm rois.

D. 2.

Questionis sede.
1. Vtrum deus sit cognoscibilis a creaturis.
2. Vtrum deum esse sit p se notum.
3. Vtrum deum ee possit demonstrari.
4. Vtrum phy cognitione nali in cognitione tri
nitatis deuenerunt
5. Vtrum vestigium trinitatis repiatur i creaturis.

Lectionis tertie qnis pme
1. Vtrum ymago dei sit i hoie
2. Vtrum ymago dei sit i creaturis irronabilibus
3. Vtrum angelus sit mag ad ymaginem dei quam homo
4. Vtrum ymago dei repiatur i quolibet hoie
5. Vtrum ymago represententet trinitatem p 24

Questionis sede.
1. Vtrum ee aie sit eius pa
2. Vtrum ymago sit i aia sm actus uel sm potentias
3. Vtrum ymago sit i aia p conparationem ad obiectum
quod e deus

D. 4

Lectionis quarte qnis pme
1. Vtrum i diuinis sit gnatio
2. Vtrum aliqua ppositio affirmatiua possit formari
3. Vtrum hec sit uera deus gnat — i diuinis
4. Vtrum hec sit uera deus genuit se deum uel alium deum
5. Vtrum pr possit de deo pdicari dicendo deus e pr.

D. 5

Questionis sede
1. Vtrum hec sit vera ee gnat
2. Vtrum hec sit uera ee gnatur
3. Vtrum filius sit ex sba pris
4. Vtrum filius sit ex nichilo.

D. 6

Lectionis quinte qnis pme
1. Vtrum r actus s. gnatio et spiratio sit nales. — eius
2. Vtrum pr genuit filium ex necitate
3. Vtrum i diuinis sit aliqua pa respectu actuum notionalium
s. pa gnandi uel spirandi
4. Vtrum hec pa sit idem quod pa creandi

D. 7

Questionis sede
1. Vtrum pa gnandi seu spirandi significet relationem
2. Vtrum i filio sit pa gnandi — Lutee 23.
3. Vtrum possit gnare alium filium
4. Vtrum plures possit ee filii et sps s.

Lectionis sexte qnis pme
1. Vtrum i creaturis differat ee ab ee reali
2. Vtrum hoc nomen q e ppissime de deo conueniat
3. Vtrum deus sit ee formale oium rerum

Questiois sede || sit bo
1. ut diffinitio boetij quā de eternitate 5° de trinitate
2. ut eternū sit ppriū soli deo
3. ut vba tp̄alia possit dici de deo
4. ut ois creatura p̄te diu sit mutabilis
D. 8
Questiois tertie
1. ut deus sit simplex
2. ut deus sit i aliq gn̄e p̄dicamentali
3. ut aliq creatura sit simplex

Lectio 7. D. 9. Q. 1.
1. ut filius sit alius a p̄re
2. ut p̄r 2 filius sit p̄les eterni
3. ut p̄r sit prior filio
4. ut gn̄atio diuina possit exp̄mi p vba tp̄ia
Questio 2. di. 10.
1. ut i diuinis sit aliq processio || alia p modū amoris
2. ut p̄re processioez q̄ e gn̄atio q̄ dez e sit
3. ut predes p modū amoris possit dici p̄pe s.s.
4. ut sps. s. sit amor pris i filiuz
5. ut sit nexus pris 2 filij
6. ut i diuinis sit tm̄ tres p̄
Lectio 8. D. 11. di. 11.
1. ut sps. s. procedat a p̄re 2 filio
2. ut procedat ab eis i q̄ s̄t vnuz
3. ut i q̄ s̄t vnus i natura
4. ut p̄r 2 filius possit dici vnus spirator
Q. 2 di 12
1. ut gn̄atio predat processioez n̄r || a filio
2 ut sps s̄ps et mag predat a p̄re q̄
3. ut procedat a p̄re mediāte filio
4. ut processus s. s. sit gn̄atio
5. ut sps. s. sit igenitus
Lectio 9. D. p̄ di 14
1. ut aliq processio s. s. sit tp̄ial
2. ut processio tp̄ial differat ab eterna
3. ut s. s. totaliter predat l dez l tm̄ dona ei
4. ut processio s. s. tp̄ial attedat sedz o dona
5. ut det sps. s. a uiris sctis
Q. 2 di 15
1. ut mitti queniat p̄s diuinis
2. ut missio sit eterna
3. ut missio significet notioez

4. Cui queniat mitti
5. Cui queniat mictere
Lectio 10. Q. 1. d. 15
1. ut queniat filio mitti iuisibil
2. ut missio filij differat a missioe sps sci
3. Ad quos fiat missio || q̄ an
4. ut missio iuisibilis sit pleniō an p̄ iranatoez
5. ut ex missioe i visibili transpoim ex modus
Q. 2. d. 16.
1. ut sps. s. queniat visibilr mitti
2. Ad quos talis missio fieri debuit || p̄ate
3. ut spes i q̄b facta fuit tal missio sit ogrue assu
4. ut pdicte missioez facte sit misterio angloz
Lectio 11. Q. 1. d. 17.
1. ut caritas sit aliqd creatū i aia
2. ut caritas sit actus
3. ut isit p ifusioez
Q. 2.
1. ut caritas ifūdat s capacitate n̄liz
2. ut caritas possit cendunatr cogsci ab hnte
3. ut caritas sit ex caritate diligeda || ex
Lectio 12. Q. 1. 1.
1. ut caritas augeat
2. ut augeat p additioez
3. ut gl̄ibz actu augeat
Q. 2
1. ut caritas augeat i infinitū
2. ut possi minui
Lectio 13. Q. 1. d. 18.
1. ut donū sit nomen p̄le
2. ut spui s. p̄pe queniat esse donu
3. ut p donū qd e sps. s. dent o dona
4. ut s. s. eadz sit de 2 donuz
5. ut sps. s. possit dici donū n̄ruz
Q. 2 d. 19.
1. ut i diis sit eq̄litas
2. ut In diis oblio eq̄litatis
3. ut i diis filius sit pri coeternus
4. ut filius sit eq̄lis pri i magnitudine
5. ut p̄r sit i filio
6. ut ifilio sit ratio toti ' in diuinis
Lectio 14 Q. 1.
1. ut verū sit idz qd ens

2. ut omia q̄ s̄t uera sint vera vna veritate
3. ut plures veritates sit coeterne
Q. 2 D. 20
1 ut filius sit equalis pri
2 ut in diuinis sit ordo nature || celi
3. ut dictio exclusiua possit addi tmino
4. ut possit addi tmino p̄l
Lectio 15 Q. 1. Di. 22.
1 ut aliqd n̄ deo queniat
2. ut aliqd n̄ deo p̄pe dicat de deo
3. ut noia q dnt de deo 2 creaturis dicant
de ipsis uni ut equoce l analogice
4. ut noia dicta de deo sit synomia
Q. 2. di. 23.
1 ut diffinitio p̄ q̄ dat boe sit bona
2. ut idz sit p̄ ypostasis sbsistetia 2 ee
3. ut nomē p̄ p̄pe dici possit de diuinis
4. Q. significet h nom̄ p̄
Lectio 16. Q. 1. di. 24.
1. ut tmini nuales aliqd ponat i diuinis
2 ut significet eez l relatoez
3. ut i deo sit aliq diuisitas || 2d
4 ut trinitas significet eē l relatoez l aliqd
Q. 2. di. 24 25.
1. ut h n̄ p̄ sit coe tribz psonis
2. ut p̄ vniuoce dicat de deo 2 creaturis
3. ut p̄ possint dici tres res
Lectio 17. Q. 1. Di. 26.
1 ut relatoes sint realr i deo
2. ut ypostases diue r'oibz distiguat
3. ut remotis r'oibz p itellectū rema
ypostases distincte
Q. 2. di 26
1. ut relatoes sit eadz aduiuice realr
2. ut relatoes p itelligat actibz notalibz
3. ut sint qnq' tm̄ notoes
Lectio 18. Q. 1. di. 27.
1 ut vbu i diuinis sit n̄ p̄le
2. ut solus filius sit vbuz
3. ut noie vbi i p̄otet respect ad c'atura
Q. 2.
1. ut ymago dicat p̄l i diuinis

2. ut sps. s. possit dici ymago
3. ut inasabilitas sit p̄petas pris
4. ut sit p̄petas p̄lis
5. ut p̄r sit p̄ncipiuz filij
6. ut p̄r 2 filius sit vnū p̄n sps. s.
Lectio 19. Q. p̄ distinc 30.
1. ut aliqd dicat de deo ex tp̄r
2. ut Q. significet noia q dnt de deo ex tp̄r
3. ut id qd significat realr sit i deo
Q. 2. di. 31.
1. ut eq̄litas ponat aliqd i diuinis
2. ut eēlia attributa sint diuinis p̄ appādi
3. ut cē notoes liceat diuisimode oppinari
Lectio 20. Q. 1. di. 32.
1. ut p̄r 2 filius diligat se spu s.
2. ut p̄r sit sapies sapia genita
4. ut filius sit sapies sap genita
Q. 2. di. 33.
1. ut p̄petas sine relo sit idz realr cū p̄
2. ut p̄petates sint i eē || p̄petatibus
3. ut vba ut p̄ncipia notoalia sit p̄ncet de
4. ut eē 2 p̄ sit idz
5. ut queient dicat tis p̄ vni se l eē
6. ut aliqd methaph̄e de deo queniat dici
7. ut methaphora sumi debeat mag de rebz vilibz
Lectio 21. Q. 1. dist. 35.
1. ut i deo sit scia
2. ut deus s itelligat se
3. ut ophendat se
Q. 2. di. 36.
1. ut deus cognoscat alia a se
2. ut cog alia a se cogtoe p̄pria
3. ut cogscat singlaria
4. ut cogscat mala
Lectio 22. Q. 1. d. 37.
1. ut ydee sit i deo
2. ut sint p̄les ydee i deo
3. ut no entiū sit ydea
4 ut m̄ p̄ habeat ydea
5. ut malū habeat ydea || ydeaz
6. ut gn̄a 2 spes 2 ididua hant eadm
7. ut acci hant ydeam

Margin: 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 15., 16., 17., 18., 18., 21, 23, 24, 25, 26, 27, d. 28.3, d. 29.5, d. 34.3, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37

d. 37. Q. 2. d. 37.
1 vtm ds sit i oib; reb;
2. vtm moi qb; dr ee i reb; bn assignet
3. vtm ds sit vbiq;
4. vtm ee viq; sit ppuz di
5. vtm h do gueniat ab etno
Lect 23. D. 1. d. 37.
1. vtm angl sit i loco
2 vtm plues angli possit i vno loco
~~3. vtm moueat instanti~~
3. vtm vn angl possit i plib; locis
Q. 2. d. 37.
1. vtm angl moueat
2. vtm i motu suo d necitati trnseat medi
3. vtm moueat i instanti

38 Lect 24. D. d. 38. v
1 vtm scia di sit ca rez
2. vtm scia di sit oiuz entiu
3. vtm sit enutiabiliuz
4. vtm sit futuroz gtingetiu

39. Q. 2. d. 39.
1. vtm scia di sit variabilis
2. vtm ds sciat ifinita
3. vtm i do sit puidentia
4. vtm omia sbdat dine puidetie

40 Lect 25. D. 1. d. 4. 40.
1. vtm hoies pdestinet
2. vtm pdestinatio ponat aliqd i pdesti nato
3. vtm ds aliquē repbet
4. vtm aliquē eligat.

41. Q. 2 d 41.
1. vtm psca meritoz sit ca pdestinas
2. vtm pdestinatio sit certa
3. vtm nus pdestinatoz sit cetus ‖ sctoz
4. vtm pdestinatio possit iuuari pcib;

42. Lect 26. D. 1. d 42
1. vtm i do sit po.

2 vtm i do sint ples po
3. vtm ds sit oipotes
4 vtm possit face q pterita no fuerit
5. vtm aliqd sit iudicadu pole ut ipole sm cas supioes ut inferiores.

Q. 2. d 43 — d. 43.
1. vtm i do sit po ifinita
2. vtm ds opet ex necitate nē
3. vtm ex debito iustitie
4 vtm ea q facit possit face meliora.
5. vtm meli potuit face vniusuz q facit — d. 44.
6 vtm huatate xi btitudie z bta vgine possit face aliqd melius.

Lectois 27. D. 1. d 45 — 45
1 vtm i do sit volutas
2 vtm ds velit se
3 vtm volendo sua ee velit alia a se
4 vtm velit aliqd ex necitate
5. vtm volutas ei sit ca rez.

Q. 2. d
1 vtm voluntatis dine sit aliq ca
2. vtm volutas di reb; necitate iponat
3 vtm volutas di distiguat i volte sig l feti l
4. vtm votas sigi bn distiguat. ‖ vnplaciti
Lect 28. D. 1 d
1. vtm volutas di sit maloz
2. vtm ds velit omes hoies saluos fieri
3. vtm votas di di sep efficacite iplext.

Q. 2 d
1 vtm teneam vote nraz voti dine gformare
2. vtm teneam gformare i volito voleti nraz ‖ voti dine
Explicit articli pmi lib snaz
Incipit articuli scdi libri snaz
De Creatone rez
Q. 1 Lectois pe d
1. vtm sit nece omē ens ee cxatu a do
Q. 2.
1 vtm aliqd possit creari.

2 vtm creati sit tm gpoitoz
3 vtm creatio possit gcari creature
4 vtm catura aliqd agat
Q. 3.
1 vtm mudus sit etnus
2 vtm deus agat pp finē
3 vtm oia fecerit pp bonitatē sua
4 vtm aia debeat tali cori uniri
Lect scde D. pe
1 vtm etnitas tps z euuz differat ab iuicē
2. vtm euu sit tm vnu
3. vtm angl pcedat mudu duratoe
Q. 2.
1 vtm celu empireu sit corp.
2 vtm sit lucidu
3. vtm ibi sit lucus localis
Lect 3. D. pe
1 vtm angl sit gpoit ex m z forā — R no
2. vtm angli sit i aliq magro nuo. — R sic
pliues 3. vtm angli sit eidz spei — no
4. vtm omes angli sit eidz gnis — R no
Q. 2.
1 vtm angl cogscat res p eēz sua — no
2. vtm angli supioes itelligat p spes mag vles z paucio ‖ res
3 vtm itelli singlia
4. vtm intelligat pla siml
Lect 4. D. pe
1 vtm angl i pe istati sue catois potuit ee malus
2. vtm fuit catus i gra
3. vtm fuit catus i btitudie
4. vtm angl casuz suu ut gfirmatoez psciuerit
Q. 2.
1 vtm i anglis possit ee peccatu
2. vtm angl peccado appetierit eqlitatē di
3 vtm peccatu suu fuit supbia
4. vtm angli idiguerit gra ad h ut ad dm guterent
5. vtm btitudinē sua meruerit
Lect 5. D. pe
1 vtm angl q cecidit fuit sum itē omes anglos
2. peccatu p angli fuit aliis occasio peccadi
3. vtm aer caliginosus sit loc guenies demonu.
4. vtm in demoib; sit ordo
5. vtm demon supat ab aliq possit iterz teptare.

Q. 2.
1 vtm bti possit peccare.
2 vtm malus angl ad boi possit face.
3 vtm itellcs ei sit totalr obtenebrat
4 vtm demones possit face nos effict aliu rez
5 vtm corp obediat anglis ad motu localē
6 vtm p demones possit fieri diuinato
7 vtm liceat i hi uti coz gsilio
Lect 6. D. pe
1 vtm angli habeat cor aliis vnita
2 vtm assumat corp
3 vtm i corpoib; assuptis exercēat opa vite.
4. vtm demones possit ee itra corpa humana.
Q. 2.
1 vtm oiuz angloz sit vna ierarchia
2. vtm plures sit uni ierachie
3. vtm cuilibz ordis sit plues angli
4. vtm distintio yerachiaz z ordinu sit i anglis a na
5. vtm hoies assumat ad ordines angloz
6. vtm yerachie sit anexe
Lect 7. v. D. pe
1 vtm vn angl illuminet aliu
2 vtm purget ut pficiat
3. vtm vnus angl alti loqt.
4. vtm vn angl possit alti loq i q aliis locutoes ei no ‖ pepiat
Q. 2.
1 vtm omes angli assistat
2 vtm angli mictat
3 vtm omes mictat
4 vtm omes d 2a yerachia mictat.
5 vtm i hui missioib; a gteplatoib; recedet
Lect 8. 9. pe
1 vtm angli custodiat hoies
2 vtm qlibz ho heat vnu anglz pcustode
3 vtm xps huit custodē anglm.
4 vtm anx hebit ppriu custodē.
5 vtm angl deputet hoi ad custodia a sua natitat.
6 vtm angl custos qnz desiat hoiez cui custodie ‖ deputatur
Q. 2.
1 vtm angli pficiat i visioē di
2. vtm angli p mutua visioez illuminatoez z locutioez i rez cogtoe pfice possit.

.3. vtm angli ab hoib; misteriu icarnatois didicerit.
4 vtm int angelos sit pugna.

Lectiois. 9. q. p^e

1 vtm celu heat maz
2 vtm oia sit simt cata.

Q. 2.

1 vtm ds potuerit pduce maz sin for^a.
2 vtm p^o cata sit q^or coeua.

Lect. 10. q. p^e.

1 vtm p^t op^s catois fuit necessariu op distitois z onatus
2 vtm op distitois z onat sit gueietib; dieb; assigtu
3 vtm lux noiet aliqaz naz reale ut itellctuale.
4 vtm aq sit sup celos.

Q. 2

1 vtm corp^a celestia moueat^r a n^a ut ab aliq^a sba
2 vtm tal sba mouens sit for^a corp
3 vtm corp^a celestia heant caltate sup iferiora.
4 vtm sup actus humanos

Lect. 11. q p^e

1 vtm aia sit gposita ex m^a z for^a.
2 vtm aia sit d ce di
.3. vtm aia itlletiua sit for^a corpois humani

Q. 2

1 vtm p^t aiaz itlletiuaz sit i hoie aliq^a alia for^a.
2. vtm aie sit cate simt cu corpoib;
.3. vtm i gportoe cor^s sit ad d n^a copois celestis

Lect. 12. Q. p^e

1 vtm v for^a q educit d po^a m^e sctz ad i m^a pexistat.
2 vtm ds iudeit m^e roes seminales.
3 vtm eua fuit forta d costa ade sctz rones seminales.
4 vtm cor ade z eue sit imete a do fortu.

Q. 2

1 vtm aia huana educat de po^a m^e
2 vtm sit corruptibil.
3 vtm aia sensitiua brute semis educat de po^a m^e
4 vtm ada i statu inocetie fuit p n^az imortal
5 vtm fuit passibilis.

Lect. 13. Q p^e

1 vtm i statu inocetie fuissi gnato.
2 vtm pueri mox i tali statu huisset oez utute corporez
.3. vtm te fuisset nate mulieres.
4 vtm pueri nati te tuc fuisset pfecti i scia

.5. vtm fuisset nati i originali iustitia
6 vtm fuisset nati i iustitia gratuita

Q. 2.

1 vtm hoiez teptari a dyabolo fuit gueniens
2 vtm mod z ordo teptatois fuit gueniens
.3. vtm oia peccata nra ex teptatoe dyaboli pueniat
4 vtm peccatu p^morz paretu potuit ee beniale
5 vtm fuit grauis oib; peccatis
6 vtm

Lect. 14. q. p^e

1 vtm peccatu p^m hois fuit supbia.
2 vtm p^m ho appetierit eq^alitate di
3 vtm peccatu ade fuit grauius peccato eue
4 vtm igrantia sit ca peccati
5 vtm igrantia sit peccatu
6 vtm excuset a peccato

Q. 2

1 vtm ds alicui catue gferre possit ut ex gditoe sue n^e || peccar no possit
2 vtm p^m ho uiderit dm p eez.
3 vtm huit cogtoez oiuz
4 vtm i statu inocetie potuit decipi

Lectiois. 15. q. p^e

1 vtm ho sit liberi arbitrij
2 vtm liberu abitriu sit act ut hit l po^a.
3 vtm sit po^a distincta a uote
4 Q^d sit sensualitas
.5. vtm ro supio z iferio sit una po^a.
6 Q^d sit sinderisis
7 Q^d sit gscia.

Q. 2.

1 vtm i sensualitate possit ee peccatu
2 vtm gsensus i delectatoez sit peccatu mor^le
3 vtm peccatu beiale possit fieri motale

Lectiois 16. q p^e

1 vtm uolutas ex nece^te uelit ad
2 vtm liberu abitriu extendat se ad omes actus huanos
3 vtm v gra sit ad catu i aia
4 vtm gra sit actus

Q. 2.

1 Q^d sit uitus
2 vtm gra sit uitus
3 vtm gra sit i ee aie
4 vtm gra mltiplicet i aia.

Lect. 17. q. p^e

1 vtm ho possit ad a do mereri
2 vtm ho sin gra possit mereri uita etna
3 vtm existens i gra possit cs mereri ex gdig^o uita et^s || naz
4 vtm possit cs mereri graz p^az
.5. vtm possit ea mereri alt^s.

Q. 2.

1 vtm ho sin gra possit ad uez itellige
2 vtm ho sin gra possit aliqd bonu face.
3 vtm sin gra possit legis pcepta iple.
4 vtm existes i peccato motali possit uitar aliud.
.5. vtm existes sin gra possit se ad graz pparar

Lectiois. 18. q. p^e.

1 vtm ho fuit catus i gra
2 vtm in statu inocetie huissi maiore graz q^a modo
3 vtm huissi opa magis meritoria q^a modo
4 vtm defect quos sentim i nob; sint nales ut poti pe
nales p peccato originali iflicti.
5 vtm tales defect hant ronez culpe

Q. 2

1 vtm alimeta traseat i uitate huane n^e
2 vtm seme sit de supfluo alimeti

Lect. 19. q p^e

1 vtm peccatu origenale sit gcup^a
2 vtm traducat i posteros p origine
3 vtm traducat i omes hoies || peccat orig^le
4 vtm si aliqs miraclose for^aret ex carn huana ghet
.5. vtm si ada no peccassi eua peccate filij orignat pec || gtrahent

Q. 2

1 vtm peccat originat sit i ee aie
2 vtm sit eqlr i oib;
3 vtm ifecto originalis peccati sit a deo
4 vtm decuit sap^az diuinaz ifude aiaz alic cor ex q^o ma
.5. vtm oes aie sit eqles ex catoe. || cula ghet

Lect x. 20. q p^e

1 vtm pecc pximorz paretu traducat i posteros.
2 vtm pecc pena pximorz paretu i filios redudet.
.3. vtm peccatu original sit unu tm
4 vtm peccato originali p^t morte debeat pena sensibl.
.5. vtm pueri no baptizati spale sentiat i aia afflictoez.

Q. 2.

1 vtm malu sit aliq^d ee.

2 vtm malu iueniat i reb;
3 vtm sit i bono sic i sbo
4 vtm bonu sit ca mali
.5. vtm malu corupat totu bonu

Lect. 21. q. p^e

1 vtm malu suffinete diuidat p pena z culpaz
2 vtm culpa plus heat d roe mali q^a pena
3 vtm peccatu gsistat i actu
4 vtm gsistat i actu exteriori

Q. 2

1 vtm peccatu possit ee ca peccati
2 vtm passio possit ee peccatu
3 vtm sit pena peccati
4 vtm omis pena p peccato iflígat^r

Lect. 22. q. p^e

1 vtm peccatu sit aliq^a sba ut n^a.
2 vtm ds sit ca peccati
3 vtm sit ca act peccati
4 vtm sit ca ois pene

Q. 2

1 vtm oiuz rectarz uolutatu sit unus finis
2 vtm intetio sit act uolutatis
3 vtm aliqs possit simt plura itende.
4 vtm intetio finis z ei qd e ad fine sit un mot uolutatis
.5. vtm boitas uolutatis sit iudicanda ex fine

Lect. 23. q p^e

1 vtm uolutas possit ee sbm peccati
2 vtm i aliis po^is possit ee peccatu
3 vtm uolutas uelit tm bonu
4 vtm eadz uolutas sit boni z mali
5 vtm synderesis possit extingui
6 vtm gscia erronea obliget

Q. 2.

1 vtm tota boitas z malitia act exterioris depedeat ex uo^te
2 vtm act exterior addat ad i boitate ut malitia sup
actuz iteriorez
3 vtm euet seqns addat ad boitate l malitia act
4 vtm idz act possit ee bonu z malu
.5. vtm idz act humanus possit ee idifferes

Lect. 24. q. p^e.

1 vtm itentio utr dirigat p fidez
2 vtm ois acto ifideliu sit peccatu

131

3 Utrum omne peccatum sit voluntarium
4 Utrum actus interior et exterior sit unum peccatum

D. 2.

1 Utrum post actum peccati remaneat macula in anima
2 Utrum post peccatum remaneat reatus pene
3 Quomodo peccata dividantur
4 Utrum omnia peccata sint equalia

Lect. 25. q. prima

1 Utrum in spiritum sanctum peccatum sit idem quod peccatum ex certa malitia
2 Utrum sit determinatum genus peccati
3 Utrum convenienter assignentur sex species peccati in spiritum sanctum
4 Utrum aliquis possit peccare a principio antequam aliquid peccet
5 Utrum peccatum in spiritum sanctum sit remissibile ‖ mictat

D. 2.

1 Utrum potestas peccandi sit a deo
2 Utrum omnis prelatio sit a deo
3 Utrum in primo statu fuisset prelatio si homo non peccasset
4 Utrum christiani potestatibus secularibus teneantur obedire
5 Utrum religiosi suis prelatis teneantur in omnibus obedire.

Explicit articuli secundi Libri. Incipiunt Articuli 3.

D. 1 — Distinctionis prime Lectionis prime. D. 1.

1 Utrum deum incarnari fuit possibile
2 Utrum fuit conveniens
3 Utrum si homo non peccasset deus incarnatus fuisset.
4 Utrum fuit conveniens deum incarnari a principio mundi
5 Utrum opus incarnationis differri debuit usque ad finem mundi

D. 2.

1 Utrum divine persone conveniat assumere naturam creatam
2 Utrum una persona sine alia causa potuit assumere
3 Utrum una alia persona preter personam filii carnem potuit assumere
4 Utrum magis fuit conveniens filium quam aliam personam incarnari.
5 Utrum plures persone possit unam naturam assumere
6 Utrum una persona potuit plures naturas assumere

D. 2 — Et quod in homine tota natura humana etc. Lect. 2. q. 1

1 Utrum natura humana magis fuit assumptibilis a filio quam alia natura quelibet.
2 Utrum totum unius sui fuit assumptibile ‖ humane nature
3 Utrum filius dei humanam naturam assumere debuit in omnibus suppositis
4 Utrum debuit assumere humanam naturam in aliquo de stirpe ade
5 Utrum debuit assumere in ipso adam
6 Utrum filius dei habuit corpus humanum
7 Utrum animam assumpserit.

D. 2.

1 Utrum filius dei carnem assumpserit mediante anima
2 Utrum assumpserit animam mediante intellectu
3 Utrum anima christi prius fuit assumpta quam caro
4 Utrum caro christi prius fuit assumpta a verbo quam anime unita
5 Utrum filius dei assumpsit humanam naturam mediante gratia

3 D. — Queritur in distinctione ubi 2 etc. Lect. 3. q. prima

1 Utrum beata virgo fuit in utero sanctificata.
2 Utrum per sanctificationem in utero ab infectione fomitis sit mundata.
3 Utrum ab omni peccato actuali sit preservata
4 Utrum in conceptione christi aliquid active sit cooperata
5 Utrum generatio ex virgine sit naturalis
6 Utrum oportuerit annuntiari virgini conceptionem salvatoris
7 Utrum annuntiatio per angelum fieri debuit

D. 2.

1 Utrum caro christi sit concepta ex purissimis sanguinibus beate virginis
2 Utrum in antiquis patribus peccato fuit infecta
3 Utrum quomodo intelligatur christum fuisse in adam secundum corpulentam substantiam et non
4 Utrum christus decimatus fuit in lumbis habrahe ‖ secundum rationem seminalem
5 Utrum conceptio christi fuit subito completa.

4 D. — Cum vero incarnatio ubi 2 etc. Lect. 4. q. prima

1 Utrum efficatia conceptionis christi spiritui sancto attribui debeat
2 Utrum christus sit conceptus ex spiritu sancto
3 Utrum spiritus sanctus debeat dici pater christi
4 Utrum beata virgo possit dici mater illius hominis
5 Utrum sit dicenda mater dei
6 Utrum antiqui patres meruerunt prevenire incarnationem
7 Utrum gratia sit illi homini naturalis

D. 2

1 Utrum unio facta sit in natura ut in persona
5 D. 2 Utrum unio sit aliquid creatum
3 Utrum duarum naturarum sit maxima unio
4 Utrum persona divina assumpsit humanam naturam.
5 Utrum persona humana a persona divina sit assumpta
6 In quo differat unio et assumptio
7 Utrum anima separata sit persona

6 D. — Lectionis 5. q. prima

1 Utrum natura humana fuit verbo accidens
2 Utrum in nomine proprie individuum singulare ypostasis persona
- predicetur de christo in singulari ut in plurali
3 Utrum christus possit dici duo
4. Utrum filius dei assumpsit hominem.

D. 2.

1 Utrum in christo sint due esse
2 Utrum persona verbi post incarnationem sit composita
3 Utrum in christo sit aliqua compositio anime et corporis

Lect. 6 q. prima

1 Utrum hec sit vera deus est homo
2 Utrum hec sit vera deus factus est homo et e converso
3 Utrum hec sit vera christus factus est homo dominicus
4 Utrum christus sit predestinatus
5 Utrum hec sit vera iste homo est predestinatus filius dei
6 Queritur de glosa ista

D. 2

1 Utrum nativitas conveniat persone et ut nature
2 Utrum in christo sint due nativitates
3 Utrum christus possit dici bis natus
4 Utrum in christo sint due filiationes

Lect. 7 q. prima

1 Utrum latria sit virtus
2 Utrum habeat actus exteriores
3 Utrum humanitati christi sit latria exhibenda.
4 Utrum ymaginibus
5 Utrum beate virgini
6 Utrum sanctorum reliquie sint adorande

D. 2

1 Utrum dulia sit virtus a latria distincta.
2 Utrum dulia habeat diversas species
3 Utrum aliquid temporale importet
4 Utrum prelatis et demonibus debeatur honor

D. 9 — Lect. 8. q. 1

1 Utrum christus secundum quod homo sit deus
2 Utrum christus secundum quod homo sit [illegible] persona.
3 Utrum deo conveniat competat aliquem in filium adoptare
4 Utrum conveniat toti trinitati
5 Utrum christus sit filius adoptatus
6 Utrum christi predestinatio sit exemplar nostre predestinationis
7 Utrum predestinatio christi sit causa nostre predestinationis

D. 2.

1 Utrum ea que sunt humane nature possit dici de deo
2 Utrum ea que sunt humane non possit dici de divina natura.
3 Utrum christus sit creatura
4 Utrum possit dici creatura secundum quod homo

Lect. 9 q. prima

1 Utrum determinato christi hec sit vera iste homo incepit esse simpliciter

2 Utrum christus potuit peccare
3 Utrum habuit potentiam peccandi
4 Utrum debuit assumere sexum aliquem
5 Utrum gratie et virtutes fuerint in christo
6 Utrum habuit gratie plenitudinem

D. 2

1 Utrum gratia christi sit infinita
2 Utrum gratia christi possit augeri
3 Utrum christus secundum quod homo habeat talem gratiam quod sit caput
4 Utrum sit caput omnium hominum
5 Utrum sit caput omnium angelorum
6 Utrum gratia unionis gratia capitis et gratia singularis hominis fuit una gratia in christo

Lect. 10. q. prime

1 Utrum in christo fuit alia scientia preter divinam
2 Utrum anima christi scientia qua cognoscit verbum et res in verbo
3 Utrum omnia sciverit ‖ comprehendat verbum
4 Utrum anima christi habuit hanc scientiam per modum collationis
5 Utrum cognoscat infinita.

D. 2

1 Utrum christus secundum experimentalem scientiam omnia cognoverit
2 Utrum christus secundum eam profecerit
3 Utrum aliquid ab homine didicerit
4 Utrum ab angelis scientiam didicerit
5 Utrum anima christi habuit omnipotentiam.

Lect. 11 q. prima

1 Utrum filius dei humanam naturam cum suis defectibus assumere ‖ debuit
2 Utrum anima christi fuit passibilis
3 Utrum in christo fuit verus dolor passibilis
4 Utrum in christo fuit tristitia
5 Utrum in christo fuit timor
6 Utrum in christo fuit ira
7 Utrum dolor eius fuit dolorum omnium maximus

D. 2

1 Utrum ex necessitate predictis defectibus subiacuerit
2 Utrum claritas que apparuit in transfiguratione fuit gloriosa
3 Utrum fuit ymaginaria
4 Utrum apparuit tantum in corpore ut et in vestibus.

Lect. 12. q. prime

1 Utrum in christo fuerint plures voluntates
2 Utrum in christo fuit aliqua voluntas sensualitatis
3 Utrum aliud voluntas humana quam deus volebat vult

4 vtm x̄ gueniat orare
5 vtm ei oro sp̄ fuit exaudita
Q. 2.
1 vtm i xp̄o sit dupx opatō
2 vtm actō x̄ huāna potuit esse meritoria
3 vtm xp̄s alijs mereri potuit
4 vtm p passionē sibi et alijs mereri potuit
5 vtm sua passioē aperuit nob ianuā celi
6 vtm sc̄ti prēs meruerit apitoez celi
Lectioes. 13. q. pme
1 vtm p passionē x̄ sim liberati a peccato
2 vtm p eā sim liberati a potestate dyaboli
3 vtm a pena peccati
4 vtm eē Redēptorē sit ppuz xp̄i
5 vtm recōcilauit nos dō
6 vtm esse mediatorē di et hoīuz sit ppuz x̄
7 vtm ei gueniat s q hō
Q. 2
1 vtm huāna n̄ debuit p satisfatoez reparari
2 vtm pura c̄atura satisfacē potuit
3 vtm satisfatō debuit fieri p penā mōtis
4 vtm alt modus fuit po
5 vtm iste modus fuit guenientissimus
6 vtm pr̄ tradideit filiū ad passioez
Lect. 14. Q. pme
1 vtm diuinitas fuit sepata a cōpor x̄ i mōte
2 vtm xp̄s i triduo mōtis fuit hō
3 vtm fuit idē nuō cor x̄ morientis et uiuētis
4 vtm corp x̄ debuit iānerari
5 vtm xp̄s fuit i sepulcro trib noctib
Qois. 2.
1 vtm xp̄s descēdit ad iferos
2 vtm resurgē tētiā die fuit gueniēs x̄
3 vtm resurectō pbari debuit
4 vtm mot ascēsionis x̄ fuit nl
5 vtm fuit i instanti
6 vtm ascendit sup omēs celos
Lect. 15. q. pme
1 vtm idigeam hītib humanis
2 vtm hitus itellectuales sint vtutes
3 vtm vtutes morales itellectuales distinguāt ab itellectualib
4 vtm vtutes theoce sit necessarie
4 vtm sint tm tres.

Qois 2
1 vtm diffinitō fidei quā dat aplus sit bona.
2 vtm fides sit i intellctu sic i sbo
3 vtm caritas sit for fidei
4 vtm fides informis fiat forta.
5 vtm sit vtus
6 vtm sit por alijs vtutib
Lect. 16. q. pe
1 vtm obiectū fidei sit veritas pa
2 vtm obiz fidei sit ad oplexū
3 vtm fidei possit subesse flm
4 vtm fides sit d nō visis
5 vtm ea q sūt fidei possit eē scita
6 vtm rō huāna aduīta ad ea q sūt fidei minuat meitū fidei
Q. 2
1 vtm credibilia p articulos fidei sit distīta.
2 vtm articuli fidei distinguāt guenieēt i sibolo
3 vtm teneat hō ad credēdū ad explicite
4 vtm misteriū icarnatois x̄ oz omi tpr eē cditū ap oes
5 vtm p sucessioez tpz creuerit articuli fidei
Lect. 17. Q. pme
1 vtm spes sit passio
2 vtm ptineat ad uim cogtiuā
3 vtm sit passio pncipal
4 vtm sit vtus
5 vtm sit vtus distīnta ab alijs
Q. 2
1 vtm spes sit i volūtate sic i sbō
2 vtm in qb spes osistit
3 vtm spes viatoz habeat cētitudinē
4 vtm amō sit tm i ocupisci
5 vtm amō sit pncipaliō itē omēs affectoes aie
6 vtm cogtō sit altiō amor.
Lect. 18.
1 vtm caritas sit amicitiā
2 vtm caritas sit vtus
3 vtm sit vtus spal vtus
4 vtm sbm caritatis sit voluntas
5 vtm ds i statu vie possit a nob i mete amari
6 vtm ds possit totalr diligi
7 vtm dilectois diuine sit aliq modus
Q. 2.

1 vtm caritas

1 Vtruz caritas vie possit esse pfecta.
2 Vtrū angeli sit ex caritate diligēdi.
3 Vtrū demones.
4 Vtrū creature iratioābiles.
5 Vtruz homo seipz ex caritate debeat diligē.
6 Vtruz corpora nr̄a sit ex caītate diligēda.
Lect. 19. q. pme.
1 Vtūz i caritate sit aliqs ordo.
2 Vtūz mag sit diligend des q pximus.
3 Vtruz homo pl debeat diligere dz q seipz.
4 Vtūz ex caītate pl debeat diligere pximū q se.
5 Vtrū corpus ppuz q proximuz.
6 Vtrū mag ille q nob ē giūct sz carnalē originez.
Q. 2.
1 Vtruz diligere inimicos sit d necessitate caītatis.
2 Vtm exibere signa caītatis inimico sit de necessitate caritatis.
3 Vtrū diligere inimicuz sit maioris meriti q amicuz.
4 Vtm diligere pximū sit maiois meiti q diligē deūz
5 Vtm meituz osistat pnlit i caritate.
Lect. 20. Q. pme.
1 Vtrū caritas seml habita possit amitti
2 Q̄d sit liber vite.
3 Cui vite sit liber.
4 Vtm aliquis deleatur de libro uiuētiuz.
5 Vtm qlibet parua caritas possit resistere cui libet teptatoni.
6 Vtm recupans grām pmaz semp resurgat in equali caritate.
Q. secūde.
1 Vtm des amet omēs creaturas
2 Vtm eqlr diligat omnia
3 Vtm magis dilexeit gnus humauz q ēstuz.
4 Vtm pl dilexeit hoīez q angeluz.
5 Vtm pl diligat penitētes q inocētes.
6 Vtm magis iustuz pstituz q iustuz pdestiatū.
L. 21. Q. pme.
1 Vtm vtutes morales sint nob a natura.
2 Vtm vtutes acquisite et ifuse differāt spē.
3 Vtm vtutes cardinales debeāt dici morales.
4 Vtm sint qtuor vtutes cardinales.
5 Vtm vt moralis osistat i medio.
6 Vtm vtutes intellectuales osistāt i medio.
7 Vtm vt theologica osistat i medio.
Q. sc̄de.
1 Vtm vtutes morales maneāt i patā.
2 Vtm vtutes intellectuales
3 Vtm spes.
4 Vtm aliquid fidei ut spei

5 Vtruz caritas.
L. 22. Q. pme.
1 Vtūz dona sint vtutes.
2 Vtm conueniātur esse dona.
3 Vtm dona maneāt i patriā.
4 Vtm beatitudines a vtutibus et donis distinguāt
5 Vtm fructus distinguāt a btitudine.
Q. sc̄de.
1 Vtm timor diuidat gueniēter i filialē seruilē et mūdanuz.
2 Vtm timor suilis sit idez cū filiali.
3 Vtm timor initialis differat sm sbstātiaz a finali
4 Vtm timor sit donuz.
5 Vtm fortitudo q ē donū differat a fortitudine q est vtus.
6 Vtm pietas sit donuz.
L. 23. Q. pme.
1 Vtm vita guenient diuidat i actiuā et otēplatiāz
2 Vtm vita otēplatiua solū osistat i otēplanoē dei.
3 Vtm cōtēplatiua delectatiēs tioē dei
4 Vtm vita actiua post hāc uitā maeat.
5 Vtm sit maioris meriti q otēplatiua
6 Vtm actiua ipediat otēplatiuaz.
Q. secūde.
1 Vtm sapiētia sit donuz.
2 Vtm intellectus sit donuz.
3 Vtm sciētia sit donuz.
4 Vtm cōsiliuz sit donuz.
L. 24. q. pme.
1 Vtm vtutes morales sint onexe.
2 Vtm Dona sint onexa.
3 Vtm vtutes sint equales.
4 Vtm vitia sint onexa.
5 Vtm Modus caritatis cadat sb pcepto.
Q. sc̄de.
1 Vtm necessaiuz fuit legē sc̄ptā dari hoīi.
2 Vtm cōuenient assignentr .x. pcepta.
3 Vtm Omia pcepta legis ad hec .x. reducāt.
4 Vtm pcepta decalogi sint dispēsabilia.
5 Vtm Cōueniēs fuit sabbti obsuatoez pcipe.
6 Vtm obsuatio sabbati aliq tpre cessare debuit.
7 Vtm sit semp pcām opari die sabbti.
L. 25. Q. pme.
1 Vtm accipe usas p pecunia mutuata sit pccz.
2 Vtm aliqs possit p pecūia mutuata aliquaz comoditatez expectere.
3 Vtm qcqd d pecūia usaria qs lucrat fueit teneatur reddere.
4 Vtm liceat pecuiaz accipe mutuo sb vsura.
Q. 2.
1 Vtm gueniēter diffiniat mendaciuz.

2 De diuisione mendacior(um)
3 Vtrum mendacium sit pecc(atu)m
4 Vtm sit mortale peccatum
5 Vtm mentiri i(n) p(er)fectis sit mortale peccatum
Lect. 26. q. p(ri)me.
1 Vtm iurare sit idem q(uo)d d(eu)m teste(m) i(n)uocare.
2 Vtm iuramentum sit licitum.
3 Vtm iuramentum req(ui)rat tres comites
4 Vtm om(n)e iuramentum sit s(er)uandum
5 Vtm piurium sit interpretandum s(ecundu)m intentio(n)em recipi(entis).
6 Vtm piurium coactum obliget.
7 Vtm piurium sit peccatum mortale.
Q. 2.
1 Vtm conuenienter assignent(ur) duo ultima p(re)cepta.
2 Vtm lex uetus iustificabat.
Vtm occidebat.
3 Vtm lex uetus t(em)poralia t(antu)m p(ro)mittebat.
4 Vtm lex noua grauior sit q(uam) uetus.
5 Incipiunt tabule [illegible] libri 4
.d. 1. L. p(ri)me. q. p(ri)me.
1 De diffinitione sac(ramen)ti. Vtrum sit bona.
2 De diuersis diffinitionibus sac(ramen)ti.
Q. 2.
1 Vtm sac(ramen)ta sint nec(essa)ria ad humana(m) salutem.
2 Vtm fuerit nec(essa)ria an(te) pecc(atu)m.
3 Vtm post pecc(atu)m an(te) (Christ)um sac(ramen)ta e(ss)e debuerunt.
4 Vtm sac(ramen)ta i(n) reb(us) et i(n) u(er)bis (con)sistat.
5 Vtm sit ca(usa) efficiens gr(ati)e.
6 Vtm sit uirtus i(n) sacris.
Q. 3.
1 Vtm fuerit nec(essariu)m dare circu(m)cisionem.
2 Vtm debuit dari an(te) legem.
3 Vtm ista tria sint de i(n)tegritate circu(m)cisionis .s. sexus masculin(us) caro p(re)putii dies octaua.
4 Vtm fides parentum ualebat paruulis i(n) remissionem original(is) pecc(at)i an(te) institutione(m) circu(m)cisionis.
5 Vtm an(te) circu(m)cisione(m) fides parentum sufficeret paruul(is) sine signo exteriori.
6 Vtm in adultis erat necessari(us) rit(us) sacrificii.
L. 2.
1 Vtm om(n)ia sac(ramen)ta sint instituta i(n) remedium (contra) aliq(uod) defectum
2 Vtm aliq(uo)d sacrum sit i(n) remediu(m) (contra) peccatum
3 Vtm aliq(uo)d sit (contra) culpa(m) ue(n)ialem (ue)l solu(m) (contra) culpam.
4 De numero sacramentorum. / institui.
5 Vtm in noua lege aliq(u)a sac(ramen)ta de nouo debeant
6 Vtm eadem a p(ri)nc(ipio) mundi p(ost) pecc(atu)m debuerint institui.
7 Vtm stati(m) nato (Christ)o debuerunt institui.
8 Vtm om(n)ia sac(ramen)ta noue legis a (Christ)o sint instituta.
Q. 2.
1 Vtm baptism(us) Ioh(ann)is sit sac(ramentu)m.
2 Vtm ipsius fuerit aliqua forma.
3 A quo fuerit institutus.
4 Vtm gra(tia)m (con)ferebat.

5 Vtm caracterem i(m)primebat.
6 Vtm baptizati hoc baptismate debebant rebaptizari.
L. 3. q. p(ri)me.
1 Vtm integritas forme baptismal(is) (con)tineat(ur) i(n) his u(er)bis Ego te baptizo i(n) no(m)i(n)e p(atris). et f(ilii). et s(piritus) s(ancti). et c(etera).
2 Vtrum exp(re)ssio trium p(er)sonar(um) sit de i(n)tegritate forme.
3 Vtrum liceat formam baptismi mutare.
4 Vtm i(n) aqua (con)uenienter fiat baptismus.
5 Vtm i(n) aqua mixta possit fi(eri).
6 Vtm i(m)mersio sit de esse baptismi.
7 Q(ua)n(do) fuit baptism(us) institut(us)
8 Vtm bapt(ism)o instituto legalia cessauerit.
Q. 2.
1 Vtm sac(ramen)ta i(m)primant carathere(m)
2 Vtm carather sit i(n) esse po(tenti)a uel i(n) e(ss)e (habitu)a.
3 Vtm i(n) potentia cognitiua uel affectiua.
4 Vtm carather sit i(n)delebilis
5 Vtm (Christu)s h(ab)uerit caratherem.
6 Vtm in omnib(us) sacris i(m)primat(ur) carather.
7 Vtm baptismus deleat om(n)em peccatum.
8 Vtm pueris i(n) bapt(ismo) (con)ferant(ur) gr(ati)e et uirtutes.
9 Vtm bapt(ismo) (con)uenienter attribuant(ur) tres effect(us).
10 Vtm fictio i(m)pediat effectum baptismi.
11 Vtm amentes furiosi et dormientes baptizandi s(unt).
L. iiij. Q. p(ri)me. / sacror(um)
1 Vtm (Christu)s h(ab)uit potestatem operandi i(n)teriore(m) effectum sacror(um)
2 Vtm potestatem sua(m) qua(m) i(n) sacris h(ab)uit ministris co(mmun)icar(e) po(tuit).
3 Vtm no(n) ordinat(us) possit baptizare.
4 Vtm pec(cat) baptizando.
5 Vtm recipiens bapt(ismu)m a malo sac(er)dote peccet.
6 Vtm anglus possit baptizare.
Q. 2.
1 Vtm pueri i(n) matruis uteris possint baptizari.
2 Vtm aliq(ui)s possit sa(n)ctificari i(n) utero.
3 Vtm talis sit baptizandus.
4 Vtm intentio baptizantis req(ui)rat(ur) ad bapt(ismu)m.
5 Vtm ex p(ar)te baptizandi req(ui)rat(ur) intentio.
6 Vtm fides requiratur.
7 Vtm bapt(ismus) possit iterari
8 Vtm cathecism(us) debeat p(re)cedere bapt(ismu)m.
9 Vtm exorcismus.
.L. v. Q. p(ri)me.
1 Vtm (con)firmatio sit sac(ramentu)m necessitatis.
2 Vtm crisma sit (con)ueniens materia hui(us) sac(ramen)ti.
3 Vtm sit de necessitate hui(us) sac(ramen)ti q(uod) materia ei sit (con)secrata.
4 Vtm hec sit forma hui(us) sac(ramen)ti (con)signo te sig(no) cr(ucis) et c(etera).
5 Vtm (con)firmatio i(m)primat caraterem.
6 Vtm carater (con)firmationis p(re)supponat caratere(m) baptismales.
7 Vtm gr(ati)a gratu(m) faciens (con)feratur i(n) h(oc) sac(ramen)to.
Q. 2.
1 Vtm h(oc) sac(ramentu)m sit dandum omnibus.
2 Vtm sit dandu(m) ho(m)i(n)i i(n) fronte.

3 Vtm (con)firmandus tenendus sit ab aliquo.
4 Vtm solius ep(iscop)i sit (con)firmare.
5 Vtm sac(er)dos ex (com)missione p(a)p(e) possit (con)firmare.
6 Vtm (con)firmatio possit iterari.
L. 6. Q. p(ri)me.
1 Vtm eucharistia sit sac(ramentu)m.
2 Vtm sit unu(m) sac(ramentu)m.
3 De no(m)i(n)ib(us) hui(us) sac(ramen)ti.
4 Vtm agnus paschalis sit p(ri)ncipua figura hui(us) sac(ramen)ti.
5 Vtm cibus uel potus p(re)acceptus i(m)pediat susceptione(m) hui(us) sac(ramen)ti.
6 Vtm hec sit (con)ueniens for(m)a (con)secrationis hui(us) sac(ramen)ti hoc est corp(us) meum.
7 Vtm hec sit (con)ueniens for(m)a (con)secrationis uini hic est calix
8 Vtm i(n) u(er)bis p(re)dictis sit uirtus creata effectiua (con)secrationis
9 Vtm iste for(me) mutuo se expectent.
10 Vtm p(er) ipsa u(er)ba si(ne) aliis possit fi(eri) sac(ramentu)m.
Q. 2.
1 Vtm sit t(antu)m unus mod(us) manducandi (Christu)m.
2 Vtm anglus sumat h(oc) sac(ramentu)m sp(irit)ualit(er).
3 Vtm peccator possit manducare (Christu)m sacra(menta)lit(er).
4 Vtm infidelis
5 Vtm brutum.
6 Vtm accedentes cu(m) (con)sc(ienti)a mortalis pecc(at)i peccet mortalit(er).
7 Vtm peccatori petenti sit dandum hoc sac(ramentu)m.
8 Vtm pollutio nocturna i(m)pediat susceptione(m) hui(us) sac(ramen)ti
9 Vtm amentib(us) sit dandu(m) hoc sac(ramentu)m.
L. 7. Q. p(ri)me.
1 Vtm tot(us) (Christu)s (con)tineatur i(n) hoc sac(ramen)to altaris.
2 Vtm s(u)b utraq(ue) sp(eci)e tot(us) (con)tineat(ur).
3 Vtm tot(us) (Christu)s (con)tineat(ur) s(u)b q(ua)lib(et) p(ar)te sp(eci)em.
4 Vtm tota q(uan)titas dimensiua corporis (Christi) sit i(n) h(oc) sac(ramen)to.
5 Vtm corp(us) (Christi) sit i(n) h(oc) sac(ramen)to sic(ut) in loco.
6 Vtm sit i(n) mo(bi)le i(n) hoc sac(ramen)to.
7 Vtm q(uo)d est i(n) hoc sac(ramen)to possit oc(u)lo corporeo uideri.
8 Vtm q(uan)do i(n) h(oc) sac(ramen)to miraculose appareat caro uel puer sit i(bi) u(er)e corp(us) (Christi).
9 Vtm i(n) tali apparitione sumi debeat.
Q. 2.
1 Vtm i(n) h(oc) sac(ramen)to s(ubstanti)a panis et uini remaneat p(os)t (con)secratione(m).
2 Vtm p(os)t s(ubstanti)a panis p(os)t (con)secratione(m) anihilet(ur).
3 Vtm s(ubstanti)a panis resoluat(ur) i(n) p(re)iacentem materiam.
4 Vtm s(ubstanti)a panis mutat(ur) i(n) ueru(m) corp(us) (Christi).
5 Vtm hec (con)uersio sit instantanea.
6 Vtm sit mirabilior ceteris mirabilib(us).
L. viij. Q. p(ri)me.
1 Vtm materia hui(us) sac(ramen)ti debeat e(ss)e panis et uinum.
2 Vtm req(ui)rat(ur) d(e)t(er)minata q(uan)titas utriusq(ue) ad materiam hui(us) sac(ramen)ti.
3 Vtm debeat e(ss)e solum panis tritice(us).
4 Vtm panis azimus.
5 Vtm uinu(m) uitis.
6 Vtm appositio aque sit de necc(essita)te hui(us) sac(ramen)ti.
7 Vtm (Christu)s corp(us) et sanguine(m) suu(m) sumpserit.
8 Vtm Jude dederit

1 Vtm corp(us) suu(m) passibile discip(u)lis dederit.
.Q. 2.
1 Vtm in h(oc) sac(ramen)to remaneant accidentia si(ne) s(u)biecto
2 Vtm q(uan)titas dimensiua i(n) h(oc) sac(ramen)to sit s(u)biectum alior(um) accide(n)tium.
3 Vtm sp(eci)es remanentes possint mutar(e) aliq(ui)d extrinsecum.
4 Vtm possint corrumpi.
5 Vtm ex eis possit aliq(ui)d generari.
6 Vtm possint nutrire.
7 Vtm i(n) h(oc) sac(ramen)to frangat(ur) corp(us) (Christi).
8 Vtm sp(eci)es frangantur.
Lect. 9. Q. p(ri)me.
1 Vtm p(er) hoc sacrum remittat(ur) pecc(atu)m mortale.
2 Vtm remittant(ur) pecc(at)a uenialia
3 Vtm remittat(ur) tota pe(n)a
4 Vtm p(er) h(oc) sac(ramentu)m ho(mo) p(re)s(er)uet(ur) a pecc(at)is futuris.
5 Vtm p(eccat)a uenialia i(m)pediant effect(um) hui(us) sac(ramen)ti.
6 Vtm freq(ue)nt(er) sit co(mmun)icandum.
7 Vtm a co(mmun)ione liceat o(mn)i(n)o abstinere.
8 Vtm liceat (con)secranti abstinere a co(mmun)ione.
Q. 2.
1 Vtm (con)secratio hui(us) sac(ramen)ti sit p(ro)p(ri)a sac(er)dotum.
2 Vtm plures sac(er)dotes possint eade(m) hostia(m) (con)secrare
3 Vtm liceat sac(er)doti a (con)secratione o(mn)i(n)o abstinere.
4 Vtm dispe(n)satio hui(us) sac(ramen)ti ad solu(m) sac(er)dote(m) p(er)tineat.
5 Vtm h(er)etici scismatici excommunicati degradati possint (con)fice(re).
6 Vtm Missa boni sac(er)dotis plus ualeat q(uam) mali.
7 Vtm si(ne) ritu ecc(lesi)e .s. uestib(us) et aliis officia possit
8 Q(ua)lit(er) defectib(us) i(n) missa (con)tingentib(us) s(u)buenire possit
L. x. Q. p(ri)me.
1 Vtm p(eniten)tia sit sac(ramentu)m.
2 Vtm pecc(at)a sit materia hui(us) sac(ramen)ti.
3 Vtm hec sit forma hui(us) sac(ramen)ti. Ego te absoluo.
4 Vtm i(n) h(oc) sac(ramen)to req(ui)rat(ur) man(us) i(m)positio sac(er)dotis.
5 Vtm p(eniten)tia sit uirtus.
6 Vtm sit sp(eci)alis uirtus.
7 Vtm ad iustitia(m) reducat(ur).
8 In q(uo) sit sic(ut) i(n) s(u)biecto.
9 Vtm p(eniten)tia debeat durare usq(ue) ad fine(m) uite.
Q. 2.
1 Vtm sac(ramentu)m p(eniten)tie debeat iterari.
2 De p(eniten)tia soleni siue publica.
3 Vtm tal(is) p(eniten)tia debeat iterari
4 De ritu p(eniten)tie solennis et pu(bli)ce et distinctione utriusq(ue).
5 Vtm p(er) p(eniten)tiam remoueant(ur) o(mn)ia pecc(at)a
6 Vtm restituant(ur) o(mn)es uirtutes
7 Vtm op(er)a mortificata p(er) p(eniten)tiam reuiuiscant
8 Vtm op(er)a mortua.
L. xi. Q. p(ri)me.
1 Vtm ho(mo) possit d(e)o satisfacere.
2 Vtm de uno pecc(at)o possit satisface(re) si(ne) alio.
3 Vtm existens i(n) pecc(at)o mortali possit satisface(re) d(e) uno si(ne) alio
4 Vtm ualeat satisfactio i(n) pecc(at)o mortali.

5 Vtm opa ex caritate fca sit alicui boi meritoria
6 Vtm queniet assignet tres ptes satisfactois
7 Vtm elemosina sit facienda de necio
8 Vtm d illicite acqsitis possit fi elemosina.
9 Vtm sb ptate qstitut possit facere elemosinaz

Q. 2.

1 Vtm omes teneat ad ieiunia ecce.
2 Vtm hora nona sit queniens ieiunantib
3 Vtm ad ieiuniuz rqrat q ho semel tm qmedat.
4 Vtm sit queniens orare
5 Vtm cadat sb pcepto
6 Vtm ho debeat petere tpalia a do.
7 Vtm rstituere ablata sit de necessitate salutis.
8 Vtm ad rstitutoez fame qs teneat
9 Cui sit q teneat ad rstitutoez.

L. xii. Q. pme.

1 Vtm pnia heat ptes.
2 Vtm queniet tres ptes assignet.
3 Vtm pnia sit de uenialib.
4 Vtm manente volutate possit dimitti veiale.
5 Vtm veiale possit dimitti sine mortali.
6 Vtm aliqs teneat d necitate peitere d ueialibus.
7 Vtm qfiteri.
8 Vtm qteri
9 Vtm p bndcoez epalez aqz bndcaz et hi rmittat pcca ueialia

Q. 2.

1 Vtm ccustane aggrauet peccuz
2 Vtm possit trahere pcem i alias spem.
3 Vtm ccustane omes sit qfitede.
4 Vtm ypocsis sit pcm mortale.
5 Vtm debeat p alijs vitijs ipedimetuz pnie.
6 Vtm ludi ipediat pnias
7 Vtm spectacula.
8 Vtm excitiuz milite.

L. 13. Q. pe.

1 Vtm ad iustificatoez ipij reqrat aliqua pparatio.
2 Vtm rqrat gre ifusio.
3 Vtm reqrat motus liberi arbitrij i pcm et i deuz.
4 Vtm iustificatio ipij fiat i instati.
5 Qd it ea q rqrunt ad iustificatoez ipij sit maximuz opus dei.
6 Vtm de omi pcco mortali actuali sit hnda qtrio
7 Vtm dolor qtrionis debeat esse maxim oiuz do[lorum]
8 Vtm dolor qtrois possit ee minim. [dolor]

Q. 2.

1 Vtm qfessio sit d necessitate salutis. [mortalia]
2 Vtm stati oportuitate hita teneat aliqs qfiti pcca
3 Vtm soli sacdoti sit qfitenduz.
4 Vtm sit necessariuz qfiteri ppo sacdoti.
5 Vtm qfessio possit ee iformis.
6 Vtm qfessio debeat ee itegra.
7 Vtm aliqs possit qfiteri p nutiuz, ut scriptuz.

.L. xiiij. Q. pe.

1 Vtm i ecca debeat ee claues.
2 Vtm sit due claues.
3 Vtm ptas clauiuz se extedat ad rmissioez clpe.
4 Vtm ad rmissioez pene. [clauium]
5 Vtm sacdos pro sua voluntate possit uti ptate

.Q. 2.

1 Vtm ecca debeat aliquem excoicare.
2 Vtm qlibz sacdos possit excoicare.
3 Vtm no sacdos
4 Vtm excoicatus suspesus possit excoicare t ab exc absolue.
5 Vtm aliqs maiores se possit excoicare.
6 Vtm vniusitate
7 Vtm liceat coicare excoicato.
8 Vtm coicans excoicato sit excoicatus.
9 Vtm peccet peccet mortr.
10 Vtm qlibz sacdos suu sbditum possit ab excoioe absolue.

L. xv. Q. pme.

1 Vtm soli sacdotes claues heant
2 Vtm sacdotes legales claues habuerit.
3 Vtm sci hoies no sacdotes heant usu clauiuz
4 Vtm mali sacdotes
5 Vtm hrtici, scismatici excoi suspesi siu dgradati.
6 Vtm sacdos no sibi sbditu possit absoluere.
7 Vtm supior i iferiores.

.Q. 2.

1 Vtm qlibz teneat ex pcepto ad frna correptoez.
2 Vtm liceat corripe platuz.
3 Vtm peccator corripiens peccet.
4 Vtm aliqs debeat a correptone cessare pp timorez ne ille detrior fiat.
5 Vtm in corripiedo frez ex necessitate admonitio secreta dz pcedere denutiatoez.
6 Vtm testiuz pductio dz pcedere pu dnutiatoez

L. xvi. Q. pe.

1 Vtruz aliqs i fine vite possit ue peitere
2 Vtm peniteris i fine possit a qlibz sacdote absolui
3 Vtm peniteti i fine sit iniugenda pnia.
4 Vtm talibz rsuetus aliq pena pt morte puniedus.
5 Vtm penitens sit maioris pene debitor q sibi a sacerdote iniungat.
6 Vtm aliqs p alio possit satisfacere [satisfactoriaz]
7 Vtm idulgentie ualeat ad rmittedas penas.
8 Vtm tantuz ualeat qntu ualere pnuntiat
9 Cui sit facere idulgentias.

Q. 2.

1 Vtm post hac uitaz sit purgatoriuz
2 Vbi sit loc purgatorij
3 Vtruz pena purgatorij excedat oes penas hui vite.
4 Vtm pena illa sit uoluntaria
5 Vtruz aie i purgatorio puniant p demoz ministerius
6 Qd sigficet apo p fenu ligna et stipulaz.

7 Vtm clpa p purgatoriuz deleat
8 Vtm p qfessioes qnales deleant pcca veialia et oblita
9 Vtm sacdos i qlibz casu teneat celare pcm qd scit sb sigillo qfessiois.
10 Vtm p aliuz moduz sciens teneat celare.

L. xvij. Q. pe.

1 Vtm i eo q recidiuat rdeant pcca dimissa [speale]
2 Vtm igratitudo qua pcca dimissa iducit sit pcc speale
3 Vtm ex igratitudine recidiuans qfgat tale reat qntus fuerat oiuz pcco pcedetiuz.
4 Vtm p igratitudiez redeant pcca veialia
5 Vtm originale.
6 Vtm recidiuans teneat iterz pcca sua qfiteri.

.Q. 2.

1 Vtm pnia sit vnu sacem. [tente]
2 Vtm magis qsistat i his q geruntur a sacdote q a penitente
3 Vtm vba sacdotis absoluentis debeat ee p moduz de[precatiuum]
4 Vtm hoc sacem sit ex aliqa istitutoe [preceptis]
5 Qndo fuit institutuz.

.L. xviij. Q. pme.

1 Vtm extrema unctio sit sacem.
2 Vtm cstus sacem hoc istituerit
3 Vtm oleuz oliue sit queniens matia hi sacri.
4 Vtm hoc sacem heat aliqz forma
5 Vtm hec sit queniens forma p istam et c.
6 Vtm hoc sacem ualeat ad rmissioez pccoz
7 Vtm valeat ad sanitate corporale
8 Vtm ipmat caractere

.Q. 2.

1 Qs sit minister hi sacri
2 Qbus hoc sacem sit danduz.
3 In qbus ptibz ifirmi sit iungedi
4 Vtm hoc sacem debeat itari
5 Vtm i eadez ifirmitate itari debeat.

L. xix. Q. pme.

1 Vtruz sacem ordis i ecca ee debeat.
2 Vtm ordo sit sacem.
3 Vtm queniet assignent vij. ordines.
4 Qd sit offim cuilibz ordis
5 Vtm ordinuz alij sint sac alij no sacri
6 Vtm singulis ipmatur caracter ~~alterius~~
7 Vtm caracter vni ordis psuppoat caracterez [alterius]
8 Vtm tonsura sit ordo

.Q. 2.

1 Vtm i suscipientibz ordies reqrat bonitas uite
2 Vtm ordinati teneat scire tota sacra scriptura ~~ordine suscepto~~.
3 Vtm pmouens idignuz peccet
4 Vtm existens i pcco mortali possit sine pcco uti ordine suscepto. [supior]
5 Vtm sup ordines sacdotalez debeat ee aliqua ptas.
6 Vtm vestes ministroz queniet i ecca sit ordiate.

L. xx. Q. pme.

1 Vtm soli epi sit qferre ordies maiores.
2 Vtm hrticus scismatic et hi possit qferre ordies.
3 Vtm sex feminine ipediat ordinis susceptoez.
4 Vtm pueri et caretes vsu ratois possint ordies suscipe
5 Vtm suit ipediat ordis susceptonez.
6 Vtm homicidiuz
7 Vtm illegitime nati possint ordinari
8 Vtm hntes defectuz mebroz.

Q. 2.

1 Vtm simoia sit pccuz
2 Vtm simoia sit hrsis.
3 Vtm liceat p sacris pecunias dare et silib.
4 Vtm pro spualib actib. s. mrmo absolutone.
5 Vtm pro igressu religionis
6 Vtm pro annexib spualib.
7 Vtm qmittat simoia p muneribz ad obsequz.

L. xxi. Q. pme.

1 Vtm mrm sit d iure nali
2 Vtm mrm sit de pcepto.
3 Vtm act matrmonialis sit semp pccuz.
4 Vtm sit meritori
5 Vtm mrm sit sacem.
6 Vtm qferat graz.
7 Vtm carnalis copula sit de itegritate mrmij.
8 Vtm p vba d psenti mrm bn diffiniat in lra.
9 Qre mag dnoiat a mre q a pre.

Q. 2.

1 Vtm qsensus p vba d pnti expssus sit ca mrmij.
2 Vtm p vba d pnti sn qsesu iteriori fiat mrm.
3 Vtm ~~p vba d pnti~~ alt qiuguz pt carnale coplaz alto iuito possit ad religioez transire.
4 Vtm an carnale coplaz possit.
5 Vtm pmissio futuraz nuptiaz queniet dicatur sposalia.
6 In qbz caibz sposalia dirimant.
7 Vtm bigamia causet iregularitates.
8 Vtm p bapt tollat iregularitas bigamie.
9 Vtm cu bigamo liceat dispesare.

L. 22. Q. pe. [mrm]

1 Vtm iuramentu adiuctu qsensui p vba d futo faciat
2 Vtm carnal copla pt vba d futo qsesu expmeta faciat mrm.
3 Vtm qsensus p vba d pnti i occlto expssus faciat mrm.
4 Q sit ille qsensus q fac matrmoiuz.
5 Vtm qsensus coact ee possit.
6 Vtm coactio cadat i qstatez viruz.
7 Vtm impediat mrm.
8 Vtm pr possit qpellere filiuz ad mrm qtrahenduz.

.Q. 2.

1 Vtm error i psona ipediat mrm.
2 Vtm qlibz error ipediat mrm.
3 Vtm possit ee mrm ex qsensu alicui i aliqua pp aliqs causas inhonestas.
4 Vtm bta virgo debebat vginitate uouere.

5 Utrum debuit esse matrimonio iuncta.
6 Utrum matrimonium predictum fuerit perfectum.

L. 23. Q. prime.

1 Utrum matrimonium debeat habere aliqua bona quibus excu ‖ setur.
2 Utrum predicta bona convenienter in littera assignentur.
3 Quid sit principalius inter ea.
4 Utrum actus matrimonii per predicta bona possit excusari.
5 Utrum visitatio fornicationis excuset actum matrimonii a peccato.
6 Utrum excusetur si fiat propter sanitatem.
7 Utrum quicumque quandocumque aliquis uxorem suam cognoscit non intendens aliquod bonum matrimonii sed solum ~~deccha~~ delectationem peccet mortaliter.

Q. 2.

1 Utrum semper unus coniugum teneatur semper alteri poscenti ad redditionem debiti ‖ debitum.
2 Utrum uxori non petenti vir teneatur reddere.
3 Utrum vir et mulier sint equales in actu matrimonii.
4 Utrum alter coniugum possit emittere votum altero invito ut non reddat debitum. ‖ invito
5 Utrum possit vovere, ne debitum petat altero
6 Utrum temporibus sacris possint petere debitum.
7 Utrum aliquod tempus impediat celebrationem nuptiarum.

L. 24. Q. prime.

1 Utrum habere plures uxores sit contra legem nature.
2 Utrum fuit aliquando licitum.
3 Utrum habere concubinam sit contra legem nature.
4 Utrum fuit aliquando licitum.
5 Utrum inseparabilitas uxoris sit de lege nature.
6 Utrum permissio repudii excusabat a culpa.
7 Utrum repudiata uxori licebat uirum alium ducere.

Q. 2.

1 Utrum virginitas consistat in integritate carnis.
2 Utrum virginitas sit virtus.
3 Utrum sit excellentior matrimonio.
4 Utrum sit maxima virtutum.

L. 25. Q. prime.

1 Utrum frigiditas impediat matrimonium.
2 Utrum maleficium impediat matrimonium.
3 Utrum furia.
4 Utrum incestus quo quis cognoscat sororem uxoris dirimat matrimonium.

Q. 2. ‖ tere.

1 Utrum propter fornicationem liceat viro uxorem dimit-
2 Utrum vir teneatur ex precepto uxorem fornicantem dimittere.
3 Utrum possit proprio iudicio hoc facere. ‖ candi.
4 Utrum vir et uxor in causa divortii sint ad paria iudi
5 Utrum vir post divortium possit alii mulieri nubere.
6 Utrum debeat fieri reconciliatio.

L. XXVI. Q. prima.

1 Utrum conditio servitutis matrimonium impediat.
2 Utrum servus possit matrimonio supervenire.
3 Utrum servus sine consensu domini sui servus possit matrimonium contrahere.

4 Utrum filii debeant sequi conditionem patris.
5 Utrum defectus etatis impediat matrimonium.

Q. 2.

1 Utrum ordo impediat matrimonium.
2 Utrum supervenire possit matrimonio.
3 Utrum liceat viro uxorem interficere in actu adulterii deprehensam.
4 Utrum uxoricidium impediat matrimonium.

L. XXVII. Q. prime.

1 Utrum votum convenienter diffiniatur in littera.
2 Utrum votum sit tantum de meliori bono.
3 Utrum quis possit facere votum. ‖ solempne.
4 Quomodo differat votum simplex et votum
~~Utrum votum sit tantum de meliori bono.~~
5 Utrum votum semper obliget ad implendum.
6 Utrum impediat matrimonium.
7 Utrum in voto possit fieri dispensatio.
8 Utrum quibus prelatus possit in voto dispensare.
9 Utrum in solempni voto continentie possit fieri dispensatio.

Q. 2.

1 Utrum scandalum bene diffiniatur.
2 Utrum scandalum semper sit peccatum.
3 Utrum scandalum passivum possit esse in perfectis.
4 Utrum scandalum activum sit in perfectis.
5 Utrum propter scandala sit ~~meditanda~~ bona spiritualia sint dimittenda.
6 Utrum bona temporalia.

L. XXVIII. Q. prime.

1 Utrum infidelis possit simul matrimonium contrahere. (fidelis et)
2 Utrum inter infideles possit esse matrimonium.
3 Utrum hoc matrimonium a peccato excuset. ‖ matrimonium.
4 Utrum disparitas cultus inter infideles impediat
5 Utrum vir conversus ad fidem possit manere cum uxore infideli.
6 Utrum fidelis conversus possit uxorem infidelem dimittere volentem secum cohabitare.
7 Utrum infidelis discedens ab infideli possit aliam uxorem ducere.
8 Utrum propter quodcumque peccatum possit uxor dimitti.

Q. 2.

1 Utrum diffinitio consanguinitatis sit bona.
2 Utrum consanguinitas convenienter distinguatur per gradus et li ‖ neas.
3 Utrum de iure naturali impediat matrimonium.
4 Utrum ecclesia potuit gradus consanguinitatis taxare.
5 Utrum convenienter taxavit.

L. 28. Q. prime.

1 Utrum affinitas impediat matrimonium.
2 Utrum ex sponsalibus affinitas contrahatur.
3 Utrum affinitas sit causa affinitatis.
4 Utrum filii aliqui sint illegitimi.
5 Utrum filii illegitimi possint legitimari et quot modis.
6 Quot sunt species luxurie.

7 Utrum coniugium inter affines vel consanguineos contractum sit semper per divortium dirimendum. ‖ dum.
8 Utrum in tali causa sit semper per testes proceden-

Q. 2.

1 Utrum spiritualis cognatio impediat matrimonium.
2 Utrum per omnia sacra contrahatur spiritualis cognatio sive propinquitas.
3 Utrum inter suscipientem sacramentum baptismi et levantem de sacro fonte cognatio spiritualis contrahatur.
4 Utrum cognatio spiritualis transeat a viro in uxorem.
5 Utrum transeat ad filios carnales patris spiritualis.
6 Quid sit adoptatio.
7 Utrum adoptatione contrahatur impedimentum matrimonii.
8 Utrum secunde nuptie sint licite.

L. 30. Q. prime.

1 Utrum resurrectio hominum sit futura.
2 Utrum resurrectio sit naturalis.
3 Utrum resurrectio sit causa nostre resurrectionis
4 Utrum in ea erit vox tube.
5 Utrum angeli aliquid operentur ad resurrectionem.

Q. 2.

1 Utrum tempus resurrectionis debeat differri usque ad
2 Utrum sit occultum tempus istud. ‖ in finem mundi.
3 Utrum resurrectio fiet subito.
4 Utrum hora resurrectionis sit certa.
5 Utrum omnes resurgent a morte.
6 Utrum omnes resurgent a cineribus.
7 Utrum pulveres ex quibus corpus humanum reparabitur habeant aliquam inclinationem ad animam que eis coniungetur.
8 Utrum omnes resurgentes videbuntur invicem vel demerita propria vel aliena.
9 Utrum in uno instanti videbunt.

L. 31. Q. prime.

1 Utrum homo idem numero resurget
2 Utrum omnia membra corporis resurgent.
3 Utrum capilli et ungues resurgent.
4 Utrum humores resurgent.
5 Utrum totum quod fuit in membris resurget. horum mirabiliter resurget.
6 Utrum totum quod fuit in corpore de veritate humane nature resurget.
7 Utrum corpus cum suis deformitatibus resurget.
8 Utrum omnes in eadem etate resurgent.
9 Utrum in eodem sexu.

Q. 2.

1 Utrum corpora sanctorum post resurrectionem erunt
2 Utrum erunt subtilia. ‖ impassibilia.
3 Utrum erunt agilia.
4 Utrum erunt clara.
5 Utrum corpus gloriosum ratione sue subtilitatis possit esse cum alio corpore in eodem loco.

6 Utrum ratione agilitatis moveatur in instanti.
7 Utrum in potestate corporis gloriosi sit quod ei claritas videri possit.

L. 32. Q. prime.

1 Utrum corpora dampnatorum cum suis deformitatibus resurgent.
2 Utrum corpora dampnatorum erunt incorruptibilia.
3 Utrum erunt impassibilia.
4 Utrum ignis inferni quo corpora dampnatorum cruciabuntur sit corporeus.
5 Utrum sit eiusdem speciei cum igne nostro.
6 Utrum ignis ille sit sub terra.
7 Utrum anima separata remaneat potentie sensitive et earum actus.
8 Utrum anima separata possit pati ab igne corporeo.

Q. 2.

1 Utrum animabus post mortem receptacula assignentur.
2 Utrum limbus inferni sit idem quod sinus Habrae.
3 Utrum mortui possint iuvari ex operibus vivorum.
4 Utrum suffragia per peccatores facta prosint mortuis.
5 Utrum suffragia que a vivis pro mortuis fiunt prosint.
6 Utrum prosint existentibus in patria.
7 Utrum magis valeant illis pro quibus specialiter fiunt.
8 Utrum sancti orationes nostras cognoscant.
9 Utrum orationes sanctorum pro nobis ad deum fuse semper ‖ exaudiantur.

L. 33. Q. prime.

1 Utrum iustitia sit in deo.
2 Utrum iustitia dei sit veritas.
3 Utrum opus dei dicatur iustum ex hoc solo quod est ei beneplacitum.
4 Utrum deus possit pretermittere aliquid eorum ad operationis iustitiam concurrunt.
5 Utrum deus puniat aliquem non peccantem pro peccato.
6 Utrum ex divina iustitia inferatur peccatoribus pena eterna.

Q. 2.

1 Utrum in deo sit misericordia.
2 Utrum secundum easdem rationes dicatur in deo bonitas et misericordia.
3 Utrum deus semper misericordiam in eo quod punit citra condignum et remuneret ultra meritum.
4 Utrum in omni opere dei sit misericordia et veritas.
5 Utrum divina misericordia patiatur peccatorum esse perpetuas.

L. 34. Q. prime.

1 Utrum iudicium generale sit futurum.
2 Utrum iudicium illud quantum ad dispensationem et sententiam fiat per locutiones vocales.
3 Utrum tempus futuri iudicii sit ignotum.
4 Utrum aliqui homines iudicabuntur cum Christo.
5 Utrum iudiciaria potestas respondeat voluntarie ‖ paupertati.
6 Utrum angeli debeant iudicare.

7 Vtm post dies iudicij demones sniaz iudicis exequentur i dānatis.
8 Vtm omes i iudicio illo sint iudicādi.

.Q. 2.

1 Vtm purgatio mundi sit futura.
2 Vtm hec purgatio sit futura p ignez
3 Vtm ignis ille sit eidez spēi cuz igne elemētali.
4 Vtm ignis ille purgabit celos supiores.
5 Vtm cōsumet alia elemēta.
6 Vtm ignis ille iudiciuz sequi debeat.
7 Vtm uniformiter aget i omes creaturas.

L. 35. Q. pme.

1 Vtm cstus i forma hoīs sit iudicatur.
2 Vtm in forma huātatis glose i iudic appārebit.
3 Vtm omes diuinitatē cstī sit uisuri i iudicio.
4 Vtm aduētuz dñi ad iudiciuz aliq sig pcedet.
5 Vtm ēē iudiciuz sol et luna sm ūitatē ob- ‖ scurabitur.
6 Vtm ūtutes celoz mouebūt.
7 Vtm iudiciuz illud erit i ualle Iosaphat.

.Q. 2.

1 Vtm mūdus inouabitur. ‖ cessabit.
2 Vtm motus corporū celestiuz cū illa inouatōe
3 Vtm corporib celestib claritas augebitur.
4 Vtm elemēta inouabūtur p receptōnez alicui claritatis. ‖ uabuntur.
5 Vtm plante et animalia i illa inouatōne reno-

L. 36. Q. pme.

1 Vtm btitudo hōis gsistat i aliquo bono creato.
2 Vtm btitudo sit aliqd creatuz.
3 Vtm cōsistat i actu.
4 Vtm gsistat magis i actu itellect q̄ uolūtatis.
5 Vtm beatitudo i hac vita possit haberi.
6 Vtm hoīes natr appetāt btitudinez.
7 Vtm gaudiuz btoz augebit p resrectōnem corporum.

Q. sede. ‖ tiaz videre.

1 Vtm intellectus human possit deū p essen-
2 Vtm aliqs ex puris nālib possit uidere diuinaz essentiaz.
3 Vtm in statu vie.
4 Vtm uidentes diuinaz essentiaz ipaz gprehendant.
5 Vtm omia i ipaz videant.
6 Vtm aliqs possit diuinā essēnaz videre sm hoc q aliqd uideat i ipaz.
7 Vtm gueniēter assignentur dotes anime et corporis.
8 Quid sit aureola.
9 Quibus debeatur.

L. 37. Q. pe.

1 Vtm anima sepata a corpore possit aliqd intelligere.
2 Vtm cognoscat omnīa naturalia.
3 Vtm cognoscat omnīa singularia.
4 Vtm existentes i pria penas dānatoz uideat.
5 Vtm dānati aliquādo de deo cogitent.
6 Vtm dānati uideat glam beatoz.

Q. 2.

1 Vtm omīs uolūtas dānatoz sit mala.
2 Vtm dānati i inferno uellēt alios nō ēē dānādos.
3 Vtm dānati deo hēant odio.
4 Vtm uellent se nō ēē.
5 Vtm in iferno sint tenebre corporales.
6 Vtm uermes qbus affligentur dānati sit cōpales.
7 Vtm fletus eoz sit corporalis.
8 Vtm beati penis dānatoz gpatiantur.

6 Vtm psit gemitib i patria
7 Vtm magis valeat illis p qb specialr fiut
8 Vtm sci orones nras cognoscat
9 Vtm orones nras scoz p nob ad dm fusē

Lectt. 33. Q. pme ‖ sp gcomitatū

1 Vtm iusticia sit i deo
2 Vtm iusticia dei sit veritas ‖ placatu
3 Vtm opus dei dicat iustū ex hoc solo qd ē ei bn
4 Vtm ds possit pmicte ad coz ad opatoes iusticiam cōcurrit ‖ peccante
5 Vtm ds puniat aliquē nō pt p peccato
6 Vtm ex dina iusticia inferat peccatoib pena

Q. 2 ‖ etna

1 Vtm in deo sit mia ‖ mia
2 Vtm scdz eadz rone dicat i deo mia veritas
3 Vtm ds sp pmiaz i eo qb punit citra gdignuz et remunerat vltra meritū
4 Vtm in omi ope dei sit mia et vitas
5 Vtm dina mia parcat peccatoz ee ppetuas

Lectt. 34. Q. pme

1 Vtm iudiciū gnale sit futuz
2 Vtm iudiciū illd qo ad discpesatoez et snaz fiat p locutoez vocalem.
3 Vtm tps futuri iudicij sit ignotū
4 Vtm aliq hoies iudicabut cū xpo
5 Vtm iudicaria potestas sedeat volutate pau
6 Vtm angli debeat iudicar ‖ pati
7 Vtm post die iudicij demones snaz iudicis exequētur in dānatis
8 Vtm omes i iudicio illo sit iudicandi

Q. 2

1 Vtm purgatio mūdi sit futurā
2 Vtm hec purgatio sit futurā p igne
3 Vtm ignis ille sit eidz spei cū igne elemētali
4 Vtm ignis ille purgabit celos supiores
5 Vtm gsumet alia elemēta
6 Vtm ignis ille purgabit iudiciū seq debeat
7 Vtm uniformitē aget i omes creaturas

Lectt. 35. Q. pme

1 Vtm xps i for hois sit iudicaturus ‖ apparebit
2 Vtm in for huānitatis gloriose i iudicio
3 Vtm omes dinitatē x sit visui in iudicio
4 Vtm aduētu dni ad iudiciū aliq sig pcedet
5 Vtm ee iudiciū sol et luna sm ueritatē obscurabūt
6 Vtutes celoz mouebūt
7 Vtm iudiciū illud erit i valle Iosaphat

Q. 2

1 Vtm mūdus inouabr
2 Vtm motus corp celestiū cū illa inouatōe cessabit
3 Vtm corp celestib claritas augebr
4 Vtm elemēta inouabūt p receptioez alicui claritatis
5 Vtm plante et aialia i illa innouatoe renouabūt

Lectt. 36. Q. pme

1 Vtm btitudo hois gsistat i aliq bono creato
2 Vtm btitudo sit aliqd creatū
3 Vtm gsistat i actu
4 Vtm gsistat magis i actu itellect q̄ volūtatis
5 Vtm btitudo i hac vita possit haberi
6 Vtm hoies natr appetat btitudinē
7 Vtm gaudiū btoz augebr p resrectoez corporum

Q. 2.

1 Vtm itellect humanus possit dm p essentiaz videre
2 Vtm aliqs ex puris nālib possit videre diuinaz essentiaz
3 Vtm in statu vie
4 Vtm videntes diuinaz essentiaz ipam gphēdat
5 Vtm omia in ipam videat ‖ i ipaz
6 Vtm aliqs possit diuinaz essentiaz videre sm hoc q aliqd videat
7 Vtm gueniēte assignētur dotes aie et corporis
8 Quid sit aureola
9 Quib debeatur

Lectt. 37. Q. pme

1 Vtm aia sepata a corpore possit aliqd itelligere
2 Vtm cognoscat ō nālia
3 Vtm cognoscat ō singularia
4 Vtm existētes i patria penas dānatoz videat
5 Vtm dānati aliqn de deo cogitent
6 Vtm dānati videat gloriā btoz

Q. 2

1 Vtm ois volūtas dānatoz sit mala
2 Vtm dānati i inferno vellet alios nō ēē ‖ dānādos
3 Vtm dānati dm habeat hodio
4 Vtm vellet se nō esse
5 Vtm in inferno sint tenebre corporales
6 Vtm vermes qb affligētur dānati sit corporales
7 Vtm fletus eoz sit corporalis
8 Vtm beati penis dānatoz gpatiatur

Expliciunt articuli sup opus quatuor librorum magistri sniarum

Isti sunt articuli In quibus aliter dicit Tho. in scripto et in suma

Distinctione prima articulo 4o dicit quod ens divinum cognoscibile per inspirationem est subiectum theologie. In suma quod deus

Distinctione 3a articulo ultimo dicit ymago secundum primam assignationem magistri attenditur penes potentias. In suma penes actus principaliter secundario penes potentias. prima parte q. 93. articulo 7.

Item di. 4a. dicit quod hoc nomen deus de se supponit pro supposito indistincte. In prima parte dicit de se supponit pro natura communi et ex adiuncto determinatur ad personam. q. 39. articulo 4o

Item di. xi. dicit quod pater et filius sunt duo spiratores in suma non dicit quod bene. prima parte q. 36. articulo 4o ad 6m 7m

Item di. 17 dicit quod columba que descendit super xpm non fuit verum animal sed similitudo columbe. In suma non parte ultima q. 39 articulo 1. ultimo 7. dicit quod fuit verum animal

Item di. 17 dicit quod non quolibet actu caritatis homo meretur ~~actu~~ augumentum ei In futurum. In suma non parte secunda 2e. q. 24 articulo 6o ad primum dicit oppositum

Item di. 23. dicit quod consistere et nomen substantie pro personis conveniunt grecis et nobis. In suma non dicit quod pro personis convenit personis nobis. prima parte q. 29.

Item di 27. articulo 2o dicit quod verbum dicitur essentialiter et personaliter. In articulo 2o suma non dicit quod proprie personaliter prima parte q. 34.

Item d. 39. articulo 3o. dicit quod scientia infinitorum non est infinitorum. In suma non quod est infinitorum. prima parte q. 14. articulo 12o. Non quod dicit utrique parte in scripto

Item d. 47. dicit quod precepta secunde tabule ista videlicet que immediate ordinant ad proximum sic non accidere et similia miraculose recipiunt dispensationem a deo. In suma non quod omnia precepta decalogi sunt indispensabilia prima parte 2e. q. 100. articulo 8.

Item d. 48. articulo ultimo dicit quod homo volutate deliberata tenetur conformare se volutati divine in re volita si cognoscamus eum velle. In suma non dicit quod non prima parte 2e. q. 19.

Item di. 9. articulo primo. dicit quod pater sit alius a filio et non aliud non ex diversitate sexus sed ex sustantivitate neutri generis. In suma non parte prima q. 31. articulo 2o ad 4m dicit oppositum

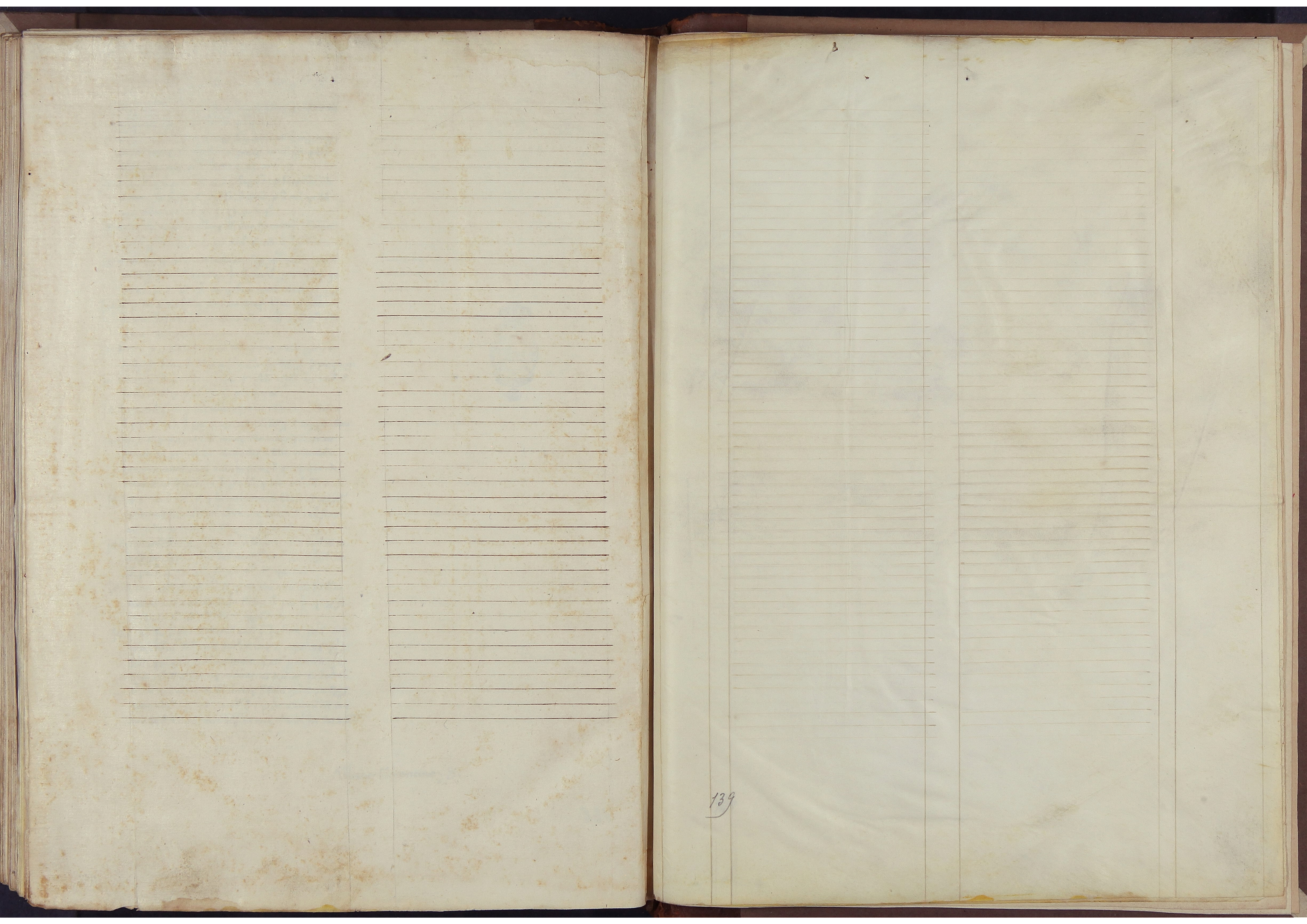
Item d. 10. articulo 5o. ad 2m. dicit quod non alio actu potest ferri in obiectum et in actum suum. In suma non parte prima. q. 87. articulo 5o ad 2m dicit oppositum

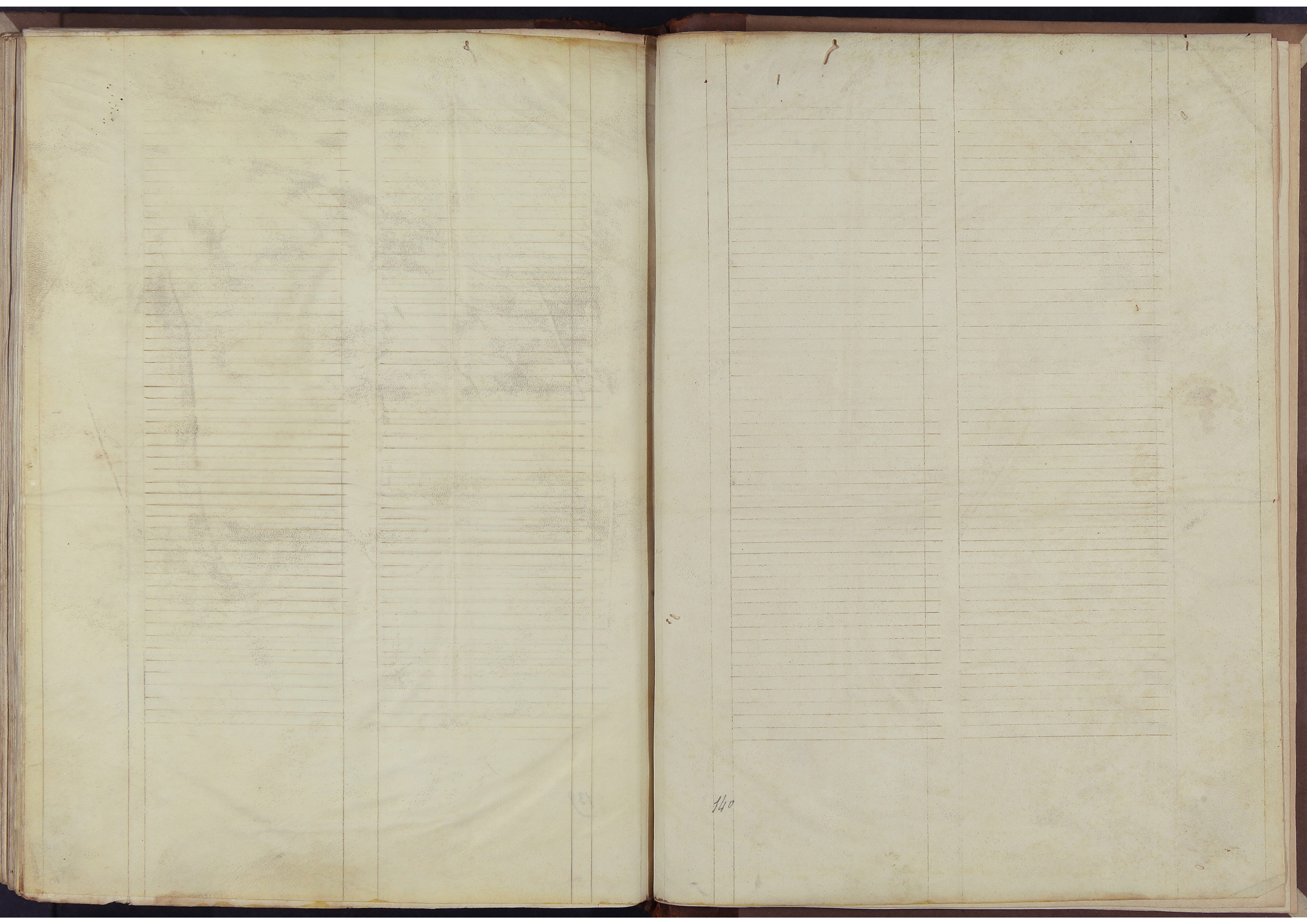
Item d. xi. In prima parte distinctionis articulo 3o. In fine pene dicit quod mensura secundum quam datur caritas est capacitas ipsius anime que ex naturalibus sumitur et dispositione que est per conatum. In suma non dicit quod quantitas caritatis non dependet ex conditione nature vel ex capacitate naturalis virtutis sed solum ex voluntate spiritus sancti. parte 2a 2e. q. 24. articulo 3o in pede. Conatum eius prevenit spiritus sanctus movens mentem hominis ut magis et minus secundum suam voluntatem

Abbate Florentine. S.

Biblioteca Nazionale Centrale Firenze MSS

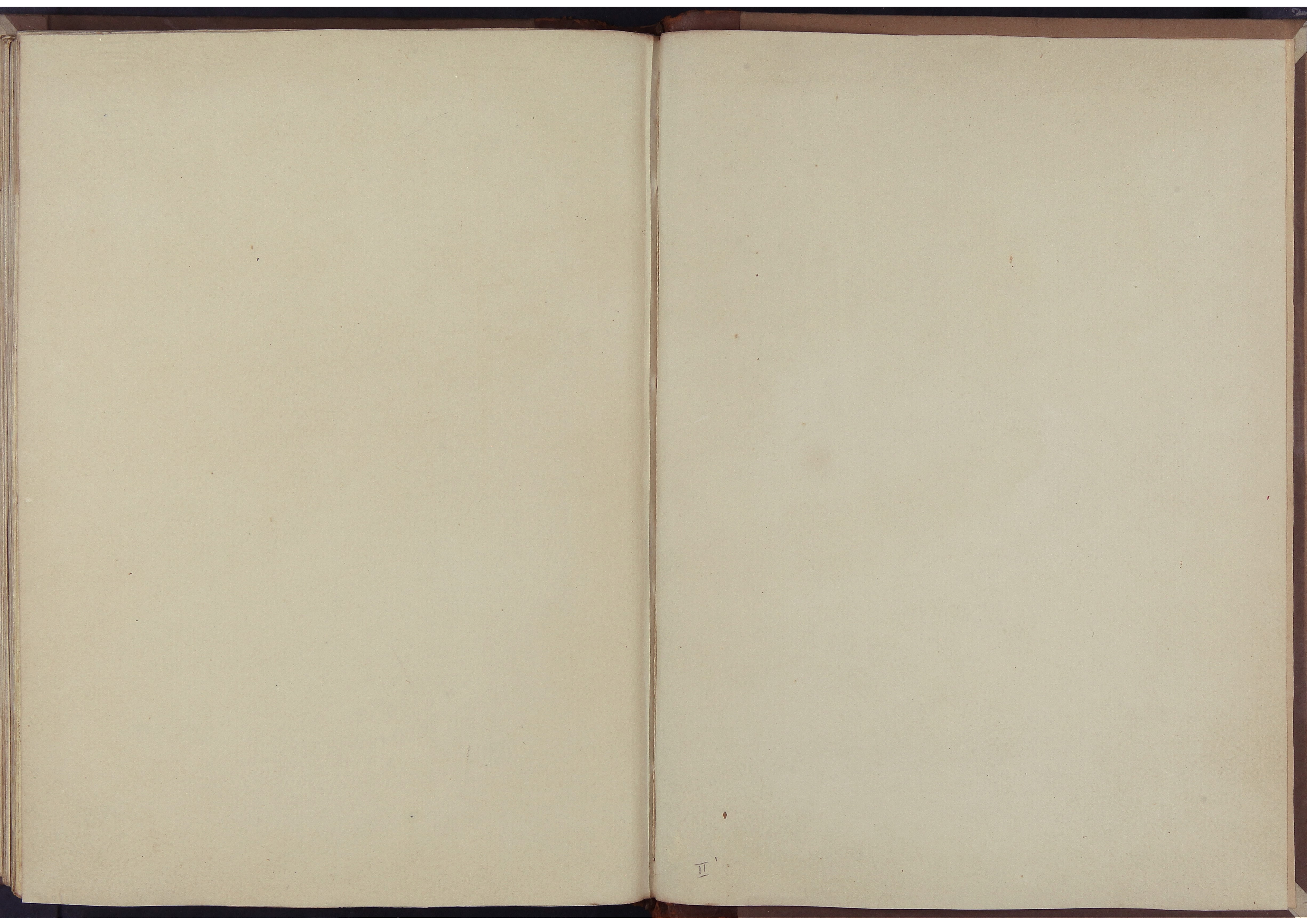
138

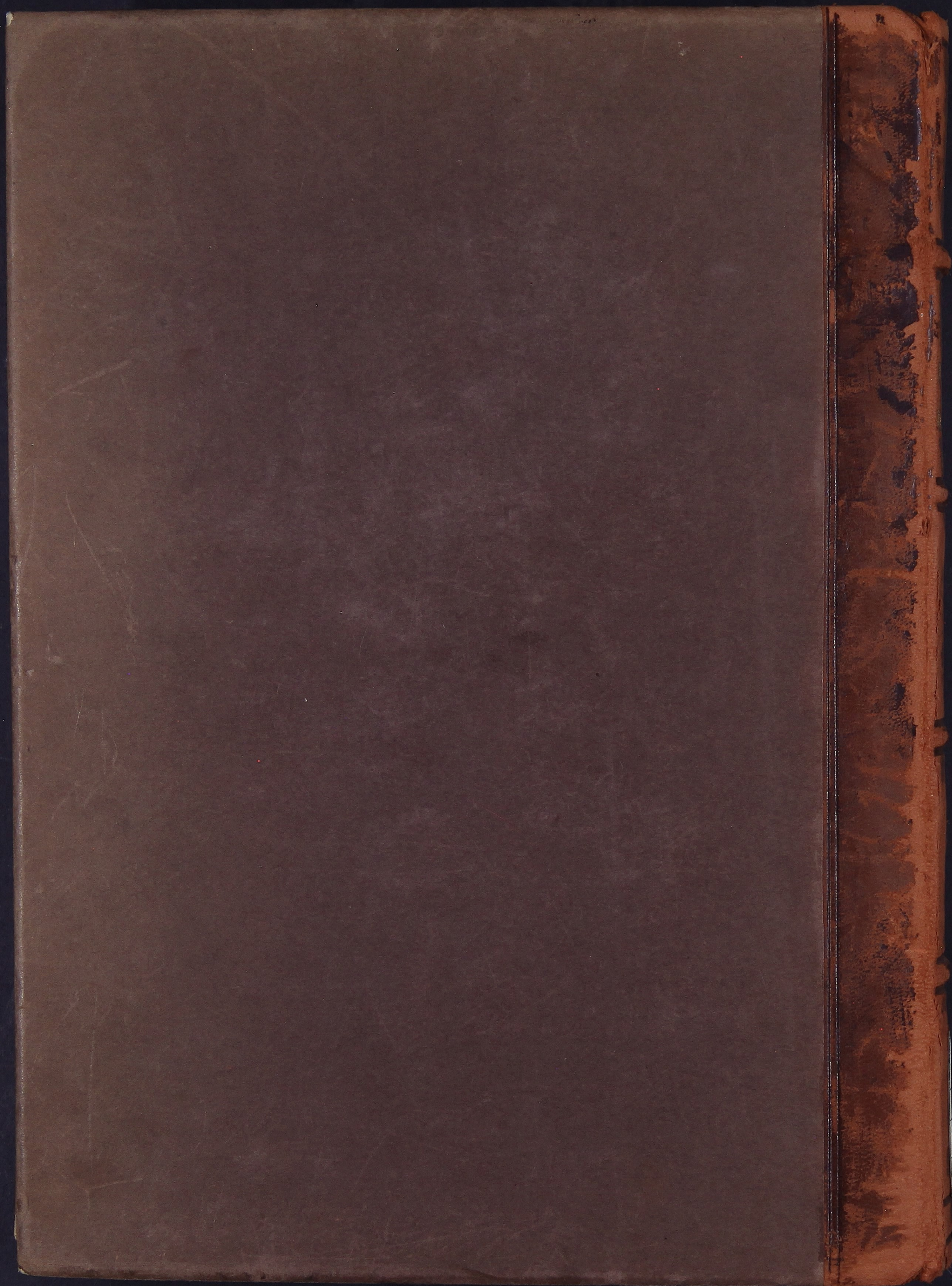

140

Finita a 11 6 1595 149

I'

SUMMA
SUPER IV LIBR.
MAGISTRI SENT.

Manoscritti
Conventi
E
VI
2675